

**ŞEYH HASAN HAYDAR DİVANI
(İNCELEME-TENKİDLİ METİN)**

Bülent ŞİĞVA

Doktora Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Doç. Dr. Selami ECE

2012

Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Bülent ŞİĞVA

**ŞEYH HASAN HAYDAR DİVANI
(İNCELEME-TENKİDLİ METİN)**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Selami ECE**

ERZURUM-2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

06/08/2012

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Şeyh Hasan Haydar Divanı (İnceleme-Tenkidli Metin)" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezin/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06/08/2012

[Bülent ŞİĞVA]

BŞ

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Selami ECE danışmanlığında, Bülent ŞİĞVA tarafından hazırlanan bu çalışma 06 / 08 / 2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Selami ECE	İmza: .....
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Metin AKKUŞ	İmza: .....
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Turgut KARABEY	İmza: .....
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ	İmza: .....
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Sevda ÖNAL	İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 06 / 08 / 2012

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VII
TABLOLAR DİZİNİ.....	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ.....	1
I. XIX. YÜZYILIN SİYASİ VE SOSYAL GÖRÜNÜMÜ	1
II. XIX. YÜZYILIN EDEBÎ GÖRÜNÜMÜ	2
III. TARİKATLER.....	4
A. BEKTAŞİLİK.....	4
A.1. Hacı Bektaş-ı Veli	6
A.2. Kızıldeli Sultan.....	6
B. RİFÂİLİK.....	7
B.1. Seyyid Ahmed Rifâî	9
B.2. İsmâîl Keyyâlî.....	10
IV.KERBELÂ	10
V. EHL-İ BEYT	14
VI. ON İKİ İMAM.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH HASAN HAYDAR ER-RİFÂÎ EL-KEYYÂLÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERİ

1.1. HAYATI	18
1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	23
1.3. ESERİ	26

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEYH HASAN HAYDAR DİVANI'NİN İNCELENMESİ

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	27
2.1.1. Nazım Şekilleri.....	27

2.1.1.1. Mesnevî.....	29
2.1.1.2. Kasîde	29
2.1.1.3. Murabba	29
2.1.1.4. Muhammes	34
2.1.1.5. Tahmîs	37
2.1.1.6. Müseddes	38
2.1.1.7. Muaşşer	38
2.1.1.8. Gazel	38
2.1.1.9. Müstezâd	44
2.1.1.10. Nazm	45
2.1.1.11. Kıt'a	46
2.1.1.12. Müfred – Beyt	46
2.1.2. Vezin	50
2.1.2.1. Aruz Kalıplarının Nazım Şekillerine Göre Dökümü.....	54
2.1.2.1. Hece Kalıplarının Nazım Şekillerine Göre Dökümü.....	57
2.1.3. Kafiye.....	61
2.1.3.1. Kafiye Çeşitleri	66
2.1.3.1.1. Mücerred Kafiye	66
2.1.3.1.2. Mürdef Kafiye	66
2.1.3.1.3. Mukayyed Kafiye	67
2.1.3.1.4. Müesses Kafiye	67
2.1.3.2. Kafiye Kusurları.....	68
2.1.3.2.1. İtâ-yı Celî	68
2.1.3.2.2. İkfâ	69
2.1.3.2.3. Sinâd.....	69
2.1.3.2.4. İkvâ.....	70
2.1.4. Redif.....	71
2.2. ÜSLUP ÖZELLİKLERİ	71
2.2.1. Dil ve Üslup	72
2.2.2. Edebî Sanatlar	74
2.2.2.1. İâde – Reddü'l-Acüz Ale's-Sadr	74
2.2.2.2. İhâm-ı Tenâsüb	74

2.2.2.3. İktibâs	74
2.2.2.3.1. Ayet İktibasları	75
2.2.2.3.2. Hadis İktibâsları	80
2.2.2.3.3. Kelâm-ı Kibârlar	83
2.2.2.4. İstiâre	84
2.2.2.5. İstifhâm	85
2.2.2.6. Kinâye	85
2.2.2.7. Mecâz-ı Mürsel	85
2.2.2.8. Tarsî'	86
2.2.2.9. Tedvîr	86
2.2.2.10. Tekrîr	87
2.2.2.11. Telmîh	87
2.2.2.12. Tenâsüb	89
2.2.2.13. Teşbîh	90
2.2.2.14. Teshîs	90
2.2.2.15. Tevriye	91
2.2.2.16. Tezâd	91
2.2.3. Atasözleri ve Deyimler	91
2.3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	93
2.3.1. Aşk	93
2.3.2. Ehl-i Beyt ve On İki İmam	97
2.3.3. Rifâîlik	100
2.3.4. Bektaşîlik	101
2.3.5. Dinî ve Tasavvufî Şiirler	103

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEYH HASAN HAYDAR DİVANI'NIN TENKİDLİ METNİ

3.1. NÜSHA TAVSİFLERİ	108
3.1.1. Milli Kütüphane Nüshası	108
3.1.2. Kütahya Nüshası	108
3.2. İMLA ÖZELLİKLERİ	109
3.3. TRANSKRİPSİYONLU TENKİDLİ METİN	120

SONUÇ	499
KAYNAKÇA.....	500
DİZİN.....	504
EKLER	508
Ek 1: Milli Kütüphane Nüshası Örnek Metin.....	508
Ek 2: Kütahya Nüshası Örnek Metin	511
ÖZGEÇMİŞ	514

ÖZET**DOKTORA TEZİ****ŞEYH HASAN HAYDAR DİVANI (İNCELEME-TENKİDLİ METİN)**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Selami ECE

2012, Sayfa-527

Jüri: Doç. Dr. Selami ECE (Danışman)

Prof. Dr. Metin AKKUŞ

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

Yrd. Doç. Dr. Sevda ÖNAL

Bu çalışma, XIX. yüzyılda yaşamış, Ehl-i Beyt ve On İki İmam sevgisiyle dolu olan ve Kerbela olayına şiiirlerinde yer veren Bektaşî – Rifâî meşreb Şeyh Hasan Haydar'ın mevcut olan iki müellif hatlı yazma divan nüshası üzerinde yapılan tenkitli metne dayanan bir doktora çalışmasıdır. Eserin baş tarafında şairin hayatı hakkında çok kısa bir bilgi ve divanda yer alan şiiirlerin şekil ve muhtevasıyla alakalı mufassal bir inceleme yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Hasan Haydar, Divan, Rifâîlik, Bektaşîlik, Kerbelâ.

ABSTRACT

Ph. D. THESIS

**SHEIK HASSAN HAYDAR'S COLLECTED POEMS (RESEARCH-REVIEW
TEXT)**

Advisor: Assoc. Prof. Selami ECE

2012, Page: 527

Jury: Assoc. Prof. Dr. Selami ECE (Advisor)

Prof. Dr. Metin AKKUŞ

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

Assist. Prof. Dr. Sevda ÖNAL

This is a doctorate study based on there view text made on the existing manuscripts of the collected poems of Bektashi-Rifai spirit Sheik Hassan Haydar who lived in the 19th century, was filled with love of Ahl- al Bayt, and gave a place in his poems to the events of Karbala. At the beginning of the work, there are a piece of information about the poet's life, and a detailed research about the form and the content of the poems which get involved in his collected poems.

Key Words: Sheik Hassan Haydar, collected poems, Rifai sect, Bektashism, Karbala.

KISALTMALAR DİZİNİ

A.Ü.	: Atatürk Üniversitesi
bk.	: bakınız
Çev.	: Çeviren
C.	: Cilt
H.	: Hicri
Hz.	: Hazret-i
K	: Kütahya nüshası
M	: Mili kütüphane nüshası
M.	:Miladi
mm.	: milimetre
s.	: sayfa
sav	: Salla'l-lahu aleyhi ve sellem
ss.	: sayfa aralığı
st.	: satır
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
yk.	: yaprak
yy.	: yüzyıl

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2. 1. Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda Nazım Şekillerine Göre Tespit Edilen Nazım Türleri.....	47
Tablo 2. 2. Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda Beyitlerle Kurulu Nazım Şekillerinin Beyit Sayıları.	48
Tablo 2. 3. Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda Bendlerle Kurulu Nazım Şekillerinin Bend Sayıları.	49
Tablo 2. 4. Nazım Şekillerinin Aruz Kalıplarına Göre Dağılımı.....	60
Tablo 2. 5. Nazım Şekillerinin Hece Kalıplarına Göre Dağılımı	60

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1. Nazım Şekillerinin Dağılımı.	28
Şekil 2. 2. Gazellerin Beyit Sayısına Göre Dağılımı.....	41
Şekil 2. 3. Aruz Kalıplarının Kullanılma Sıklığı.....	57
Şekil 2. 4. Hece Kalıplarının Kullanılma Sıklığı.	58

ÖNSÖZ

Elinizdeki bu çalışmanın konusu XIX. yüzyılda yaşamış olan Bektaşî ve Rifâî meşrep bir Osmanlı şairi Şeyh Hasan Haydar'ın şimdiye kadar üzerinde ayrıntılı bir inceleme yapılmamış divanıdır. Kütüphane taramaları sonucu Şeyh Hasan Haydar Divanı'nın iki nüshası tespit edilmiştir. Bu çalışma, iki nüshaya dayandırılmıştır.

Çalışma, önsöz, giriş, üç ana bölüm ve sonuç kısımlarından meydana gelmiştir. Girişte Şeyh Hasan Haydar'ın yaşadığı XIX. yüzyılın sosyal ve kültürel özellikleri ve şiirlerinde çokça atıfta bulunduğu için Bektaşîlik, Rifâîlik, Kerbelâ, On İki İmam ile Ehl-i Beyt üzerinde ana hatlarıyla durulmuştur. Okuyucunun bu bilgilere istinaden Şeyh Hasan Haydar'ın şiirlerini daha iyi anlayacağı kanaati taşımaktadır. Birinci bölümde Şeyh Hasan Haydar'ın hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Aşağı yukarı mevcut kaynaklar taranmasına rağmen şair hakkında bir yerde bilgi bulunamamıştır. Şiirlerinden çıkarılan ipuçlarına ve tarih manzumelerinden elde edilen bilgilere göre bu bölüm yazılmıştır. İkinci bölümde Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda yer alan şiirler, şekil ve muhteva bakımından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Divanda yer alan nazım şekilleri ve vezinler tablolar halinde gösterilmiş, grafikler yoluyla da yüzdelerle dağılımları sergilenmiştir. Şimdiye kadar yapılan birçok çalışmada kafiye konusu divan şiirindeki kendi konumunda ele alınmamıştır. Şeyh Hasan Haydar'ın şiirlerindeki kafiye mevzuu teferruatlı biçimde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Muhteva özellikleri başlıklı kısımda giriş kısmında bilgi verilen konularla ilgili örnek beyitler verilerek Divan'daki görünümlerinden bahsedilmiştir. İnceleme kısmında örnek olarak verilen beyitlerden birkaçı hariç diğerlerinin hepsi Milli Kütüphane nüshasından alınmıştır. Bu sebeple Milli Kütüphane nüshasının kısaltması olan (M) harfi yazılmamıştır. Örnek alınan beyitlerin sonuna parantez içinde beyitlerin geçtiği varak numarası, bizim verdiğimiz şiir numarası ve şiir içindeki beyit numarası verildi. Üçüncü bölümde Şeyh Hasan Haydar Divanı'nın tenkidli metni sağlam bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. Burada halen mevcut iki yazma nüshayı esas alınmıştır. Divan müretteb olmadığından bütün şiirlere sıra numarası verilmiştir. Karşılaştırmada her iki nüshada da içinden kolay kolay çıkılmayacak çok kötü bir yazı ve büyük imla hatalarına muhatap olunmuştur. Yazma nüshalarda okunamayan kelimeler orijinalinden kopyalanıp tenkidli metindeki yerlerine yerleştirilmiştir. Okunup ama anlam verilemeyen ve sözlüklerde manası bulunamayan

kelimelerin yanına ise (?) koyulmuştur. Vezni bozuk mısraların sonuna (*) simgesi koyularak o mısranın vezninin bozuk olduğuna işaret edilmiştir.

Çalışmalarım sırasında başta kendisinden büyük bir manevi ve bilimsel yardım gördüğüm tez danışmanım ve hocam Doç. Dr. Selami Ece'ye, zaman zaman bilimsel yönden katkıda bulunan bölüm başkanım ve hocam Prof. Dr. Turgut Karabey'e, tezin farklı bir nüshasının Kütahya Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi'nde olduğu bilgisini veren Sivas Cumhuriyet Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Arslan Bey'e, tezin yazılmasında yardımlarını gördüğüm değerli lisans öğrencim Muhammet Emin Altınışik'a teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum - 2012

Bülent ŞİĞVA

GİRİŞ

I. XIX. YÜZYILIN SİYASİ VE SOSYAL GÖRÜNÜMÜ

XVIII. yy.'da başlayan gerileme ve toprak kayıpları XIX. yy.'da da devam etmiştir. Ayrıca Fransız İhtilali'nin etkileri iyice görülmeye başlanmış İmparatorluk bünyesindeki farklı etnik gruplar toplum bütünlüğünü tehdit etmeye başlamıştır. Bu yüzyılda birçok etnik topluluk merkezi idareye karşı isyan ederek siyasi kargaşanın artmasına neden olmuştur. Avrupa devletlerinin baskılarının yanı sıra Kafkasya ve Orta Asya'da Rusya, ciddi bir tehlike olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Osmanlı Devletinin yenilgisiyle sonuçlanmış. Söz konusu coğrafi bölgelerinin birçoğu Ruslar tarafından istila edilmiştir. Kısacası Osmanlı İmparatorluğu bu yüzyılda daha ciddi dağılma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir.

Önceki yüzyılda başlamış olan bu çöküşü durdurma gayretleri, bu yüzyılda da devam etmiştir. Özellikle askerî alanda Batı'nın üstünlüğü kabul edilerek bu alanda Batı dünyası ile iletişim kurma ve Batı'nın tekniğinden yararlanma düşüncesi iyiden iyiye hakim olmuştur. XVIII. yy.'da gerçekleştirilmeye çalışılan yenileşme hareketleri yeniçeriler ve medrese tarafından engellenmiş hatta bazı padişahların öldürülmesi ya da tahttan indirilmesi ile sonuçlanmıştır. Böylece asker ve ulema, İmparatorluğun varlığı için yararlı olmaktan çıkıp zararlı ve tehlikeli güçler haline gelmiştir. Yenileşme hareketlerinin önünde engel olarak duran Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması önem arz etmiştir. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla Bektaşilik de yasaklanmıştır. Çünkü Bektaşilik ile Yeniçeri ordusu özdeşleşmiş adeta tek müesseseye dönüşmüştür. Hatta Yeniçeriliğin adı "Ocağ-ı Bektaşiyân" askerler ise "zümre-i Bektaşiyân" olmuştur.¹ Bektaşilik yasaklanarak Bektaşî şeyhleri sürgün edilmiş ve Bektaşî tekkeleri de Nakşibendiye'ye mensup şeyhlerin idaresine verilmiştir. XIX. yy.'ın en önemli yenileşme hareketlerinden biri, II. Mahmud döneminde 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıdır. II. Mahmud, aynı zamanda idari alanda düzenlemeler yaparak memurlara fes giyme zorunluluğu getirmiştir. Askeri İdadi ve Tıbhane-i Amire'nin açılması, Avrupa tarzı eğitim kurumlarının hizmet vermesi, ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, yabancı dil okulunun açılması ve Avrupa'ya ilk kez öğrenci gönderilmesi II.

---

¹ Mustafa Kara, *Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları Tarikatlar – Tekkeler – Şeyhler*, (2. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2010, s. 217.

Mahmud dönemi yenilikleri arasındadır. Yine bu yüzyılda Mustafa Reşid Paşa'nın gayretleriyle 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile yenileşme, devletin resmi programı olmuş ve devlet bir reform sürecine girmiştir. Osmanlı idari anlayışı değişerek Batılı mantık hakim olmaya başlamıştır. Merkezden taşraya bütün kurumlar yeniden düzenlenmiştir. 1876'da ilan edilen I. Meşrutiyet, hukuk ve rejim açısından köklü değişikliklere imkan sağlamıştır. Müslüman halkın Fransızca öğrenmesine olanak sağlayan Tercüme Odası açılmıştır. Tercüme Odası, dönemin siyasetçi ve edebiyatçılarının yetişmesine vesile olmuştur. Batılılar tarafından açılan okullarda da birçok siyasetçi ve edebiyatçı yetişmiştir. Böylece Osmanlı toplumunda yeni bir elit zümre meydana gelmiştir. Böylece eskinin geleneğini sürdürmeye çalışanlar ile yeni oluşan zümre arasında toplumun her alanında bir mücadele başlamıştır. Öte yandan bu yüzyılda eğitim alanında da yeniliklerin yapıldığı görülmektedir. Yeni okulların açılması, eğitim ve öğretim işlerinin yürütülmesi için yeni bir bakanlığın kurulması bu yenilikler arasındadır.²

II. XIX. YÜZYILIN EDEBÎ GÖRÜNÜMÜ

XIX. yy.'da birçok alanda yapılmaya çalışılan yenilik hareketlerine paralel olarak edebiyat alanında da yenilikler görülmüştür. Bu yüzyılda edebi türler ve içerik açısından yeni bir edebî anlayış ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte yeni ortaya çıkan bu edebî anlayış eskiden tamamen kopmamıştır. XIX. yy.'ın ilk yarısı, bir bakıma önceki yüzyılın devamı niteliğindedir. Özellikle dil, vezin ve nazım şekilleri büyük ölçüde aynıdır. Divan şiirine yeni bir nefes getiren ve divan şiirinin son büyük şairi Şeyh Gâlib'den sonra büyük şair yetişmemiştir. Artık şairler, eski usta şairleri tekrarlamaktan ileri gidememiş, orijinallik gösterme hevesiyle yapmacılık ve bayağılığa düşmüşlerdir. Bunun yanı sıra Fransız edebiyatının etkisiyle şekillenen yeni edebiyat karşısında eski edebiyat bulunduğu konumu koruyamaz hale gelmiştir. Bu yüzyılda da XVIII. yy.'da Nedîm ile zarif bir senteze ulaşarak ifadesini bulan "mahallî tarz" etkisini göstermeye devam etmiştir. Bu tarzda yazılan şiirlerin genel özellikleri, halk söyleyişinin şiirde kullanılmasında aşırılığın olması, duygu derinliği, hayal zenginliği ve ahengin yok olmasıdır. "Dolayısıyla kelimelerin yan yana dizilmesinden oluşan, titizlikten uzak ve

² Ahmet Atillâ Şentürk – Ahmet Kartal, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004, ss. 461-464.

Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi Edebiyat Tarihi – Metinler*, (13. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2007, ss. 257-258.

edebî estetik kaygısının güdülmediği manzumeler karşımıza çıkmaktadır. Hatta güzel ve zarif İstanbul Türkçesi yerine normalin altındaki seviyede bulunan halkın dilinin dahası kaba köylü ağzının kullanıldığı dikkat çekmektedir.”³ Divan edebiyatının kuruluş döneminde olduğu gibi çöküş döneminde de dinî-tasavvufî şiire ilgi artmıştır. Tasavvuf, bu dönem şairlerinin beslendiği önemli şiir kaynaklarından biri olma özelliğini devam ettirmiştir. Dönem şairlerinin birçoğu bir tarikat mensubudur. Bu, paralelinde dinî-tasavvufî şiirlerin sayısının artmasına imkan vermiştir. Bir tarikata mensup olmayan ya da tasavvufî ilgisi olmayan şairlerin de tasavvufî terminolojiden faydalanarak şiir yazdıkları görülmektedir. Bu kadar tasavvufî şiir yazan şair olmasına rağmen geçen asırlarda yetişen şairlere oranla bu alanda başarılı eserler verilememiştir. Olumsuzluklara karşı Divan şiirini kısır döngüden kurtarma adına Encümen-i Şuarâ isimli bir edebi topluluk kurulmuştur. Topluluk mensupları, aralarında sanat ve şiir üzerine söyleşiler yaparak divan şiirine yeniden can verme gayreti göstermişlerdir. Topluluk içerisinde Leskofçalı Galip, Hersekli Arif Hikmet Bey, Yenişehirli Avni Bey, Osman Şems Efendi, Recaizade Celal Bey, Manastırlı Hoca Naili Efendi, Üsküdarlı Hakkı gibi eski kültüre vakıf, edebi zevk anlayışı olan kişiler bulunmaktadır. Bu kişiler, eski şiir anlayışını devam ettirmeye çalışmalarının dışında yeni konular bulma, hece veznini ve sade Türkçe’yi şiirde kullanma ve çeşitli yönlerden klâsik şiire eleştiriler yapma hususunda da ön plana çıkmışlardır.

Bu yüzyılda şairlerin yenilik yapma arzusu, nazım şekillerinin şeklinde değişiklikler görülmesine neden olmuştur. Yenilik arzusu, şairi aynı zamanda nazım şekli veya nazım türü adlandırmasında yanlışlıklara ya da birbirinin yerini tutacak şekilde kullanmaya itmiştir. Dönemde bazı nazım şekillerinin kullanımında artış, bazılarında ise azalma görülmüştür. Mesnevi ve kaside nazım şeklinde azalma görülürken, bendlerle kurulu nazım şekilleri kullanımında artış olmuştur.

Yüzyılda ön plan çıkan diğer bir husus da kadın divan şairlerinin sayısında büyük bir artışın olmasıdır. Geçmiş dönemlerde kadın divan şairi birkaç sayı ile sınırlıyken bu dönemde yirmiye bulacak seviyeye ulaşmıştır. Bunlar içerisinde Şeref Hanım, Leyla Hanım ve Adile Sultan dikkat çeken isimlerdir. Yine yüzyılda matbaanın yoğun olarak aktif hale gelmesi, birçok divanın neşredilmesine olanak sağlamıştır. Yüzyılın en önemli şairleri olarak şarkıları ile meşhur Enderunlu Vasıf’ı, Keçecizâde İzzet Molla’yı,

³ Şentürk – Kartal, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 467.

Yenişehirli Avni'yi, Şeyhülislâm Ârif Hikmet'i Osman Nevres'i ve Aynî'yi sayabiliriz.⁴

III. TARİKATLER

A. BEKTAŞİLİK

Anadolu'nun en meşhur tasavvuf ehlerinden olan Hacı Bektaş-ı Veli XIII. yy da Anadolu'ya gelen sûfilerdendir. Bektaşîlik tarikatı bizzat Hacı Bektaş-ı Veli tarafından değil, onun ölümünden uzun zaman sonra kurulan bir tarikattir. Bu tarikatın mensupları Hacı Bektaş-ı Veli'yi kendilerine pir kabul ederler.⁵

Bektaşîlik, Anadolu'da doğduktan sonra Babailik, ahilik, abdallık, Kızılbashlık, Kalenderilik ve Haydarilik gibi tarikatleri bünyesine almış, şaman kültürünün yanında mahalli dinlerin izlerini taşımaya başlamıştır.

Bektaşîler, Hacı Bektaş-ı Veli'yi birçok tasavvuf büyüğünde olduğu gibi Hz. Peygamberin soyuna dayandırmaya çalışmışlardır. Bir şecerede İmam Musa Kazım ile Hacı Bektaş-ı Veli'nin arasında yalnızca üç kişi varken sonradan düzenlenen bir şecerede ise aradaki kişilerin on bire çıkması, Hacı Bektaş-ı Veli'yi Hz. Muhammed'in soyuna dayandırma hususunun netliğe kavuşmadığının kanıtıdır.

Zengin bir edebiyata sahip olan Bektaşîlik, özellikle Anadolu ve Balkanlarda halk arasında fazlaca yayılmıştır.

Bektaşîlikte Allah-Muhammed-Ali üçlemesi vardır. Bu üçlemenin yanı sıra Hurufiliğin etkisiyle harfler, remiz olarak kullanılır. Hz. Muhammed'den sonra Hz. Ali'nin geldiğine inanırlar. Bundan dolayı Bektaşî şairlerinin en büyük ilham kaynağı Hz. Ali olmuştur. Bektaşî şairler tarafından Hz. Ali ve soyu için birçok şiir yazılmıştır. Şiirlerinde Ehl-i beyti ve Hz. Ali'yi sevenlere (tevellâ), Hz. Ali ve Ehl-i beyti sevmeyenlere Yezid'e lanet (teberrâ) okurlar.⁶

Her tarikatta olduğu gibi Bektaşîlikte de esas ve usuller vardır. Bektaşîler “aşık, muhib, derviş, baba, halife” isimleriyle adlandırılmışlardır. Bektaşîliğe girmek isteyen

⁴ Şentürk – Kartal, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 467-470.

Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi Edebiyat Tarihi – Metinler*, (13. Baskı), s. 259-260.

⁵ Kara, *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar*, (2. Baskı), Sır Yayınları, İstanbul Ekim 2008, s. 54

⁶ Agah Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, (4. Basım) Enderun Kitabevi, İstanbul 1984. s. 110.

kişi ilk olarak “aşık” adını alır. Aşık belli aşamalardan geçirilerek, aşığın gerçek niyeti anlaşılır. Kendisine kefil olan iki kişi gerçek niyetine şahadet eder ve aşık, tarikata alınır. Tarikata girdikten sonra ise “muhib” adını alır. Derviş olmak isteyen muhibler ise dervişlik için karar verir ve Bektaşî tacı kendisine tekbir getirilerek giydirilir. Sonra tekkede bir hizmetle görevlendirilir. Eğer halife tarafından dervişe izin verilirse, derviş başına sarık sarabilir. Babalık makamına eriştikten sonra muhib ve dervişin yetişmesiyle meşgul olabilir. Fakat, derviş baba yapamaz. Babalık vermek sadece Bektaşîlerin en büyüğü olan halifeye aittir. Siyah sarık halifenin tacının üstüne sarılır. Peygamber soyundan olan babalar yeşil sarık, Peygamber soyundan olmayan babalar ise beyaz sarık sararlar. Dervişlerde sarık yoktur. Muhibler ise arakıyye kullanırlar.

Bektaşîlikle Yeniçeri ocağı arasındaki ilişki, Osmanlılarda askere alınma ve orduda börk kabulünde vezir Hacı Bektaş Paşa, Hacı Bektaş oğlu Temürtaş Dede ve Emirşah’ın dualarının alınmasından, Yeniçerilerin de bu tarikatın adab ve erkanını kabul etmelerinden gelmektedir. Bundan dolayı Yeniçerilere, Taife-i Bektaşîyan, Güruh-ı Bektaşîyan gibi isimler verilmiştir.

Yeniçeri ve Bektaşîliğin zamanla kuvvetlenmesi, iki müessesenin tek müessese haline gelmesi ve özellikle Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarına doğru yeniçerilerin asli görevleri olan askerliği bırakıp külhan ağalığına soyunmaları devletin düzenini tehdit etmiştir. Bu durumu gören II. Mahmut 1826’da Yeniçeri Ocağını kaldırmıştır. Bektaşîler bu olay karşısında var güçleriyle durmaya çalışmışlardır. Yeniçeri Ocağının kaldırılmasının ardından Bektaşîlik de lağv edilerek Bektaşî tekke ve zaviyelerine Nakşibendi şeyhleri gönderilmiştir. Sultan Abdülaziz zamanında eski haline dönmeye başlayan Bektaşîlik, Yeniçeri Ocağı gibi bir müessesenin koruması altında değildir. 1925’e kadar faaliyet gösteren Bektaşîlik, Türkiye’de tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla resmen ortadan kalkmıştır.⁷

Şeyh Hasan Haydar, Hacı Bektaş-ı Veli için çeşitli nazım şekilleriyle na’t ve övgü dolu şiirler yazmıştır. Bunun dışında Bektaşî önderlerinden Dimetoka’da dergahı bulunan bazı kaynaklarda Osmanlı Devleti zamanında Rumeli gazilerinden olan Kızıldeli Seyyid Ali Sultan için övgü içerikli bir şiir bulunmaktadır.

⁷ Ahmet Yaşar Ocak “Bektaşîlik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınevi, İstanbul 1992, C. V, 373-379.

A.1. Hacı Bektaş-ı Veli

1209 yılında Horasan'da doğan Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlanâ'nın çağdaşıdır⁸. 1271 yılında Karacahöyük'te vefat etmiştir. Kendisine hürmeten Karacahöyük'ün ismi Hacı Bektaş olarak değiştirilmiştir. Günümüzde Hacı Bektaş, Nevşehir ili sınırları içinde bir ilçemizdir. Kabri, Hacı Bektaş ilçesinde kendine ait dergahın içindedir. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında bazı ihtilaflar vardır. Bazı kaynaklarda doğumu 1245, ölümü 1337'dir⁹. Anadolu'nun İslamlaşması yolunda katkılarda bulunan Horasan erenlerindedir. Ölümünden sonra Bektaşîler tarafından Bektaşî tarikatı kurulmuştur.

A.2. Kızıldeli Sultan

Kızıldeli Seyyid Ali Sultan hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Taradığımız kaynaklarda Kızıldeli Sultan hakkında farklı görüşler vardır. Kızıldeli Sultan'ın 1310 yılında doğduğu 1402 yılında vefat ettiği tahmin edilmektedir. Asıl adı Seyyid Ali Sultan olan Kızıldeli'nin babası Horasan erenlerinden Hüseyin Ata'dır. Babasının kim olduğu hususunda da farklı rivayetler vardır. İsmail Özmen, "*Tarihi belgelerdeki kayıtlara göre Hacı Bektaş-ı Veli'nin tek oğludur.*"¹⁰ diyerek Kızıldeli Sultan'ın babasının Hacı Bektaş-ı Veli olduğunu ileri sürer. Meşhur lakabı Kızıldeli olmasına rağmen bir ikinci lakabı da Hızır Lala'dır.¹¹ Dimetoka'ya gidip Kızıldeli nehrinin kenarına bir dergah kurmuş ve inancı uğrunda çalışmıştır. Dergah piri olmasının yanı sıra fetihlere de katılan bir kişidir. "*Seyyid Rüstem Gazi'nin yazdığı velayetnameye göre Yıldırım Bayezid'in ordusunda İznik, Gemlik ve Bolayır'ın fetihlerinde önemli rol oynamıştır.*"¹² Murad Hüdavendigar zamanında Yeniçeri Ocağı kurulurken Kızıldeli Sultan, askerlere Ak Börk giydirerek dualar etmiştir. Rumeli seferlerine katılmıştır¹³. Dimetoka'da bulunan kendi adıyla kurulan dergahında vefat etmiştir.

⁸ Abdülbâki Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler*, (4. Baskı), İnkılâp yayınları, İstanbul 1997, s. 266.

⁹ İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi I-V, (13-14-15. Yüzyıl)*, TC Kültür Bakanlığı Sanat/Edebiyat Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, C. I, 39.

¹⁰ Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. I, 63.

¹¹ Doğan Kaya, "Sivas Kaynaklı Cönklerde Kızıldeli" *Uluslar arası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi (23-28.11.2011)*, Ankara 2012 s. 511.

¹² Kaya, "Sivas Kaynaklı Cönklerde Kızıldeli" s. 513.

¹³ Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. I, 63.

Alevî - Bektaşî inancında çok önemli bir yere sahip olan Kızıldeli Sultan, Alevî-Bektaşî edebiyatında önemli bir yer bulmuştur. Kızıldeli'yi Alevî-Bektaşî kültüründe önemli kılan sebepler kerametleri ve Bektaşîlik yolundaki gayretleri ve hizmetleridir.¹⁴

B. RİFÂİLİK

Ahmed bin Ali el-Mekkî bin Yahyâ er-Rifâî (512-578/1118-1182), Rifâiyye tarikatının kurucusudur. Rifâî kelimesi, Seyyid Ahmed Rifâî'nin atalarından er-Rifâ'a el-Hasan el-Mekkî'den (331/942) dolayı verilmiştir. Türkçe'de "Rufâî" olarak söylenen bu kelimenin doğru şekli "Rifâî"dir. Kaynaklarda "Rifâî" olarak geçmektedir.

Seyyid Ahmed Rifâî, soy bakımından Hz. Hüseyin'e dayandığı için kendilerine seyyid denilmiştir. Dayısı ve şeyhi olan Mansûr el-Bâtâihî'nin vefatı üzerine, Seyyid Ahmed Rifâî'nin doğduğu köy olan Ümm Abîde'de, babasından kendisine geçen tekkede, talebe ve müridlerinin terbiyesiyle meşgul olmaya başlamıştır. Seyyid Ahmed Rifâî'nin ünü kısa zamanda yayılmış ve müridlerinin sayısı gittikçe artmaya başlamıştır.

Seyyid Ahmed Rifâî'nin çok sayıda müridi olduğu hemen hemen bütün kaynaklarda belirtilmiştir. "*Tekkesine (Rivak) her gün binlerce kişinin geldiği ve sabah akşam bunlara yemek verildiği, tekkesinin vakıf, hediye ve bağış yoluyla çok büyük bir geliri bulunduğu ifade edilmiştir.*"¹⁵

Seyyid Ahmed Rifâî'nin kurduğu tarikata Rifâiyye (Ahmediyye, Batahiyye adlarıyla anılmış olsa da sadece Rifâî adı kullanılmıştır), kendisine tabi olanlara ise Rifâî denilmiştir. Rifâîler, Seyyid Ahmed Rifâî'ye iki defa kutubluk makamı verildiği için kendisine, iki bayrak sahibi anlamında "Ebü'l-Alemeyn" lakabını vermişlerdir. "*Dört büyük kutuptan biri olarak zikredilen Er-Rifâî'nin Abdulkadir el-Giylanî (561/1166) Hazretlerinden sonra Kutbiyet makamına yükseldiğini kaynaklarımız yazmaktadır. Gavsiyet ve Kutbiyet âlemi kendisine bundan önce de bir kere daha tevdi edildiği ve onun bu vazifeden af dilediği, bunun üzerine Abdulkadir el-Giylanî'ye verildiği, onun ölümü üzerine tekrar kendisine tevdi edilince bu vazifeyi kabul ettiği ve onaltı sene birkaç ay bu makamda bulunduğunu ifade etmektedirler. Kendisine Ebu'l-*

¹⁴ Kaya, "Sivas Kaynaklı Cönklerde Kızıldeli" s. 513.

¹⁵ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, (9. Baskı), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2011, s. 442.

*Alemeyn (iki alem sahibi) künyesinin bu duruma işaret olarak verildiğini de kaydetmektedirler.*¹⁶

Seyyid Ahmed Rifâî'nin tasavvufi görüşleri şöyledir: *“Her an sözlerini, hareketlerini ve davranışlarını kitap ve sünnetle ölçmeyen ve aklına gelen şeyleri doğruluk ve yanlışlıkları hakk şüphe ile karşılamayan kimse bize göre adamlık meclisinde yer almaz. Sufî, vehimlerden şüphelerden uzak olan, kişiliğinde vasıflarında ve fiillerinde Allah'ın birliğini gösteren kimsedir. Çünkü o zanna dayalı bilgiden kurtulabilmek ve boynundan taklid kemerini çıkarabilmek için yakini bir bilgi ile “O'nun hiçbir benzeri yoktur” ayetini bilen kişidir. Sufî vakitlerini nefesine ait işlerini düzenlemek için harcamaz. O bilir ki düzenleyici olan Hakk Taâlâ'dır. O işleri sebebiyle kimseye sığınmaz, Allah'tan başka kimseden de yardım istemez.”* Seyyid Ahmed Rifâî nasihatlerine söyle devam eder: *“Sufî, başka kimselerle karışacağı zaman sâlihlerin arkadaşlığını tercih etsin. Zira kişi, dostunun dini üzerindedir. O, kimlerle dostluk, arkadaşlık yaptığına dikkat etsin!”*¹⁷

Diğer tarikatlarda olduğu gibi Rifâî tarikatının da kendine ait esasları bulunmaktadır. Bunlar: Tevhid, Allah'ın varlığını ve bir olduğunu kabul etmek, Allah'ın kitabına saygı göstermek, Hz. Peygamberin getirdiklerine iman etmek, Allah'ı ister ayakta ister oturarak devamlı zikretmek, Hz. Peygamberi çok sevmek ve ashabını yüceltmek, kadere yani hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman etmek, Allah'ın zatı ve sıfatları üzerine düşünmemek, Hz. Peygamberin sünnetine uymak ve ahlakıyla ahlaklanmak son olarak da faydasız sözlerden uzak durup Allah'ın rızasını gözeterek Kur'an okumaktır.

Rifâîler, Seyyid Ahmed Rifâî'den sonra zikirlerinde “Ya Selam” ismini zikrederek: ateşle oynamak, ince uçlu demir şişleri ateşte kızdırıp vücutlarının bazı yerlerine saplamak, mesela yanaklarına ve dillerine şiş saplamak, bu şişlerin yassı yerlerini yalamak (bu şişler gül anlamındadır), sacdan yapılmış serpuşu ateşte kızdırıp başlarına giymek, zehirli hayvanlarla oynamak, kılıcın keskin tarafının üzerine basmak gibi “burhan-kesin delil” dedikleri farklı zikir uygulamaları vardır. Rifâîler, cinlerin, yırtıcı ve zehirli hayvanların, Seyyid Ahmed Rifâî'ye itaat ettiklerine inanmışlardır.

¹⁶ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, (9. Baskı), s. 444.

¹⁷ Yunus eş-Şeyh İbrahim es-Samarrâ'i, *Es-Seyyid Ahmed er-Rifâî Hayatı-Eserleri*, (Çev. Münir Atalar), Ehl-i Beyt Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, Ankara 1995, ss. 30-31.

Rifâîlik, Anadolu'nun ilk tarikatlarından biri olarak kabul edilmekte ve Anadolu'da bulunan Rifâîlere "Ahmedîler" de denilmektedir.

Rifâî tarikatının on üç kolu bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri: Aziziyye, Ahiyye, Fazılıyye, Haririyye, Katnaniyye, Keyyâliyye, Nuriyye ve Sayyadiyyedir.

Rifâîlik, Anadolu'da ahilik teşkilatıyla yakın bir ilişki içindeyken Rumeli'de ise Bektaşîliğe yakınlaşmıştır. *"Rifâîlik, Anadolu'ya yayılır yayılmaz, Fütüvvet ehlinin tesiri altına girmiş, Fütüvvet erkânıyla yoğrulmuştur. Rumeli'deyse Rifâîlik, Bektâşîliğin tesiri altında kalmış, onlar da Bektâşîler gibi içkili, sazlı muhabbet meclisleri kurmaya başlamışlardır. Bu yüzden tarikatçılar arasında, (Her Rifâî şeyhinin tacı altından bir Bektâşî fahri (tacı) çıkar) sözü, bir atasözü halinde söylenirdi."*¹⁸ Bunun yanı sıra Anadolu'da özellikle Ege bölgesinde Rifâîliğin Alevî-Bektâşî özelliği gösteren 19. yüzyılda ortaya çıkmış Ma'rifilik kolu da bulunmaktadır. *"Ma'rifiliğin esasen eski Türk esnaf teşkilatlarından olan Ahiliğin ve Fütüvvetin izlerini taşıdığını daha sonra, mahalli unsurlar ile Alevî-Bektâşî ve Rifâî etkilerinin karışımı sonucu genel görüş olarak Alevî tarikatlarından biri haline geldiğini söylememiz mümkündür."*¹⁹

Yukarıda bahsettiğimiz Bektaşî-Rifâî etkileşimini, Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda da izlerini görmek mümkündür. Bektaşî-Rifâî meşreb olan Şeyh Hasan Haydar her iki tarikat önderleri için övgü dolu şiirler kaleme almıştır.

B.1. Seyyid Ahmed Rifâî

Ahmed bin Ali el-Mekkî bin Yahya er-Rifâî (512-578/1118-1182) *"Rifâiyye tarikati'nin kurucusu, mutasavvıf, fakih, muhaddis. Rifâî nisbesi cedlerinden er-Rifâ'a el-Hasan el-Mekkî (331/942) ye nisbetle verilmiştir."*²⁰ Hz. Hüseyin'in soyundan geldiği için seyyid denilmiştir. Altıncı İmam Musa Kazım'ın (183/799) oğlu İbrahim el-Murtaza (207 veya 209/822, 824) neslindedir.

Birçok mutasavvıfta gördüğümüz özellikler Seyyid Ahmed Rifâî'de de görülmektedir. *"Kaynaklar Seyyid Ahmed Rifâî'yi alim, muhaddis, Şafii fakih ve*

¹⁸ Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, (4. Baskı) s. 195.

¹⁹ Atabey Kılıç, "Manisa-Demirci'de Görülen Alevî-Bektaşî-Rifâî Meşrepli Bir Tarikat: Ma'rifilik", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/4, Fall 2007, ss. 34-35.

²⁰ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar* (9. Baskı), s. 439.

müfessir bir sûfi olarak takdim etmektedirler. Onun menkabe ve eserlerinde görülen tarikat anlayışı, Kitap ve Sünnet'e tabi olan bir anlayıştır.”²¹

Kaynaklar onu “züll”, “meskenet”, “fakr”, “inkisar” ve “tevâzu” sahibi bir sûfi olarak göstermektedirler. Bu kelimelerin menkabelerde “tevâzû” ile eş manada kullanıldığı anlaşılmaktadır. Zaten kendisi de açıkça tevâzû, züll, inkisar ve iftikar yoluyla “matlub”una vasil olduğunu, bunları “tarîk”ında bir esas olarak tercih ve tesbit ettiğini söylemektedir.²²

Seyyid Ahmed Rifâî'ye kutbluk görevi iki defa tevdi edildiği için “Ebu'l-Alemeyn” (İki alem sahibi) künyesi verilmiştir. Kurmuş olduğu tarikat, Rifâiyye, Ahmediyye ve Batahiyye adlarıyla anılmakla beraber, sonraları sadece Rifâiyye adı kullanılır olmuştur.

B.2. İsmâîl Keyyâlî

İsmail Keyyâl er-Rifâî'nin hayatı hakkında çok az bilgi mevcuttur. Hicri 600, Miladî 1203 yılında doğmuştur. Rifâî tarikatının Keyyâliyye kolunun kurucusudur. Hicri 656, Miladi 1268'de vefat etmiştir.

IV.KERBELÂ

Kerbela, İslam tarihinde önemli bir yere sahiptir. Hüznün ve gözyaşının abidesi olarak Kerbelâ'da karşımıza çıkan Hz. Hüseyin Arap, Fars, Türk kültür ve edebiyatlarında önemli bir yere sahiptir.

Kerbela isminin nereden ve ne anlama geldiği hususunda farklı görüşler vardır. *“Kerbela isminin Akkadca “sivri külah” anlamındaki “karballatu” kelimesinin Orta İbranice ve Ârâmîce’de aldığı “Karbalâ” şeklinden; Arapça “Babil Çevresi” anlamına gelen “Küver Bâbil”den; ve yine Arapça “ayakların yumuşak zemine batması” anlamındaki “kerbele” kökünden geldiği yolunda bazı görüşler ileri sürülmüşse de kesin bir sonuca varılamamıştır.”²³*

²¹ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, (9. Baskı), s. 443.

²² Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, (9. Baskı), s. 444.

²³ Mehmet Arslan, Mehtap Erdoğan, *Kerbela Mersiyeleri*, (1. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara Ekim 2009, s. 1.

Bugün Irak sınırları içinde olan Bağdat'ın 100 km. güneybatısındaki Kerbelâ, Hz. Hüseyin ve aile fertlerinin 10 gün susuz bırakılarak şehit edildikleri yer olduğu için hep acı, üzüntü ve gözyaşı ile hatırlanır.

Kerbelâ olayının tarihi gelişimine bakacak olursak: Hz. Peygamberin vefatından sonra, halife seçilen Hz. Ebubekir, Hz. Ebubekir'den sonra seçilen Hz. Ömer zamanlarında halifelikte sıkıntı yaşanmadı. Hz. Osman'ın halife seçilip önemli yerlere kendi yakınlarını getirmesi ve bunun sonucu çıkan anlaşmazlıklardan dolayı şehit edilmesiyle Hz. Ali hilafet makamına getirildi. Hz. Ali halife olduktan sonra Hz. Osman'ın atadığı bürokratları değiştirdi. Fakat Suriye valisi Hz. Muaviye valilikten ayrılmayarak Hz. Ali'yi halife olarak tanımadı ve Hz. Ali'yi Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sorumlu tuttu. Hz. Ali şehit edildikten sonra çoğunluğu Irak halkından olmak üzere, İran, Mekke, Medine ve Yemen ahalisi Hz. Hasan'ın halifeliği için biat ettiler. Mısır ve Şam halkı ise Hz. Muaviye'nin halifeliği için biat etti. Hz. Hasan, kendisinin ve kardeşi Hz. Hüseyin'in can güvenliğinin sağlanması ve halifeliğin saltanata dönüştürülmemesi şartıyla halifelik makamından çekildi. Hz. Muaviye şartları kabul etti ve halifelik makamına oturdu. Zaman geçtikçe çevresindekilerin telkinleriyle oğlu Yezid'i halife yapmaya karar verdi. Fakat Hz. Hüseyin, Hz. Ömer'in oğlu Abdullah ve Hz. Zübeyr'in oğlu Abdullah buna karşı çıktılar. Hz. Muaviye vefat etti ve yerine oğlu Yezid geçti. Yezid, Hz. Hüseyin'in biatını almak istedi. Bunun için Medine valisi Velid'i görevlendirdi. Velid, biat konusunda Hz. Hüseyin ile anlaşamadı.

Hz. Hüseyin, kendi aile efradını ve kardeşlerini ve kardeşlerinin çocuklarını alıp Mekke'ye gitmeye karar verdi. Hz. Hüseyin'in Yezid'e biat etmeyip Mekke'ye gittiğini öğrenen Kûfeliler biat için şehirlerine davet eden mektuplar gönderdiler. Hz. Hüseyin, amcasının oğlu Müslim bin Akil'i durumu yerinde görmesi için Kûfe'ye gönderdi. Müslim bin Akil Kûfe'ye gittiğinde Kûfe'deki halkın Hz. Hüseyin için desteğini gördü ve Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gelmesi için haber gönderdi. Bu sırada Kûfe valiliğine atanan Ubeydullah durumdan haberdar olunca Müslim bin Akil'i şehit etti. Aynı zamanda Ubeydullah, Hz. Hüseyin taraftarlarını Kûfe'de bastırды ve Hz. Hüseyin'e biat edenlerin sayısı bir elin parmaklarıyla sınırlı kaldı. Tüm bunlardan habersiz bir şekilde Hz. Hüseyin, Kûfe'ye doğru yola çıktı. Yolda Müslim bin Akil'in şehadet haberini alan Hz. Hüseyin aile efradıyla istişare etti, dileyenin dönebileceğini kendisinin Kûfe'ye gideceğini belirtti. Yanındakilerin ayrılmasıyla ailesiyle yoluna devam etti. Ubeydullah,

Hız. Hüseyin'in Kûfe'ye doğru geldiğini öğrendiğinde Hurr bin Yezid'i Hız. Hüseyin'i durdurmak için görevlendirdi. Hız. Hüseyin, Kûfeliler eğer fikirlerinden vazgeçtilerse geri dönüp gideceğini belirtti. Fakat Hurr bin Yezid, buna izin vermedi. Daha sonra Ubeydullah'tan gelen bir mektupla Hurr bin Yezid, Hız. Hüseyin ve yanındakileri susuz bir çöl olan Kerbelâ'ya doğru gitmeleri için zor durumda bıraktı. Ubeydullah, Ömer bin Sa'd'ı Hız. Hüseyin'i ve yanındakileri ortadan kaldırmak için görevlendirdi. Kerbelâ'ya gelen Ömer bin Sa'd, Hız. Hüseyin ve yanındakilerin su ihtiyacını karşılayan nehir arasına 500 atlı yerleştirdi. Hicretin 61. yılında Muharrem ayının onuncu gününde savaş fiilen başlamış oldu. Hurr bin Yezid kendisini affettirmek için Hız. Hüseyin'in yanında yer aldı. Savaş tüm şiddetiyle sürerken Hız. Hüseyin'in yanındakiler yavaş yavaş şehit olmaya başladı. Savaş meydanında Hız. Hüseyin'in yanında ailesinden birkaç kişi hariç kimse kalmadı. Hız. Hüseyin, susuzluğunu gidermek için nehrin kenarına gitti, su içmek isterken bir okla ağzından yaralandı. Son bir saldırıyla Hız. Hüseyin şehit edildi ve başı gövdesinden ayrıldı. Hız. Hüseyin ve yanındakilerin başları Ubeydullah'a götürüldü. Hız. Hüseyin'in aile efradından kurtulanlar çadırda hasta yatan yirmi yaşlarında Zeyne'l-Abidin, küçük yaşta olan Hasan ve Ömer'dir.²⁴

Kerbelâ olayının tarihi seyrine baktığımızda Yezid'in hilafet makamı için her çeşit eziyet ve sıkıntıyı Hız. Hüseyin'e reva gördüğünü anlıyoruz. Bütün bu yapılanlar, insanların mazlum Hız. Hüseyin'e olan bağlılığını ve sevgisini artırmıştır. *“Peygamberimiz (s.a.v)'in torunu olması yanında, Müslüman kanı dökülmesini engellemek için defalarca dönüp gitmeyi istemesi fakat mani olunması, Kufe halkı tarafından önce davet edilip sonra yalnız bırakılması, kuvvet dengesizliğine rağmen mertçe tavır, şehit edilmeden önce ve sonra hakarete maruz kalması, çadırlarının yakılması, eşyalarının talan edilmesi, haremine el uzatılmak istenmesi, küçük çocuk ve kadınların bile şehit edilmesi ve susuz bırakılması, kısaca mazlum olması Ehl-i Beyt'in acısına birçok insanın ortak olmalarını sağladı. İnsanların olayları iyi değerlendirmeleri halinde mazlumların taraftarı olmak gibi olumlu bir tavır sergilemeleri, zaman içinde Hız. Hüseyin'e duyulan muhabbeti daha da artırdı.”*²⁵

²⁴ Bünyamin Çağlayan, *Kerbela Mersiyeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, ss. 3-11.

²⁵ Çağlayan, *Kerbela Mersiyeleri*, s. 13.

Ağlamak, ağıt söylemek anlamında olan, mersiye “*edebî terim olarak, birinin ölümü üzerine duyulan acıyı anlatmak üzere yazılan şiirler mersiye olarak adlandırılır*”²⁶

Hz. Hüseyin’e duyulan acı, hüznün, sevgi ve muhabbet çeşitli sanat eserlerinde kendine yer buldu. Edebiyat sahasında ise “Maktel, Maktel-i Hüseyin, Mersiye, Muharremiye gibi isimler adı altında farklı nazım şekilleriyle yazılan türler meydana gelmiştir. “*Dini türlerden biri olan Maktel-i Hüseyinler de birer mersiye örneğidir. Ancak hem Kerbela olayı gibi tek bir olaya odaklanmış olması, hem de aynı konuda çokça örnek verilmiş olması nedeniyle makteller mersiyeden ayrılarak artık bağımsızlaşmış ayrı bir tür olarak değerlendirilmelidir. Hatta, Al-i Abâ mersiyeleri ve Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren metinler de maktel türünün alt başlıkları olarak değerlendirilmelidir.*”²⁷

Mustafa İsen ise Kerbelâ mersiyeleri için “*Dini tasavvufî edebiyatımızda, özellikle de Alevî-Bektâşî edebiyatında Ehl-i Beyt sevgisini ve Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’da maruz kaldığı üzücü hadiseyi dile getiren şiirlere de mersiye, Kerbelâ mersiyesi veya âl-i abâ mersiyesi adı verilmektedir.*”²⁸ şeklinde bir tanım yapmıştır. Görüldüğü üzere birçok isimlendirme vardır.

Kerbela mersiyelerinin muhtevası beş bölümden oluşmaktadır. Bunlar, dünyanın geçiciliği, feleğe sitem, yas, övgü, olayın tasviri ve son olarak duadır. Diğer bölümlere göre olayın tasviri daha genişçe bir yer tutar. Ayrıca bu mersiyelerde Yezid başta olmak üzere Hz. Hüseyin’in şehit edilmesine sebep olanlara beddua edilir. Bu mersiyelerde şairler, Hz. Hüseyin’i şehit edenlere, Yezid’e beddualar ve lanetler yağdırmakla kalmayıp, kötü sıfatlarla bu kişilere düşmanca tutum sergilemişlerdir. Bu durum da Kerbelâ mersiyelerini, diğer mersiyelerden ayıran bir husustur. Kerbelâ mersiyelerinde vezin hatalarına çokça rastlamak mümkündür. Bunun sebebini, şairin kendini duyguya kaptırarak vezni önemsememesine bağlayabiliriz.

Edebiyatımızda Kerbelâ olayı üzerine müstakil eserler yazılmasının yanı sıra divanlarda da bu konu kendine yer bulmuştur. Fuzûlî, Nâ’il-i Kadim, Neşâtî, Şeref

²⁶ Metin Akkuş, *Klâsik Türk Edebiyatının Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, (4. Baskı), Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2007, s. 153.

²⁷ Akkuş, *Klâsik Türk Edebiyatının Anlam Dünyası*, (4. Baskı), s.154.

²⁸ Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, (2. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 1994, s. XII.

Hanım, Yenişehirli Avnî gibi çok sayıda şairimiz Kerbelâ mersiyeleri yazmıştır. Şeyh Hasan Haydar da divanında çeşitli nazım şekilleriyle Kerbelâ mersiyesi yazmıştır.

V. EHL-İ BEYT

Ev halkı anlamına gelen Ehl-i Beyt, Hz. Peygamberin aile efradına verilen isme denir. Cahiliyye devri Arap kabilelerinde, kabilenin lideri olan aileye verilen Ehl-i Beyt ismi, İslamiyetten sonra Hz. Peygamberin ailesini ve soyunu ifade etmektedir.²⁹

Hz. Peygamberin Ehl-i Beytini kimlerin oluşturduğu hususunda çeşitli ihtilaflar vardır. *“Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi sizde açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekatı verin. Allah’a ve resulüne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.”* (Ahzab suresi 33. ayet) Hz. Peygamberin hanımlarını konu edinen bu ayet Ehl-i Sünnet ve Şia alimleri arasında farklı yorumlanmıştır.

Şia ulemasına göre Ehl-i Beyt’in, ayette hanımları zahiri manada ifade etse de Hz. Peygamberin çeşitli hadislerinden hareketle, Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den meydana geldiğini ileri sürmüşlerdir. Ehl-i Beyt hakkında ayet indikten sonra Hz. Peygamber; Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i abasının altına alarak *“Allah’ım bunlar benim Ehl-i Beyt’imdir, onların günahını temizle”* diye dua etmiştir. Bundan dolayı Şialar, Hz. Peygamberi de içine katarak Ehl-i Beyt için *“Âl-i Abâ, Ehl-i Abâ, Pençe-i Âl-i Abâ, Hamse-i Âl-i Abâ”* demişlerdir.

Şiîler Âl-i Abâ sevgisi hususunda ifrata düşerek onları kutsallaştırma yoluna bile gitmişlerdir. *“Şiîler, Âl-i Abâ’yı kutsallaştırmış daha sonra bazı mutasavvıflar da aynı görüşü paylaşmıştır. Hatta bazı Bâtînî ve Hurûfler Âl-i Abâ’yı bir el şeklinde resmetmişler, bunun orijinal harfleriyle “Allah” lafzının remzi olduğuna inanmışlardır.”*³⁰

Ehl-i sünnet ulemasının çoğunluğunun görüşleri ise iki şekildedir. Bir görüşe göre Ehl-i Beyt sadece Hz. Peygamberin hanımlarından ibarettir. Diğer görüş ise, Ehl-i Beyt’i konu edinen ayetten yola çıkarak ilk başta Hz. Peygamberin hanımlarını içine aldığı bununla kalmayıp Hz. Peygamberin bütün çocuklarını, torunlarını ve hatta akrabalarını kapsadığını öne sürmüştür.

²⁹ Arslan, Erdoğan, *Kerbela Mersiyeleri*, (1. Baskı), s. 39.

³⁰ Arslan, Erdoğan, *Kerbela Mersiyeleri*, (1. Baskı), s. 41.

Müslümanlar, Hz. Peygamber'in soyuna hürmet etmiş, Hz. Hasan neslinden olanlara "şerif", Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere "seyyid" demiştir. Bu soydan gelenler halk arasında tanınmak için farklı kıyafetler giymişlerdir. Şecereleri tutulmuş, sadaka almaları haram olduğu için beytü'l-mâldan maaş bağlanmıştır. Çıkar amacıyla Hz. Peygamber soyundan geldiğini iddia eden yalancılar ise cezalandırılmıştır.

VI. ON İKİ İMAM

On İki İmam, Arapça "isna aşeriye" anlamındadır. Şiîler tarafından Hz. Peygamber'in varisi ve İslamiyet'in koruyucusu olduğuna inanılan on iki kişidir. İmamiye, Caferiye, On İki İmam gibi isimlerle anılan bu mezhebe göre Hz. Peygamber Vedâ haccından dönerken Hz. Ali'yi kendi yerine halife ve varis tayin etmiş, On İki İmam'ın geleceğini bildirmiş ve sonuncusunun Mehdi olacağını söylemiştir. Bundan dolayı Hz. Ali sonra oğlu Hz. Hasan, ondan sonra Hz. Hüseyin ve onun soyundan gelen dokuz kişiye on iki imam derler.

On İki İmam, yerlerine geçecek imamı ümmete bildirmiştir. Bu mezhep, Alevî esaslara dayanmakla birlikte ehl-i sünnet akidesini de kabul etmiştir. Şiîler tarafından resmi mezhep olarak kabul görmektedir. "*Bu mezhep Alevî esaslara istinad etmekle beraber ehl-i sünnet akidesini de benimsemiştir. Mezhep, Şah İsmail tarafından resmileştirilmiş ve o devirden itibaren çeşitli ihtilaflara sebep olmuştur.*"³¹

Sırasına göre On iki imam şunlardır³²:

1. **İmam Aliyy'ül Murtaza**: Hz. Peygamberin amcasının oğlu ve damadıdır. Miladi 599 yılında doğmuştur. On İki İmam'ın ilkidir. Hicretin kırkınıcı, miladi 661 yılında İbni Mülcem tarafından şehit edilmiştir.
2. **İmam Hasan bin Ali**: Hz. Ali'nin büyük oğludur. Hicretin ikinci, miladi 623-624 yılında doğmuştur. Hicretin ellinci, miladi 670 yılında Muaviye'nin vaadlerine aldanan eşi Ca'de tarafından zehirlenerek şehit edilmiştir.
3. **İmam Hüseyin**: Hz. Ali'nin küçük oğludur. Hicretin üçüncü veya dördüncü, miladi 625-626 yılında Medine'de doğmuştur. Hicretin altmış birinci, miladi 680 yılında Kerbelâ'da şehit edilmiştir.

³¹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, (15. Basım), Kapı Yayınları, İstanbul Ocak 2007, s. 365

³² Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, (4. Baskı), ss. 56-58.

4. **İmam Ali Zeyne'l-Abidin:** Babası Hz. Hüseyin'dir. Hicretin otuz sekizinci, miladi 659 yılında Medine'de doğmuştur. Hicretin doksan beşinci, miladi 713 yılında Emevilerden Hişam'ın emriyle zehirlenerek şehit olmuştur.
5. **İmam Muhammed Bakır:** Babası Zeyne'l-Abidin'dir. Hicretin elli yedinci miladi 676 yılında Medine'de doğmuştur. Hicretin yüz on dördüncü, miladi 733 yılında Hişam tarafından zehirlenerek şehit olmuştur.
6. **İmam Caferü's-Sadık:** Babası Muhammed Bakır'dır. Hicretin sekseninci veya seksen üçüncü, miladi 703 yılında Medine'de doğmuştur. Hicretin yüz kırk sekizinci, miladi 765 yılında Harun Reşid tarafından zehirlenerek şehit olmuştur.
7. **İmam Musa Kazım:** Babası Caferü's-Sadık'tır. Hicretin yüz yirmi sekizinci, miladi 745 yılında Ebva'da doğmuştur. Hicretin yüz seksen üçüncü veya yüz seksen dokuzuncu, miladi 799 yılında Harun Reşid tarafından zehirleterek şehit olmuştur.
8. **İmam Aliyyü'r-Rıza:** Babası Musa Kazım'dır. Hicretin yüz kırk sekizinci, miladi 765 yılında Medine'de doğmuştur. Hicretin iki yüz üçüncü, miladi 818 yılında Halife Memun tarafından zehirleterek şehit edilmiştir.
9. **İmam Muhammedü't-Takıyy:** Babası Aliyyü'r-Rıza'dır. Hicretin yüz doksan beşinci, miladi 811 yılında Medine'de doğmuştur. Halife Mu'tasım tarafından hicretin iki yüz yirminci, miladi 835 yılında zehirleterek şehit olmuştur.
10. **İmam Aliyyü'n-Nakıyy:** Babası Muhammedü't-Takıyy'dir. Hicretin iki yüz on ikinci, miladi 827 yılında Medine yakınlarında doğmuştur. Halife Mu'tezz tarafından hicretin iki yüz elli dördüncü, miladi 868 yılında zehirleterek şehit edilmiştir.
11. **İmam Hasanü'l-Askeri:** Babası Aliyyü'n-Nakıyy'dir. Hicretin iki yüz otuz sekizinci, miladi 852 yılında Samira'da doğmuştur. Halife Mu'temed tarafından hicretin iki yüz altmışıncı, miladi 873 yılında zehirleterek şehit edilmiştir.

12. **İmam Mehdi:** Babası Hasanü'l-Askeri'dir. On iki imamın sonuncusudur. Hicretin iki yüz elli beşinci, miladi 869 yılında doğmuştur. Hicretin üç yüz yirmi sekizinci, miladi 940 yılında vefat etmiştir.

Şia'ya göre On İki İmam'ın hepsi günahsızdır. Şia, On İkinci İmam Mehdi'nin ölmediğine, yeniden yeryüzüne gönderileceğine inanır.

Alevî-Bektaşî kültüründe On İki İmam'ın dışında On Dört Ma'sum ibaresi de yaygındır. Bu kişilerin kim olduğu hususunda da rivayetler vardır. Ulemanın bir kısmı, *“Ey Peygamberin ev halkı! Allah sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.”* ayetinden yola çıkarak günahlardan temizlenmiş anlamında On İki İmam'ın yanına Hz. Peygamber ve Hz. Fatıma'yı da ilave ederek bu on dört kişiye “on dört ma'sum, çar-deh ma'sum” adı vermiştir. Alevî-Bektaşîler ise ergenlik çağına girmeden Kerbelâ'da şehit edilen on dört erkek çocuğa bu ismi vermişlerdir. Abdülbaki Gölpınarlı böyle bir durum olmadığını ifade etmektedir. *“Alevî-Bektâşîler ma'sum sözünün, Türkçede ergenlik çağına girmemiş çocuklara masum denmesine aldanarak “on dört ma'sum”u, on iki imamdandan ayrı sanmışlar ve on iki imamın, ergenlik çağına girmeden şehit edilen ve bir kısmı da uydurma olan on dört erkek çocuğu “on dört ma'sum” olarak kabul etmişlerdir ki bu, tamamiyle yanlıştır.”*³³

Alevî-Bektâşîlere göre On dört mas'um-ı pâk³⁴:

1. **Muhammed Ekber:** Hz. Ali'nin oğlu 40 günlük iken şehit olmuştur.
2. **Abdullah:** Hz. Hasan'ın oğlu 7 yaşında şehit olmuştur.
3. **Abdullah:** Hz. Hüseyin'in oğlu 2 yaşında şehit olmuştur.
4. **Kasım:** Hz. Hüseyin'in oğlu yaşında³ şehit olmuştur.
5. **Zeynel:** Hz. Hüseyin'in oğlu 6 yaşında şehit olmuştur.
6. **Kasım:** Zeyne'l-Abidin'in oğlu 3 yaşında şehit olmuştur.
7. **Ali Eftar:** Muhammed Bakır'ın oğlu 6 yaşında şehit olmuştur.
8. **Abdullah:** Caferü's-Sadık'ın oğlu 3 yaşında şehit olmuştur.
9. **Yahya El Hadi:** Caferü's-Sadık'ın oğlu 3 yaşında şehit olmuştur.
10. **Salih:** Musa Kazım'ın oğlu 4 yaşında şehit olmuştur.
11. **Tayyip:** Musa Kazım'ın oğlu 4 yaşında şehit olmuştur.
12. **Cafer:** Muhammedü't-Takiyy'nin oğlu 4 yaşında şehit olmuştur.
13. **Kasım:** Muhammedü't-Takiyy'nin oğlu 3 yaşında şehit olmuştur.
14. **Cafer:** Hasanü'l-Askeri'nin oğlu. 1 yaşında şehit olmuştur.

³³ Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, (4. Baskı), s. 60.

³⁴ Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi (I-V) 17-18. yüzyıl*, C. III, 541.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH HASAN HAYDAR ER-RİFÂÎ EL-KEYYÂLÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERİ

1.1. HAYATI

Şeyh Hasan Haydar Er-Rifâî El-Keyyâli hakkında kaynaklarda bilgi mevcut değildir. Eserinden hareketle hayatı hakkında şu bilgilere ulaşmak mümkündür:

19. yy. divan şairlerinden birisidir. Doğum tarihi net olarak bilinmemekle birlikte 1810'lu yıllarda doğduğu tahmin edilmektedir. Bu bilgiye Kütahya Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesinde bulunan divanında yazmış olduğu mersiyelerin bazılarına düşmüş olduğu tarihten ulaşabiliyoruz. Şeyh Hasan Haydar, mersiyelerin sonlarına hicri 1255, 1256, 1257, 1258, 1265, 1271 ve 1272 yıllarını yazmıştır. İlk yıl olan hicri 1255 miladi 1839'da tekabül etmektedir. Bu yıldan hareketle şairliğe 20 veya 25'li yıllarda başladığını varsayarsak şairin doğum yılı, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi 1810'lu yıllara denk gelmektedir. Şeyh Hasan Haydar, divanının "Dîbâce-i Dîvân" başlıklı kısmında kendi hayat hikayesini özetler gibidir. Yedi yaşında eğitim hayatına başladığını, Farsça öğrendiğini, Şevket, Sâib, Hâfız, Câmî ve Mevlânâ'nın eserini okuduğunu ifade eder.

Hüblüğüm buldu kemâl erdi yaşım çün yediye
Şeb-i zulmetden tülû' etdim mişâl-i nev-hilâl

Mekteb-i 'irfâna girdim eyledim 'aşk ezberin
Eyledi 'ilm-i ledünü baña ihsân Zü'l-celâl

On yaşında eyledim tekâmîl-i Furqân-ı Kerîm
Onbirinde kalmadı şabr etmege kaç' â mecâl

Düşdü dil ârzü-yı tahşîl etmeye [hem] Fârîsi
Tuħfe-i pend-i Gülistân Şevket [u] Şâ'ib-celâl

Oğudum Hâfız ile Câmîyi ezber eyledim
Meşnevî-Şerîfde yandı süz-ı aşka per ü bâl (142b, 579/17-21)

Aşk ateşine tutuşup yollara düştüğünü bir seyyah misali bir yerde karar kılmayıp devamlı gezdiğini söyler. On beş yaşında Mısır'a gittiğini, Hama, Humus ve Haleb'i

ziyaret ettiğini, Konya'ya geçerek Hz. Mevlânâ'ya niyaz kıldığını aşağıdaki beyitler göstermektedir.

Bir zamân Mecnûn gibi geşt [ü] güzâr etmekligi
Kâr edindim belki teskîn ola bu 'aşk-ı celâl

Evvelâ 'azm-i diyâr-ı Mısr edip çıktım yola
Onbeşinde idi sinnim bakmadım şağa şola

Çok velîyu'l-lâh ziyâret eyledim Mısrâ varıp
Bilmez 'aklı dÛn olanlar dahl eder bî-çâreye

Hama HÛmus u Haleb şehrin ziyâret eyledim
Tâ gelip Konyada döndüm yanmada pervâneye

Hâzret-i Şems-i HÛdâ Mevlânâya kıldım niyâz
Zâr zârı ağlayıp düşdüm özüm âzâdeye (142b, 579/22, 23, 25, 28, 29)

Konya'dan sonra Bursa'ya geçerek Ramazan Baba Dergahı'nda bir müddet kaldığını, buradan Rumeli'ye geçerek Eğriboz, Atina, İşkodra ve Yanya şehirlerini gezdiğini ve Tırhala'yı bir müddet mekan eylediğini dile getirir. Yenişehir'e geçerek Şeyh Hüseyin-i Mevlevîyle dost olduğunu, Allah sırlarına vakıf olduğunu vurgular. Dîbâcesini nasihat tarzı ifadelerle sona erdirir.

Anda düşdü bu derûnum içre bir nâr-ı firâk
Tâ gelip BÛrsada erdim meclis-i dildâreye

Hâzret-i Sulţân Ramazân Baba dergâh-ı mekân
Oldu bir eyyâm gönül şevk-i dem-i mestâneye

RÛmeli'n kılmağ temâşâ eyledim ârzü taleb
Bir şeb [ü] vaqt-i seher verdim nizâm çâl-pâreye

Eğriboz Atina İşkodra [vü] Yānyā şehrini
Ser-te-ser gezdım tolaşdım RÛmeli'ni bir zamân

Çok zamân Tırhālayı mekân edindim kendime
Oldum anda bir muhibb-i şādık ile cāna cān

Yenişehir şehrini kıldım temâşâ ey āhî
Bir mürüvvet ma' deni zātıyla oldum şādumân

Hâzret-i kuţb-ı HÛdâ şeyh-i kebîr mürşid-i Hâk
Şeyh Hüseyin-i Mevlevîyle hem-dem oldum bir zamân

Anda tekmîl eyledim sırr-ı Hudâniñ kâlımı
Sırr-ı şâh-ı ma'nevî cür'asın etdim nûş-ı cân

Geçmeyince cân u başdan zâhidâ olmaz naşîb
Şeb-i zulmâtda bulunmaz çeşme-i âb-ı hayvân

Rehber-i rehber gerek râh-ı Hudâya girmege
Çıkmadı fahr-ı cihân Mi' râca rehbersiz hemân

Her ne ararsañ ara kendinde görme 'âlemi
Kendini bil kendin öğren kendi kendin et nihân

El ne derse ço desin sen bakma halkıñ sözüne
Bir 'aceb sırdır bu sır bilmez nedir halk-ı cihân

Hâmûş ol zemm eylesin 'âlem seni sen açma leb
'Arş [u] kürsi lerze-nâk eyler suhan-ı bed-zebân

Haydarî handân olur zemm eyledikçe halk anı
Bilmezim aşlı nedir bu halk eder aña bühtân (142b, 143a, 579/30-48)

Es-Seyyid Eş-Şeyh Hasan Haydar Er-Rifâi El-Keyyâlî isminden hareketle Şeyh Hasan Haydar'ın Hz. Hüseyin'in soyundan gelebileceği ve şeyhlik makamına ulaşabildiği sonucuna varılabilir. Çünkü seyyid ünvanı Hz. Hüseyin soyundan gelenler için verilen bir ünvanıdır. Yine isminden yola çıkarak Rifâîliğin Keyyâliyye ya da Keyyâliyye koluna mensub biri olduğu yorumu yapılabilir. Zaten divanında da gerek Rifâîliğin kurucusu olan Seyyid Ahmed Rifâi gerekse de Keyyâliyye kolunun önderi kabul edilen İsmâil Keyyâlî üzerine hem hece hem de aruz vezniyle çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış övgü içerikli manzumeler bulunmaktadır.

Emîrim seyyidim pîrim
Rifâ'î Seyyid Aḥmed[d]ir
Dü-'âlemde[ki] dest-gîrim
Rifâ'î Seyyid Aḥmed[d]ir (29b, 88/1)

Hakka toğrudur yolumuz
Seyyid Ahmeddir ulumuz
Keyyâlîdendir kolumuz
Biz Muhammed 'Alevîyiz (29b 90/3)

Seyyid Aḥmeddir pîrleri
Açılmaz yada sırları
Muhammed 'Alî yolları
Gider Hakka Rifâ'îler (54a, 174/4)

Şeyh Hasan Haydar'ın Alaca Mescidi Hankahı'nda post-nişinlik yaptığı bilgisine eserinin sonunda verdiği kayıttan ulaşılmaktadır:

Hādīmü'l-fuḫarā bende-i āl-i 'abā şāhib-i dīvān-ı belāgat-ünvān Es-Seyyid Eş-Şeyḫ Hasan Ḥaydar Er-Rifā'ī El-Keyyālī ḫalīfe-i Eş-Şeyḫ Muşţafā Vehbī Er-Rifā'ī El-Keyyālī ḫalīfe-i Es-Seyyid Eş-Şeyḫ Muḫammed Şabrī Er-Rifā'ī El-Keyyālī post-nişin-i ḫān-kāh-ı Alaca Mescid Ğafara'lāhu'z-zünūbehü.

Türkiye'nin farklı yerlerinde - Balıkesir, Tokat, Amasya Afyon, Diyarbakır ve İstanbul'da – Alaca Mescid isimli mescid bulunmaktadır. Şeyh Hasan Haydar'ın post nişinlik yaptığı Alaca Mescidi'nin ise İstanbul Yenikapı'da olma ihtimali fazladır. Mustafa Özdamar, Dersaadet Dergahları isimli eserinde Alaca Mescid hakkında Yenikapı, Langa, Mesih Paşa Mahallesi, Laleli Caddesi, Azimkar Sokak'ta olduğunu ifade ederek Divan'da da zikredilen Rufâî Muhammed (Mehmed) Sabri Efendi'nin bu mescidde görev yaptığını söylemektedir. Muhammed Sabri Efendi'nin ölüm tarihini H.1279 olarak verir. Aynı sokakta Mercimek Dergahı'nın olduğunu da belirtir.³⁵ Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda ise Muhammed Sabri Efendi'nin ölümü üzerine düşülen beyitte H. 1278 yılı verilmiştir. Hasan Haydar Divanı'nın Kütahya Mustafa Hakkı Yeşil (K) nüshasının sonunda da “Hânkâh-ı Mercimek” ismi geçmektedir. Bilgiler birbirini doğrular niteliktedir. Bu bilgiler ışığında Alaca Mescidi'nin İstanbul Yenikapı'daki mescid olacağı sonucuna ulaşılabilir.

Şeyh Hasan Haydar'ın Bektaşî olma durumu da söz konusudur. Divanında Hacı Bektaş-ı Veli'ye na't yazması, On İki İmam hakkında birçok şiir kaleme alması kendisinin Bektaşîliğe yakın biri olduğunu gösterir bulgulardır. Rifâî tarikatının Anadolu ve Rumeli'de Bektaşîlikle karışmış olması³⁶ da bu durumu destekler mahiyettedir. Aşağıda şiirlerinden yapılmış alıntılarda Bektaşîlik, Hz. Ali ve On İki İmam konusu ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Tâ ezel bezm-i elestden içmişiz zâhid müli
 Kurtulup zūlmât-ı ğamdan tütmuşüz rüşen eli
 Hüsni 'aşkla olmuşüz biz gerçi 'âlemde deli
 Biz ḫaḳîḳat bâğınınñ bülbülleriyiz hem güli
 Kuṭb-ı 'âlem bende-i şāh **Hâcî Bektāş-ı Velî** (49a, 160/1)

³⁵ Mustafa Özdamar, *Dersaadet Dergâhları*, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul Mayıs 2007, ss. 110-111.

³⁶ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatler Tarihi*, (9. Baskı), Dergah Yayınları, İstanbul Ekim 2011, s. 232.

Zâhidâ pâk eyle Ʒalbiniñ melâlet pâsını
 YoƷsa ınlatma geri dur böyle ‘aşƷıñ Ʒasını
 Terk edip atmaƷ gerekdir kibr [ü] kîn da‘ vâsını
 BaƷr-ı ‘ummâna girip seyr eyle ‘aşƷ Ʒalğasını
 Ma‘ den-i cûd u kerem kân-ı vefâ **Ʒızıldeli** (62b, 212/3)

Ĥüseyn-i Kerbelâniñ râhına Ʒurbân-ı cân eyle
 Şebî tâ şubh[a] dek şeydâ gibi âh u fiğân eyle
 İmâm **Zeyne’l-‘abânîñ** ‘aşƷına cânîñ sûzân eyle
 Cemâl-ı berg-i ruhsârîñ şararsın berg-ğazân eyle
 Ĥüseynîler gibi yan rûz [u] şeb bağrına Ʒaş bağla
 Muğammed Ĥaydar-ı Kerrâr ‘Alî evlâdına ağla

Muğammed Bâkı şâh-ı cihân eyle gül-i nâlân
 Girîbân-sîne-çâk edip sirişke eyle bir ‘ummân
 İmâm-ı **Ca‘fer-i ŞâdıƷ** için ol dâ’imî giryân
 Hezârân şad-hezâr la‘ net Yezîdiñ cânına her an
 Ĥüseynîler gibi yan rûz [u] şeb bağrına Ʒaş bağla
 Muğammed Ĥaydar-ı Kerrâr ‘Alî evlâdına ağla

İmâm **Mûsî-i Kâzımdan** tecellî nûr-vişâli gör
 Dil-i **Mûsâ Rızâ**-yı ĤaƷ tesellîden kemâlî gör
TaƷî vü bâ-**NaƷîniñ** bâğ-ı vuşlatda nihâlî gör
 Gözün aç bu cihân içre uyan bedr-i cemâlî gör
 Ĥüseynîler gibi yan rûz [u] şeb bağrına Ʒaş bağla
 Muğammed Ĥaydar-ı Kerrâr ‘Alî evlâdına ağla

‘Alemdârı **Ĥasanü’l-‘Askerî** ol leşker-i ķamda
 Açılısın yaralar göz göz sîneñde ağla bu demde
 Muğammed **Mehdi**-i şâhib-zamâna bende ol bende
 Muğhibb-i ķânedân [u] âl ola[y]dım Ĥaydarâ zinde
 Ĥüseynîler gibi yan rûz [u] şeb bağrına Ʒaş bağla
 Muğammed Ĥaydar-ı Kerrâr ‘Alî evlâdına ağla (13b, 47/2-5)

Ĥüseyniyiz Ĥaydariyiz
 Ebed ölmeyiz diriyiz
 Çün [ü] irâdan beriyiz
 Biz Muğammed ‘Alevîyiz (29b, 90/5)

Biz Ĥüseyniyiz ‘Aleviyiz Rifâ‘î Ca‘ferî
 Ĥaydariyiz Ĥaydarâ Ʒurbân olanlardañız (38a, 131/7)

Şeyh Hasan Haydar’ın ölüm tarihiyle ilgili bilgiye de “Târîh-i Sâhib-i Dîvân” başlıklı manzumeden ulaşılmaktadır. Bu başlıklı şiirin son beytinde ölüm tarihine işaret eden bir tarih düşmüştür.

Bu ŧeb nūŧ eyledi cām-ı ŧehādet cür‘ asın Hāydar
Açıp per uçdu ŧeherde dedi iħvān hemān yā hū (143b, 581. ŧiir)

1319

اجوب پر اوجدی سحرده دیدی اخوان همان یا هو

Yukarıda verilen beytin ikinci mısrasındaki harflerin ebced değerlerini verip toplandığında H. 1319 M. 1901-1902 yılına tekabül etmektedir.

1.2. EDEBİ KİŧİLİęİ

ŧeyh Hasan Haydar, XIX. yüzyılda yaŧamıŧ klāsik edebiyata mensup bir Osmanlı ŧairidir. Onun yaŧadıęı dönemde aydınların çoğu ister ŧair olsun isterse nasir daha önceki dönemlere göre daha ziyade yenilik arayışı içindedirler. Gerçi muhtevada yenilik arayışları, sosyal olayların ve mahallileŧme hareketlerinin edebiyata yansımalarına daha önceki yüzyıllarda da tesadüf edilmekte idi.

Osmanlı Devleti’nin son devirlerinde edebiyatta aşırı yenilik arayışları içinde olanların yanında geleneğe bağlı kalan ve yenileŧme taraftarı olan klāsik edebiyat mensupları bulunmaktaydı. İŧte bunlardan birinin de ŧeyh Hasan Haydar olduğunu görüyoruz.

ŧeyh Hasan Haydar da geleneksel edebiyata bağlı olmakla beraber ŧekil ve muhtevada yenilik arayışlarına yöneldiğini divanını incelediğimiz zaman ŧahit olmaktayız.

ŧeyh Hasan Haydar, daha çok ŧi‘ düşüncesine mensup bazı Osmanlı ŧairleri gibi ŧiirlerinde Bektaŧilik, Ehl-i Beyt, Kerbelâ ve On İki İmam gibi Alevî-Bektaŧî kültür ve edebiyatında önemli bir yer tutan konuları iŧlemiŧtir. Ehl-i Beyt ve On İki İmam sevgisini açıkça dile getirmiŧtir.

Ben seniñ biñ cānıla ħurbān-ı ‘ aşkıñ olayım
Sen ciger-kūŧe-i ferzend Fāḡımāsiñ yā Hūseyñ

Kim seni cānı kimi cānıñdan özge sevmeye
Ķurretü’l-‘ ayn-ı Muħammed Muŧafāsiñ yā Hūseyñ (41b, 142/4, 5)

Onun şiirlerine zaman zaman devrin sosyal olaylarının da yansıdığını görüyoruz: Mesela (fes) redifli şiirinin memurlara fes giyme zorunluluğunun getirilmesinin ardından yazıldığını tahmin etmekteyiz.

Ser-te-ser verdi cihānı ziynet-i ‘unvāna fes
Oldu şāyeste şeh-i mülk ü ‘adl-i sultāna fes

Nām verdi heft-iqlīm çār-kūşeye velvele
Çünkü erdi bezm-i dilde şöhet-i ‘irfāna fes

La‘l-renk ruhsāra pür-ḥam gösterir ḥübāniyān
Püskülü zānūya ṭop ṭop ṭağıdır merdāna fes

Haydarā bülbül kimi gülşende feryād eyleme
Şimdicek şeydālara gülşen gülü devrāna fes (106a, 385/1-4)

Şeyh Hasan Haydar’ın şiirlerini dikkatle incelediğimiz zaman onun klâsik şiirin şeklinde de yenilik arayışları içinde olduğunu görüyoruz. Özellikle gazelleri harflere göre tasnif ederken yaptığı uygulamalar, nazım şekillerinde görülen kafiye şemalarının dışında farklı kafiye sistemleri uygulaması yapmaya çalıştığı yenilikler arasında sayabiliriz. Bu husus, Şeyh Hasan Haydar devrinde çok büyük bir önem arz etmektedir.

Klâsik edebiyatta genellikle mısra veya daha ziyade beyit bütünlüğü esastır. Şeyh Hasan Haydar’ın edebiyatımızda o zaman kadar görülmemiş yenilik arayışlarına yönelmiştir. Mesela ifadenin bir kelimesini ikinci mısraya kaydirmiştir. Onun bu hareketi döneminde ve günümüzde şiirde büyük bir devrimci hareket sayılabilir. Bu tür edebi yenilik hareketlerine biz bu gün daha çok ikinci yeni şair ve şiirlerinde rastlayabiliyoruz. Belki bunların bir kısmını sanatkarların fantezilerine bağlayabiliriz.

Men imāmeyniñ gulām-ı kemter ü **āzādesi**
Yim bugün fedā-yı cān etmek için āmādesi
İşte tiğ gel ey Yezid bî-dīn pelid yoğ va‘desi
Rabbenā yā Rabbenā yessir lenā dīdār-ı ‘aşq (95a, 337/3)

Şeyh Hasan Haydar, yenilik arayışlarını vezin alanında da sürdürür. Aynı manzumede iki farklı vezni kullanması ve Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilün kalıbının son tefilesini bazı şiirlerinde Fe’ülün şeklinde kabul etmesi vezin alanındaki yenilik arayışları olarak söyleyebiliriz.

Tasavvufî şiirlerinin bazılarında sufi ve vaizlere çatar. Onların bağılı oldukları kurallara karşı gelir. Bu yönü ile zaman zaman Heterodoks inançlara bağılı şairlere yaklaşır.

Biz şalāt [ü] şavm [ü] tesbîh-i riyāyî şatmışız
Vaḥdet ‘āleminde ḥāmūş zebān olanlardañız (38a, 131/4)

Şeyh Hasan Haydar, tasavvufî şiirlerinde kendinden önceki şairlerden etkilenmiştir. Şeyh Hasan Haydar’ın şiirlerinde Nesîmî ve Yunus Emre’nin tesiri açıkça görülmektedir. Özellikle ilahi tarzındaki ve nasihat içerikli şiirlerinde Yunus Emre’nin sesini duymak mümkündür.

Nesimi’nin:

Nigārim dilberim yārim enīsim mūnisim cānım
Refikim hem-demim ömrüm revānım derde dermānım

matlalı gazelinin tesiri, Şeyh Hasan Haydar’ın aşağıda verdiğimiz matlalı gazelinin tamamında görülmektedir.

‘Alilim mücrimim mürde ğarībim ğurbet ellerde
Zelilim bī-kesim ‘āşī sefihim ḳaldım çöllerde (95a, 338/1)

Aşağıdaki dörtlüklerde de Yunus Emre’nin tesiri açıktır.

Sil ḳalbiniñ pāsını
Allāh de yana yana
At benlik libāsını
Allāh de yana yana

Oldunsa müştāk-ı yār
İstersen vaşl-ı dīdār
Ol vaḳt-ı seḫer bīdār
Allāh de yana yana (54a, 175/1-2)

Aşağıdaki bendde ise Ömer Rūşenî Dede’nin tesiri vardır.

Men ğarīb [ü] bī-medārım Rab meded senden meded
Rūz [u] şeb āh ile zārım Rab meded senden meded
Kimseyim ey destġir-i kimsesiz
Kūnc-i ḫayretde ḳarārım Rab meded senden meded (23a, 63/1)

Şeyh Hasan Haydar, kendinden önceki şairlerden etkilendiği gibi kendinden sonraki şairleri özellikle Alevî-Bektaşî şairleri etkilemiştir.

1.3. ESERİ

Hayatı hakkında malumat elde edemediğimiz Şeyh Hasan Haydar'ın tesbit edebildiğimiz tek eseri de Divanı'dır. Divanın tesbit edilen iki nüshası bulunmaktadır.³⁷ Müretteb bir divan değildir. Divan'da 1 mesnevi, 14 kaside, 327 gazel, 6 müstezad, 129 murabba, 37 muhammes, 4 tahmis, 11 müseddes, 3 muaşşer, 7 kıt'a, 33 nazm, 5 müfred, 4 beyit nazım şekliyle yazılı toplam 581 manzume bulunmaktadır. Bu manzumelerin 104'ü hece vezniyle 477'si ise aruz vezniyle yazılmıştır.

---

³⁷ Divan'ın nüshaları:

- 1) Milli Kütüphane Fahri Bilge Koleksiyonu 168 numaralı eser.
- 2) Kütahya Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi'nde 24175 Demirbaş numaralı eserdir.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEYH HASAN HAYDAR DİVANI'NIN İNCELENMESİ

Divanın incelenmesi şekil, üslup özellikleri ve muhteva olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde, nazım şekilleri ve türleri, vezin, kafiye ve redif mevzûları ele alınacaktır.

2.1.1. Nazım Şekilleri

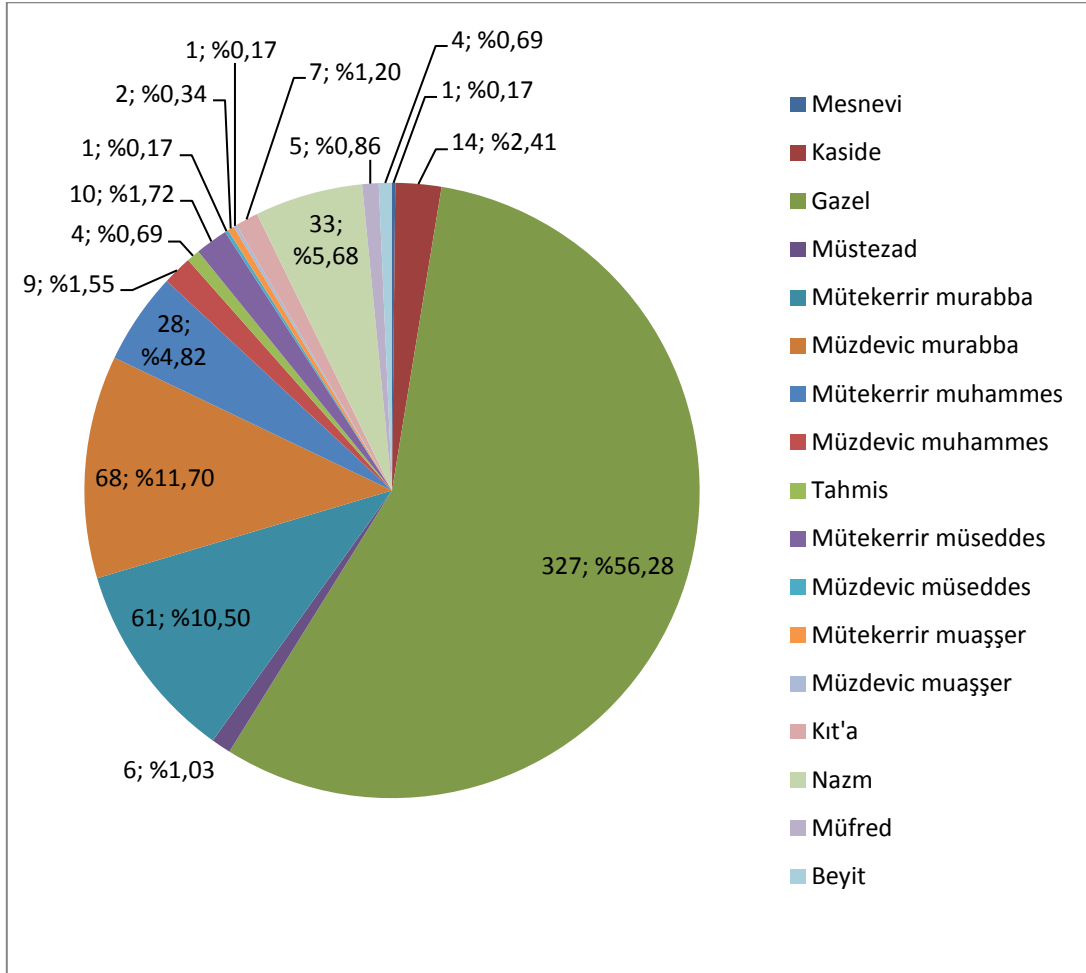
Şiirler üzerinde değerlendirmeler yapılabilmesi için şiirlere sırasıyla numara verme yolu tercih edilmiştir. Nazım şekilleri üzerinde değerlendirmeler yapılırken kullanılan ikinci sayı ise o şiirin beyit ya da bend sayısını karşılamaktadır. Örneğin: 75/10 75. şiir 10 beyit ya da bendlerle yazılmış bir şiir ise 10 bend anlamına gelmektedir.

Şeyh Hasan Divanı'nın mevcut iki nüshası da müretteb divan görünümünde değildir. Bu nedenle nazım şekillerinin sıralanmasında belli bir düzen yoktur. Gazeller arasında murabbalar, muhammesler gibi nazım şekilleri görülmektedir. Dîbâce-i Dîvân başlıklı kısım en başta olması gerekirken en sonda yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'nde görülen bozulmanın edebiyata da yansıdığı bir gerçektir. 17. ve 18. yy.'dan itibaren şairlerin veya müstensihlerin, nazım şekillerini karıştırdıkları, birbirinin yerini tutacak şekilde kullandıkları birçok divanda karşımıza çıkmaktadır. Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda da nazım şekillerinin isimlendirilmesi hususunda yanlışlıklar yapıldığı görülmektedir. Tahmis olarak başlık attığı şiirlerin (223/4, 224/5, 225/5, 226/5) aslında muhammes olduğu, muhammes başlığı attığı bazı şiirlerin (217/5, 219/5, 220/5) tahmis olduğu görülmektedir. Aynı şekilde müseddes başlıklı şiirlerin bazılarının (233/5, 234/4, 235/4) muaşşer nazım şekliyle yazıldığı tespit edilmiştir. Gazeller arasında gösterilen bir şiirin (302/7) kıt'a olduğu anlaşılmıştır. Kıt'a başlıklı birçok şiir nazm şeklinde kafiyeleşmiştir. Bu nedenle de kıt'a başlıklı bu şiirler nazm olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, nazım türü isimlendirmesinde de tezahür etmektedir. Mütekerrir muhammes nazım şekliyle kaleme alınan na't başlıklı (215/5)

manzume konu itibariyle Hz. Hüseyin'in Kerbelâ da şehid edilmesinden duyulan üzüntüyü dile getiren ve Yezid'e lanet dolu sözler içeren bir şiidir. Na't türüne özgü bir anlatım yoktur. Kerbelâ mersiyesi demek daha doğru olmaktadır. Yine muhammes nazım şekliyle "Huṭbe-i Mersiye-i İmāmīn" başlıklı şiir mersiye değil On İki İmam'ın övgüsü hakkındadır.

Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda 1 mesnevi, 14 kaside, 327 gazel, 6 müstezad, 61 mütekerrir murabba, 68 müzdevic murabba, 28 mütekerrir muhammes, 9 müzdevic muhammes, 4 tahmis, 10 mütekerrir müseddes, 1 müzdevic müseddes, 2 mütekerrir muaşşer, 1 müzdevic muaşşer, 33 nazm, 7 kıt'a, 5 müfred, 4 beyit nazım şekliyle yazılı toplam 581 manzume bulunmaktadır. Bu manzumelerin 104'ü hece vezniyle 477'si ise aruz vezniyle yazılmıştır.

Şekil 2. 1.Nazım Şekillerinin Dağılımı.

2.1.1.1. Mesnevî

Tek bir tane bu nazım şekliyle yazılmış manzume bulunmaktadır. Bu, bir bakıma 19. yy.'da mesnevî nazım şekli kullanımında olan azalmanın bir tezahürüdür. Divanda 2 nolu şiirdir. 10 beyitten oluşmaktadır. Hatta 3 beyitten oluşan 1 nolu şiirin devamı niteliğindedir. Gazel kafiye düzeniyle başlayıp mesnevi kafiyelenişine dönüştüğü için ayrı bir manzume olarak değerlendirilmiştir. Basmelenin faziletinden bahsettiği için bismelenâme türüne özgü bir anlatım sergilenmiştir.

2.1.1.2. Kasîde

En az 8 (144. şiir) en çok 48 (579. şiir) beyitten oluşan 14 tane kasîde bulunmaktadır. Müretteb bir divan olmadığı için kasîdeler gelişigüzel bir dağılım arz etmektedir. 48 beyitten oluşan “Dîbâce-i Dîvân-ı Haydar” başlıklı manzume divanın en son kısımlarında yer almaktadır. Bazı kasaid başlıklı şiirler ise kaside nazım şekli özelliği göstermediği için bu kısma alınmamıştır. 210, 214 ve 577 nolu şiirler kasâid başlıklı olsa bile muhammes ve gazel nazım şekliyle yazılmıştır.

Şeyh Hasan Haydar, kasîde nazım şekliyle 1 tevhid (7/11), 3 münâcât (3/29, 4/15, 5/9), 1 na't (158/12), 8 mersiye (53/19, 84/12, 140/11, 142/16, 144/8, 150/12, 152/19, 155/10) kaleme almıştır. Aynı zamanda 48 beyitlik dîbâce (579 nolu şiir) de bu nazım şekliyle oluşturulmuştur. Kasîde nazım şekliyle yazdığı na't On İki İmam hakkındadır. Mersiyeler, Kerbelâ olayı üzerine yazılmış Kerbelâ Mersiyeleri grubuna girmektedir. Kerbelâ'da şehid edilen Hz. Hüseyin ve çeşitli yollarla şehid edilen On İki İmam üzerine yazılmış mersiyeler divanda epeyce bir yer tutmaktadır. Farklı nazım şekilleriyle de bu konu üzerine manzumeler kaydedilmiştir. 14 kasîdenin hepsi aruz vezniyle yazılmıştır.

2.1.1.3. Murabba

Divanda **61 mütekerrir murabba**, (13/4, 58/8, 82/4, 88/5, 90/5, 91/12, 94/5, 96/5, 98/5, 113/4, 114/7, 116/5, 117/6, 118/5, 120/5, 121/4, 126/6, 132/5, 136/6, 164/4, 168/4, 169/4, 171/5, 172/5, 174/5, 175/5, , 181/4, 182/4, 183/5, 184/4, 185/5, 186/4, 187/5, 190/5, 191/6, 194/6, 195/5, 196/6, 197/5, 198/5, 201/6, 208/ 7, 209/5, 238/5, 270/4, 337/4, 349/5, 362/6, 394/6, 418/4, 440/4, 444/4, 478/4, 488/4, 489/4, 494/4, 503/4, 528/5, 531/5, 535/4, 538/4), **68 müzdevic murabba** (9/4, 12/5, 24/4, 29/4, 37/5, 41/3, 46/12, 54/6, 55/7, 56/6, 57/4, 62/6, 63/4, 69/5, 73/4, 78/4, 85/5, 109/5, 110/5, 115/5,

119/5, 135/7, 138/4, 146/8, 149/9, 151/6, 179/8, 180/6,188/6, 189/3, 192/5, 199/4, 200/6, 202/5, 203/4, 241/7, 243/7, 246/4, 260/4, 282/5, 285/5, 286/4, 296/5, 297/5, 309/4, 342/4, 360/4, 361/5, 364/3, 370/4, 372/6, 374/5, 377/4, 383/4, 392/5, 411/7, 413/6, 438/3, 441/5, 447/5, 476/4, 477/4, 484/4, 498/4, 499/5, 515/7, 529/4 530/9) olmak üzere 129 adet murabba nazım şekliyle yazılı manzume vardır. Murabbalar genellikle 4 (46 adet) ve 5 bendden (45 adet) oluşmaktadır. Murabbalar da diğer nazım şekilleri gibi divanda belli bir yer teşkil etmeyip gelişigüzel bir dağılım arz etmektedir. İbtidâ-yı Gazel başlıklı kısımda murabba nazım şeklinin daha yoğun olduğu görülmektedir. Aruz vezniyle 44 adet, hece vezniyle 85 adet murabba yazılmıştır. Hece vezniyle murabba yazma eğilimin fazla olduğu görülmektedir. Bunun da sebebi, murabba şekliyle kaleme alınan şiirlerin çoğunluğunun ilahi türünü karşılayan manzumeler oluşudur. İlahi türünde yazdığı şiirlerin büyük bir çoğunluğunda hece veznini tercih etmiştir.

Divanda aaaa bbba ccca ve aaaA bbbA cccA kafiye şeklindeki murabbalar dışında çoğu Tanzimattan sonra olmak üzere aBaB cccB dddB (Örnek 1) ya da aaaa bbbb cccc (Örnek 2) şeklinde her bendi kendi arasında kafiyeli murabbalar da yazılmıştır.³⁸ Ayrıca şarkı kafiyeli aaxa bbba ccca murabbalar da divanda mevcuttur. Aşağıda ilk iki bendi verilen murabbalarda bu kafiye şekilleri uygulanmıştır.

Örnek 1:

Emîrim seyyidim pîrim
Rifâ'î Seyyid Aḥmed[d]ir
Dü-âlemdе[kî] dest-gîrim
Rifâ'î Seyyid Aḥmed[d]ir

Ceddi Maḥmûd [ü] Muḥammed
Ḳuṭb-ı kevneyn Seyyid Aḥmed
[Ol] püşt [ü] penâh bî-meded
Rifâ'î Seyyid Aḥmed[d]ir (29b, 88/1, 2)

Örnek 2:

‘Âşık oldur ‘aşk odunda yanar açmaz rāzını
‘Aşk odunda yanar açmaz ‘âşık ol dil-şāzını
Yanar açmaz ‘âşık oldur ‘aşk odunda ağzını
Rāzını dil şāzını ağzını hem ğam sazını

³⁸ İpekten, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, (7. Baskı), ss. 84-85.

Söylesinler ‘ārifānlar ‘aşk-ı şādık haḡ m[1]dir
 ‘Ārifānlar ‘aşk-ı şādık söylesin düṣaḡ m[1]dir
 ‘Aşk-ı şādık söylesinler ‘ārifān el-ḡaḡ m[1]dir
 Ḥaḡ m[1]dir düṣaḡ m[1]dir el-ḡaḡ m[1]dir ıraḡ m[1]dir (136a, 529/1, 2)

Mütekerrir murabballarda tekrarlanan mısralarda bazı kelime değişiklikleri yapıldığı tespit edilmiştir:

Göñül giryāne bed’ eyle
Ki feryād-ı Ḥüseynīdir
 Sīneñ döy seng-i ḡārāyla
Bu feryād-ı Ḥüseynīdir

Cigeriñ sūzıla yansın
 Sirişkiñ ḡana boyansın
 Fiḡāniñ ‘arṣa ṡayansın
Ki feryād-ı Ḥüseynīdir

.....

Ḳarardı mihr [u] māḡ gitdi
 Siyāḡ pūşideler giydi
 Kevākibler boyun egdi
Ki feryād-ı Ḥüseynīdir

Yezīd ibn-i Sūsen pelīd
 Elinde ḡaḡer-i Cemşīd
 Şehzādeyi ḡıldı şehīd
Bu feryād-ı Ḥüseynīdir (30a, 91/1, 2, 5, 6)

Ey müştāḡ-ı dīdār-ı dost
Yan ‘aşḡıla Allāḡ deyü
 Elbet saña raḡm eder dost
Dön ‘aşḡıla Allāḡ deyü

Çıḡar dilden māsiwāyı
 Terk eyle ferr ü ḡavḡāyı
 Şām [u] seḡer vur na’ rāyı
Yan ‘aşḡıla Allāḡ deyü

Bıraḡ benlik da’ vāsını
 Yıḡ kibr ü kīn bināsını
 Giy rüsvāylıḡ ḡırkāsını
Dön ‘aşḡıla Allāḡ deyü (53b, 172/1-3)

Bazı murabballara (171/5, 180/6, 184/4, 189/3, 192/5, 199/4, 200/6, 203/4) bendlerden sonra aynı veya farklı bir hece vezniyle iki mısralık nakaratlar eklendiği görülmüştür.

Şüfi gel Haḫka toḡru yol
Budur bunda yalan olmaz
Ne ararsañ kendinde bul
Seni senden şoran olmaz

Allāh hüve'l-lāh illā'l-lāh
Seyyid Aḫmed şey'en li'l-lāh

Pirim sultān sey yid Aḫmed
Mürşidim ḫālķım Şamed
Çerāġ-ı dīnim Muḫammed
Göñül ansız bir an olmaz

Allāh hüve'l-lāh illā'l-lāh
Seyyid Aḫmed şey'en li'l-lāh (55b 180/1, 2)

Ben 'āşık-ı dīdārım
Ḫüsey niyim Ḫüsey nī
Rūz [u] şeb āh [u] zārım
Ḫüsey niyim Ḫüsey nī

Lā ilāhe illā'l-lāh nūr Muḫammed şalla'l-lāh
Bi'l-luṭfi ve'l-keremi yā şeyḫi şey'en-li'l-lāh

Terk edip cümle varı
Kırdım şīşe-i 'ārı
Yaқdım zühd [ü] ezkārı
Ḫüsey niyim Ḫüsey nī

Lā ilāhe illā'l-lāh nūr Muḫammed şalla'l-lāh
Bi'l-luṭfi ve'l-keremi yā şeyh-i şey'en-li'l-lāh (56a 184/1, 2)

Murabbalarda *dinî, ahlakî ve ilâhî fikirleri içeren, Allah'ın birliğini, kudretini ve Allah sevgisini telkin eden Allah'la ilgili hemen her hususu konu edinen*³⁹ ilahi türü önemli bir yer tutmaktadır. İlahilerinde Yunus Emre'nin sesini duymak mümkündür.

Be derv[î]şler be kardaşlar
Gelin Allāh hū diyelim
Gide göñülden teşv[î]şler
Gelin Allāh hū diyelim

³⁹ Doġan Kaya, *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, (1. Baskı), Akçaġ Yayınları, Ankara 2007, s. 385.

Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, (3. Baskı) Akçaġ Yayınları, Ankara 2006, s. 618.

Siline albimiz pās[1]
 Olalım mü'miniñ hāşı
 Çıkar gönülden vesvāsı
 Gelin Allāh hū diyelim (35a 113/1, 2)

Açar vaqt-i seherde gül
 Diyerek Allāh illā'l-lāh
 Öter şevki ile bülbül
 Diyerek Allāh illā'l-lāh

Çeker tā-be-seher yā hū
 amu eşyāniñ virdi bu
 Açar lāle ile şebbū
 Diyerek Allāh illā'l-lāh (58a 194/1, 2)

Gönül gel Hāa varalım
 Diyerek Allāh illā'l-lāh
 Derde bir çāre bulalım
 Diyerek Allāh illā'l-lāh

Sürelim rehber izini
 utalım mürşid sözünü
 Görelim dostuñ yüzünü
 Diyerek Allāh illā'[l-lāh]

Geçelim bu māsivādan
 Yunalım zühd [ü] riyādan
 Gide hiçāblar aradan
 Diyerek Allāh illā'l-lāh (73b 238/1-3)

Nasihat tarzının hakim olduğu, “*tarikate yeni girecek olan muhiplere onun rehberi olan mürşidler tarafından tarikatın adab ve erkānını, derecelerini öğreterek irşād etmek maksadıyla söylenen manzum eserlerdir.*”⁴⁰ şeklinde tanımlanan nutuk türüne özgü bu nazım şekliyle yazılmış manzumeler vardır. Aynı zamanda sufi, zahid ve vaize nasihatlerin sıralandığı, tuttukları yolun yanlışlığının vurgulandığı yani bu kişilerin eleştirildiği şiirler de bu nazım şeklinin konuları arasındadır.

Ey müştāk-ı dīdār-ı Hā
 Özüñ şeyhe apşır şeyhe
  Aş zünnāriñ boynuna a
 Özüñ şeyhe apşır şeyhe

⁴⁰ Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, (3. Baskı), s. 762.

Şeyh bulmayan bulmaz Hakkı
 Şeyhsiz kalan kalır şakî
 Eriş şeyhe ol muttakî
 Özüñ şeyhe tapşır şeyhe

Bî-başardır şeyh görmeyen
 Şeyh öñünde ders almayan
 Hakkı bulmaz şeyh bulmayan
 Özüñ şeyhe tapşır şeyhe (100b, 362/1-3)

Hak ise arzûñ eger
 Cihānı terk et gönül
 Cānānsa kaşdıñ eger
 Bu cānı terk et gönül

Koy bu kār-ı dünyāyı
 Unud zevk-i ‘uqbāyı
 İster iseñ Mevlāyı
 Yalanı terk et gönül (112a, 413/1, 2)

Zāhid beni şarşalama
 Dil Muḥammedden ayrılmaz
 Üstüm başım parçalama
 Dil Muḥammedden ayrılmaz

Bırağ beni koy ḥālime
 Geriden bağ aḥvālime
 Eremezsın ef’ ālime
 Dil Muḥammedden ayrılmaz (31b, 96/1, 2)

Şair, bu nazım şekliyle 1 tevḥîd (208/7), 10 münâcât (9/4, 12/5, 24/4, 63/4, 78/4, 118/5, 138/4, 190/5, 418/4, 488/4), Hz. Muhammed (sav.) için 6 na’t (29/4, 37/5, 114/7, 117/6, 126/6, 535/4), ehl-i beyt üzerine kaleme aldığı 1 na’t (116/5), Seyyid Ahmed Rifâî hakkında 1 na’t (370/4), 2 şefaatiname (41/3, 82/4) yazmıştır. 13 Kerbelâ mersiyesinin 11’i (46/12, 54/6, 55/7, 56/6, 57/4, 62/6, 85/5, 91/12, 110/5, 146/8), Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’da şehid edilişi üzerine iken 2 tanesi (149/9, 151/6) ise On İki İmam üzerine yazılmıştır. Ayrıca bu nazım şekliyle 1 tane şathiye (188/6), 3 tane pendname (109/5, 120/5, 394/6) ve Seyyid Ahmed Rifâî hakkında 2 tane methiyye (88/5, 201/6) bulunmaktadır.

2.1.1.4. Muhammes

Murabba nazım şeklinden sonra bendlerle kurulu nazım şekilleri arasında ikinci en çok kullanılan nazım şeklidir. Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda 28 mütekerrir

muhammes (8/4, 48/6, 49/10, 50/8, 61/8, 87/5, 97/4, 101/5, 139/6, 141/7, 143/6, 148/4, 159/7, 160/7, 166/4, 167/4, 170/5, 173/4, 178/5, 204/3, 212/5, 213/6, 214/4, 215/5, 216/5, 223/4, 226/5, 513/4), **9 müzdevic muhammes** (59/5, 60/6, 70/10, 210/6, 211/7, 221/6, 222/4, 224/5, 225/5) mevcuttur. Muhammeslerden 32 tanesi aruz vezniyle 5 tanesi hece vezniyle yazılmıştır. Muhammesler 3 bend ile 10 bend arasında yazılmıştır. Ağırlıklı olarak 4 ve 5 bend tercih edilmiştir. Divanda muhammes başlıklı bazı şiirlerin aslında tahmis olduğu aynı şekilde tahmis başlıklı bazı şiirlerin ise muhammes olduğu tespit edilmiştir.

Muhammeslerde geleneksel kafiye sisteminin (aaaaa bbbba cccca, aaaaA bbbbA ccccA) uygulanmasının yanı sıra edebiyatımızda çok az rastlanan son iki mısrası nakarat olan aaaAA bbbAA cccAA (Örnek 1) kafiyeli muhammes (8, 87, 97, 141, 143, 148, 167, 204, 214, 216, 223, 513) örnekleri de vardır. Bu kafiye sistemlerinin dışında şairin yenilik arzusuyla farklı kafiye sistemlerini de aaaBB aaaBB aaaBB (Örnek 2), aBaBB cccBB dddBB (Örnek 3) 170 ve 178 nolu şiirlerde, aaaaA bbbA cccaA (Örnek 4) uyguladığı görülmüştür.

Örnek 1:

İlāhī ‘āşiyim cürmüm nihāyetsiz yedim bī-bār
Nice dergāhıña varam seniñ ben yā Ğafūr Cebbār
Günāhım bī-nihāyet her işim fişk leyl ü nehār
Esirge bāb-ı luţfuña gelip yalvarırım Settār
Ki sensin Ğālīķ-ı kevneyn ki sensin vāhid-i Ğaffār

Götürmez biñ қаtār üstür eger yükletsem ‘ işyānım
Taḥammül edemez dağlar yanar bir nār-ı sūzānım
Degildir raḥmetiñ baḥrına nisbet қаtre Sübhānım
Esirge bāb-ı luţfuña gelip yalvarırım Settār
Ki sensin Ğālīķ-ı kevneyn ki sensin vāhid-i Ğaffār

Ḥabībiñdir Muḥammed Muştafā ‘ aşkına yā Allāh
[Bu] ‘ Arş [u] kürsī Sidretü’l-müntehā ‘ aşkına yā Allāh
O Ḥadīce Fātıma faḥrū’ n-nisā ‘ aşkına yā Allāh
Esirge bāb-ı luţfuña gelip yalvarırım Settār
Ki sensin Ğālīķ-ı kevneyn ki sensin vāhid-i Ğaffār (4a, 8/1-3)

Örnek 2:

‘Aşkıñ seniñ dilde nihān
Yandı göñül oldu sūzān
Vaşlıñ olur derde dermān
İrham lenā ihsāna hū
Yā Rabbenā burhāna hū

Ey hālīk-ı kevn ü mekān
Sensin dilde rüz [u] şebān
Sensiz olmaz cānım bir an
İrham lenā ihsāna hū
Yā Rabbenā burhāna hū

Vuşlat umar bu murğ-ı cān
Dā’im eder āh u fiğān
Senden kerem luṭf [u] ihsān
İrham lenā ihsāna hū
Yā Rabbenā burhāna hū (51b, 166/1-3)

Örnek 3:

Ey göñül çāk-ı girībān eyle gel
Mātem-i māh-ı Muḥarremdir bu gün
Ḥūn-ı eşkiñ çağlasın mānend-i sel
Mātem-i māh-ı Muḥarremdir bu gün
Nāle-i beytü’l-ḥaremdir bu gün

Nesl-i pāk-i Aḥmed-i muḥtār için
Nūr-ı çeşm-i Ḥaydar-ı Kerrār için
Sineñi döy taşıla settār için
Mātem-i māh-ı Muḥarremdir bu gün
Nāle-i beytü’l-ḥaremdir bu gün

Ḳurretü’l-‘ayn-ı Muḥammed Muştafā
Nūr-ı çeşm-i enbiyā vü evliyā
Ṭoldu feryād-ı Ḥüseyn ile semā
Mātem-i māh-ı Muḥarremdir bu gün
Nāle-i beytü’l-ḥaremdir bu gün (53a, 170/1-3)

Örnek 4:

Men ikiyüz iki şāhıñ bir gulām-ı kemteri
Hem bu rāh-ı Ḥaḳda kılmışım fedā cān u seri
Ey Yezīd-i mel‘ün kanı nūr-ı çeşm-i peygamberi
Men Ḥüseyn ibn-i ‘Alī evlādıyım gelin beri
Eylerim da‘vā-yı ḥūn nesl-i resūl [u] Ḥaydarī

Kim bu gün meydāna gelsin men muhibb-i ‘Aliyim
 Āl [u] evlād-ı Hüseyn [ü] nesl-i pāk-i ‘Aliyim
 Hāriciler zümresine kaşd eden Ğazāliyim
 Neylediñ ne_etdiñ Yezîd ol mihr [u] māh- ı enveri
 Eylerim da‘ vā-yı hūn nesl-i resūl [u] Hāydarî

Ķurretü’l-‘ayn-ı Resūlu’l-lāh ḥabīb-i ekreme
 Zerre ḥürmet etmeyip ḥançer çeken şāh[u] ceme
 Ola la‘ net şad hezār Yezîd [ü] ibn-i Mülceme
 Şoldular nev-ğonca-ı bāğ-ı risālet serve[r]i
 Eylerim da‘ vā-yı hūn nesl-i resūl [u] Hāydarî (64a, 215/1-3)

Muhammes nazım şekliyle 1 münâcât (8/4), 5 na’t, 12 mersiye yazılmıştır. Na’t başlıklı şiirlerden bir tanesi (97/4) Hz. Muhammed (sav) için, bir tanesi (159/7) On İki İmam üzerine, bir tanesi (160/7) Hacı Bektaş-ı Veli, biri (212/5) Kızıldeli Sultan üzerine, son olarak (216/5) Hz. Ali’ye yazılmıştır. Yazılan mersiyeler (48/6, 49/10, 50/8, 59/5, 60/6, 61/8, 101/5, 139/6, 141/7, 143/6, 170/5, 211/7) diğerk nazım şekilleriyle yazılan mersiyeler de olduğu gibi Kerbelâ mersiyeleridir. Hece vezniyle yazdığı bir tane elifname örneği (210/6) vardır. 2 tane hece vezniyle ilahi türünde (166/4, 167/4), 2 tane de aşıkane tarzda şiir vardır. Bunların yanı sıra aruz vezniyle yazdığı tasavvufî mahiyette ve aşıkane gazel tarzına uygun bazı şiirler de bu nazım şekliyle kaleme alınmıştır.

2.1.1.5. Tahmîs

Şeyh Hasan Haydar, 4 adet tahmîs nazım şekliyle şiir yazmıştır. Divanı’nın nüshalarında özellikle de K nüshasında tahmîs nazım şekliyle yazdığı şiirlere muhammes başlığı atarak yanlışlığa düşmüştür. M nüshasında 217. şiir yani ilk tahmis hariç diğerk 3 tahmîsin başlığında hataya düşülmemiştir. Cemâlî’nin “şimdi” redifli gazeline, Za’îfî’nin “bendedir” redifli gazeline, Fevrî’nin “gözet” redifli gazeline ve Muhibbî’nin “gibi” redifli gazeline üçer mısra ekleyerek tahmîs nazım şekliyle şiir kaleme almıştır. Aşağıdaki beyitler sırasıyla Cemâlî, Za’îfî, Fevrî ve Muhibbî’nin matla beyitleridir. Tahmîs nazım şekliyle yazdığı şiirlerinde aşk ve nasihat konusu işlenmiştir. Özellikle 219 ve 220 nolu şiirleri pendname özelliği taşımaktadırlar.

Bir mehiñ [hem] âteş-i ‘aşkına yandım şimdi
 Rüz [u] şeb ağlamadan kına boyandım şimdi (64b, 217/1)

Zāhir [ü] bāṭın benim mecmū‘-ı eşyā bendedir
 Mazhar-ı zāt [u] şifātım sırr-ı esmā bendedir (65a, 218/1)

Kendi miqdârından ey dil cümleyi bālâ gözet
Zerreyi mihr-i münevver kaçreyi deryâ gözet (65b, 219/1)

Halk içinde mu‘teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda bir nefes şihhat gibi (66a, 220/1)

2.1.1.6. Müseddes

Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda 10 tane mütekerrir müseddes (47/5, 51/12, 52/8, 93/5, 145/5, 147/6, 161/5, 162/5, 176/4, 536/6), 1 tane de müzdevic müseddes (157/6) bulunmaktadır. Bunlardan ikisi (93, 176) hece vezniyle diğerleri aruz vezniyle yazılmıştır. Hece vezniyle yazdığı 93 nolu şiirde “gazel-i müseddes ...” şeklinde bir başlık vardır. Bu tür gazel başlıklı şiirlere diğer nazım şekillerinde de rastlamak mümkündür. Şairin bu tür başlıklarla şiirin konusunun gazele uygun olduğunu ama nazım şeklinin ise muhammes ya da müseddes olduğunu vurgulamaya çalıştığı tahmin edilmektedir. Şair, müseddeslerini çoğunluğu 5 bend olmak üzere 4, 6, 8 ve 12 bendden oluşturmuştur. Müseddeslerde geleneksel kafiye şemasına (aaaaBB, ccccBB, ddddBB ve aaaaaa, bbbbaa, ccccaa) uyulmuştur.

Şeyh Hasan Haydar, müseddes nazım şekliyle 1 münâcât (536/6), 3 na’t (157/6, 161/5, 162/5), 1 mededname (176/4), 5 mersiye (47/5, 51/12, 52/8, 145/5, 147/6) ve ehl-i beyt sevgisinin dile getirildiği bir şiir kaleme almıştır. Na’t türünde yazdığı şiirlerinin biri (157) On İki İmam, biri (161) Seyyid Ahmed Rifâî, diğeri ise (162) Nureddin-i Cerrâhî üzerinedir.

2.1.1.7. Muaşşer

Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda 2’si (233/5, 235/4) mütekerrir, biri (234/4) müzdevic olmak üzere 3 tane muaşşer vardır. Muaşşerlerin hepsi aruz vezniyle yazılmıştır. Muaşşerlerde aşıkane gazel tarzı hakimdir. Bunun yanı sıra 235 nolu muaşşerde bahtından ve felekten şikayet havası sezilmekte ve Allah’a yakarıшта bulunmaktadır.

2.1.1.8. Gazel

Nazım şekilleri açısından en fazla yeri gazel tutmaktadır. Divanda 327 adet gazel yazılmıştır. Gazel nazım şekliyle yazılmış manzumelerin divan içerisindeki yeri de müretteb divan tertibine uymamaktadır. Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda “İbtidâ-yı Gazeliyât” başlıklı kısım dışında değişik yerlerde kaleme alınmış gazeller de

bulunmaktadır. “İbtidâ-yı Gazeliyât” kısmı 239. şiirden başlamasına rağmen bu bölümden önce de 77 tane gazel vardır. 134, 165, 193, 205, 207, 236, 237, 338, 412, 420 nolu gazeller hece vezniyle bunun dışındaki gazeller aruz vezniyle yazılmıştır. Bazı gazel başlıklı (73, 90, 98 nolu şiirler) murabba, (87, 221 nolu şiirler) muhammes ve 93 nolu şiir de müseddes nazım şekliyle oluşturulmuştur. Divan içerisinde nazım şekli adlandırmasında bu tür yanlışlıklar çokça görülmektedir.

“İbtidâ-yı Gazeliyât” kısmında yer alan gazeller arasında hem hece hem de aruz vezinli farklı nazım şekilleriyle yazılmış manzumeler de yer almaktadır. Farklı nazım şekilleriyle yazdığı şiirleri de bazı tasnif hataları olmasına rağmen başlık attığı gazel harfine göre yazmaya çalışmıştır. Aşağıda ilk bendini örnek olarak verdiğimiz murabba nazım şekliyle yazılan bu şiir, Hurûf-ı Elif başlıklı gazeller arasında zikredilmiş ve elif harfine göre kafiyesi oluşturulmuştur. Bu özellik diğer harfli gazeller arasında da görülmektedir.

Ey cefâ-cü cevre mâ’il dil-rübâ küsdüm saña
Dil verip oldum saña ben mübtelâ küsdüm saña
Boş yere yalvarma bi’l-lâhi barışmam sevdiğim
Ey felek meşreblî dilber bî-vefâ küsdüm **saña** (75b, 246/1)

Divanın iki nüshasında farklı başlıklandırma görülmektedir. K nüshasında “hurufu’l-” başlığı yaygın iken M nüshasında “harfü’l-” başlığı daha çok görülmektedir. Arap alfabesinde yer alan harflerden zel (ذ), dad (ض), tı (ط), zı (ظ) harfli gazel yazılmamıştır. Geleneksel olarak gazeller tasnif edilirken şiirin matla beytinin sonunda yer alan kelimenin son harfi esas alınır. Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda bu uygulamada da farklılıklar göze çarpmaktadır. Gazelleri harf sırasına göre yazarken farklı uygulamalar yaparak kafiye ya da redifin herhangi bir harfini esas alarak gazeli, o harfli gazeller arasında kaydetmiştir. Ayrıca Hurûfu’z-zâl (ذ) başlıklı kısımda zikredilen 2 gazelin, Hurûf-ı zâ başlıklı gazeller arasında olması gerekmektedir. Aynı şekilde hurûf-ı zâ kısmında yer alan (345 nolu şiirin) hurûf-ı re gazeller arasında, sîn harfli gazeller arasında zikredilen (350 nolu şiirin ve murabba nazım şekliyle yazılan 349 nolu şiirin) Hurûf-ı re gazeller arasında, mim harfli gazeller arasında olan bir gazelin (439 nolu şiir) Hurûf-ı nün gazeller arasında, nün harfli gazeller arasında murabba nazım şekliyle yazılan (478 nolu şiirin) Hurûf-ı vâv kısmında, Hurûf-ı ye kısmında bulunan (526, 527,

nolu şiirlerin) şairin tasarrufları göz önüne alınınca Hürûf-ı re gazeller içerisinde yer alması gerekmektedir.

Şair, genel olarak 5, 6 ve 7 beyitlik gazel yazma eğilimi göstermiştir. Özellikle de 5 beyitlik gazeller sayı itibariyle en fazla olanıdır. Klâsik Türk Edebiyatı'nın ilk dönemlerinde görülen 15 beyite ulaşan gazel yazma temayülü sonraki yüzyıllarda gittikçe azalarak 5 beyte kadar inmiştir. Haluk İpekten bu durumu şöyle ifade etmiştir: *“Divân edebiyatının ilk yüzyıllarında 15 beyte kadar yazılan gazeller, sonraki yüzyıllarda gittikçe kısalmış, XVI. yüzyılda yedi beyte inmiştir. Fuzûlî'nin gazelleri yedi beyittir. Bâkî'de biraz daha kısa, beş ve yedi beyit arasındadır. XVIII. yüzyıl şairlerinde ise gazel genellikle beş beyte inmiştir. Bu, Divân şiirinde artık söz kalabalığından kaçınıldığını gösterir. Bunda, yüzyıllar boyunca kullanılan kelime ve tamlamaların yeni anlamlar kazanması ve böylece dilin anlatımına güç kazandırmalarının büyük etkisi olmuştur. Bunun sonucu şairler söyleyeceklerini daha olgun ve daha kısa sözlerle anlatabilme yeteneği kazandırmışlardır.”⁴¹*

Şeyh Hasan Haydar Divanı'ndaki gazellerin beyit sayısına göre dağılımı:

3 beyitli gazeler (1) **1 adettir.**

4 beyitli gazeller (71, 99, 385, 419, 442) **5 adettir.**

5 beyitli gazeller (16, 17, 27, 38, 39, 76, 86, 95, 100, 111, 122, 123, 124, 125, 127, 130, 133, 154, 165, 206, 248, 249, 250, 255, 256, 265, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 291, 293, 295, 298, 299, 300, 305, 311, 318, 320, 321, 322, 323, 324, 333, 336, 344, 345, 346, 347, 348, 351, 353, 354, 355, 358, 363, 369, 371, 375, 384, 388, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 404, 412, 421, 424, 425, 426, 429, 430, 432, 433, 436, 448, 449, 450, 452, 453, 457, 458, 460, 462, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 479, 482, 497, 506, 507, 508, 509, 512, 520) **110 adettir.**

6 beyitli gazeller (10, 20, 22, 23, 26, 28, 31, 32, 43, 72, 75, 77, 80, 81, 83, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 112, 129, 134, 153, 177, 193, 205, 207, 237, 239, 247, 251, 254, 261, 262, 263, 264, 268, 269, 271, 278, 279, 280, 284, 287, 288, 289, 290, 294, 303, 304, 328, 330, 332, 334, 340, 341, 350, 352, 356, 357, 368, 376, 382, 389, 390, 391, 403, 405, 406, 407, 409, 415, 423, 428, 439, 445, 451, 454, 464, 480, 481, 485,

⁴¹ Halûk İpekten, *Nâilî Hayatı Sanatı Eserleri*, (6. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2011, s. 47.

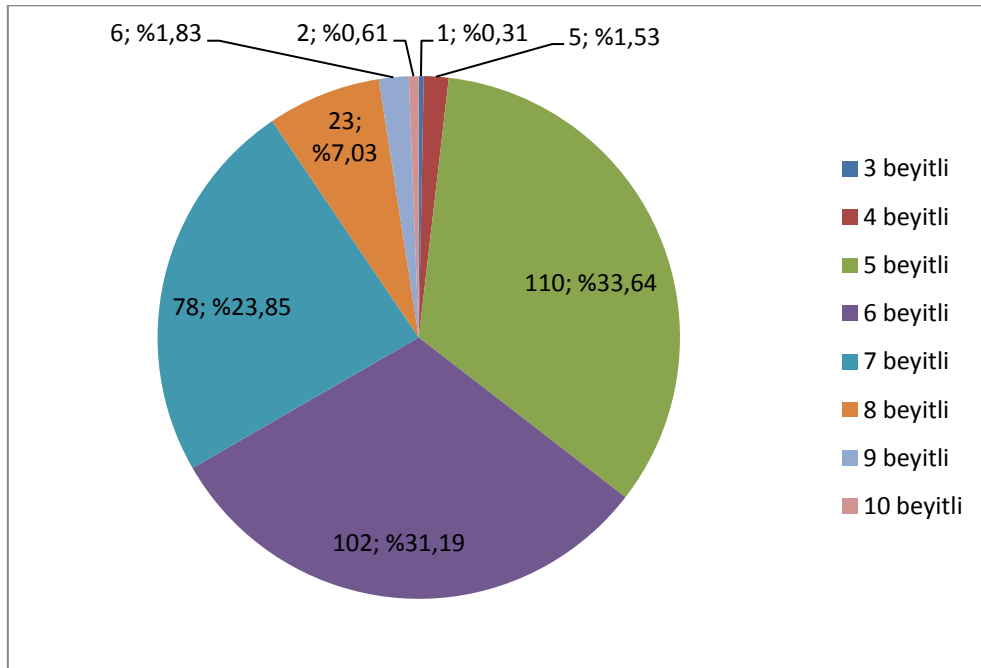
491, 492, 495, 502, 504, 505, 510, 514, 517, 518, 519, 521, 522, 524, 526, 532, 533, 548) **102 adettir.**

7 beyitli gazeller (6, 14, 15, 18, 19, 21, 25, 30, 33, 34, 36, 40, 44, 64, 65, 74, 131, 156, 240, 244, 252, 253, 258, 267, 281, 283, 292, 301, 310, 312, 314, 315, 316, 319, 325, 326, 327, 329, 331, 335, 338, 339, 343, 366, 367, 373, 378, 379, 381, 386, 393, 400, 408, 414, 416, 417, 420, 422, 427, 431, 434, 435, 437, 446, 456, 459, 463, 483, 486, 490, 500, 501, 511, 523, 527, 534, 577, 581) **78 adettir.**

8 beyitli gazeller (35, 42, 45, 79, 102, 242, 245, 257, 306, 307, 308, 313, 317, 359, 380, 387, 443, 455, 461, 496, 516, 525, 537) **23 adettir.**

9 beyitli gazeller (236, 259, 266, 395, 410, 493) **6 adettir.**

10 beyitli gazeller (365, 487) **2 adettir.**

Şekil 2. 2.Gazellerin Beyit Sayısına Göre Dağılımı.

“İbtidâ-yı Gazeliyyât” başlıklı gazeller kısmında 18 elif harfli, 9 bâ harfli, 11 tâ harfli, 1 şâ harfli, 2 cim harfli, 2 hâ harfli, 1 hâ harfli, 10 dâl harfli, 37 râ harfli, 5 zâ harfli, 2 sîn harfli, 9 şîn harfli, 2 sad harfli, 7 ayın harfli, 6 ğayın harfli, 2 fâ harfli, 8 kâf harfli, 8 kef harfli, 14 lâm harfli, 22 mîm harfli, 45 nûn harfli, 3 vâv harfli, 13 he harfli, 8 ye harfli toplam 245 gazel vardır. Bu bölümde ayrıca 48 murabba ve 1 muhammes nazım şekliyle yazılı 49 manzume bulunmaktadır.

Gazellerde genel olarak aşk, kadın ve tabiat konuları işlenir. Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda da aşk, çok işlenen konulardan biridir. Aşk konusu, beşeri ve İlâhi aşk olmak üzere divanda yer almıştır. Şair, sevgilisinin güzelliklerini, sevgilisinden ayrı kalmanın üzüntüsünü ve çekmiş olduğu sıkıntıları dile getirdiği aşıkane gazellerin yanı sıra Allah aşkını tasavvufi terimler vasıtasıyla ifade ettiği gazeller de kaleme almıştır. Gazel nazım şekliyle 1 tevhîd (207/6), Allah'a yalvarma, yakarış konusunun hakim olduğu münâcât türünde 22 adet (6/7, 10/6, 42/8, 43/6, 44/7, 45/8, 103/6, 104/6, 107/6, 124/5, 127/5, 133/5, 338/7, 426/5, 485/6, 490/7, 495/6, 496/8, 497/5, 510/6, 548/6) şiir yazılmıştır. Peygamber Efendimiz üzerine yazılmış na't türünde (14/7, 15/7, 17/5, 20/6, 22/6, 23/6, 25/7, 26/6, 28/6, 30/7, 31/6, 32/6, 33/7, 35/8, 36/7, 39/5, 86/5, 112/6, 206/5, 299/5, 537/8) gazellerin yanında yine Hz. Ali (371/5) Hz. Hüseyin (80/6, 154/5) üzerine de na't kaleme alınmıştır. Rifâilik, ve bu tarikatının önderi Seyyid Ahmed Rifâi hakkında yazılan medhiyye (240/7, 281/7, 298/5) tarzının hakim olduğu gazeller de mevcuttur. Bu türlerin dışında şefaatname, mededname, pendname, hasbihal, mersiye, besmelename, elifname tür ve tarzlarını karşılayan gazeller bulunmaktadır. Dinî tasavvufî Türk edebiyatı nazım türlerinden olan *“Bazı mutasavvıfların vecd ve istiğrak halinde kendi irâdeleri dışında manâsını düşünmeden söyledikleri, içinde bir iddia ve akla aykırı bir taraf bulunan ve dıştan, şeriata muhalif gibi görünen aşırı derecede söz olup, bu söz kabul veya reddedilemediği gibi, onu söyleyen de bundan dolayı muâheze edilemez”*⁴² şeklinde tanımlanan şathiyye türüne özgü 2 gazel (75/6, 193/6) vardır.

Şeyh Hasan Haydar'ın gazellerinde ele aldığı diğer bir husus da “hakimane” tarzda ifade ettiği dünyanın geçiciliğini vurgulama, felekten yakınma ve öğüt verme tavrıdır. Özellikle sufi, vaiz ve zahide eleştiriler yönelterek nasihat verme tarzının ön planda olduğu birçok tasavvufî gazel de bulunmaktadır. Şair, bazen nutuk türünü karşılayan gazellerine “nutk” veya “nutk-ı gazel” başlığı atarak bu türe özgü bir anlatım tarzı benimsemiştir.

Nutk

Sivādangeç ʔarīkat bāğına [sen] girmek istersen
Riyādan geç ʔaḫīḫat güllerin [sen] dermek istersen

⁴² Cemal Kurnaz – Mustafa Tatcı, *Türk Edebiyatında Şathiyye*, (1. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2001, s. 4.

Şoyuñ bu kış [u] kâlâyı giyiñ ol köhne ‘ abâyı
Bırağ benlik da‘ vâyı sırr-ı Hâkķı bilmek istersen

Unud bildigin erkânı fedâ kııl baş ile cânı
İki cihânıñ sultânı olanı görmek istersen

Reh-i Haydara ver ikrâr Muhammed ‘ Alîle ol yâr
Olagör bende-i muhtâr vişâle ermek istersen (25b, 71/1-4)

Gazellerde görülen başka bir özellik ise musammat gazel yazma tavrının olmasıdır. *“Matla’dan sonra gelen beyitlerin ilk ve ikinci mısra’ ortalarının ilk mısra’ın sonu ile kafiyelediği gazellere Musammat Gazel, bunların mısra’ ortalarındaki kafiyelerine de İç Kafiye denir.”*⁴³ Divanda tesbit edilen musammat gazellerin matla beyitleri aşağıda sıralanmıştır.

Sivâdan geç tarîkat bâğına [sen] girmek istersen
Riyâdan geç hâķîkat güllerin [sen] dermek istersen (25b, 71)

Bu gün ‘ aşr-i Muhammeddir gönül âh u figân eyle
‘ Aşıka rûz-ı mâtemdir gönül âh u figân eyle (28b, 84)

Efendim dînim imânım Muhammed Aḥmed ü Maḥmûd
Gönül taḥtında sultânım Muhammed Aḥmed ü Maḥmûd (35a, 112)

Mücrimim bî-kes ‘ alîlim seni senden isterim
Ğarîbim kemter zelîlim seni senden isterim (36b, 123)

Gönül Ka‘ besini eyle tavâf vaḥt-i seḥerlerde
Nazar-gâh-ı İlâhîde gönül beyt-i mu‘ azzamdır (37b, 128)

Bu gün mâh-ı Muḥarremdir gönül ḥüznile ḳan ağla
Muḥibb-i âla mâtemdir gönül ḥüznile ḳan ağla (42b, 144)

Bi-ḥamdi’l-lâh bu şeb şems-i cihân nûr-ı Hudâ toğdu
Ḳamu dertlilere dermân tabîb-i pür-devâ toğdu (74a, 239)

Benim cânım içinde cân Rifâ‘ î Seyyid Aḥmeddir
Tenim sarâyında miḥmân Rifâ‘ î Seyyid Aḥmeddir (86b, 298)

Vücûdum şehriniñ şâhı Muhammed Aḥmed ü Maḥmûd
Derûnum burcunuñ mâhı Muhammed Aḥmed ü Maḥmûd (87a, 299)

Râh-nümâ vü peyk-i vaḥdet râh-ı Sübhândır ‘ Alî
Pişvâ-yı gâh-ı cennet şîr-i Yezdândır ‘ Alî (103b, 375)

⁴³ Halûk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, (7. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2005, s. 18.

Beni āhir harāb etdi begim aıñ gzñ amzeñ
Gñl ehrin vrn etdi begim aıñ gzñ amzeñ (104b, 379)

Tecell cm- a nr- vil oldu muabbetde
Tesell cm- a bedr-i hill oldu muabbetde (113b, 419)

Gñl gel Haa varalm geelim ayrı sivdan
Vil-i yri bulalm oyunup bu msivdan (125b, 479)

Matla beytinin msralarından birinin gazelin son beytinde tekrarlanms anlamına gelen redd-i matla' uygulamas da bir gazelde grlmtr.

Nighn derd-i ua devdr y Resla'l-lh
Vcduñ leme ramet-nmdr y Resl allh

.....

Nazar l bende-i mcrim [bu] Haydar-pr-crm-kra
Nighn derd-i ua devdr y Resla'l-lh (7a, 20/1, 6)

2.1.1.9. Mstezd

Aruzun **Mef l / Mef l / Mef l / Fe ln** kalıbıyla yazılan ve her msranın altına **Mef l / Fe ln** czleriyle yazılm kısa bir msra eklenerek meydana getirilen nazım eklidir. Eklenen bu msralar ile anlama gc katma yoluna gidilmitir. eyh Hasan Haydar Divanı'nda da bu kurala uyularak kaleme alınan 6 tane mstezad (227/7, 228/7, 229/8, 230/7, 231/8, 232/6) vardır. Mstezadlarda ele alınan genel konu a, ak, ma'uk clemesidir. Beeri akn ele alınd bu manzumelerde Klsik edebiyat a anlayna uygun bir anlatım sergilenmitir. 232. manzume de ise bu anlaynn ziddi bir anlatım sergilenmitir. Ak olmasından duyulan pimanlık dile getirilmitir.

Rzm beyn etmeyeyim bir dai yra
[h] tevbeler olsun
[Ben] yamayayım mur- dili nfile nra
[h] tevbeler olsun

.....

Haydar helk eyleyen hep ve v nzdr
Bu[nlar] bize azdr
Bir dai nazar lmayayım em-i addra
[h] tevbeler olsun (70b, 232/1, 6)

Aynı zamanda felekten ikayet tavr da ilenen dier bir husustur.

O[l] gonca dehān yārimi aldirdı felek bu
 Yazık baña yā hū
 Mecnūn edüb[en] ‘ aşıkı yandirdı felek bu
 Yazık baña yā hū (70a, 229/1)

Müstezadlarda kısa mısra çıkarıldığında beytin anlamında bir bozulmanın olmaması, kısa mısraların beyte bir güzellik katması gerekir.⁴⁴ Divandaki müstezadlarda kısa mısralar çıkarıldığın da anlam bozukluğu oluşmadığı, Şeyh Hasan Haydar’ın bunu iyi uyguladığı görülmektedir.

2.1.1.10. Nazm

Birbirine çok benzemeleri yüzünden nazm ile kıt’a birçok divanda birbirine karıştırılmış ve birbirlerinin yerine kullanılmışlardır.⁴⁵ Aynı durum, Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda da mevcuttur. Hatta şeklen nazm olan şiirlerine kıt’a başlığı atmıştır. Divanında nazm olan bu şiirleri “İbtidâ-yı Kıt’a” başlıklı bölümde sıralamıştır. Bu bölümde yer alan şiirlerin kafiye şemasına bakıldığında kıt’aya uygun olmadığı nazma uygun olduğu görülecektir. 539. şiirden itibaren başlayan “İbtidâ-yı Kıt’a” kısımda yer alan (539, 540, 541, 542,543, 544, 545, 546, 547, 549, 550,551, 552, 553, 554, 555, 556,557, 558, 559, 560, 561, 562, 563,564, 565,571, 572, 573, 578, 580) ve “kıt’a” başlığı atılan bu şiirleri nazm başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu bölümden önce de 2 adet (89, 163) nazm bulunmaktadır. Aynı şekilde bu şiirlere de kıt’a başlığı atılmıştır. Bunlarla birlikte Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda hepsi iki beyitten oluşan 33 adet nazm vardır. Nazmlar biri hariç (550) aruz vezniyledir. Nazmlar, On İki İmam, Ehl-i Beyt, Rifâ’îlik, Seyyid Ahmed Rifâ’î ve diğer tarikat büyükleri için övgü niteliğinde yazılmışlardır. Şeyh Hasan Haydar, edebiyatımızda çok az görülen iki beyitlik ve bütün mısraları kafiyeli nazm kaleme alarak bu alanda da yenilik yapmaya çalışmıştır. Bütün mısraları kafiyeli nazmlar dışında (Örnek 1) diğer nazmlarında aa ba kafiye şemasını uygulamıştır. (Örnek 2).

Örnek 1:

Bülbül-i gülşen-sarây [ü] nūr-ı çeşm-i enbiyā
 Hem ciger-küşe-i Zehrā Fâtıma hayrū’n-nisā

⁴⁴ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, (7. Baskı), s. 34.

⁴⁵ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, (7. Baskı), s. 57.

M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim – Ölçü – Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul Eylül 2007, s. 74.

Yādigār-ı Şāh-ı Merdān [ü] ‘Aliyyü’l-Murtażā
 Ḥasanü’l-ḥulq-ı rızā mazlüm-ı Ḥüseyn-Kerbelā (140a/ 559)

Örnek 2:

Menba‘ -ı feyz ü kerem-kān[ı] ḥaḳīkat neyyiri
 Mażhar-ı sırr-ı ‘Alī şāh-ı vilāyet enveri

Pertev-i nūr-ı Muḥammed Muştafā mihr-i vefā
 Seyyid Aḥmedü’l-Bedevī ḳuṭb-ı sulṭān Ḥaydari (139a, 542)

2.1.1.11. Kıt’a

Kıt’alar, Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda dağınık haldedir. Nazm şeklinde de bahsettiğimiz gibi kıt’a başlıklı şiirler kıt’a değildir. Divan’da 7 tane kıt’a vardır ve hiçbirisinde kıt’a başlığı yoktur. Kafiye sisteminden hareketle bu şiirler (11/6, 66/5, 68/7, 92/15, 128/5, 137/6, 302/7) kıt’a olarak değerlendirildi. Kıt’alardan bir tanesi (92) hece vezniyle diğerleri aruz vezniyledir. Hece vezniyle yazılan kıt’a aynı zamanda kıt’a-ı kebîredir. Kıt’a nazım şekliyle oluşturulan şiirlerinden biri (66) Muhammed Sabri Efendi’nin diğeri (68) El-Hâcc Şeyh Sâlih Efendi’nin vefatı üzerine tarih düşürmedir. Münâcât türüne özgü 2 adet (11, 302), mersiye türü üzerine 1 adet (92) kıt’a vardır. Diğer iki kıt’ada ise tassavvufî bir anlatım söz konusudur.

2.1.1.12. Müfred – Beyt

Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda muhabbeti tanımlayan 5 müfred (566, 567, 568, 569, 570) ve nasihatın hakim olduğu 4 beyt (67, 574, 575, 576) vardır.

Tablo 2. 1.Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda Nazım Şekillerine Göre Tespit Edilen Nazım Türleri

Nazım Şekilleri		Nazım Türleri											
		Tevhid	Münacat	Na't	Şefaat-name	Besmele-name	Meded-name	Mersiye	Pend-name	Tarih Düş.	Şathiye	Hasbihal	Methiye
Mesnevi						2							
Kaside		7	3, 4, 5,	158				53, 84, 140, 142, 144, 150, 152, 155,					
Gazel		207	6, 10, 42, 43, 44, 45, 103, 104, 107, 124, 127, 133, 302, 338, 426, 485, 490, 495, 496, 497, 510, 548,	14, 15, 17, 20, 22, 23, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 39, 80, 86, 112, 154, 206, 299, 371, 537,	16,19, 21, 34, 38, 40, 100, 122, 303, 500	1	18, 27, 442, 456	153, 156,	64, 71, 72, 79, 81, 129, 134, 353	581	75, 193	76, 137	240, 258, 281, 298, 366, 577
Murabba	Mütekerrir	208,	118, 190, 418, 488,	114, 116, 117, 126, 535	82			58, 91,	120, 394				88, 201
	Müzdevic		9, 12, 24, 63, 78, 138	29, 37, 370	41			46, 54, 55, 56, 57, 62, 85, 110, 146, 149, 151	109		188		
Muhammes	Mütekerrir		8	97, 159, 160, 212, 216				48, 49, 50, 61, 101, 139, 141, 143, 170,					
	Müzdevic							59, 60, 211					
Tahmis									219, 220				
Müseddes	Mütekerrir		536	161, 162			176	47, 51, 52, 145, 147					93
	Müzdevic			157									
Kıt'a			11, 302					92		66, 68			
Beyt									67, 574, 575, 576				

Tablo 2. 2.Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda Beyitlerle Kurulu Nazım Şekillerinin Beyit Sayıları.

Nazım Şekilleri	Beyit Sayısı
Mesnevi	2/10
Kaside	3/29, 4/15, 5/9, 7/11, 53/19, 84/12, 140/11, 142/16, 144/8, 150/12, 152/19, 155/10, 158/12, 579/48
Gazel	1/3, 6/7, 10/6, 14/7, 15/7, 16/5,17/5, 18/7, 19/7, 20/6, 21/7, 22/6, 23/6, 25/7, 26/6, 27/5, 28/6, 30/7,31/6, 32/6, 33/7, 34/7, 35/8, 36/7, 38/5, 39/5, 40/7,42/8, 43/6, 44/7, 45/8, 64/7, 65/7, 71/4, 72/6, 74/7, 75/6, 76/5,77/6, 79/8, 80/6, 81/6, 83/6, 86/5, 95/5,99/4, 100/5, 102/8, 103/6, 104/6, 105/6, 106/6, 107/6, 108/6, 111/5, 112/6, 122/5, 123/5, 124/5, 125/5, 127/5, 129/6, 130/5, 131/7, 133/5, 134/6, 153/6, 154/5, 156/7, 165/5, 177/6, 193/6, 205/6, 206/5, 207/6, 236/9, 237/6, 239/6, 240/7, 242/8, 244/7, 245/8, 247/6, 248/5, 249/5, 250/5, 251/6, 252/7, 253/7, 254/6, 255/5, 256/5, 257/8, 258/7, 259/9, 261/6, 262/6, 263/6, 264/6, 265/5, 266/9, 267/7, 268/6, 269/6, 271/6, 272/5, 273/5, 274/5, 275/5, 276/5, 277/ 5, 278/6, 279/6, 280/6, 281/7, 283/ 7, 284/6,287/6, 288/6, 289/6, 290/6, 291/5, 292/7, 293/5, 294/6, 295/5, 298/5, 299/5, 300/5, 301/7, 303/6, 304/6, 305/5, 306/8, 307/8, 308/8, 310/7, 311/5, 312/7, 313/8, 314/7, 315/7, 316/7, 317/8, 318/5, 319/7, 320/5, 321/5, 322/5, 323/5, 324/5, 325/7, 326/7, 327/7, 328/6, 329/7, 330/6, 331/7, 332/6, 333/5, 334/6, 335/7, 336/5, 338/7, 339/7, 340/6, 341/6, 343/7, 344/5, 345/5, 346/5, 347/5, 348/5, 350/6, 351/5, 352/6, 353/5, 354/5, 355/5, 356/6, 357/6, 358/5, 359/8, 363/5, 365/10, 366/7, 367/7, 368/6,369/5, 371/5, 373/7, 375/5, 376/6, 378/7, 379/7, 380/8, 381/7, 382/6, 384/5, 385/4, 386/7, 387/8, 388/5, 389/6, 390/6, 391/6, 393/7, 395/9, 396/5, 397/5, 398/5, 399/5, 400/7, 401/5, 402/5, 403/6, 404/5, 405/6, 406/6, 407/6, 408/7, 409/6, 410/9, 412/5, 414/7, 415/6, 416/7, 417/7, 419/4, 420/7, 421/5, 422/7, 423/6, 424/5, 425/5, 426/5, 427/7, 428/6, 429/5, 430/5, 431/7, 432/5, 433/5, 434/7, 435/7, 436/5, 437/7, 439/6, 442/4, 443/8, 445/6, 446/7, 448/5, 449/5, 450/5, 451/6, 452/5, 453/5, 454/6, 455/8, 456/7, 457/5, 458/5, 459/7, 460/5, 461/8, 462/5, 463/7, 464/6, 465/5, 466/5, 467/5, 468/5, 469/5, 470/5, 471/5, 472/5, 473/5, 474/5, 475/5, 479/5, 480/6, 481/6, 482/5, 483/7, 485/6, 486/7, 487/10, 490/7, 491/6, 492/6, 493/9,495/6, 496/8, 497/5, 500/7, 501/7, 502/6, 504/6, 505/6, 506/5, 507/5, 508/5, 509/5, 510/6, 511/7, 512/5, 514/6, 516/8, 517/6, 518/6, 519/6, 520/5, 521/6, 522/6, 523/7, 524/6, 525/8, 526/6, 527/7, 532/6, 533/6, 534/7, 537/8, 548/6, 577/7, 581/7
Müstezâd	227/7, 228/7, 229/8, 230/7, 231/8, 232/6
Kıt'a	11/6, 66/5, 68/7, 92/15, 128/5, 137/6, 302/7
Nazm	89/2 163/2, 539/2, 540/2, 541/2, 542/2, 543/2, 544/2, 545/2, 546/2, 547/2, 549/2, 550/2, 551/2, 552/2, 553/2, 554/2, 555/2, 556/2, 557/2, 558/2, 559/2, 560/2, 561/2, 562/2, 563/2, 564/2, 565/2, 571/2, 572/2, 573/2, 578/2, 580/2
Müfred	566, 567, 568, 569, 570
Beyt	67, 574, 575, 576

Tablo 2. 3.Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda Bendlerle Kurulu Nazım Şekillerinin Bend Sayıları.

Nazım Şekilleri	Bend Sayıları	
Murabba	Mütekerrir	13/4, 58/8, 82/4, 88/5, 90/5, 91/12, 94/5, 96/5, 98/5, 113/4, 114/7, 116/5, 117/6, 118/5, 120/5, 121/4, 126/6, 132/5, 136/6, 164/4, 168/4, 169/4, 171/5, 172/5, 174/5, 175/5, , 181/4, 182/4, 183/5, 184/4, 185/5, 186/4, 187/5, 190/5, 191/6, 194/6, 195/5, 196/6, 197/5, 198/5, 201/6, 208/ 7, 209/5, 238/5, 270/4, 337/4, 349/5, 362/6, 394/6, 418/4, 440/4, 444/4, 478/4, 488/4, 489/4, 494/4, 503/4, 528/5, 531/5, 535/4, 538/4,
	Müzdevic	9/4, 12/5, 24/4, 29/4, 37/5, 41/3, 46/12, 54/6, 55/7, 56/6, 57/4, 62/6, 63/4, 69/5, 73/4, 78/4, 85/5, 109/5, 110/5, 115/5, 119/5, 135/7, 138/4, 146/8, 149/9, 151/6, 179/8, 180/6,188/6, 189/3, 192/5, 199/4, 200/6, 202/5, 203/4, 241/7, 243/7, 246/4, 260/4, 282/5, 285/5, 286/4, 296/5, 297/5, 309/4, 342/4, 360/4, 361/5, 364/3, 370/4, 372/6, 374/5, 377/4, 383/4, 392/5, 411/7, 413/6, 438/3, 441/5, 447/5, 476/4, 477/4, 484/4, 498/4, 499/5, 515/7, 529/4, 530/9,
Muhammes	Mütekerrir	8/4, 48/6, 49/10, 50/8, 61/8, 87/5, 97/4, 101/5, 139/6, 141/7, 143/6, 148/4, 159/7, 160/7, 166/4, 167/4, 170/5, 173/4, 178/5, 204/3, 212/5, 213/6, 214/4, 215/5, 216/5, 223/4, 226/5, 513/4,
	Müzdevic	59/5, 60/6, 70/10, 210/6, 211/7, 221/6, 222/4, 224/5, 225/5
Tahmis	217/5, 218/5, 219/5, 220/5,	
Müseddes	Mütekerrir	47/5, 51/12, 52/8, 93/5, 145/5, 147/6, 161/5, 162/5, 176/4, 536/ 6,
	Müzdevic	157/6,
Muaşşer	Mütekerrir	233/5, 235/4
	Müzdevic	234/4,

2.1.2. Vezin

Divan'da hem hece vezni hem de aruz vezniyle yazılmış şiirler bulunmaktadır. Aruz vezniyle yazdığı şiirler daha fazla bir yekün tutmaktadır. Aruz vezniyle yazmış olduğu şiirlerde aruz uygulamalarında yanlışlıklar yapıldığı görülmektedir. Aruzu tam anlamıyla başarılı uyguladığı söylenemez. Şiirlerde aruz kusurlarına çok sık rastlanmaktadır. Bazen metin tamiri yoluyla vezin bozuklukları düzeltilmeye çalışılsa bile bazı beyitlerin vezin bozuklukları düzeltilemedi. Özellikle Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in şehid edilmesinin ve bundan duyulan üzüntünün dile getirildiği Kerbelâ mersiyesinde vezin bozuklukları daha çok görülmektedir. Bu, şairin kendisini duyguya ve lirizme kaptırıp vezni ikinci plan atmasına bağlanabilir ki bu durum Kerbelâ mersiyesi yazan birçok şairde de görülmektedir.

Uzun sesli heceleri kısa okumak yoluyla zihafa çokça düştüğü tesbit edilmiştir. Aşağıda verilen beyitlerde vezin gereği uzun sesli hecenin zihafı okunması söz konusudur. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Hün-ı ekşim ' âlemi tıtdı ser-â-ser çâresiz
Gavvâşım ' ummânda qaldım yâ Resûla'l-lâh meded (6b, 18/2)

Erdi ol zât-ı Hudâya etmedi aşlâ **ârâm**
 Yek nefesde kıldı kat' -râhı Hâbîb-i Kibriyâ (7b, 22/4)

On sekiz biñ ' âlemiñ seyyidi fahr-ı kâ'inât
 Zât-ı pâk[i] hürmetine yaradıldı **mevcûdât** (9a, 29/2)

18. ve 19. yüzyılda şairler artık halk söyleyişine yönelerek Arapça ve Farsça bazı kelimeleri halkın telafuz ettiği şekilde şiirlerinde kullanmışlardır. Örnek: kur'ân: kurân, mir'âc: mirâc, mir'ât: mirât, ma'rifet: marifet, hil'at: hilat gibi. Bu gibi uygulamalar vezinde kapalı olan ilk heceyi açık yapmaktadır. Bunun diğer bir sebebi de şairin vezni ikinci plana iterek işlediği konuda kendisini düşünce ve ilhama kaptırmasıdır. Bu sebeple birçok mısradaki imale ve zihafa rastlanmaktadır:

Ma' den-i genc-i mürüvvet melce-i bahr-ı ' ummân
 Gevher ü dürr-i haqîkat neyyîr-i mâh-ı **tâbân**
 Nüşâ-ı ' ilm-i ledün [ü] nokta-ı bâ-ı **Qur'ân**
 Eşşalâtü ve's-selâm yâ nûr-ı zât-ı enbiyâ
 Eşşalâtü ve's-selâm [ey] Bâkır-ı cüy-ı sehâ (25a, 70/6)

Olur gāh mihr [u] māh pertev ziyāsı
 Olur gāh hāk-i rāh olmaz beķāsı
 Geçer ķām-ı seher yoķdur vefāsı
Ma'rifet cāhına dil gül olalı (26a, 73/2)

Ġam-ı dünyāyı terk et giy **hıl'at**-rüsvalığı cānım
 Bu miḫnet ḫānede pāk eyle ķalbiñ seriñ ḫoş olsun (98a, 351/3)

Şeyh Hasan Haydar'ın imale-i memdūd uygulamasında başarılı olduğu yönler olmasına karşın Şeyh Hasan Haydar, medd yapılamayacak kelimeler de bile vezin gereği medd yaparak bu hususta da yanlış uygulamalar yapmıştır. Aşağıda verilecek iki örnek beyit bu durumu gayet güzel örnelemektedir. Örnek verilen ilk beyitte medd uygulaması son derece başarılıdır. İkinci örnek de ise şair, vezin gereği “Haydar” kelimesinin ilk hecesini medli okumak durumunda bırakmıştır.

Sen keremkān [ü] mürüvvet baḫrınıñ 'ummān[1]sın
 Nist ğayrı dest-girim yā Muḫammed Muştafā (11b, 40/2)

Feyz-i 'Oşmān zi'n-nūreyn nüşḫa-ı kübrādır hem [ol]
 Şāh-ı Merdān-ı 'Alī vü Ḥaydardır⁴⁶ Muştafā (8b, 28/2)

Şairin vezin noktasında yeni arayışlar içerisinde olduğu tahmin edilmektedir. Aynı manzumede iki farklı aruz veznini kullanması (Örnek 1), Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün vezniyle yazdığı bazı şiirlerin ilk beytinde ve diğer beyitlerin ikinci mısralarındaki Fā' ilün tef'ilesini Fe' ülün olarak değiştirmesi, (Örnek 2) vezinde yenilik yapma arzusunun olduğunu kanıtlar niteliktedir. Fakat bu yenilik arayışlarını tam anlamıyla başarıyla gerçekleştirdiği söylenemez. İki ayrı aruz veznini kullandığı şiirinde bile yine vezin bozuklukları vardır.

Örnek 1:

Dilā çāk-ı girībān eyleyip ḫüznile ķıl feryād
 Yezidiler bu gün eyler cihāniñ şāhına cihād
 Muḫibb-i āl [ü] evlād-ı resūllu'l-lāh ķamu nā-şād
 Söyünmez bir āteşdir ḫaşre dek bu sūz-ı ğam ifrād
 Derün-ı derd dil [ü] cāniñ oldu bu ğam cenderesi
 Kılalım ḫasret ile gözlerimiz ķan deresi (43b, 147/1)

Yukarıda örnek olarak verilen şiirin yalnızca ilk bendinde iki farklı aruz vezni vardır. Diğer bendler tek aruz vezniyle yazılmıştır. Örnekte de görüleceği üzere ilk üç

⁴⁶ Vezin gereği “Ḥaydardır” kelimesinin ilk hecesi medli okunacaktır.

mısra **Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün** kalıbıyla son iki mısra ise **Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün** kalıbıyla sürdürülmüştür. Şiirin diğer bendlerinde **Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün** kalıbı esas alınmıştır.

Örnek 2:

Ey meh-i burc-ı sa' âdet şems-i tábân **Muhammed**
Ey yanıklar derdiniñ dermānı Loqmān **Muhammed**

Sensin ol māh-ı münevver kevkeb [ü] şems-i duḥā
Nūr-ı Haḫ maḥbüb-ı Hudā feyz-i Raḥmān **Muhammed**

Sende tekmil oldu çün sırr-ı nübüvvet mu' cize
Evvelī vü ḫātemisin bā-ı Qur'ān **Muhammed**

Ḥāşā ḫāşā gelmemiş mişliñ daḫi gelmek muḫāl
Ey nübüvvet taḫtınıñ ' unvān-ı sulṭān **Muhammed**

Görmeden Ḥaydar cemāl-i ' aşkıniñ divānesi
Der şefā' at eyle ey iḫsān-ı ' ummān **Muhammed** (6b, 17/1-5)

Yukarıda verilen ikinci örnekte ise **Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün** vezninde değişiklik yapılarak ilk beyitte ve sonraki beyitlerin ikinci mısralarında **“Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fe' ülün”** vezni uygulanıyor. Bu farklılık, “Muhammed” kelimesiyle biten bazı beyit veya şiirlerde (31 ve 206 nolu şiirde, 33/5. beyitte, 34/6. beyitte 35/3 beyitte) aynı şekilde sürdürülmüştür. Şair, bu uygulamayı Muhammed kelimesiyle biten beyit ve şiirlerle sınırlandırmamış farklı şiirlerinde de devam ettirmiştir.

Nār-ı ' aşkından seniñ ey meh ḫalāş olmuşum var
Dām-ı zülfünden şehā bir cān kırtulmuşum var

Ḥasret-i la' liñle şeydā-veş helāk olsam ne ğam
Ġonca-ı vaşlıñla bir kez fezyāb olmuşum var

Ġaplamış gülzār-ı ḫüsnüñ leşker-i ḫāl-i ' Acem
Yol bulup bāĝ-ı vişāliñ bārını bulmuşum var

Nice dil zār etmesin cāna kıyar ğamzeleriñ
Devr-i la' linde begim ber-mest olup gülmüşüm var

Neş'e-i ḫumārı kıldılar ferāmüş ' aşıkān
Ġıl nicesin ' ālemi bir neş'e-yāb görmüşüm var

Gerçi ki çokdur esîri ğamze-i cādularıñ
Bende-i Hıydar gibi bir şararıp şol**muşum var** (98a, 3521-6)

Menba[‘] -ı feyz-i Hıdā gencine-i luṭf [u] iḥsān
Neyyir-i nūr-ı ḥayā [vü] mazḥar-ı sırr-ı merdān

Şu[‘] le-i maḥbūb-ı Yezdān reh-nümā-yı[‘] āşıķān
Hāzret-i Abdu’l-Kādir ḳuṭb-ı aḳṭāb-ı sulṭān (138b, 541/1-2)

Rehber-i rāh-ı ṭarīķat şu[‘] le-i şem[‘] -i iz[‘] ān
Mürşid-i bāĝ-ı ḥaḳīķat neyyir-i evc-i[‘] irfān

Sālikān-ı ḥalvet içre dā’im eyler encümen
Hācī Bayrām-ı Velī mazḥar-ı sırr-ı merdān (139a, 547/1-2)

Hece vezniyle yazdığı şiirlerinde de vezin uygulamalarında bozukluklar olduğu görülmüştür. Bu tür şiirler, metin tamiri yoluyla düzeltilmeye çalışılmıştır. Murabba nazım şekliyle yazdığı hece vezinli bazı şiirlerde ayrıca iki mısralık nakaratlar eklenmiştir. Eklenen bu nakarat beyti aynı hece vezniyle olabilmesinin yanı sıra farklı hece vezniyle de yazılmıştır. (Örnek 1 ve 2). 14’lü hece vezniyle yazılan bir şiirinde de bendlerin 2. mısraları 13’lü hece vezniyle kaleme alınmıştır. (Örnek 3). Bu tür farklılıklar, şairin aruz vezninde olduğu gibi hece vezninde de yenilikler yapma arzusunda olduğunu akla getirmektedir.

Örnek 1:

Şūfī gel Hāķķa ṭoĝru yol
Budur bunda yalan olmaz
Ne ararsañ kendinde bul
Seni senden şoran olmaz

Allāh hüve’l-lāh illā’l-lāh
Seyyid Aḥmed şey’en li’l-lāh

Pīrim sulṭān sey-yid Aḥmed
Mürşidim ḥālīķım Şamed
Çerāĝ-ı dīnim Muḥammed
Göñül ansız bir an olmaz

Allāh hüve’l-lāh illā’l-lāh
Seyyid Aḥmed şey’en li’l-lāh (55b 180/1, 2)

Örnek 2:

Erdim dost illerine
 Anda yedim şumağı
 Ulaşıp güllerine
 Anda derdim yaprağı

Allāh Allāh yā Allāh Haq lā ilāhe illā'l-lāh
 Yā sulṭān Seyyid Aḥmed yā Rifā'ī şey'en-li'l-lāh (59a 200/1)

Örnek 3:

Ey ma' den-i genc-i vefā çağırırım dost dost
 'Aşkıñ ile şubḥ mesā çağırırım dost dost
 Meded meded yā Rifā'ī İsmā'īl Keyyālī
 Yā kutb bi'n-nebevī şeyḥü'l-[e]kber-i 'alevī

Ḥasret-i gülzārınım bülbül-i āzārınım
 Müştāk-ı dīdārınım çağırırım dost dost
 Meded meded yā Rifā'ī İsmā'īl Keyyālī
 Yā kutb bi'n-nebevī şeyḥü'l-[e]kber-i 'alevī (55b, 181/1, 2)

2.1.2.1. Aruz Kalıplarının Nazım Şekillerine Göre Dökümü**1) Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün:**

Kaside :3, 4, 140, 142, 150, 152, 579 (7 defa)

Gazel: 16, 17, 18, 22, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 40, 64, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 83, 102, 105, 123, 129, 130, 131, 153, 154, 206, 242, 245, 247, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 288, 293, 300, 303, 308, 310, 311, 312, 314, 316, 317, 325, 326, 331, 332, 335, 339, 345, 346, 347, 348, 352, 353, 355, 356, 357, 358, 359, 365, 366, 367, 368, 369, 371, 373, 375, 376, 385, 387, 388, 389, 390, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 404, 405, 407, 408, 417, 421, 422, 423, 425, 426, 427, 429, 430, 431, 434, 436, 437, 439, 443, 450, 453, 459, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 471, 473, 474, 475, 480, 482, 483, 487, 492, 501, 502, 504, 506, 508, 509, 512, 514, 516, 517, 520, 523, 524, 533, 548, 577 (165 defa)

Murabba: 12, 29, 41, 46, 54, 56, 57, 58, 62, 63, 78, 109, 121, 146, 149, 246, 260, 270, 309, 337, 342, 364, 370, 374, 394, 440, 441, 484, 498, 529 (30 defa)

Muhammes: 48, 49, 50, 59, 60, 61, 70, 97, 101, 139, 143, 148, 159, 160, 211, 212, 213, 215, 216, 221, 223, 224 (22 defa)

Tahmis: 218, 219, 220 (3 defa)

Müseddes: 145, 157, 161, 162 (4 defa)

Muaşşer: 234 (1 defa)

Kıt'a: 66, 68, 137 (3 defa)

Nazm: 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 549, 551, 552, 553, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 571, 578, 580 (24 defa)

Beyt: 574, 575, 576 (3 defa)

2) **Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün:**

Gazel: 248 (1 defa)

Murabba: 55, 110 (2 defa)

Muhammes: 87 (1 defa)

Tahmis: 217 (1 defa)

Müseddes: 51, 52, 147 (3 defa)

3) **Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün:**

Gazel: 1 (1 defa)

Mesnevi: 2 (1 defa)

Murabba: 82 (1 defa)

Muhammes: 170, 173 (2 defa)

Beyit: 67 (1 defa)

4) **Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün:**

Kaside: 5, 7, 53, 84, 144, 155, 158 (7 defa)

Gazel: 6, 10, 14,15, 19, 20, 21, 23, 26, 39, 42, 44, 45, 65, 71, 72, 81, 86, 95, 99, 100, 103, 104, 106, 107, 108, 111, 112, 122, 124, 125, 127, 133, 156, 177, 239, 240, 244, 251, 259, 272, 283, 284, 287, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 298, 299, 301, 304, 305,

306, 307, 313, 315, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 327, 328, 329, 330, 333, 334, 336, 340, 341, 343, 344, 350, 351, 354, 363, 378, 379, 380, 381, 382, 384, 386, 391, 393, 395, 396, 403, 406, 409, 410, 414, 415, 416, 419, 424, 428, 432, 433, 435, 442, 445, 446, 448, 449, 451, 452, 454, 455, 456, 457, 458, 460, 461, 462, 469, 470, 472, 479, 481, 485, 486, 490, 491, 493, 495, 496, 497, 500, 505, 507, 518, 519, 521, 522, 525, 526, 527, 532, 534, 537, 581 (147 defa)

Murabba: 9, 24, 85, 138, 151, 182, 438, 488 (8 defa)

Muhammes: 8, 141, 214, 222, 225, 226 (6 defa)

Müseddes: 47, 536 (2 defa)

Muaşşer: 233, 235 (2 defa)

Nazm: 89, 163, 564, 565, 572, 573 (6 defa)

Müfred: 566, 567, 568, 569, 570 (5 defa)

Kıt'a: 11, 128, 302 (3 adet)

5) Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün:

Gazel: 43, 510, 511 (3 defa)

Muhammes: 204 (1 defa)

Murabba: 489 (1 defa)

Müstezad: 227, 228, 229, 230, 231, 232 (6 defa)

6) Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün:

Murabba: 73 (1 defa)

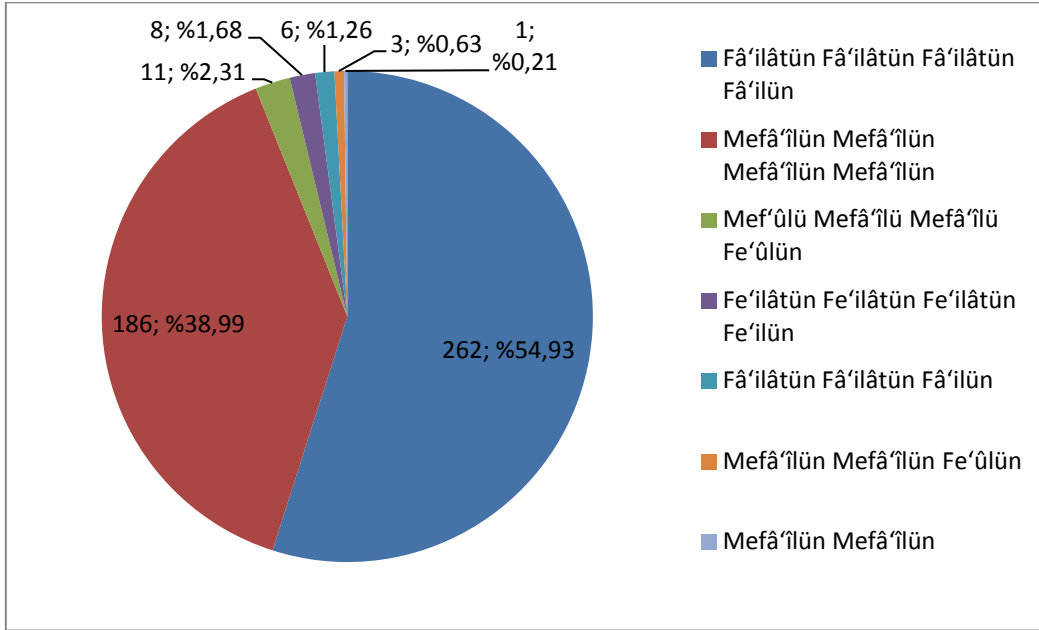
Nazm: 554, 555 (2 defa)

7) Mefâ'îlün / Mefâ'îlün:

Murabba: 198 (1 defa)

Bu bilgiler ışığında şair aruz kalıplarından **Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün** kalıbını en çok tercih etmiştir. İkinci olarak en çok tercih ettiği aruz kalıbı ise **Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün** kalıbıdır. Bütün nazım şekillerinde bu iki

kalıb öncelikli olarak kullanılmıştır. Bu durum, belki de şairin bu kalıblarla daha kolay şiir yazabileceğine inanmasından kaynaklanabilmektedir.

Şekil 2. 3. Aruz Kalıplarının Kullanılma Sıklığı.

2.1.2.1. Hece Kalıplarının Nazım Şekillerine Göre Dökümü

1) 4 + 3 = 7'li Hece Kalıbı:

Murabba: 171, 175, 184, 188, 199, 200, 201, 208, 282, 411, 413, 447 (12 defa)

2) 4 + 4 = 8'li Hece Kalıbı:

Murabba: 13, 37, 69, 88, 90, 91, 94, 96, 98, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 126, 132, 135, 136, 172, 174, 179, 180, 183, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 202, 203, 209, 238, 241, 243, 349, 362, 444, 477, 478, 494, 499, 515, 528, 531, 538 (54 defa)

Muhammes: 166, 178, 513 (3 defa)

3) 5 + 5 = 10'lu Hece Kalıbı:

Gazel: 237 (1 defa)

Murabba: 530 (1 defa)

4) 6 + 5 = 11'li Hece Kalıbı:

Murabba: 285, 286, 296, 297, 360, 361, 377, 383, 392, 418, 476, 503, 535 (13 defa)

Muhammes: 167 (1 defa)

Müseddes: 176 (1 defa)

5) $7 + 7 = 14$ 'lü Hece Kalıbı:

Murabba: 164, 168, 169, 181 (4 defa)

Gazel: 165, 193, 236 (3 defa)

6) $7 + 8 = 15$ 'li Hece Kalıbı:

Gazel: 205, 207, 412, 420 (4 defa)

Muhammes: 210 (1 defa)

Kıt'a: 92 (1 adet)

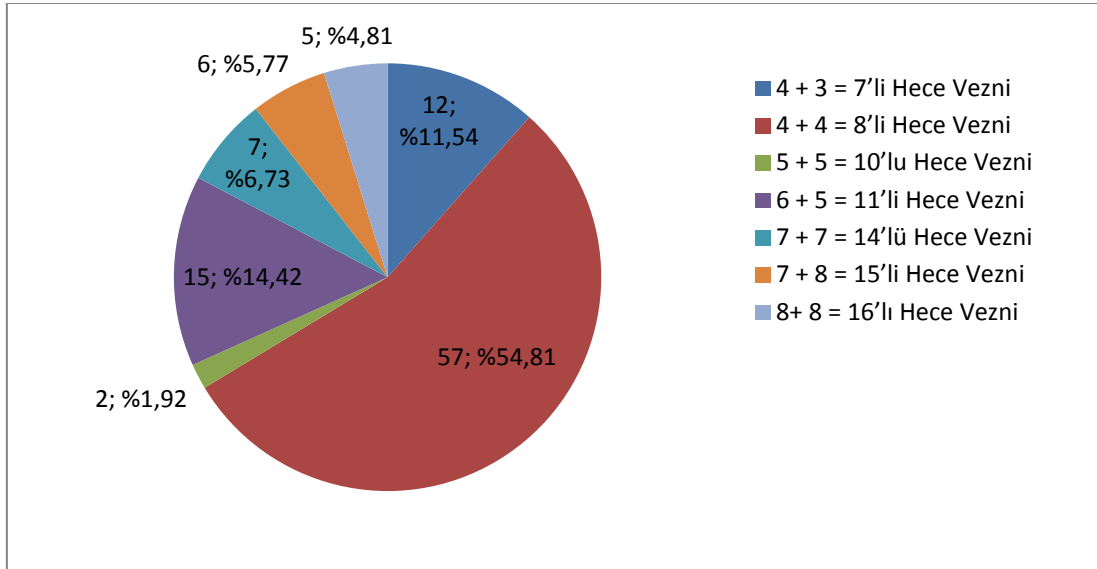
7) $8 + 8 = 16$ 'lı Hece Kalıbı:

Gazel: 134, 338 (2 defa)

Murabba: 372 (1 defa)

Müseddes: 93 (1 defa)

Nazm: 550 (1 defa)

Şekil 2. 4. Hece Kalıplarının Kullanılma Sıklığı.

Bu bilgiler ışığında şair, en çok $4 + 4 = 8$ 'li hece kalıbını kullanmıştır. Hece veznini en çok murabba nazım şeklinde tercih etmiştir. Murabbaların geneline

bakıldığında aruz veznine oranla hece vezninin tercih edildiği gör÷lmektedir. Bunun sebebi, murabbaların çoğunun ilahi türünde olmasına, şairin de ilahi türündeki şiirlerde hece veznini daha çok tercih etmesine bağlanabilir.

Tablo 2. 4. Nazım Şekillerinin Aruz Kalıplarına Göre Dağılımı

Bahirler ve Aruz Kalıpları		Mesnevî	Kasîde	Gazel	Müstezâd	Murabba	Muhammes	Tahmis	Müseddes	Muaşşer	Kıt'a	Nazm	Beyit	Müfred	Toplam
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün		7	147		8	6		2	2	3	6		5	186
	Mefâ'ilün Mefâ'ilün					1									1
	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün			3	6	1	1								11
	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün					1						2			3
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün		7	165		30	22	3	4	1	3	24	3		262
	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün			1		2	1	1	3						8
	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	1		1		1	2						1		6
Toplam		1	14	317	6	44	32	4	9	3	6	32	4	5	477

Tablo 2. 5. Nazım Şekillerinin Hece Kalıplarına Göre Dağılımı

Hece Vezinleri	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Nazm	Kıt'a	Toplam
4 + 3 = 7'li		12					12
4 + 4 = 8'li		54	3				57
5 + 5 = 10'lu	1	1					2
6 + 5 = 11'li		13	1	1			15
7 + 7 = 14'lü	3	4					7
7 + 8 = 15'li	4		1			1	7
8 + 8 = 16'lı	2	1		1	1		5
Toplam	10	85	5	2	1	1	104

2.1.3. Kafiye

En az iki mısra sonundaki ses tekrarlarına kafiye denir. Kafiyede aslolunan “ses tekrarının bulunduğu kelimelerin ya kendilerinin ya da anlamlarının farklı olması”⁴⁷ dır. Kafiye, şiire ahenk katan unsurlardan birisi olması açısından önemlidir. Bir bakıma kafiye, Divan şiirinde ahengi oluşturan yapı taşlarından biridir. Vezin ile birlikte şiirin musikî yönünü sağlayan öğelerden en önemlisi olarak kabul edilir. Yahya Kemal’in ifadesiyle “kuştaki kanat gibi olan kafiye” şairin duygularını, fikirlerini okuyucuya etkili bir şekilde ulaştırmasında önemli bir görev üstlenmiştir.

Kafiye, nazım şekillerini belirleyici bir işleve sahiptir. Divan şiirinde gazellerin bir sisteme uygun olarak gruplanıp tasnif edilmesinde de rol oynamıştır. Nesib bölümünde betimlenen konuyla adlandırılmamış ya da redifsiz kasidelere ad verirken de kafiye harfi esas alınarak ad verilmiştir. Kasîde-i râiyye, kasîde-i lâmiyye gibi.⁴⁸ Bu nedenle Divan şairleri, kafiyeye çok fazla önem vermişler, ses tekrarı yapılan seslerin aynı harflerden olmasına dikkat etmişlerdir.

Gazeller divanlarda sıralanırken ilk beytin mısralarının son harfleri esas alınır. Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda gazellerin tasnif edilmesinde farklı uygulamaların yapıldığı dikkat çekmiştir. Gazelin ait olduğu harfi seçerken son harfe bakmayıp kafiyenin diğer harflerinden birini ya da redifi oluşturan kelimelerden birinin ilk veya herhangi bir harfini esas almıştır. Gazelleri de esas aldığı harfin gazellerine dahil etmiştir. Bir bakıma müretteb divanlardaki gazellerin harflere göre sıralanmasındaki uygulama burada tam anlamıyla uygulanmamıştır. Değişiklikler yapılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki örneklerde Şeyh Hasan Haydar’ın farklı uygulamaları görülmektedir.

Örnek: “Hurûf-ı fâ başlıklı iki gazel yazan şair, “fâ” harfli gazeller arasına aldığı şiirlerde iki farklı yöntem uygulamıştır. “Fâ” harfli ilk gazelinde “f” sesi rediften önceki kelimenin üçüncü harfidir. (Örnek 1). Diğer “fâ” harfli gazelinde ise redif ek ve ayrı bir kelimededen meydana gelmiştir. Şair, redifi oluşturan kelime kısmının ilk harfini esas almıştır. (Örnek 2). “Hurûf-ı nûn” gazeller içerisinde bulunan gazellerin birkaç farklı yöntem esas alınarak bu kısma alındığı görülmektedir. Bu yöntemler:

⁴⁷ Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim – Ölçü – Kafiye*, s. 257.

⁴⁸ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (4. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 1997, s. 68. Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim – Ölçü – Kafiye*, ss. 257-259

- 1) Müretteb divanlardaki gazellerin tasnif edilmesinde esas alınan kuralın, (Örnek 3)
- 2) Kelimelerden oluşan redif kısmından önceki ilk kelimenin son harfinin, (Örnek 4)
- 3) Tek bir harften oluşan redifin bulunduğu kelimenin son harfinin (Örnek 5)

esas alınması olarak sıralanabilir.

Örnek 1:

Seni bilmez idim ben böyle ğaddār bī-vefā dilber
Meger ki senmişin ʿ ālemde hūnī pür-cefā dilber

Şaña ʿ aşık olalı dilde tābım kalmadı aşlā
Āh [u] zār oldu kārım görmedim kaç ʿ ā şafā dilber

Gülistān-ı ruḥunuñ bülbül-i şeydāsıyım şimdi
Göreliden beri dāne-i hāliñ muştāfā dilber

Cemāliñ pertevin bir kez gören meftūn olur elbet
Velākin sende yok zerre dil-i mārā şifā dilber

Gelip gör Ḥaydarıñ bir kerre hāl-i dil-perişānın
Çün olmuş gözleriñ efkendesey muştāfā dilber (105b, 384/1- 5)

Örnek 2:

Ser-te-ser verdi cihānı ziynet-i ʿ unvāna fes
Oldu şāyeste şeh-i mülk ü ʿ adl-i sulṭāna fes

Nām verdi heft-iqlīm çār-küşeye velvele
Çünkü erdi bezm-i dilde şöḥbet-i ʿ irfāna fes

La ʿ l-renk ruḥsāra pür-ḥam gösterir hūbāniyān
Püskülü zānūya top top tağıdır merdāna fes

Ḥaydarā bülbül kimi gülşende feryād eyleme
Şimdicek şeydālara gülşen gülü devrāna fes (106a, 385/1- 4)

Örnek 3:

Cihān geçdiyse ḥüsnüñden gönül geçmez niḥaliñden
Ferāğat eylemem ey meh seniñ ʿ aşk-ı vişāliñden

Cemāl-i ḥüsnüñ müştākıyım kālū belādan men
Ki dönmem rāh-ı Ḥaqqım Ḥaḳ vāhid-i nev-cemāliñden

Eger ʿ aşık eger şādık eger şūfi eger zāhid
Çamusu geçseler geçmem cemāliñ hūb celāliñden (119b, 448/1 - 3)

Örnek 4:

Gülşen-i hüsnüñde nālān olduğum devlet yeter
Gece gündüz zār [u] giryān olduğum devlet yeter

Men ğarīb efkende vü bī-çāreyim ey dilrübā
Nār-ı ‘aşkıñ ile sūzān olduğum devlet yeter

Şem‘ -i rüyuñ ey peri pervānesi kıldıñ beni
Döne döne cāna sūzān olduğum devlet yeter (123 b, 468/1 – 3)

Örnek 5:

O çeşm-i ğamze-i cellādıñ ey mihr-i cihān cāna
Kıyar bağıdıkca āfet-veş amān vermez girer kıana

Firāk ü ğasret-i la‘ l-i lebiñ kıaddimi dāl etdi
Nazār eyle kemān-ebrū sīnemde zaħm-ı müjġāna

Egerçi ğaḫḫ-ı ruḫsārıñ göreydi kāfir-i bī-dīn
Çıkuben küfr [ü] bāḫıldan gelir şıdķıla imāna (121b, 458/ 1- 3)

Şairin, ek ve kelimededen oluşan redif kısmında bazen ekin son harfini bazen kelimenin herhangi bir harfini de esas aldığı olmuştur. Aşağıdaki örnekte “mîm harfli” gazeller arasında bulunan gazelin bu bölümü alınırken redifi oluşturan kısmın ek kısmının son harfinin esas alındığı görülmektedir.

Ey benim cānım içinde gizli cānānım ‘ Alī
‘ Ālemi pür-nūr kıldıñ nūr [u] imānım ‘ Alī

Cām-ı ‘ aşkıñ nūş edip mest [ü] ğarābāt olmuşum
La‘ l renk kılsa cihānı ḫāñ mı sūzānım ‘ Alī

Rūz [u] şeb ğasret firākıñ cāna kār etdi meded
El-amān eyle kerem ey bā-yı Kıur‘ānım ‘ Alī (114a, 422/1-3)

“İbtidâ-yı Gazeliyât” kısmında yer alan murabbaların tasnif edilmesinde de bazı tasnif hataları dışında gazellerin tasnifinde uygulanan bu tür uygulamaların uygulandığı tespit edilmiştir. Aşağıda verilen iki murabba örneği “hurûf-ı ğayn” başlıklı kısımda yer almaktadır. Örneklerde görüldüğü üzere murabbaların bu kısma alınmasında, gazellerde görülen tasarrufların aynı şekilde sergilendiği anlaşılmaktadır.

Yaralı sīneme vurduñ dāğ felek
 Dāğ üstüne dāğ da vurma istersen
 Çāresiz bırağdıñ geçmedi dilek
 Derd-i sīneme bağ da vurma istersen

Çekdiceğim derdi eyledim defter
 Oğudum Mevlāya mağşerde ezber
 Yeter yağdıñ zālīm cānımı yeter
 Tīğ-ı ‘aşğa zağ da verme istersen (104a, 377/1-2)

Dost ellerin gōñül dā’im şorarsañ
 Şabr edegör ere vuşlat çağları
 Zağm-ı dile melhem-a‘ zam ararsañ
 Çöz görülsün yaralarıñ bağları

Āh [u] zār da idiñ şeb-tā-be-seğher
 Durmaz ağlar idiñ her leyl [ü] nehār
 Kimseye etmezdiñ hālīñden haber
 Sīneğ üzre gizler idiñ dāğlar (105b, 383/1-2)

Yukarıda örneklerle verilmeye çalışılan gazel ve nurabbaların tasnifindeki bu tür uygulamalar hemen hemen bütün gazel ve murabbalarında görülmektedir.

Şairin kafiye üzerine gerçekleştirmeye çalıştığı diğer bir hususiyet de “kulak için kafiye” uygulamasıdır. Kafiyenin göz için mi yoksa kulak için mi olmalı tartışmalarının yapıldığı bir ortamdan etkilenmiş olmalı ki bazı gazellerinde kulak için kafiyeyi temel almıştır. Aşağıda “hurūfu’l-hā” başlıklı yer alan gazelde “dūzağ” şeklinde yazılması gereken kelimenin “dūzağ” şeklinde, “tebāğ” şeklinde olması gereken kelimenin kafiyeğe uygun olması için “tebāğ” şeklinde yazıldığı görülmüştür. Bu durum, Divan şiirinde kafiye kusuru olan ve revî harfinin mahreç yakınlığı olan başka bir harfe dönüşmesi olarak tanımlanan ikfâdır.⁴⁹

Zalām-ı tab‘ımı bedr-āsā eyler ol peri fettāğ
 Muğabbet gencine la‘l-i lebidir yağūtî miftāğ

Yanarım āteş-i ‘aşğıla şeb[ī]-tā-seğher cānım
 Ne şem‘a şem‘a-ı kâfūr ne bezzāz [ü] behişt tuffāğ

Firāk-ı ‘aşğıla üftādeler feryād eder ağlar
 Yanıp yağılmada diller mişāl-i āteş-i **dūzağ**

Mürüvvet bābına aslā kadem başmaz dil-i zāra
 Rağīb-i bed-rūy [u] kâfır eder o şūğ ğam ifrāğ

⁴⁹ Saraç, *Klāsik Edebiyat Bilgisi Biçim – Ölçü – Kafiye*, s. 274.

Bu ‘aşkıñ mâcerâsından ğinâ geldi bıkar ol dem
Mecâlim kalmadı aşlâ derûnum eyledi ifâh

Ne hâlse Haydarâ yaqđım çerâĝ-ı vuşlat[ı] bir şeb
Ne bilsin zâhid-i ĥodbîn baqar-âsâ eder **tebâh** (84b, 289/1-6)

“Ĥâ (ha-i mu’ceme) ile yazılan bir gazelde “günâh” kelimesi “günâĥ” şeklinde yazılmıştır.

Begim kaddiñ dırâht-ı tûbâdan ayrılma bir şâĥdır
Geçinir sâye-i luţfuñda bî-kesler ulu şâĥdır

Nigâhiñ mest edip ayıklarî ğavgâya duş eyler
Hemîşe vâ‘ iziñ kurdıĝu [hemân] kuru sūrâĥdır

Cemâliñ pertevi nûr u ziyâ baĥş etdi ĥürşide
Anı inkâr eder zâhid ne bilsin kendi **günâĥdır**

Ferâmûş etdi ‘aşıklar şarâb-ı la‘l devrinde
Unutuldu qaşr-ı Nu‘mân ki ĥüsünüñ Firdevs kâĥdır (85a, 290/1-4)

Aynı şekilde “hurûf-ı zâ” gazeller arasında yer alan bir gazelinde “beyâz” kelimesi kafiye için “beyâz” şeklinde yazıldığı görülüyor.

Küşâd olmuş gülistân-ı cihâniñ ğonca-ı nâzı
Eder üftâde[ler] şeydâ mişal la‘line âĝâzı

Nice tākāt getirsin dil leb [ü] ruĥsâr-ı cânâna
Ser-â-pâ kaplamış ĥâl-i siyâh gerdân-ı **beyâzı**

Cihâni ser-te-ser gezdim nazîriñ görmedim cânım
Desem de Yûsuf-ı şânî ez o Yûsuf ser-efrâzı

Ögerler kaddini serv-i semen-sâlar bu dehr içre
Ĥicâb eyler nihâl-i yâsemin keşf etmeye râzı (96b, 343/1-4)

Yukarıda verilen örnekler, şairin kulak için kafiyeyi esas aldığı ve kelimelerin imlasını tam olarak bilmediği sonuçlarına götürmektedir. Özellikle “dūzaĥ” kelimesinin divanda hep “dūzaĥ” şeklinde yazılması bunun gibi birçok kelimenin imlasında yanlışlıklar yapılması bu kanaatin hasıl olmasına neden olmuştur.

2.1.3.1. Kafiye Çeşitleri

Şair, şiirlerinde kafiyede tekrarlanan harflere göre şu kafiye çeşitlerini kullanmıştır⁵⁰:

2.1.3.1.1. Mücerred Kafiye

Yalnız revî harfi ile yapılan kafiyedir.

Cemâliñ maṭla' [ı] nūr-ı Ḥudādır yâ Resûla'l-lâh
Vücûduñ ins ü cinne reh-nümâdır yâ Resûla'l-lâh (5b, 14)

Câna kâr etdi efendim nâr-ı ḥasret ayrılık
Yağdı yandırdı derûnum süz-ı firḳat ayrılık (82b, 279)

Ḥasret-i dildârla ' âşık rûz [u] şeb ağlar gezer
Terk edip nâmûs [u] ' ârı bî-edeb ağlar gezer (80b, 268)

Nedir bu çekdiğim yâ Rab meşakkat derd [ü] gam miḥnet
Elif ḳaddimi dâl etdi firâḳ ü âteş-i ḥasret (81b, 272)

2.1.3.1.2. Mürdef Kafiye

Reviden önceki sakin harf olarak tanımlanan ridf harfinin bulunduğu kafiyedir. Kafiye-i mürdefe-ridf-i elifî, kafiye-i mürdefe-ridf-i vâvî, kafiye-i mürdefe-ridf-i yâvî olarak üç şekildedir.

İlâhî zât-ı vâhidsin ki ḥâşâ eyleye inkâr
Elest bezminde kün lafzında verdim zâtuña iḳrâr (4a, 7)

Elif ḳaddimi dâl etdi günâhım yâ Resûla'l-lâh
Utandırdı beni rûy-ı siyâhım yâ Resûla'l-lâh

Ezelden dilde müştâḳım cemâl-i şem' -i dildâra
Anıñ çün düşmüşüm şeb-tâ-seḥer feryâd [ü] efkâra (88b 306)

Mücrimim bî-kes ' alîlim seni senden isterim
Ġarîbim kemter zelîlim seni senden isterim (36b, 123)

Tecellî tâ ezeldir degildir şoñradan taḳdîr
Görüne levḥ-i maḥfûzda ne ise ḳılınan taḥrîr (95a, 336)

Rızḳ[ı] üçe eyle taḳsîm ḳalma ' âlemde sefîl
Ye birin birin yedir şaḳla birin olma zelîl (113a, 417)

⁵⁰ Kafiye çeşitleri ve kusurları hakkında geniş bilgi için bk.: Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim – Ölçü – Kafiye*, ss. 267-280.

İlāhī eyle feyziñle ḥazīnim ḳulunu mesrūr
Ġarībim mücrim-i bīkes ‘alīlim ḳalb [u] dil-meksūr (4b, 10)

2.1.3.1.3. Mukayyed Kafiye

Reviden önce ridf dışındaki harflerden birinin (kayıd harfinin) bulunduğu kafiye dir.

Çünkü olduk biz ezel mestāne-i bezm-i elest
Ṭañ mıdır ‘ālemd e derlerse bize bāde-perest (82a, 276)

Cān başdan geçmeden zāhid olunmaz ‘aşka bend
Püte-i ‘aşk içre ḳal olmak gerekdir bī-menend (49b, 161)

2.1.3.1.4. Müesses Kafiye

Te’sis harfinin bulunduğu kafiye dir.

Şanma ey dilber bu feryādım şikāyetdir saña
Şāh-ı ḥübānsın bütün ḫālīm ḫikāyetdir saña (82b, 277)

Mazḫar-ı sırr-ı velāyet Seyyid Aḫmed Rifā‘ī
Maṭla‘-ı şems-i hidāyet Seyyid Aḫmed Rifā‘ī (83a, 281)

Ḥastayım āh ile zārım ifākāt yā Resūl Allāh
Nār-ı ḫasretle yanarım ‘ināyet yā Resūl Allāh (36b, 122)

Pertev-i nūr-ı hidāyet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
Ġonca-ı bāġ-ı risālet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn (45a, 150)

Bazı şiirlerinde iki veya daha fazla kafiye bulundurarak “zü’l-kavâfi” yapılmıştır.

Cemāliñ şems-i ḫaḳīkat vişāliñ vaşl-ı Mevlādır
Vücūduñ ‘āleme rahmet nigāhiñ derde devādır (8b, 26)

Tecellī-aşḳ-ı cānāna düşüp mest ü ḫarāb oldum
Tesellī-vaşl-ı yārāna yanıp sine-kebāb oldum (23b, 60)

Rāh-nümā vü peyk-i vaḫdet rāh-ı Sübhāndır ‘Alī
Pişvā-yı gāh-ı cennet şir-i Yezdāndır ‘Alī ((103, 375)

Kime ḫālīm beyān etsem hemān benden beter ağlar
Açıp derdim ‘ayān etsem cihān benden beter ağlar (105b, 382)

Tesellī olamaz ‘aşka vişālden ġayrı ‘uşşāka
Tevellī olamaz başka cemālden ġayrı ‘uşşāka (111a, 409)

Şeyh Hasan Haydar, kendinden önceki Divan şairleri gibi en fazla mürdef kafiye tercih etmiştir. Mürdef kafiye mücerred kafiye takip etmektedir. Mukayyed ve müesses kafiyelerde kafiye bulma zorluğundan bu tür kafiye şair, daha az tercih etmiştir. Şair aynı zamanda “zü’l-kavâfi” yaptığı şiirlerde daha güçlü bir ahenk oluşturma gayretinde olmuştur.

2.1.3.2. Kafiye Kusurları

2.1.3.2.1. İtâ-yı Celî

Aynı kafiyenin birden fazla kullanılması ve mısralar arasında kafiye yapmak için kelime ya da fiile ek getirilmesi sonucu oluşan kusurdur.

Vücüdüm sūz-ı ‘aşkıñla ço yansın yâ Resūla’l-lāh
Boyanıp eşk-i ḥasretle yıķansın yâ Resūla’l-lāh (7b, 23)

Bu beyitte revî harfi “nun – n” iken ikinci mısradaki fiile getirilen ek yardımıyla kafiye yapılmıştır. Bu durum “îtâ-yı celî” denilen kusurun oluşmasına sebep olmuştur.

Meded sākî piyāle şun gönül **āvāre** yangındır
Tutuşmuş ‘aşk-ı sūzāna ġarîb bî-**çāre** yangındır

Eger ermez ise bint-i ‘inebden kāse-i vuşlat
Gerek ki ola ḥākister leb **ruḥsāra** yangındır (31b, 95/1, 2)

İkinci beyitte kafiye yapabilmek için kelimeye getirilen ekten faydalanılmıştır. Yine îtâ-yı celî yapılmıştır.

Şaklarım ey māh-rūy müjġānını sīnemde ben
Nice bir dem durayım firķatle yār bu ġamda ben (85b, 293)

Gene şūḥ-ı cefākārım ‘ināyet etdi ġam-**ḥ** vāra
Bir iken derdimi dört eyledi vurdu hezār **yara** (93a, 328)

Verilen bu örnekleri çoğaltabiliriz. Bu durum, şairin kafiye kusuru olan îtâ-yı celîye çok düştüğünü kanıtlamaktadır.

Aşağıda verilen örnekte de “dillerde” kelimesi 3 defa tekrarlanarak yine kafiye kusuru olmuştur.

‘Alīlim mücrimim mürde ġarîbim ġurbet ellerde
Zelīlim bî-kesim ‘āşî sefihim ķaldım çöllerde

‘Ināyet merḥamet şefķat mürüvvet yâ nebîyu’l-lāh
Şüyü‘ bulmuşdur tuġyānım söylenir ķamu **dillerde**

Düşüp boyumca talmışım ser-ā-pā ğarķ-ı ‘ işyānım
Açılmaz rüy-ı siyāhım yıķansam baķr ü göllerde

Amān yā Rabbenā geldim der-i ğufrānına raķm et
Penāhım [ü] destğirim yok faķirim ķaldım yollarda

Degildir ķatre ü zerre seniñ raķmetine nisbet
Raķīm ismiñ ğafūr ismiñ oķunur cümle **dillerde**

Eger olmaz ise raķmet erişmez daķı şefā‘ at
Gören ħālimi maķşerde ğāh ağlar ğāh[ī] güler de

Ħabībiñ nūr-ı zātıñ Aķmed ü Maķmūd Muķammed
Ķuluñ hem de resūluñ ümmeti Ħaydarī **dillerde** (95a-b, 338/1-7)

2.1.3.2.2. İkfâ

Revi harfinin mahreç yakınlığı olan bir başka harfe dönüşmesidir. Divan şiirinde bu kusurun en fazla b-p şeklinde yapılan örneklerine rastlamaktayız.

Nev-bahār eyyām[ı]dır bu söyle cānım ‘ andelib
Nize-i ‘ aşķıla göz göz eyle bu cismim gelib

Nāy-veş ħüb nāleler gelsin enin ü āh ile
Güş eden diller ferāķ kesb eylesin ğamdan geçib (80b, 269/1-2)

Yukarıdaki beyitlerde “gelip ve geçip” kelimeleri kafiye gereği “gelib ve geçib” şekline dönüşmüştür.

Alev-i āhımla yansın ķubbe-i çarķ-ı minā
Yıķıla ğülşeni deħriñ ķalmasın seng üzre **senk** (109a, 397/3)

Yukarıdaki beyitte “seng” kelimesi kafiye gereği “senk” şeklinde okunarak ikfâya düşülmüştür.

Küşād olmuş ğülistān-ı cihāniñ ğonca-ı nāzı
Eder üftāde[ler] şeydā mişal la‘ line āğāzı

Nice tākāt getirsin dil leb [ü] ruķsār-ı cānāna
Ser-ā-pā ķaplamış ħāl-i siyāh ğerdān-ı beyāzı (96b, 343/1-2)

Yukarıdaki beyitte ise “beyāz” kelimesi mahreç yakınlığı olan “z” ye dönüşerek ikfâ kusuruna düşülmüştür.

2.1.3.2.3. Sinâd

Kafiyede ridf harfinin farklı olmasıdır.

Âh kim derdim hezâr ƙanğısını fâş eyleyim
Diñlemez yâr söylesem de gene ben gûş eyleyim (99b, 358)

Yukarıdaki beyitte ilk mısradaki ridf harfi “â” iken ikinci mısradaki “û” olmuştur. Böylece kafiye kusuru yapılmıştır.

Benim derd-i derûnum bir bilen biñ bilmeyen söyler
Fırâk âh u enînim bir bilen biñ bilmeyen söyler (114b, 424)

Yukarıdaki beyitte yine sinâd kusuru yapılmıştır. Birinci mısradaki ridf harfi “û” iken ikinci mısradaki “î” kullanılmıştır.

2.1.3.2.4. İkvâ

Kafiyede hazv veya tevcîh hareketlerinin farklı olmasıdır.

Neyleyim şu dehr içinde zerre hândân olmadım
Fırkat ü derd ü elemden bir dem h[î]ç kurtulmadım

İkilikden el çekip vahdetde buldum yârimi
Neş'e-i cām-ı fenâdan aşlâ lezzet almadım (116b, 434/1-2)

Yukarıdaki beyitte tevcîh⁵¹de (ol- ile kurtul- kelimelerinin hareketleri aynı fakat ikinci beyitte al- kelimesinin hareketi farklı) hareketin farklı oluşuyla ikvâ kusuru görülmektedir.

Yukarıda sıralan 4 kafiye kusurunun dışında imla harfi olarak kullanılan elif, vâ ve ye harflerinin med harfi olarak kullanımı sonucu oluşan kafiye kusurları da vardır.

Ey muhibb-i hânedân [ü] ehl-i beyt-i ‘âşıkân
Mâtem-i mâh-ı Muharremdir bu gün âh eyle yan (40b, 140)

Ƙırdım söğüt dalını dikdim cānān bāğına
Budağlanıp yeşerdi girdi on dört çağına (58a, 193)

Yukarıdaki beyitlerde “yan ve çağ” kelimelerinde elif, imla harfi iken med harfi yerine kullanılarak kusurlu bir kafiye yapılmıştır.

Lā vü illādan nedir maşşūdu cümle ‘ālemiñ
Sen seni bil sen de gör sen de ola hüsn-i cemîl

Cān gözün aç ƙıl nazar mir’ât-ı dilden ‘ibret al
Hâğdan özge nesne yok mevcūd Hâğdır böyle bil (113a, 417/4, 5)

⁵¹ Tercîh: Te’sis harfi bulunmayan kafiyelerde reviden önceki harfin hareketidir.

Yukarıdaki beyitlerin ikincisinde “bil” kelimesindeki ye harfi, imla harfi iken med harfi yerine kullanılmış ve kafiye kusuru yapılmıştır.

2.1.4. Redif

Kafiye kelimesinin revî harfinden sonra gelen harf, ek veya kelimelere redif denir. Redif de kafiye gibi ahengi sağlamada önemli bir işleve sahiptir. Redif, tek kelime veya birden fazla kelime olabileceği gibi bütün bir mısraya yayılan redif de vardır. Bu durumda redif, metne ahenk sağlaması bakımından kafiyeden daha önemli bir konuma geçer. Muallim Naci “biri redifli diğeri redifsiz iki gazelden birincisi ikincisine tercih olunur diyerek şiirde redife verilmesi gereken önemi vurgulamıştır. Aynı şekilde Yahya Kemal “Duygusuz şairler redife tıpkı can kurtarana sarılır gibi sarılır. Duygulular ise redifi şevkin en yüksek zirvesine fırlamak için kullanırlar” diyerek redifin şairler için nasıl bir görevi yüklendiğini vurgulamak istemiştir.⁵²

Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda redif ekten başlayarak mısranın bütününe yayılacak kadar çok kelimeli redife varan birçok redif uygulaması yapılmıştır. Aşağıda verilen örneklerde de görüleceği üzere mısranın bütününe yayılan redifin metne ahenk vermesi açısından kafiyenin önüne geçtiği görülmektedir.

Benim derd-i derūnum bir bilen biñ bilmeyen söyler
Fırāk āh u enīnim bir bilen biñ bilmeyen söyler (114b, 424)

Bugün mest-i vücūd oldum ‘aceb bilmem ne hāldir bu
Rücū‘ etmem şühūd oldum ‘aceb kıalmam ne hāldir bu (119a, 446)

Ġarīķim baħr-ı ‘işıyāna meded senden kerem senden
Tutuşđum ‘aşķ-ı sūzāna meded senden kerem senden (121a, 456)

Gülşen-i hūsnūñde nālān olduđum devlet yeter
Gece gündüz zār [u] giryān olduğum devlet yeter (123b, 468)

ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Bu kısımda Şeyh Hasan Haydar’ın dil ve üslup özellikleri verilerek, üslubu oluşturan edebi sanatlar, atasözleri ve deyimlerden bahsedilecektir.

⁵² Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim – Ölçü – Kafiye*, s. 260.

2.2.1. Dil ve Üslup

19. yüzyıl Klâsik Türk Edebiyatı'nda klâsik üslubun yanı sıra mahallî tarz, hikemî tarz ön plandadır. Sebk-i Hindî ise önceki yüzyıla göre rağbetten düşmüştür. Şeyh Hasan Haydar'da da aynı durum görülmektedir. Şiirlerinde özellikle aşıkane tarzda yazdığı gazellerinde sanatkârane üslup hakimdir. Gazellerinde sevgiliyi anlatırken manadan çok ahenge önem veren, söz sanatlarını kullanmaktan kendini alıkoymayan bir tavır sergiler. Bir bakıma kendinden önceki şairlerin terennümlerini yeniler gibidir. Kerbelâ Mersiyeleri'nde ise duygu yoğunluğuyla samimi ve lirik bir anlatım sunar. Hatta duygu çöşkünü uğruna vezni ihmal ettiği, vezin hatalarına düştüğü görülür.

Şeyh Hasan Haydar'da görülen diğer bir üslup ise hikemî üsluptur. Tasavvufî içerikli şiirlerinde hikemî tarzın hakim olduğu bir anlatım arz eder. Kendisinin bir Rifâî şeyhi olması ve Bektaşilikle de ilgisi olması bu tarz şiirler yazmasında etkili olmuştur. Tasavvufu amaç olarak gören Şeyh Hasan Haydar'ın tasavvufî şiirlerinde anlam derinlerde değildir, yüzeyseldir. Sanat kaygısından uzak, hayalden ziyade düşüncüyü ön plana çıkaran bir şair olarak karşımıza çıkar. Hayatın gelip geçici olduğu, ölümün akılda tutulması, masivadan el çekmenin gerekliliği samimi bir tarzda ifade edilir. Okuyucu, kendisine telkin edilen hikmetleri doğrudan doğruya kavrar. Bu yüzyıl divan şairlerinde görülen hece vezniyle şiir yazma eğilimi Şeyh Hasan Haydar'da da tezahür eder. Hece vezniyle ve murabba nazım şekliyle yazdığı şiirlerinde Yunus Emre'de görülen dünyadan vazgeçme, kendini Allah aşkına adama tavrı görülür.

Mesaj ve nasihat içerikli şiirlerinde daha sade bir dil kullanan Şeyh Hasan Haydar, sanatkârane üslupla yazdığı şiirlerinde daha ağır bir dil kullanır. Zincirleme Farsça ve Arapça tamlamaları divanda görmek mümkündür. Hatta Farsça kaleme aldığı bir şiiri (261 nolu şiir) ve Arapça tamlamalarla kurulu mısraların olduğu mülemmaları vardır. Divan'da bazı arkaik kelimeler bulunmaktadır.

Aymak: 1) Ayılmak, kendine gelmek 2) Dalgınlıktan sıyrılmak 3) Kendine gelmek, uyanmak.

Dil şarâb-ı ' aşkıniñ mestânesidir rûz [u] şeb
Aymazım tâ olmayınca cânâ müyesser vuşlatıñ (11b, 41/1)

Yar: (eT) İsim 1) İrin, cerahat 2) Tükürük, salya.

Sen gül bedeniñ hār ile **yar** olması ey yār
[Bu] ‘ aşıkā yek ‘ār (69b, 228/2)

Zağ ver-: Kılıcın keskinliğini artırma.

Nedir cürmüm ki ey şāhım kuluña eylediñ fermān
Raķibler tıgını **zağlar** dü-destim bend eder düşmān (123b, 469/1)

Eserinde ayet, hadis ve kelam-ı kibar iktibasları yaparak anlatımını zenginleştirir. Mecaz, mana ve lafızla ilgili edebî sanatları eserinde başarılı bir şekilde uygular. Deyim ve atasözleri de eserinde gerekli gördüğü yerlerde kullanarak anlatımına güç katar. Bir bakıma 19. yüzyıl üsluplarından olan mahallî tarza yakın bir üslup benimser. Başarılı olduğu bu yönlerinin yanı sıra çıkış yerleri aynı olan ses veya kelimelerin yan yana gelerek söyleyiş güçlüğü oluşturması ve kulağı tırmalması olarak tanımlanan tenafüre⁵³ de düşer.

Nükte-i dilde bugün **himmetlenenlerdeñiz**
Nüş edip ‘ aşkıñ şarābın **şihhatlananlardañız** (82a, 275/1)

‘ Aceb uşlanmadıñ gi[t]diñ gönül **dīvāneliklikden**
Ne hāldir bu ayılmadıñ ebed **mestāneliklikden** (110 a, 403/1)

Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda şiirde sapma denilen örneklere de rastlanmıştır. Kelimenin son hecesinin diğer mısradan başlaması buna örnektir.

Men imāmeyniñ gulām-ı kemter ü **āzādesi**
Yim bugün fedā-yı cān etmek için āmādesi
İşte tıg gel ey Yezid bī-dīn pelid yok va‘ desi
Rabbenā yā Rabbenā yessir lenā dīdār-ı ‘ aşk (95a, 337/3)

Haydar tut cāndan eli
Kō desin ‘ ālem veli
Allāh Muḥammed ‘ **Alī**
Den uyandır çerāğı (59b, 200/6)

Verilen iki örnekte de kelimelerin son mısraları diğer mısradan devam etmiştir.

‘ Adūlar sīnemi çāk etmeye va‘ d **eylemişlerse**
De ne ğam nīze-i ‘ aşkıım ile merdāna ben geldim (123b, 470/2)

Bu beyitte ise bağlaç olan “de” ikinci mısradan yazılmış.

⁵³ Ahmet Mermer – Neslihan Koç Keskin, *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 102.

Bütün bunlar, Şeyh Hasan Haydar'ın vermek istediği duygu veya düşünceye göre üslubunu ve anlatımını belirlediğini gösteriyor. Duruma göre ağır ve süslü bir anlatım duruma göre daha sade bir söyleyiş benimsemektedir. Başarılı yönlerinin yanında başarısız olduğu yönlerde görülmektedir.

Şeyh Hasan Haydar'ın üslubunu oluşturan edebî sanatlar, atasözleri ve deyimler aşağıda başlıklar altında daha detaylı işlenmiştir.

2.2.2. Edebî Sanatlar

2.2.2.1. İade – Reddü'l-Acüz Ale's-Sadr

Şiirde beyitlerin sonundaki kelimenin diğer beytin başında tekrarlanması iade veya reddü'l-acüz ale's-sadr olarak tanımlanır.

Ol imām-ı ʿ Askeriye bend olanlar **zār olur**
Zār olanlar ʿ Askeri çün rāh-ı Hāḫda **yār olur**
Yār olanlar rāh-ı Hāḫda Muṣṭafāya **yār olur**
Yār olanlar Muṣṭafāya Kerbelāya **zār olur**
 Āh Hüseyni vāh Hüseyni ṣāh Hüseyn-i Kerbelā(15b, 49/9)

Āh kim bu sīnem üzre göz göz oldu **yareler**
Yareler işler oñulmaz çekerim yok **çäreler**
Çäreler bulmaz ṭabībim olsa Loḫmān **derdime**
Derdime dermān benim derdim gene o aralar (89a, 309/1)

Örnek olarak verilen murabba nazım şekliyle yazılmış şiirin (309 nolu şiir) bütün bendlerinde bu sanatı görmek mümkündür.

2.2.2.2. İhâm-ı Tenâsüb

“Beyit veya mısra içerisinde bir kelimenin kastedilmeyen anlamıyla, içinde bulunduğu ifadede başka kelime yahut kelimelerle ilgili olmasıdır.”⁵⁴

Helāk etdi beni ğurbetde nār-ı ḫasret-i cānān
 Hemīşe ruḫları laʿ l-i Bedeḫṣān **ḫande** ben **ḫande** (107a, 391/2)

2.2.2.3. İktibâs

Manayı kuvvetlendirmek ve söze güzellik katmak amacıyla ayet, hadis, kelâm-ı kibâr ve diğer şair veya nasirlerin sözlerinden tam, yarım veya manası ile alıp aktarma sanatıdır.

⁵⁴ Numan Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, (4. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 97.

2.2.2.3.1. Ayet İktibasları

Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda ayetin tamamı veya bir kısmı alınarak kelime iktibasının yanı sıra ayete mana yoluyla gönderme yaparak mana iktibasları da yapılmıştır.

“Fe kāne kâbe kavseyni ev ednâ”: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ

“Aralarındaki yakınlık (kâbe kavseyn) veya daha yakın oldu da”⁵⁵ Necm suresi 9. ayet.

Fe kāne kâbe kavseyni ev ednâ etdi şanıñda
Seni görmek yeter ‘uşşâka mir’ât-ı Hüdâsın sen (6a, 15/3)

Vâşıl-ı kurb-ı ev ednâ habîb-i hâzret-i Mevlâ
Şefî‘-i ‘arşa-ı cezâ Muhammed Aḥmed ü Maḥmūd (35a, 112/3)

Çekerdim kâbe kavseyniñ şehensâhını ḥasret men
Nazargâh-beyt-i rahmâñdan bu şeb ikrârımı gördüm (92a, 322/2)

“Elestu birabbikum kâlû belâ”: أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ

“Rabbiniz değil miyim? Evet dediler”⁵⁶ A’raf suresi 172. ayet.

Elestu rabbikum kâlû belâdan ‘ahd [u] mişâkıım
Ki aymam ḥaşre dek mestâneyim zâtına müştâkıım
Ṭarîkat bâb-ı feyziñdir erişdir cânâ tiryâkıım
Çerâğ-ı kandil-i dînim îmânım nûr-ı Muhammed
Efendim Seyyidim pîrim ebâ-yı ‘alemeyn Aḥmed (63b, 214/2)

“Elestu birabbikum kâlû belâ” şeklinde olması gereken ayet şiirde vezin gereği
“Elestu rabbikum kâlû belâ” şeklinde yazılmıştır.

Tâ ezel bezm-i elestde demişim kâlû belâ
Nûr-ı zâtım Ḥaydarîdir Ḥaydarîyim yâ ‘Alî
Ḳurretü’l-‘ayn-ı Muhammed şâh-şehîdân-ı velî
Ben anıñ müştâkıyım cân u dil-i ğam-ḥ‘arıyım (118a, 441/5)

Degildir çeşmime zerre cihânıñ mâh-ı tâbânı
Ta‘aşşuḳ etmişim kâlû belâdan şems-i ḥünkâra (88b, 306/5)

⁵⁵ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, (2. Baskı), Sadeleştirenler: Prof. Dr. Lütfullah Cebeci, Prof. Dr. Sadık Kılıç, Akçağ Yayınları, Ankara 2008, s. 697.

⁵⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, (2. Baskı), s. 258-259.

“Ve mā erselnāke illā raḥmeten li’l-‘ālemīn” وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“Ve seni, ancak dünyalara rahmet olarak göndermişizdir.” Enbiyâ suresi 107. ayet.

Ve mā erselnāke illā raḥmeten li’l-‘ālemīn⁵⁷
Zāt-ı şânında buyurdu Ḥazret-i Rabbü’l-ecell (10b, 35/4)

Ḥaḳ dedi şânında anıñ raḥmeten li’l-‘ālemīn
Hem şefā‘ at menbā‘ rüz-ı maḥşerdir Muştafâ (9a, 28/5)

Nigāhıñ derd-i ‘uşşāka devādır yâ Resūla’l-lāh
Vücūduñ ‘ālemīne reh-nümādır yâ Resūla’l-lāh

Yukarıda verilen son beyitte ise mana yönünden iktibas yapılmıştır.

“Naḥnu ḳasemnā” نَحْنُ قَسَمْنَا

“Biz bölüştürdük”⁵⁸ Zuhruf suresi 32. ayet.

Dönmenem billāhi dönmem ezeli derim belī
Tutmuşum [çün] naḥnu ḳasemnāda men muḥkem eli
Birdir ikrārım [ü] imānım benim ḳālū belī
‘Aşıkım dīzāra müştāk Ḥaydariyim Ḥaydarī (36b, 121/2)

Çün ezel naḥnu ḳasemnāda cemāliñ nūrıla
Aşınā-yı gam-keşānım meh-cebinim yâ Ḥüseyn (46b, 154/3)

Yaradıp cümleyi yoḳdan var eden varlığıñ ezel
Ezeli eylediñ iḥsān ḳasemnāda ḡanī mecdūd (87b, 302/3)

“Şehida’l-lāhu ennehü lā ilāhe illā hū” شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

“Şahitlik eyledi Allah şu gerçeğe ki: başka tanrı yok, ancak o!..”⁵⁹ Al-i İmran suresi 18. ayet.

Evvel ü āḫir ü zāhir bāṭın-ı sırr-ı ḳamu
Şehida’l-lāhu ennehü lā ilāhe illā hū
Heybet-i ḳahrından izhār oldu a‘ dāya ṭamu
Şübhe lā şek dīn-i Aḫmed içre tābānsın ‘Alī (126b, 484/3)

⁵⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Mealı*, (2. Baskı), s. 459.

⁵⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Mealı*, (2. Baskı), s. 650.

⁵⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Mealı*, (2. Baskı), s. 111.

“**ķul huve’l-lāhu aķad**” قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ

“De: O, Allah, tek birdir!”⁶⁰ İhlas suresi 1. ayet.

Zāhidā āmentü bi’l-lāh **ķul huve’l-lāhu aķad**
 Һaydar-ı kemter kemīne mürşid-i meydān verir (125b, 480/6)

Vücūd-ı ‘āleme raķmet
 Menba‘ [u] kān-ı şefā‘ at
 Taraf-ı Һaķdan hidāyet
 [Hem] **ķul huve’l-lāh** amāndır (24b, 69/3)

Birdir ol Һaķ yok şerīki yok nazīri şübhe nīst
 Cān gözün aç kıl tefekkür Һaydarī Һaķ ķudretin (126a, 482/5)

Bu beyitte ise İhlas suresinden manen iktibas yapılmıştır.

“**Alleme’l-esmā**”: وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

“Ve Adem’e bütün isimleri öğretti”⁶¹ Bakara suresi 31. ayet.

‘**Alleme’l-esmā**dır Ādem nüşha-ı kübrādır hem
 Զudret-i Mevlā sıfāt [u] zāt-ı Ādemde vekīl (113a, 417/6)

‘**Alleme’l-esmā**dır Ādem
 Һaķīķat Ādemden aķdem
 Nūr-ı Һudā beyt-i a‘ zam
 Һaķ Muştafā gönüldür hū (75a, 243/6)

“**Şarāben taķūra**”: شَرَابًا طَهُورًا

“Rableri onlara tertemiz bir şarab içirecektir.”⁶² İnsan suresi, 21. ayet.

Şarāben taķūra sākī-i kevşer
 Dāmādīñ ‘Alī server-i peygamber
 Susuz ümmetlere ol rüz-ı maķşer
 Ey Һaķim-i rüz-ı efgān Muħammed (86a, 296/4)

“**Ve lem yuled**”: وَلَمْ يُؤَلَدْ

“ve doğrulmadı”⁶³ İhlas Suresi 3. ayet.

⁶⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, (2. Baskı), s. 844.

⁶¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, (2. Baskı), s. 49.

⁶² Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, (2. Baskı), s. 785.

⁶³ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, (2. Baskı), s. 844.

Beşersin gerçi şüretde
 Ki Hağdır zātūñ sîretde
 O şeb-Mi‘ rāca da‘ vetde
 Ve lem yuledsin Muştafā (11a, 37/4)

“İrci‘î”: اِرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً

“Sen dön o Rabbine, hem hoşnut olarak, hem hoşnut olunmuş olarak”⁶⁴ Fecr suresi 28. ayet.

Güşuna erince hâtifden nidā-yı irci‘î
 Kūy-ı Hağğa per açıp ‘azm etdi hengām-ı seher (24a, 66/4)

Hasret-i cānānına şabr u taħammül etmeyip
 Güş edince irci‘î emrin vişāle atdı cān (24a, 68/6)

Erişdi irci‘î emri te’ḥîr [hem] eylemek olmaz
 Bu kim bağlandı āmāde kılam ārzū vaṭan yā hū (143b, 581/2)

“Lā ilāhe illā’l-lāh” لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“Başka tanrı yok, ancak bir Allah”⁶⁵ Muhammed suresi 19. ayet.

Bende-i faḥr-i cihān nūr-ı Hudāyım tā ezel
 Tesb[i]ḥ ü vird-i zebānım lā ilāhe illā’l-lāh (2a, 3/4)

Hudā vāḥid şeriki lā diledigin kılar icrā
 Kamu ḥükümindedir dünyā vü ‘uqbā necm ü meh-neyyir (95a, 336/4)

“Hel etā”: هَلْ آتَىٰ عَلَىٰ الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْشَيْئًا مَّذْكُورًا

“Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir şey değil idi/yok idi.”⁶⁶ İnsan suresi 1. ayet.

Laḥmuke laḥm demuke demī buyurdu çün Ḥabīb
 Hel etā şanıñda nāzil oldu sırr-ı lā-fetā (10b, 36/4)

Hetā şanıñda tekmil eyledim evrād [ü] ezkārım
 Oḡurken şubḥ-dem Süryāniden ezkārımı gördüm (92a, 322/3)

Yukarıda verilen beyittte “hel etā” ibaresi vezin gereği “hetā” şeklinde yazılmıştır.

⁶⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Mealî*, (2. Baskı), s. 813

⁶⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Mealî*, (2. Baskı), s. 671.

⁶⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Mealî*, (2. Baskı), s. 784.

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ “İnnā a‘ṭaynā”

“Biz verdik”⁶⁷ Kevser suresi 1. ayet.

Lebleri **innā a‘ṭaynā** gözleri nūn ve’l-ḳalem
Ḥaṭṭ-ı ḥüsnünde ‘āşıklar sūre-i Raḥmān oḳur (122b, 46473)

“Kün” كُنْ

“Ol” Bakara suresi 117. ayet, Âl-i İmrân suresi 47. ayet, En’âm suresi 73. ayet, Nahl suresi 40 ayet, Meryem suresi 35. ayet, Yâsin suresi 82. ayet, Mü’min suresi 68. ayet.

“O'nun emri, bir şeyi dileyince ona sadece «Ol!» demektir, o oluverir.”⁶⁸ Yâsin suresi 82. ayet.

Yoğ iken var [etdi] idi kevn [ü] mekân zāt-ı Ḥudā
Nūr-ı zātu’l-lāhdı Aḥmed laḥmüke laḥm[i] Murtażā
Dendi **kün** buldu vücūd bu kā’ināt Âdem [ü] Ḥavvā
Nefḥa-rūḥ-beyānı [şūfî] Allāh Muḥammed ‘Alīdir (103a, 372/2)

Kün dedi ḥalk oldu maḥlūḳ kim belā kim lā dedi
Sırr-ı vaḥdetden su’āl olmaz nedir şems [ü] ḳamer (94b, 335/5)

“cennātu’n-na‘im” جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ

“Na‘im cennetleri nimet dolu cennetler”⁶⁹ Tur suresi 17. ayet, Vakıa suresi 12. ayet, Kalem suresi 34. ayet.

Terk edip kıldım fūrūḥt men zühdümü ezḳarımı
Neme gerekdir benim şūfiyā **cennātu’n-na‘im** (117a, 437/4)

“Şemme vechu’l-lāh”: فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ

“Orada Allah’a doğru durulacak bir yön vardır.”⁷⁰ Bakara Suresi 115. Ayet.

Bilirim demez bilen vermez ḥaber daḥi bilen
Üç yedi ondört ḥarf-i **şemme vechu’l-lāh**dadır (133b, 516/6)

⁶⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, (2. Baskı), s. 840.

⁶⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, (2. Baskı), s. 594.

⁶⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, (2. Baskı), s. 693, 711, 760.

⁷⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, (2. Baskı), s. 65.

“ve’[d]-duḥa ve’l-leyli” وَالضُّحَىٰ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ

“O kuşluk vaktine ve dindiği zaman o geceye yemin olsun ki”⁷¹ Duhâ suresi 1-2. ayetler.

Nağş olunmuş rüyuna rûz-ı ezelde ve’[d]-duḥā
Perçemi ve’l-leyli alnı emrine fermân oğur (122b, 464/4)

“Tusebbihu lehu’s-semāvātu’s-seb’u ve’l-erḍu ve men fihin”

نُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ

“O’nu, yedi gök ile yer ve bütün bunlardaki akıl sahibi varlıklar tesbih eder”⁷². İsrâ suresi 44. ayet.

Bunca her bir yaradılmış hâl ile tesb[i]h oğur
Sen seg-i insân olasın yok mu seniñ ğayretin

Bu beyitte İsrâ suresi 44. ayetten manen iktibas yapılmıştır.

2.2.2.3.2. Hadis İktibâsları

Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda hadis iktibasları kelime ve mana iktibası şeklinde yapılmıştır.

“El-fakru fahrî ve bihî eftahıru”⁷³: Beyitlerde bu hadisten kelime iktibası yapılmıştır.

“Yoksulluk benim övüncümdür. Ben onunla övünürüm.”

Kibr [ü] kîn şöhet ü hırşı et fūrūht şūfilere
Fakrıla fahr eyle bul cānā muḥabbet fırqasın (117b, 439/5)

Hep muḥibb-i ehl-i beyt evlād-ı Ḥaydar dil-şikest
Kalb maḥzūn dīde pür-ḥūn fakr-ı fahrıñ ekberi (27b, 79/4)

“Men ‘arefe nefsehu fekad ‘arefe Rabbehu”⁷⁴: Beyitlerde hem kelime yönünden hem de mana yönünden iktibas yapılmıştır.

“Kendini bilen Rabbini bilir.”

⁷¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Mealî*, (2. Baskı), s. 820.

⁷² Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Mealî*, (2. Baskı), s. 404.

⁷³ El-Aclünî, *Keşfü’l-Hafâ ve Muzîlü’l-İlbâs Ammâ’s-tehîre Mine’l-Ehâdisi Alâ El-Sineti’n-nâs, (I-II)*, Beyrut 2001, C. II, 80.

⁷⁴ El-Aclünî, *Keşfü’l-Hafâ (I-II)*, C. II, 234.

Men ‘aref sırrın eger bildiñse gel şāf cem‘ine
Gir haqıķat meclisine şoħbetiñ ‘irfān ola (75b, 245/5)

Sen seni gör nefsin bil bilmesin kimse seni
Bir dem ol dem ola ki seni şorar senden ħabīb (39a, 137/5)

Ħaķdır ol Ħaķdan ‘ayān yoķ nesne Ħaķ kendini bil
Kendi nefsiñ bilmeyen bilmez ki Ħaķ kimdir Ħaydar (94b, 335/7)

“Mütü ħable en temütü”⁷⁵

“Ölmeden önce ölünüz.”

Mütü ħable en temütü sırrına āgāh olan
Terk eder kevn [ü] mekānı şāh-ı ‘anķādan geķer (37b, 130/2)

Ölmeden aķdemce öl
Kendini kendinde bul
[Sen] ħul iken sulţān ol
Görüne nūr-ı cemāl (111b, 411/6)

“Levlāke levlāk lemā ħalaķtu’l-eflāk”⁷⁶

“Sen olmasaydın sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.”

Buyurdu şānına **levlāke levlāk** Ħazret-i Allāh
Anıñ nūru şerefine var oldu ins u cīn ħayvān (126a, 481/4)

Şānında buyruldu **levlāke levlāk**
Ħaķ dedi [hem] **lemā ħalaķtu’l-eflāk**
Mücid-i ādem [ü] bā‘ iş-i çālāk
Şefā‘ at menba‘ [ı] nürdur Muĥammed (86b, 297/3)

“El-ķanā‘ atu kenzun lā yefnā”⁷⁷

“Kanāat tükenmez bir hazinedir.”

‘Ālem-i lāhūtda şāh-ı mu‘ tebersin Ħaydarā
Küntü kenziñ sırrına eyle derūndan iķtidā
Kim ki nūş etdi Ene’l-Ħaķ cāmını buldu rehā
‘Aşķ içinde **genc-i lā-yefnā** dilerseñ Fevriyā
Her yana baķsañ **ķanā‘ at** eyle istiğnā gözet (66a, 219/5)

⁷⁵ El-Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. II, 260.

⁷⁶ El-Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. II, 148.

⁷⁷ El-Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. II, 94.

Çıkar benlik hırkasın
Tut kanā‘ at halkasın
Çāk et kibriñ yaqasın
Bulmak isterseñ vişāl (111b, 411/3)

Geç bu benlik ‘āleminden at ğazab cāmesini
Yuy riyādan destini de tut kanā‘ at halkasın (117b, 439/4)

“Küntü kenzen maḥfiyyen”⁷⁸

“Ben gizli bir hazineydim”

Kendi nefsiñ bilmeyen Ḥaqqı nice fark eylesin
Küntü kenziñ sırrını Ḥaqqı bilen insāna şor (101a, 365/3)

“Ed-dünyā cīfetün tullābuhā kilābun”⁷⁹ Bu hadisten manen ve kelime iktibası yapılmıştır.

“Dünya bir leştir, onun taliblileri onun köpekleridir.”

Bunca dem cīfe fenāda olmuş iken nefse esir
Terk edip kıldım ferāgat ‘aşka kıldım iktidā (3a, 4/7)

Hele ‘irfān gözün aç bir nazar kıl cānā ‘ibretle
Ne günā cīfedir yok buncılayın daḥi bir **mundār** (98a, 350/3)

“Ḳalbu’l- mü ’mini ‘arşu’l-lāh”⁸⁰

“Müminin kalbi Allah’ın arşıdır.”

Vuşlat-ı yāre giremez etmeyen maḥv-ı vücūd
Dil sarāy-ı vuşlat[dır] dost-gāh [ise] ‘**arşu’l-lāh**dır (60b, 205/2)

“E’l-ḳalbu beytu’l-rab”⁸¹

“Kalp Allah’ın evidir.”

Nefsini kendinde kendi bilmeyen bilmez Ḥaqqı
Dil nazar-gāh-ı Ḥudā[dır] **ḳalb** [ise] **beytu’l-lāh**dır (60b, 205/4)

⁷⁸ El-Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. II, 121.

⁷⁹ El-Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. I, 362.

⁸⁰ El-Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. II, 92.

⁸¹ El-Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. II, 91.

2.2.2.3.3. Kelâm-ı Kibârlar

“Leyse fi’ d-dâri ğayruhu deyyâr”

“Evde (kainattta) ev sahibinden (Allah’tan) başkası yoktur.”⁸²

Ħaĥ vaĥiddir **ķamu bir ğayr yoķ Ħaĥdan** ba‘ id
Pîşvâ-yı rāh-ı Ħaĥda Ħaydarā odur ṭabīb (39a, 137/6)

Her neye ķılsam nażar **Ħaĥ anda n[ī]st Ħaĥdan ğayrı** (44a, 148/3)

“Ene’l-Ħaĥ”

“Ben Hakkım”: Hallac-ı Mansûr’un bu sözü Şeyh Hasan Haydar tarafından da iktibâs yapılarak beyitlerde yer almıştır.

Çevirmem rüyumu Ħaydar sözüm birdir **Ene’l-Ħaĥda**
Bu ‘ aşķıñ mâcerâsında bugün ber-dârımı gördüm (92a, 322/5)

Ħaydarā men neş’e-i cām-ı **Ene’l-Ħaĥdan** geçip
Menba‘ -ı mestim olan devrânım aldurdım bu şeb (99a, 356/6)

Elest bezminde içdiñse egerçi cür‘a-ı ‘ aşķı
Ene’l-Ħaĥ rāhına koy baş yürü Manşûr gibi dâr ol (88b, 307/4)

“Laĥmuke laĥmî”

“Etin etimdir”⁸³: Ente minnî ve ene minke (sen bendensin, ben sendenim) şeklinde hadis kitaplarında rastlanmayan ama Hz. Muhammed’in (a.s) Hz. Ali için söylediği ifade edilen bir sözdür. Hatta “lahmuke lahmî demuke demî” şeklinde de yazılmıştır.

Laĥmuke laĥm demuke demî buyurdu çün Ħabīb
Hel etā şanıñda nâzil oldu sırr-ı lâ-fetâ (10a, 36/4)

“Lâ fetâ illâ ‘ Alî lâ seyfe illâ Zü’l-fiķâr”

“Ali’den başka genç (yiğit er), Zülfikâr’dan keskin kılıç yoktur.”⁸⁴ şeklinde tercüme edilen bu söze hadis kitaplarında rastlanmamıştır.

⁸² Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözcükler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s. 114.

⁸³ Yılmaz, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözcükler*, s. 101.

⁸⁴ Yılmaz, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözcükler*, s. 100.

Şüretâ şahñ-ı cihānda olmuşuz biz hāk-sār
 Bu sebebden bāğ-ı yāre girmişiz biz āşikār
 Bezm-i ülfetde açılmış gül-i zībā bī-mişāl
 ‘Andelībler yād eder şubḥ u mesā bu ism-i zār
 Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zü’l-fikār (48b, 159/1)

Eylerim la‘ net Yezīd ibn-i Yezīde şubḥ [u] şām
 atlı-i a‘ dā Ḥaydariyim lā fetā illā ‘Alī (139b, 553/2)

“Der tarīk-i Nakşibendī lāzım āmed çār-terk: Terk-i dünyā terk-i ukbā terk-i hestī terk-i terk”

Nakş-bend tarikatının düsturlarından olan ve tasavvufta terki lazım 4 şey vardır. Bunlar dünyayı terk etmek, ahireti terk etmek, varlığı terk etmek ve terki terk etmektir. Aşağıdaki bendde de bu durumu ifade eden mısra iktibas edilmiştir.

Ḥaydarā bu nuṭkuma kııl i‘ timād faşīḥ cevāb
 Evveli elf mim [ü] ‘ayndır ‘āleme şahīḥ cevāb
Terk-i dünyā terk-i ‘ukbā terk-i terk faşīḥ cevāb
 Birlige teslīm ol yürü budur şahīḥ cevāb
 İster iseñ cām-ı ‘aşkı kayğısız sultāna gel (63b, 213/6)

2.2.2.4. İstiāre

Bir şeyi gerçek anlamı dışında, çeşitli yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anmaktır. Açık ve kapalı olmak üzere iki çeşit istiāre vardır. Aşağıdaki beyitlerde istiāre sanatına uygun bir ifade vardır. Birinci beyitte kendisine benzetilen “gül-i sad-berg” söylenilmiş benzetilen “sevgili” söylenmemiş. Böylece açık istiāre yapılmış. Aynı beyitin ikinci mısrasında gönül kuşa benzetilmiş. Aynı şekilde sevgili bir avcıya benzetilerek de kapalı istiāre yapılmıştır. İkinci beyitte de peri söylenip sevgili kastedildiği için yine açık istiāre yapılmıştır. Bu tür örneklere Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda çokça rastlanmaktadır.

Ey gül-i şad-berg bugün kıldıñ miyānım pīç u tīb
 ‘Aıbet şayd eylediñ murğ-ı dile kırup olab (80a, 266/1)

Ey peri sür cām-ı ‘aşkıñ neylesin āb-ı ḥayāt
 Nüş edenler çekmesin ‘ālemde h[ı]ç ḥavf-ı memāt (81b, 273/1)

2.2.2.5. İstifhâm

İnsanın hayret, şaşkınlık, kin, elem gibi heyecan ve duygularının soru yoluyla ortaya çıkmasıdır. Sorulara bir cevap beklenmez. Sadece duygu ve heyecan yoğunluğunu daha etkili bir şekilde anlatmak için soru yöneltmiş olur.

Āfitāb-ı ʔalʕ atıñ cānā ziyā-yı cān m[1]dır
Ruhlarıñ gül-fām cānım gülgüli filcān m[1]dır (120a, 450/1)

Kimden istifsār etsem keyfiyyet-i ʕ aşkı ʕ aceb
Söylemez bilmez bilen bu heyʕet-i ʕ aşkı ʕ aceb (82a, 274/1)

Yukarıda matla beyitleri verilen iki gazelin hemen hemen bütün beyitlerinde istifham sanatı yapılmıştır. İstifham sanatının olduğu birçok beyitte aynı zamanda Tecahü'l-arif sanatı da vardır.

2.2.2.6. Kinâye

Bir düşünceyi dolaylı olarak anlatmaktır. Bir maksat için sözü hem gerçek hem de mecazi anlamlara uygun gelecek şekilde kullanmaktır. Sözü gerçek anlamı yanında, kinayedeki aslolan söze yüklenen mecazi anlamdır.

Tārūmār olmuş yatar dil bāğımıñ raʕ nāları
Karalar giysin gönüller çıkarıp dībāları (77b, 256/1)

Kara elbise giymenin yanı sıra matem tutmak anlamına gelecek şekilde kullanılarak kinaye sanatı yapılmıştır.

İñledi dağıla taş oldu kıyāmetden nişān
Şoldu eyvāh kıurretü'l-ʕ ayn-ı resül-ı kibriyā (19a, 54/3)

Dağ ve taştan ses gelmesinin yanında burada mecazi olarak ağlamak manası yüklenmiştir.

2.2.2.7. Mecâz-ı Mürsel

Sözün gerçek manasının yanında bir de mecazi manası vardır. Bunlara mecaz denir. Mecazların sanatlı bir şekilde kullanılması ve bir his, heyecan neticesinde söylenmiş olması mecaz-ı mürsel sanattır. Mecaz-ı mürsel sanatında sözün gerçek anlamı dışında kullanılması ve sözün gerçek anlamını düşünmemize engel bir şey

bulunması lazımdır. Aynı zamanda mecazi manada kullanılan kelimenin benzetme maksadıyla kullanılmaması gerekir.

Hüsnüñe müştāk olalı dilde cānım k̄ā'imūn
Dest alıp 'ālemden oldum cümleye müstağfirūn (121b, 459/1)

2.2.2.8. Tarsî'

Bir beytin mısralarındaki kelimelerin harf sayısı vezin ve kafiye bakımından birbirine denk gelmesidir. Yani mısraların birbirinin simetriği olmasına tarsî' denir.

Tecellî-aşq-ı cānāna düşüp mest ü harāb oldum
Tesellî-vaşl-ı yārāna yanıp sīne-kebāb oldum (23b, 65/1)

Tesellî olamaz 'aşqā vişālden ğayrı 'uşşāka
Tevellî olamaz başka cemālden ğayrı 'uşşāka (111 a, 409/1)

Tecellî cām-ı 'aşq nūr-ı vişāl oldu muḥabbetde
Tesellî cām-ı 'aşq bedr-i hilāl oldu muḥabbetde (113b, 419/1)

2.2.2.9. Tedvîr

“Bir metinde ibareleri tekrar kullanarak, söz dizimi bakımından yeni ifade üretmeye tedvîr denir.”⁸⁵ Cem Dilçin ise “Aruzun müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün kalıbıyla murabba biçiminde yazılır.”⁸⁶ şeklinde tanımlayarak sanata vezn-i ahar ismini vermiştir. Bu sanatın uygulandığı şiirlerde kelimeler sadece soldan sağa dizilerek bir bütün oluşturmaz. Aynı zamanda yukarıdan aşağıya okunduğunda da aynı ifade çıkar.

<u>1. mısra</u>	<u>2. mısra</u>	<u>3. mısra</u>	<u>4. mısra</u>
1. ' Āşık oldur	' aşk odunda	yanar açmaz	rāzını
2. ' Aşq odunda	yanar açmaz	' āşık ol	dil-şāzını
3. Yanar açmaz	' āşık oldur	' aşq odunda	ağzını
4. Rāzını	dil şāzını	ağzını	hem ğam sazını (136a, 529/1)

Yukarıda ilk bendi verilen şiirin (529 nolu şiir) bütün bendlerinde bu sanat uygulanmıştır.

⁸⁵ Dursun Ali Tökel, *Deneyisel Edebiyat Yönüyle Divan Şiiri*, Hece Yayınları, Ankara 2010, s. 304.

⁸⁶ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (4. Baskı), s. 362.

2.2.2.10. Tekrîr

İfadeyi kuvvetlendirmek için aynı kelimeyi veya kelime grubunu birkaç defa tekrarlamaktır.

E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey kıble-i İslâm-ı dîn
 E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey nûr-ı Rabbe’l-‘âlemîn
 E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey yâ şefî‘a’l-müznibîn
 E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey fahr-ı ‘âlem evvelîn
 E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey hâtem-i enbiyâ mürselîn (24b, 70/1)

Kimi fâzıl kimi câhil kimi ‘âlim kimi fâsık
Kimisi zühd taqvâda kimi ‘irfândadır kemâl

Kimisi ‘ilmine mağrûr olup kalmış dâlâletde
Kimi fakriyle fahr eyler kimi sulţân kimi remmâl

Kimi küfr ü ‘acebâda şaşırılmış râhını bilmez
Kimi teslim-i rızâda durur şâbit kadem ber-ğâl

Kimi şabr [u] tağammülde demez of biñ cefâ görse
Kimi luţf [u] ‘ağâ cüdu kimi gencîne-i celâl (111b, 410/5-8)

2.2.2.11. Telmîh

İnsanlar tarafından bilinen bir olayı, kıssayı, hikayeyi veya bir şahsı hatırlatma sanatıdır. Bir iki kelimeyle okuyucuya çağrışım yaptırarak olayı hatırlatma esasına dayanır.

Râh-ı Hâkda hâk-sâr olması devletmiş meger
 Bilse aşlın **terk ederdî tâc [u] tahtın** pâdişâh (2a, 3/8)

İbrahim Edhem’e telmih yapılmıştır. İbrahim Edhem bir av esnasında gaipten “Sen bu iş için yaratılmadın” sesini duyması üzerine bütün varlığını, tacını, tahtını bırakıp inzivaya çekilmiştir. Divan şiirinde İbrahim Edhem, zenginliği bırakıp fakirliği seçmesi, tac ve tahtı terk edip mağarada inzivaya çekilmesi özellikleriyle anılır.⁸⁷ Bu beyitte de Allah yolunda maddi şeyleri terk etmenin gerekliliği vurgulanmıştır.

Aşağıdaki beyitlerde ise çeşitli peygamber kıssalarına ve Şehname’nin kahramanlarından Dârâ ve Rüstem’e telmih yapılmıştır. Peygamber kıssalarında geçen Hz. Adem ve Hz. Havva’nın cennetten çıkarılması, Hz. Eyyûb’un sabrı ve hastalığı, Hz.

⁸⁷ Gencay Zavotçu, *Divan Edebiyatı Kişiler – Kişilikler Sözlüğü*, (1. Baskı), Aydın Kitapevi, Ankara 2006, ss. 243, 244.

Süleyman-mühür, Hz. Süleyman-karınca, Hz. Lokman'ın hekim oluşu, Hz. Yusuf'un nefesine hakim oluşu, Hz. Ya'kûb'un üzüntüsü, Hz. Nuh ve tufan beyitlerde işlenerek bu kıssalara hatırlatma yapılmıştır.

Daği kudretle **Havvāy**ı yaradıp eylediñ mūnis
Uyup iğvāsına **İblisiñ** āhîr oldular şerm-sār

Çıkarıp cennetiñden bu fenā iklimine sürdüñ
Hezār sāl göz yaşı döküp ede cürmüne istiğfār

Olup müstağfiri maqbūl [u] ' izzet āhîri **Ādem**
Görüşdüler ' **Arafātda** erişdi luṭf-ı Girdiğār (4a, 7/8-10)

Ḳal ol pūṭa-ı ' aşḳda Ḥaydarā yan hele bir eyyām
Süzülsün ḳalmasın kef ḥasretin [hem] çeke **Ya'ḳūblar** (92b, 324/5)

Şabır eyle **Eyyūb** ol
Ḥüzün eyle **Ya'ḳūb** ol
Faḳır eyle maḥbūb ol
Bedr ola saña hilāl (111b, 411/5)

Açıldı yaralar göz göz sīnemde çāresi müşkil
Hele bir aç da seyr eyle nicedir bağı **Eyyūblar** (92a, 324/3)

Ḥātem-i ḥükm-i **Süleymān** bir deḥān-ejderdedir
Mūnis-i murğ semek ḥaşleti gevherdedir
Dü-cihānda her ne varsa vāḥid-i ekberdedir
Olmuşum günden ' ayān zāhid serim efserdedir
' Ālemi ḳıldım münevver mihr-i vālā bendedir (65b, 218/3)

Semm-i mārı cigeriñ zaḥmına **Lokmān** eyleyip
Derd-i dil envā'ına biñ dürlü dermān eyleyip
Defter-i ' aşḳı elinde ḥatlı fermān eyleyip
Merd iseñ merdāne baḳ mūru **Süleymān** eyleyip
' Ārif iseñ her gedā-yı bī-kesi **Dārā** gözet (66a, 219/3)

Ḳul iken sultān oldum **Nūḥ** iken tūfān oldum
' Ālemden nihān oldum ḳırdım varlık ḳozunu
Lā ilāhe illā hū leyle'[n-ne]hāri dā'im hū
Dünyā fāni bāḳi hū lā ilāhe illā hū (52b, 168/3)

Yıkma ḳaşd-ı şehvetiyle ḥüsn-i **Yūsuf**-ḥānesin
Muşḥaf-ı rüyuñda ders al āyet-i Ḳur'āna baḳ (107a, 390/2)

Dögerler gürz-i **Rüstemle** şūfiler ḳal' a-ı cismim
Olur ma' mūr bu vīrāne meded senden kerem senden (121a, 456/5)

Divan'da Klâsik Edebiyat aşk mesnevisi ve kahramanlarına, halk aşk hikayesi kahramanlarına telmih yapılmıştır.

Ne cüy etmiş ki **Ferhād**-ı küh-ı ken dendi adına
Gelip seyr eylesinler bu gözümde kanlı ırmağı (60b K, 386/6)

Kerem nârına yandı bu sivâ-yı ' aşk-ı çâlâkın
Bütün yandırırsa şan mı Haydarîñ [ol] nâr-ı mızrâkı (106a, 386/7)

Yanar idim rüz [u] şeb hasretligiñle bir zamân
Görmesem bir an cemâliñ şabra kılmazdı dermân
Başıma odlar yakıp **Mecnûnuñ** oldum nâgehân
Şimdi **Leylâ** olsañ etmem merhabâ küsdüm saña (75b, 246/3)

Cür' a-ı ' aşkıñ şunup kıldıñ beni mest ü harâb
Mecnûn-âsâ meskenim vâdi-i küh-sâr eylediñ (90b, 314/4)

' Acebdir kışsa-ı **Leylâ** ile **Mecnûn** serencâmı
Ben ol **Ferhād Kerem**-âsâ yanıp ' aşkıla kıal oldum (112b, 414/4)

Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda bu telmihlerin yanı sıra Hallac-ı Mansûr'un idam edilmesi ve Nesîmî'nin derisinin yüzülerek öldürülmesi olaylarına da hatırlatma yapılmıştır.

Elest bezminde içdiñse egerçi cür' a-ı ' aşkı
Ene'l-Ḥaḡ râhına koy baş yürü **Manşûr** gibi dâr ol (88b, 307/4)

Dağı ol Sulṭân **Nesîmî** ki ser-â-ser yüzdüler
Olmasaydı ' aşka mâ 'il olmaz idi renc şâh (2b, 3/18)

2.2.2.12. Tenâsüb

Anlamca birbirine yakın olan kelimelerin aynı beyitte kullanılmasıyla yapılan edebî sanattır. Divan şiirinde çok fazla kullanılan bir sanat olarak görülmektedir.

Rinde-i mest [ü] harâbâtım bugün nüşem şarâb
Âh baña besdir cihânda ne benim lahm-ı kebâb (79a, 262/1)

Yukarıdaki beytin ilk mısrasında rinde, mest, harâbât, nüş ve şarâb kelimeleri ile tenâsüb sanatı yapılmıştır. Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür.

2.2.2.13. Teşbîh

“Aralarında çeşitli yönlerden benzerlik kurulabilen iki şey veya şeylerden benzerlik itibariyle zayıf olanı kuvvetli olana benzetmek sanattır.”⁸⁸ Divan şiirinde, memduh çeşitli yönlerden benzer özelliklere sahip şeylere benzetilir hatta benzetme yönü hususunda ondan bile üstün olduğu vurgulanır. Aşağıdaki beyitlerde sevgili güzellik hususunda Hz. Yusuf’a eş tutulmakta hatta sevgilinin güzelliği karşısında Hz. Yûsuf, “Yûsuf-ı Sâni” durumunda kalmaktadır.

Firâk-ı ‘aşkıla yanmış derûnum bir pür-âteşdir
Nice âh etmesin diller cemâliñ **Yûsufa** eşdir (69a, 226/2)

Haydarâ Yûsuf-ı şânidir desem şâyestedir
Ben degil ‘âlem bütün hep ‘aşkıla ağlar gezer (80b, 268/6)

Divan şairlerinin genelinde gördüğümüz teşbîh hususiyetleri Haydar Divanı’nda da aynen devam etmektedir. Birçok divanda görülen sevgilinin boyunun serviye, yanağının güneşe ve güle, yüzünün aya, gamzesinin cellada, ağzının veya dudağının gonca ve la’l taşına, kaşının kemana, kirpiğinin oka benzetilmesi gibi sevgili için yapılan benzetmeler Haydar Divanı’nda da görülmektedir.

Elâ ey bâğ-ı hüsne kâmeti serv-i revânım gel
Yanarım ‘aşkıla şeb-tâ-seher şîrîn zebânım gel
Rûy-ı mâhım fakîrim ‘arız-ı mihr-i cihânım gel
Beni ağlatma ey gonca-leb [ü] la’l-i dehânım gel
Gamıñla hasta hâlim âfet-i devr ü zamânım gel
Semensâ-veş şalıñ reftâr ile cânım cânânım gel
Fedâ olsun yoluña bu ten ile baş [u] cânım gel
Erişdi ‘arşa bu dūd-ı siyâhım sâyebânım gel
Firâkıñla helâk oldum benim rûh-ı revânım gel
Cefâ etme kuluña tıfl-ı nev-gül [ü] fidanım gel (71a, 233/1)

2.2.2.14. Teşhîs

İnsan dışındaki varlıklara insana ait özelliklerin verilmesidir.

Mâtemiñ tutdu melekler giydi kara âsumân
Düşdü o[l] demde zemîn-i ‘âlem içre bir fiğân
İñledi dağıla taş oldu kıyâmetden nişân
Şoldu eyvâh kıurretü’l-‘ayn-ı resûl-ı kibriyâ (19a, 54/3)

⁸⁸ Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, (4. Baskı), s. 31.

2.2.2.15. Tevriye

İki ya da daha fazla anlamı olan bir kelimenin yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kasetmektir. Aşağıdaki beyitte “kal” kelimesinin yakın anlamı “kalmak”tır. Uzak anlamı ise “erimek”tir. Şair, burada aşk potasında erimeyi kasetmiştir.

Kal ol pūta-ı ‘aşkda H̄aydarā yan hele bir eyyām
Süzülsün kalmasın kef ḥasretin [hem] çeke Ya‘ kûblar (92b, 324/5)

2.2.2.16. Tezâd

Manaca zıd olan iki düşünce, duygu, hayal veya kelimenin bir ifadede bulunmasıdır.

Dervîşlik bir demirden yay
Çekmesi güç hem pek kolay
Şağın H̄aydar olma kalay
Dervîşlik dürrü kân ister (125a, 477/4)

‘Adûlar **şâdmân** olsun bugün ber-dâr ‘uşşâğdır
Muḥibb-i ḥānedānîñ dîdeleri dâ’imî **giryân** (123b, 469/3)

Olmayınca dest-i şeyḥden peymāne-vuşlat naşîb
Ḥ‘āb-ı **gafletden** ‘aceb **āgāh** olup uyanmadım (118b, 443/2)

2.2.3. Atasözleri ve Deyimler

Divan şairleri vermek istediği mesajı daha etkili kılmak için atasözleri ve deyimleri beyitlerde kullanmayı önemsemişlerdir. Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda da bazı atasözleri ve deyimler kullanılmıştır.

a) İyiliğe kemlik alemde olagelmiş olagider: Yapılan bir iyiliğe karşı vefâsızlık, dünya yaradılalıdan beri vardır veya olmuştur; olmaya da devam edecektir.⁸⁹

Her **kime kıldıñ ise iyilik** sen andan kıl ḥazer
‘Ākıbet **kemlik erişe** ey peser **andan** saña (77b, 257/3)

Zirā meşhûrdur **iyilik edene kemlik** ezel
Olagelmişdir bu ‘ālem bulalı beri beḳā (78a, 257/4)

b) Son pişmanlık fayda vermez: İnsan sonradan pişman olacağı bir işe girişmemeli; kötü biten bir işten sonra “eyvah” dememeli.⁹⁰

⁸⁹ İsmail Parlatur, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008, s. 346.

⁹⁰ Parlatur, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri*, s. 490.

Haydarā ‘ālem ne derse o desin sen āmūş ol
Şon demi pişmān olup etdiklerinden utana (78a, 257/8)

c) Ama sırrını dostuna, o da söyler dostuna: Bir sırrın varsa, en yakın dostuna bile söyleme; eğer söylersen o da bir başkasına söyleyiverir. Böylece sırrın herkese yayılır.⁹¹

Cānına cānān şanıp **sır açma** nā-ehl olana
Bir gün olur ki o da sırrıñ açar cānānına (77 b, 257/2)

d) Çalma kapımı / elin kapısını, çalarlar kapını: Hayatta kimseye kötülük yapma; yoksa aynı kötülüğü onlar da sana yaparlar.⁹²

Bu atasözü “men dakika dukka” şeklinde meşhurdur.

Çalma kimseniñ apusun sen aı
Çalmasınlar apunu seniñ daı (24a, 67)

e) Takdirde yazılan tedbirle bozulmaz:

Olamaz tedbiri ‘ abdiñ udā tadīrine ā’il
Ne gūnā eyleseñ cehd çāre etmez tadīre tedbīr (95a, 336/2)

ālī ezel tadīr ede
Malū nice tedbīr ede
Ermez ‘āıl ta’bīr ede
Yā Rabbenā senden ‘aā (5b, 13/2)

f) Kulağına küpe olmak: Yaşanılan kötü bir durumdan ders ıkarmak.⁹³

Sözüm gūş eyleyip ıl aydarā cān **gūşuna mengūş**
Şaın bir kese āl şu bu diyip de düşme efkāra (25b, 72/6)

ıl aydarıñ pendini gūş
Ola gūşuna hem mengūş
Cām-ı ‘aşı eyleyip nūş
Dön ‘aşıla Allāh deyü (53b, 172/5)

g) Karalar giymek: Yas tutmak

Tārumār olmuş yatar dil bāımiñ ra’ nāları
aralar giysin gōñüller ıkarıp dībāları (77b, 256/1)

⁹¹ Parlatır, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri*, s. 59.

⁹² Parlatır, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri*, s. 158.

⁹³ Parlatır, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II Deyimler*, s. 599.

Yukarıda verilen atasözleri ve deyimlerin dışında kan ağlamak, ayyuka çıkmak, meydana atılmak, kurban olmak, küçük düşmek, nara atmak, hayrete düşmek, derdini deşmek, gözüne uyku girmemek, dilden dile dolaşmak, göz yaşı dökmek, kendinden geçmek, köşeye çekilmek, eli ayağı bağlı olmak, boyun eğmek, söz vermek, yüzü kalmamak, cihanı tutmak, yakasına yapışmak, yoluna can vermek, yoluna baş koymak gibi deyimlerde divanda kullanılmıştır.

2.3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Bu kısımda Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda ön plana çıkan konular değerlendirilecektir.

2.3.1. Aşk

Hasan Haydar, şiirlerinde hem beşeri hem de İlâhî aşkı konu edinir. Beşeri aşkı işlediği şiirlerinde özellikle gazellerinde geleneksel duyuş ve anlatım tarzı görülür.

Aşkın ne olduğu hususunda sorular sorar. Ama bu sorusu yanıtız kalır:

Kimden istifsâr etsem keyfiyyet-i ' aşkı ' aceb
Söylemez bilmez bilen bu hey 'et-i ' aşkı ' aceb (82a, 274/1)

Aşk işinin zorluğu, sıkıntı ve dert çekmenin gerekliliği vurgulanır. Sevgilisinin kendisine sürekli eziyet ettiğini haykırır:

Bister-i gamda zebûn-ı derd-i mâr etdi beni
Yok medârım ki varam imdâd için yârânıma

Sinemi göz göz delip tâ kıldı cigerde karar
Tîr-i müjgân[1] nişân eyler dil-i nâlânıma

Hîç amân vermez kıyar câna o hûnî pür-cefâ
' Aşk yarar cellâd-ı çeşmi girmege bu kıanıma (76b, 252/3-5)

Sevgilisinden ayrı kalan aşğın göz yaşları döktüğü ve ahıyla alemlerin yanacağı dile getirilir:

Hasret-i la' liñle dil şubh [u] mesâ ağlar yanar
Tutuşup süz-ı ruhuñla cân şehâ ağlar yanar

Korķarım bu ' âlemi süzân eder nârım benim
Alev-i ahımla bu ' arş [u] semâ ağlar yanar (77b, 255/1, 4)

Sevgilisinin güzelliğiyle kendinden geçen aşık için gülmek artık gam verici bir durum değildir:

Ruḥuñ pervānesi oldum aşıñ dīvānesi oldum
Gözüñ mestānesi oldum gülmesem de ne am baña (78b, 259/5)

Sevgiliden ayrı kalış Takdir-i İlāhî olarak kabul edilir. Buna boyun eğmek lazımdır:

Bu imiş tadīr-i Ḥa rūz-ı ezelden sevdiğim
Levh-i maḥfūzda yazılmış ḥaṭṭ-ı firat ayrılık (83a, 279/5)

Ayrılık, aşıa o kadar sıkıntı verir ki artık sevgilisinden kendisine bu konuda lutufda bulunmasını ister:

Ḥarāb etdi firā [u] ḥasret-i gül-ruḥlarıñ barım
‘Ināyet ıl arīb üftādeñi luṭfuñla şād eyle

Siyāh-ı dūd-ı āhım ser çekip eflāke erişdi
Fiānım gūş edip cānā vīrān albim ābād eyle (85a, 291/2, 3)

Sevgilisinin aciz bir kulu olarak kendisini gören aşık, sevgilisinden kendisine zekat olarak güzelliğini göstermesini temenni eder:

Bir gedā kemter uluñdur dilberā Ḥaydar seniñ
ıl ‘ināyet bu sene ḥüsnüñ gönülden bir zekāt (81b, 273/5)

Bir anlık mutluluu bile zalim felek ona çok görür:

Egeri görse bir laḥze feraḥ-yāb olduum zālīm
Erişir bād-ı şarşar-veş ılar bu gönlümü nā-şād (85b, 294/2)

Rakībi Ye’cuc olarak niteleyen aşık, rakībe beddua etmekten de kendini alıkoyamaz:

Niyāzım ḥazret-i Ḥadan budur her dem benim dilber
Sürüne yüzü üstüne raīb-i bed-liā Ye’cūc (84b, 287/5)

Sevgilisinin rakībe iltifat etmesinden memnun değildir:

Dem-ā-dem iltifātı ol periniñ kāfir ayāra
Bırakmaz peşini Ḥaydar gezer ardında o[l] alāş (101a, 363/5)

Yukarıda örnek olarak verilen beyitlerde, Şeyh Hasan Haydar’ın kendinden önce beşerî aşk konusunu işleyen şairlerin anlatım tarzına yakın bir anlatım sergiledii görülmektedir. Klāsik aşk anlayışının dışında Nedīm’de gördüğümüz acı çekmekten

çekinen bir aşık kişiliği de şiirlerinde görülür. Kendisine eziyet eden bir sevgiliye aşık olduğu için tevbeler eder.

Rāzımı beyān etmeyeyim bir daḥi yāra
[Āh] tevbeler olsun
[Ben] yaḫmayayım murḡ-ı dili nāfile nāra
[Āh] tevbeler olsun

Ḳaddimi kemān etmeye ‘ ahd etmiş o zālīm
Pek yaman [o] ḥālīm
Dil vermeyeyim bir daḥi her bir cefākāra
[Āh] tevbeler olsun (70b, 233/1, 2)

Aşık, divan şiiri aşık kişiliğinde kolay kolay göremediğimiz sevgilisinden küsme tavrı sergiler.

Ey cefā-cū cevre mā’ il dil-rübā küsdüm saña
Dil verip oldum saña ben mübtelā küsdüm saña
Boş yere yalvarma bi’l-lāhi barışmam sevdiğim
Ey felek meşreblī dilber bī-vefā küsdüm saña

Yanar idim rüz [u] şeb ḥasretligiñle bir zamān
Görmesem bir an cemālīñ şabra ḳalmazdı dermān
Başıma odlar yaḫıp Mecnūnuñ oldum nāgehān
Şimdi Leylā olsañ etmem merḥabā küsdüm saña (75b, 24671, 3)

Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda işlenen diğeri bir konu ise İlâhî aşktır. Beşeri aşktan hakiki aşka geçileceğini, aşkta ulaşılabilecek son noktanın İlâhî aşk olduğu dile getirilir:

Erer encām-ı mecāzī olan ‘ aşḳ-ı ḥaḳīḳate
Sālīkiñ mürşidi pīrānı ḥāl-i ‘ aşḳ [u] sevdādır (107b, 393/6)

İlâhî aşkta kişinin kendi benliğinden sıyrılarak Hak ile Hak olmak vurgusu yapılır.

Geç bu benlik ‘ âleminden gel gönül meydāna sen
Yürü ḥāk-i pāyı olup vuşlat-ı sulṫāna sen (97b, 348/1)

Benlikten sıyrılmanın yanısıra masivadan uzaklaşmak gerekir. Bunun için arif olmak lazımdır.

Bürünüp māsivā-yı kire olma sālūs-ı ḥod-bīn
Ṭarīḳat ehliniñ kemter kemīni şāḥib-‘ irfān ol (112b, 415/2)

İlâhî aşka ulaşmak isteyen salikin bu yolda nefsine hakim olması, sıkıntılara katlanması, dünyaya aldanmaması gereklidir.

Geçmeden cān u bedenden [hem] hevādan nefsile
Ermedim vaşl-ı cānāna olmadı keşf-i ilāh (2a, 3/11)

İkilikten kurtulup vahdette sabit kalınması istenir.

İkilikten el çekip vaḥdetde buldum yārimi
Neş'e-i cām-ı fenādan ašlā lezzet almadım (116b, 434/2)

Kendi nefsinin bilen Rabbini bilir hadisinden hareketle aşıktan kendisinin farkında olması talep edilir. Aynı zamanda tasavvufa göre Allah, kendine duyduğu aşkla kainatı yaratmıştır.

Kendi nefsin bilmeyen Ḥaḳḳı nice farḳ eylesin
Küntü kenziñ sırrını Ḥaḳḳı bilen insāna şor (101a, 365/3)

Kişinin kendini bilmesi için de irfan mektebinde ilm-i ledün dersi alması gerekir:

Bī-zebān ol ḳo desin 'ālem saña şālūs ḥār
Oḳu ' irfān mektebinde gir ḥaḳḳat dersin al (111a, 408/6)

Mürşid-i kāmilden aldıñsa ledün dersin eger
Genc-i dilden bir varaḳdır tevḥid-i ' irfān[i] hū (61a, 207/2)

Salik için diğerk bir husus sırları olgunlaşmamış kişilerle paylaşmamasıdır.

Sālik-i Ḥaḳḳa budur evvel-be-evvel farz-ı ' ayn
Görme bilme verme sır nā-puḥteye eyle ḥazer (94b, 335/3)

İlāhî aşkta kişiden kendi varlığını yok etmesi, ölmeden önce ölmesi istenir.

Mütü ḳable en temütü sırrına āgāh olan
Terk eder kevn [ü] mekānı şāh-ı ' anḳādan gezer (37b, 130/2)

Salikin Allah'a ulaşması hususunda mürşid yardımcıdır. Mürşidin gerekliliğine vurgu yapılır.

Mürşid gerek mürşid ola
Her müşkili āsān ḳıla
Bī-kes tehī çıkma yola
Şāyed yoluñ şarpa şara (133a, 515/2)

Ara bul bir merd-i kāmil mürşid-i Ḥaḳ tut yedin
Düşe vuşlat bulmağa ola seniñle rāh-nümā (37b, 129/3)

İlāhî aşk kadehini mürşidin elinden içenler artık dünyaya ait bir içkiyi istemezler. Bu içecek ab-ı hayat bile olsa fark etmez. Çünkü ab-ı hayat da maddiyattır. Artık aşık, vahdete ait bir içecek içmiştir.

Cām-ı ‘ aşkı dest-i mürşid[d]en edenler nüş-ı cān
Cur‘ a-ı āb-ı hayātı şunsan etmez i‘ tibār (33a, 102/3)

İlâhî aşk yolunda aşık, Mansûr gibi dara asılmayı, Nesîmî gibi derisinin yüzülmesini göze almıştır.

Olalı sırr-ı elest bezmine cānım āşinā
Manşûr-āsā dār için dil Haydarā ağlar yanar (77b, 255/5)

Elest bezminde içdiñse egerçi cür‘ a-ı ‘ aşkı
Ene’l-Ḥaḫ rāhına koy baş yürü Manşûr gibi dār ol (88b, 307/4)

Yüzseler cismim Nesîmî-veş efendim ‘ aşkına
Pāre pāre kılsalar ṭamarda ḫan ağlar güzel (104a, 376/3)

Sonuç olarak Şeyh Hasan Haydar Divanı’nda hem beşeri aşkı hem İlâhî aşkı anlatan birçok şiir vardır. Beşeri aşkın anlatıldığı şiirlerde sevgilinin tasviri, aşıkma’şûk-rakîb üçlemesi, ayrılık, felekten şikayet, aşk yolunda çekilen sıkıntılar ifade edilir. İlâhî aşk konusunun işlendiği şiirlerde ise kişinin irfan sahibi olması, nefsinin tanınması, masivadan elini çekmesi, ikilikten kurtulup vahdette sabit kalması, Allaha ulaşmak için her türlü sıkıntıyı göze alması gerektiği, salık için mürşidin gerekliliği gibi tasavvufî anlatımlar hakimdir.

2.3.2. Ehl-i Beyt ve On İki İmam

Şeyh Hasan Haydar, kendisini Alevî ve Haydarî olarak zikreder. Alevilik ve Haydarilikte, Ehl-i Beyt’e ve On İki İmam’a karşı derin bir bağlılık ve saygı vardır.

Ḥüseyniyiz Ḥaydariyiz
Ebed ölmeyiz diriyiz
Çün [ü] çirādan beriyiz
Biz Muḫammed ‘ Aleviyiz (29b, 90/5)

Şeyh Hasan Haydar, birçok beyit ve şiirinde Ehl-i Beyt’e ve On İki İmam’a olan bağlılığını dile getirir.

Men muḫibb-i ḫānedān [ü] ehl-i beytim bî-riyā
Anıñ için āh [u] zārım bülbül-āsā dā’imā
Zikr [ü] fikrim Ḥaḫdır Ḥaḫdan özge eylemem nidā
Dinim imānım efendimdir Muḫammed Muṣṭafā
Rehberim rāh-ı canānımdır ‘ Aliyyü’l-Murtażā (44a, 148)

Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve On İki İmam üzerine na't başlıklı şiirler vardır. Ehl-i Beyt ve On İki İmam için na't başlıklı şiirlerin yanısıra na't ya da medhiyye türüne özgü anlatımların sergilendiği şiirler de Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda mevcuttur.

Muhammed şâh-ı enbiyâ
 ʿAlî server-i evliyâ
 Hüseyin şehîd-i Kerbelâ
 Kıretü'l-ʿayn-resûlu'l-lâh (35b, 116/1)

Bu kişiler üzerine yazılmış şiirlerin genelinde bu kişilerin üstün yönleri anlatılır. Onların uğruna canını feda edeceğini belirtir ve onlardan kendisine şefaet etmeleri istenilerek şiirler tamamlanır. Aşağıdaki örnek metinler bu durumu anlatır niteliktedir:

Bir ğarîb-i mücrimim amâna geldim yâ ʿAlî
 Bî-kesem kemter zelîlim nâlâna geldim yâ ʿAlî
 Yoğ penâhım destgîrim saña geldim yâ ʿAlî
 Boyn egip el bağlayıp dîvâna geldim yâ ʿAlî
 Kıлма red bâb-ı luğfundan ihsâna geldim yâ ʿAlî

Sen veliyyu'l-lâh [u] hâş dâmâd-ı Aḥmedsin meded
 Laḥmuke laḥmî dedi zât-ı Muhammedsin meded
 Etdi şânında hel etâ sırr-ı aḥadsın meded
 Boyn egip el bağlayıp dîvâna geldim yâ ʿAlî
 Kıлма red bâb-ı luğfundan ihsâna geldim yâ ʿAlî (64b, 216/1, 2)

Râh-ı ʿaşkıında fedâ-yı cân nedir bilmem kılam
 Ben saña biñ cânla ḳurbân-ı metînim yâ Hüseyin

Қıl şefâʿ at bu gedâ Ḥaydar-ı mücrim kemtere
 Der-i luğfuñ çâkeri şâdıḳ emînim yâ Hüseyin (46b, 154/4,5)

Övgü içerikli şiirlerin dışında On İki İmam ve Hz Hüseyin'in Kerbelâ'da şehid edilmesi üzerine mersiyeler yazılmıştır. Özellikle Hz. Hüseyin için çok miktarda mersiye yazılmıştır. Kerbelâ olayı, birçok Alevî-Bektaşî şairde olduğu gibi Şeyh Hasan Haydar'ı da derinden etkilemiştir. Bu tür şiirlerin genelinde duygu ön plandadır. Bu olay, Hasan Haydar'ın içine işlemiş, ah u figan edip, gözyaşı dökmesine sebep olmuştur.

Vâkıʿ ât-ı Kerbelâyı yâd edip ağlayalım
 Nâr-ı ḥasretle derûn-ı sînemiz dağlayalım
 Aḳıdıp göz yaşını mânend-i sel çağlayalım
 Tâ kıyâmet ḥâşr olunca âh-ı efsere yâ Hüseyin (13a, 46/3)

Kerbelâ Mersiyeleri'nin birçoğunda şair, Kerbelâ'da yaşananları çok canlı bir şekilde sahneler gibidir. Şiirler, Hz. Hüseyin'e zulm edilmesini, susuz bırakılmasını ve şehit edilmesini gözler önünde canlandırırçasına etkili yazılmıştır. Şiirler okunduğu zaman yaşanan olaylara üzülmemek elden değildir. Şeyh Hasan Haydar kendindeki duygu yoğunluğunu beyitler vasıtasıyla okuyucuya yansıtmış gibidir.

Ey gönül kıan ağla erdi mâh-ı mâtem rûz-ı ğam
Nice şâd olsun olan mü'min yanar 'âlem bu dem
Nâleler eyle firâk-ı hüznile her şubh-dem
Hânedân-ı Muştafâya çünkü erdi bu elem
Cân fedâ olsun yoluñda ey Hüseyn-i muhterem

H[i]ç hayâ etmediler nesliñden ey şâhım seniñ
Hâke yeksân eyleyip hor gördüler nâzik teniñ
Nice eldir ki efendim çekdi seniñ reseniñ
Hünıla âlûde kıldılar alıp pîrâheniñ
Cân fedâ olsun yoluñda ey Hüseyn-i muhterem (15b, 50/1, 2)

Duyulan üzüntünün yanısıra Kerbelâ Mersiyeleri'nde öne çıkan diğerk bir husus Yezid'e lanet ve beddua edilmesidir. Kerbelâ mersiyelerini, diğerk mersiyelerden ayıran en önemli özellik de budur. Kendisinin yüz binlerce lanet etmesinin dışında bütün müminlerden de Yezid'e beddua etmelerini ister. Kendisiyle birlikte herşeyin matem havasına girdiğini ve ağladığını belirtir.

Ne zâlim hâ'in-i bî-dîn imiş mel'un Yezid-la'in
Ede la'net olan mü'min gönül âh u figân eyle (28b, 84/9)

Yine ğam-mâh dilâ erdi cihân kıan ağlar
Bende-i âl-i 'abâ çâk-ı giribân ağlar
Ebr bād meh hürşid felek bārân ağlar
Gülşen-i bâğ-ı risâlet bülbül-i zārân ağlar

Nice ben âh [u] enin[ler] edüben ağlamayım
Nice ben taş ile sînem döğüben dağlamayım
Nice ben göz yaşı döküp çağlamayım
Dağ taş hüzn-i Hüseyniyle yanar kıan ağlar (34b, 110/1, 2)

Yezid'e beddua ederken de Yezid'i kafir, lain, mel'un, bî-dîn, pelid gibi ağır sözlerle nitelendirir.

Âh nice kıydı saña mel'un Yezid bî-dîn pelid
Sen gül-i nev-ğonca-ı bâğ-ı vefâsın yâ Hüseyn (30b, 92/6)

Hız. Hüseyin'e yazılan mersiyelerin yanında On İki İmam için de yazılmış mersiyeler bulunmaktadır. Bu mersiyelerde ise On İki İmam'ın olumlu yönlerinin yansıtılmasının dışında hepsinin zulme uğramalarının ve çeşitli şekillerle şehid edilmelerinin üzüntüsü dile getirilir. Bilindiği gibi On ikinci imam olan Mehdi dışında diğer imamlar çeşitli yollara öldürülmüşlerdir.

Alevî şairlerin bazılarında görülen diğer halifelere karşı olumsuz tavır Şeyh Hasan Haydar'da görülmemektedir. Diğer halifelerin isimleri de zikredilerek olumlu yönleriyle methedilmişlerdir.

Çâr-yâr maḥbûb-ı Ḥaḳḳıñ şâdıķı hem yâridir
Ḥâzret-i Şıddıķ [u] Fârûķ Zî'n-nüreyn-i pür vefâ (10b, 36/6)

Faḳr ile faḥr eyleyen cân
Mevlâ iledir her zamân
Ebûbekr ' Ömer ' Oşmân
Şâh Murtaẓâ gönüldür hû (75a, 243/3)

Ebûbekir ' Ömer ' Oşmân ü ' Alî
Yâr-ı ğâr-ı şâdıķ dört şâh-ı velî (86b, 297/2)

Sonuç olarak, Şeyh Hasan Haydar şiirlerinde dört halife, Ehl-i Beyt ve On İki İmam sevgisini çeşitli şekillerle işlemiş. Bunlar üzerine övgü içerikli şiirler yazmış. Kerbelâ olayının üzüntüsünü en içten duygularla şiirlerine yansıtmıştır.

2.3.3. Rifâîlik

Şeyh Hasan Haydar'ın isminden hareketle Rifâî tarikatına mensup hatta Rifâîliğin Keyyâliyye kolundan olduğu daha önceki bölümlerde bahsedilmişti. Şeyh Hasan Haydar'ın şiirlerinde de bu durum açıkça görülmektedir. Şair, çeşitli nazım şekilleriyle Seyyid Ahmed Rifâî hakkında na'tler yazmıştır. Seyyid Ahmed Rifâî için methiyeler düzmüştür. Rifâîliğe ve Seyyid Ahmed Rifâî'ye olan sevgisini ve bağlılığını dile getirmiştir.

Benim cânım içinde cân Rifâ'î Seyyid Aḥmeddir
Tenim sarâyında mihmân Rifâ'î Seyyid Aḥmeddir

Yoluna koymuşum başım aķıdıp dîdeden yaşım
Gözüm üstündeki kaçım Rifâ'î Seyyid Aḥmeddir

Feḫâdır yoluna cânım benim hem dînim imânım
Gönül mülkünde sulţân[ım] Rifâ'î Seyyid Aḥmeddir (86b, 298/1-3)

Süy-ı Hakkâ rāh-nümâdır Seyyid Aḥmed Rifā'î
 Ehl-i 'aşka p[î]şvâdır Seyyid Aḥmed Rifā'î
 Ma' den-i genc-i kerem cûd u 'atâdır şübhesiz
 Destgîr-i bî-nevâdır Seyyid Aḥmed Rifā'î (102b, 370/1)

Emîrim seyyidim pîrim
 Rifā'î Seyyid Aḥmed[d]ir
 Dü-'âlemde[ki] dest-gîrim
 Rifā'î Seyyid Aḥmed[d]ir (29b, 88/1)

Seyyid Ahmed Rifâi dışında Keyyâliyye kolunun önderi kabul edilen İsmail Keyyâlî için de şiirler yazmıştır.

Rifā'î Seyyidim şâhım
 Göñül [b]ur[c]undaki mâhım
 Keyyâlî verir seḥer-gâhım
 Vişâli derde dermândır (60a, 203/3)

Göñül mülkündeki şâhım Şeyḥ İsmâ'îl Keyyâlî
 Derûn-ı dildeki mâhım Şeyḥ İsmâ'îl Keyyâlî

Cemâl-i şem'iniñ pervânesidir rûz şeb cânım
 Sarây-ı ten nazargâhım Şeyḥ İsmâ'îl Keyyâlî

Penâhım destgîrim seyyidim her demde dil-zârım
 Efendim rāhber-i rāhım Şeyḥ İsmâ'îl Keyyâlî (113b, 420/1-3)

Bu tür şiirler Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda oldukça yaygındır. Bu durum şairin Rifâiliğe olan sevgisini ve bağlılığını kanıtlar niteliktedir.

2.3.4. Bektaşîlik

Hasan Haydar'ın şiirlerinde görülen diğer bir husus ise Bektaşîliğe ait kavramlardır. Şiirlerinde bu kavramlara göndermeler yapan Hasan Haydar, aynı zamanda Hacı Bektaş-ı Veli ve Kızıldeli Sultan için na't kaleme almıştır. Bektaşî şairler tarafından Hacı Bektaş-ı Veli için övgü dolu metinler yazılması görülen bir durumdur. Ama doğrudan doğruya na't başlığı atılarak Hacı Bektaş-ı Veli için şiir yazılması çok da karşılaşılan bir durum olmasa gerek. Aşağıda Hacı Bektaş-ı Veli için yazılan na'tın iki bendini vermeyi yeterli görüyoruz.

Na‘t-ı Şerîf Hazret-i Hünkâr Hâcî Bektâş-ı Velî

Tâ ezel bezm-i elestden içmişiz zâhid müli
 Kurtulup zulmât-ı ğamdan tutmuşuz rüşen eli
 Hüsn-i ‘aşkla olmuşuz biz gerçi ‘âlemde deli
 Biz haqîkat bâğının bülbülleriyiz hem güli
 Kıtıb-ı ‘âlem bende-i şâh Hâcî Bektâş-ı Velî

Ger dilersen olasıñ maqbûl-ı dergâh-ı Hudâ
 Bendesi ol rûz [u] şeb ‘aşkından olma sen cüdâ
 Mazhar-ı sırr-ı haqîkat nâmdaş-ı Muştafâ
 Nüh-felekle heft-kışver müyuna olmaz bahâ
 Kıtıb-ı ‘âlem bende-i şâh Hâcî Bektâş-ı Velî (49a, 160/1, 2)

Hacı Bektaş-ı Velî'nin yanısıra yine Bektaşî tarikatının önderlerinden Kızıldeli Sultan lakaplı Seyyid Ali Sultan için de na‘t yazılmıştır.

Ma‘den-i genc-i haqîkat mazhar-ı sırr-ı ‘Alî
 Şadık-ı yâr-i vefâ [vü] kıtıb-ı aqtâb-ı velî
 Nûr-ı vech ü pertev-i şems [ü] haqîkat nebîli
 Cür‘a-ı vaşlıla [hem] âbâd eder vîrân dili
 Ma‘den-i cüd u kerem kân-ı vefâ Kızıldeli (62b, 212/1)

Alevîlikte ve Bektaşîlikte görülen teberrâ ve tevellâ ibareleri Şeyh Hasan Haydar'da da vardır. Teberrâ, Hz. Muhammed soyuna düşman olanlara, düşman olmak; tevellâ ise Hz. Muhammed'i ve soyunu sevenleri sevmek, onlara dost olanlara dost olmak demektir.

Tevellâyı teberrâyı tesellâyı tecellâyı
 Görüp Haydarda dūd oldum ‘aceb kalmam ne hâldir bu (119a, 446/7)

Hristiyanlıkta görülen Baba-Oğul-Kutsal Ruh şeklindeki teslis (üçleme) inancı Bektaşîlikte Allah-Muhammed-Ali şekline dönüşmüştür. Şeyh Hasan Haydar'da bu durum şiirlerine yansımıştır.

Bende-i mücrimiñ Haydar-ı kemter
 Sevdâ-yı ‘aşkıñla hâli mükedder
 Zikri fikri dâ‘im şâh-ı peygamber
Allâh Muhammed ‘Alî der gider
 Meded yâ Seyyid[im] kerem kıl ihsân
 Mecnûn-ı ‘aşkıñım eyle bir dermân (54b, 176/4)

Haydar tut cândan eli
 Kıo desin ‘âlem velî
Allâh Muhammed ‘Alî
 Den uyandır çerâğı (59b, 200/6)

Bektaşîlikte görülen bu teslis inancı bazen hurufiliğin de etkisiyle harf simgeçiliğine dönüşür.

Allah elif ile, Hz. Muhammed mim ile, Hz. Ali ayn ile, Hz. Hasan ve Hüseyin hâ ile ifade edilir.

Mîm-Muhammed ‘ayn-‘Alî [ü] hâ Hasan [ü] h[â] Hüseyin
Gonca-ı bâğ-ı risâlet gül-i reyhân bendedir (127a, 487/7)

Zîkr [ü] fikrimiz ‘ayın mîm [ü] elifdir dâ’imâ
Nûr-ı vech-i Hâkîmî şādân olanlardañız (38a, 131/5)

Dönmenem bi’l-lâhi dönmem **elif [ü] mîm [ü] ‘ayn** benim
‘**Ayn [ü] mîm** lahmuke lahmî **elif-i kebîr** meded (94a, 331/5)

Bütün bunlar Şeyh Hasan Haydar’ın Rifâî tarikatına mensup biri olmasının yanısıra Alevî-Bektaşî bir kimliğe de sahip olduğunu gösterir bulgulardır. Zaten Rifâîlik ile Bektaşîlik arasında bir yakınlığın da olduğu bilinmektedir.

2.3.5. Dinî ve Tasavvufî Şiirler

Şeyh Hasan Haydar, çeşitli nazım şekilleriyle tevhîd, münâcât, na’t gibi dinî içerikli türlerle birçok şiir yazmıştır. Özellikle münâcât ve na’t türü şiirlerinde mücrim bir kul olduğunu dile getirerek Allah’tan günahlarını bağışlamasını, peygamberden ise şefaet etmesini ister. Ne kadar günahkar bir kul olsa bile hiçbir kulun Allah’tan ümidini kesmemesini nasihat eder. Bu tür şiirler aynı zamanda pendname türüne özgü anlatımların olduğu şiirlerdir.

Hasan Haydar, kendisinin şeyh olması nedeniyle çevresindeki insanları eğitmek amacıyla bir takım tasavvufî kavramları ve terimleri şiirlerinde kullanmıştır. Özellikle hece vezniyle yazdığı şiirlerinde sanattan çok öğreticiliği esas almıştır. Dinî ve tasavvufî şiirler başlığı altında değerlendirilmesi uygun olan şiirlerinde birçok mutasavvıfın konu edindiği vahdet-i vücûd anlayışı görülmektedir. Özellikle Hallac-ı Mansûr’un Ene’l-Hak sözünü iktibas ederek herşeyin Allah’ın birer görüntüsü olduğu, Allah’tan başka varlığın olmadığı telkin edilir. “Leyse fi’l-dâri gayruhu deyyâr: Evde (kainattta) ev sahibinden (Allah’tan) başkası yoktur” fikri vurgulanmak istenir.

Her neye kılsam nazar **Hak anda n[î]st Hakdan gayrı** (44a, 148/3)

Pâk [ü] bî-pervâ bugün Mansûr-ı ‘aşk olsam ne gam
Olmuşuz biz bâde-i câm-ı Ene’l-Hâkîmî mest (82a, 276/2)

Şair, Allah'ın bilinmek istemesinden dolayı kainatı yarattığı hadisinden iktibas yaparak kainattaki herşeyin tek varlık sahibi Allah'ın birer tecellisi olduğu sonucuna ulaştırır. Bir bakıma vahdetten kesret doğmuştur. Ama bu kesret vahdetin daha iyi bilinmesi içindir.

‘ Ālem-i keşretde vahdet kılmayan [ol] ‘ uşşākiñ
Dil sarâyında güzâr etdiği [hep] temâşadır (99a, 357/3)

Kendi nefsin bilmeyen Hâkķı nice fark eylesin
Küntü kenziñ sırrını Hâkķı bilen insâna şor (101a, 365/3)

Tasavvufi şiirlerinde vurguladığı diğer bir konu ise kanaat ve fakr sahibi olmaktır. Hz. Muhammed'in (sav) “fakirliğimle övünürüm” ve “kanaat tükenmez bir hazinedir” sözlerini alıntı yaparak insanlardan dünyaya çok meyletmemelerini ister. İnsanlara, nefislerine sahip olmalarını, dünya nimetlerine bağlanmamalarını tavsiye eder.

Câh-ı dünyâ mülk-i devlet sîm [ü] zer kâlâ-yı zühd
Bâd-ı şarşardan terâküm etme mânend-i gubâr (33a, 102/2)

Hest [ü] nîst yek ola kaydıñ olmaya kâlâ-yı zer
Gör tecellide olan taķdır-i Hâkķı eyle seyir (95b, 339/4)

Nasihat tavrının hakim olduğu şiirleri aynı zamanda hikemi tarzı yansıtan manzumeler olarak değerlendirmek uygundur. Aşağıda örnek olarak verilen şiirlerde sosyal eleştiri de yapılmıştır.

Ƙalmadı ‘ âlemde cānâ ehl-i hâle i‘ tibâr
Ƙadr [u] kıymet bir bilen yoķ Türk hamâl oldu kibâr

Āhene zerdîr deyü o sürbü gümüş gördüler
Şırca-ı cevherden ey dil fark eden yoķ kim arar

Ey gönül çek başına künc-i ferâgat hırķasın
Ƙadrini ehl-i kemâliñ bir bilen yoķ kim şorar (92b, 325/1-3)

‘ Ālem-i gerdün içinde Ƙalmamış bir ehl-i dil
Bezmi cānânda dil-i şūrîdeye geldi ğinâ

Aldanıp her gördüğüñ yada küşâd etme şafiñ
Genc-i esrârı gözet pek olmaya fâş her yaña

Ƙalmadı bu dehr içinde bil şadâķat edecek
Düd-ı âhimdan [da] ğayrı bulmadım yâr-ı vefâ

Ƙapladı z̄ulmet bu kevnı oldu t̄arık Şeb miŐāl
 Ƙaydarā günden güne bulmaƘdadır ‘ālem fenā (76a, 247/3-6)

Şeyh Hasan Haydar’ın tasavvufi Şiirlerinde irfan sahibi olunması, kişinin kendini bilmesi, kalp gözünün açık olması gibi hususlar önemli bir yer iŐgal etmektedir. Şair, “kendi nefsinı tanıyan Rabbini tanır” hadisinden alıntı yaparak bu düşüncesini kuvvetlendirmek ister.

Vaşıl-ı cānānı ārzü çekerseñ
 ‘AŐƘ [u] sevdā ile yoldaş ol göñül
 [Ol] küy-ı yārānı Ƙayġu çekerseñ
 ‘Ārifler bezmine sırdaş ol göñül (100a, 361/1)

Men ‘aref sırrın eger bildiñse gel Őāf cem‘ine
 Gir ƘaƘıƘat meclisine Őoĥbetiñ ‘irfān ola (75b, 245/5)

Divan Şairlerinin genelinde gördüğümüz kendilerini rind kabul edip kendilerini anlamayan, aşkın ne olduġunu tam anlamıyla kavrayamamıŐ sadece dinin Şekli yönünü benimsemiŐ kiŐileri zahid, sufi, vaiz olarak nitelendirme ve bu kiŐileri eleŐtirme tavrı Hasan Haydar’da da görölmektedir. Şeyh Hasan Haydar da birçok Şiirinde olumsuz sıfatları zahid, sufi veya vaiz için kullanmıştır. Zühd ve ezkārı zahid veya sufiye bırakmıştır.

BaĥŐ etdim Őūfi-yi ĥāra
 Zühd [ü] ezkārı bed-kāra
 ÇıƘam ManŐūr-āsā dāra
 Ser-i ġaltāna geldim ben(38b, 135/4)

Terk eyledim cümle varı
 Yere çaldım nāmūs ārı
 Atdım zühdile ezkārı
 Baña bu ĥāl Őaĥāvetdir (55b, 179/6)

Hüsn-i ‘aŐıñla Őehā pejmürde mest [ü] rindeyiz
 KūŐe-i meyĥānede bāde-perest ü rindeyiz

Terk edip geçdik sivā-kālā-yı zühdün vā‘ izā
 Biz ĥarābāt ehliyiz sine-Şikest ü rindeyiz (82b, 278/1, 4)

Şair, sufi, vaiz ve zahidi eleŐtirerek, onlardan kendisine nasihat etmemelerini ister. Onlara nasihat ederek asıl bunlara uyulmasını temenni eder.

Be Őūfi Ƙıl sükūt dem ehlini yeter zem eylediñ
 Biz ehl-i bādeyiz bizlere mesken oldu meyĥāne (121a, 455/4)

Bî-metâ‘ nice varasın hâne-i cânâne sen
 Nâr-ı cevriñ ıamğasıyla olmadan dîvâne sen
 Rûz [u] şeb tehî gezersin ey şûfî âvâre sen
 Teşne-lebsin gerçi kim la‘ l-i leb-i dildâre sen
 Âb-ı Hızr ârzü edersin ıurduğun dâm-ı serâb (67a, 221/5)

Künc-i vaħdetde hemîşe eylerim seyr-i cinân
 Va‘ iz-i laķlak gibi mescidde pinhân olmadım

Ķo desin ‘ âlem baña bâde-perestdir Ķaydarî
 Şûfî-yı Ķar-meşreb-âsâ kibr [ü] kînle ıolmadım (116b, 434/5, 7)

Beyitlerde görüldüğü üzere zahid sufi ve vaizi eleştirmesinin yanısıra onları eşek, kötü yüzlü, laklak gibi olumsuz sıfatlarla da nitelemektedir.

Şeyh Hasan Haydar’ın şiirlerinde batını unsurlarla da karşılaşmak mümkündür. Özellikle zahid tipine eleştiri yöneltirken beyitlerinde din dışı unsurları kullandığı görülmektedir. Rind zahid çatışması asıl olarak dini değerlere ters düşüldüğüne başlar. Din dışı şiirler yazan şairler bunu gizlemek için tasavufun arkasına gizlenir. Turgut Karabey bu durumu şöyle izah etmektedir: “*Rint ve zahit çatışması klasik edebiyatın bütün yüzyıllarında görülür. Bu çatışmalar islami değerlere açıkça ters düşüldüğünde başlar. Bunun üzerine şairler bu tepkiden kurtulmak için yaptıkları hatayı tasavvufla örtmeye kalkışır. Üzerine tasavvuf cilası çekerler. Yani tasavvufun arkasına saklanırlar. Bazen de yaptıkları teviller tutarsız ve zorlama olur. Bu durum, yani İslami değerlere ters düşmeler diğer bir ifadeyle dini sapmaların bir kısmı İran edebiyatından oradaki batini fırkalardan gelir, bir kısmı da şairin kendisinden kaynaklanır.*”⁹⁴ Aşağıdaki beyitlerde Şeyh Hasan Haydar’ın namaz ve orucu terk etmesi, mescid yerine meyhaneyi esas alması din dışı unsurlara ya da sapmalara yer verdiğini göstermektedir.

Biz şalât [ü] şavm [ü] tesbîh-i riyâyı şatmışız
 Vaħdet ‘ âleminde Ķâmüş zebân olanlardañız (38a, 131/4)

Mescidi zâhidlere kıldık fûruħt bir dün bahâ
 ‘ Âşık-ı şûrîdeyiz bezm-i elest ü rindeyiz (82b, 278/3)

Terk edip kıldım fûrûħt men zühdümü ezkârımı
 Neme gerekdir benim şûfîyâ cennâtu’n-na‘ im (117a, 437/4)

⁹⁴ Turgut Karabey, “Fuzulî’nin Bazı Türkçe Şiirlerinde Görülen Batmî Temayüller”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı: 35, Erzurum 2007, s. 61.

Sonuç olarak Şeyh Hasan Haydar, mutasavvıf Şairlerin Şiirlerinde işlemiş olduğu tasavvuf ve din konusunu aynı yaklaŐımla iŐlemiŐtir. Tasavvufi kavramlara uygun anlatımlar sergilemiŐtir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEYH HASAN HAYDAR DİVANI'NIN TENKİDLİ METNİ

3.1. NÜSHA TAVSİFLERİ

Şeyh Hasan Haydar Divanı'nın tesbit edebildiğimiz iki nüshası vardır.

3.1.1. Milli Kütüphane Nüshası

Dīvān-ı Haydar: Milli Kütüphane Fahri Bilge Koleksiyonu 168 numaralı eserdir. Eser müellif hattıdır. Eserin bitiriliş tarihi düşülmemiştir. 143 yk. 242x170-104x167 mm. 17 st. Nesih yazı türü, kağıt türü cedit, sırtı kırmızı meşin, kapakları siyah kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisindeydir. Birçok sayfada şair Şeyh Hasan Haydar'ın mühürleri vardır. Fahri Bilge varislerinden satın alınmıştır.

Eserin başı:

Bismilâhi'r-raḥmani'r-raḥîm

İsm-i Haḫḫı evvelâ yâd edelim
Tâzelensin dilleri şâd edelim

Eserin sonu:

Hâdimü'l-fuḫarâ bende-i âl-i 'abâ şâhib-i dīvān-ı belâgat-ünvân Es-Seyyid Eş-Şeyḫ Hasan Ḥaydar Er-Rifâ'î El-Keyyâlî ḫalîfe-i Eş-Şeyḫ Muştafâ Vehbî Er-Rifâ'î El-Keyyâlî ḫalîfe-i Es-Seyyid Eş-Şeyḫ Muḫammed Şabrî Er-Rifâ'î El-Keyyâlî post-nişîn-i ḫân-kâh-ı Alaca Mescid Ğafara'lâhu'z-zünûbehü.

3.1.2. Kütahya Nüshası

Dīvān-ı Es-Seyyid Eş-Şeyḫ Hasan Ḥaydar Er-Rifâ'î El-Keyyâlî: Kütahya Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi'nde 24175 Demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Müellif hattıdır. Eser 1273 senesi Muharrem'in 10'unda tamamlanmıştır. 83 + 1 yk. 15 st. Nesih yazı türü, kırmızı meşin cilt, ilk ve son varak altın yaldız cetvel ile çervelenmiş. Başlıklar surhla yazılmış. Birçok sayfada şair Şeyh Hasan Haydar'ın mühürleri vardır.

Eserin başı:

Bismilâhi'r-raḥmani'r-raḥîm

İsm-i Haḫḫı evvelâ yâd edelim
Tâzelensin dilleri şâd edelim

Eserin sonu:

Ḥādīmü'l-fuḡarā bende-i āl-i 'abā şāhibü'd-dīvān-ı belāġat-ü'ünvān Es-Seyyid Eş-Şeyḡ Ḥasan Ḥaydar Er-Rifā'î El-Keyyālî ḡalīfe-i Eş-Şeyḡ Muştafā Vehbî Er-Rifā'î El-Keyyālî ḡalīfe-i Eş-Şeyḡ Es-Seyyid Muḡammed Şabrî Er-Rifā'î El-Keyyālî post-nişîn-i ḡān-kāh-ı Mercimek Ğafara'lāhu'z-zünūbehü.

İşbu dīvān-ı belāġat-ü'ünvān yetmiş üç senesi Muharremü'l-ḡarāmınıñ onuñda ḡitāma resīde olmuştur. Ḳūt-ı erenler ü himmet-i pīrān ḡuṭb-ı devrān pīrimiz Sultān Seyyid Aḡmed Er-Rifā'î ve Pīr-i Şānî İsmā'îl Keyyālî dem-i evliyā gerçi ki sene biñ ikiyüz yetmiş üç māh hū muḡarremü'l-ḡaram yevm-i 'aşūre.

3.2. İMLA ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda görülen imla yanlışlıkları ve şairin imla özellikleri verilmeye çalışılmıştır.⁹⁵

a) Yazılmaması gereken harf-i izafetin çoġu yerde yazılması.

b) Harf-i izafetin bağlaç (و) yerine kullanılması.

سبحی و برری نیام لاله لاله

Tesb[ī]ḡ ü vird-i zebānım lā ilāhe illā'l-lāh

Yukarıdaki mısradaki iki tane imla özelliġi mevcuttur. Bunlardan birincisi harf-i izafetin bağlaç olarak kullanımı, diġeri ise yazılmaması gereken harf-i izafetin (vird-i) yazılmasıdır. Bu uygulama Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda çok görülmektedir.

c) Hâ-ı resmiye (ه) ile biten kelimelerde akuzatif eki (ی) yerine hemze (ء) kullanılması.

بوغیکنه دارایدن جمله وارایین سن سنه حکمنه ررضه ما کوب سبار

Yoġ iken var eden sen cümleyi var eyleyen sensin

Seniñ ḡükmüñdedir 'arz u semā kevākib-i seyyār (4a, 7/3)

d) Herhangi bir ses hadisesi olmaksızın kelimelerin birleşik yazılması.

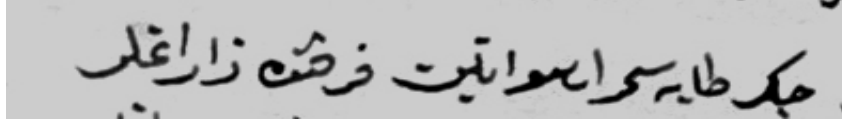
Örnek: (subha dek)

صوت

⁹⁵ Divanlarda karşılaşılan imla hususiyetleri hakkında geniş bilgi için bk.: Selami Ece, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2007, ss. 161-176.

Yukarıdaki beyitte (yoğ iken) kelimesi birleşik yazılmıştır. Aynı şekilde (cümleyi) kelimesinin yazımında akuzatif eki (یی) yerine hemzenin (ء) kullanıldığı görülmektedir.

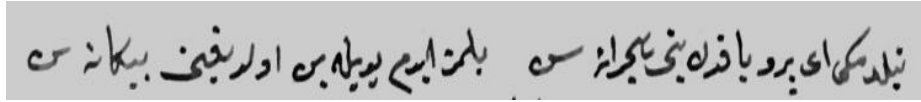
e) Bağlacın (و) kendinden önceki kelimeyle bitişik yazılması.

Göñül bî-çāre bî-pervā ‘ aceb bilmem ne kār ağlar-
Çeker tā-be-seher **āh u** enīn firqatde zār ağlar (95b, 340)

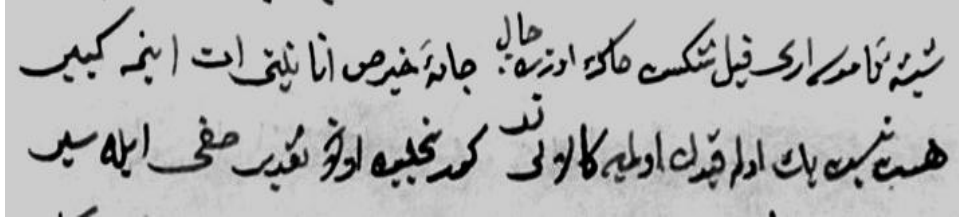
Verilen beytin ikinci mısrasının eski yazımına baktığımızda bağlaç, kendinden önceki kelimeyle bitişik yazılmıştır. Bu tür yazımlar yine tekrarlanmıştır.

f) Bağlaç olan ki (که)nin bazen aitlik eki olan ki (کی) ekiyle yazılması.

Neyledim ki ey peri yaqdıñ beni hicrāna sen
Bilmez idim böyle ben olduğunu bīgāne sen (97a, 347)

g) Vezne uydurmak için Fa¹, fi¹, fu¹ veznindeki masdarların Türkçe’deki ünlü türemesi kuralıyla kullanılması.

Şiše-i nāmūs [u] ‘ ārı kııl şikest hāk üzre çal
Cāme-i hırş [u] enāniyyeti at etme **kibir**

Hest [ü] nīst yek ola qaydıñ olmaya kālā-yı zer
Gör tecellide olan taqđir-i Hāqkı_eyle **seyir** (95b, 339/3, 4)

Yukarıdaki beyitte (kibr ve seyr) kelimeleri vezinden ve kafiyeden dolayı Türkçe’deki ünlü türemesi kuralıyla okunması gereklidir.

h) Fa¹, fi¹, fu¹ veznindeki masdarların ve bazı kelimelerin yazımında araya (ا، و، ی) getirilmesi.

Örnek:

buğz: būğz (29 b)

burc: būrc (6 b, 7 b, 15 a, 16 b, 25 a, 45 b, 73 b, 93 b, 121a)

cürm: cürm (4 a, 5 a, 6 b, 10 a, 12 a, 12 b, 32 b, 37 a, 87 b, 116 b)

ğam: ğām (54 b, 82 b)

giryē: gīrye (132 b)

giryān: gīryān (6 b, 16 b, 14 a, 18 b, 23 a, 28 b, 34 b, 35 a, 36 b, 62 a, 72 b, 73 a, 85 b, 98 b, 105 a, 115 a, 122 b, 123 b, 130 b, 134 b)

hürmet: hürmet (13 a, 19 a, 45 a, 52 a, 64 a, 68 b, 81 b)

Ledün: ledün (8a, 23 b, 25 a, 28 a, 35 a, 43 b, 44 b, 61 a, 63 b, 74 a, 74 b, 77 a, 83 a, 99 a, 113 a, 118 a, 119 a, 127 a, 133 b, 139 b)

mir'āt: mīr'āt (6 a, 25 a, 56 b, 72 b, 95 b, 98 a, 119 a)

mücrim: mücrīm (11 a, 21 a)

mül: mül (49 a, 72 a)

puhte: pūhte (60 b, 94 b, 98 b, 99b, 108 a, 111 a, 129 b, 133 a)

sühan: sühān (128 b)

Vahdet: vāhdet (27 b, 49 b, 89 a, 94 b, 98 a, 101 b, 108a, 112 b, 116 b, 117 b, 119 a, 133 a, 133 b, 134 a, 137 a, 141 a)

Vaşf: vāşif (2a, 7 a, 74 a, 106 b)

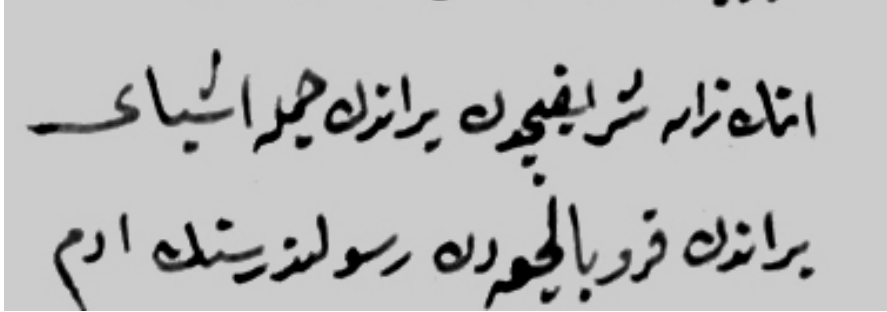
Vaşl: vāşıl (8 b, 22 b, 28 a, 54 b, 56 a, 68 a, 81 a, 83 a, 95 a, 113 b, 122 b, 129 b, 135 a, 136 b)

vird: vīrd (32 b, 103 b, 107 b, 116 b, 138 b)

i) Vezinden dolayı Türkçe kelimedede ses düşmesi olmuştur.

Boyn egip el bağlayıp dīvāna geldim yā resūl
Bī-kesim mücrim zelīlim el-amān eyleme red (10a, 34/2)

- j) Akuzatif ekinin (بى) sadece (ى) ile gösterilmesi.
- k) İyelik ikinci teklik eki (ك) ile yazılması gerekirken (ن) ile yazılması
- l) İkinci teklik şahıs eki (ك) ile yazılması gerekirken (ن) ile yazılması.

Anñ zāt-ı şerīfiyçün yaratdñ cümle eşyayı
Diler gene bir anda edüben [hem] yoğ kılarısın var

Yaratdñ kuru balçıkdan resülündür seniñ Ādem
Hilāfet tahtına iclās edüben eylediñ hünkār

Beyitlerin ilk mısralarının örnek olarak verildiği kısımda (eşyayı) kelimesinde akuzatif eki (بى) yerine (ى)nin yazıldığı görülmektedir. Bu şekildeki yazım divanda farklı yerlerde de tekrarlanmıştır. (Yaratdñ) kelimesinde ikinci teklik şahıs eki (ك) ile değil (ن) ile yazılmıştır. İyelik ikinci teklik ekinin (resülündür) imlasında da (ك) ile değil (ن) ile yazılarak yanlışlık yapılmıştır.

m) Bazı kelimelerin halk dilindeki telaffuzu veya mahalli söyleyişi esas alınarak imla edilmesi. Bu hususiyet 18. yüzyıl şairlerinde de görülür.

Örnek:

garīb: qarīb (3 b, 4 b, 5 a, 6 a, 7 a, 8 b, 11 b, 23 a, 28 a, 29 b, 31 a, 32 a, 36 a, 36 b, 39 a, 66 a, 76 b, 85 a, 87 b, 95 a, 107 a, 115a, 137 b, 139 a)

ğavğā: kavğā (53 b, 55 b, 56 b, 58 b, 66 a, 79 b, 107 b, 125 b, 134 b)

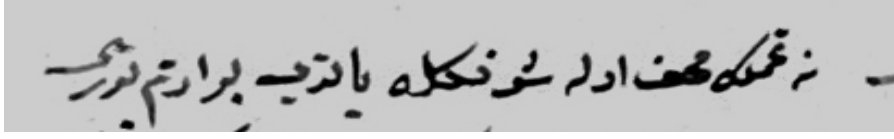
mahv: mahf (20 b, 23 b, 24 a, 26 a, 50 b, 51 a, 60 b, 63 a, 96b, 102 a, 107 b, 109 b, 119 b, 125 b, 127 a, 128 b, 130 a, 131 a, 134 a)

meczüb: mejzüb (2 b, 53 b, 93 a, 94 a, 106 a, 116 a, 121 b, 124 b, 127 a, 143 a)

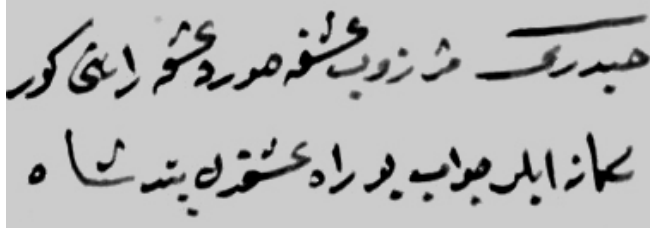
na'ra: nağra (6 b, 18 b, 45 b, 53 b, 56 b, 104 b, 105 a, 121 a)

rüzgār: yūzkār (71b, 77 a, 89 b, 94 a, 94 b, 95 a, 102 a, 125 b, 132 a, 134 a)

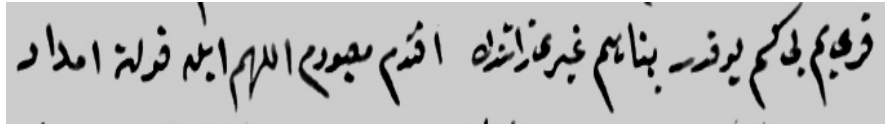
Rūzgār kelimesi hariç bu kelimelerin imlası divanda kelimelerin geçtiği bütün yerlerde aynıdır.

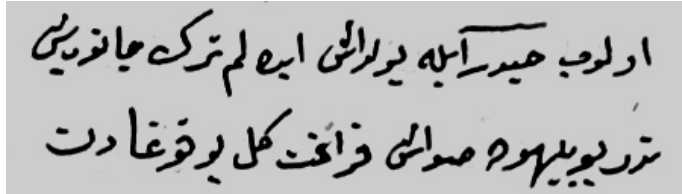
Yanam pervâne-veş şem^ç-i ruḥuñda ey gözüm nūru
Ne ğam ki **maḥv** ola şevkıñla yanıp bu özüm nūru (96b, 344/1)

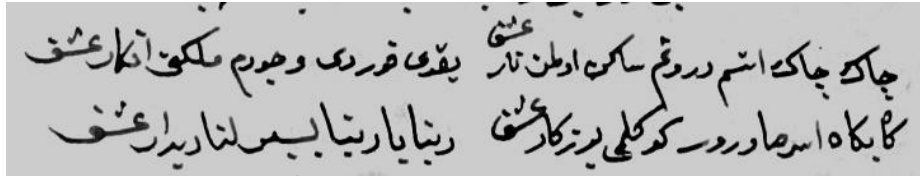
Ḥaydarī **meczūb**-ı ^ç aşka şor da ^ç aşk rāhını gör
Saña ne eyler cevāb bu rāh-ı ^ç aşqdan pend-i şāh (2b, 3/29)

Ḡarībim bī-kesim yoḡdur penāhım ğayr-ı zātıñdan
Efendim ma^ç būdum Allāhım eyle ḡuluña imdād (3b, 6/2)

Olup Ḥaydar ile yoldaş edelim terk-i cān u baş
Nedir bu bī-ḥūde şavaş ferāġat gel bu **ġavgādan** (125b, 479/5)

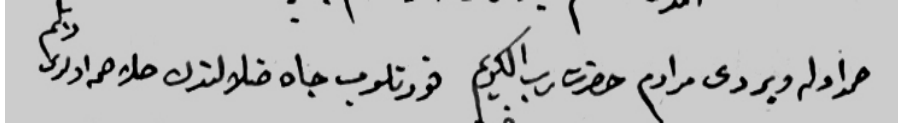

Çāk çāk etsem derūnum sākin olmaz nār-ı ^ç aşk
Yaġdı qavurdu vücūdum mülkünü efkār-ı ^ç aşk
Gāh-be-gāh eser şavurur göñlümü **rūzgār**-ı ^ç aşk
Rabbenā yā Rabbenā yessir lenā dīdār-ı ^ç aşk (95a, 337/1)

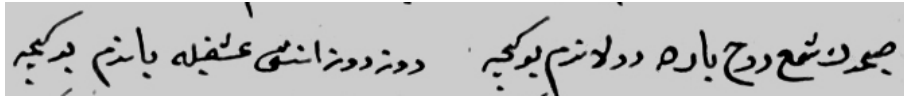

n) Bazı kelimelerin imlasında yanlışlık yapılarak anlam bozukluğuna yol açılması.

Örnek: cāh: mevki, makam, yer manasına gelirken çāh ise kuyu, çukur anlamındadır.

Hamd ola verdi murādım hażret-i Rabbü'l-kerīm
Kurtulup çāh-ı çalāletden ħalāş oldu dilim (117a, 437)

Şubĥ[a] dek şem' -i ruĥ-ı yārda dolandım bu gece
Döne döne āteş-i 'aşqıla yandım bu gece (117a, 436)

Beytin eski harfli yazımında “ruĥ” kelimesi “rūĥ” şeklinde yazılmıştır. Anlam gereği “ruĥ” olmalıdır. Bu imla yanlışlığı, divanda (80 b, 83 b, 85 a, 88 a, 92 a, 96 b, 117 a, 123 a, 124 b) birçok yerde tekrarlanmıştır.

o) 18. yüzyıl Divan şairlerinin birçoğunda görülen Türkçe kelimelerle Farsça tamlama yapma özelliği Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda da mevcuttur.

Ġamze-i cellādına lerzānedir **murġ-ı göñül**
Rāzımı bu cevre ' ay yüregi kıldıñ intihāb (80a, 266/5)

Cemī' -i enbiyāniñ serve[r]i Aĥmed Muĥammeddir
Kamu-[yı] evliyāniñ rehberi Aĥmed Muĥammeddir
Aniñ zāt-ı şerīfi çün var oldu cümle mevcūdāt
Şefī' -i ins ü cin peygamberi Aĥmed Muĥammeddir (8a, 24/1)

p) Yanlış terkiib kullanımı:

Aġardı **liĥye-i mūyuñ** miyāniñ piç u tāb oldu
Hebāya gitdi ' ömrüñ oldu ĥayf efsāneliklikden (110a, 403/2)

Beyitte geçen terkiibin aslı “mūy-ı liĥye”dir. Vezin gereği terkiibdeki kelimelerin yerleri deġiştirilmiştir.

Teşne-lebsin gerçi kim **la' l-i leb-i** dildāre sen (67a, 221/5)

Bu mısrada “leb-i la' l” terkiibi “la' l-i leb” şeklinde yazılmıştır.

Çekenler başına şol hırka-ı fahrî melâmetde
Boyanıp **hün-ı eşkile** yunandan bir haber söyle (120a, 452/2)

Aslı “eşk-i hün” olması gereken terki bu beyitte “hün-ı eşk” şeklindedir.

q) Şeyh Hasan Haydar’ın mahalli söyleyişleri tercih etmesinden ve kelimelerin imlasını bilmemesinden kaynaklanan yazım yanlışları:

Ġ – Ķ – K (ك , ق , غ) :

ġarīb: qarīb ((3 b, 4 b, 5 a, 6 a, 7 a, 8 b, 11 b, 23 a, 28 a, 29 b, 31 a, 32 a, 36 a, 36 b, 39 a, 66 a, 76 b, 85 a, 87 b, 95 a, 107 a, 115a. 137 b, 139 a)

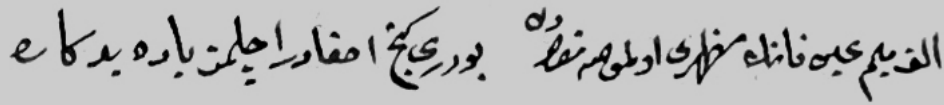
ġavġā: kavġā ((53 b, 55 b, 56 b, 58 b, 66 a, 79 b, 107 b, 125 b, 134 b)

ġurbet: qurbet ((72 b, 81 b, 95 a)

‘aks: ‘aqs (44b, 47 a, 105 a, 109 b) şeklinde yazılmışlardır.

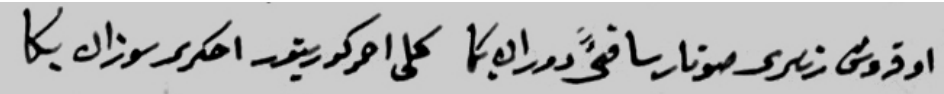
H – Ĥ – Ħ (ح , خ , ه) :

aĥfā: aĥfā (23 b, 25 b, 28 a, 49 a, 93 a)

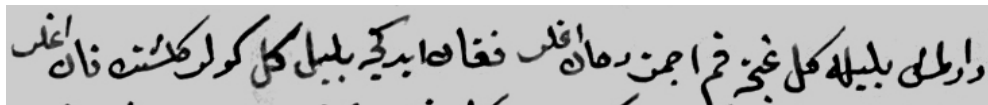
Elif mim ‘ayn [ü] fāniñ maẓharı olmaḡsa maḡşūduñ
Bu dürr-i genc-i **aĥfādır** açılmaz yada bed-kāre (25b, 72/5)

aĥker: aĥker (12 a, 13 a, 36 a, 76 a)

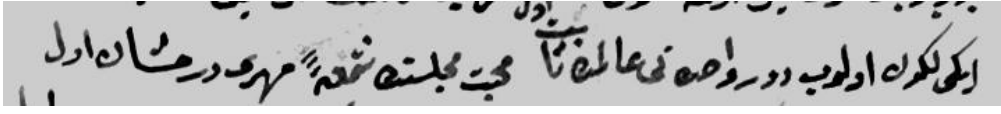
Arġadaş zehri şunar sāġi-i devrān baña
Gül-i aĥmer görünür **aĥker**-i sūzān baña (76a, 248/1)

dehān: deġān (6 b, 18 a, 27 b, 33 b, 70 a, 71 a, 71 b, 77 a, 78 a, 80 b, 98 a, 105 a, 107 a, 108 a, 124 b, 129 b, 139 b, 142 b)

Darılmış bülbüle gül ġonca-fem açmaz dehān aġlar
Fiġān etdikce bülbül gül güler güleşende ġan aġlar (105a, 381/1)

dıraḥṣān: dıraḥṣān (30 a, 83 a, 101 a, 112 b, 124 a, 124 b)

İkilikden olup dūr vaḥdet-i ʿālemde ṣābit ol
Muḥabbet meclisinde ṣemʿ a-ı mihr-i **dıraḥṣān** ol (112b, 415/3)

dūzaḥ: dūzaḥ (1 b, 3 b, 7 a, 8 a, 12 b, 13 a, 33 a, 36 a, 37 a, 44 b, 67 a, 72 b, 84 b, 90 a, 92 b, 95 b)

Nār-ı **dūzaḥ**dan ḥalāṣ eden budur
Ādemi insān eden Allāh budur (1b, 2/7)

faḥr: faḥr (2 a, 4 b, 5 a, 5 b, 8 a, 9 a, 9 b, 10 b, 15 a, 19 a, 22 b, 23 a, 24 b, 27 b, 30 a, 34 b, 35 a, 43 b, 46 b, 47 b, 48 b, 64 b, 74 b, 75 a, 100 a, 103 a, 103 b, 111 b, 117 b, 120 a, 136 a)

fūrūḥt: fūrūḥt (55 b, 65 b, 79 a, 93 a, 98 a, 106 b, 116 a, 117 a, 117 b, 141 b)

ḥaber: ḥaber (2b, 24 a, 75 a, 82 a, 89 b, 93 a, 105 b)

ḥāk: ḥāk (2 a, 3 b, 9 b, 12 a, 13 a, 15 b, 17 a, 19 b, 20 a, 20 b, 21 b, 22 a, 23 a, 26 a, 28 b, 29 a, 30 b, 33 a, 39 a, 41 b, 44 a, 48 b, 50 a, 50 b, 55 a, 70 a, 95 b, 126 a, 126 b)

ḥalāṣ: ḥalāṣ (3 b, 6 a, 27 b, 74 b, 79 a, 86 a, 90 a, 98 a, 99 a, 117 a)

ḥālīḳ: ḥālīḳ (2 a, 3 a, 3 b, 4 a, 5 b, 6 a, 33 b, 36 b, 55 b, 57 a, 66 b vd.)

ḥāmūṣ: ḥāmūṣ (2 b, 26 a, 66 a, 67 b, 77 a, 78 a, 92 b, 94 b, 101 b, 132a, 134 a, 141 a)

ḥançer: ḥançer (19 b, 20 b, 21 b, 22 b, 30 a, 30 b, 40 b, 45 a, 64 a)

ḥānedān: ḥānedān (13 a, 14 a, 15 a, 15 b, 16 a, 20 b, 22 a, 22 b, 30 b, 40 a, 40 b, 43 a, 44 a, 46 a, 96 a, 103 a, 115 b, 123 b, 128 b)

ḥār: ḥār (12 a, 17 a, 20 a, 27 b, 38 b, 41 a, 44 b, 59 b, 65 b, 67 b, 69 b, 70 b, 83 a, 90 b, 92 b, 94 a, 125 a, 133a)

ḥarāb: ḥarāb (66 b, 78 b, 79 b, 80 b, 81 a, 85 a, 88 b, 90 b, 91b, 92 a, 94 a, 102 a, 104 b, 124 a)

ḥarābāt: ḥarābāt (2 a, 37 b, 44 b, 76 b, 79 a, 82 a, 82 b, 110 b, 114 a, 116 a, 117 a, 121 a)

ḥatm: ḥatm (8a, 90 a, 124 b, 134 b)

ḥatā: ḥatā ((3 a, 5 b, 6 a, 11 b, 87 b, 115 a)

ḥavf: ḥavf (3 a, 33 a, 38 a, 81 b, 91 a)

ḥayret: ḥayret (11 b, 87 b) Bu kelimenin yazımında tutarsızlık görülmektedir. Divanda hem “ḥayret” hem de “ḥayret” şeklinde yazımı vardır.

ḥırka: ḥırka (29 a, 34 a, 38 b, 53 b, 77 a, 92 b, 98 a)

ḥor: ḥor (2 b, 15 b, 41 b)

ḥoş: ḥoş (17 b, 92 b)

ḥüb: ḥüb (16 a, 83 b, 84 a, 89 b, 90 a, 92 a, 93 b, 97 a, 107 a, 108 b)

ḥün: ḥün (6 b, 13 a, 13 b, 15 b, 16 b, 17 a, 18 b, 19 a, 19 b, 20 b, 22 a, 22 b, 41 a, 46 a, 46 b, 47 a, 56 a, 67 b, 72 a, 77a, 79 b, 82 a, 82 b, 83 a, 85 b, 90 a, 94 a, 109 b, 116 a, 120 a, 121 b, 123 a)

ḥünkār: ḥünkār (4 a, 38 a, 77 a, 89 b)

nüşa: nüşa (8 b, 25 a, 29 b, 61 a, 75 b)

ruh: ruh: (70 a, 71 a, 71 b, 72 a, 77 b, 81 b, 85 b, 91 a, 94 a, 106 a, 108 b, 120 a, 133 a)

şahbā: şahbā (30 b)

şūḥ: şūḥ (28 b, 93 a, 93 b, 101 a)

taht: taht (4 a, 5 b, 6 b, 7 b, 8 b, 11 b, 32 a, 35 a, 35 b, 37 a, 60 a, 75 b, 87 a)

S – Ş – Ş (ص , ث , س) :

eşer: eser (17 a, 19 a, 23 b, 55a, 81 a, 83 a, 97 a, 128 b, 134 a)

işbāt: işbāt (4 b, 9 a, 9 b, 74 b, 77 a, 86 a, 122 b, 123 a)

kaşd: kaşd (19 a, 21 b, 22 a)

keşret: kesret (97 b, 99 a, 99 b)

mişāk: mişāk (8 a, 33 b, 38 b)

nişār: nisār (19 b)

şahn: sahn (48 b)

sefer: şafer (59 a, 59 b, 105 b)

T – Ṭ (ط , ت) :

pūte: pūta (38 b, 49 b, 52 b, 118 a – 123 a, 128 b, 135 b)

tīġ: tīġ 17 a, 88 b, 91 a, 95 a, 109 b, 121 b, 122 b, 123 b)

Z – Ẓ – Z̤ – Ž (ض , ظ , ذ , ز) :

ezkār: ezkar (29 b, 56 a, 92 a, 107 b)

ḥazer: hazer (77 b, 94 b, 82 a, 94 b, 97 b)

ḥizlān: ḥizlān (3 b); ḥizlān (6 a); ḥizlān (34 b)

iz' ān: izān (126 a, 135 a, 139 a)

lezzet: lezzet (116 b)

mezheb: mezheb (19 b)

mīzrāb: mīzrāb (55 a, 79 a)

mūznibīn: müznibīn (8 a, 9 b, 10 a, 20 a, 22 b, 32 a, vd.)

'ārīz: 'arīz (27 a, 115 b, 116 a, 123 a)

rāzī: rāzī (91 a)

zabt: zabt (85 b)

zāt: zāt (2 a, 3 b, 4 a, 4 b, 5 a, 5 b, 7a, 7 b, 8 a, 8 b, 9 a, 9 b, 10 a, 10 b, 11 a, 12 a, 12 b, 14 b, 15 a, 19 b, 20 a, 22 a, 32 a, 32b, 33 a, 34 b, 35 a, 49 a, 74 b, 78 a, 86 a, 92 a, 100 b, vd.)

zerre: zerre (2 b, 3 b, 8 a, 11 a, 12 a, 14 b, 15 a, 17 a, 19 b, 20 a, 38 a, 40 b, 42 a, 43 a, 43 b, 44 a, 44 b, 46 a, 49 b, 50 a, 55 a, 69 a, 78 b, 81 a, vd.)

zevḳ: zevḳ (3 a, 33 b, 38 a, 54 b, 77 a)

zīkr: zīkr (3 a, 29 b)

Yukarıda listelenen kelimelerin dışında yazım hatası olan diğer kelimeler ise şunlardır:

alev: ‘alev (5 a, 16 b, 17 a, 18 a, 26 a, 32 b, 35 a, 37 a, 45 b, 71 b, 73 a, 74 a, 77 b, 86 a, 90 b, 92 a, 101 a, 108 b, 109 a, 131 a, 134 b)

‘ār: ār (2 b, 38 b, 56 a, 80 b, 82 a, 125 a, 126 a, 135 a, 137 a)

āyna: ‘āyna (34 a, 59 b, 62 b, 133a, 136 b)

ḥ vāb: ḥāb (54 b, 55 a, 74 b, 81 a, 95 b)

keṣṭī: keṣṭe (120 b, 131 a)

merdān: merdān (8 b, 10 a, 21 a, 18 a, 10 b, 12 a, 32 b, 35 a 38 b, 120 b, 123 a)

peri: perü (68 b, 81 b, 84 b, 91 a, 92 b, 94 a, 97 a, 101a, 106 a, 110 b, 114 a , 115 a, 117 a, 123 a, 124 b, 130 b, 131 b, 135 a, 136 a)

pīñar: punar (19 b, 52 a, 89 b, 90 b, 92 b, 95 b, 101 a)

ṣūfi: ṣūfū (17 a, 29 b, 35 a, 38 a, 38 b, 55b, 56 a, 63 a, 67 a, 75 a, 79 a 91 b, 93 a, 98 a, 99b, 102 a, 102 b, 113 a, 114 b, 116 b, 117 b, 119 b, 122 a, 123 a, 131a, 131 b, 132 b, 135 b)

Yukarıda maddeler halinde ve örneklerle verilmeye çalışılan imla hususiyetleri Şeyh Hasan Haydar Divanı'nın geneline yayılmıştır. Şeyh Hasan Haydar Divanı'nda görülen imla hususiyetlerinden hareketle Şeyh Hasan Haydar'ın imlasında bozukluklar olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Özellikle bazı kelimelerin yazımında bütün divan boyunca yanlışlık yapılması, bazı kelimelerin imlasında ise tutarsızlıklar görülmesi, şairin imla bilgisinin eksik olduğu sonucuna götürmektedir.

3.3. TRANSKRİPSİYONLU TENKİDLİ METİN

1b M, 1b K

Bismillāhi'r-raḥmani'r-raḥīm
Lā yukellifullāhu nefsen illā vus'ahā⁹⁶
Dīvān-ı Es-Seyyid Eş-Şeyḥ Ḥasan Ḥaydar Er-Rifā'î El-Keyyālî⁹⁷
İbtidā Be-nām-ı Ḥudā⁹⁸
Bismillāhi'r-raḥmani'r-raḥīm

1

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v -

1. İsm-i Ḥaqqı evvelā yād edelim
Tāzelensin dilleri şād edelim
2. Döküle 'işyānımız 'aşkıla küll
Diyelim Allāh feryād edelim
3. Mağfired rahmet kıla ol pādişāh
Yalvarıp cānımız azād edelim

2

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v -

1. 'Aşkıla Allāh dese bir kerre dil
'Afv eder 'işyānını Mevlāsı bil
2. Her işiñ evveline ism-i Ḥudā
Çünkü vācibdir demesi her kıla
3. Her işi āsān eder ismu'l-lāh⁹⁹
Ola zikriñ dā'imā bismi'l-lāh¹⁰⁰
4. Olmaya İblīs¹⁰¹-i merdūd hem-demiñ
İsm-i Ḥaqqdan özge çıkmasın demiñ
5. İster iseñ dü-cihānda 'izz u cāh
Tesk[i]hiñ olsun müdām ismu'l-lāh¹⁰²

⁹⁶ Bismillāhi'r-raḥmani'r-raḥīm Lā yukellifullāhu nefsen illā vus'ahā: - K ; "Allah kimseye gücünün üstünde sorumluluk yüklemez" Bakara suresi 286. ayet. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, Sadeleştirenler: Prof. Dr. Lütfullah Cebeci, Prof. Dr. Sadık Kılıç, Akçağ Yayınları, (2. Baskı), Ankara 2008, s.107

⁹⁷ Dīvān-ı Es-Seyyid Eş-Şeyḥ Ḥasan Ḥaydar Er-Rifā'î El-Keyyālî: Dīvān-ı Ḥaydar M

⁹⁸ İbtidā Be-nām-ı Ḥudā: -M

⁹⁹ Vezin gereği "ism-i İllāh" şeklinde okumak gerekir.

¹⁰⁰ Vezin gereği "bism-i İllāh" şeklinde okumak gerekir.

¹⁰¹ İblīs: İbl[i]s M

¹⁰² Vezin gereği "ism-i İllāh" şeklinde okumak gerekir.

6. Āyna-i albi siline¹⁰³ mil-i mh
Diye gr aıla her demde Allh¹⁰⁴

2a K

7. Nr-ı dzahdan al eden budur
Ademi insn eden Allh budur

2a M

8. Cnları cn ire cn eden budur
ulları lemede¹⁰⁵ n eden budur

9. Eylegil aıla Allh her zamn
Bulasın derdine dermn ey civn

10. Gel¹⁰⁶ diyelim aıla Allh mdm
Yanalım aın oduna ey glm

15a K

3

Mnct-ı Cenb-ı Br¹⁰⁷

F' iltn / F' iltn / F' iltn / F' iln

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. İsm-i Hkı yd edip evvel dedim bismi'l-lh¹⁰⁸
Var eden yodan amu k'inti¹⁰⁹ birdir Allh¹¹⁰
2. Dil ile mmkn degildir vaf-ı ztn eylemek
Crmm ıldım mnct afv eder gniyyu'l-lh¹¹¹
3. Geri ki dalar gtrmez ıldıım iynm
Mafıret bbına ddm etdim estafiru'l-lh¹¹²
4. Bende-i far-ı cihn nr-ı Hdym t ezel
Tesk[]  vird-i zebnm l ilhe ill'l-lh¹¹³

15b K

5. Rz [u] eb krm cihnda fı [u] iyn idi hep
Ramet-i Hla yunup pk oldum elamdli'l-lh¹¹⁴

¹⁰³ Āyna-i albi siline: Siline āyna-i albi M

¹⁰⁴ Vezin gerei “lh” okumak gerekir.

¹⁰⁵ lemede: leme M

¹⁰⁶ gel: -M

¹⁰⁷ Mnct-ı Cenb-ı Br: Dger K

¹⁰⁸ “Allahın ismiyle” Hud suresi 41. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 329. Ayrıca lafz-ı besmele olarak Tevbe suresi hari btn surelerin baında yer almaktadır. Bu ibareyi vezin gerei “bism-i lh” eklinde okumak gerekir.

¹⁰⁹ k'inti: k'int K

¹¹⁰ Vezin gerei “Allh” lafzı “lh” eklinde okunması gerekir.

¹¹¹ Vezin gerei “gn lh” eklinde okumak gerekir..

¹¹² Vezin gerei “estafir-lh” eklinde okunması gerekir.

¹¹³ “Baka tanrı yok, ancak bir Allah” Muhammed suresi 19. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 671. Yazmada “ll'l-lh” ibaresi “ll-lh” eklinde okunmalıdır.

¹¹⁴ “Elamdli'l-lh” ibaresi vezin gerei “elamd-lh” eklinde okunması gerekir.

6. Kim beni görse kaçar¹¹⁵ şad hatve¹¹⁶ benden dūr olur
Ben ta^c accüb eyleyip derdim hemān sübhāna'l-lāh¹¹⁷
7. Böyle pejmürde harābāt [ü] bī-kes hem bī-nevā
Gezdigimden kimse olmaz idi¹¹⁸ hālinden āgāh
8. Rāh-ı Hāğda hāk-sār olması devletmiş meger
Bilse aşlın terk ederdi tāt [u] tahtın pādīşāh
9. Hāmdu li'l-lāh¹¹⁹ terk edip kālā-[yı] zūhdü tesb[ī]hi
Birlige boyun egip¹²⁰ her müşkili etdim āgāh
10. Zūhd nedir zāhid nedir tāt^c at nedir taqvā nedir
Hālk nedir hālīk nedir nefsimde buldum her çi cāh
11. Geçmeden cān u bedenden [hem] hevādan nefside¹²¹
Ermedim vaşl-ı cānāna¹²² olmadı keşf-i ilāh
12. Baş [u] cāndan geçdiñ ise gel şūfī meydāna gir
Aşikār olur saña elbetde bu sırr-ı ilāh
- 2b M**
13. El ne derse ço desin sen hāmūş ol gel olma nebr
Zīrā şarpdır bu hāqīkat rāh[ı] bir gizlice rāh
14. Hōr hāķīr olur cihānda rāh-ı Hāğda şāh olan
Şād olur ^c ind-i cānānda hōr olan bī-iştibāh
15. Gerçi ki münkirleriñ çeşminde¹²³ hōdur ehl-i ^c aşķ
Mu^c teberdir ^c ind-i ^c ārifānda ^c aşķ mānend-i şāh
16. Her yana kılsañ nazar Hāğ da aña Hāğ andadır¹²⁴
Hāğdan özge yoğdurur bir hār [u] hāşāk [ü] giyāh¹²⁵
17. İşte ez-cümle saña Mansūr-ı ^c aşķa¹²⁶ ibtidā
Kıldılar ber-dār-ı ^c aşķa düşdüğünden bī-günāh

¹¹⁵ kaçar: kaçıp K

¹¹⁶ Yazmada “hatfe” şeklindedir. . Halk söyleyişini tercih etmiştir.

¹¹⁷ “Sübhāna'l-lāh” ibaresi vezin gereği “sübhān-ilāh” okunması gerekir.

¹¹⁸ olmaz idi: olmazdı K

¹¹⁹ hāmdu li'l-lāh: hāmdu'l-lāh K

¹²⁰ egip: kesip K

¹²¹ Her iki nüshada da “nefsile hevādan” şeklindedir. Vezin gereği “hevādan nefside” olması gerekir.

¹²² Her iki nüshada da “cānāna” şeklindedir.

¹²³ çeşminde: çeşmine K

¹²⁴ Her iki nüshada da “andadır Hāğ” şeklindedir.

¹²⁵ Hāğdan özge yoğdurur bir hār [u] hāşāk [ü] giyāh: Hāğdan gayru yoğdurur hār hāşāk bir giyāh M

¹²⁶ ^c aşķa: ^c aşķ K

18. Daḥi ol Sulṭān Nesīmī ki ser-ā-ser¹²⁷ yüzdüler
Olmasaydı ‘aşka mā’ il olmaz idi renc-i şāh

19. ‘Āşık-ı şādık olan nāmūs [u] ‘ārı terk eder
Çeşmine zerre görünmez çarḥ-ı gerdün mülk-gāh

16a K

20. Her nazarda baksa maḥbūb-ı cemāl-ı Haḫ görür
Ḳil u ḳāl eyleme kim¹²⁸ cemāldurur¹²⁹ Cemālu’l-lāh¹³⁰

21. Bilmez idim ben de ‘aşkıñ n’olduğın bildim hele
‘Aşq imiş ḫaḫ rāh[ı] bilmez olmayan bu ‘aşka cāh

22. Ḥardır [ol] insān degildir olmayan ‘aşq bendesi
Bülbülüñ zāğ ile mābeyninde¹³¹ var sırr-ı ilāh

23. Gülşeni şeydāya şor şem‘i daḥi¹³² pervāneye
Döne döne yanmasından bir ḫaber al et nigāh

24. Murğ iken cāndan geçip nāra yaḫar cism [ü] tenin
Sen segī ādem geçinirsñ ḫanı sende de āh

25. Bir şalāt¹³³ [u] şavm [u] tesb[ī]ḫi¹³⁴ riyā elde ‘aşā
Güyyiā¹³⁵ cānān ararsın bī-ḫaber rüy-ı siyāh

26. Rüz [u] şeb fikr-i derūnuñ sīmdir kālā-yı zühd¹³⁶
Bir dem[ī] fevt eylemezseñ¹³⁷ ḳalasıñ tenhā penāh

27. Bu revişle vāşıl-ı cānān müşkil ey aḫi¹³⁸
Güş-māl eyle sözüm etme tehī gel¹³⁹ āh vāh

28. ‘Āşık ol ‘aşkıla yan ‘aşq ḫālını etme beyān
Aç gözüñ ḡafletden¹⁴⁰ uyan ‘aşkıla eyle¹⁴¹ nigāh

¹²⁷ ol Sulṭān Nesīmī ki ser-ā-ser: birisi de Sulṭān Nesīmī M

¹²⁸ kim: ki K

¹²⁹ cemāldurur: cemāldir M

¹³⁰ “Cemālullāh” ibaresi vezin gereği “cemāl-ilāh” şeklinde okunur.

¹³¹ mābeyninde: mābeyn M

¹³² daḥi: yürü K

¹³³ şalāt: şalāvāt M

¹³⁴ tesb[ī]ḫi: tesb[ī]ḫ M

¹³⁵ güyyiā: güyā ki M

¹³⁶ fikr-i derūnuñ sīmdir kālā-yı zühd: fikrinde sīm zer ḳālā ile cāh M

¹³⁷ eylemezseñ: edemezsen M

¹³⁸ ey aḫi: olması K

¹³⁹ sözüm etme tehī gel: sözümü etme tehī M

¹⁴⁰ ḡafletden: ‘aşkda K

¹⁴¹ eyle: ḳıl cāna K

29. Haydarî meczûb-ı ‘aşka şor da ‘aşk rāhını gör
Saña ne eyler cevāb bu rāh-ı ‘aşkdan pend-i şāh¹⁴²

3a M, 14b K

4
Münacāt¹⁴³

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Kıldığım cürm [ü] haṭā çok deftere şıgmaz Hudā¹⁴⁴
Yıgıla rüz-ı cezāda kōrkarım ki bī-nihā
2. Her huşūşda rüz [u] şeb ‘ işyāndır kārım benim
Etmez idim nefsimiñ emrini hīç bir kez fedā
3. Gırmez idi gūşuma h[i]ç pend [u] nuşh-ı kāmīlāt¹⁴⁵
Şeytān-ı merdūd elinde olmuş idim ben denā
4. Kanda bir fısk [u] fücūr görsem kōşarım oraya¹⁴⁶
Kār-ı cāhilān gelirdi ṭab‘ ima gāyet a‘ lā¹⁴⁷
5. Zıkr-i Haḫ feyz¹⁴⁸-i İllāhi n’olduğuñ bilmez idim
Mey ile maḥbūba¹⁴⁹ dā’im olmuş idim mübtelā
6. Gözüme aşlā¹⁵⁰ görünmezdi cihānda ḥavf-ı merg
Keyfime mecbūr olup eder idim zevk [u] şafā
7. Bunca dem cīfe fenāda olmuş iken nefse esīr
Terk edip kıldım ferāgat ‘ aşka kıldım¹⁵¹ iktidā
8. Ḥamd ola pāk eyledim küfr-i ḫalāletden dili¹⁵²
Tevbe-mustağfir¹⁵³ olup amāna düşdüm ibtidā
9. Yüz kara ‘ işyān-i bī-ḫad zerre nīst ṭā‘ at [ü] zühd¹⁵⁴
Mağfıret bābına geldim¹⁵⁵ eyledim ‘ özrüm ifşā*

15a K

¹⁴² pend-i şāh: bī-günāh K

¹⁴³ Münacāt: Dīger K

¹⁴⁴ Hudā: şehā K

¹⁴⁵ gırmez idi gūşuma h[i]ç pend [u] nuşh-ı kāmīlāt: kanda bir fısk [u] fücūr görsem kōşardım oraya K

¹⁴⁶ kanda bir fısk [u] fücūr görsem kōşarım oraya: Gırmez idi gūşuma h[i]ç pend [u] nuşh-ı kāmīlāt K

¹⁴⁷ gāyet a‘ lā: ḫaṭ‘ i ra‘ nā K

¹⁴⁸ feyz: nūr M

¹⁴⁹ mey ile maḥbūba: mey maḥbūb ile K

¹⁵⁰ aşlā: zerre K

¹⁵¹ kıldım: etdim M

¹⁵² ḫamd ola pāk eyledim küfr-i ḫalāletden dili: ḫamdu’l-lāh pāk olup cehr-i ḫalāletden hele M

¹⁵³ Her iki nüshada da “tebbe-i mustağfir” şeklindedir.

¹⁵⁴ zerre nīst ṭā‘ at [ü] zühd: nist zerre ṭā‘ atim

¹⁵⁵ geldim: varıp M

10. Raḥmetiñ baḥrına Yā Rabbi nihāyet yoḫdurur¹⁵⁶
 atıre olmaz raḥmetiñ baḥrına nisbet cürm-i mā
11. Sensin ancak Ḥāl-ı kevn ü mekān Ḥayy¹⁵⁷ lā-yemüt
 Senden özge yoḫdurur¹⁵⁸ yalvara cān ğayr-ı Ḥudā
12. ul seniñ iḥsān seniñ raḥmet seniñ¹⁵⁹ ğufrān seniñ
 Eyle bu kemter keminiñ cürmünü Yā Rab  aā
13. Tevbe-i naṣūḫ ile tevbeler olsun yā Ğafūr
 Bir daḫi etmemeye¹⁶⁰ cürm [ü] ḫaā  ahdim ola
14. Böyle bırakma amān yā Rabbi yüzüm¹⁶¹ arasın
 Raḥmetiñ suyuyla sil¹⁶² pür-nür eyle dā'imā
15. Ḥaydarı maḫbül-ı dergāḫ eyle Yā Rabbe'r-raḫīm
 Yār bir irār bir imān bir  abdü'r-rızā

5

Münācāt-ı Cenāb-ı Bārī¹⁶³

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

14b K

1. apatdı albimi Yā Rabbi tutdı ebr-i  işyānım
 Benim bu fi' lile bilmem n'ola ḫāl-i perişānım

3b M

2. Elimde tā' atım yoḫ zerre vāḫid ben de  arz edem
 Boyandı fısqıla gönlüm apandı çeşm-i  irfānım
3. Benim bu bī-edebāne¹⁶⁴ nedir yā Rabbi ef' ālim
 Kerem ıl cāḫ-ı ḫizlāndan ḫalāṣ et beni Sübhānım¹⁶⁵
4. Ki sensin Ḥāl-ı ayyüm ki sensin Vāḫid-i mulaḫ
 Seniñ nür-ı cemālidir erāğ¹⁶⁶-ı dīnim imānım

¹⁵⁶ Bu mısra her iki nüshada da "Raḥmetiñ baḥrınıñ Yā Rab yoḫdurur nihāyeti" şeklindedir. Vezin gereği yukarıdaki gibi olmalıdır.

¹⁵⁷ ḫayy: - K

¹⁵⁸ yoḫdurur: yoḫdur M

¹⁵⁹ raḥmet seniñ: raḥmetiñ M

¹⁶⁰ etmemeye: etmeyeyim K

¹⁶¹ Rabbi yüzüm: Rabbenā yüz M

¹⁶² suyuyla sil: birle silip K

¹⁶³ Münācāt-ı Cenāb-ı Bārī: - M

¹⁶⁴ edebāne: edeb bana M

¹⁶⁵ Sübhānım: sultānım K

¹⁶⁶ erāğ: efendim M

5. Eğer olmaz ise senden ‘ināyet merḥamet¹⁶⁷ raḥmet
Zebāniler sürürler dūzaḥa tūtub girībānım
6. Görünce ben¹⁶⁸ günāh-kārı alır dūzaḥda ḥayretde
Ne günā zulm edebilmez ser-ā-pā nār-ı sūzānım
7. Degildir raḥmetiñ baḥrına nisbet aṭre-i zerre
Mürüvvet merḥamet raḥmet[le] ‘afv ıl cürm [ü] ‘iṣyānım
8. Hezār sāl rüyumu ḥākile ḥāk etsem ‘ibādetle
Gene senden ‘ināyet olmadıça yodur imkānım
9. Benim mücrim ü kemter ‘āṣı [vü] gümrāh kimin¹⁶⁹ Ḥaydar
Beni redd eyleme raḥmet apıñdan Ğanī Sübhānım

6

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İläḥi ‘āṣiyim mücrim ıların rüz [u] ṣeb feryād
Ğafürsun hem Raḥımsin hem İlähe’l-‘ālemin ıl dād¹⁷⁰
2. Ğarībim bī-kesim yodur penāhım ğayr-ı zātıñdan
Efendim ma‘būdum Allāhım eyle uluña imdād
3. Ağardı liḥye-i mūyum¹⁷¹ zevāle erdi aḥkāmım
Tolu bir ḥum¹⁷²-ı ‘iṣyānım ser-ā-pā cürmüle ber-bād
4. Ne yüz ile varam yarın ḥuzūr-ı ‘izzete yā Rab
Elimde zerre yo tā‘at ki olam ben daḥi āzād
5. Ki sensin ādir-i ayyūm Raḥım ü hem Ğafūrullāh
Seniñ raḥmetine aṭre degildir ıldığım fesād
6. Ne deñlü āṣi-i mücrim günehkār ala isem de
Ümīdim kesmezim senden ıların senden istimdād
7. Götürmez ṣad hezār üṣtūr eger yükletsem ‘iṣyānım
uluñdur Ḥaydar-ı kemter gene senden olur imdād

¹⁶⁷ merḥamet: bir ḥimmet M

¹⁶⁸ ben: men M

¹⁶⁹ kimin: kimi K

¹⁷⁰ bu manzume: - K

¹⁷¹ Bu terki aslında “mūy-ı liḥyem” olması gerekir. Vezin zoruyla böyle kullanılmış.

¹⁷² “Ḥum” kelimesi yazmada “ḥüm” şeklinde yazılmıştır.

4a M

7

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähî zāt-ı vâhidsin ki¹⁷³ hâşâ eyleye inkâr
Elest bezminde kün¹⁷⁴ lafzında verdim zâtıña ikrâr¹⁷⁵
2. Şerikiñ yok nazîriñ yok efendim lâ-mişâl Allâh
Ki sensin Kâdir-i kayyüm ki sensin Vâhid-i Cebbâr
3. Yoğ iken var eden sen cümleyi var eyleyen sensin
Seniñ hükümüñdedir 'arz u semâ kevâkib-i seyyâr
4. Kadîmsin sen aḥîrsin sen zâhirsin sen bâtınsın sen¹⁷⁶
Kamunuñ hâlıkı sensin seniñ emriñdedir her var
5. Habîbiñdir Muhammed menba' [u] kân-ı şefâ' atdir
Çü kıldıñ nûr-ı zâtından cihâna zâtını izhâr
6. Anıñ zāt-ı şerîfiyçün yaratdıñ cümle eşyâyı
Diler gene bir anda edüben [hem] yok kılarınsın var
7. Yaratdıñ kuru balçıkdan resülündür seniñ Âdem
Hilâfet tahtına iclâs edüben eylediñ hünkâr
8. Daḥi kudretle Havvâyı yaradıp eylediñ münis
Uyup igvâsına İblisiñ âḥir oldular şerm-sâr
9. Çıkarıp cennetiñden bu fenâ iklimine sürdüñ
Hezâr sâl göz yaşı döküp ede cürmüne istiğfâr
10. Olup müstağfiri maqbül [u] 'izzet âḥiri Âdem
Görüşdüler 'Arafâtda erişdi luṭf-ı Girdiğâr
11. Ne deñlü mücrim ise 'aşı [vü] kemter kuluñ Haydar
Seniñdir luṭf [u] ihsân yâ Raḥîm [ü] yâ Ğafûr Settâr

¹⁷³ Yazmada “kim” şeklindedir. Vezin gereği “ki” olması gerekir.

¹⁷⁴ “O'nun emri, bir şeyi dileyince ona sadece «Ol!» demektir, o olur.” Yâsin suresi 82. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 594.

¹⁷⁵ bu manzume: - K

¹⁷⁶ Bu mısradaki “Zâhir ve bâḥın” kelimeleri vezin gereği zihafılı okunması gerekir.

8

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähî ' aşiyim cürmüm nihâyetsiz yedim bî-bâr¹⁷⁷
Nice dergâhıña varam seniñ ben yâ Ğafūr Cebbār
Günâhım bî-nihâyet her işim fişk leyl ü nehâr*
Esirge bāb-ı luṭfuña gelip yalvarırım Settār
Ki sensin Ḥālîk-ı kevneyn ki sensin vâhid-i Ğaffār
2. Götürmez biñ қаtār üştür eger yükletsem ' işyânım
Taḥammül edemez dağlar yanar bir nār-ı sūzânım
Degildir rahmetiñ baḥrına nisbet қаtre Sübhânım
Esirge bāb-ı luṭfuña gelip yalvarırım Settār
Ki sensin Ḥālîk-ı kevneyn ki sensin vâhid-i Ğaffār

4b M

3. Ḥabîbiñdir Muḥammed Muṣṭafā ' aşkına yâ Allāh
[Bu] ' Arş [u] kürsi Sidretü'l-müntehā¹⁷⁸ ' aşkına yâ Allāh
O Ḥadice Fāṭıma faḥrū'n-nisā ' aşkına yâ Allāh¹⁷⁹
Esirge bāb-ı luṭfuña gelip yalvarırım Settār
Ki sensin Ḥālîk-ı kevneyn ki sensin vâhid-i Ğaffār¹⁸⁰
4. Ğarîb ü bî-kes ü mücrim ḳulundur bu seniñ Ḥaydar
Celāl-i iltifâtıñla derünümde elem gider
Ḳapıñdan ḳılma red yâ Rab ḥabîbiñ ümmet-i kemter
Esirge bāb-ı luṭfuña gelip yalvarırım Settār
Ki sensin Ḥālîk-ı kevneyn ki sensin vâhid-i Ğaffār

9

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähî isterim senden murādım eyle iḥsān dād¹⁸¹
Ki senden ğayrı yoḳdur[ur] edecek bî-kese imdād
Seni ḳoyup da yâ Rabbi kime ḥālîm ḳılam feryād
Amān yâ Rabbenā ḳoyma perişān dil-şikest nā-şād
2. Ğarîbim bî-kesim mücrim ḳulunum umarım iḥsān
Ğafürsun hem Kerîmsin yâ Raḥîm u yâ Ğanî Sübhān
Seniñ emrindedir dünyā vü ' uḳbā ins u cin keyvān
Seniñ қаpıñdan özge yoḳdurur yalvaracaḳ dārād (?)

¹⁷⁷ bu manzume: - K

¹⁷⁸ Bu Arapça terkiб Farsça'ya izafet-i maktū' "sidre-müntehā" şekline dönüştürülünce vezin düzelmiştir.

¹⁷⁹ Bu mısra "ol" kelimesi yerine vezin gereği "o" olacak ve "Ḥadice" kelimesi de "Ḥadce" şeklinde okunacaktır.

¹⁸⁰ Bu mütekerrir mısra M nüshasının 2 ve 3. bendlerinde yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında "Eyzan" ibaresi kullanılmıştır. Bu "eyzan" ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.

¹⁸¹ bu manzume: - K

3. Yaradılmış kamu zāt-ı eḥadiyyetini işbāt
Eder var idi zātın yoğ iken ‘ālemde h[ī]ç bir zāt
Evveli vü āḥiriniñ intihāsı yoğ nihāyāt*
Kuluna feyz u luṭfuñ kıl ‘ināyet eyle yā Rab şād
4. Ḥabībiñdir Muḥammed zāt-ı pāk [ü] nūr-ı vāḥiddir
Cemāl-i pertevi şems [u] kâmerden daḥi zā’iddir
Fe kâne Kābe kavseyne ev ednā¹⁸² emr-i şāhiddir
Bu Ḥaydar ümmet-i Aḥmeddir eyle Rabbenā dil-şād

10

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

5a M

1. İlähî eyle feyziñle ḥazînim kulunu mesrūr
Ġarībim mücrim-i bîkes ‘alîlim kalb [u] dil-meksūr¹⁸³
2. Ümîdim kesmezim her ne kadar ‘āsi [vü] gümrāhsam
Umarım bāb-ı luṭfuñdan ‘ināyet merḥamet mağfūr
3. Sen ol ki pâdişāhlar pâdişāh ‘ādil [ü] Raḥîmsin
Seniñdir mağfîret raḥmet ki sensin vāḥid ü Ġafūr
4. Yanar cān u tenim sūz-ı alev-i ‘aşk [u] şevkıñle
Ki senden ğayr ile olmaz dil-i vîrānemiz ma‘mūr
5. Sirişkim ‘āleme bārān gibi āb-ı revān oldu
Firāk-ı nāle-i āh u enînimle cihān mehcūr
6. Ḥabībiñ Aḥmed ü Maḥmūd Muḥammed Muştafāniñ bu
Za‘îf bî-çāre mücrim ümmeti Ḥaydarı kıl mesrūr

11

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähî ‘abd-i ‘āciz mücrim [ü] kemter kemîn bî-kes
Kulunum afv [u] mağfîret Muḥammed ‘Alî ‘aşkına¹⁸⁴
2. Yüzüm döndürmezim olsam ne deñlü ‘āsi [vü] nā-kes
Mürüvvet merḥamet şefkat ḥabībiñ āli ‘aşkına
3. Esîrim bende-i nefsim ğarîk-i baḥr-ı ‘işyānım
Amān yā Rabbenā meded muhabbet ḥālî ‘aşkına

¹⁸² Aralarındaki yakınlık (kābe kavseyn) iki yay arası kadar veya daha yakın oldu da” Necm suresi 9. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, s. 697.

¹⁸³ bu manzume: - K

¹⁸⁴ bu manzume: - K

4. Yüzüm yok dergeh¹⁸⁵-i ‘izzine ‘arz etmeye [bu] hâlim
Bağışla cürmümü rahmet şeb-i vişâli ‘aşkına
5. Firāk-ı nâle-i âh u enînle¹⁸⁶ dağlar âh eyler
‘Înâyet rahmet mürüvvet enbiyâ velî ‘aşkına*
6. Kuluñdur hem ğarîbin Haydarî ümmet-Muhammeddir
Bağışla yâ Ğafûral’l-âh Muhammed ‘Alî ‘aşkına

12

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey Kerîm-i lâ-yezâl luţfuñla ihsân eyle hâl¹⁸⁷
Biz ğarîb ü bî-mecâliz ey Raĥîm-i zü’l-celâl
‘Abd-i ‘âciz mücrime eyle meded yâ Rab meded
Nûr-ı zâtın faĥr-ı ‘âlem Muştafâya kıl vişâl
2. Bende-i kemter kemîn ‘âşi vü mücrim bir ‘alîl
Boyn egip geldim der-i ihsânına kılma sefîl
Sen dururken kime ĥâlîñ ‘arz ede Rabbü’l-celîl
Mağfîret rahmet mürüvvet kân[ı]¹⁸⁸ sin sen müte‘âl
3. Oñ sekiz biñ ‘âlemiñ faĥr-i ĥabîbiñ hürmeti
Baĥr-ı luţfuñdan kerem kıl [hem] ‘inâyet rahmeti
Sen ‘atâ kılma isen etmez Muhammed şefkati
El-amân ey vâĥîd-i Rabbe’l-ĝafûr Ĥay-zü’l-celâl
4. Rûz [u] şeb kârım ĥaţâ ‘işyânıla nefse esîr
Olmuşum yokdur yüzüm aĥvâlîmi edem tefsîr*
Sen bilirken ben ne ĥâcet ki edem ĥâl taĥrîr*
Kıldıransensin kılan sen n’ola ‘abde kıl ü kâl
5. Nûr iken berzaĥ-ı ‘âleme bıraĥdıñ yâ Mecîd
Eylediñ icrâ-yı aĥkâm lâ şerîk zât-ı vaĥîd
Kılma Ĥaydar kemteri dergâh-ı vâlâñdan ba‘îd
‘Âşıkıñ maĥşûdu ma‘şûkuna vişâl-i kemâl

5b M

¹⁸⁵ Yazmada “dergâh” şeklindedir. Vezin gereği “dergeh” olması gerekir.

¹⁸⁶ Yazmada “enînimle” şeklindedir. Vezin gereği yukarıdaki şekilde olmalıdır.

¹⁸⁷ bu manzume: - K

¹⁸⁸ Yazmada “kânsın” şeklindedir.

13
4 + 4= 8'li hece vezni

1. Ey Kādir [ü] Kāyyūm Hudā¹⁸⁹
Luṭf [u] kerem senden ʿ aṭā
Her dem kārım cürm ü ḥaṭā
Yā Rabbenā senden ʿ aṭā
2. Hālīk ezel taḳdīr ede
Maḥlūk nice tedbīr ede
Ermez ʿ āḳıl taʿ bīr ede
Yā Rabbenā senden ʿ aṭā
3. Ezel dedi cāna belī
Cānā yine cān bülbülü
Kimi uşlu kimi deli
Yā Rabbenā senden ʿ aṭā
4. Hāydar ḳuluñdur pür-keder
Vuşlat demiñ ārzū çeker
Ümmī geldi ümmī gider
Yā Rabbenā senden ʿ aṭā

14

2a K Naʿ t-ı Şerīf Hazret-i Faḥr-i Kāʿ ināt

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Cemāliñ maṭlaʿ [ı] nūr-ı Hudādır yā Resūlaʿ l-lāh
Vücūduñ ins ü cinne reh-nümādır¹⁹⁰ yā Resūlaʿ l-lāh
2. Sen ol sultān-ı ʿ ālemsin ki taḥtiñ ʿ arş-ı aʿ lāda
Ḳarıñda Hüsrevān kemter gedādır yā Resūlaʿ l-lāh
3. Seniñ zāt-ı şerīfiñ bāʿ iş-i icād-ı ʿ ālemdir
Ne söylerlerse¹⁹¹ şāniñda sezādır yā Resūluʿ l-lāh
4. Ne mümkündür seniñ zāt-ı şerīfiñ derk ede ādem
Bilen ancak Cenāb-ı Kibriyādır yā Resūlaʿ l-lāh

6a M

5. Ğarībim¹⁹² der[d]mendim ḥastayım dermān umar göñlüm
Niğāhiñ derd-i ʿ uşşāḳa devādır yā Resūlaʿ l-lāh

¹⁸⁹ bu manzume: - K

¹⁹⁰ reh-nümādır: rāh-nümādır M

¹⁹¹ söylerlerse: söylerse K

¹⁹² Ğarībim: Ğarībi K

6. EsİR-i bende-i nefsim elimde nāme¹⁹³-i ‘ işyān
Bütün ef’ āl [ü] aḥvālim ḥaṭādır yā Resūla’l-lāh
7. Ğarāz¹⁹⁴ ancak dü ‘ ālemde ḳapıña intisābımdır
Baş ile cānı Ḥaydarıñ fedādır yā Resūla’l-lāh¹⁹⁵

15

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Resül-i ḥālīḳ-ı yektā Muḥammed Muşṭafāsın sen
Şefi‘ -i ‘ arşa-ı maḥşer ḥabīb-i Kibriyāsın sen
2. Seniñçün ḥalk olundu oñ sekiz biñ ‘ ālem ey server
Seḥāvet ma‘ deni peygamber-i şāḥib-livāsın sen
3. Fe kāne ḳābe ḳavseyni ev ednā¹⁹⁶ etdi şāniñda
Seni görmek yeter ‘ uşşāḳa mir’āt-ı Ḥudāsın sen
4. Şeref buldu şeb-i Mi‘ rācda Ḳudūs-ı şerif ancak
Hemşe şān [u]şevḳetle imām-ı enbiyāsın sen
5. Eger ‘ afv eylesen Bū¹⁹⁷ Cehlile Fir‘ avn ḳıyāmetde
Ḥudā ‘ afv eyler elbet ḥākim-i rüz-ı cezāsın sen
6. Ğarīk-i baḥr-ı ‘ işyānım elim tut yā Resūla’l-lāh
Hemşe ehl-i ‘ işyānı belālardan rehāsın sen
7. Ḥalāş et cāh-ı ḥızlāndan bu Ḥaydar kemteriñini
Bütün üftādegān-ı rāh-ı Ḥaḳḳa rehnümāsın sen

16

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. ‘ Āşīḳ u müştākıñım dīvāna geldim yā resül
‘ Andelīb-veş¹⁹⁸ rüz [u] şeb efgāna¹⁹⁹ geldim yā resül
2. Raḥmetiñ baḥrına nisbet ḳaṭredir²⁰⁰ baḥr-ı muḥiṭ
Mevc-i ‘ aşkıñla seniñ²⁰¹ ‘ ummāna geldim yā resül

¹⁹³ nāme: nağme M

¹⁹⁴ Ğarāz: ‘ arāz M

¹⁹⁵ Yazmada bu mısra “Ḥaydarıñ baş ile cānı fedādır yā Resūlal’l-āh” şeklindedir.

¹⁹⁶ Aralarındaki yakınlık (kābe kavseyn) veya daha yakın oldu da” Necm suresi 9. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, s. 697.

¹⁹⁷ Her iki nüshada “Ebū” şeklindedir.

¹⁹⁸ ‘ andelīb-veş: ‘ andelībim M

¹⁹⁹ efgāna: giryāna K

²⁰⁰ ḳaṭredir: ḳaṭre M

²⁰¹ mevc-i ‘ aşkıñla seniñ: mevc-i ‘ aşkıñla men M

3. Kim girip meydān-ı ʿaşqa²⁰² yār için qurbān ola
İşte ben²⁰³ başım alıp qurbāna geldim yā resūl
4. Sīn[e]mi çāk eylerim ʿaşkıñ ile mecnūn olup²⁰⁴
Yalın ayak baş açık ʿuryāna geldim yā resūl
5. Günc-i firqatdan bu Hāydar-derdmendiñ²⁰⁵ et hālāş
El gögüsde boyn²⁰⁶ egip dīvāna geldim yā resūl

6b M

17

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey meh-i burc-ı saʿ ādet şems-i tābān Muḥammed²⁰⁷
Ey yanıqlar derdiniñ dermānı Loḳmān²⁰⁸ Muḥammed
2. Sensin ol māh-ı münevver kevkeb [ü] şems-i duḫā
Nūr-ı Haḳ maḫbūb-ı Hudā feyz-i Raḫmān Muḥammed
3. Sende tekmil oldu çün sırr-ı nübüvvet muʿ cize
Evvelī vü ḫātemisin bā-ı Qurʾān Muḥammed
4. Hāşā hāşā gelmemiş mişliñ daḫi gelmek muḫāl
Ey nübüvvet taḫtınıñ ʿunvān[ı] sultān Muḥammed
5. Görmeden Hāydar cemāl-i ʿaşkıñ dīvānesi
Der şefāʿ at eyle ey iḫsān-ı ʿummān Muḥammed

3a K

18

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. ʿĀşiyim ʿişyānda ḳaldım yā Resūlaʿl-lāh meded
Sāʿilim meydānda ḳaldım yā Resūlaʿl-lāh meded

---

²⁰² ʿaşqa: ʿaşkla K

²⁰³ ben: men M

²⁰⁴ eylerim ʿaşkıñ ile mecnūn olup: eyledim ʿaşkıñla mecnūnum seniñ M

²⁰⁵ derdmendiñ: derdmendi M

²⁰⁶ boyn: boy K

²⁰⁷ Bu şiirin ilk beyti ve sonraki beyitlerin ikinci mısrası “Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Feʿ ülün” şeklindedir.

²⁰⁸ ey yanıqlar derdiniñ dermānı Loḳmān: ey derūn-ı derd-i dil rīşine dermān M

2. Hün-ı eşkim ‘ālemi tütdu ser-ā-ser çāresiz
Ğavvāşım ‘ummānda aldım yā Resūla’l-lāh meded
3. Na‘ ra-i feryād [u] zārım gūş edip ehl-i semā
Şoĥbet-i dehānda aldım yā Resūla’l-lāh meded
4. Dūd-ı āhım sāyesi ĥūrşīde perde oldu āh
Fırat-i zindānda aldım yā Resūla’l-lāh meded
5. Nūş edip bezm-i elestden²⁰⁹ cür‘ a-ı ‘aşķıñ ezel
Mektab-i irfānda aldım yā Resūla’l-lāh meded
6. Nāme-i luţf [u] kerem ermez ise bu kemtere
El-amān dīvānda aldım yā Resūla’l-lāh meded
7. Bende-i kemter kemīniñdir bu Ĥaydar derdmend
‘Ālem-i giryānda aldım yā Resūla’l-lāh meded

19

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefāilün / Mefāilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Yıgıldı cürm [ü] ‘ işyānım şefā‘ at yā Resūla’l-lāh
Yanıp ‘aşķıñla biryānım²¹⁰ şefā‘ at yā Resūla’l-lāh
2. Edersen bāb-ı luţfuñdan bu mücrim bendeni iĥrāc
Ne şübhe²¹¹ ehl-i sūzānım şefā‘ at yā Resūla’l-lāh²¹²
3. Eger ‘afv eylemezsen men ġarībiñ cürmünü şāhā
Fırat-ı dūzaĥ-mekānım şefā‘ at yā Resūla’l-lāh*
4. Yaamdan tütduġu demde zebāniler kıyāmetde
Amān gūş eyle efġānım²¹³ şefā‘ at yā Resūla’l-lāh
5. Ferāmūş eyleyip hep²¹⁴ ehl-i maĥşer kendi ‘ işyānım
Ederler²¹⁵ la‘ nete cānım şefā‘ at yā Resūla’l-lāh
6. Bu ‘ālemde bulunmaz ben gibi bir daĥi cürmikār
Zerre²¹⁶ nīst ĥayr [u] iĥsānım şefā‘ at yā Resūla’l-lāh

7a M

3b K

²⁰⁹ elestden: elestde M²¹⁰ Yazmada “pūryānım” şeklindedir.²¹¹ ne şübhe: şübhesiz M²¹² M’de 2. beytin 2. mısrası K’da 3. beytin 2. mısrasıdır. Aynı şekilde K’da 3. beytin 2. mısrası M’de 2. beytin 2. mısrasıdır.²¹³ amān gūş eyle efġānım: amānım gūş eyle cānım M²¹⁴ hep: - M²¹⁵ ederler: edeler K²¹⁶ Vezin gereġi “zere” okunmalıdır.

7. Ne yüz ile varayım men ulu dergāh-ı ʿizzete²¹⁷
 Ḥaydar²¹⁸-ı pür-cürm [ü] ʿiṣyānım şefāʿ at yā Resūla'l-lāh*

20

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nigāhiñ derd-i ʿuṣṣāka devādır yā Resūla'l-lāh
 Vücūduñ ʿālemine reh-nümādır²¹⁹ yā Resūla'l-lāh
2. Ne mümkün vaşf²²⁰ ede ādem seniñ zāt-ı şerīfiñi
 Ki zāt-ı pākiñ vaşşāfi Ḥudādır yā Resūla'l-lāh*
3. Verildi şeb-i Miʿrācda kamu derdlilere dermān
 Ğubār-mağdem-i pākiñ tütüyādır yā Resūla'l-lāh
4. Yanıp ʿaşkıñla ʿāşıklar geçerler cān ile başdan²²¹
 Vişāl-i meh-cebiniñ²²² bī-nihādır yā Resūla'l-lāh
5. Cemāliñden cüdā olmağ celālimdir benim cānā
 Celāliñ ṭabʿ-ı uṣṣāka şafādır yā Resūla'l-lāh
6. Nazar kııl bende-i mücrim [bu] Ḥaydar-cürm [ü] gümrāha²²³
 Nigāhiñ derd-i ʿuṣṣāka devādır yā Resūla'l-lāh

21

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Elif kıaddimi dāl etdi günāhım yā Resūla'l-lāh
 Utandırdı beni rüy-ı siyāhım yā Resūla'l-lāh
2. Seniñ ol bāb-ı iḥsāniñ dururken ben kime varam
 Ğarībim dervişim²²⁴ yoğdur penāhım yā Resūla'l-lāh
3. Türāb-ı āsitāniñdan yüzüm dūr eylemem aşlā
 Mağām-ı nūr-ı zātıñ kıble-gāhım yā Resūla'l-lāh
4. Firāk-ı nār-ı ʿaşkıñ rüz [u] şeb kıalbimde yanmağda
 Yağarsa ṭañ mıdır eflāk[i] āhım yā Resūla'l-lāh

²¹⁷ men ulu dergāh-ı ʿizzete: ol ulu dīvān-ı Allāh K

²¹⁸ Ḥaydar: Ḥaydarā K

²¹⁹ ʿālemine reh-nümādır: ʿāleme raḥmet-nümādır M

²²⁰ vaşf: vāsıf M

²²¹ cānıla başdan: başıla cāndan M

²²² cebiniñ: cebiniñ M

²²³ cürm [ü] gümrāha: pür-cürüm-kāra M

²²⁴ dervişim: dervişim M

7b M, 4a K

5. Ki seniñ mazhar-ı sırr-ı şifât-ı Hâzret-i Qur'ân²²⁵
Hâkîkat kân[ı]sıñ yoq iştibâhım yâ Resûla'l-lâh
6. Ki burc-ı heft-eflâkde Cenâb-ı Hâkka vâşıl kim²²⁶
Hürüc etdi o şeb aşk-ı külâhım yâ Resûla'l-lâh
7. Dü-çeşmi Hâydarıñ hasret çeker feryâd eder²²⁷ ağlar
Açılır mı 'aceb baht-ı siyâhım yâ Resûla'l-lâh

22

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey gönüller şehriniñ şâhı Habîb-i Kibriyâ
Vey bedenler burcunuñ mâhı Habîb-i Kibriyâ
2. Nür-ı vechiñ²²⁸ pertevi nür-ı Hudâdır yâ resûl²²⁹
Kâbe kavseyiñ şehensâhı Habîb-i Kibriyâ
3. Bezm-i ev ednâya erdi hil' at-i levlâk ile
Baş gözüyle gördü²³⁰ Allâhı Habîb²³¹-i Kibriyâ
4. Erdi ol zât-ı Hudâya etmedi aşlâ arâm
Yek nefesde kıldı kat' -râhı Habîb-i Kibriyâ
5. Kaç' edip yüz biñ hicâbı erdi halvet²³²-gâhına
Giydi fahrî şâh²³³-ı Allâhî Habîb-i Kibriyâ
6. Hâydarâ bil cürm-i bî-ğad şübhesiz mağfûr olur
Dilese Hağdan o gümrâhı Habîb-i kibriyâ

23

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Vücüdüm süz-ı 'aşkıñla ço yansın yâ Resûla'l-lâh
Boyanıp eşk-i hasretle yıqansın yâ Resûla'l-lâh

²²⁵ sırr-ı şifât-ı Hâzret-i Qur'ân: nür-ı şifât-ı âyet-i Qur'ân K

²²⁶ ki burc-ı heft-eflâkde Cenâb-ı Hâkka vâşıl kim: burüc-ı heft-eflâkı geçip Allâha vuşlatda M

²²⁷ feryâd eder: firkatde kan M

²²⁸ vechiñ: zâtiñ M

²²⁹ nür-ı Hudâdır yâ resûl: yezdân nürundan ezel K

²³⁰ gördü: gördüñ M

²³¹ Habîb: resûl M

²³² halvet: levlâk M

²³³ fahrî şâh: şâh fahrî M

2. Ki senden özge yokdur[ur] amānım ğayrı²³⁴ bir zāta
Hemīşe maqşad-ı ‘ aşık-ı cānsın yā Resūla’l-lāh
3. Geceler şubh[a] dek feryād eder bu dil-i nālānım²³⁵
Bu gönlüm tahtınıñ sulţān[ı]²³⁶ sensin yā Resūla’l-lāh
4. Seni görmeklik ‘ uşşāka yeter mir’āt-ı Hāq sensin
Dü-‘ ālemde mürüvvet kān hānsın yā Resūla’l-lāh
- 4b K
5. Seniñ çün halk olundu nüh-felek burc [u] kevākibler
Kamu ins ü cine cāna burhānsın yā Resūla’l-lāh*
- 8a M
6. Bu Hāydar āşī [vü] mücrime senden ermeye²³⁷ şefkat
Nice ol düzağ-ı firkatde yansın yā Resūla’l-lāh

24

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Cemī‘ -i enbiyānıñ serve[r]i Aḥmed Muḥammeddir²³⁸
Kamu-[yı] evliyānıñ rehberi Aḥmed Muḥammeddir
Anıñ zāt-ı şerīfi çün var oldu cümle mevcūdāt
Şefī‘ -i ins ü cin peygamberi Aḥmed Muḥammeddir
2. Yaratdı nūr-ı zātından anıñ zāt-ı şerīfiñ Hāq
Velī āḥir-i nebī geldi ki ol nūr-ı zāt-ı Hāq
Yaradılmaz idi ‘ ālem Muḥammed olmasa müştāk
Yaradılmış kamu var mefḥari Aḥmed Muḥammeddir
3. Beşerdir zāhirā nūr-ı ḥaḳīkat bātını Sübhān
Anıñ nūr-ı cemālidir kamu şems ü ziyā elvān
Şefī‘ -i ‘ arşa-ı maḥşer ḥabīb-i ḥazret-i Yezdān
Ledünnī ‘ ilminiñ [hem] maḫharı Aḥmed Muḥammeddir
4. O şāh-ı pür-kerem-kānıñ ‘ uşāt-ı ümmetiyim men
Hüseyniyim gedā-kemter kemīn-i Hāydarīyim men
Elest bezminde ‘ ahd [ü] mişākım [hem] Ca‘ feriyim men
Çerāğ-ı dīnim Hāydar neyyiri Aḥmed Muḥammeddir*

²³⁴ amānım ğayrı: iştibāhım ğayr K

²³⁵ bu dil-i nālānım: gözlerim ağlar M

²³⁶ bu gönlüm tahtınıñ sulţān[ı]: göñül tahtındaki sulţān ki K

²³⁷ āşī [vü] mücrime senden ermeye: mücrim [ü] kemtere eyle yā resül M

²³⁸ bu manzume: - K

25

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Enbiyāniñ serve[r]isin yā Muḥammed Muştafā
Evlüyāniñ rehberisin yā Muḥammed Muştafā²³⁹
2. On sekiz biñ 'ālemiñ sulṭān[ı] sensin yā resūl
Mevcūdātıñ faḥrı²⁴⁰ sensin yā Muḥammed Muştafā
3. Şāniña levlāke levlāke²⁴¹ buyurdu Ḥaḳ seniñ
Kābe ḳavseyñ enverisin yā Muḥammed Muştafā
4. Kim ki cānından 'aziz sevmeye ey şāhım seni
Mürseliniñ ekremisin yā Muḥammed Muştafā
5. Gerçi ḥatm-i enbiyā²⁴² ammā rüsülün evveli
'Aşıḳa cān neyyirisin yā Muḥammed Muştafā
6. Şems [ü] māh 'arz [u] semā [hem] levḥ [ü] ḳalem 'arş [ü] kürs
Zerre olmaz nūr-ı zāt-ı mazḥarıña yā Muḥammed Muştafā
7. Ümmetiñdir bu seniñ Ḥaydar-ı mücrim²⁴³ yā resūl
Kıl şefā' at mazḥarıña yā Muḥammed Muştafā

8b M

26

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Cemāliñ şems-i ḥaḳıḳat vişāliñ vaşl-ı Mevlādır
Vücūdün 'āleme raḥmet nigāhiñ derde devādır²⁴⁴
2. Seniñ nūr-ı şerefiñle var oldu cümle mevcūdāt
Ḳudūmuñ ser-tāc-ı 'izzet gubārı cāna tūtyādır
3. Seniñ zāt-ı şerifiñ nūr-ı zāt-ı Ḥaḳdur[ur] lā-şek
Seni görmek yeter 'uşşāḳa zātıñ zāt-ı yektādır
4. Fe-kāne ḳābe ḳavseyñi ev ednā²⁴⁵ etdi şāniñda
Ki taḥtın 'arş-ı a' lāda ḳudūmuñ daḫi vālādır

²³⁹ bu manzume: - K

²⁴⁰ Yazmada “mefḥarı” şeklindedir. Vezin gereği “faḥrı” olmalıdır.

²⁴¹ “**Sen olmasaydın sen olmasaydın** felekleri yaratmazdım” El-Aclünî, *Keşfü'l Hafā ve Muzilü'l-İlbās Ammā'stehire Mine'l-Ehādisi Alā El-Sineti'n-nās (I-II)*, Beyrut 2001, C. II, 148.

²⁴² Yazmada “enbiyāsın” şeklindedir. Bu şekilde vezin bozulmaktadır.

²⁴³ Yazmada “mücrim Ḥaydar” şeklindedir.

²⁴⁴ bu manzume: - K

²⁴⁵ “Aralarındaki yakınlık (kābe kavseyñ) veya daha yakın oldu da”²⁴⁵ Necm suresi 9. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 697.

5. Eger ‘afv eyleseñ rüz-ı kıyām Fir‘avn [u] Nemrūdu
Hudā ‘afv eyler elbette ki hükümñ emr-i Mevlādır
6. Kuluñ hem ümmetiñ²⁴⁶ Haydar-i mücrim yā Resūla’l-lāh
Şefā‘ at kııl şefā‘ at kııl ğarībiñ bir fuķarādır

27

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. ‘Āşī [vü] gümrāh қalīlim yā Muḥammed kııl meded
Sā‘ilim mücrim zelīlim yā Muḥammed kııl meded²⁴⁷
2. Bir ğarīb bī-kes ‘alīl yoқdur penāhım yā resūl
Künc-i ḥasretde sefilim yā Muḥammed kııl meded
3. Sen dururken kime gidem yā şefī‘ a’l-müzñibīn
Muқbil-i‘ āşī celīlim yā Muḥammed kııl meded
4. Ger mürüvvet kıılmaz iseñ vāy benim aḥvālime
Rüz-ı maḥşerde ḥacīlim²⁴⁸ yā Muḥammed kııl meded
5. Ümmetiñdir bu gedā Haydar senin yā Muştafā
Der-i luţfuñda ‘alīlim yā Muḥammed kııl meded

28

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Cem çerāğı ‘ālemiñ şems [ü] қamerdir Muştafā
Yār-ı şiddik-ekber [ü] şāh-ı ‘Ömerdir Muştafā²⁴⁹
2. Feyz-i ‘Oşmān zi’n-nüreyñ nüşḥa-ı kübrādır hem [ol]
Şāh-ı Merdān-ı ‘Alī vü Ḥaydardır²⁵⁰ Muştafā
3. Nūr-ı Ḥaқdır zāt-ı pāki zāt-ı Ḥaқdan ğayr nīst
Enbiyā vü mürselīne tāc-ı serdir Muştafā
4. Cümle mevcūdātñ [ol] meḥari evvel āḥiri
Taḥt-ı levlāk pādişāh[ı] zāt-ı ferdir Muştafā
5. Ḥaқ dedi şānında anıñ raḥmeten li’l-‘ālemīn
Hem şefā‘ at menbā‘ rüz-ı maḥşerdır Muştafā*

9a M

²⁴⁶ Yazmada “ümmetiñdir” şeklindedir.

²⁴⁷ bu manzume: - K

²⁴⁸ Yazmada “hecīlim” şeklindedir

²⁴⁹ bu manzume: - K

²⁵⁰ Vezin gereği “Ḥaydardır” kelimesinin ilk hecesi medli okunacaktır.

6. Her ne deñlü mücrim isen Haydarā gam çekme sen
Mücrim ü bî-keslere püşt [ü] kemerdir Muştafa

29

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şāh-1 kevneyn Muştafa sultān-1 rüsül enbiyā²⁵¹
Nūr-1 Haq maḥbüb-Ḥudā Aḥmed Muḥammed Muştafa
Haq dedi levlāke levlāk lemā ḥalaqtu eflāk*²⁵²
Kıblegāh-1 kibriyā Aḥmed Muḥammed Muştafa
2. On sekiz biñ 'ālemiñ seyyidi faḥr-1 kā'ināt
Zāt-1 pāk[i] ḥürmetine yaradıldı mevcüdāt
Olmasa bulmazdı 'ālem cümle-[i] zerrāt şebāt²⁵³
Evvelin [ü] intihā Aḥmed Muḥammed Muştafa
3. Kābe kavseyiñ şehensāh[1] resül-i ekrem*²⁵⁴
Vāşıl-1 zāt-1 aḥad sırr-1 ḥafī beytü'l-ḥarem
Zāt-1 şāniñda Ḥudā buyurdu şefi'ü'l-cerem
Ḥākim-i rüz-1 cezā Aḥmed Muḥammed Muştafa
4. Haşre dek bākīdir emr-i şer' ü işbāt-1 Qur'an
Ehl-i tevḥidiñ budur ikrārı imān-1 Qur'an
Haydarā nūr-1 Ḥudā zāt-1 Muḥammed bî-gümān
Gayr nist ez-Haq temennā Aḥmed Muḥammed Muştafa*

30

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şübhe lā-şek nūr-1 zāt-1 kibriyādır Muştafa
Cism[i] laḥmı demi rūḥu Muştafādır Murtaza²⁵⁵
2. Onsekiz biñ kā'inātın şāh-1 kevneyn Muḥammed
Enbiyā vü mürselini Haqqa oldur²⁵⁶ rāh-nümā
3. Evveliniñ aqdemidir āḥiriniñ ḥātemi
Aqdemī Ādemden aqdem bulmadan 'ālem beka²⁵⁷

²⁵¹ bu manzume: - K

²⁵² “Sen olmasaydın sen olmasaydın felekleri yaratmazdım” El-Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā (I-II)*, C. II, 148.

²⁵³ Yazmada bı mısra “Olmasa bulmazdı 'ālem şebāt cümle zerrāt” şeklindedir.

²⁵⁴ Yazmada “resül-i el-kerem” şeklindedir.

²⁵⁵ bu manzume: - K

²⁵⁶ Yazmada “oldur Haqqa” şeklindedir. Vezin gereği yukarıdaki şekilde olmalıdır.

²⁵⁷ Yazmada bu kelime “kef (ك)” ile yazılmıştır.

9b M

4. Yoğ iken kevn ü mekân zāt-ı ecell mevcūd idi
Evveline ibtidā nīst āhırine intihā
5. Varlığın izhār için var etdi nefsi-Ādemi
Yoğ idi Ādemden aqdem zāt-ı Hāqqa āşinā
6. Enbiyā vü mürseline etdi āyet beyyināt
Vahy-ı Cibril ile oldu āşikār emri-ı Hūdā
7. Hāq [u] bātıl emri-ı ma' ruf nehy-i münker āşikār
Zāt-ı Aḥmed Ḥaydarā şemsü'd-ḍuḥā nūr-ı Hūdā

31

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün²⁵⁸

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Zāt-ı Hāq nūr-ı Hūdā maḥbūb-ı Yezdān Muḥammed²⁵⁹
Vāşıl-ı kurb-ı ev ednā nāzil-i Kur'an Muḥammed*
2. Onsekiz biñ 'ālemiñ faḥrı şefi'ü'l-müznibin
Taḥt-ı levlāk pādişāhı şāh-ı sulṭān Muḥammed
3. Evveliniñ aqдеми[dir] āhıriniñ ḥātemi
Enbiyā vü mürseline tāc-ı 'unvān Muḥammed
4. Gelmeseydi 'āleme var olmaz idi kā'ināt
Mevcūdātıñ mefḥarı menba' -ı iḥsān Muḥammed
5. A[k]demi Ādemden aqdem bulmadan Ādem vücūd
Nūr-ı Hāq zāt-ı ecell Maḥmūd-ı 'irfān Muḥammed
6. Kul huve'l-lāhu aḥad²⁶⁰ işbāt eder Hāqkı 'ayān
Ḥaydarā genc-i ḥaḳikat sırr-ı pinhān Muḥammed

32

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nūr-ı zāt-ı Hāqdır Aḥmed bā' iş-i ümmü'l-ḥayāt
Onsekiz biñ 'ālemiñ seyyidi faḥr-ı kā'ināt²⁶¹

²⁵⁸ Bu şiirin ilk beyti ve sonraki beyitlerin ikinci mısrası "Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fe'ülün" şeklindedir.

²⁵⁹ Bu manzume: - K

²⁶⁰ "De: O, Allah, tek birdir!" İhlas suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 844.

²⁶¹ bu manzume: - K

2. Cümle yaradılmışın mefharı maḥbüb-ı Hudā
Olmasa bulmaz idi [ol dem] vücūd bu mevcūdāt
  3. Heft-felek [ü] ‘ arş [u] kürs [ü] levḥ [ü] kalem şems kamer
Ḥāk [u] āb [u] nār [u] bād ins u cin [ü] ḥayvān nebāt
  4. Genc-i esrār-ı ḥaḳīḳatdır Muḥammed Muştafā
‘ Aḳl-ı küll idrāk edemez nice bile ‘ aḳl-ı māt²⁶²
  5. Zāt-ı şāniñda Hudā levlāke levlāk söyledi
Vaḥy-ı Cibril ile nāzil oldu āyāt-beyyināt
- 10 a M**
6. Ḥaḳḳı bilmek Ḥaydarā āsān amā Muḥammedi
Bilme müşkildir bulamaz bulmadıḳça dil necāt

33

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nūr-ı zāt-ı Ḥaḳdır Aḥmed [ü] Muḥammed Muştafā
Ḥāşş-ı dāmād[dır] ‘ Alī Ḥaydar-ı kerrār-ı Hudā²⁶³
2. Kim Muḥammedden ‘ Alī[y]i kıla tefriḳ söyle bil
Eden oldur cān [u] tenden zālīm-i bī-dīn cüdā
3. Laḥmuke laḥm demuke dem cismuke cism rūḥuke rūḥ*
Yek vücūddur zāt-ı Aḥmedle ‘ Alī mihr-i vefā
4. Ḥaḳḳı ibṭāl eyleyip inkār eden münāfıḳın
Oldular İblīs-āsā la‘ net-i Ḥaḳḳa sezā
5. Kā’inātın mefharı maḥbüb-ı Ḥaḳdır Muḥammed
Nefḥa-ı rūḥ-ı ezelidir ‘ Alīyyü’l-Murtażā
6. Evveliniñ āḥiridir āḥiriniñ ḥātemi
Taḥt-ı levlāk şāh[ı] Muḥammed ‘ Alī sırr-ı fenā
7. Ḥaydar-ı mücrim ü kemter çāker-i şāh-ı kevneyn*
Hem ḡulām-ı şāh-ı merdān nūr-ı çeşm-i enbiyā

²⁶² “‘ Aḳl-ı ma‘ ad” ibaresi, hem vezin hem de mahalli söyleyiş gereği “‘ aḳl-ı māt” şeklinde kullanıldığını tahmin ediyoruz.

²⁶³ bu manzume: - K

34

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Yā Resūla'l-lāh daḥilek men 'alīlim kııl meded
Ḳaddimi dāl eyledi 'iṣyān [ü] cürmüm lā-yü' ad²⁶⁴
  2. Boyn egip el bağlayıp dīvāna geldim yā resül
Bī-kesim mücrim zelīlim el-amān eyleme red
  3. Sen 'ināyet eylemezsen kim baña raḥm eder āh
'Aṣi-i kemter kemīn rüy-ı siyāh bir derd-mend
  4. Yok ki kaç'ā zerre ḥayrım ki ḥuzūra 'arz edem
İşte bir cānımdan özge ğayr yok varam meded
  5. Sen keremkān-ı mürüvvet şāh-ı kevneyn Muṣtafā
Sen şefi' ü'l-müznibīn nūr-ı Ḥudā zāt-ı Şamed
  6. Her ne deñlü mücrim isem der-i luṭfuñdan cüdā
Olamam bir dem efendim Maḥmūd Aḥmed Muḥammed
  7. Bir gedā kemter esīriñdir bu Ḥaydar yā resül
Ḳıl şefā' at ümmetiñdir yā Muḥammed etme red
- 10b M

35

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şorup ögre[n]din mi Ḥaḳḳı nice dir zāt-ı ecell²⁶⁵
Lā-mekāndır ol raḥīm ü ol kerim-i lem-yezel
2. Yoğ iken kevn [ü] mekān var idi [ol] zāt-ı ḳadīm
Nūr-ı Ḥaḳdır zāt-ı Aḥmed zāt-ı Ḥaḳ nūr-ı ezel
3. Cümle-[i] mevcūdātıñ mefḥarı Aḥmed Muḥammed²⁶⁶
Eyleme şekk ü gümān kııl müşkili bunuñla ḥall
4. Ve mā erselnāke illā raḥmeten li'l-'ālemīn²⁶⁷
Zāt-ı şāniñda buyurdu Ḥazret-i Rabbü'l-ecell
5. Enbiyā vü mürseliniñ şāh-ı kevneyn Muṣtafā
Onsekiz biñ 'ālem içre zāt-ı pāk-i bī-bedel

²⁶⁴ bu manzume: - K

²⁶⁵ bu manzume: - K

²⁶⁶ Bu mısra da kalıp "Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fe' ülün" şeklindedir.

²⁶⁷ "Ve seni, ancak dünyalara rahmet olarak göndermişizdir." Enbiya Suresi 107. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 459.

6. Hem şefî^c -i rûz-1 maḥşerdir ^c uşât-1 ümmete
Âhîriniñ aḳdemidir mefḥar-1 feyż-1 temel
7. Bir nice münkir münâfiḳ emriñi terk eyleyip
Şapdılar ğayre koyup aḥkâm-1 şerîfiñ münḥal*
8. Çek başıñ hırḳaya Ḥaydar ol sükût ü bî-zebân
Ümmet-i Aḥmedde pek az ḳaldı zîrâ şâhib-i ḥâl*

36

Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Kâ³inâtıñ seyyidi şâh-1 rüsül nür-1 Ḥudâ
Ḥazret-i faḥr-1 cihân Aḥmed Muḥammed Muştafâ²⁶⁸
2. Mazḥar-1 sırr-1 nebî dâmâd-1 ḥâşş-peygamberi
Şâh-1 merdân Ḥaydar-1 kerrâr ^c Alîyyü'l-Murtażâ
3. Ḳurretü'l-^c ayn [ü] ciğer küşe-i evlâd-1 nebî
Ḥasanü'l-ḥulḳ-1 rızâ mazlûm Ḥüseyn-i Kerbelâ
4. Laḥmuke laḥm²⁶⁹ demuke demî buyurdu çün Ḥabîb
Hel etâ²⁷⁰ şâniñda nâzil oldu sırr-1 lâ-fetâ
5. Kim Muḥammedden ^c Alî[y]i ayırıp inkâr eder
Zümre-i ḳavm-1 münâfiḳdır ola la^c net aña
6. Çâr²⁷¹-yâr maḥbûb-1 Ḥaḳḳıñ şâdıḳı hem yâridir
Ḥazret-i Şiddiḳ [u] Fârûḳ Zî'n-nüreyñ-i pür vefâ
7. Şad-şalât [u] şad-selâm âline hem aşḥâbına
Ḥaydar-1 mücrime şefḳat ḳıla sultân-enbiyâ

11a M

37

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Şems-i cihân zerre degil²⁷²
Nür-1 Aḥadsın Muştafâ
Şekk ü gümân zühre degil
Zât-1 Şamedsin Muştafâ

²⁶⁸ bu manzume: - K

²⁶⁹ Aslı "laḥmî"dir.

²⁷⁰ "Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir şey değil idi/yok idi." İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 784.

²⁷¹ Yazmada "çehâr" şeklindedir. Vezin gereği yukarıdaki gibi olmalıdır.

²⁷² bu manzume: - K

2. Şāniña buyruldu levlāk
Lemā ḥalaqtü'[I]-eflāk²⁷³
Sebeb-i mücid-i çālāk (?)
Feyz-i ebedsin Muştafā
3. Şefi' -i ḥaşır ve'n-neşir
Nūruñ her yana yetişir
Beni seniñ ile söyüşir
Şāh-ı esedsin Muştafā
4. Beşersin gerçi şüretde
Ki Ḥaḫdır zātıñ sîretde
O şeb-Mi' rāca da' vetde
Ve lem yuledsin²⁷⁴ Muştafā
5. Kuluñ hem ümmetiñ Ḥaydar
Der-i luṭfuñda bir kemter
Şefā' at-kān[ı] peygamber
' Ālī mededsin Muştafā

38

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey nebiler serve[r]ji nūr-ı Ḥudā zāt-ı Şamed
Āşī vü mücrim ' alilim bî-kesim eyle meded²⁷⁵
2. Yüz kara ' işyān-ı bî-ḥad zerre nîst tā' at-ı men
Der-i luṭfuñda ḥacilim ey şefā' at-kān Aḫmed*
3. Nefsime tābi' olub verdim hebāya ' ömrümü
Piç ü tāb oldu miyānım ḫalmadı tābım ebed
4. Gerçi ki dağlar götürmez yüklem ' işyānımı
Raḫmetiñ baḫrına nisbet ol[a]maz ḫatr[e] aḫad
5. Ḥaydar-ı bî-kes ḡaribiñ bāb-ı luṭfuñ sā'ili
Ḳıl şefā' at yā Muḫammed ümmetiñdir etme red

39

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nebiler serve[r]ji şāh-ı Muḫammed Muştafādır bu
Veliler rehberi māh-ı Ḥabīb-i Kibriyādır bu²⁷⁶

²⁷³ “Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım” El-Aclünī, *Keşfü'l Hafā (I-II)*, C. II, 148.

²⁷⁴ “ve doğrulmadı” İhlas Suresi 3. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 844.

²⁷⁵ bu manzume: - K

²⁷⁶ bu manzume: - K

2. Nedīm-i ḳurb-ı ev ednā²⁷⁷ sebep-i mūcid-i ādem
Şefā' at-kān-ı ümmet ḥākim-i rüz-ı cezādır bu

3. Zuhūr-ı ism-i a' zam ' illet-i ğāiyye-i ' ālem
Fe kāne ḳābe ḳavseyn²⁷⁸ evvelī vü intihādır bu

11b M

4. Beşerdir zāhiri bāṭını sırr-ı ' alleme'l-Ḳur'ān
Cemāl-i nev' -i ādem [ü] kemāl-nūr-ı Ḥudādır bu

5. Der-i luṭfuñ çākeri ümmeti[n]dir Ḥaydar-ı kemter
Muḥammed mücrimīniñ destgiri Muştafadır bu²⁷⁹

40

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey Cenāb-ı taḥt-ı levlāk şāh-ı maḥbüb-ı Ḥudā
Vey risālet-evc-i mäh[1 hem] Ḥabīb-i Kibriyā²⁸⁰

2. Sen keremkān [ü] mürüvvet baḥrınıñ ' ummān[1]sın
Nist ğayrı dest-girim yā Muḥammed Muştafā

3. Boyn egip el bağlayu geldim der-i iḥsāniña
Eyle şefā' at daḥilek yā şefi' -rüz-ı cezā²⁸¹

4. Ḳavl seniñ iḥsān seniñ cürm [ü] ḥaṭā ḡufrān seniñ
Ġayrı senden kime ḳılam nefis elinden vāveylā²⁸²

5. Zerre yoḳ ṭā' at ü zühd ki eyleyem ' arz-ı ḥuzūr
Yüz ḳara bir mücrim ü ' aşı-i kemter fuḳarā

6. El-amān imdād amān feryād amān āzād amān
Ḳalmışım ḥayretde nā-çāre za' ifim bī-nevā

7. Ümmetiñdir yā Resūla'l-lāh seniñ Ḥaydar-ğarīb
Ehl-i maḥşer içre rüsvāy etme şāh-ı enbiyā

²⁷⁷ “veya daha yakın” Necm suresi 9. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 697.

²⁷⁸ “Aralarındaki yakınlık iki yay arası kadar .... oldu da” Necm suresi 9. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 697.

²⁷⁹ Yazmada “Mücrimīniñ destgiri Muḥammed Muştafadır bu” şeklindedir.

²⁸⁰ bu manzume: - K

²⁸¹ Yazmada “cüdā” şeklindedir.

²⁸² “Vāveylā” kelimesi vezin gereği “vāvelā” şeklinde okunmalıdır.

41

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey şehenşāh-ı rüsül şems ü kamerdir ʔal' atin²⁸³
Bu ğarīb ü derd-mendin yaqdı sūz-ı ʔasretiñ
Dil şarāb-ı ' aşkıñın mestānesidir rüz [u] şeb
Aymazım tā olmayınca cān²⁸⁴ müyesser vuşlatiñ
2. Dūd-ı āhım başım üzre oldu ebr-i sāye-bān
Dīdelerim [oldu] Ceyhūn durmayıp çağlar her an
Merḥamet rahmet mürüvvet kıll kerem luḥ [u] iḥsān*
Boyn egip durdum dīvāniña umarım şefḫatiñ
3. Bu gedā kemter ʔuluñ ' āşi [vü] mücrim Ḥaydarıñ
Ġayrı senden kime şekvā eylesin derd-i seriñ
' Ahd [ü] mişāk[lar] edeliden beri bekler deriñ
Eyle biçāre meded mürde za' ife rahmetiñ

12a M
5a K

42

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlahi ' āşiyim dağlar götürmez cürm [ü] ' işyānım
Çevirmem yüzümü ʔaḫ' ā deriñden gerçi ʔuğyānım
2. Ki sensiñ pādişāhlar pādişāhi ḫākim-i muḫlaḫ
Seniñ zātından özge yoḫdurur ğayrıya imānım
3. Yoğ iken tende bu cānım²⁸⁵ var eden sensin [ol] beni
Nice senden cüdā olsun ʔafes-i tende bu cānım
4. Ta' aşşuḫ etmişim nūr-ı cemāliñ eylerim ārzū
Ḥariḫ-i ' aşkıla laḫm-i ciger biryāne sūzānım
5. Cihāniñ gülşeni bu çeşmime ḫār ol[a]maz aşlā
Ne gülsüñ gülşen içre yoḫ naziriñ ḫāşā sultānım
6. Yanar pervāneler şem' a dönerek nār-ı ' aşkıñla²⁸⁶
Fedādır rāhiña²⁸⁷ cānım ki sensin cāna dermānım

²⁸³ bu manzume: - K²⁸⁴ Yazmada "cānā" şeklindedir. Vezin gereği "cān" şeklinde okunmalıdır.²⁸⁵ Mısrada "bu tende cānım" ibaresi vezin gereği "tende bu cānım" şeklinde olmalıdır.²⁸⁶ şem' a dönerek nār-ı ' aşkıñla: şem' ine döne döne āh etmez M²⁸⁷ rāhiña: yoluña K

7. Bu tende dil-periřānım rāhat etmez bir an sensiz
Cihānıñ hāy [u] hūyunda degildir²⁸⁸ zerre niřānım
8. Ben ol Hāydariyim ki ʿ ařık-ı nūr-ı cemāl oldum²⁸⁹
Ne ol Mecnūn [u] Leylāyım hemān mecbūr-ı Sūbhānım²⁹⁰

43

Mefʿ ūlū / Mefāʿ ilū / Mefāʿ ilū / Feʿ ūlūn

- - v / v - - v / v - - v / v - -

5b K

1. Yā Rabbi beni mażhar-ı sırr-ı ʿ Alī eyle
ʿ Ařkıñ ile bu dil-āvāremi deli eyle²⁹¹
2. Rūyum süreyim günde hezār ħāk-i deriñe
O[l] řāh-ı kerem-kānınıñ beni kulu eyle*
3. Eşkim döküben çāk edeyim sīnemi ʿ ařkla²⁹²
Hālīm diyeyim zār ederek bülbulü eyle
4. Hāndān olayım řād eyle beni vuřlāt-ı yārla*
Ol bāğ-ı viřāl bāğbānınıñ düldülü eyle
5. Bu ğamla eger ölür isem ħařre dek ağlar
Dü-dīdelerim eşkini ħasret seli eyle
6. Dūr eyleme yā Rabbi yanar ʿ ařkıla cānım
Bu Hāydarı [sen ol] řeh²⁹³-i merdān kulu eyle

12b M, 4b K

44

Mūnācāt²⁹⁴

Mefāʿ ilūn / Mefāʿ ilūn / Mefāʿ ilūn / Mefāʿ ilūn

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Meded yā Rabbi bu ʿ āři günāhkār mücrim ü kemter
Kiminiñ şaddi ʿ iřyāndan bükülmüş ħāl-i mükedder
2. Nice dergāh-ı ʿ izzete varam rüy-ı siyāhımla
Günāhım bī-ʿ aded yoğ řāʿ atım zerre olmuşum ebter

²⁸⁸ degildir: degil yoğ K

²⁸⁹ cemāl oldum: cemālim men M

²⁹⁰ Sūbhānım: Yezdānım M

²⁹¹ Her iki nüshada “Bu dil-āvāremi ʿ ařkıñ ile deli eyle” şeklinedir.

²⁹² ʿ aşkla: her dem M

²⁹³ şeh: řāh K, M

²⁹⁴ mūnācāt: - K

3. Eger ermez ise luṭf [u] ʿ ināyet merḥamet şefkat
Kalam dūzaḥda ebed tā ebed cismim ola aḥker
4. Ümīdim kesmezim senden ki geldim bāb-ı gufrāna
Nihāyetsiz cürüm-kārım elimde almadı defter
5. Alıp defter-i ʿ işyānım ki geldim umarım rahmet²⁹⁵
Be senden ḡayrı kimlere oḡuyam ḥālimi ezber
6. Nice varacaḡım bilmem yarın rüz-ı cezāya ben²⁹⁶
Götürmez²⁹⁷ şad hezār üştür demi cürmüm ḡatı mihter
7. Ḳalırlar ehl-i maḥşer zulumetde rüy-ı siyāhımla*
Eger ḡılmaz ise şefkat bu Ḥaydar-mücrime server

45

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähī ʿ āşiyim cürmüm nihāyetsiz yüzüm ḡara
Nice dergāhıña varam zaʿ if mücrim-i bī-çäre²⁹⁸
2. Elimde zerre yok²⁹⁹ tāʿ at ki ben de ʿ arz edem zāta
Nice duram yarın rüz-ı cezāda böyle āvāre
3. Ümīdim kesmezim senden ki sensiñ vāḥid-i muṭlaḡ
Seniñ luṭfuñ ile olur ḡamu dertlilere çäre
4. Hezār sāl rüyımı ḥākile ḥāk etsem ʿ ibādetle³⁰⁰
Degil mişḡāl ki zerre olamaz ʿ işyānıma³⁰¹ pāre
5. Tıutup maḥşerde yaḡamdan zebāniler sürür iken
Düşerler ehl-i maḥşer zulumet-i dūdumla āḥ zāra
6. Amān yā Rabbi rüsvāy eyleme sensin kerem-kānı
Be senden özge aḥvālım kime ḡılayım āşkāre
7. Seniñ yā Rabbi yokdur rahmetiñ baḡrına h[ī]ç pāyān
Ġariḡım gelmişim rüy-ı siyāhım ḡılayım çäre

5a K

²⁹⁵ ki geldim umarım: umarım gelmişim M

²⁹⁶ ben: men M

²⁹⁷ götürmez: götür M

²⁹⁸ nice dergāhıña varam zaʿ if mücrim-i bī-çäre: nice dergāh-ı ʿ izzete varam mücrim-i bī-çäre M

²⁹⁹ yok: nist M

³⁰⁰ ʿ ibādetle: ʿ ibādetde K

³⁰¹ olamaz ʿ işyānıma: olmaz ʿ iş[y]ānıma M

- 13a M 8. Eger ermez ise senden ʿ ināyet merḥamet rahmet
Ne şübhe yanmada dūzaḥda kemter Ḥaydarī nāra

46

Mersiyeye Ḥazret-i İmām Ḥüseyn³⁰²

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey nūr-ı çeşm-Muştafâ maḥdüm³⁰³-ı Ḥaydar yâ Ḥüseyn
Ey ciger-küşe-i Zehrâ maʿ şüm-ı ekber yâ Ḥüseyn
Ey cemâl-i mihr [ü] mâh nūr-ı münevver yâ Ḥüseyn
Ey saçı veʿl-leyl³⁰⁴ ruhsârı gül-aḥmer yâ Ḥüseyn
2. Ey kerem-kân [u] vefâ nūr-ı Ḥudâ ceddi Ḥalîl
Ne revâdır ḥün-ı cismiñ kıldılar ḥâke sebîl
Kılmadılar kaṭʿ â ḥürmet eyleyip Ḥaḥdan ḥacîl
Görünür daʿ vâmız aḥir rüz-ı maḥşer yâ Ḥüseyn
3. Vâkıʿ ât-ı Kerbelâyı yâd edip ağlatalım
Nâr-ı ḥasretle derün-ı sînemiz dağlatalım
Akıdıp göz yaşını mânend-i sel çağlatalım
Tâ kıyâmet ḥâşr olunca âh-ı efser yâ Ḥüseyn
4. Âh neler çekdi neler âh ehl-i beyt-i Muştafâ
Ol münâfiqlar elinden şâh Ḥasan ḥulkuʿ r-rızâ
Bilmediler mi Muḥammed-zâde nesl-i âl-ʿ abâ
Yâdigâr-ı Murtażâ ʿ ammî-i Caʿ fer yâ Ḥüseyn
5. Bir takım kavm-i münâfiḳ cemʿ olub biʿl-ittifâk
Kaşd için şâh-zâde-i mazlûma kurdular nifâḳ
Şaldılar muḥibb-i evlâd-ı resûla pür-firâḳ
Ḥânedân-ı ehl-i beyt oldu mükedder yâ Ḥüseyn
6. Kaṅı ümmet eyledi zâde-i peygâmbere ḥün
Kaṅı millet kurdı dîn rāhında böyle tîr-ı ḥün
Âline evlâdına laʿ net Yezîd ibn-i melʿ ün³⁰⁵
Sönme ye tâ ḥaşre dek bu nâr-ı aḥker yâ Ḥüseyn
7. Kerbelâ şahrâsına kuruldu bir ʿ azîm divân
Ehl-i beyt-i Muştafâ feryâd eder âh el-amân
Ḥünıla boyandı pîrâheni şâhiñ nâgehân
Oldu âh ol sîm-ten³⁰⁶ ḥâke berâber yâ Ḥüseyn

³⁰² Bu manzume: - K

³⁰³ Yazmada “muḥterem” şeklindedir.

³⁰⁴ “Yemin olsun... o geceye” Leyl suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kurʿân Dili Meali*, s. 818.

³⁰⁵ Bu kelime, halk söyleyişi olan “melün” şeklinde kullanılmıştır.

³⁰⁶ Yazmada sîm ü ten” şeklindedir.

- 13b M
8. Āh kıyāmetden nişān oldu meded āh el-amān
Nāle-i feryādıla tōldu zemīn u āsumān
‘ Arş [u] kürs levḥ [ü] kalem iñledi tāvus-ı cinān
Şād olup çekdi Yezīd tiğ³⁰⁷ [u] teber yā Ḥüseyn
9. Ne revā ol gerden-i billūra ḥaṇçer ey pelīd
Nice kıydıñ ol gül-i nev-resteye mel‘ ün Yezīd
Mü ’min iseñ rüz [u] şeb cān-ı Yezīde la‘ net ed
Oldu zümre-i şehīdāna ser-‘ asker yā Ḥüseyn
10. Yine baqdılar geride durup ümmetler ‘ aceb
Ol işi işler iken ḥinzīr-ı bī-dīn bī-edeb
Lerze-nāk oldu feleklerde melekler cümle hep
Nüş edinçe ol şehādet şerbetin ter yā Ḥüseyn
11. Sürmelenüben Yezīdler oldular şād u ferāh
Ehl-i beyt-i Muştafānıñ oldu kārı āh vāh
Çāk çāk eylediler ol sīm-ten sultān[1] āh
Süsen-i zālīm elinde tiğ [u] ḥaṇçer yā Ḥüseyn
12. Kūlunum kurbānım biñ cānla cānım seniñ
Eylerim fedā-yı cān rāhında imānım seniñ
Dilde varım tende cānım āh u efgānım seniñ
Kıl şefā‘ at bir gedā kuluñdur Ḥaydar yā Ḥüseyn*

47

Merşīye-i Diğer İmām Ḥüseyn³⁰⁸

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Erişdi mātem-i māh-ı muharrem ey gönül ağla
Sirişk-i dīde-i ḥūnuñ³⁰⁹ ciğerden aqıdıp çağla
Ḥasan-ḥulḳ-ı rızānıñ ‘ aşkına yan sīneñi dağla
Bu rüz-ı mātem-i māh-ı muharremdir hemān ağla
Ḥüseyniler gibi yan rüz [u] şeb bağına taş bağla
Muḥammed Ḥaydar-ı Kerrār ‘ Alī evlādına³¹⁰ ağla

³⁰⁷ Yazmada “tuğ” şeklindedir.

³⁰⁸ merşīye-i Diğer İmām Ḥüseyn: merşīye-[i] Ḥazret-i İmām Ḥüseyn K

³⁰⁹ ḥūnuñ: ḥūnu M

³¹⁰ ‘ Alī evlādına: ‘ Alīniñ nesline K. Bu ibare bütün bendlerde aynıdır.

2. Hüseyn-i Kerbelâniñ rāhına³¹¹ qurbān³¹²-i cān eyle
 Şebī tā şubḥ[a] dek şeydā gibi āh u fiğan eyle
 İmām Zeyne'l-^c abāniñ ^c aşkına cāniñ sūzān eyle
 Cemāl-ı berg-i ruḥsārīñ şararsın berg³¹³-ḥazān eyle
 Hüseyniler gibi yan rüz [u] şeb bağına taş bağla
 Muḥammed Ḥaydar-ı Kerrār ^c Alī evlādına ağla³¹⁴

14a M, 5a K

3. Muḥammed Bākırı şāh-ı cihān eyle gül-i nālān
 Giribān-sīne-çāk edip sirişke eyle bir³¹⁵ ^c ummān
 İmām-ı Ca^c fer-i Şādık için ol dā'imī giryān
 Hezārān şad-hezār la^c net Yezīdiñ cānına³¹⁶ her an
 Hüseyniler gibi yan rüz [u] şeb bağına taş bağla
 Muḥammed Ḥaydar-ı Kerrār ^c Alī evlādına ağla
4. İmām Mūsī-i Kāzımdan tecellī nūr-vişāli gör
 Dil-i Mūsā Rızā³¹⁷-yı Ḥaḫ teselliden kemāli gör
 Taḫī vü bā-Naḫīniñ bāğ-ı vuşlatda nihāli gör
 Gözün aç bu cihān içre uyan bedr-i cemāli gör
 Hüseyniler gibi yan rüz [u] şeb bağına taş bağla
 Muḥammed Ḥaydar-ı Kerrār ^c Alī evlādına ağla
5. ^c Alemdārı Ḥasanü'l-^c Askerī ol leşker-i ğamda
 Açılsın yaralar göz göz sīneñde ağla bu demde
 Muḥammed Mehdi-i şāhib-zamāna bende ol bende
 Muḫibb³¹⁸-i ḫānedān [u] āl ola[y]dım Ḥaydarā zinde
 Hüseyniler gibi yan rüz [u] şeb bağına taş bağla
 Muḥammed Ḥaydar-ı Kerrār ^c Alī evlādına³¹⁹ ağla³²⁰

1255³²¹

³¹¹ rāhına: yoluna K

³¹² qurbān: fedā M

³¹³ berg: bir K

³¹⁴ Mütekerrir beyit:- M Aynı uygulama 3. ve 4. bendde de yapılmıştır.

³¹⁵ eyle bir: edegör K

³¹⁶ Yezīdiñ cānına: Yezīde edegör M Ayrıca “Yezīdiñ” kelimesi simetrik ve tersten yazılmıştır.

³¹⁷ Her iki yazmada “Rızā” şeklindedir.

³¹⁸ muḫibb: muḫabbet K

³¹⁹ M nüshasında “evlādı cün” şeklindedir.

³²⁰ M nüshasında bu şiirin 2, 3, 4. bendlerinin başında “eyzan” ibaresi bulunmaktadır.

³²¹ Mersiyenin yazılış tarihine işaret eden 1255 yılı, M nüshasında yazılmamıştır.

48

Diğer Mersîye-[i] İmâm Hüseyin

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim erdi gene dil mäh-ı ğam giy qaralar
Mâtem-i hüzn-i Hüseyin ile açılısın yaralar
Sîne-çāk eyler bu gün müştāk olan bî-çäreler
Kerbelâda hânedân-ı ehl-i beyt feryâdeler
6b K Çağrışirlar yâ Muhammed yâ ' Alî şehzâdeler
2. Ben nice āh eyleyip çāk-ı girîbân etmeyim
Ġonca-ı Zehrâ için cânımı kurbân etmeyim
SİNEMİ taşlarla döğüp zâr [u] nālân etmeyim
Gözlerimden yaş yerine çan³²²-ı revân etmeyim
14b M Çağrışirlar yâ Muhammed yâ ' Alî şehzâdeler
3. Birisine zehr-i kâtil kaçd edip şundu³²³ Yezîd
Birisini ibn-i Mülcem mel' ünı etdi şehîd
Qaralar giydi felekler ağladı çan³²⁴ mäh hürşîd*
Lerze-nāk oldu zemîn [ü] āsumân³²⁵ mânend-i bîd
Çağrışirlar yâ Muhammed yâ ' Alî şehzâdeler³²⁶
4. Ciddi pāk-i Muştafâdan etmeyip aşlâ hayâ
Nür-ı çeşm-i Murtażâya kıldılar günâ cefâ
Ol ciger kûşe-i Zehrâ ğonca-ı bâĝ-ı vefâ
Deşt-i Kerbelâda susuz ehl-i beyt-i Muştafâ
Çağrışirlar yâ Muhammed yâ ' Alî şehzâdeler
5. Ey Yezîd-bî-dîn nice kıydidñ o şâh-ı ekreme
Zerre inşâf etmeyip nevreste [ü] ğonca-feme
Buyrula la' net [ü] la' net cân-ı ibn-i Mülceme³²⁷
Kıydı evlâd-ı resûlu'l-lâh[a] ğarķ etdi deme
Çağrışirlar yâ Muhammed yâ ' Alî şehzâdeler

³²² çan: çanlar M³²³ kaçd edip şundu: şundular çavm-ı M³²⁴ felekler ağladı çan: feleklerde melekler M³²⁵ āsumân: taĝ taş K³²⁶ Bu mütekerrir mısra M nüshasının 3, 4 ve 5. bendlerinde yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin (3,4 ve 5) başında "Eyżan" ibaresi kullanılmıştır. Bu "eyżan" ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.³²⁷ Bu mısra her iki nüshada da "La' net buyrula la' net cân-ı ibn-i Mülceme" şeklindedir.

6. Nūr-ı zātdır zāt-ı pāki nūr-ı a' zam³²⁸ pūr-vefā
Alnı ve'ş-şems [ü] kamer ruhsarı ve'l-leyl ve'[d]- duḥā
Ceddi İbrāhīm Ḥalīl nesl-i Muḥammed Muştafā
Men ḡulām-ı şāh-ı Kerbelāyım Ḥaydar cān fedā*
7a K Çağrışırlar yā Muḥammed yā ' Alī şehzādeler

1256³²⁹

49

Diğer Merskiye-[i] İmām Hüseyin

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

15a M

1. Erdi mäh-ı ḡam fizā gel başla feryāda dilā
Sīne-çāk edip firāk-ı zāra eyle iktidā
Baş [u] cāndan geç Hüseyinler gibi eyle şalā
Sel mişāl olsun sirişkiñ rāh-ı cānāna fedā
Åh Hüseyinī vāh Hüseyinī şāh Hüseyin-i Kerbelā
2. Kurretü'l- ayn-ı Muḥammed nesl-i Ḥaydar³³⁰ Murtażā
Çünki oldular bu derd [u] miḡnete añlar revā
Bağlayu[ben] kubbe-i çarḡ-ı felek burc-ı mīnā
Gelmesin faşl-ı bahār h[i]ç³³¹ esmesin bād-ı şabā
Åh Hüseyinī vāh Hüseyinī şāh Hüseyin-i Kerbelā³³²
3. Onsekiz biñ 'ālemiñ faḡrı Muḥammed Muştafā
Eylediler nesline 'ār etmeyip bunca cefā
La' net olsun cāniña ey ḡavm-i Mervān dā'imā³³³
Kim ki şundu Ḥasanü'l-ḡulk-ı rızā zehri³³⁴ saña
Åh Hüseyinī vāh Hüseyinī şāh Hüseyin-i Kerbelā
4. Ğonca-ı ra' nā iken şoldu ḡazān-veş ol³³⁵ civān
Ṭabl-ı ārām urdurup şād oldu Yezidler hemān
Ḥānedān-ı ehl-i beyte düşdü bir āh u fiḡān
Şerbet-i cām-ı şehādeti³³⁶ edince nūş-ı cān
Åh Hüseyinī vāh Hüseyinī şāh Hüseyin-i Kerbelā

³²⁸ nūr-ı zātdır zāt-ı pāki nūr-ı a' zam: nūr-ı ism-i zāt zāt-ı pāk-i a' zam K

³²⁹ Mersiyenin yazılış tarihine işaret eden 1256 yılı, M nüshasında yazılmamıştır.

³³⁰ Ḥaydar: ceddi M

³³¹ h[i]ç: -M

³³² Bu mütekerrir mısra M nüshasının 2 ve 9. bendler arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında "Eyzan" ibaresi kullanılmıştır. Bu "eyzan" ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.

³³³ La' net olsun cāniña ey ḡavm-i Mervān dā'imā: la' net olsun la' net buyurula dā'im cāniña K

³³⁴ zehri: [ze]hri M

³³⁵ ol: o M

³³⁶ şehādeti: şehādet K

- 7b K
5. Nesl-i pāk-i Ḥaydar-ı Kerrār iken Zeyne'l-‘abā
 Koydular zindāna ašlā etmeyip zerre vefā
 Bezm olup pīş-gāhına kavm-ı Yezīd³³⁷ sürdü şafā
 Şad-hezārān³³⁸ la‘ net ola³³⁹ ey Yezīd-Mervān saña
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
6. Men imām-ı Ca‘ feriyim ey Yezīdiler biliñ
 Pāre pāre eyleyiñ bu cismimi şimdi geliñ
 Dönmenem kaç‘ā sözümde bendeyim ḥablü’l-metīn
 Ciddi pāk-i Ḥaydariyim katl ediñ başım çeliñ
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
7. Mazḥar-ı nūr-ı İlāhīken o zāt-ı muḥterem
 Zerre inşāf etmeyip kılmadılar ašlā kerem
 Ol Muḥammed Bākırīken şādık-ı beytū’l-ḥarem
 Çekdiler [hem] bunca ğam bunca firāk³⁴⁰ bunca elem
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
- 15b M
8. Ḥazret-i Kāzım Mūsāniñ³⁴¹ bendesiyim tā ezel
 Olmuşum Mūsā Rızāniñ ‘aşkı ile³⁴² mübtezel
 Şāh Takī veyā Nākīye ‘aşıqım ben³⁴³ lem yezel
 ‘Āşıq-ı bī-çāreler³⁴⁴ aĝlar yanar söyler ğazel
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
9. Ol imām-ı ‘Askerīye bend olanlar zār olur
 Zār olanlar ‘Askerī çün³⁴⁵ rāh-ı Ḥaḳda yār olur
 Yār olanlar rāh-ı Ḥaḳda Muştafāya³⁴⁶ yār olur
 Yār olanlar Muştafāya Kerbelāya zār olur
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
- 8a K
10. Ḥaydarā bu firāt-ı ğamla yanalım bir zamān
 Ol Muḥammed Mehdi-i şāhib-livā olsun ‘ayān
 Qalalar kavm-ı Yezīdiler o demde nā-tüvān
 Olıcağ lā-fetā sırrı ‘āleme bir kez ‘ayān
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā

1257³⁴⁷

³³⁷ pīş-gāhına kavm-ı Yezīd: kavm-ı Yezīd pīş-gāhına K

³³⁸ hezārān: hezār M

³³⁹ ola: olan K

³⁴⁰ firāk: sitem M

³⁴¹ Ḥazret-i Kāzım Mūsāniñ: men imām-ı Mūsā Kāzım M

³⁴² ile: kurbānı M

³⁴³ Her iki nüshada da “bir” şeklindedir.

³⁴⁴ bī-çāreler: bī-çāre dil K

³⁴⁵ ‘Askerī çün: ‘Askeriye K

³⁴⁶ Muştafāya: Muştafā M

³⁴⁷ Mersiyenin yazılış tarihine işaret eden 1257 yılı, M nüshasında yazılmamıştır.

50

Diğer Mersîye-[i] İmâm Hüseyin

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey gönül kan ağla erdi mäh-ı mâtem rüz-ı ğam
Nice şād olsun olan mü'min yanar 'âlem bu dem
Nâleler eyle firāk-ı hüznile her³⁴⁸ şubḥ-dem
Ḥānedān-ı Muşafāya çünki erdi bu elem
Cān fedā olsun yoluñda ey Ḥüseyin-i muḥterem
2. H[ī]ç hayā etmediler nesliñden ey şāhım seniñ
Ḥāke yeksān eyleyip ḥor gördüler nāzik teniñ
Nice eldir ki efendim çekdi seniñ reseniñ
Ḥūnıla ālūde kıldılar alıp pīrāheniñ³⁴⁹
Cān fedā olsun yoluñda ey Ḥüseyin-i muḥterem³⁵⁰
3. Ḳurretü'l-^ı ayn-ı Muḥammedken saña bunca cefā
Ḳıldılar 'ār etmeyip ey yādigār-ı Murtażā
16a M Ḥaşre dek kan ağlasınlar ḥānedān-ı Muşafā
Rüz [u] şeb feryād [u] zārān³⁵¹ olmaya dilde şafā
Cān fedā olsun yoluñda ey Ḥüseyin-i muḥterem
4. Ğonca-ı ra' nā iken zehrile kıldılar ḥazān³⁵²
Ḳaralar giydi felekler ağladı kan āsumān
Ḥasanü'l-ḥulḳ-ı rızāya kim ki şundu cām-ı cān
La' net olsun cāniña ey ḳavm-ı Mervān her zamān
Cān fedā olsun yoluñda ey Ḥüseyin-i muḥterem³⁵³
- 8b K**
5. Nesl-i pāk-i Aḥmed ü Maḥmūd iken Zeyne'l-^ı abā
Etdiler zindān içinde gūnā-gūn cevri³⁵⁴ cefā
Merḥabā ey ma' den ü cūy-ı kerem Mūsā Rızā
Şabrıla ey[le]³⁵⁵ tevekkül ne gelir Ḥaḳdan rızā
Cān fedā olsun yoluñda ey Ḥüseyin-i muḥterem

³⁴⁸ her: bu K³⁴⁹ pīrāheniñ: pīreheñ M³⁵⁰ Bu mütekerrir mısra M nüshasının 2 ve 7. bendler arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.³⁵¹ Her iki nüshada “zārān” şeklindedir.³⁵² ḥazān: her an M³⁵³ muḥterem: Kerbelā K³⁵⁴ cevri: aña K³⁵⁵ ey[le]: oldu K

6. Ben³⁵⁶ imām-ı Ca' feriyim eylerim āh u fizā
 Hāzret-i Kāzım Mūsāya kıldılar³⁵⁷ bunca³⁵⁸ cezā
 Ol Muḥammed Bākırıye ola her dem merḥabā³⁵⁹
 Olmadan güşāde şoldu ol³⁶⁰ gül-i cilve-nümā
 Cān fedā olsun yoluñda ey Hüseyn-i muḥterem
7. Hāzret-i şāhım Takīniñ bendesiyim bendesi
 Hem³⁶¹ Naḳīniñ olmuşum ' aşkıla cānā zindesi
 ' Askerīniñ ḳuluyum biñ cānıla³⁶² efkendesesi
 ' Āşık-ı şūrīdesi dil bende-i sāzendesi³⁶³
 Cān fedā olsun yoluñda ey Hüseyn-i muḥterem
8. Mehdi-i şāḥib-zamān³⁶⁴ bir gün ola meydān açā
 Mü 'mini ḳavm-ı münāfıḳdan ayırıp ḥüb seçe
 Şubḥa³⁶⁵ dek Ḥaydar ḳılalım³⁶⁶ āh u fiğān³⁶⁷ her gece
 Dağ taş yanar bu ğamla ' āşıkım yanmam nice
 Cān fedā olsun yoluñda ey Hüseyni muḥterem

1258³⁶⁸

16b M

51

Diğer Merşiye-[i] İmām Hüseyn

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün
 v v - - / v v - - / v v - - / v v -

1. Gene ğam er[d]i dilā çekdi³⁶⁹ siyāh[ī] ' alemi
 Dem-be-dem artmadadır derd-i derūnum ele mi
 Keşf-i esrār edeyim aldım elime ḳalemi
 Boyana ḥūn ile³⁷⁰ çeşmimde bulayım çilemi
 Āh [u] zārımla yıḳılsın feleğın bu zulemi
 Alev-āhımla yanıp yaḳıla burc süllemi

9a K

³⁵⁶ ben: men M³⁵⁷ kıldılar: kıldı K³⁵⁸ bunca: nice M³⁵⁹ her dem merḥabā: dā'im şad-şalā M³⁶⁰ ol: gonca M³⁶¹ hem: yā K³⁶² biñ cānıla: ben de ezel K³⁶³ dil bende-i sāzendesi: hem mecbūr-ı efkendesesi K³⁶⁴ zamān: livā M³⁶⁵ şubḥa: şubḥ M³⁶⁶ ḳılalım: ḳılar K³⁶⁷ āh u fiğān: āh feryād M³⁶⁸ Mersiyenin yazılış tarihine işaret eden 1258 yılı, M nüshasında yazılmamıştır.³⁶⁹ çekdi: çekildi M³⁷⁰ Her iki nüshada da "ḥūnumla" şeklindedir.

2. Kurretü'l-^c ayn-ı Muḥammed iken o şāh-ı cihān
 Ölüme³⁷¹ lāyık mıydı³⁷² cevri^cle zār u giryān
 Nice ben şād olayım yandı ciger içre bu cān
 Dem-be-dem dīdelerim dökmede ḥasret ile ḳan
 Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
 Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi
3. Göz göz olsa da sīnem āh ile nāy-āsā benim
 Eşk-i ḥūnumla boyansa da kıızıl ḳana tenim
 Şeb-i ğamda baña ḥā'ıl mi olur pīrehenim³⁷³
 Men Ḥüseynīyim Ḥüseynī Kerbelādır meskenim*
 Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
 Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi
4. Nesl-i evlād-ı resūl [u] yādīgār-ı Muşţafā*
 Ne sezā idi felek gördü³⁷⁴ bu miḥnete revā
 Zehrile şoldu dirīğā o gül-i cilve-nümā
 Nice ben etmeyeyim āh Ḥasanü'l-ḥulk-ı rızā³⁷⁵
 Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
 Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi
5. Maḳdem-i pāk-i şerīfi baña tac-^c izzetdir
 Cām-ı cevri³⁷⁶ dil-i üftādeye āb³⁷⁷-lezzetdir
 Kevkeb [u] burc-ı melāmet dile³⁷⁸ künc-^c uzletdir
 Men imām Zeyne'l-^c abāyım baña miḥnet mesnetdir*³⁷⁹
 Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
 Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi

17a M

6. La^c net ol ḳavm-i Yezīdīñ cānına şubḥ³⁸⁰ [u] mesā
 Zerre inşāf edüben etmediler aşlā vefā
 Ola ol Şāh Muḥammed Bāķıra³⁸¹ merḥabā
 Men imām Ca^c feriyim ederim āh u fizā
 Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
 Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi

9b K

³⁷¹ Vezin gereğı “ölme” şeklinde okunmalıdır.

³⁷² lāyık mıydı: lāyık mıdı böyle K

³⁷³ Her iki nüshada da bu mısra “Baña ḥā'ıl mi olur şeb-i ğamda pīrehenim” şeklindedir.

³⁷⁴ Her iki nüshada da “gördün” şeklindedir.

³⁷⁵ Her iki nüshada da bu mısra “Nice ben āh etmeyeyim Ḥasanü'l-ḥulk-ı rızā” şeklindedir.

³⁷⁶ cevri: ^c aşkı M

³⁷⁷ āb: cām K

³⁷⁸ Her iki nüshada da “dilā” şeklindedir.

³⁷⁹ mesnet: mesned M

³⁸⁰ şubḥ: her şubḥ K

³⁸¹ Her iki nüshada da “Bāķırıye” şeklindedir.

7. Olmuşum Hâzret-i Kâzım Mūsāya bende-i tām
Yanarım Mūsā Rızā ‘ aşkına her şubh ile şām
Şad-hezār la‘ net ola cānına Yezīd-i be-kām
Nesl-i evlād-ı resūle nice şunduñ zulmle³⁸² cām*
Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi
8. Şāh Taķī cānıma cāndır edemem terkini men
Hem Naķīniñ ķuluyum rāhına ķoydum ser [u] ten
Ŧaķmışım boynuma ‘ aşķıla gelin işte resen
Dem-i vuşlatda benim neme gerek şūfī kefen
Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi
9. Dönmenem bi’l-lāhi ķoydum yoluna cān u seri
Ķatl ediñ şimdi geliñ işte benim³⁸³ Hāydarī
Baş cāndan geķüben oldum imām ‘ Askerī
Ezeliden baña bu ‘ aşķ [u] muħabbet eşeri
Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi
10. Mehdi-i āl-i resūl bir gün ola ola³⁸⁴ ‘ ayān
Tīğ-ı Hāydar açıla Yezīdiler ķıla fiğān³⁸⁵
Ayrıla münkir münāfiķ keşf ola sırr-ı nihān*
La‘ l renk olsa gerek hūnıla bu hāk-ı cihān
Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi
11. Nāle-i āh u fiğānımla felek zār olsun
Yıķılıp ķaşırınıñ ebnāları tārmār olsun
Gülşeni dehr-i fenāniñ dilerim³⁸⁶ hār olsun
Meskeni ķavm-i Yezīdiñ tuţuşup nār olsun
Āh [u] zārımla yıķılsın feleğın bu zulemi
Alev-āhımla yanıp yaķıla burc süllemi³⁸⁷

10a K

---

³⁸² zulmle: cevrlle K

³⁸³ Her iki nüshada da “benim işte” şeklindedir.

³⁸⁴ ola: - M

³⁸⁵ Her iki nüshada da bu mısra “Tīğ-ı Hāydar açıla ķıla Yezīdiler fiğān” şeklindedir.

³⁸⁶ İki nüshada da “dilerim ki” şeklindedir.

³⁸⁷ Her iki nüshada da mütekerrir beyit, 2-11. bendlerde yazılmamış bunun yerine bu beyte işaret eden “eyzan” ibaresi kullanılmıştır.

17b M

12. Haydarā bir gün ola Mehdi-i şāhib-zamān
 omaya bu am-ı hicrānımı yerlerde³⁸⁸ hemān
 Hoş alır mı şanalar yanlarına bunca ziyān
 Bende-i āl-‘ abānıñ eylediği āh u fiđān³⁸⁹
 Āh [u] zārımla yıılsın feleğin bu zulemi
 Alev-āhımla yanıp yaıla burc süllemi
 1265³⁹⁰

52

Diğer Merşıye-[i] İmām Hüseyn³⁹¹

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün
 v v - - / v v - - / v v - - / v v -

1. Erdi māh-ı am-ı gerdün gene ey dil an ağla*
 ađlasın dide-i eškiñ hüznile ey cān ađla*
 Āteş-i ‘ aşıla yan ciger-i süzān ağla
 urretü’l-‘ ayn-ı Muħammed ‘ aşına her an ağla*
 Mātem-i māh-ı Muħarrem dide-i giryān ağla
 āk-ı giribān edip sinesi ‘ uryān ağla
2. Hasanü’l-ħulk-ı rızā rāhına urbān olagör
 Sineñi āk edüb[en] amzeni pür-an olagör
 Hüseyn şāh³⁹²-ı şehid ‘ aşına giryān olagör
 Rüz [u] şeb zār ile bülbul gibi nālān³⁹³ olagör
 Mātem-i māh-ı Muħarrem dide-i giryān ağla
 āk-ı giribān edip sinesi ‘ uryān ağla
3. Hem imām Zeyne’l-‘ abā cün edegör āh ile zār
 Olmağ istersen eger Haydar-ı Kerrār ile yār
 La‘ net olsun³⁹⁴ aña kim³⁹⁵ bunları eyler inkār
 Ciddi evlād-ı resül nesl-i ‘ Alı-i Kerrār
 Mātem-i māh-ı Muħarrem dide-i giryān ağla
 āk-ı giribān edip sinesi ‘ uryān ağla

10b K

³⁸⁸ yerlerde: yerde K

³⁸⁹ bende-i āl-‘ abānıñ eylediği āh u fiđān: Haydariyiz birdir ikrār ile imān ur’an K

³⁹⁰ Merşıyenin yazılış tarihine işaret eden 1265 yılı, M nüshasında yazılmamıştır.

³⁹¹ Diğer Merşıye-[i] İmām Hüseyn: Diğer Merşıye M

³⁹² şāh: mağlüm K

³⁹³ bülbul gibi nālān: bülbul-i nālān M

³⁹⁴ olsun: ola M

³⁹⁵ kim: ki K

4. Nice āh etmeyeyim nāra yanarken dil [ü] cān
 Hāzret-i Şāh Muhammed Bākırī şems³⁹⁶-i cihān
 Ca^c fer-i Şādīka³⁹⁷ yārim ederim āh [u] fiġān
 Dönmenem rāhına başım kıomuşum³⁹⁸ ez-dil [u] cān
 Mātem-i māh-ı Muḥarrem dīde-i giryān ağla
 Çāk-ı girībān edip sīnesi ʿ uryān ağla

18a M

5. Hāzret-i Mūsā Kāzım ğonca-ı şāh-ı merdān
 Şāh ʿ Alī Mūsā Rızā zübde-i ehl-i ʿ irfān
 Şāh Taķī vü bā-Naķīye olalıdan ḥayrān
 Āteş-i ʿ aşķ [u] muḥabbet beni etdi sūzān
 Mātem-i māh-ı Muḥarrem dīde-i giryān ağla
 Çāk-ı girībān edüb sīnesi ʿ uryān ağla
6. Mālik-i baḥr-ı hüviyyet māʾil-i seyf-Ḥaydar
 ʿ Āşık-ı nūr-ı cemāl fāʾil-i çeyş u şaf-der
 Ḥasanüʾl-ʿ Askerīdir dīnim imānım server³⁹⁹
 Edegör cānını kıurbān budur ʿ ıyd-ı ekber
 Mātem-i māh-ı Muḥarrem dīde-i giryān ağla
 Çāk-ı girībān edip sīnesi ʿ uryān ağla
7. Hāzret-i Şah Muhammed Mehdi-i şāḥib-zamān*
 Ḥüccetüʾl-kāyyūm-ı burhān daḥı kıutb-ı devrān
 Çār-deh ma^c şūm-ı pāke ederim āh u fiġān
 La^c net her demde Yezīde ki yanar tende bu cān*
 Mātem-i māh-ı Muḥarrem dīde-i giryān ağla
 Çāk-ı girībān edip sīnesi ʿ uryān ağla⁴⁰⁰
8. Ḥaydarā bende-i Ḥaydar olalı cān alevi
 Dem-be-dem artmadadır [o] nūr-ı imān alevi
 Kıapladı evc⁴⁰¹-i semāyı nāle-efġān alevi
 Ser çekip ʿ arşa çıkār [ol] nār-ı sūzān alevi
 Mātem-i māh-ı Muḥarrem dīde-i giryān⁴⁰² ağla
 Çāk-ı girībān edip sīnesi ʿ uryān ağla

11a K

1271⁴⁰³

³⁹⁶ şems: şāh M

³⁹⁷ Şādīka: Şādık M

³⁹⁸ kıomuşum: kıoyuşum K

³⁹⁹ Dīnim imānım Ḥasanüʾl-ʿ Askerīdir server: Dīnim imānım Ḥasanüʾl-ʿ Askerī server K. Vezin gereği yukarıdaki gibi olmalıdır.

⁴⁰⁰ Her iki nüshada da mütekerrir beyit, 2-7. bendlerde yazılmamış bunun yerine bu beyte işaret eden “eyzan” ibaresi kullanılmıştır.

⁴⁰¹ evc: burc K

⁴⁰² Her iki nüshada da “bārān” şeklindedir.

⁴⁰³ Mersiyenin yazılış tarihine işaret eden 1271 yılı, M nüshasında yazılmamıştır.

53

Diğer Merşiye-[i] Hazret-i İmām Hüseyin ⁴⁰⁴

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Haḳīkatde budur taḳḳīḳ Resūlu'l-lāh ile ey cān
Hüseyn ile Ḥasan birgün ⁴⁰⁵ olurlar idi çün mihmān
2. Der- āgūş eyleyip öpdü dehānından Ḥasanı āh ⁴⁰⁶
Hem öpdü boynu altından Hüseyni oldular ḥandān
3. Erişdi nāgehān Cibrīl dedi kim yā Resūla'l-lāh
Saña Allāh ⁴⁰⁷ selām eyler ki gönderdi ⁴⁰⁸ üç armağān
- 18b M
4. Şarılmış atlas içre üç libās verdi Muḥammede
Biri ḳara biri şarı biri ḳızıl idi el-ān
5. Buyurdu bu ⁴⁰⁹ ḳara ṭonu ḥabībime götür giysin
Aña kim eyledi dilden muḥabbet gösterim burhān ⁴¹⁰
6. Şarı ṭonu Ḥasan giysin şarara berg-i gül-cismi
Ḳızıl ṭonu Hüseyn giysin ⁴¹¹ şehīd ola dedi Sübhān
7. Anı ki ⁴¹² öpdüñ ağızından ḥarāretle yana bağı
Vereler şu deyü bir ṭas zehir nūş ede o civān
8. Anı ki gerdānından sen öpüben ⁴¹³ yā Resūla'l-lāh
Bıçaḳ kesmeye ol yerden ḳılalar enseden yazan /tīrān / nīrān (?)
9. Bu sırra Fāṭıma āgāh olup bir kerre āh etdi
Ser-ā-ser inledi ṭāvūs-ı felek kubbe-i devrān
10. ' Alīniñ na' ra-i āhı erişdi ' arş-ı a' lāya
Melekler secdeye ⁴¹⁴ başın ⁴¹⁵ götürüp oldular giryān

⁴⁰⁴ Diğer Merşiye-[i] Hazret-i İmām Hüseyin: Merşiye-i Rüz-ı Mātem M

⁴⁰⁵ birgün: şehzād M

⁴⁰⁶ Ḥasanı āh: Ḥasan māhı M

⁴⁰⁷ Allāh: Ḥudā K

⁴⁰⁸ gönderdi: yoladı K

⁴⁰⁹ bu: ki K

⁴¹⁰ burhān: seyrān M

⁴¹¹ giysin: alsın M

⁴¹² anı ki: ki anı M

⁴¹³ anı ki gerdānından sen öpüben: çün anı ki boğazından öpüp sen M

⁴¹⁴ "secde" kelimesi M nüshasında "seccede" K nüshasında "secye" şeklindedir.

⁴¹⁵ başın: baş M

11. Muḥarrem idi şoldu [vü] şarardı Ḥazret-i Ḥasan
Ḥüseyniñ kıldılar rüz-ı ʿaşüre sinesin al ʿan
12. Sevinip vurdular taḫl-ı ārām hep⁴¹⁶ sürmelendiler
Edip bir sūr-ı aʿ zam oldular Yezīdiler şādān⁴¹⁷
13. Boyandı ḥūnıla pīrāheni şehzāde-i şāhıñ
Tutuşdu nüh-felek ʿan ağladı melekler ins u cān
14. Bu ayda sürmelenmeklik Yezīde beñzemeklikdir
Ki oldular Yezīdiler bu günde şād u ḥandān
15. Olan müʿminlere şāyeste nā-şād olalar dāʿim
Ki oldular ʿamu āl-ı muḥibb-i ḥānedān giryān
16. Bu rüz-ı mātem-i māh-ı Muḥarremdir eger ʿaşıq
İseñ gel sīne-çāk edip edegör āh ile efgān
17. Muḥammed-nesl[i] evlād-ı ʿAlī hem ḡonca-ı Fāḫma
İken bunlara ne ʿtdiler Yezīdiler biliñ⁴¹⁸ ey cān
18. Hezārān laʿ net olsun āline enşārına dāʿim
Muḥibb-i ḥānedān[ı] ḥaşre dek eylediler nālān
19. Muḥibb-i ḥānedān [u] āl ola[y]dım Ḥaydarā ciddi
Ḥüseyniyem Ḥüseyniyem Ḥüseynī eylerim efgān

1259⁴¹⁹

19a M

54

Merşiyeye-i Diğer⁴²⁰

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey muḥibb-i ḥānedān [ü] ehl-i beyt āl-i ʿabā
Çāk-ı girībān edüben kılalım āh u fizā
Kerbelāda çağrışır maḥdüm⁴²¹-ı aʿ zam- Murtażā
El-meded yā ceddī pāk Aḫmed Muḥammed Muşṭafā

⁴¹⁶ hep: -K⁴¹⁷ Bu mısra K nüshasında sayfa kenarındadır.⁴¹⁸ Yezīdiler biliñ: biliñ Yezīdiler M⁴¹⁹ Mersiyenin yazılış tarihine işaret eden 1259 yılı, M nüshasında yazılmamıştır.⁴²⁰ Bu manzume: - K⁴²¹ Yazmada “muḫterem” şeklindedir.

2. Neylediler gör bize yā cedit ol bī-dīn Yezīd
Aşlā hürmet kılmadılar zātıma kavm-i pelīd
Kaşd edip hūn-ı Hüseyn eyledi Süsen şehīd
Ah ciger-küşe-i Zehrā Fātıma fahru'n-nisā
3. Mātemiñ tutdu melekler giydi kara āsumān
Düşdü o[l] demde zemīn-i 'ālem içre bir fiğān
İñledi dağıla taş oldu kıyāmetden nişān
Soldu eyvāh kıretü'l-'ayn-ı resūl-ı kibriyā
4. Yürüdü kavm-i fesād h[ī]ç etmeyip Hağdan hayā
Kıldılar gārāt serā-perde-i harem-gāh tā
Etdiler ma' şüm [u] ma' şümīne gūnā-gūn ezā
Zerre imānı olan bu kārı eyler mi hāşā
5. La' net olsun āline evlādına kavm-ı fesād
Nice kaşd etdiñ nūr-ı çeşm-i Haydara [ey] mürtād*⁴²²
Haşre dek kan ağlasın āl-i muhibb-i şehzād*
Ah Hüseyn [ü] vāh Hüseyn [ü] şah Hüseyn-i müctebā
6. H[ī]ç tefekkür eyleyip fikr etmediñ mi āhireti
Gördüñüz gūnā ezāya lāyık o nūr-vağdeti
Kıl 'ināyet yā Hüseyn Haydar kuluna şefkati
Mücrim ü kemter kemīn bir bende-i āl-i 'abā

55

Mersiyeye-[i] İmām Hüseyn⁴²³

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün
v v - - / v v - - / v v - - / v v -

19b M

1. Erdi rüz-ı ğam elem dil [ü] dīdem kan ağlar⁴²⁴
'Arş [u] kürs levh [ü] kalem hūrī [vü] ğilmān ağlar
Kerbelāda çağırır şah Hüseyn yā cedit
Yerde mūr gökde melek tavus [u] murğān ağlar
2. Kıpdu bir velvele ki oldu kıyāmetden eşer
Lerze-nāk oldu felekler ile şems necm [ü] kamer
Boyanub[en] hūnıla hāke düşünce gül-i ter
Āl [u] evlād-ı Muḥammed nāle efğān ağlar
3. Giydi mātem tonını cümle bulutlar Keyvān
Gonca-ı bāğ-ı nübüvvet şararıp oldu ḥazān
Ka' be-i beyt-i mu' azzam zümre-i ehl-i imān*
Nār-ı ḥasretle yanıp ciger-i biryān ağlar

⁴²² "mürted" kelimesi kafiye gereği yazmada "murtād" şeklindedir.

⁴²³ bu manzume: - K

⁴²⁴ Yazmada "Erdi ğam rüz-ı elem dil [ü] dīdem kan ağlar" şeklindedir.

4. Mezheb [ü] dīn-i kavī olan elbetde yanar*
Çeşm-i ʿibretle nazar kıl dīde-ʿuşşāka pıñar
Āl [ü] evlād-ı Muḥammed ne revā ḥāke nişār
Dağ taş inler enīn [ü] āh ile nālān ağlar
5. Āh ne kıyağ zālīm-i bī-dīnmiş meger ol melʿ ün*
Zerre inşāf etmeyip eyledi ol meh-veşe ḥūn*
Āl [u] evlādına laʿ net ola her demde her gün*
Āl [u] aşḥāb-ı Muḥammed ḥaşre değın kan ağlar*
6. Māh [u] ḥūrşīd-i felek [hem] tütulup oldu siyāh
Yā Muḥammed deyü feryād eder şehzāde-i şāh*
Ol ciger-kūşe-i Zehrā zāt-aḥad nūr-ı İlāh
Zerre imānı olan çāk-ı girībān ağlar
7. Oldu zümre-i şehīdān ser-iʿ asker Ḥüseyn
Rüz-ı ḥaşr kân-ı şef[ī]ʿ sākī-i Kevser Ḥüseyn
Ḥaydar-ı mücrime şefāʿ at-kân-ı kerem-ver Ḥüseyn*
Rüz [u] şeb dīdeleri ḥüzn ile el-ān ağlar

56

Diğer Mersiye-[i] İmām Ḥüseyn⁴²⁵

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Erdi māh-ı ğam-güşā dil ağla Allāh ḥayy deyü
Geçdi şādī hoş-nevā dil ağla Allāh ḥayy deyü
Sīneni döy taşıla göz göz açılsa yaralar
Eyleyip āh [u] fizā dil ağla Allah ḥayy deyü
2. Kim resūluñ kıretüʿl-ʿayn[ı] bu gün meydāndadır
Ehl-i beyt-i Muştafā vü Murtażā nālāndadır
İbn-i Mülcem melʿ ünüñ destinde ḥançer kıandadır
Şād [u] ḥandān ne revā dil ağla Allah ḥayy deyü
3. Allāh Allāh ne ʿaceb ḥāldir bu ḥāl yā Rab meded
Böyle ḥāk üzre düşe şehzāde-i nūr-ı aḥad
Şād [u] ḥandān olalar mānend-i ıyd kavm-ı fesād
Kopdu bir tūfān u belā ağla Allāh ḥayy deyü
4. Nüh-felek ʿarz [u] semā şarşıldı kopdu bir tūfān
Ağlaşır gökde melāʿik yerde müʿmin olan cān*
Dağ taş inler enīn [ü] āh ile eyler fiğān
Rüyını ḥāke sürer mā ağla Allāh ḥayy deyü

20a M

⁴²⁵ bu manzume: - K

5. Āh Muḥammed Muṣṭafā vāh nūr-ı a' zam yā Ḥüseyn
 Āh ' Aliyyü'l-Murtażā vāh şāh-ı efḥam yā Ḥüseyn
 Vāh ciger-küşe-i Zehrā zāt-mu' azzam yā Ḥüseyn
 Şeb [u] rüz eyle nevā dil ağla Allāh ḥayy deyü
6. La' net olsun āliñe hem kavmiñe mel' ün Yezīd
 Nice kaçd etdiñ o nūr-ı zāt-ı Ḥaḳḳa ey Yezīd
 Kıl şefā' at Ḥaydar-ı mücrimine şāh-ı şehīd
 Bende-i kemter gedā dil ağla Allāh ḥayy deyü

57
 İlahī
 Merşiye⁴²⁶

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nesl-i⁴²⁷ pāk-i Aḥmed [u] Maḥmūd Muḥammedsin yā Ḥüseyn*
 Neyyir-i evc-i ḥaḳīkat nūr-aḥadsın yā Ḥüseyn
 Hem imām-ı kıbleteynsin hem şefi' ü'l-müznibin
 Şübhe lā-şek zāt-ı Aḥmed nūr-şamedsin yā Ḥüseyn
  2. Şulb-ı pāk-i Ḥaydar-ı kerrār ' Aliyyü'l-Murtażā
 Hem ciger-küşe-i Zehrā Fāṭıma ḥayrū'n-nisā
 Kurretü'l-' ayn-ı Muḥammedsin resül-ı kibriyā
 Bülbül-i bāğ-ı risālet ğonca-ferdsin yā Ḥüseyn
  3. Münkiriñ çeşminde ḥār[sın] mü 'miniñ imānsın
 Olamaz bir an gönül sensiz rāḥat ten cānsın
 Nüh-felek şems [ü] kamer zerre-i mihr-tābānsın
 Ehl-i ' aşkıñ dest-giri dād-ı merdsin yā Ḥüseyn
- 20b M
4. Kim seni cānından özge sevmeyen cān ne yarār
 La' net ola buyurula la' net aña şad-hezār⁴²⁸
 Şehzāde-i şāh-ı kevneynsin Zü'l-fiḳār
 Ḥaydara eyle şefā' at kân-ı ferdsin yā Ḥüseyn

⁴²⁶ bu manzume: - K

⁴²⁷ Yazmada "cedd-i" şeklindedir. Mana gereği yukarıdaki gibi olmalıdır.

⁴²⁸ Yazmada "La' net buyurula la' net ola aña şad-hezār" şeklindedir.

58

Mersîye-i Diğer İmâm Hüseyin⁴²⁹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh ile eyvāh nedir ey çarḥ-ı dūn [u] bī-vefā
 Böyle lāyık mı dilersiñ eylediñ zulm [u] cefā
 Ne revādır ḥānedān-ı ehl-i beyt-i Muştafā
 Çağrışır imdād yā nūr-ı Ḥudā yā Murtażā
  2. Kurretü'l-‘ayn-ı ḥabīb-i Kibriyā nūr-ı aḥad
 Ser-nigūn ola zemīn-i ḥāke ol vech-i şamed
 Āh ciger-kūşe-i Zehrā cecdi Aḥmed Muḥammed*
 Çağrışır imdād yā nūr-ı Ḥudā yā Murtażā
  3. Yüz çevirip döndüler Yezīde cümle tābi‘ in
 Kaldı bī-kes ehl-i beytiyle imām-ı kıbleteyn
 Çıkdı [ol] meydāna nūr-ı enbiyā şāh Hüseyin
 Çağrışır imdād yā nūr-ı Ḥudā yā Murtażā
  4. Ağlaşır mü’min-i ma‘şūmīn [ü] maḥdūm el-amān
 İbn-i Mülcem mel‘ūnuñ destinde ḥançer-ḥūn-feşān
 Gördüler ḥāke berāber şāh Hüseyin nāgehān
 Çağrışır imdād yā nūr-ı Ḥudā yā Murtażā
  5. Hep feleklerde melekler kıldılar āh u fiğān
 Maḥv olup mihriñ ziyāsı zulmete⁴³⁰ döndü cihān
 Dağ taş inler şular ağlar yanar āb-ı revān
 Çağrışır imdād yā nūr-ı Ḥudā yā Murtażā
  6. Āh kim ol gül-beden ḥüznile oldu la‘l-renk
 Yedi yerden oldu tīr ile zaḥım-nāk ol peleng
 Kaş edip a‘dā-ı dīn girdi serā-perdeye dek
 Çağrışır imdād yā nūr-ı Ḥudā yā Murtażā
- 21a M**
7. Kaḅı millet eyledi bilmem ‘aceb böyle fesād
 Kaḅı kitābda yazar fetvā buña ey kavm-ı ‘Ād
 La‘net olsun şad-hezār ecdād [u] āline murṭād*⁴³¹
 Çağrışır imdād yā nūr-ı Ḥudā yā Murtażā
  8. Rabbenā yā Rabbenā eyle meded sen el-amān
 Ol Ḥabībīñ nūr-ı ‘ayn[ı]dır Hüseyin-ı nev-civān
 Ḥaydar-ı mücrime şefkat eyle ey şāh-ı cihān
 Çağrışır imdād yā nūr-ı Ḥudā yā Murtażā

⁴²⁹ bu manzume: - K

⁴³⁰ Yazmada “zulemāt” şeklindedir.

⁴³¹ “Mürted” kelimesinin kafiye gereği halk dilinde söylenişi alınmıştır.

Diğer Mersîye-[i] Muḥammes⁴³²

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh baña besdir neme benim şādī feraḥ-yāb*
 Rüz [u] şeb dōke daḥı azdır dü-çeşmim ḳanlı āb
 O[l] münāfıḳlar nice olsun bu göñlüm neş'e-yāb
 Firḳat-i sūz-ı Hüseyniyle ciger oldu kebāb
 Neylediñiz n'oldu ol nev-gonca-ı ümmü'l-kitāb
2. Ḳurretü'l-^ç ayn-ı Resūlullāh Hüseyn-i müctebā
 Yādigār-ı şāh-ı merdān [ü] ^ç Aliyyü'l-Murtażā
 Ol ciger-kūşe-i Zehrā Fāḫıma ḫayrū'n-nisā
 Vermediñiz bir içim şu ḳıldıñız gūnā ezā
 Döndü ^ç aks-i çarḫ-ı dūn şarardı māh [u] āfitāb
3. Kim kime ḳıldı ^ç aceb böyle ezā ḫulm [ü] bī-dād
 Ḳanḫı millet etdi⁴³³ peygamber-zādeyile cihād
 Ḳanḫı kitābda verir buna cevāz ḳavm-ı fesād
 Ehl-i beyt-i Muştafāyı ḳıldıñız āh [u] feryād*
 Kerbelā şahrāsı oldu ḳanıla la' l-ı türāb
4. Şad-hezār la' net bāşed [u] rüz-ı ḫaşre dek her an
 Āliñe evlādıña ecdādıña bād an-be-an
 Ey pelid-i ibn-i Mülcem Süsen-i ḳavm-ı Mervān*
 Ḥançer-i zehri nice şunduñ o bī amān
 Eylemez bu kār[ı] kāfir daḥı olsa irtikāb
5. Eylediñ āl-i resūle ey Yezid çün ḳatl-ı ^ç ām
 N'ola maḫşerde ^ç aceb ḫālīñ seniñ rüz-ı ḳıyām
 Ḳaşd edip evlād-ı Murtażāya aldıñ intiḳām
 Ḳıla da' vā Fāḫıma ḫayrū'n-nisā on bir imām
 Āşikāre ola Ḥaydar mācerā yevm-i ḫisāb

21b M

⁴³² bu manzume: - K

⁴³³ Yazmada “eyledi” şeklindedir. Vezin gereği “etdi” okunmalıdır.

60
Mers̄iye-[i] İmām H̄useyin⁴³⁴

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

- 22a M
1. Ey gönül çāk-ı girībān edecek gündür bu gün
Nāle-i āh u enīni āh H̄useynīdir bu gün
Sen de al taş destine vur s̄inene⁴³⁵ durma dögün
Hep Yezīdiler feraḥ-yāb şāz-mend eyler dügün
Kerbelāda Şāh H̄useyn[i] zār u zār ağlar bu gün
  2. Ehl-i beyt-i Muştafā āh u enīn eyler fiḡān
Nūr-ı çeşm-i Murtażā meydān içinde nā-tüvān
Ol münevver māh-cemāl kana boyandı nā-gehān
Sūsen-i mel' ün elinde ḡançer-i āteş-feşān
Āl [u] evlād-ı resūlu'l-lāh fiḡān eyler bu gün
  3. Ben nice āh etmeyim firkatle inler ' arş semā
Gözlerinden yaş yerine kan döker murḡ-ı hümā
Daḡ taş inler şular çağlar kılar āh u fizā
Kerbelāda ḡopdu vāveylā kıyāmetden şadā
Oldu āh ḡāke berāber ḡonca-fem tenler bu gün
  4. Ḳurretü'l-' ayn-ı Muḡammed Şāh H̄useyn-i müctebā
Rūz-' āşüre Cum' a idi kopdu [ol gün] mācerā
Sürmelendiler Yezīdler yakınıp rengin kınā
Mü 'min iseñ la' net et cān-ı Yezīde dā 'imā
Kerbelā şaḡrası ḡoldu kanıla çöllere bu gün
  5. Mü 'min olan nice eyler böyle kāra iḡtidā
Ḳanḡı millet eyledi peyḡ[ā]mber-zādeye ezā
Ḳanḡı kitābdan verir fetvā buña ḡādī ḡocā
Söyle ey mel' ün pelīd ibn-i Yezīd la' net saña
Ḳaralar giydi bulutlar şems kamer ağlar bu gün
  6. Tā kıyāmet ḡaşr olunca āh edip ağlatalım
Āteş-i ḡün-ı H̄useyniyle ciḡer daḡlatalım
Derd-i dil yarasına semm-i sitem baḡlatalım
ḡaydarā yaş yerine kanlar şaçıp çağlatalım
Hep muḡıbb-i ḡānedān-ı Muştafā ağlar bu gün

⁴³⁴ bu manzume: - K

⁴³⁵ Yazmada "s̄ineni" şeklindedir.

61

Diğer Mersîye İmâm Hüseyin⁴³⁶

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey cefā-pîşe felek n'oldu o şūh-ı muhterem
 ' Ālemiñ bir dānesi şehzāde-i şāh-ı kerem
 Nūr-ı çeşm-i enbiyā ciger-kūşe-Beytü'l-Ḥarem
 Böyle lāyık mıydı ki gördüñ revā ol pür-kerem
 Kerbelāda zār zār ağlar Hüseyin-i muhterem
  2. Ḳurretü'l-^c ayn-ı Muḥammed nūr-ı zāt-ı Aḥmedi
 Ḳıldılar ḥāke berāber cecdi pāk-Muḥammedi
 Rabbenā yā Rabbenā eyle meded yā Şamedi
 Ḳoydular bī-kes münāfiḳlar o zāt-ı aḥedi
 Kerbelāda zār zār ağlar Hüseyin-i muhterem
  3. Hep çekilip tābi^c in ḳıldı Yezīde bī' atı
 Etmədiler cecdi pākine efendim ḥürmeti
 Ḳaşd edip ḥün-ı Hüseyne işlediler bid' atı
 Gördüler kendileri cānına revā la' neti
 Kerbelāda zār zār ağlar Hüseyin-i muhterem
- 22b M
4. Āl [u] evlādı Hüseyin[e] ağlaşurlar zār zār
 Ol fesād ḳavm [ü] münāfiḳlar ederler iftiḥār
 İbn-i Mülcem mel' ünüñ destinde ḥançer āşikār
 Aşlā inşāf etmeyip şehzāde-i şāha ḳıyar
 Kerbelāda zār zār ağlar Hüseyin-i muhterem
  5. El-meded Allāh nedir oldu ḳıyāmetden nişān
 Gök yere [vü] yer göge ḳatıldı ḳopdu bir tūfān
 Çekdi rüyına niḳab necm [ü] ḳamer şems-i cihān
 Serilir meydānda al ḳanlar içinde nev-civān⁴³⁷
 Kerbelāda zār zār ağlar Hüseyin-i muhterem
  6. Sürmelenip ḳıldılar mel' ün bī-dinler düğün
 Rüz-ı ' aşüre şehīd oldu Hüseyin Cum' a gün
 Sen muḥibb-i ḥānedānsın sineni taşla dögün
 La' net et cān-ı Yezīde ağla mātem ḳıl bugün
 Kerbelāda zār zār ağlar Hüseyin-i muhterem

⁴³⁶ bu manzume: - K

⁴³⁷ Yazmada "nev-cihān" şeklindedir.

7. H[ī]ç düşünmedin mi mel'ün sen kıyāmet gününü
Eyleye fahrü'n-nisā da'vā Hüseyniñ hūnunu
Götüreler maḥşere ol ibn-i Mülcem mel'ünunu*
Sürüye zebāniler ğayyāya murdār⁴³⁸ cānını
Kerbelāda zār zār ağlar Hüseyn-i muḥterem⁴³⁹
8. Ḥaydar-ı mücrim [ü] kemter kuluna yā Hüseyn
Ḳıl kerem sensin efendim [ol] şefi'ü'l-müznibin
Kevser-i vaşlıñla şād eyle imāmü'l-müttakīn
Rüz [u] şeb dü-dīdeleri ḳan döker āh u enīn
Kerbelāda zār zār ağlar Hüseyn-i muḥterem

62

Merşiye-[i] İmām Hüseyn⁴⁴⁰

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

23a M

1. Āh kim bu nāle-i hüzn-i Hüseynī cānımı
Yağdı yandırdı vücūdum mülkünü eyvānımı
Nice ḳan ağlamayım ben nüh-felek ağlar iken
Nice taşla dögmeyim bu sīne-i 'uryānımı
2. Nūr-ı çeşm-i şāh-ı kevneyn Kerbelāda zār iken
Ehl-i beyt-i Muştafā [hem] nāle-i giryān iken
Ġonca-ı bāğ-ı risālet ser-ā-ser⁴⁴¹ pür-ḳan iken
Ben nice yakmayayım nāra dil-i vīrānımı
3. Āh Yezīd ibn-i Yezīd ibn-i Yezīd mel'ün-pelīd
Şad hezār la'net şeved⁴⁴² ecdādīña her dem Yezīd
Nice ḳaşd etdiñ risālet bülbülüne ey pelīd
Ede la'net cānına hep oḳuyan dīvānımı
4. Ġonca-ı bāğ-ı nübüvvet şüküfe⁴⁴³-i fahrü'n-nişā
Ḳurretü'l-'ayn-ı Muhammed maḥdüm⁴⁴⁴-ı Ḥaydar-Murtażā*
Nice kıydıñ [sen] ey⁴⁴⁵ bī-dīn [ü] zālīm [ü] bī-vefā
Āteş-i hicrānda ḳoyduñ bu dil-i nālānımı

⁴³⁸ Yazmada halk söyleyişi olan “mundār” şeklinde yazılmıştır.

⁴³⁹ M nüshasında mütekerrire mısra, 3-7. bendlerde yazılmamış bunun yerine bu mısraya işaret eden “eyzān” ibaresi kullanılmıştır.

⁴⁴⁰ bu manzume: - K

⁴⁴¹ Yazmada “ser-ā-ser-ā” şeklindedir.

⁴⁴² Yazmada “şüd” şeklindedir.

⁴⁴³ “şüküfe-i” kelimesi vezin gereği “şükfe-i” okunması gerekir.

⁴⁴⁴ Yazmada “muḥterem” şeklindedir.

⁴⁴⁵ “ey” ünlemi vezin gereği “i” okunması gerekir.

5. H[ī]ç düşünmedin mi mel'ün hük-m-i rüz-ı maşşeri
Kerbelâ çölünde koyduñ bî-mecâl ol dilberi
Eylediñ hâke berâber âh o nür-ı enveri
Vâdî-i⁴⁴⁶ hasretde koyduñ dîde-i giryânımı
6. Tâ kıyâmete degin Haydar yanıp ağlayalım
Başımıza od yakıp sînemizi dağlayalım
Gözümüzden yaş yerine kan döküp çağlayalım
Dem-be-dem sâ' at-be-sâ' at yâd edip sulţânımı

63

Münâcât-ı Perverdigâr⁴⁴⁷

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men ğarîb [ü] bî-medârım yâ Rab meded senden meded*
Rüz [u] şeb âh ile zârım yâ Rab meded senden meded*
Kimsesiz bir kimseyim ey destġîr-i kimsesiz
Künc-i hayretde qarârım yâ Rab meded senden meded*
2. Düşmüşüm bu dâm-ı aşka eylerim âh [u] figân
Dâne-i vaşlî tecellî koydu beni nâ-tüvân
Seni koyup da kime diyem efendim el-amân
Ey ġanî perverdigâr yâ Rab meded senden meded
3. Kim eder imdâd faķîre senden özge ey habîb
Kim urur bu riş-i sînem üzre merhem⁴⁴⁸ ey tabîb
Gene ihsân kuluna olur efendisinden naşîb*
Āşık⁴⁴⁹ [u] müştâķ-ı dîdârım yâ Rab meded senden meded*
4. Yok yüzüm feryâd edip dile[ye]yim hâcet niyâz
Geçdi 'ömrüm ber-hebâ işyânıla hep kış [u] yaz
Der-i luţfundan ümîdi kesme Haydar et niyâz
Maġfîret-kân Ğaffârım yâ Rab meded senden meded

23b M

64

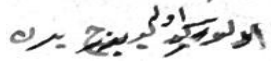
Nuţk Pend-i Ğazel⁴⁵⁰

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Gel gönül bezm-i muhabbetde olur câna mecâl
Tolaşıp [olma] tehî-dest etme halka ķıl u ķâl

⁴⁴⁶ Yazmada “vâde-i” şeklindedir.⁴⁴⁷ bu manzume: - K⁴⁴⁸ Yazmada halk söyleyişî olan “melhem” şeklindedir.⁴⁴⁹ Yazmada “aşk” şeklindedir.⁴⁵⁰ bu manzume: - K

2. Söyle ne gördüñ geleliden beri bu ‘ âleme
Bir gün pây-māl
3. ‘ Aqlını başına topla er olup koy bir eşer
Koyamazsan geriden gelen çalar saña kaval
4. Sîret-i hayvâniden [sen] gayret et kurtulmağa
Vādî⁴⁵¹-i âdemiyyetde çeşme-i âb-ı zülâl
5. Görme sen görsün seni sen bilme görme kimseyi
Küşe-i vaḥdetde ḥāmūş ol bulasın [sen] kemāl
6. Gelmeniñ var gitmesi [vü] gitmeniñ yok gelmesi
Verme sermāye-i ‘ ömrü ber-hebā rüz [u] leyāl
7. Korkuludur yol kılavuzsuz gidilmez Ḥaydarā
Kūy-ı yāre ermege delîl gerek kıla vişāl

65

Diğer Ğazel⁴⁵²

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Tecellî-aşq-ı cānāna düşüp mest ü ḥarāb oldum
Tesellî-vaşl-ı yārāna yanıp sine-kebāb oldum
2. Okudum elf [ü] geçdim ebcedi mekteb-i ‘ irfānda
Alıp ders-i ledünniden⁴⁵³ seçildim çār-kitāb oldum
3. Bu ‘ aşkıñ mācerāsında tecellî eyledi cānān
Delindi bu sinem nāy-āsā göz göz mızrāb oldum*
4. Şafālar kesb eder ‘ âlem benim āh u enīnimle
Hemīşe dil-şikestler meclisinde neş’e-yāb oldum⁴⁵⁴
5. Açıldı baht-ı siyāhım erişdi himmet-i perrān
Vişāl-i şevk-i cānānla münevver şems-i tāb oldum
6. Erişdim nokta-ı sırra okudum ḥarf-ı aḥfāyı
O nokta içre maḥv oldu vücūdum bî-ḥiṭāb oldum

⁴⁵¹ Yazmada “vāde” şeklindedir.

⁴⁵² Bu manzume: - K Ayrıca M nüshasının 32 a varakında tekrar yazılmıştır.

⁴⁵³ Yazmada “ledünliden” şeklindedir.

⁴⁵⁴ Yazmada “Dil-şikestler meclisinde hemīşe neş’e-yāb oldum” şeklindedir.

7. Şoyundum mäsivâdan destim aldım kîş u kâlâdan
Fenâ mülkünde da^c vâdan geçip Hâyder türâb oldum

24a M

66

Tārîḥ-i Vefât Alaca Mescid Dergâh[1] Post-nişîn[i]
Muḥammed Şabri Efendi⁴⁵⁵

Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şeyḥ Muḥammed Şabri Efendi vāsıl-ı maḳâm-ı fark
Mürşid-i sâlik-i Hâḳ mânend-i şeb [ü] tâb-ḳamer
2. Küntü kenziñ⁴⁵⁶ sırrına vâḳıf-ı hâḳ [bir] zât idi
Genc-i esrâr-ı hâḳıḳat mazḥar-ı sırr-ı Hâyder*
3. Münkirân görseydi vech-i heybet-i merdânesin
Lerze-nâk olurdu olmaz kendi kendine ḥaber
4. Güşuna erince hâtifden nidâ-yı irci^c i⁴⁵⁷
Küy-ı Hâḳḳa per açıp ^cazm etdi hengâm-ı seḥer
5. Söyledi Hâyder mücevher tārîḥ-i vefâtını
Şeyḥ Muḥammed Şabri ḳıldı cân[i] cinâna sefer⁴⁵⁸

شیخ محمد صبری قلدی جانی جنانه سفر
Sene 22 Zi'l-hicce 1278

67

Beyt⁴⁵⁹

Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilün
- v - - / - v - - / - v -

Çalma kimseniñ ḳapusun sen aḥi
Çalmasınlar ḳapunu seniñ daḥi

⁴⁵⁵ Bu manzume: - K

⁴⁵⁶ “Ben (gizli) bir hazineydim”, El-Aclünî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, 121.

⁴⁵⁷ “**Sen dön** o Rabbine, hem hoşnut olarak, hem hoşnut olunmuş olarak” Fecr suresi 28. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 813.

⁴⁵⁸ Yazmada “şafer” şeklindedir.

⁴⁵⁹ bu manzume: - K

68

Tārīḥ-i Vefāt-ı El-Ḥācc Şeyḫ Şālīḫ Efendi⁴⁶⁰

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bendegān-ı kūtḫ-ı sultān seyyid Aḫmed Rufā' i
Ḥācı Şeyḫ Şālīḫ Efendi nūr-ı çeşm-i sālīkān
2. 'Āşık-ı dīdār-ı Ḥaḫ hem mürşid-i kāmīl idi
Muḫibb-i evlād-ı Ḥaydar ḥ'āce⁴⁶¹-i 'ilm [u] 'irfān*
3. Genc-i esrār-ı ḫaḫīḫat mevce-i baḫr-ı vefā
Ḳıla rahmetle maḫamıñ ḫazret-i Mevlā cinān
4. Bu fenā mülkünde bil kim seyr-i lāhūt eyledi
İsm-i zātullāh ile oldu beḫā mülküne ḫān
5. Bunda maḫv etdi vücūd [u] varlığın tevḫīd ile
'Ālem-i lāhūta ḫıldı rūḫ-ı pākini revān
6. Ḥasret-i cānānına şabr u taḫammül etmeyip
Güş edince irci⁴⁶² emrin vişāle atdı cān
7. Söyledi tārīḫ-i cevher Ḥaydarī zār ederek
El-Ḥāc Şeyḫ Şālīḫ Efendi ḫūla fedā ḫıldı cān*

الحاج شيخ صالح افندی هولہ فدا قلدى جان
26 Zi'l-ka' de 1296

24b M

69

İlāhī⁴⁶³

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Ḥabīb-i Ḥazret-i Allāh amāndır*
Resūl-ı vāḫid-i Allāh⁴⁶⁴ amāndır*
2. Nāzil-i āyet-i Ḳur'ān
Ḥ'āce-i mekteb-i 'irfān
Mü'miniñ ḫalbinde imān
Amentu bi'l-lāh amāndır

⁴⁶⁰ bu manzume: - K

⁴⁶¹ Yazmada "ḫāce" şeklindedir.

⁴⁶² "Sen dön o Rabbine, hem hoşnut olarak, hem hoşnut olunmuş olarak" Fecr suresi 28. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 813.

⁴⁶³ bu manzume: - K

⁴⁶⁴ Yazmada "lillāh" şeklindedir.

3. Vücūd-ı ‘āleme rahmet
Menba‘ [u] kân-ı şefâ‘ at
Taraf-ı Hâkdan hidâyet
[Hem] kûl huvellâh amândır
4. Cemî‘ -i enbiyâ şâhı
Gönüller mülkünüñ mâhı
Sûre-i Seb‘ a’l- meşani
Bâ-ı bismi’l-lâh amândır
5. Sebeb-i mücid-i ‘âlem
‘ Arş [u] kürs [ü] levh [u] kalem
Ne ğam Haydar çekem elem
[Bu] dînim vallâh amândır

70

Huḩbe-i Merşiye-i İmâmîn⁴⁶⁵

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey kıble-i İslâm-ı dîn
E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey nûr-ı Rabbe’l-‘âlemîn
E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey yâ şefi‘ a’l-müznibîn
E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey faḩr-ı ‘âlem evvelîn
E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey ḩâtem-i enbiyâ mürselîn*
2. Laḩmuke laḩm[î] demuke demî buyurdu Muḩammed*
Fâtih-i Hayber [ü] şâhib-zü’l-fikâr şîr-i Şamed
Hel etâ⁴⁶⁶ şânında nâzil kûl huve’l-lâhu aḩad⁴⁶⁷
E’ş-şalâtü ve’s-selâm dâmâd-ı ḩâşş-ı enbiyâ
E’ş-şalâtü⁴⁶⁸ ve’s-selâm yâ ‘Aliyyü’l-Murtażâ*
3. Ğonca-[ı] bâĝ-ı risâlet bülbül-i gülzâr-ı dîn
Neyyîr-i evc-i ḩaḩikat pertev-i nûr-ı mübîn
[Ol] ciger-kûşe-i Aḩmed maḩzar-ı sırr-ı emîn
E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey gencîne-dürr-i ḩayâ
E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey Fâtıma ḩayrü’n-nisâ

⁴⁶⁵ bu manzume: - K⁴⁶⁶ “Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir şey değil idi/yok idi.” İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, s. 784.⁴⁶⁷ “De: O, Allah, tek birdir!” İhlas suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, s. 844.⁴⁶⁸ Yazmada “eş-şalâvatü” şeklindedir.

- 25a M
4. Nür-ı çeşm-i fahr-ı ‘ âlem şâh-ı kevneyn muhterem
‘ Āşıkıñ dîn [ü] imānı hâkim-i beytü’l-harem
Nev-nihâl-i Fâtıma şükûfe-i bâğ-ı İrem
E’ş-şalâtü ve’s-selâm ey Hasanü’l-hulq-ı rızâ
E’ş-şalâtü ve’s-selâm [ey] şâh Hüseyin-i Kerbelâ
  5. Şulb-ı pāk [ü] şâh-ı şehidân[dır] İmâm Hüseyin
Kıblegâh-ı ‘ âşıkân ser-çeşme-i İslâm-ı dîn
Seyyidü’l-muttaķin mefhar-ı ehle’l-yaķin*
E’ş-şalâtü ve’s-selâm seyyid-i sādât şürefâ⁴⁶⁹
E’ş-şalâtü ve’s-selâm yâ ‘ Alî [vü] Zeyne’l-‘ abâ
  6. Ma‘ den-i genc-i mürüvvet melce-i baħr-ı ‘ ummân*
Gevher ü dürr-i haķıķat neyyir-i mäh-ı tãbân
Nüşa-ı ‘ ilm-i ledün [ü] noķta-ı bā-ı Kur’ân
E’ş-şalâtü ve’s-selâm yâ nür-ı zât-ı enbiyâ
E’ş-şalâtü ve’s-selâm [ey] Bâķır-ı cüy-ı şehâ
  7. Nâ’ib-i hükm-i şerî‘ at mâlik-i tac [u] teber
Mürşid-i räh-ı tarıķat rehber⁴⁷⁰-i seyr [ü] zafer
Mevce-i baħr-ı haķıķat şâfi‘ -i rüz-ı maħşer*
E’ş-şalâtü ve’s-selâm [ey] sâdıķ u yâr-i vefâ
E’ş-şalâtü⁴⁷¹ ve’s-selâm [yâ] Ca‘ fer-i şems [u] ziyâ
  8. Zümre-i evlâd-ı Haydar mir’ât-ı didâr-ı Haķ
Pertev-i mihr-i münevver neyyir-i envâr-ı Haķ
Dil-serây-ı meh-cebîn [ü] bülbül-i gülzâr-ı Haķ
E’ş-şalâtü ve’s-selâm [yâ] Mūsâ Kâzım müntehâ
E’ş-şalâtü⁴⁷² ve’s-selâm yâ ‘ Alî Mūsâ Rızâ*
  9. Nesl-i evlâd-ı ‘ Alî âl-i ‘ abānıñ mihteri
[Ey] muħıbb-âl-ı resüluñ çeşm-i nür u enveri
Kevkeb [u] burc-ı sa‘ âdet bezm-i ‘ irfân serveri
E’ş-şalâtü⁴⁷³ ve’s-selâm[ü] yâ Taķi şemsu’d-đuħâ*
E’ş-şalâtü⁴⁷⁴ ve’s-selâm ‘ Alî Naķi bedrü’d-dücâ
  10. Dil-çerâğ-ı ‘ âşıkân cediti ‘ Aliyyü’l-Murtażâ
Künye-i nür-ı Hudâ Aħmed Muħammed Muştafâ
On iki imâm-ı şâdıķ Haydarâ kıble-nümâ
E’ş-şalâtü ve’s-selâm Hasanü’l-‘ Askerî intihâ*
E’ş-şalâtü⁴⁷⁵ ve’s-selâm yâ Mehdi-i şâhib-livâ

⁴⁶⁹ Yazmada “sa‘ dât şürâfâ” şeklindedir.

⁴⁷⁰ Yazmada “râhber” şeklindedir.

⁴⁷¹ Yazmada “eş-şalāvâtü” şeklindedir.

⁴⁷² Yazmada “eş-şalāvâtü” şeklindedir.

⁴⁷³ Yazmada “eş-şalāvâtü” şeklindedir.

⁴⁷⁴ Yazmada “eş-şalāvâtü” şeklindedir.

⁴⁷⁵ Yazmada her iki mısradâ “eş-şalāvâtü” şeklindedir.

25b M

71
Nuṭk⁴⁷⁶

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Sivādan⁴⁷⁷ geç ʔarīkat bāğına [sen] girmek istersen
Riyādan geç ʔaḳīkat güllerin [sen] dermek istersen
2. Şoyuñ bu kiş [u] kālāyı giyiñ ol köhne ' abāyı
Bıraḳ benlik da' vāyı sırr-ı ʔaḳḳı bilmek istersen
3. Unud bildigin erkāmı fedā kı l baş ile cānı
İki cihānıñ sulṭānı olanı görmek istersen
4. Reh-i ʔaydara ver iḳrār Muḥammed ' Alīle ol yār⁴⁷⁸
Olagör bende-i muḥtār vişāle ermek istersen

72
Nuṭk-ı Ğazel⁴⁷⁹

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Gel ey ' aşıḳ [u] müştāḳ maḳşūdun vuslat-ı dildāra
Ezā vü cevri-dilberden şaḳın söz açma aḳyāra
2. Şunarsa zehr-i ḳātil ger saña yār sen de
Ṭabībler ḳılamaz dermān açılır cigere yara
3. Sükūt ü bī-zebān ol sen ne derlerse desin ' ālem
Taḥammül eyle şabr ile olur her müşkile çāre
4. Bilen ʔaḳ bildiren ʔaḳ söyleyen ʔaḳ söyleden ʔaḳdır
Tevekkül ol rızā bābında özün baḳla⁴⁸⁰ Settāre
5. Elif mim ' ayn [ü] fānıñ maḳzharı olmaḳsa maḳşūduñ
Bu dürr-i genc-i aḥfādır açılmaz yada bed-kāre
6. Sözüm gūş eyleyip ḳıl ʔaydarā cān gūşuna mengūş
Şaḳın bir kese ḥāl ş u bu diyip de düşme efkāra

⁴⁷⁶ bu manzume: - K

⁴⁷⁷ Yazmada "māsivādan" şeklindedir.

⁴⁷⁸ Yazmada bu mısra "Ver ʔaydar rāhına iḳrār Muḥammed ' Alīle ol yār" şeklindedir.

⁴⁷⁹ bu manzume: - K

⁴⁸⁰ Yazmada "baḳla özün" şeklindedir.

73
Nuḡ-ı Ğazel⁴⁸¹

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ülün
v - - - / v - - - / v - -

26a M

1. Gönül ārzū çeker vuşlat demini
Ṭarīkat bāğına bülbül olalı
Küheylān at gibi gör[ür] kimini
Ḥaḡīkat rāhına düldül olalı
2. Olur gāh⁴⁸² mihr [u] māh pertev ziyāsi
Olur gāh⁴⁸³ ḡāk-i rāh olmaz beḡāsi
Geçer ḡām-ı seher yoḡdur vefāsi
Ma' rifet cāhına dil gül olalı
3. Görünür zāhirā elvāna renkle
Ṭonanır sīm [u] kālāle ipekle
Açılır renk [u] elvāna çiçekle
Şerī' at gāhına sünbül olalı
4. Yanar cān u ciğer Ḥaydar şeb [u] rüz
Gelir şitā geçer eyyām bahār güz
Görünmez āteş-i ' aşḡ nīst alev köz
Olur maḡv şavrulur dil kül olalı⁴⁸⁴

74
Nuḡ-ı Ğazel⁴⁸⁵

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Öyle Mecnūnum ki men dīvānelik bilmem nedir
Dil-şikest [ü] maḡzūnum⁴⁸⁶ giryānelik bilmem nedir
2. Būy-ı cānāneye olalı beriden āşinā
Şöyle serḡoşum ki men mestānelik bilmem nedir
3. Şem' -i ruḡsār-ı yāre vuşlat ümīdiyle gönül
Döne döne yanmada pervānelik bilmem nedir

⁴⁸¹ bu manzume: - K

⁴⁸² Yazmada “Gāh olur” şeklindedir.

⁴⁸³ Yazmada “Gāh olur” şeklindedir.

⁴⁸⁴ Yazmada bu mısra “Şavrulur maḡv olur dil kül olalı” şeklindedir.

⁴⁸⁵ bu manzume: - K

⁴⁸⁶ Yazmada “maḡzūnum ki” şeklindedir.

4. Var yok var kıl u kâldan hâliyim ki hāmūşum
Hem-demim dostla velî efsânelik bilmem nedir
5. Eylerim rāhında yâriñ olsa biñ cānım fedā
Dönmenem ‘aşkından aşlā kurbānelik bilmem nedir*
6. İsm-i hest nîst cism-i dildāre olalı mübtelā
Yanarım leyl [ü] nehār sūzānelik bilmem nedir
7. Yāre istiğnā diler etmek velî gönülüm amā
Lāübālî Ḥaydarā bigānelik bilmem nedir

26b M

75
Gazel⁴⁸⁷

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men Ḥudā perestim Ḥaḳ bendedir men Ḥaḳlayım*
Hem-demim Ḥaḳ iledir özge ne[yi]m var şaḳlayım
2. Men gülüm gül bendedir gülzār benim şeydā benim
Ne gülü gülşende zāhid neylerim men ḳoḳlayım
3. Ta‘ mīri mümkün degil men bir vīrāne ḥāneyim
Çār ‘anāşırdan müretteb ḳulle-i āfāḳlayım
4. Bezm-i ‘irfānda açılmış şofra-ı ‘ālī benim
Yok bir aç ki gelsin anı cān aşıyla ḫoḳlayım
5. Bir dıraḫtım [men] ki bāğ-ı dehr içre lā nazīr
Ne ḳozum ḳoz bendedir şūretde ādem baḳlayım
6. Ḥaydarā gūş eyle ki ḫaḳ söz[ü] ḫaḳdır ḫaḳda ḫaḳ
Dil çerāğını uyandır kām-seḫer şafaḳlayım

76
Gazel⁴⁸⁸

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ben beni bilmeklige bir er arardım kendime
Kendi kendim ḳayb edüb[en] gelemedim kendime

⁴⁸⁷ bu manzume: - K

⁴⁸⁸ bu manzume: - K

2. Neyleyim şaşdım şaşırdım reviş [ü] eṭv[ā]rımı
Yār men aḡyār men [hem] dost-mendim kendime
3. Āh [u] vāh ḥasret-i yār kıldı miyānım [pī]ç u tāb
Şād-mendim nāle-i feryād pesendim kendime
4. Yok benim bir yār-ı ḡārım ḡayrı yerden söyleşem
Yek vücūdum birle men bir ile yetdim kendime
5. Yār dost aḡyār dost cān cāna dost cānān dost
Zann ederdim Ḥaydarā serv-i bülendim kendime

77

Ġazel-i Dīger⁴⁸⁹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

27a M

1. Men Ḥüseyn ibn-i 'Alīniñ 'āşık u müştākıyım
Ol kâmer-ṭal'at-cemāliñ kemterī 'uşşākıyım
2. Dilde varım tende cānım dīnim imānım benim
Süz-ı 'aşkıla tuṭuşmuş bir 'azīm iḥrākıyım
3. Ṭa'n eder zāhid benim mecbūr-ı cānān olduḡum
Bilmez aşlın tā ezelden ḡülşeni varaķıyım
4. Şubḥ [u] şām āh u enīn eyler dü-çeşmim ḡan doker
'Ārız [u] la' l-leb[iniñ] ḥasret keşī zevraķıyım
5. Kim Yezīdiler benim şad-pāre kılsa cismimi
Dönmenem 'aşkından aşlā 'āşık-ı muṭlaķıyım
6. 'Ahd [u] mişāk etmişim bezm-i elestde Ḥaydarā
Men Ḥüseyn ibn-i 'Alīniñ bende-i muṭlaķıyım

78

Münācāt⁴⁹⁰

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Yā İlahī sen keremkân[sın] Ḥudāsın kıl meded
Ḡayrı senden yalvaracaķ var mıdır Ferd [ü] Şamed
Seni ḡoyup kime feryād ede[yi]m yā Rabbi men
Mücrim ü 'āşī-i kemter bir ḡulundur derdmend

⁴⁸⁹ bu manzume: - K⁴⁹⁰ bu manzume: - K

2. Rüz [u] şeb çāk-ı girībān eyleyip zār eylesem
Dağ taş inler [e]ger cürmümü izhār eylesem
Sen bilirsin kıldığım ‘ işyān[ı] inkār eylesem
Mağfıret rahmet mürüvvet el-meded yā Rab meded
3. Nūr-ı zātın Aḥmed ü Maḥmūd sulṭān-kevneyin
Bu gedā kemter kemīn ümmetini kıılma melīn⁴⁹¹
‘ Ālimü’r مَفِائِسِ ilāhe’l-‘ ālemīn
Kavl seniñ ğufrān seniñ iḥsān seniñ Ḥayy [u] Aḥed
4. Dīnim imānım çerāğıdır imām-ı enbiyā
Secdegāhım beyt-i zātın kıblegāhım Muştafā
Çāker-i şāh-ı velāyet bende-i āl-i ‘ abā
Raḥmetiñle yarlığa Ḥaydar kulumı kıılma red

79
Diğer Gazel⁴⁹²

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

27b M

1. Pend [u] nuşuñ terkin et [hem] kııl u kıālī kıoy geri
Künc-i vaḥdetde süküṭ et ol ikilikden beri
2. Kıo desün ‘ ālem saña sālūs-kār meşreb-i ḥar
Sen dehān açma daḥi olsan fūrüş-i gevheri
3. Künc-i dilde şöyle [sen] ḥıfz eyle on dört ḥarf[ı] ki
Cān bedenden tā ḥurūc edince dek⁴⁹³ āyetleri
4. Hep muḥıbb-i ehl-i beyt evlād-ı Ḥaydar dil-şikest
Kālb maḥzūn dīde pür-ḥūn faqr-ı faḥrıñ ekberi
5. Daḥi kılsañ ger sine bī-tāb taş baş bağrına
Ḥalk saña sīrdır desin açlıkıdan olsan serseri
6. Kimseye yük olma yükleñ ‘ ālemiñ ğam bārını
Derd-i dil aşḥābıñın olmak dilerseñ serve[r]i
7. Gelmeden gitmege yeltenme giden gelmez ebed
Ādeme ādem gerek ādem kııla saḥt⁴⁹⁴ mermeri
8. Cān gözüyle gözle Ḥaydar yār eşiginden cüdā
Olma bir dem kıalmayasın göç-i kervāndan geri

⁴⁹¹ “melil: kederli” kelimesi tahminen kafiye zaruretiyle “melin” şeklinde kullanılmıştır.

⁴⁹² bu manzume: - K

⁴⁹³ Yazmada “dek ol” şeklindedir.

⁴⁹⁴ Yazmada “şihhat” şeklinde yazılmıştır.

80

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nūr-ı Hudā ḥaḳdır Aḥmed zāt-ı Aḥmeddir Hüseyñ
Pertev-i Őems [u] ḳamer nūr-ı Muḥammedir Hüseyñ⁴⁹⁵
2. Ḳurretü'l-‘ayn-ı ḥabīb-i Kibriyā feyz-ı Hudā
Şems-i duḥā bedr-i dücā⁴⁹⁶ [vü] zāt-ı ferddir Hüseyñ
3. Hem ciger-küŐe-i Zehrā nūr-ı çeŐm-i Murtażā
Enbiyā vü evliyāda [zāt]-ı aḥaddir Hüseyñ
4. Münkiriñ çeşminde ḥār ‘āŐıḳāñıñ bağrına bār
Şüküfe-i bāđ-ı Settār Őāh-ı mededir Hüseyñ
5. VāriŐ-i seyf-lā fetā mālİK-i sırr-ı hel etā⁴⁹⁷
Dürr-i ḥaḳıḳat-ı yektā genc-i Őameddir Hüseyñ
6. Maḥbüb-ı ḥayy lā yezāl maḥzen-i sırr-ı zü'l-celāl
Ḥaydarā bezm-i viŐāl [ü] ḳurb-ı aḥaddir Hüseyñ

81

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Gel Allāha toğru ‘āŐıḳ bul Muḥammed ‘Alī yolu*
Yalın ayağ baş aĳıḳ bul Muḥammed ‘Alī yolu*
2. İkilikden seĳil ḳardaŐ ḳo⁴⁹⁸ vaḥdet eşigine baş
Dilersen cānına ser-dān (?) bul Muḥammed ‘Alī yolu*
3. Eliñ çek ḳayd-ı sivādan beri ol ḳamu sevdādan
Ḥalās istersen fenādan bul Muḥammed ‘Alī yolu*
4. Oĳu mekteb-i ‘irfānı fikr et kudret-i Sübhāñı*
Dilersen vaşl-ı cānāñı bul Muḥammed ‘Alī yolu*
5. Beḳādan geĳ fenādan geĳ⁴⁹⁹ [bu] cennet-ḳaŐr [u] tūbādan
Cemāl istersen Mevlādan bul Muḥammed ‘Alī yolu*

28a M

⁴⁹⁵ bu manzume: - K

⁴⁹⁶ yazmada “Şemsu'd-duḥā bedrü'd-dücā” Őeklinedir.

⁴⁹⁷ “Gerĳekten, geĳti insanın ųzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir Őey değil idi/yok idi.” İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 784.

⁴⁹⁸ Yazmada “ḳoy” Őeklinedir.

⁴⁹⁹ Yazmada “Geĳ beḳādan geĳ fenādan” Őeklinedir.

6. Hased kibr [ü] kîni⁵⁰⁰ gider budur erlikdeki hüner
Hasan Hüseyn ʿ Alî Haydar bul Muhammed ʿ Alî yolu*

82
İlâhî⁵⁰¹

Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilün
- v - - / - v - - / - v -

1. Sûz-ı hasretiñle yandım yâ resûl
El-amân ey şâh-ı kevneyn Muştafa
Kalmadı şabra taḥammül kıl kabûl
El-amân ey şâh-ı kevneyn Muştafa
2. Kime kimden kılayım ḥâlim beyân
Sen bilirsin yâ ḥabîb-i züʿl-menân
Bir ğarîbim⁵⁰² miskinim kıarım ʿ isyân*
El-amân ey şâh-ı kevneyn Muştafa
3. Gelmişim ḥâk-ı derine yâ şefîʿ
Kıl kerem rahmetini etme diri⁵⁰³
Mağfîret rahmet ʿ inâyet yâ bedîʿ
El-amân ey şâh-ı kevneyn Muştafa
4. Kavl seniñ ğufrân seniñ iḥsân seniñ
Merḥamet şefkat mürüvvet şân seniñ
Haydarî bu ğarķ-ı ʿ isyân cân seniñ
El-amân ey şâh-ı kevneyn Muştafa

83

Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Vâhid-i muṭlaķdır Ḥaķ Ḥaķdır ʿ aşķ-ı nûr-ı Muhammed*
Muḥammedden zuhûr etdi ʿ aşķ bir sırdır Aḥmed*⁵⁰⁴
2. Oķu ʿ ilm-i ledünni⁵⁰⁵ gör nedir bil sırr-ı Kıurʿân*
Nokṭa⁵⁰⁶-i bâ bismiʿl-lâh⁵⁰⁷ kıul huvellahu aḥad
3. Üç yedi ondört ḥurûfuñ añladıñsa sırrını
Sendedir dâʿimî bâķî sensin ol zât-ı Şamed

⁵⁰⁰ Yazmada “Kibr ḥased kîni” şeklindedir.

⁵⁰¹ bu manzume: - K

⁵⁰² Yazmada “ķarîbiñ” şeklindedir.

⁵⁰³ “Dirîĝ” kelimesi, kafiye zaruretiyle “diriʿ” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁰⁴ bu manzume: - K

⁵⁰⁵ Yazmada “ledünli” şeklindedir.

⁵⁰⁶ Yazmada “nükte” şeklindedir.

⁵⁰⁷ Vezin gereĝi “bism-i ilâh” şeklinde okunması gerekiyor.

4. Arama taşrada tehî gezme bî-hûde yere
Dağme-i' uşşâkdadır sırr-ı aşk nûr-ı Aḥad
5. Bilmeyen Mantık-ı Tayrı nice bilsin Ḥaḳ nedir
Şûretâ Âdemdir ol ḥayvân-ı nâtık lâ yû'ad
6. İkiyüzellisekiz Ḥaydar uzatma birdir Ḥaḳ*
'Alî bir genc-i ḥafîdir⁵⁰⁸ [hem] Muḥammed nûr-aḥad

28b M

84

Merşiyе-[i] İmâm Ḥüseyin⁵⁰⁹

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bu gün 'aşr-i Muḥammeddir gönül âh u figân eyle
'Aşîka rûz-ı mâtemdir gönül âh u figân eyle
2. Resûluñ kurretü'l-'aynı cihânıñ mâh-ı tâbânı
Edip çâk-ı girîbânı gönül âh u figân eyle
3. Ḥüseyin girdi meydâna felekler düşdü süzâna
Boyandı Kerbelâ ḳana gönül âh u figân eyle
4. Şarardı berg-i gül⁵¹⁰ şoldu cihân efgân ile töldü
Yezîdler şadumân oldu gönül âh u figân eyle
5. Melekler tāk-ı semâda tuyûrân rûy-ı hevâda
Ḥüseyin Şâh⁵¹¹ Kerbelâda [hem] gönül âh u figân eyle
6. Yezîd ibn-i Yezîd Mülcem elinde ḥançer-i gamgam
Yıkıldı ḥâke gonca-fem gönül âh u figân eyle
7. Kıyâmetden nişân oldu cihân feryâdıla töldü⁵¹²
Perîşân ehl-i beyt oldu⁵¹³ gönül âh u figân eyle
8. Tuḫuldu ḥürşîd-i enver şehîd olunca ol server
Ciger-küşe-i peygamber gönül âh u figân eyle
9. Ne zâlim ḥâ'in-i bî-dîn imiş mel'ün Yezîd-la'ın
Ede la'net olan mü'min gönül âh u figân eyle

⁵⁰⁸ Yazmada "ahfâdır" şeklindedir.

⁵⁰⁹ bu manzume: - K

⁵¹⁰ Yazmada "gül berg" şeklindedir.

⁵¹¹ Yazmada "Şâh Ḥüseyin" şeklindedir. Vezin gereği "Ḥüseyin Şâh" biçiminde olmalıdır.

⁵¹² Yazmada "Kıyâmetden oldu nişân töldü feryâdıla cihân" şeklindedir.

⁵¹³ Yazmada "Ehl-i beyt oldu perîşân" şeklindedir.

10. Bu âteş haşre dek sönmez bu hicrân nârı tükenmez
Bu gün mü 'min olan gülmez gönül âh u figân eyle
11. Kılalım âh ile zârı okuyup ism-i Cebbârı
Ola şād⁵¹⁴ rūh-ı envârı gönül âh u figân eyle
12. Kuluñdur Haydar-ı kemter şefâ^c at kıl şeh⁵¹⁵-i kevşer
Şehîdâna ser-^c askersin⁵¹⁶ gönül âh u figân eyle

85

Merşîye-i Diğer İmâm Hüseyin⁵¹⁷

Mefâ^c ilün / Mefâ^c ilün / Mefâ^c ilün / Mefâ^c ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bu mâh-ı ğam fizâdır ey gönül âh u figân eyle
Sirişkiñ çağlasın cân u cigerden çeşm kan eyle
Bu hasret nârıla yan sînene pür-dâğ nişân eyle
[Dağ] şeb-tâ-be-seher ağla çâk-ı giribân eyle
2. Tûrâb-ı âsitânından rûyuñ döndürme âh eyle
Nigâh-ı iltifât-ı ğayrıdan al dâ 'im vâh eyle*
Murâdıñ haşr-ı cem^c olmağ ise evlâd-ı şâh eyle
Hüseynîler gibi döy sîneni seng ile kan eyle
3. O şūhuñ pertev-i hüsñü boyandı âh kızıl kana
Nice kaşd eyledi zâlim [bu] ğonca-şâh-ı merdâna
Ola her demde şad-lâ^c net Yezîd ibn-i Yezîd sana
Muhibb-i âl-i resûlu bırağdıñ âh u giryâna
- 29a M
4. O sîm gerdâna lâyığ mıydı zâlim seng ile hañcer
Bırakıp hâk-i zemîne [hem] eylemek zîr ü zeber
Nesil-i pâk-i Muşafâ vü Murtażâyâ bu keder
Oldu mü 'minsen eger yan ağla âh u figân eyle*
5. Muhibb-i hânedân [u] ehl-i beyt-i Muşafâyız biz
Bende-i âl-ı ^c abâ ciddi evlâd-ı Murtażâyız biz*
Yanarız haşre dek âl-ı şehîd-i Kerbelâyız biz
Sirişkiñ Haydarâ ^c aşğ-ı Hüseyinle cereyân eyle

⁵¹⁴ Yazmada “şād ola” şeklindedir.

⁵¹⁵ Yazmada “şâh” şeklindedir. Vezin gereği “şeh” okunmalıdır.

⁵¹⁶ Yazmada “Sensin şehîdâna ser-^c asker” şeklindedir.

⁵¹⁷ bu manzume: - K

86
Na' t-1 Resül⁵¹⁸

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Zevāle erdi kāmım [çün] nā-çārım yā Resül Allāh
Cihānı tıtdı zışt nāmım bed-kārım yā Resül Allāh*
2. Der-i ihsānına geldim yüzüm yoğ ' arz edem hālīm
Mürüvvet şefkat en' āmım umarım yā Resül Allāh
3. Çevirmem rüyumu kaç' ā der-i luřfuñdan bir yana*
Amāndır vird-i zebānım ezkarım yā Resül Allāh*
4. Nebiler serveri sensin veliler rehberi sensin
Şefā' at mazharı sensin medārım yā Resül Allāh
5. Ne deñli ' āři isem ümmetiñdir Haydar-ı kemter
Şefā' at senden ihsānım umarım yā Resül Allāh

87
Ġazel-i Muħammes⁵¹⁹

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün
v v - - / v v - - / v v - - / v v -

1. Çek göñül hırkaya baş saña bir kes cān olmaz*
Cān-ı yāriñ gibi [bir] yār saña bir an olmaz
Çarĥ-ı ' ālemde süküt etse gibi anan (?) olmaz
Kişi miđdārını bilmek gibi ' irfān olmaz
' Āřıķa küşe-i vağdet gibi seyrān olmaz⁵²⁰
2. Ne gezer merd-i ĥaķiķat sūk-ı fenāda işte*
Giyinip kişile řālı taķıp ĥalkı peşine*
Diyeler řeyĥim efendim baķuben rüy-ı şene
Kişi miđdārını bilmek gibi ' irfān olmaz
' Āřıķa küşe-i vağdet gibi seyrān olmaz
3. Pes[ī]-pāye geçilemez bu çayın köprüsü baķ
Gemi kapdan gerek gözde şalgası çoķ*
Hergiz ' ālemde murād noķta-ı vağdetdeki nuķ
Kişi miđdārını bilmek gibi ' irfān olmaz
' Āřıķa küşe-i vağdet gibi seyrān olmaz

⁵¹⁸ bu manzume: - K

⁵¹⁹ bu manzume: - K

⁵²⁰ Yazmada bütün bendlerin sonundaki bu mütekerrir mısra, "Küşe-i vağdet gibi ' āřıķa seyrān olmaz" şeklindedir.

29b M

4. Niceler   ilmine maġr r oluben  aldı ġar b
Niceler    lem-i  ayretde  alıp der y  na  b
Kimi   a ı k kimi  ad k kimi  f i-i  ab b
Ki i mi d r n  bilmek gibi   irf n olmaz
  A ı ka k  e-i va det gibi seyr n olmaz⁵²¹
5.  a ın  aydar sen  a ın ba ma cih n n s z ne*
Yanılıp  anmayasın zehr-i cih n n  z ne
Ne  orar seni res l ne [de] ba ar p r y z ne
Ki i mi d r n  bilmek gibi   irf n olmaz
  A ı ka k  e-i va det gibi seyr n olmaz

88

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Em rim seyyidim p rim⁵²²
Rif    Seyyid A med[d]ir
D -   lemde[ki] dest-g rim
Rif    Seyyid A med[d]ir
2. Ceddi Ma m d [ ] Mu ammed
 u b-ı kevneyn Seyyid A med
[Ol] p  t [ ] pen h b -meded
Rif    Seyyid A med[d]ir
3.   seyn  nesl [ ] evl dı
Mu ammed  u b-ı s d dı
Eb 'l- amel n[in] n dı
Rif    Seyyid A med[d]ir
4.  urret 'l-  ayn-ı pey amber
 asan   seyn r  -ı  aydar
 ems-i t b n m h-ı enver
Rif    Seyyid A med[d]ir
5. Mu ammed   tem 'l-neb 
  Ali  aydar   h-ı vel 
 er ġ [u] d nim  and li
Rif    Seyyid A med[d]ir

⁵²¹ Bu m tekerrir mısra M n shasının 2 ve 4. bendler arasında yazılmamı . M n shasında bu bendlerin ba ında ‘‘Eyzan’’ ibaresi kullanılmı tır. Bu ‘‘eyzan’’ ibaresi m tekerrir mısraya i aret etmektedir.

⁵²² bu manzume: - K

89

[Nazm-ı]⁵²³ Hâzret-i Seyyid Aḥmed Rifâ'î⁵²⁴

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Rifâ'î hâzretiniñ nâm [u] şânı kâdr-i vâlâdır
Nice medḥ etsen evsâfını a' lâdan [da] a' lâdır
2. Demişler şânına kıdve-i ' irfân nüşâ-ı kübrâ
Ki cediti Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed Muştafâdır*

90

Gazel⁵²⁵

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Buğz eyleme zâhid bize
Biz Muḥammed ' Alevîyiz
Şûfî gibi alma söze
Biz Muḥammed ' Alevîyiz
2. Evrâdımız bismi'l-lâhdır
Ezkârımız zikru'l-lâhdır
Erkânımız eyvâ'l-lâhdır
Biz Muḥammed ' Alevîyiz
3. Hâkka toğrudur yolumuz
Seyyid Ahmeddir ulumuz
Keyyâlîdendir kolumuz
Biz Muḥammed ' Alevîyiz
4. Kibr [ü] kîni yakdık nâra
Bî-riyâ gideriz yâra
Müştaḳız ḥüsn-i dîdâra
Biz Muḥammed ' Alevîyiz
5. Hüseyniyiz Ḥaydariyiz
Ebed ölmeyiz diriyiz
Çün [ü] çirâdan beriyiz
Biz Muḥammed ' Alevîyiz

⁵²³ “Kıf'a” başlıklı bu şiir nazm olması gerekmektedir.

⁵²⁴ bu manzume: - K

⁵²⁵ bu manzume: - K

30a M

91

Merşiyе- [i] İmām Hüseyin⁵²⁶

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Göñül giryāne bed' eyle
Ki feryād-ı Hüseynīdir
Sineñ döy seng-i hārāyla
Bu feryād-ı Hüseynīdir
2. Cigeriñ sūzıla yansın
Sirişkiñ kana boyansın
Fiğāniñ ' arşa tayansın
Ki feryād-ı Hüseynīdir
3. Muḥibb-i ehl-i beyt nālān
Giribān çāk eder giryān
Melekler gökde ser-gerdān
Ki feryād-ı Hüseynīdir
4. Nice ben dökmeyim kardaş
Dü-çeşmimden kan ile yaş
Bu hicrāna yanar dağ taş
Ki feryād-ı Hüseynīdir
5. Karardı mihr [u] māh gitdi
Siyāh pūşideler giydi
Kevākibler boyun egdi
Ki feryād-ı Hüseynīdir
6. Yezīd ibn-i Sūsen pelīd
Elinde ḥançer-i Cemşīd
Şehzādeyi kıldı şehīd
Bu feryād-ı Hüseynīdir
7. Yezīdīler oldu şādān
Hüseynīler zār [u] giryān
Tuḫuldu mihr-i dıraḫşān
Bu feryād-ı Hüseynīdir
8. Ne mü 'mindir durup karşı
Bağıp seyrettiler kamu
Ola meskenler[i] tamu
Ki feryād-ı Hüseynīdir

---

⁵²⁶ bu manzume: - K

9. urretü'l-‘ayn-ı Mutafā
Ferzend-i āh-ı Murtażā
üküfe-i faħrū'n-nisā
Bu feryād-ı Hüseynīdir
10. Āl [u] evlād-ı resüle
Hezār alāt⁵²⁷ selām eyle
Rūh-ı Hüseynī ād eyle
Ki feryād-ı Hüseynīdir
11. Ola la‘net ad hezārān
Yezīdiñ cānına her an
Edelim eyleyip efġān
Bu feryād-ı Hüseynīdir
12. efī‘-i ‘ara-ı maħer
Nūr-ı dīde-i peyġamber
Fedā ıl cānını Hāydar
Bu feryād-ı Hüseynīdir

92

Diġer Mersiyeler-[i] İmām Hüseyn

7 + 8 = 15’li hece vezni

1. Ey nūr-ı em-Murtażā üküfe-i bāġ-ı vefā
Sen ciger-küe-Zehrā faħrū'n-nisāsın yā Hüseyn
2. Ey kerem-kān-ı mürüvvet nūr-ı zāt-ı ferd amed
urretü'l-‘ayn-ı Muhammed Mutafāsın yā Hüseyn
3. ānında nāzil hel etā⁵²⁸ vāri sırr-ı lā fetā
Ceddi sulān-enbiyā maħbūb-Hudāsın yā Hüseyn
4. Ser-leva-ı evliyā sipeh-sālār-ı ühedā
Ehl-i beyt-i Mutafā āl-i ‘abāsın yā Hüseyn
5. Kim seni cānı gibi cānından özge sevmeye
Bülbül-i gülen-sarāyı Murtażāsın yā Hüseyn
6. Āh nice kıydu saña mel‘ün Yezīd bī-dīn pelīd
Sen gül-i nev-ġonca-ı bāġ-ı vefāsın yā Hüseyn

30b M

⁵²⁷ Yazmada “salāvāt” şeklindedir.

⁵²⁸ “Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir şey değil idi/yok idi.” İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, s. 784.

7. Nāvek-i ğamıla āh [çün] ol sîm-ten göz göz ola
Kerbelâ⁵²⁹ hâkinde nālân olasın sen yâ Hüseyn
8. Mihr [u] mâhiñ zühresi şarardı çopdu bir tûfân
Boyanıp al kanıla hâke batasın yâ Hüseyn
9. Āh niye ümmet ‘aceb geride durup baqdılar
Mülcem-mel‘ ün elinde hañçer ziyāsın yâ Hüseyn
10. İñledi tāvus-ı felek ağladı heft-āsumān
Dağ taş dökdü sirişki nāle fizāsın yâ Hüseyn
11. Yıkılıp andan zemîne ser-nigün düşünce āh
Titredi ‘arz [u] semā yırttı yağasın yâ Hüseyn
12. Çopdu bir tûfân kim oldu kıyāmetden [bir] nişān
[Sen] mest-i şahbā-yı şehādet[den] beğāsın yâ Hüseyn
13. Güş edip kavm-i münāfık oldular şād [u] handān
Ehl-i beytiñ nāle-i āh u fizāsın yâ Hüseyn
14. Tā kıyāmet haşır olunca sâkin olmaz bu firāk
Sen [hem] muhibb-i āle pür-süzinā[k]sın yâ Hüseyn
15. Kıl şefā‘ at Haydara kemter kuluñdur[ur] seniñ
Hağ dīvānında sen mağbül-ı recāsın yâ Hüseyn

93

Ġazel-i Müseddes Muhibb-i Hānedān-ı Muştafā**8 + 8 = 16’lı hece vezni**

1. Muhibb-i hānedān [ü] ehl-i beyt-i Muştafāyız biz
Hem ciger-küşe-i Zehrā şehīd-i Kerbelāyız biz
Ser verir sır vermeyiz ‘ahde kavī Murtažāyız biz
Birdir ikrār ile imānımız āl-i ‘abāyız biz
Āl [u] evlād-ı resūluñ kulu[yuz] kurbānyız biz
Hüseyniyiz Hüseyni[yiz] Kerbelā nālānyız biz
2. Rāhımız erkānımız ciddi Muḥammed ile ‘Alī
Çoymuşuz [biz] ma‘şüm-ı pāk[iñ] rāhına cān u seri
31a M Rāh-nümāmız vaşıl-ı yāre Seyyid Aḥmed Rifā‘ī
Dinim [ü] imānım Muḥammed hātem-i peygamberi
Āl [u] evlād-ı resūluñ kulu[yuz] kurbānyız biz
Hüseyniyiz Hüseyni[yiz] Kerbelā nālānyız biz

---

⁵²⁹ Yazmada “gül belā” şeklindedir.

3. ‘Ahdimiz [ü] mişākımız budur ezel dedik belī
Lā demeyiz böyle tıtduğ naħnu asemnā⁵³⁰ da eli
On iki řāh-ı vefādārıñ ulu[yuz] hem akeri
Böyledir ikrārımız [bezm-i] elest cāmından⁵³¹ beri
Āl [u] evlād-ı resūluñ ulu[yuz] urbānıyız biz
Hüseyniyiz Hüseyni[yiz] Kerbelā nālānıyız biz
4. Nūr-ı Hađdır Hażret-i Aħmed [ü] Muħammed Muřtafā
řir-i Yezdān [ü] Hażret-i řāh[đır] ‘Alı-i Murtażā
‘Ařıķānıñ dın [ü] imānı[đır] Hüseyn-i Kerbelā
urretü’l-‘ayn-ı Muħammed hem ciger-kūşe-i Zehrā
Āl [u] evlād-ı resūluñ ulu[yuz] urbānıyız biz
Hüseyniyiz Hüseyni[yiz] Kerbelā nālānıyız biz
5. Ederiz [biz] bezm-i řerī‘ at ehl[i] ile ülfeti
Giyüben rāh-ı řarıkātda [ol] muħabbet ħil‘ati
[Biz] ma‘rifet gencınesinden aldık cāh-ı rif‘ati
Künc-i vaħdetde olur Hağdar[ā] hađıķāt řoħbeti
Āl [u] evlād-ı resūluñ ulu[yuz] urbānıyız biz
Hüseyniyiz Hüseyni[yiz] Kerbelā nālānıyız biz

94

İlāhı-i Hüseyni**4 + 4= 8’li hece vezni**

1. Nūr-ı Hađdır zāt-ı Aħmed
Nūr-ı Muħammed[đır] Hüseyn
Yek-vücüd ‘Alı Muħammed
Maħdüm-ı a‘zamdır Hüseyn
2. Necm [ü] amer mihr-i ziyā
[Hem] ciger-kūşe-i Zehrā
Fātıma[đır] ħayrū’n-nisā
Beytü’l-ħarem[eyn]dir Hüseyn
3. şüküfe-i bāğ-ı vefā
Ferzendegān-ı Murtażā
řāh Hasan-ı ħulķu’r-rızā
[Ol] řāh-ı ekremdir Hüseyn
4. [O] bezm-i sākı-i kevşer
şefı‘-ı ‘arşa-ı maħřer
urretü’l-‘ayn-ı peygamber
řāħib-i ‘ilimdir Hüseyn

31b M

⁵³⁰ Biz paylaştırdık” Zuhruf suresi, 32. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, s. 650.

⁵³¹ Yazmada “ħıtāmından” şeklindedir.

5. Haydarā kı̄l cānīñ fedā
Eşğinden olma cüdā
Şems-i duḡā bedrū'd-dücā
[Hem] nūr-ı a' zamdır Hüseyn

95
Gazel⁵³²

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Meded sāķī piyāle şun gönül āvāre yangındır
Tutuşmuş ' aşk-ı sūzāna ġarīb bī-çāre yangındır
2. Eger ermez ise bint-i ' inebden kāse-i vuşlat
Gerek ki ola ḡākister leb ruşsāra yangındır*
3. Şeb[i]-tā-be seher āhım yıkar eflāk[ı] şeydā-veş
' Aceb ki tañ mıdır zārım gül-i gülzār[a] yangındır
4. Şanır bī-'ār benim āhım eden gūş zāhid-i ḡodbīn
Anı idrāk edemez ki gönül dīzāra yangındır
5. Yarıp bağrımı gör Haydar sīnem içre neler vardır
Rāz zor izhār müşkil dil dildāra yangındır*

96
İlāhī⁵³³

4 + 4= 8'li hece vezni

1. Zāhid beni şarşalama
Dil Muḡammedden ayrılmaz
Üstüm başım parçalama
Dil Muḡammedden ayrılmaz
2. Bırağ beni koy ḡālime
Geriden bağ aḡvālime
Eremezsın ef' ālime
Dil Muḡammedden ayrılmaz
3. Oğurum ismini ezber
Bu gönülümde elem gider
Dīnim imānım peyğamber
Dil Muḡammedden ayrılmaz

⁵³² bu manzume: - K

⁵³³ bu manzume: - K

4. Gece gündüz āh [u] zārım
Sūz-ı ‘aşkıla yanarım
Yokdur bir yerde kararım
Dil Muhammedden ayrılmaz
5. Ne ğam bu ümmete Haydar
Şefî‘-i ‘arşa-ı maḥşer
Nebîler şāh[ı] peygamber
Dil Muhammedden ayrılmaz

32a M

97

Na‘t-ı Resūllu’l-lāh⁵³⁴

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ser-firāz-ı enbiyāsın pādişāh-ı mülk-beḳā
Taḥtgāhıñ kıldı Rabbü’l-‘ālemîn ‘arş-ı a‘lā
Zāt-ı pākiñ nūr-ı Hāḳdır zātına yok intihā
Şalli ‘alā nebiyyinā nūr-ı Hudā Muştafā
Yā şefî‘ a’l-müzñibîn irḥam lenā rüz-ı cezā
2. Heft-eflākı geçip olduñ efendim yek-vücūd
Kim beşerdır dese olduñ ḥāşā⁵³⁵ ma‘būdla ma‘būd
Gel ḥabîbim dedi ‘arz-ı cemāl eyledi Vedūd*
Şalli ‘alā nebiyyinā nūr-ı Hudā Muştafā
Yā şefî‘ a’l-müzñibîn irḥam lenā rüz-ı cezā
3. Bî-ḥurūf biñbir kelāmu’l-lāh[ı] kıldıñ āşikār
Her kelāmıñ ‘izzı maḳbūl-ı Cenāb-ı Girdgār
Ümmetiñi saña bahş etdi Ğanî perverdigār
Şalli ‘alā nebiyyinā nūr-ı Hudā Muştafā
Yā şefî‘ a’l-müzñibîn irḥam lenā rüz-ı cezā
4. Men ğarîb [ü] mücrim [ü] kemter kemînim yā amān
El göğüsde durmuşum dîvāna geldim yā amān
Ümmetiñdir kıılma redd Haydar faḳîri yā amān
Şalli ‘alā nebiyyinā nūr-ı Hudā Muştafā
Yā şefî‘ a’l-müzñibîn irḥam lenā rüz-ı cezā

⁵³⁴ bu manzume: - K⁵³⁵ Yazmada “ḥāşā olduñ” şeklindedir.

32b M

98
Ġazel⁵³⁶

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Zāhid baña nuş eyleme
Ben Allāhımdan ayrılmam
Tehī efsāne söyleme
Ben Allāhımdan ayrılmam
2. Dilde müdām Ḥaḳdır virdim
Ḥaḳdan özge yoḳdur derdim
Dil mülkünü Ḥaḳğa verdim
Ben Allāhımdan ayrılmam
3. Neme gerek ḥūrī ğılmān
Neme gerek kāh-ı Rıḍvān
Görünmez ‘aynıma cihān
Ben Allāhımdan ayrılmam
4. Nūr-ı zāt-ı Ḥaḳdır Aḥmed
‘Alīdir zāt-ı Muḥammed
Çār-deh-i ma‘şüm-ı şehzād
Ben Allāhımdan ayrılmam
5. Muḥammed dīnim imānım
‘Alīdir bu tende cānım
Kıble-i dīn secde-gāhım
Ben Allāhımdan ayrılmam

99
Diğer Ġazel⁵³⁷

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Cihāniñ sīm u kālāsı gerekmez baña Allāhım
Bu gönlüm senden özge kimse[y]i [hem] sevmez Allāhım
2. Şeb[ī]-tā-be-seḥer ḥasretde [kim] āh u enīn eyler
Dü-çeşmim zātıñ özler gayrı[y]ı [hem] görmez Allāhım
3. Ezelden ‘aşıḳ u müştāḳ-ı dīdārınım yā Rab*
Nedir dünyā nedir ‘uḳbā gönlüme gelmez Allāhım*

⁵³⁶ bu manzume: - K

⁵³⁷ bu manzume: - K

4. Kuluñdur Haydar-ı kemter kemān müştāk-ı dīdārīñ
Vişālīñ luţfuna maẓhar olan ʔul ölmez Allāhım

100
Na‘t⁵³⁸

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Şaşırdım bilmezim ben de nedir⁵³⁹ hāl yā Resūl Allāh
Ne yüz ile şunayım ‘ arz-ı aḥvāl⁵⁴⁰ yā Resūl Allāh
2. Geleli bu fenā mülküne kārım rüz [u] şeb ‘ işyān
Kūşe-ḥayretde ʔıldı beni melāl yā Resūl Allāh
3. Bilirsin sen ne ḥācet men diyem ḥāl-i perīşānım
Görünür āşikār yok[dur] kıl u ʔāl yā Resūl Allāh
4. Elif ʔaddim kemān etdi bu bār-ı cürm [ü] ‘ işyānım
Melāmet gencinde ʔaldım bī-mecāl yā Resūl Allāh*
5. Ğarīb-i ümmetiñdir Haydar-ı kemter kemān mücrim
Der-i luţfundan ister ‘ arz-ı vişal yā Resūl Allāh

101
Merşiye-[i] İmām Hüseyin
Muḥammes

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Vāḳı‘ at-ı Kerbelāyı gūş eden ehl-i imān
Alev-i āh-ı Hüseyin ile yanar rüz [u] şebān
Ey gönül bu mātem-i ḥüzn-i Hüseyinidir
Ḳurretü’l‘ ayn-ı Muḥammed şehzāde-i şāh-ı merdān*
Cem-çerāğ-ı dīn-i Aḥmed nūr-ı zāt-ı müste‘ ān

33a M

2. Ğonca-ı bāğ-ı risālet bülbül-i ʔaşr-ı şafā
Kevkeb-i evc-i hidāyet neyyir-i kān-ı vefā
Ciger-kūşe-i Zehrā cediti Muḥammed Muştafā*
Mü’miniñ imānı maḥdüm-ı ‘ Aliyyü’l-Murtażā
Cem-çerāğ-ı dīn-i Aḥmed nūr-ı zāt-ı müste‘ ān

⁵³⁸ bu manzume: - K

⁵³⁹ Yazmada “nedir bu” şeklindedir.

⁵⁴⁰ Yazmada “hāl” şeklindedir.

3. Ol kerem şāh-ı cihāna nice kaçd etdiler āh
O[l] pelīd-i İbn-i Mülcem mel' ün-ı bī-dīn vāh
Niye kıldılar geride durup ümmetler nigāh
Ol kamer ʔal' at düşe hāk üzre āh mānend-i māh
Cem-çerāğ-ı dīn-i Aḥmed nūr-ı zāt-ı müste' ān
4. Şad hezār la' net ola her dem Yezīdiñ cānına
Āline evlādına enşārına ecdādına
Mü'min iseñ ağla her demde ' Alī evlādına
Gökde melek yerde insān ağladı feryādına
Cem-çerāğ-ı dīn-i Aḥmed nūr-ı zāt-ı müste' ān
5. Ben nice āh eyleyip ʔaş ile sīnem dövmeğim
Vāqı' āt-ı Kerbelāyı yād edip ʔan dökmeğim
Hem Yezīd ibn-i Yezīd mel' ūna la' net etmeğim
Rāh-ı Ḥüseynīde Ḥaydar kim fedā cān etmeğim
Cem-çerāğ-ı dīn-i Aḥmed nūr-ı zāt-ı müste' ān

102

Gazel-i Diğer⁵⁴¹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Meclis-i sırr-ı ḥaḳīḳatde olanlar şīve-kār
Eylemez bezm-i suḥandān içre ʔaṭ' ā güft-kār
2. Cāh-ı dünyā mülk-i devlet sīm [ü] zer kālā-yı zühd
Bād-ı şarşardan terāküm etme mānend-i ğubār
3. Cām-ı ' aşḳı dest-i mürşid[d]en edenler nüş-ı cān
Cur' a-ı āb-ı ḥayātı şunsan etmez i' tibār
4. Nār-ı şiddet ḥavf-ı düzaḥ ʔaşr-ı cennet kevşeri
Vuşlat-ı cānān olan eyler ferāmüş nigeḥ-dār*
5. Vuşlat ārzüsunda ' aşḳ ile döneñ pervāneniñ
Hiç görünmez ' aynına ol şem' a-ı şu' le-i nār
6. Kendi kendin bilemez dünyā vü ' uḳbādan geçer
Yek-vücūd vaḥdet-i ' ālemde olur leyl [ü] nehār
7. Yemez içmez uyumaz ' aynına gelmez ḥavf-ı merg
Zikri fikri rüz [u] şeb vāḥid-i muṭlaḳ Girdgār

---

⁵⁴¹ bu manzume: - K

8. Ne gerek Haydar uzatma sözü kes kışa bırak
‘Āşık-ı didār kılar terk-i cihānı ihtiyār

33b M

103

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähî hâcetim senden beni ‘aşkına kıl şâyân
Seniñ ‘aşkıñ ile cānım ola dā’imā şādumān⁵⁴²
2. Ayırma bendeñi yā Rabbi bir an zıkr [u] fikriñden
Olur mecnūn olursa dūr cemāliñden gönül bir an
3. Efendim edemem sensiz kalırsam ger ebed rāhat
Gerekmez gönlüme dünyā vü ‘uqbā hūrî [vü] ğılmān
4. Murād [u] maşşūdumsun sen ezel naḥnu ḳasemnā⁵⁴³ dan
Beri müştākıñım nūr-ı vişāline gönül ḥayrān
5. Belî derim demezim lâ ki sensin ḥālîḳ-ı kevneyn
Ezelî böyledir ‘ahd [u] mişāḳım⁵⁴⁴ yā Ğanî Yezdān
6. Dūr etme Haydar-ı mücrimini şevḳ-i cemāliñden
Görenler ḳo desinler meczūb [u] dīvāne-i raḥmān

104

Diğer Gazel
Münācāt⁵⁴⁵

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähî ‘āşî [vü] mücrim ḳulunum eylegil dermān
Seni ḳoyup da yā Rabbi kime ḥālîm ḳılam beyān
2. Kerîm sensin raḥîmsin sen ğafūr sensin seniñdir ḳul
Mürüvvet mağfiret raḥmet ‘ināyet eylegil iḥsān
3. Ḳılan sen ḳıldırın sensin yapan hem yapıdırın da sen
Bilirsin sen ne ḥâcet ki edeyim ḥālîmi beyān
4. Büküp ḳaddimi etdi dü-tāne⁵⁴⁶ bu bār-ı ‘işyānım
Selāmet nîst eger olmaz ise luḫf [u] ‘atā ḡufrān

⁵⁴² bu manzume: - K⁵⁴³ “Biz paylaştırdık” Zuhur suresi, 32. ayet. Elmalılı, Hak Dini Kur’ân Dili Meali, s. 650.⁵⁴⁴ Yazmada “Böyledir ‘ahd [u] mişāḳım ezeli” şeklindedir.⁵⁴⁵ bu manzume: - K⁵⁴⁶ Yazmada “dü-tāne etdi” şeklindedir.

5. Degildir rahmetiñ baħrına nisbet kaçre-i zerre
Seniñdir kul seniñdir mağfiret rahmet kerem ihsān
6. Ne deñli ‘āşī ise Haydar-ı kemter kemīn yā Rab
Kuluñdur rahmetiñle yarlıģa bırakma ser-gerdān

105

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şubħa dek ey murğ-ı şeydā n’ola bu āh [u] fiğān
‘Ālemi dem-beste kıldı nāle-i feryād-ı cān⁵⁴⁷
2. Gülşeni zindāna döndürdü bu dūd-ı hasret[ī]
Gonca-ı ra‘ nāyı şoldur[d]u [bu] ħarīķ-i sūzān
3. Çeşm-i ‘ibretle nazār kıılmaķda bir pervāneye
Döne döne şem‘-i ‘aşķa yanmada açmaz dehān
4. ‘Āşıkıñ cevriye yāriñ sīnesi⁵⁴⁸ göz göz gerek
Nāleler eyler ney⁵⁴⁹-āsā zevķ [u] şevķ ile her an
5. Ğamze-i çeşm-i canān cāna geçerse tīr-veş
Neş’e-yāb [u] şafā-baħşende olur mānend-i ħān
6. Şubħ [u] şām feryād [u] zār[dan] tañ mıdır Haydar baña
Men Hüseyniyem Hüseyñi kılarım elbet fiğān

34a M

106

Ğazel

Nuķ⁵⁵⁰

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Erişdi sūy-ı Ğaķdan ğuşuma ism-i şadā-yı hū
Uyandım ħ^vāb-ı ğafletden diyerek Allāh illā hū
2. Açıldı perde-i zūlmet göründü āyna-i ħikmet
Erişdi feyz-i kudret lā ilāhe Allāh [illā] hū
3. Rifā‘ī Seyyid Ahmediñ mürşidi ħaķ Muħammedden*
Seħerde sūy-ı vaħdetden göründü nūr-ı illā hū

⁵⁴⁷ bu manzume: - K⁵⁴⁸ yazmada “sīnesini” şeklindedir.⁵⁴⁹ Yazmada “nāy” şeklindedir.⁵⁵⁰ bu manzume: - K

4. Büründüm hırka-ı fakra çıktım cāh-ı selāmete*
Açıp başımı raḥmete derim Allāh illā hū
5. Oğudum ḥarf [u] imlāyı çıkardım kīş [u] kālāyı
Çekip başıma ḥırkayı meded huve'l-lāh illā hū
6. Muḥammedir şefī' im mürşidim rāh-ı ḥaḳīkatde
Ne ğam [u] ḥışm ki Ḥaydar ḥālīkım Allāh illā hū

107
Ġazel
Münācāt⁵⁵¹

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlāhī ḥazretinden ḥācetim[i] eylegil dil-şād
Mürüvvet mağfıret raḥmet ' ināyet kıl olam ābād
2. Ne deñli ' āşī isem etmezim kaṭ' -ı ümīd yā Rab
Kuluñum mücrimim senden olur mücrimlere imdād
3. Raḥīm ü ' adl ü ğafürsun seniñdir luṭf ile iḥsān
Seni koyup da yā Rabbi kime varıp kılam feryād
4. Beni rüz-ı cezāda eyleme rüsvāy ' āmm içre
Kuluñum ümmet-i Aḥmeddenim yā Rab baña āzād
5. Velī yoğdur yedimde zerre ṭā' at ki olam ma' zül
Boyumca ğarḳ-ı ' işyānım efendim el-amān kıl dād
6. Şefī' iñ Ḥaydarā maḥbüb-ı ḥallāḳ-ı kevneyndir*
Seni bī-kes kıomaz nūr-ı İlāhīden erer imdād

108
Ġazel⁵⁵²

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Be kıardaşlar be d[i]ndaşlar geliñ Mevlāya varalım
Sīne-çāk eyleyip yaşlar döküp Ḥaḳḳa yalvaralım*
2. Ḥalīm o[l]dur Raḥīm o[l]dur Kerīm o[l]dur Ġafūr o[l]dur
Diyelim ḥalimiz Mevlā saña ma' lüm ağılayalım*

⁵⁵¹ bu manzume: - K

⁵⁵² bu manzume: - K

3. Mürüvvet merhamet rahmet kılar elbet rahîm Allâh
Döküp coşkun şular gibi göz yaşını çağlayalım*
4. Seyyid Aḥmeddir pîrimiz Muḥammedir şefî^cimiz*
Hasan Ḥüseyn refîkimiz ola bizimle varalım
5. Okuyup sırr-ı vaḥdeti geçelim cısr-i riḥleti
İçelim cām-ı vuşlatı ḥayât-ı tām[1] bulalım
6. Dü-şad altmış sekiz Ḥaydar yek vücūd zāt-ı peygamber*
Bismi'l-lâh Allâhu ekber zıkr fikrde olalım*

34b M

109

Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey gönül hicrâna yan yanar bu gün ümm-i cihân⁵⁵³
Ḳurretü'l-^c ayn-ı Muḥammed Muştafâ zâr giryân
Sen de kıl ḥüzn-i Ḥüseyn ile çāk-ı girîbân
Yaş yerine gözlerinden tâ ola kanlar revân
2. Et sükût sen saña ne eylese kavm-ı münâfık
Ġayr-ı Ḥaḳdan kimseye derdini söyleme ^c âşık
Mü'miniñ ḳalbinde Ḥaḳdan Ġayr kes olmaz lâyıḳ
Mazḥar-ı feyz [u] ^c inâyet ola saña nâgehân
3. Rüz [u] şeb âh u enîni eyle nefsine Ġidâ
Lezzet-i âb-ı ḥayâta iltifât etme fedâ
Âl [u] evlâd-ı [re]sûle eyle her dem iḳtidâ
Süy-ı Ḥaḳdan âşikâr olur saña nûr-ı merdân*
4. Bir ḳaranlık câh-ı ḥizlândır cihân mişl-i ḳafes
Görüp aldanma şaḳın elvân [u] rengine heves
Göz açıp yummaya ḳalmaz ki gelir geçer nefes
Şonucu kâr eylemez kılsa nice âh u fiĠân
5. Müctebâ vü Murtaẓâ âl-i ^c abâniñ yâveri
Olagör [hem] ḳurretü'l-^c ayn-ı resûlüñ çâkeri
Ḳıl şalât⁵⁵⁴ eyle selâm şâh-ı şehîde Ḥaydarî
Ola maḥşerde şefî^c iñ ḥazret-i faḫr-ı cihân

⁵⁵³ bu manzume: - K⁵⁵⁴ Yazmada “şalāvât” şeklindedir.

110

Merşiye-i Hâzret-i İmâm Hüseyn

Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün
v v - - / v v - - / v v - - / v v -

1. Yine ğam-mâh dilâ erdi cihân kıan ağlar
Bende-i âl-i ' abâ çâk-ı girîbân ağlar
Ebr bād meh hürşid felek bārân ağlar*
Gülşen-i bāğ-risâlet bülbül-i zārân ağlar
2. Nice ben âh [u] enîn[ler] edüben ağlamayım
Nice ben taş ile sînem döğüben dağlamayım
Nice ben göz yaşı döküp çağlamayım*
Dağ taş hüzn-i Hüseyniyle yanar kıan ağlar
3. Nüh-felek şems [ü] kıamer kevkeb [ü] Zühre Pervîn
Kıaralar giydi feleklerde melekler ğam-gîn
Levh-i maħfûz kıalem [ü] ârş-ı mu' allâ da enîn
Yedi deryâ yedi berr mâhî-i ' ummân ağlar
4. Seng-i hârâ dağı olsa kıayanamaz insân
Nice kıâkıat götürür âh bu hicrân nice cân
35a M Kıurretü'l- ' ayn-ı Muħammed ğonca-ı şâh-ı merdân*
El-amân yâ Muħammed deyüben nâlân ağlar*
5. Gülşen-i bāğ-risâlet bülbül-i zārân Hâydar
Rüz [u] şeb âh [u] enîn nâle-i giryân Hâydar
Mâtem-i mâh-ı Muħarrem çâk-ı girîbân Hâydar*
Alev-i âh-ı Hüseynile her an ağlar*

111

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Olanca varımı kıoydum bu ğün meydâna yağmadır
Görünür (?) vird-i ezkıarım bilen insâna yağmadır
2. Okudum ebcedi ğeçdim elifden bâya dek şubđdem
Gelen alsın ğeçen alsın ğören her cânâna yağmadır
3. Şoyundum mâsivâyı ğeri etdim kış u kıâlâyı
Açdığm ğenc[î]ne-i varımı alan alana yağmadır
4. Şalât⁵⁵⁵ [u] şavm [u] tesbîhi şüfi-bed-kâre bağş etdim
Ne etsem fikr [ü] zıkrım[i] şoran ' irfâna yağmadır

⁵⁵⁵ Yazmada "şalāvât" şeklindedir.

5. Be zāhid bakma gel sen de ne istersen hemān al geç
Bu fırsat geçmez ele Hāydar-ı⁵⁵⁶ dīvāne yağmadır

112

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Efendim dīnim īmānım Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
Göñül tahtında sulṭānım Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
2. Oḡursam ismini ezber bu göñlümden elem gider
Nebīler şāh-ı peygamber Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
3. Vāşıl-ı kurb-ı ev ednā ḥabīb-i ḥazret-i Mevlā
Şefī' -i 'arşa-ı cezā Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
4. Hātem enbiyā Aḥmed evveliniñ aḡdemi şamed
Zāt-ı pāk-ı nūr-ı şamed Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
5. Ledünni⁵⁵⁷ 'ilminiñ bahrı ḥaḡīkat sırrınıñ nehri
Cihāniñ menbā' -ı faḡrı Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
6. Bu mücrim ümmetī Hāydar der-i luṭfunda bir kemter
Şefā' at kān[ı] peygamber Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd

113

İlāhī⁵⁵⁸

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Be derv[ī]şler be ḡardaşlar
Gelin Allāh hū diyelim
Gide göñülden teşv[ī]şler
Gelin Allāh hū diyelim
2. Siline ḡalbimiz pās[ı]
Olalım mü 'miniñ ḡāşı
Çıḡar göñülden vesvāsı
Gelin Allāh hū diyelim
3. Gökde melek yerde insān
Tesb[ī]ḡ oḡur cümle ḡayvān
Bedende şaḡ iken bu cān
Gelin Allāh hū diyelim

⁵⁵⁶ Yazmada “geçmez Hāydar ele” şeklindedir.

⁵⁵⁷ Yazmada “ledünli” şeklindedir.

⁵⁵⁸ bu manzume: - K

4. Gidelim toğru ħazrete
Girelim bāb-ı raĥmete
Erelim Ĥaydar rif' ata
Gelin Allāh hū diyelim

35b M

114

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Muĥammed seyyidü'l-ümem⁵⁵⁹
Şallū 'aleyhi ve sellem
Nāib-i ĥākimü'l-ĥikem
Şallū 'aleyhi ve sellem
2. Muĥammed nūr-ı Ĥudādır
Muĥammed ŧems-i ziyādır
Muĥammed mihr-i vefādır
Şallū 'aleyhi ve sellem
3. Enbiyālarıñ serve[r]i
Evliyālar[ıñ] rehberi
Āĥir zamān peygamberi
Şallū 'aleyhi ve sellem
4. Şānında etdi Muştafā
Süre-i ve'n-necmi Ĥudā
[Hem] taĥtgāh-ı 'arş-ı a' lā
Şallū 'aleyhi ve sellem
5. Ķurb-ı ev ednāya erdi
Allāh[ı] āşikār gördü
Yetmiş biñ kelimāt kıldı
Şallū 'aleyhi ve sellem
6. Heft-eflākı seyir etdi
Sidreden Mevlāya yetdi
Ümmetini Ĥaĥ baĥş etdi
Şallū 'aleyhi ve sellem
7. Ümmetidir Seyyid Ĥaydar
Rūz-ı cezā ŧefĥat eder
Nebiler şāh[ı] peygamber
Şallū 'aleyhi ve sellem

⁵⁵⁹ bu manzume: - K

115

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Bu ŧeb nev-rüz-ı sultāndır⁵⁶⁰
Açılır sünbül ü reyḫān
Ḳamu-vār ŧād [u] ḫandāndır
Oḳunur   alleme'l-Ḳur   ān
2. Açar gö[nl ]n̄ sen[i ] Mevlā
Ḳab l olur olan du   ā
Melā  ikler ḳılar nidā
  Ināyet luḫf eder Yezdān
3. Eriŧir Ḥaḳdan hidāyet
C mle   ālem olur rāḫat
M   min ḳullarına raḫmet
Ḳılar Allāhu   az m-ŧān
4. ŧubḫa dek b lb l-i ŧeydā
Eder ergān n[u ] icrā
Raḫmet nazarıyla Mevlā
Ḳılar ḳullarına iḫsān
5. Oḳu tesb ḫ[i] zikr eyle
Tebess m ḳıl da fikr eyle
Ḥaydar Mevlāya ŧ kr eyle
Feyz-i Ḥudā sırr-ı S bḫān

116

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Muḫammed ŧāh-ı enbiyā⁵⁶¹
  Al  server-i evliyā
Ḥ seyin ŧeh d-i Kerbelā
Ḳurret 'l-  ayn-res lu'l-lāh
2. Muḫammed n r-ı Ḥudādır
  Al  [hem] ŧems-i ziyādır
Ḥ seyin mihr-i vefādır
Ḳurret 'l-  ayn-ḫab bu'l-lāh
3. Muḫammed ŧāfi  -i maḫŧerdir
  Al  ŧāfi-ı kevŧerdir
Ḥ seyin ŧeh d-i ekberdir
Ḳurret 'l-  ayn-ḫab bu'l-lāh

---

⁵⁶⁰ bu manzume: - K

⁵⁶¹ bu manzume: - K

4. Muḥammed ḥātem-nebīdir
[Hem] şīr-i Yezdān ‘ Alīdir
Ḥasan [ü] Ḥüseyn gülüdür
Ḳurretü’l-‘ ayn-resūlu’l-lāh
5. Bende-i kemterī Ḥaydar
Muḥammed ‘ Alī der gider
Şefī‘ im maḥdūm-peygamber
Ḳurretü’l-‘ ayn-resūlu’l-lāh

117

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Mazhar-ı āyet-i Ḳur‘ ān⁵⁶²
Muḥammed ibn-i Abdullāh
Mālīk-i esrār⁵⁶³ -ı Sübhān
Muḥammed ibn-i Abdullāh
2. [Ol] şāhib-i livā-yı ḥamd
Şefī‘ ü’l-yevm-i
Nā’ib-i ḥākīm-i Şamed
Muḥammed ibn-i Abdullāh
3. Serve[r]-i şāh-ı enbiyā
Rehber-i sırr-ı evliyā
Ḥabīb-i ḥazret-i Mevlā
Muḥammed ibn-i Abdullāh
4. [Hem] ser-ā-pā nūr-ı Ḥudā
Şems-i duḥā bedrū’d-dücā
Vāşıl-ı ḳurb-ı ev ednā
Muḥammed ibn-i Abdullāh
5. Menba‘ -ı şems-i şerī‘ at
Mazhar-ı rāh-ı tarīkat
Mālīk-i nūr-ı ḥaḳīkat
Muḥammed ibn-i Abdullāh
6. Ümmetidir Seyyid Ḥaydar
Allāh eyvallāh der gider
Şefā‘ at kân[ı] peygamber
Muḥammed ibn-i ‘ Abdullāh

36a M

⁵⁶² bu manzume: - K⁵⁶³ Yazmada “sırr” şeklindedir.

118

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Bir ğarīb mücrim enīnim⁵⁶⁴
Yā Rabbenā senden meded
‘Aṣī [vü] kemter kemīnim
Yā Rabbenā senden meded
2. Olmuşum ğarķ baħr-ı ‘[i]şyān
Ne yüz ile desem amān
Efendimden luṭf [u] iħsān
Yā Rabbenā senden meded
3. Büküldü kıadd-i mevzūnum
Cürm ile geçdi hep günüm
Şād ola kıalb-i maħzūnum
Yā Rabbenā senden meded
4. Şeb [u] rüz kārım hep ‘işyān
Olmuşum nefsiile tuğyān
Kime desem ğayrı amān
Yā Rabbenā senden meded
5. Ĥabībiñ ümmeti Ĥaydar
‘Aṣī [vü] mücrim bir kemter
Olur dūzaħda pür-aħker
Yā Rabbenā senden meded

119

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Etme āħī gel kim nigāh⁵⁶⁵
Kāħ-Yezdāndır [bu] ğöñül
Bu gedā bu pādişāh
Deme sultāndır [bu] ğöñül
2. Kıuluna [her] ğünde hezār
Eder luṭf ile Ĥaķ nazār
Beyt-i a‘zam bāğ-ı ğülzār
Sırr-ı Sübhāndır [bu] ğöñül
3. Yücedir tağ[lar]dan yüce
Ne ğün[düz] var ne [de] gece
Yolunu sen bil böylece
‘Arş-ı raħmāndır [bu] ğöñül

---

⁵⁶⁴ bu manzume: - K

⁵⁶⁵ bu manzume: - K

4. ‘ Āşıklarıñ qarār-gāhı
 ‘ Ārifleriñ nazār-gāhı
 Şadıqlarıñ hazer-gāhı
 Baħr-ı ‘ ummāndır [bu] gōñül
5. Bī-çāre Ĥaydar-ı kemter
 Ġulām-ı seyyidü’l-ekber
 Şubħ [u] mesā tavāf eder
 Beyt-i raħmāndır [bu] gōñül

120

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Gōñül istersen vişāli⁵⁶⁶
 Muħammede şalāt eyle
 Bulmağ istersen kemāli
 Muħammede şalāt eyle
2. Eger ister iseñ yāri
 Ārzü ederseñ dīdārı
 Şikest et şīşe-i ‘ ārı
 Muħammede şalāt eyle
3. Çıkar kibr [ü] kīn libāsın
 Giyiñ dervişlik libāsın
 Pāk et qalbiñ kirin pāsın
 Muħammede şalāt eyle
4. Oqu tehlīl [ü] Qur’ānı
 Yağıp çerāğ-ı firqāti
 Göresin nūr-ı Sübhānı
 Muħammede şalāt eyle
5. Sükūt [u] bī-zebān ol dur
 Ĥaķīkat ehlini bul şor
 Bilen Ĥaydar demez şudur
 Muħammede şalāt eyle

36b M

121

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ben Muħammed Muştafānıñ kuluyum hem çākeri
 Anıñ için bülbül-āsā āh [u] zārım seheri
 Ne ‘ āķılım ne mecnūnum gezerim bir serseri*
 ‘ Āşıkım dīzāra müştāk Ĥaydariyim Ĥaydarı

---

⁵⁶⁶ bu manzume: - K

2. Dönmenem billâhi dönmem ezeli derim belî
Tutmuşum [çün] naḥnu ḳasemnâ⁵⁶⁷ da men muḥkem eli
Birdir ikrârım [ü] imânım benim ḳâlû belî
‘ Āşıkım dîzâra müştâk Ḥaydariyim Ḥaydarî
3. Men Cenâb-ı Ḥaḳḳıñ vaḥdâniyyetine verdim ikrâr*
Ḳul huve’l-lâhu aḥaddur[ur]⁵⁶⁸ delîlim âşikâr
Söylemez bilen velî bu sırâ açmaz güft-kâr
‘ Āşıkım dîzâra müştâk⁵⁶⁹ Ḥaydariyim Ḥaydarî
4. Seyyidim Ḥaydar nigâhım ḥâlîḳım Yezdânadır
Dilde varım tende cânım ḥâlîḳım Sübhânadır
Bu ḳıyâm ile ḳu’ üdum ḥâlîḳım Raḥmânadır
‘ Āşıkım dîzâra müştâk Ḥaydariyim Ḥaydarî

122

Na‘t-ı Resûl

Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ḥastayım âh ile zârım ifâḳat yâ Resûl Allâh*
Nâr-ı ḥasretle yanarım ‘ inâyet yâ Resûl Allâh
2. Vişâl ârzü çeker cânım efendim dînim imânım
‘ Āşık müştâk-ı didârım mülâḳât yâ Resûl Allâh
3. Tûrâb-ı âsîtanıñdan yüzüm döndürmezem⁵⁷⁰ aşlâ
Ġarîb mücrim günâh-kârım şefâ‘ at yâ Resûl Allâh
4. Görüp maḥşerde ḫa‘ n eyler beni hep cümle ümmetler⁵⁷¹
Ben ol ‘ âşî sebük-bârım mürüvvet yâ Resûl Allâh
5. Sen ol ḳadr-i Ḥudâsın ümmetiñdir Ḥaydar-ı kemter
Nigâhıñ mücrime câh-ı selâmet yâ Resûl Allâh

123

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Mücrimim bî-kes ‘ alîlim seni senden isterim
Ġarîbim kemter zelîlim seni senden isterim⁵⁷²

⁵⁶⁷ Biz paylaştırdık” Zuhurf suresi, 32. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, s. 650.

⁵⁶⁸ De: O, Allah, tek birdir!” İhlas suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, s. 844.

⁵⁶⁹ Yazmada “müştâḳım” şeklindedir.

⁵⁷⁰ Yazmada “döndür bizim” şeklindedir.

⁵⁷¹ Yazmada “Görüp ḫa‘ n eyler maḥşerde beni ümmetler hep cümle” şeklindedir.

⁵⁷² bu manzume: - K

2. İstemem kevn [ü] mekânı gözüm görmez dü-cihānı*
Kılarım āh u nālānı seni senden isterim
3. Gerekmez cennet-i Rıd̄vān daḡi ḡūrī ile ḡılmān*
Yanar cān u tenim her an seni senden isterim*
4. Bülbül-i gülzārınım [hem] ʿ āşık-ı dīdārınım
Rüz [u] şeb giryānımın [ben] seni senden isterim
5. Ğarīb efgendeñdir Ḥaydar şarāb-ı vuşlatı ister*
Şerbet-i kevşer gerekmez⁵⁷³ seni senden isterim

37a M

124
Ğazel⁵⁷⁴

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Yā İlhāhī saña maʿ lūm benim ḡāl-i perīşānım
Kime varıp açam yā Rabbenā defter-i ʿ işyānım
2. Kaçar şad ḡaṭve⁵⁷⁵ benden kimseler raḡm eylemez yā Rab
Yüzüm yok kılamam bir kimseye aḡvāl [ü] beyānım
3. Ne deñli ʿ āşī [vü] gümrāh isem yā Rab ümīd kesmem
Seniñ raḡmetine ḡaṭre degildir cürm [ü] ʿ işyānım
4. Götürmez şad hezār üştür yükletsem defter-i cürmüm*
Beni dūzaḡ ḡabül etmez yanar pür-süz-ı hicrānım
5. Ḥabībiñ ümmetidir bu cürümkār Ḥaydar-ı gümrāh
Erer luṭfuñ kılar şefḡat anıñ çün şāz [u] ḡandānım

125

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Benim bu nāle-i āh u enīn ḡaddimi dāl etdi
Akıdıp dīdeden ḡūnum[u] baḡr-ʿ ummāna yol etdi⁵⁷⁶
2. Gelip bir yarşalar baḡ[r]ım göreler ki neler vardır
Yaḡıp bu nār-ı ʿ aşḡ mülk-i dili vīrāne kül etdi

⁵⁷³ Yazmada “gerekmez şerbet-i kevşer” şeklindedir.

⁵⁷⁴ bu manzume: - K

⁵⁷⁵ Yazmada “ḡaṭfe” şeklindedir.

⁵⁷⁶ bu manzume: - K

3. Beni koy hālîme zāhid ilişme var yoluna gid
Bu sūz-ı alev-i h̄asret beni şeydāya kül etdi
4. Giribān çāk edip tā be-seher yalvarırım yāre
Beni nūr iken indirdi fenā mülküne kul etdi
5. Vişāle mürşidim mīm h̄āmīm [ü] dāl rehberim merdān
Bi-h̄amdi'l-lāh bu kemter H̄aydarı Aḥmed ḳabū[l] etdi

126

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Efendim [sen] tende varım⁵⁷⁷
Dīnim īmānım Muḥammed
Şefā' at-kān[l] h̄ünkārım
Dīnim īmānım Muḥammed
2. [Sen] şāhib-i ḥamd-i livā
[Hem] ḥākīm-i rüz-ı cezā
Sultān [u] şāh-ı enbiyā
Dīnim īmānım Muḥammed
3. Maḥbūb-ı ḥazret-i Mevlā
Mālīk-i ḳurb-ı ev ednā⁵⁷⁸
[Sen] ser-ā-pā nūr-ı H̄udā
Dīnim īmānım Muḥammed
4. Ledünni⁵⁷⁹ 'ilmi[ni]ñ bahrı
Tevḥīd 'irfānı[nı]ñ nehri
Nübüvvet taḥtınıñ mihri
Dīnim īmānım Muḥammed
5. Heft-eflāk[l] seyir etdi
Sidreden Allāha yetdi
Ümmetini taleb etdi
Dīnim īmānım Muḥammed
6. Ḥaḳ dedi levlāke levlāk
Lemā ḥalaḳtu'[l]-eflāk⁵⁸⁰
Ümmetidir H̄aydar-perdāk (?)
Dīnim īmānım Muḥammed

⁵⁷⁷ bu manzume: - K

⁵⁷⁸ “veya daha yakın” Necm suresi 9. ayet. Elmahlı, Hak Dini Kur'an Dili Meali, s. 697.

⁵⁷⁹ Yazmada “ledünli” şeklindedir.

⁵⁸⁰ “Sen olmasaydın sen olmasaydın felekleri yaratmazdım”, El-Aclünî, *Keşfü'l Hafā (I-II)*, C. II, 148.

127

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

37b M

1. İlahî şükürüne kâdir degilim eylediñ ihsân
Beni yokdan var eyleyen ki sensin ey kerîm-i şân
2. Ta' aşşuk etmişim [ben] nūr-ı zātın Aḥmedi[ñ] yâ Rab
Medârim yok varam ravza-ı pâkiñe olam giryân
3. Niyâzım saña yâ Rabbi beni maḥşûduma erdir
Seni koyup kime ḥâl-i diger-günüm kılam beyân
4. Dü-çeşmim kan döker tâ be-seher ḥasret ile ağlar
Kerem senden ' inâyet eyle [sen] yâ Rabbenâ ihsân
5. Ne deñli ' âşî ise Ḥaydar-ı mücrim ḳuluñ yâ Rab
Mürüvvet merḥamet rahmet vişâle eylegil şâyân

128

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Gönül Ka' besini eyle tavâf vaḳt-i seherlerde⁵⁸¹
Nazar-gâh-ı İlahide gönül beyt-i mu' azzamdır⁵⁸²
2. Pâdişâh tende ' anḳâ taḥt-gâh[1] ' arş-ı a' lâ*
Ḥaḳîḳat sırr-ı evliyâ gönül şâh-ı mükerrermdir
3. Çıkar gâhice semâya geh⁵⁸³ iner zemîn [ü] pâya
Erişir zât-ı Mevlâya gönül esrâra maḥremdir
4. Arama ğayrı yerlerde gözetle sırrı bir yerde
Perîşândır faḳîrlerde gönül emr-i mufahḥamdır
5. ' Alî zât-ı Muḥammedle yek-vücüd nūr-ı Aḥmedle*
Ḥaydarâ ism-i vaḥdetle gönül nūr-ı mücessemdir*

129

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Bu fenâ mülkünde ey dil ne gezersin bî-nevâ
Bulmadan bir yâr vefâ-dâr geçdi ' ömrüñ pür-hevâ⁵⁸⁴

⁵⁸¹ Yazmada "seherde ki" şeklindedir.

⁵⁸² bu manzume: - K

⁵⁸³ Yazmada "gâh" şeklindedir.

⁵⁸⁴ bu manzume: - K

2. Tanımaz bir an seni bilmez dağı maḥbūb-ı Hāḳ
Şonucu⁵⁸⁵ peşimān olursun eylemez kaç' ā vefā
3. Ara bul bir merd-i kāmīl mürşid-i Hāḳ tut yedin
Düşe vuşlat bulmağa ola seniñle rāh-nümā
4. Bu қaranlıқdan ḥalāş ol beri gel meh-tāba er
Ol rızā bābında Hāḳқа қıl tevekkül dā'imā
5. İkilikden қurtulup vaḥdetde et da'im sükūt
Āl [u] evlād-ı Muḥammed 'Alīye қıl iktidā
6. Ḥaydarıñ tut pendini gūşuna mengūş eyle sen
Rāh-ı Hāḳda rehberiñ ola 'Aliyyü'l-Murtażā

130

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Maḥrem-i esrār olanlar lā vü illādan geçer
Kendi kendin[i] bilemez cāh-ı vālādan geçer⁵⁸⁶
2. Mütü қable en temütü⁵⁸⁷ sırrına āgāh olan
Terk eder kevn [ü] mekānı şāh-ı 'anқādan geçer
3. Bī-zebān қıyās edersin görsen ehl-i vaḥdeti
Vaḥdet 'āleminde evvel cām-ı mürşidin içer
4. Merd-i kāmīl pāk-dāmendir ḥarābāt olsa da
Cevheri farқ edemez nādān şanır şarı ḥacer
5. Cān Muḥammed ten 'Alī maқām-ı Hāḳ Ḥaydar gönül
Vuşlat ārzü eyleyen cān lā vü illādan geçer

38a M

131

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Zāhidā cāndan geçüb[en] cānān olanlardañız
Terk edip kālā vü kişi 'üryān olanlardañız⁵⁸⁸
2. Nüş edip bezm-i elestdе cür' a-ı 'aşkı ezel
Aymayız tā ḥaşre dek mestān olanlardañız

⁵⁸⁵ Vezin gereği bu kelime “şoncu” şeklinde okunması gerekir.

⁵⁸⁶ bu manzume: - K

⁵⁸⁷ “Ölmeden önce ölünüz” El-Aclünī, *Keşfü'l-Hafā (I-II)*, C. II, 260.

⁵⁸⁸ bu manzume: - K

3. Zevk-i dünyā zevk-i ‘uqbā gāh-ı cennet havf-ı nār
‘Aynımızda n[ī]st bizim hayrān olanlardañız
4. Biz şalāt [ü] şavm [ü] tesbīh-i riyāyı şatmışız
Vaḥdet ‘āleminde ḥāmūş zebān olanlardañız
5. Zıkr [ü] fikrimiz ‘ayın mīm [ü] elifdir dā’imā
Nūr-ı vech-i Ḥaḳḳıla şādān olanlardañız
6. Ölmeden evvel ölüp ḥaşr [u] neşiri görmüşüz
Şāh-ı kevneyn nūr-ı Ḥaḳ mihmān olanlardañız
7. Biz Hüseyiniyiz ‘Aleviyiz Rifā‘ ī Ca‘ ferī
Ḥaydariyiz Ḥaydarā ḳurbān olanlardañız

132

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Dost istemez bu dil ğayrı⁵⁸⁹
Seni senden diler göñlüm
Bir nefes olamaz ayrı
Seni senden diler göñlüm
2. Dü-çeşmimde ḳalmadı ḥ v āb
Miyānım oldu pīç u tāb
Yandı ciger oldu kebāb
Seni senden diler göñlüm
3. İşim gücüm hep āh [u] zār
Gerekmez baña ğayrı yār
Yüregimde yanar bir nār
Seni senden diler göñlüm
4. Ezel müştāk-ı dīdārım
Efendim şāhım ḥünkārım
Dīnim imānım Settārım
Seni senden diler göñlüm
5. Ḳuluñdur mücrim-i Ḥaydar
Ümmet-i Aḥmedde kemter⁵⁹⁰
Muḥammed ‘Alī der gider
Seni senden diler göñlüm

⁵⁸⁹ bu manzume: - K

⁵⁹⁰ Yazmada “bir kemter” şeklindedir.

133

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Beni 'aşkıñıla mestāne vü hayrāne kııl yā Rab
Vişāliñ ile dil-i zārımı şādāne kııl yā Rab⁵⁹¹
2. Şūfi-veş nāle vü feryād[a vü] efgāne düşürme
Ĥamūş et küşe-i vaĥdetde [hem] ĥandāne kııl yā Rab⁵⁹²
3. Görenler hep beni benden kaçır şad ĥatve⁵⁹³ dūr olur
Cür' a-ı cām-ı vaşlıñıla beni dīvāne kııl yā Rab
4. Yüzüm kara günāhım çok yedimde zerre tā' at yok
Ümīd-vārım beni luţfuñ ile şādāne kııl yā Rab⁵⁹⁴
5. Ne deñli 'āşī vü mücrim ĥuluñsa yā Ğafūr Ĥaydar
Mürüvvet mağfīret raĥmetine şāyāne kııl yā Rab

38b M

134

8 + 8 = 16'lı hece vezni

1. [Ey] göñül gel [biz] Ĥaĥĥa gidelim duracaĥ dīvān gör
[Hemān] sil süpür çirk-i riyāyı varacaĥ mekān gör⁵⁹⁵
2. Çıkar benlik ĥabāsını giyiñ faĥrıñ ĥırĥasını
Tutup imān ĥalkāsını bāb-ı rızā [vü] iĥsān gör
3. Künc-i vaĥdetde ol sükūt mütü ĥable en temütü⁵⁹⁶
Sırrı saña ola mes'üt seb' a'l-meşā[nī] furĥān gör
4. 'İlm [ü] ezĥārına mağrūr olup olma cānāndan dūr
'Ahd [ü] mişāĥında pek dur [ol dem] mekteb-i 'irfān gör
5. Ölmezden aĥdem öl diril ikilikden dūr ol deril
[Gel] muĥabbetden olma melīl peymāne-i devrān gör
6. Naĥnu ĥasemnā⁵⁹⁷ da Ĥaydar ne olduysa taĥdīr-i ĥader
Olmaz dünyāda muĥadder [sen] 'ināyet-i raĥmān gör

⁵⁹¹ bu manzume: - K

⁵⁹² Yazmada "Küşe-i vaĥdetde ĥamūş ĥandāne kııl yā Rab" şeklindedir.

⁵⁹³ Yazmada "ĥatve" şeklindedir.

⁵⁹⁴ Yazmada "Ümīd-vārım senden ĥayrı yok luţfuñıla şādāne kııl yā Rab" şeklindedir.

⁵⁹⁵ bu manzume: - K

⁵⁹⁶ "Ölmeden önce ölünüz" El-Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā (I-II)*, C. II, 260.

⁵⁹⁷ "Biz paylaştırdık" Zuhuruf suresi 32. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 650

135

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Bu gün meydān-ı ʿaşk içre⁵⁹⁸
 Koç-ı kurbāne geldim ben
 Şoyunup māsivādan hep
 Sīne ʿuryāne geldim ben
2. Okudum ebcedi geçdim
 Elifden yāya yetişdim
 Pūte-i aşk içre pişdim
 Ciger biryāne geldim ben
3. Tağıtdım cümle varımı
 Terk etdim nāmūs ʿārımı
 Gūş etmez kimse zārımı
 Āh [u] giryāne geldim ben
4. Baḡş etdim şūfi-yi ḫāra
 Zūhd [ü] ezkārı bed-kāra
 Çıksam Maṣşūr-āsā dāra
 Ser-i ḡalṭāna geldim ben
5. Terk etdim ḫırka vü postu
 Ārzūladım semt-i dostu
 Cām-ı ʿaşkdan olup mestī
 Bezm-i ʿirfāna geldim ben
6. Ezeliden dedim belī
 Lā demezem ḳālū belī
 Mīm Muḫammed ʿayın ʿAlī
 Şāh-ı merdāna geldim ben
7. Ḥüseyniyim Ḥaydariyim
 Ebed ölmezem diriyim
 Çün ü çirādan beriyim
 Zāt-ı raḫmāna geldim ben

136

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Şūfi bizi sen taşlama⁵⁹⁹
 [Kim] biz Ḥüseynilerdeñiz
 Gönül murgunu taşlama
 [Kim] biz Ḥüseynilerdeñiz

---

⁵⁹⁸ bu manzume: - K

⁵⁹⁹ bu manzume: - K

2. Pīrimiz seyyid Aḥmeddir
İmānımız Muḥammeddir
Seyrimiz sırr-ı vaḥdetdir
[Kim] biz Ḥüseynilerdeñiz
3. Kūşe-i ciger-i Zehrā⁶⁰⁰
[Hem] maḥdüm-ı Şāh Murtażā
Ḳurretü'l-‘ayn-ı Muştafā
[Kim] biz Ḥüseynilerdeñiz
4. Ḥasan Ḥüseyn cānımız
Şāh-ı Merdān ikrārımız
Çerāğ-ı dīn imānımız
[Kim] biz Ḥüseynilerdeñiz
5. Şubḥ [u] şām zıkrımız Ḥaḳdır
Dilde Ḥaḳdan ğayrı yoḳdur
Zāhidiñ behresi yoḳdur
[Kim] biz Ḥüseynilerdeñiz
6. Ḥaydariñ gūş et sözünü
Ḥaḳka toḒrult gel özünü
Tevbeye gel aç gözünü
[Kim] biz Ḥüseynilerdeñiz

39a M

137

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ben beni benden tecessüs eyledim gördüm ki ben
Benden özge bulmadım bir ğayrı kes bī-kes ğarīb⁶⁰¹
2. Eyledim şubḥ [u] mesā nāle fizā āh ile zār
Hem-demim āh iledir yār-ı vefā-dārım ğarīb
3. İkilikten ḳurtulup vaḥdete erinceye tā
Ermedim bezm-i canāna olmadı vuşlat naşīb
4. Kim görürse beni benden hem ḳaçar⁶⁰² vermez selām
Bulmadım bir zāhiri bātını kes merd-i edīb
5. Sen seni gör nefsin bil bilmesin kimse seni
Bir dem ol dem ola ki seni şorar senden ḥabīb

⁶⁰⁰ Yazmada “Ciger-kūşe-i Zehrā” şeklindedir.

⁶⁰¹ bu manzume: - K

⁶⁰² Yazmada “ḳaçar hem” şeklindedir.

6. Hâk vahîddir⁶⁰³ kamu bir ğayr yok Hâkdan ba' id
Pîşvâ-yı râh-ı Hâkda Hâydarâ odur tabîb

138

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähî saña geldim varlığım senden seni ister⁶⁰⁴
Dü-çeşmim kan döker ağlar cemâliñ luţf edip göster
Bu gönülüm istemez ğayrı kesi dâ'im seni özler
Amân yâ Rabbi beni dergeh⁶⁰⁵-i vâlânda kıl mihter
2. Ğarîbim bî-kesim yok senden özge ğayrı pervâ kim
Seni koyup kime varam diyem bu hâl-ı nâ⁶⁰⁶-pâkim
Bilirsin sen ne hüd' arz eyleyem ben cürm[ü] hâşâ kim
Ser-â-pâ⁶⁰⁷ cürm [ü] ' işyanım yedimde def[t]er-i kemter
3. Büküldü kıadd-i mevzûnum miyânım piç ü tâb oldu
Derûnum süz-ı hasretde ciger yandı kebâb oldu
Gözüm yaşı bulandırdı yedi bahrı sel⁶⁰⁸-âb oldu
Vücûdum maḥv⁶⁰⁹ olup şavru oldu [hem] mânend-i hâkister
4. Ne deñli ' âşî [vü] mücrim isem de senden Allâhım
Ümîdim kesmezem çokdur deyü[ben] bâr-ı günâhım
Ğafûr sensin raḥîm sensin kuluñum sensin penâhım*
Ola rüz-ı cezâ maḥşerde server Hâydar-ı kemter

39b M⁶¹⁰

40a M

139

Mersîye-i Diğer⁶¹¹

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey gönül çäk-ı girîbân eyleyip cân dağlagil
Ol şehîd-i Kerbelânîñ ' aşkına kan ağlagil
Hasanü'l-hulq-ı rızâ çün bağrına taş bağlagil
Akıdıp hûn-ı sirişkiñ mişl-i seyl-âb çağlagil
Mâtem-i hüzn-i Hüseyñdir bu gün kan ağlagil

⁶⁰³ Yazmada "vâhiddir" şeklindedir.

⁶⁰⁴ bu manzume: - K

⁶⁰⁵ Yazmada "dergâh" şeklindedir.

⁶⁰⁶ Yazmada "nâl" şeklindedir.

⁶⁰⁷ Yazmada "ser-â-per" şeklindedir.

⁶⁰⁸ Yazmada "seyl" şeklindedir.

⁶⁰⁹ Yazmada "maḥf" şeklindedir.

⁶¹⁰ Yazmanın bu sayfası boş bırakılmış.

⁶¹¹ bu manzume: - K

2. Hâzret-i Zeyne'l-^ç abâ şemsü'd-^ç duhâ bedrî'd-^ç dücâ
Şâh Muhammed Bâkırî ceddî ^ç Aliyyü'l-Murtażâ
Ca^ç fer-i Şâdık velî gencîne-i dürr-i hayâ
La^ç net ey kavm-ı Yezîd-i bed-nevâ Mervân saña
Mâtem-i hüzn-i Hüseynîdir bu gün kan ağlagil
3. Hâzret-i Musâ Kâzım[dır] nûr-ı maḥbûb-ı Hudâ
Kıble-gâh-ı beyt-i Rabbe'l-^ç âlemîn Musâ Rızâ
Şâh Takî vü bâ-Naḫîniñ yoluna cânım fedâ
Şad hezâr la^ç net ola cân-ı Yezîde dâ'imâ
Mâtem-i hüzn-i Hüseynîdir bu gün kan ağlagil
4. Men muḥibb-i ḥânedânım hem imâm-ı ^ç Askerî
Mehdi-i şâhib-livâ kuṭb-ı cihân ser-^ç askeri
Dönmenem bi'l-lâhi dönmem koymuşum cân u seri
Katl ediñ şimdi geliñ işte benim ki Haydarı
Mâtem-i hüzn-i Hüseynîdir bu gün kan ağlagil
5. Kim Muhammed Muştafâ evlâdı çün giryân ola
Âteş-i ^ç aşkıla yanıp ciger-i süzân ola
Haşr olur añlar ile Haḫdan nice iḥsân ola
Meskeni kavm-i Yezidiñ tutuşup nîrân ola
Mâtem-i hüzn-i Hüseynîdir bu gün kan ağlagil⁶¹²
6. Men muḥibb-i âl-ı resûlum [ki] ceddîm Muştafâ
Dînim imânım ^ç Aliyyü'l-Murtażâ âl-i ^ç abâ
Baş [u] cândan geçmişim Haydar fedâ-ender-fedâ
Kim Yezîde la^ç net etmezse ola la^ç net aña
Mâtem-i hüzn-i Hüseynîdir bu gün kan ağlagil

40b M

140

Merşiye-[i] Diğer⁶¹³Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey muḥibb-i ḥânedân [ü] ehl-i beyt-i ^ç aşıkân
Mâtem-i mâh-ı Muḫarremdir bu gün âh eyle yan
2. Kurretü'l-^ç ayn-ı resûlullâh[a] olan işlere
Sîneñi çâk eyleyip kıl hüzn ile âh u figân
3. Zerre inşâf etmediler ol gül-i nevresteye
Zehr-i kâtil ile şoldu gonca-fem şîrîn zebân

⁶¹² Bu mütekerrir mısra M nüshasının 2 ve 5. bendler arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.

⁶¹³ bu manzume: - K

4. Cedd-i pākinden ḥayā kılmadı ol zālimler āh
Deşt-i Kerbelāda ol dilberi etdiler ḳurbān*
5. Çağrışır el-meded yā cedd-i Aḥmed yā ‘Alī
Bize gör neyledi ‘āşī ümmetin ḳahr-ı cihān
6. Zūlm-i bī-ḥad zālīm-i bī-dīn elinden el⁶¹⁴-amān
Kerbelāda bī-mecāliz ḳıl meded Şāh-ı Merdān*
7. Nār-ı ḥasretle yanıp āh eyledikçe biz susuz
Ol münāfiḳlar ederler kesb feraḥ [u] şādumān
8. Yevm-i Cum‘ a rüz-ı ‘aşūre idi ol sīm-ten
Ḥā[ke] yeksān etdiler boyandı ḥūnıla cihān
9. Mātemi tıttı zemīn [ü] heft-eflāki ḳamu
Dīdelerden yaş yerine ḳıldılar ḳanlar revān
10. Sūsen-i mel‘ ün pelīd destinde zūlm-ı ḥançeri
Ḥānedān-ı ehl-i beyt[e] nice ḳıldılar ḥazān
11. Bir gedā kemter ḳuluñdur Ḥaydarī şāhım seniñ
Ḳıl şefā‘ at yā Ḥüseyn sensin maḥbūb-ı Yezdān*

141
Mersīye⁶¹⁵

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

41a M

1. Cünün-ı ‘aşḳ [u] sevdā üzre geldi leşker-i ḡam zār
Bürüdü ḳol ḳol olup mülk-i dil sarāyını bir nār
Perişān eyledi gülzār⁶¹⁶-i ṭab‘ım nāle-i efkār
Revā mıdır resūluñ ḳurretü’l-‘aynına böyle kār
Söyünmez ḥānedān-ı ehl-i beytten ḥaşre dek bu nār
2. Nedir zulmu sipihriñ āl [u] evlād-ı Muştafāya*
Nedir kīni bu gerdūnuñ nūr-ı çeşm-i Murtażāya*
Muḥibb-i āl-ı resūlu bıraḳdı āh-efzāya
Revā mıdır resūluñ ḳurretü’l-‘aynına böyle kār
Söyünmez ḥānedān-ı ehl-i beytten ḥaşre dek bu nār

⁶¹⁴ Yazmada “illā” şeklindedir.

⁶¹⁵ bu manzume: - K

⁶¹⁶ Yazmada “gülşen” şeklindedir.

3. Yıkılsın çarh-ı mīnā kubbe-‘ ālem tār-mār olsun
Şararsın Zühresi mihrīñ esāsı pür-ğubār olsun
Yezīd-i bed-nevāniñ dilerim meskeni⁶¹⁷ hār olsun
Revā mıdır resūluñ kıretü’l-‘ aynına böyle kār
Söyünmez hānedān-ı ehl-i beytten haşre dek bu nār
4. Hasanü’l-hulq-rızāyı zehrile eylediler ğam-nāk
Hüseyniñ kıldılar yetmiş yerinden cismini zaḥm-nāk
Ola tā rüz-ı haşre dek ciger-süz dideler nem-nāk
Revā mıdır resūluñ kıretü’l-‘ aynına böyle kār
Söyünmez hānedān-ı ehl-i beytten haşre dek bu nār
5. Revā mı ceddı pāk-i Aḥmedi Maḥmūda bu hicrān
Bulanıp yata al kanlar içinde o şeh-i sultān
Hezārān şad hezār la‘ net ola Yezīde her zamān
Revā mıdır resūluñ kıretü’l-‘ aynına böyle kār
Söyünmez hānedān-ı ehl-i beytten haşre dek bu nār
6. Nice kaşd eyleyip kıydıñ Yezīd-bī-dīn pelīd-mel‘ ün
O gül nevresteniñ kıldıñ ser-ā-pā cismini pür-ḥūn
Kıyāmet haşr olunca ede la‘ net saña mü ‘minūn
Revā mıdır resūluñ kıretü’l-‘ aynına böyle kār
Söyünmez hānedān-ı ehl-i beytten haşre dek bu nār⁶¹⁸

41b M

7. Nesl-i İbrāhīm Ḥalīlullāh Muḥammed Muştafā*
Ciger-kūşe-i Fāṭıma maḥdūm-ı ‘ Aliyyü’l-Murtażā*
Ḥaydarā kemter ğulām çāker-i āl-i ‘ abā*
Revā mıdır resūluñ kıretü’l-‘ aynına böyle kār
Söyünmez hānedān-ı ehl-i beytten haşre dek bu nār⁶¹⁹

142

Diğer Merşiyeler⁶²⁰

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ğonca-ı bāğ-ı nübüvvet intihāsıñ yā Hüseyn
Nūr-ı çeşm-i Muştafā vü Murtażasıñ yā Hüseyn
2. Ehl-i ‘ aşkıñ derd-i dil envā‘ -ı ğam efkārına
Nüşa-ı kübrā-yı a‘ zam pür-devāsıñ yā Hüseyn

⁶¹⁷ Yazmada “meskeni dilerim” şeklindedir.

⁶¹⁸ Bu mütekerrir mısra M nüshasının 2 ve 6. bendler arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.

⁶¹⁹ Yazmada bu mütekerrir mısra “Söyünmez haşre dek ehl-i beytten bu firāk-ı nār” şeklindedir.

⁶²⁰ bu manzume: - K

3. Ben nice çāk-ı girībān eyleyip āh etmeyim
Sen şeh-i şāh [ü] şehīd-i Kerbelāsīñ yā Hüseyn
4. Ben seniñ biñ cānıla qurbān-ı ‘aşkıñ olayım
Sen ciger-kūşe-i ferzend Fāṭımāsīñ yā Hüseyn
5. Kim seni cānı kimi cānıñdan özge sevmeye
Kurretü’l-‘ayn-ı Muḥammed Muştafāsīñ yā Hüseyn
6. Cedd-i pākiñden ḥayā kılmadı ol zālimler āh
Sen gül-i nev-ğonca-ı āl-i ‘abāsīñ yā Hüseyn
7. Hür görüp ḥāke qanıñ dökdü nice cānım seniñ
[Şad]-la‘ net buyrula la‘ net cān fedāsın yā Hüseyn
8. Gül cemālīñ şoldu qanıla boyandı gömlegin
Deşt-i Kerbelāda feryād ü fizāsın yā Hüseyn
9. Mātemiñ tıttı felekler giydi⁶²¹ kara āsumān
Haşre dek muḥibb-i āla sūz-nā[k]sıñ yā Hüseyn
10. Sen meh [ü] burc-ı vefā şemsü’ d-ḍuḥā bedrü’ d-dücā
Nesl-i İbrāhīm Ḥalīl-i müctebāsīñ yā Hüseyn
11. Āh nice kıydı saña mel‘ ün Yezīd-bī-dīn pelīd
Sen şeh-i şāhzāde-i şāh-ı vefāsīñ yā Hüseyn
12. Haşre dek qan ağlasınlar ḥānedān-ı ehl-i beyt
Sen derūn-ı dilde bir dāğ-ı ‘uzmāsīñ yā Hüseyn*
13. Kıldılar rüz-‘ aşūre cānım seni susuz şehīd
Boyanıp al qanıla ḥāke yatasīñ yā Hüseyn
14. Hāricīler sürmelenip oldular şād u feraḥ
Sen giriftār-ı Yezīd dest-i cefāsīñ yā Hüseyn
15. Kim ki bu gün sürmelenip şād ola la‘ net ola
Sen gül-i nāzik beden böyle şolasīñ yā Hüseyn
16. Der-i luṭfuñ çākeri kemter quluñdur Ḥaydarī
Kıl şefā‘ at sen kerem-kān [u] ‘atāsīñ yā Hüseyn

42a M

⁶²¹ Yazmada “giyindi” şeklindedir.

143
Diğer Mersîye⁶²²

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey gönül kan ağla erdi mäh-ı gam rüz-ı firāk
Sineni çāk eyleyip ' aşk lālesin bo[y]nuña tağ
Ceddi pāk-i Aħmed ü Maħmūd nūr-ı zāt-ı Hağ
Mātem-i hüzn-i Hüseynile ciger-gāhıñı yağ
Ehl-i beyt-i Muştafā çün ola bağrıñ iki şāk
2. Haydar-ı kerrār ' Alī evlādı çün eyle figān
Hasanü'l-hulq-ı rızā ' aşkına çāk et giribān
Hağret-i Zeynel'- ' abā çün kıl sirişkiñi revān
Mātem-i hüzn-i Hüseynile ciger-gāhıñı yağ
Ehl-i beyt-i Muştafā çün ola bağrıñ iki şāk
3. Ol Muħammed Bākırı çün eylegil āh u fizā
Ca' fer-i Şadığ imāmü'l-muttağın mihr-i vefā
Hağret-i Mūsā Kāzım[dır] mevce-i bağır-ı seğā
Mātem-i hüzn-i Hüseynile ciger-gāhıñı yağ
Ehl-i beyt-i Muştafā çün ola bağrıñ iki şāk
4. Nūr-ı çeşm-i Fātıma ceddi Muħammed Muştafā
Āl [u] evlād-ı ' abā [vü] yādigār-ı Murtaza
Mazhar-ı genc-i hağıkatdır ' Alī Mūsā Rızā
Mātem-i hüzn-i Hüseynile ciger-gāhıñı yağ
Ehl-i beyt-i Muştafā çün ola bağrıñ iki şāk

42b M

5. Ğonca-ı bağ-ı nübüvvet Şah Muhammedü't-Tağı
Bezm-i ' irfān-ı hağıkat şāh ' Alī vü bā-Nağı
Şāh Hasanü'l-' Askeri Mehdī imāmü'l-müttağı
Mātem-i hüzn-i Hüseynile ciger-gāhıñı yağ
Ehl-i beyt-i Muştafā çün ola bağrıñ iki şāk
6. Haydarā ola sirişkiñ rāh-ı cānāna revān
Ehl-i beyt-i Muştafā çün gece gündüz durma yan
[Şad] la' net buyrula la' net kıl Yezide her zamān
Mātem-i hüzn-i Hüseynile ciger-gāhıñı yağ
Ehl-i beyt-i Muştafā çün ola bağrıñ iki şāk

⁶²² bu manzume: - K

144

Diğer Merşiye-[i] İmām Hüseyn⁶²³

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bu gün mäh-ı Muharremdir gönül hüznile an aqla
Muhibb-i āla mātendir gönül hüznile an aqla
2. Felekiñ gedi dil-adı eridi am [u] nā-adı
Yııldı aşr-ı ābādı gönül hüznile an aqla
3. Melā 'ik heft eflākda amusu āh ile vāhda
Mü 'minler sīneler ākda gönül hüznile an aqla
4. Resūlūñ urretü'l' aynı mü 'miniñ dīn [ü] imānı
İki cihānıñ sultānı gönül hüznile an aqla*
5. Gül-i nev-onca-ı Zehrā [vü] madūm-āh-ı Murtażā
ehīd [ü] āh-ı Kerbelā gönül hüznile an aqla
6. Yezīd-i ibn-i Mülcem Sūsen-i bī-dīn [ü] bī-ram
Bırādı ' āleme bir am gönül hüznile an aqla
7. Eger mü 'min isen ey yār la' net et Yezīde her bār
Söyünmez aşre dek bu nār gönül hüznile an aqla
8. Cihān āh ile an aqlar yanar dil tende cān aqlar
ul Hāydar her zamān aqlar gönül hüznile an aqla*

145

Diğer Merşiye⁶²⁴

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

43a M

1. Ey cefā-cū bī-vefā sipihr [ü] ar-ı bī amān
Neylediñ bu ' ālemiñ āh[ı] Hüseyni ıl beyān
Zerre ināf etmediñ gülzār-ı ruhsārına āh
Esdirip bād-ı fenā ıldıñ azān āte-feān
El-amān ey ar-ı kec-reftār elinden el-amān
Böyle bir hūrīd-i müstenāya ıydıñ nāgehān

---

⁶²³ bu manzume: - K

⁶²⁴ bu manzume: - K

2. Āh kim gör neylediler ol münāfıklar hele
Nāle-i hūzn-i Hüseynī oldu şāyi⁶²⁵ ehl-i dile
Nüh-felekde kopdu vāveylā fiğān [ü] velvele
Karalar giydi melekler māh [u] hūrşid āh ile
El-amān ey çarḥ-ı kec-reftār elinden el-amān
Böyle bir hūrşid-i müstešnāya kıydıñ nāgehān
3. Kurretü'l' ayn-ı Muḥammed nev-nihāl-i Murtażā
Gonca-ı bāğ-ı risālet āl-resül [ü] müctebā
Neyyir-i burc-ı ḥakīkat menba⁶ [ü] kān-ı vefā
Nūr-ı çeşm-i Fāṭıma şāh-ı şehīd-i Kerbelā
El-amān ey çarḥ-ı kec-reftār elinden el-amān
Böyle bir hūrşid-i müstešnāya kıydıñ nāgehān
4. Yıkıla bu kubbe-i gerdün [ü] 'ālem ser-te-ser
Olmasın rüz u leyālī toğmasın şems [ü] kamer
Kalmaya çarḥıñ esāsından cihānda bir eser
Çünkü erdi ḥānedān-ı ehl-i beyte bu keder
El-amān ey çarḥ-ı kec-reftār elinden el-amān
Böyle bir hūrşid-i müstešnāya kıydıñ nāgehān⁶²⁶
5. La' net olsun ey Yezīd-i bed-nevā ecdādına
Nice sunduñ dest-i ḥançer sīne-i şimsādına
Kıydıñ ol meh-pāreye raḥm etmeyip feryādına
Kıl şefā⁶ at yā Hüseyn Haydar-ı nā-şādına
El-amān ey çarḥ-ı kec-reftār elinden el-amān
Böyle bir hūrşid-i müstešnāya kıydıñ nāgehān

146

Diğer Mersīye⁶²⁷

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

43b M

1. Mātem-i māh-ı Muḥarrem şāh-ı şehīd-Kerbelā
Karalar giydi felekler kopdu āh [u] vāveylā*
Heft-eflāk [ü] zemīn ḳan ağladı 'arş-ı a' lā
Girdi meydāna iki şeh-zāde-i mihr-i vefā
2. Birisi genci[n]e-i 'ilm-i ledün baḥr-ı ḥayā
Birisi nūr-ı nübüvvet mālīk-i sırr-lā-fetā
İkisi⁶²⁸ ciger-kūşe-i Fāṭıma faḥrū'n-nisā
Oldular susuz şehīd-i Kerbelā āh Kerbelā

⁶²⁵ Bu kelime vezin gereği "şāy" şeklinde okunması gerekiyor.

⁶²⁶ Bu mütekerrir beyit M nüshasının 2 ve 4. bendler arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında "Eyzan" ibaresi kullanılmıştır. Bu "eyzan" ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.

⁶²⁷ bu manzume: - K

⁶²⁸ Yazmada "ikisi daḥı" şeklindedir.

3. urretü'l-‘ayn-ı Res lull h ab b-i Kibriy 
N r-ı eşm-i Murtaz  v  m cteb   l-ı ‘ab 
Ceddi p k-i Amed   Mam d Muammed Muştaf 
ılmadılar at‘   h rmet etdiler g n  cef 
4. La‘ net olsun  line enş rına ecd dına
Etmедiler zerre inş f o şehi  fery dına
ıldılar zulm-ı fir v n F t ma evl dına
aşre dek an alasınlar  ned n-ı Muştaf 
5. Ol Yez d-b -d n [ ] pelid S sen ibn-M lcem  h
aşd edip ıldı şehid şehz deyi eyv h v h
M ’min isen viridi  olsun eyle la‘ net şub  g h
Soldular nev-gonca-ı mihr-i vef  oldu cef 
6. Etdiler  ke ber ber ş h H seyne  h ki  h
D kd ler r y-ı zemine kanını eyv h v h
S rmelendiler sevinip⁶²⁹ etdiler bir s r-ı ş h
‘Aşık ni  n le v  fery [d]ıla oldu sem 
7. ol ol olup y r d  avm-i m n f klar hem n
opdu bir v veyl  ki oldu iy metden niş n
Ehl-i beyt-i Muştaf ya  nki erdi bu ziy n
arışırılar el-meded y  ceddi Ahmed Murtaz 
8. Der-i luţfu  s ’iliyim ıl meded et y  H seyne
Ey g l-i nevrete-i ş h-ı vel yet y  H seyne
aydar-ı kemter ulu dur ıl şef ‘ at y  H seyne
Sensin ol mab l-ı rec  ‘arsa-ı r z-ı cez 

147

Merşiyе-i Diđer⁶³⁰**Mef ‘ il n / Mef ‘ il n / Mef ‘ il n / Mef ‘ il n**

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

Fe‘ il t n / Fe‘ il t n / Fe‘ il t n / Fe‘ il n

v v - - / v v - - / v v - - / v v -

44a M

1. Dil   k-ı gir b n eyleyip  znile ıl fery d
Yez diler bu g n eyler cih ni  ş hına cih d
Muibb-i  l [ ] evl d-ı res llu’l-l h amu n -ş d
S y nmez bir  teşdir aşre dek bu s z-ı g m ifr d
Der n-ı derd dil [ ] c ni  oldu bu g m cenderesi*
ılalım asret ile g zlerimiz an deresi

⁶²⁹ Yazmada ‘‘Sevinip s rmelendiler’’ şeklindedir.⁶³⁰ bu manzume: - K Ayrıca bu manzumede iki farklı aruz kalıbı kullanılmıştır.

2. Esdi bir bād-ı fenā geçdi cihānıñ şādı
 Yıķılıp oldu vīrān ķaşr-ı gönül ābādı
 Tutdu eflāk zemīni āl-i reşül feryādı
 Kerbelā meydānına girdi ‘Alī evlādı
 Derūn-ı derd dil [ü] cānıñ oldu bu ğam cenderesi*
 ılalım asret ile gözlerimiz an deresi
3. Birisi ğonca-ı [nev]-bāĝ-ı risālet yemişı
 Birisi neyyir-i nūr-ı nübüvvet güneşı
 İki de bu gönül ‘āleminiñ māh-veşı
 Döndü ‘aksine ‘aceb bu feleĝin nüh-revişı
 Derūn-ı derd dil [ü] cānıñ oldu bu ğam cenderesi*
 ılalım asret ile gözlerimiz an deresi
4. Şaldılar hāke meded ol gül-i nāzık bedeni
 La‘l-renk oldu meded anıla āh pīreheni
 Tutdular gökde melek yerde mü‘min mātemini
 Ben nice aĝlamayım ceddim Hāsan Hüseyni*
 Derūn-ı derd dil [ü] cānıñ oldu bu ğam cenderesi*
 ılalım asret ile gözlerimiz an deresi
5. Nice aşd eylediñ ey hā‘in-i bī-dīn [ü] pelīd
 Eylediñ bāĝ-ı cihān bülbülünü yā ne şehīd
 La‘net ol āline aşhābına ecdād-ı Yezīd
 Zerre rahm eylemeyip ıldıñ ezā zulm-ı şedīd
 Derūn-ı derd dil [ü] cānıñ oldu bu ğam cenderesi*
 ılalım asret ile gözlerimiz an deresi
6. Meded Allāh ne revā cedd-i resūle bu ezā
 Kerbelā meydānına düşdü fizā vāveylā
 Zehr ile şoldu dirīĝā Hāsanü‘l-ħulķ-ı rızā
 Gördüler Hāydarā mazlūm Hüseyni⁶³¹ hāke sezā*
 Derūn-ı derd dil [ü] cānıñ oldu bu ğam cenderesi*
 ılalım asret ile gözlerimiz an deresi⁶³²

⁶³¹ Yazmada “Hüseyni mazlūm” şeklindedir.

⁶³² Bu mütekerrir beyit M nüshasının 2 ve 6. bendler arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.

148
Muhammes⁶³³

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men muhibb-i hānedān [ü] ehl-i beytim bī-riyā
Anıñ için āh [u] zārım bülbül-āsā dā'imā
Zıkr [ü] fikrim Hağdır Hağdan özge eylemem nidā*
Dīnim imānım efendimdir Muhammed Muştafā
Rehberim rāh-ı canānımdır 'Aliyyü'l-Murtażā
2. Bī-mekānım lā-mekān ile ederim ülfeti
Zāhir [ü] bātın nedir bilmem ki kılam şoğbeti
Hağkıla her dem kararım ğayre kılmam minneti
Dīnim imānım efendimdir Muhammed Muştafā
Rehberim rāh-ı canānımdır 'Aliyyü'l-Murtażā
3. Üç yedi on dörd ħurūfuñ kuluyum hem çākeri
Kılamam āl-ı 'abā rāhında terk cān u seri
Her neye kılsam nazār Hağ anda n[ī]st Hağdan ğayrı*
Dīnim imānım efendimdir Muhammed Muştafā
Rehberim rāh-ı canānımdır 'Aliyyü'l-Murtażā⁶³⁴
4. Seyyidim pīrim Rifā' ī cedit Resūlu'l-lāh ile
İltifātım ğayre yokdur her demim Allāh ile
Haydar-ı 'abd-ı hağīri ism-i zāt Allāh ile
Dīnim imānım efendimdir Muhammed Muştafā
Rehberim rāh-ı canānımdır 'Aliyyü'l-Murtażā

44b M, 79a K

149
Merşiye Hazret-i İmāmın⁶³⁵

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim ey çarğ-ı dūn 'aksine devrān eylediñ
Gülşenim kıldın ħarāb ħār-ı muğaylān eylediñ
Bir āteş şaldıñ muhibb-i āle ki tā haşre dek
Dūzağ-ı firğatde kıoyup zār [u] giryān eylediñ

⁶³³ bu manzume: - K

⁶³⁴ Bu mütekerrir beyit M nüshasının 2 ve 3. bendlerde yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında "Eyzan" ibaresi kullanılmıştır. Bu "eyzan" ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.

⁶³⁵ Merşiye Hazret-i İmāmeyn: Diğer Merşiye M

2. Nice feryād etmeyim ñara yanar cān u tenim⁶³⁶
Kime şekvā eyleyim hāl-i dīger-gūnum benim⁶³⁷
Dād elinden kesdi tābım zulm [ü] cevriñ bedenim⁶³⁸
Pister-i ğamda bırakıp cānā nālān eylediñ

81b K

3. Kurretü'l-^c ayn-ı Muhammed nesl [ü] evlād-ı ^c Alī
Nūr-ı çeşm-i Fāṭıma şehzāde-i şāh-ı velī
Ḥasanü'l-hulq-ı rızā destine zehr-i kätilī
Şunduñ ol meh-pāreyi şoldurduñ hazān eylediñ*
4. Nice çan ağlamayım nāra yanarken dil [ü] cān
Nice çāk etmeyeyim bu ğamla sine⁶³⁹ giribān
Ol⁶⁴⁰ gül-i nev-ğonca vü maẓlüm Ḥüseyni⁶⁴¹ nāgehān
Kerbelāda āh susuz şehid-i sulṭān eylediñ
5. Nesl-i pāk-i Aḥmed-i muḥtār Zeyne'l-^c ābidin
Ceddi evlād-ı ^c Alī hem pişvā-yı rāh-ı dīn
Maẓhar-ı sırr-ı ^c Alī gencine-i ^c ilm-i ledin⁶⁴²
Ol meh-i burc-i şeref maḥbūs-ı zindān eylediñ
6. Ol Muhammed Bākirī maḥbūl⁶⁴³-ı dergāh-ı Ḥudā
Yār-ı ğār-ı faḥr-ı ^c ālem nūr-ı çeşm-i Murtaẓā
Ma^c den [ü] genc-i keremken⁶⁴⁴ Ca^c fer-i dürr-i ḥayā
Zerre inşāf etmeyip o mehe sūzān eylediñ
7. Ḥazret-i Mūsā Kāzım[dır] maḥrem-i maḥbūb-ı Ḥaḳ
Beyt-i Rabbü'l-^c ālemīn Mūsā Rızā didār-ı ^c aşḳ
Nūr-ı zāt-ı a^c zamsın zāt-ı şerīfi muḥaḳḳaḳ*
Ol şeh-i luṭf [u] kerem-kānını ^c uryān eylediñ
8. Baḥr-ı cūd u merḥametken ol Muhammedü'l-Taḳī
Ğonca-ı bāğ-ı ḥaḳīḳat Şāh ^c Aliyyü'l-bā Naḳī
Ol Ḥasanu'l-^c Askeri nūr-ı imāmü'l-muttaḳī
Her birin bir gūnā cevriñ perişān eylediñ

45a M

9. Mehdi-i şāḥib-livā ḳuṭb-ı cihān āḥir zamān
Nāle-i ḥüzn-i Ḥüseyn ile cigerler sūziyān
Ḥaydar-ı kemter gulām bende-i Şāh-ı Merdān*
Kerbelā rāhına cānıñ ^c aşḳa ḳurbān eylediñ

1272⁶⁴⁵

⁶³⁶ yanar cān u tenim: yanarken cān u ten M

⁶³⁷ gūnum benim: gūnumu ben M

⁶³⁸ zulm [ü] cevriñ bedenim: yıkıldı evc-i beden M

⁶³⁹ bu ğamla sine: ^c aşḳıla men M

⁶⁴⁰ ol: o M

⁶⁴¹ maẓlüm Ḥüseyni: Ḥüseyn-i maẓlüm K

⁶⁴² ledin: ledün M

⁶⁴³ maḥbūl: maḥbūb M

⁶⁴⁴ keremken: kerem M

⁶⁴⁵ Mersiyenin yazılış yılına işaret eden bu tarih M nüshasında yazılmamıştır.

150
Diger Mersiyeye⁶⁴⁶

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Pertev-i nūr-ı hidāyet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
Ġonca-ı bāġ-ı risālet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
2. Bir gül-i maḥbūb-ı Ḥaḳ evlād-ı Aḥmedken saña
Nice kıldılar iḥānet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
3. Ḥaşre dek olmaz ferāmūş nār-ı ḥasretiñ seniñ
Āl-i Aḥmedden nihāyet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
4. Döndü çarḥ[ı] feleġin zūlmāta düşdü mihr [ü] māh
Ķalmadı cānlarda tākāt āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
5. Giydiler mātem libāsını ser-ā-ser ehl-i ḥāl
Ķopdu 'ālemde kıyāmet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
6. Dil sarāyın yakdı vīrān eyledi sūz-ı firāk
Ķalmadı cānda liyākāt āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
7. Ben nice çāk-ı girībān etmeyip āh etmeyim
Daġ taş giydi melāmet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
8. Kimdir ol müşrik degil kāfir degil bu kār eden
Mü'mine düşmez bu ḥālet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
9. Nice müslümāndır⁶⁴⁷ anlar baġdılar şaff⁶⁴⁸ baġlayıp
Nüş ederken sen şehādet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
10. Sūsen ibn-i Mülcem-i zālīm elinde ḥançeri
Ķılmadı ḥürmet 'ināyet āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
11. Āline evlādına ecdādına ḳavm-ı Yezīd
Şad hezārān ola la' net āh Ḥasan vāh Ḥüseyn
12. Bir gedā kemter ḳuluñdur ḳoyma bī-kes Ḥaydarı
Eyle maḥşerde şefā' at āh Ḥasan vāh Ḥüseyn

⁶⁴⁶ bu manzume: - K

⁶⁴⁷ Yazmada "müslimāndır" şeklindedir.

⁶⁴⁸ Yazmada "şāff" şeklindedir.

45b M

151
Diğer Mersiyeler⁶⁴⁹

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bu gün mäh-ı Muharremdir gönül āh u fiğān ağla
Fırāk-ı nār-ı ḥasretle yanıp mātem-keşān ağla
Girībān sīne-çāk edip Muḥammed 'Alī 'aşkına
Ḥasanü'l-ḥulq-rızāniñ ḥasretiyle durma yan ağla
2. Çerāğ-ı nūr-ı imāniñ uyan[dır] alev-i āhla
Erişsin 'arşa dek dūd⁶⁵⁰-ı firākı nāle ü vāhla
Resūluñ kurretü'l-'ayn[ı] ciger-gāh [ü] ḥarem-gāhla
Şehid [ü] Şāh Ḥüseyni çün dide-ı ḥün-feşān ağla
3. Firāk ü ğam-ı gerdūna bürün bir özge kālā et
Şeb[ī]-tā-be-seḥer-gāhiñ enin ü āh-ı vālā et
Ciger kūşe-i Zehrā çün yanıp mātem-i vālā et
İmām-ı kıble-i Zeyne'l-'abāya her zamān ağla
4. Muḥammed Bākıriñiñ 'aşkınadır na'ra-ı āhı
İmām-i Ca'fer-i Şādık [ki] gökler burcunuñ māhı
Dil-i Mūsā Kāzım mülk-i dil şehriñiñ şāhı*
'Alī Mūsā Rızā sūzuna yan āteş-feşān ağla
5. Açılsın sīneñ üzre yaralar derd-i Takī ile
Cigeriñ sūz-nāk olsun 'Alī şāhım Naķi ile
Yanıp yaķıl imām-ı 'Askeriñiñ sūz-nāk[ı] ile
Muḥammed Mehdī-i şāhib-livā āḫir zamān ağla
6. Çār-deh ma'şüm [u] pāke eyle her demde şalāvāt*
La'net buyurula la'net [her an] kııl Yezide kat kat
Dilerseñ Ḥaydarā bulmak⁶⁵¹ iki 'ālemde [hem] necāt
Āl [u] evlād-ı resūla şalāvāt kııl⁶⁵² zebān ağla

⁶⁴⁹ bu manzume: - K

⁶⁵⁰ Yazmada “dūdım” şeklindedir.

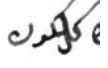
⁶⁵¹ Yazmada “Ḥaydarā bulmak dilerseñ” şeklindedir.

⁶⁵² Yazmada “kııl şalāvāt” şeklindedir.

152
Diğer Mersîye⁶⁵³

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

46a M

1. Ey muhibb-i hānedān [ü] ehl-i beyt-i Muşafā
Mātem-i hüzn-i Hüseyñidir bu gün eyle fizā
2. Kurretü'l-^ç ayn-ı resūlu'l-lāh[a] gör ne_çtdi a^ç dā
Şāh Ḥasanü'l-hulķ-rızā mazlūm Hüseyñ-i Kerbelā
3. Kelle (?) toķunmaya kıyar mı aña insān olan
Yādigār-ı Ḥaydar-ı kerrār ^ç Aliyyü'l-Murtażā
4. Nūr-ı ^ç ayn-ı maḥbūb-ı Ḥaķ sultān-ı şāh-enbiyā
Hem ciger-kūşe-i Zehrā Fāţımā ḥayrū'n-nisā
5. Ümmet-i selefde böyle kağı ümmet eyledi
Zāde-i peygamberi ^ç ālemde kafa
6. Nūr-ı a^ç zam öyle bir sīm ü tene ḥançer çekip
Müslümān olan bu kārı aña işler mi ḥāşā
7. Ol ^ç adū-bi-dīn kılar iken o şūḥu ḥūna ğarķ
Niye baķdılar geride durup ümmet ^ç acabā
8. La^ç net buyurula şad la^ç net ber-cān-ı Yezīd
Ehl-i beyt-i Muşafāya kıldılar gūnā ezā
9. Vāķı^ç āt-ı Kerbelāyı gūş eden İslām dīn
Çāķ-ı girībān edip eyler fedā ez-cān fedā
10. Öyle bir dāğ-ı derūndur ki bu kışşa ḥaşre dek
Unudulmaz rīş-i dil āl-ı muhibbde sūz-nā
11. Şol kızıllık ki felekde görünür şām [u] seḥer
Āteş-i hüzn-i Hüseyñidir yanar ṭāķ-ı semā
12. Biz daḥi sīnemize dāğ-ı enīn dāğ verelim
Fırķat-ı āh ile sūzān olalım şem^ç a-nümā
13. Hānedān [u] ehl-i beyt āh ki neler çekdiler āh
Dest-i a^ç dā-yı Yezīd ibn-i Yezīd[d]en intihā

⁶⁵³ bu manzume: - K

14. Zerre îmānı olan kılsın Yezīde la' neti
Āline enşārına ecdādına her dā'imā
15. Ne kıyāk kāfiri billāh hā'in-i bī-dīn imiş
Kılmadı zerre mürüvvet raḥm dilden bī-vefā
16. Nice müslümāndır anlar ciddi āl-i Aḥmedi
Kıldılar susuz şehīd āh Kerbelā vāh Kerbelā
17. Eyleyip çāk-ı girībān ağlayalım ḥaṣre dek
Yaş yerine ḳan ṣaça bu dīdeler ṣubḥ u mesā
18. Şad ṣalāt [ü] ṣad selām olsun [hem] rūh-ı pākine
Āl [u] evlād-ı Resūlu'l-lāh[a] her dem bī-nihā
- 46b M 19. Der-i luṭfuñ çākeri Ḥaydar-ı mücrim bendeñe
Kıl ṣefā' at yā Ḥüseyn ibn-i 'Alī ṣāh-evliyā

153

Diğer Mersīye⁶⁵⁴

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ciddi evlā[d]-ı Muḥammed Muṣṭafāsın yā Ḥüseyn
Neyyir-i nūr-ı aḥad [ü] müctebāsın yā Ḥüseyn
2. Ğonca-ı bāğ-ı vefā ciger-kūşe-faḥrū'n-nisā
Yādigār-ı Murtażā āl-i 'abāsın yā Ḥüseyn
3. Çün Resūlu'l-lāh buyurdu men Ḥüseyn Ḥüseyn benden*
Şübhe lā ṣek nūr-ı çeşm-i enbiyāsın yā Ḥüseyn
4. Ey Yezīd ibn-i Yezīd la' net hezār Mülcem pelīd
Sen şehīd-mazlūm-ı deşt-i Kerbelāsın⁶⁵⁵ yā Ḥüseyn
5. Kim saña kerle toḳuna ḥāşā ki mü'min ola
Sen gül-i nev-ğonca-ı gülşen-nümāsın yā Ḥüseyn
6. Kıl ṣefā' at Ḥaydar-ı mücrim [ü] bī-kes kemtere
Rūz-ı maḥşer ṣāhib-livā maḳbūl-ı recāsın yā Ḥüseyn*

⁶⁵⁴ bu manzume: - K⁶⁵⁵ Yazmada "Kerbelāsın sen" şeklindedir.

154
Diğer Na'at⁶⁵⁶

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Sūz-nāk [u] renc-i dil dā 'im hazīnim yā Hüseyn
Rüz [u] şeb derd-i firāқиñla meliñim⁶⁵⁷ yā Hüseyn
2. Çeşm-i dilden çeşme-i engür hūn oldu revān
Geceler şubha degin āh u enīnim yā Hüseyn
3. Çün ezel nahnu kase mnā⁶⁵⁸ da cemāliñ nūrıla
Åşinā-yı ğam-keşānım meh-cebīnim yā Hüseyn
4. Rāh-ı 'aşkında fedā-yı cān nedir bilmem kılam
Ben saña biñ cānla kurbān-ı metīnim yā Hüseyn
5. Kıl şefā' at bu gedā Haydar-ı mücrim⁶⁵⁹ kemtere
Der-i luţfuñ çākeri şādık emīnim yā Hüseyn

155
Merşiyе⁶⁶⁰

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

47a M

1. Bu mäh-ı ğam fizādır ehl-i beyt-i Muştafā ağlar
Muhibb-i āl [u] evlād-ı resül-i Kibriyā ağlar
2. Sīneler çāk eder mü 'min muvaḥḥid āl-i resül çün
Döker göz yaşını hūn-ı ciğerden Murtażā ağlar
3. Fenāniñ şāh[1] 'uqbāniñ şehensāh[1] kamer-ţal' at
Muḥammed Muştafāniñ nūr-ı çeşm[i] Fāţımā ağlar
4. Nice ben āh girībān çāk edip ağlamayım kardaş
Resülüñ kurretü'l-'ayn[1] Hüseyn-i müctebā ağlar
5. Döner 'aksine gerdün-ı felek mäh [u] kevākibler
Tutuşmuş nār-ı hicrāna yanar şems-i vefā ağlar

⁶⁵⁶ bu manzume: - K

⁶⁵⁷ Kelimenin doğru şekli "melil"dir. Kafıye gereği halk dilindeki kullanılışı esas alınmıştır.

⁶⁵⁸ Biz paylaştırdık" Zuhruf suresi, 32. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 650.

⁶⁵⁹ Yazmada "mücrim Haydar" şeklindedir.

⁶⁶⁰ bu manzume: - K

6. Feleklerde melekler qaralar giyindi yas eyler
Zemîn [ü] heft-eflāk [ile] ‘arş [u] kürs Tübā ağlar
7. Felek gülzār-ı dehrîñ ğonca-ı ra‘ nāları şoldu
Şebî-tā-be-seher feryād eder şeydā-nevā ağlar
8. Nice kıan dökmesin bu gözlerim hūn-ı Hüseyniyle
Yanar dāğlar aķar çağlar cihān āh u fizā ağlar
9. Yezîd ibn-i Yezîd Mülcem la‘ net la‘ net hezārān-bād
Muħibb-i āl [u] aşıhāb [u] imām u enbiyā ağlar
10. Şalāt⁶⁶¹ [ü] şad selām olsun hezārān āl [u] aşıhāba
Özü ağlar gözü çağlar kıul Hāydar dā’imā ağlar*

156

Diğer Merşıye⁶⁶²

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bu rüz-ı māh-ı pür-ğamdır göñül āh eyle vāh eyle
Fırāķ-ı sūz-ı mātemdir göñül āh eyle vāh eyle
2. Giribān sīne çāk eyle enīn ü nāle vāh ile
Cihān şāhı nūş-ı semmdir göñül āh eyle vāh eyle
3. Gülşen-i vaħdet sarāyında ğonca-ı şükūfesi*
Ser-ā-ser ğarķa-ı demdir göñül āh eyle vāh eyle
4. Muħibb-i āl-i resūluñ bu ğün mātem fizāsıdır
Yezîdān şād [u] hem-demdir göñül āh eyle vāh eyle
5. Nedir bu zulm yā Rabbi meded evlād-ı Muħammede
Söyünmez sūz-ı pür-semmdir göñül āh eyle vāh eyle
6. Kıan ağlar mātem-i Hüseyn ile ins u melā’ik hep
Bā‘ iş[i] ibn-i Mülcemdir göñül āh eyle vāh eyle
7. Kıılalım nāleler Hāydar Yezîde edelim la‘ net
Derūn-ı dāğ-ı dil ğamdır göñül āh eyle vāh eyle

47b M

⁶⁶¹ Yazmada “şalāvāt” şeklindedir.⁶⁶² bu manzume: - K

157

11a K

Na' t-1 Şerif Hazret-i İmāmın

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Es-selām ey Haqq-ı vāhid şāhib-ı ' arz [u] semā
Es-selām ey Hālīk-ı Qayyūm olan⁶⁶³ Hayy Kibriyā

Es-selām ey cezbe-i ' aşk-ı haqīkat **قورا**
Es-selām ey gāh-ı dil-i ' uşşāka her dem sūz-nā
Es-selām fahr-ı ' ālem nūr-ı Muḥammed Muştafā
Es-selām ey şīr-i Yezdān⁶⁶⁴ Şāh ' Aliyyü'l- Murtażā

2. Eşk-i hūnum rāhına seyl-āb edip zār etdigim
Nūr-ı vechiñ vaşlını endişe-i kār etdigim
Hüsni-i ' aşk-ı ḥasretiyle cismimi mār etdigim
Rūz-ı rızqım ism-i pākīñ ḥarfını yād etdigim

12a K

Es-selām ey nūr-ı Aḥmed Hasanü'l-ḥulq-ı rızā
Es-selām ey nūr-ı Merdān⁶⁶⁵ Şāh Hüseyin-i Kerbelā

3. Bir qaranlık cāh-ı ḥizlānken cihān ' ayn-ı serā
Sancağ-ı fahr-ı nebī öñünde yandı bir çirā
Şu' le-i nūru yayıldı ehl-i ' aşka bī-nihā
Mazhar-ı sırr-ı velāyetden alındı intihā
Es-selām ey ḥānedān-ı yār-ı şādīk Muştafā
Es-selām ey ma' den-i cūd⁶⁶⁶ [u] kerem Zeyne'l' abā⁶⁶⁷

4. Māh-ı enver rüy-ı māhında qalır şeb-tām⁶⁶⁸ menend⁶⁶⁹
Yüz sürer pāyına ḥürşid dā ' imā⁶⁷⁰ seyl-āb menend
On iki yār-ı ḥayā zikriñ eder cezzāb menend
Çağrışırılar rüz [u] şeb luṭf [u] kerem murğāb manend

48a M

Es-selām ey nesli-i pākī⁶⁷¹ Bāqır-ı kān-ı vefā
Es-selām ey nūr-ı zāt-ı Ca' fer-i dürr-i ḥayā

5. Zāhidā bezm-i elestden bāde-i ' aşka yetiş
Gāh qalbiñ pasını sil cām-ı ' irfāna yetiş
Mest-i lā ya' kıl olup agyār-ı bed-nāmla atış
Kelb-i nefsiñ qatl edip meydān-ı sultāna giriş
Es-selām ey Mūsā Kāzım [sensin] ' aşk-ı iktidā⁶⁷²
Es-selām ey beyt-i Rabbe'l- ' ālemīn Mūsā Rızā

⁶⁶³ olan: - M

⁶⁶⁴ Yezdān: Sübhān K

⁶⁶⁵ Merdān: Muḥammed M

⁶⁶⁶ cūd: cūy M

⁶⁶⁷ Zeyne'l' abā: āl-i ' abā K

⁶⁶⁸ şeb-tām: şeb-tāb M

⁶⁶⁹ menend: mānend K

⁶⁷⁰ dā ' imā: rüz şeb M

⁶⁷¹ pākī: pāk M

⁶⁷² iktidā: ibtidā K

- 12b K
6. Ol Takīdir cānıma cānān olup dermān eden
 Hem⁶⁷³ Naķīdir derdime Loķmān⁶⁷⁴ olup ihsān eden
 Hāydarā ol⁶⁷⁵ ʿ Askeriye baş kesip⁶⁷⁶ imān eden
 Pertev-i nūr-ı cemālī nuṭķumu devrān eden
 Es-selām ey Mehdī-i şāhib-zamān rüz-ı livā
 Es-selām ey Seyyid Aḥmed Rifāʿī ḳuṭb-ı Hūdā

158

Diğer Naʿt-i Şerif⁶⁷⁷ -i İmāmın

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Gönüller şevķ-i ervāhı⁶⁷⁸ Muḥammed Muştafā geldi
 Sürür-i cānlarıñ cānı ḥabīb-i Kibriyā geldi
2. Şefīʿ -i ʿ arşa-ı maḥşer o ḥükm-i ḥākim-i Mevlā⁶⁷⁹
 Hāriķ-i ḥürşide sāye şükür şāhib-livā geldi
3. Verenler rüḥ-ı aķdesden ḥaber ol ʿ andelīb-zāra
 Ne ḥacetdir gülizāra ʿ Aliyyüʿl⁶⁸⁰-Murtażā geldi
4. Cemāl-i nūr-ı envāriñ ḥazān-veş şolduran semmle
 Ḥabībiñ ḳurretüʿl-ʿ ayn[ı] Ḥasan ḥulķ-ı rızā geldi
5. Zālām-ı ğām-ı hicrānı eden ref⁶⁸¹ nūr-ı vechile
 Şehīd-i şāh şehzāde Ḥüseyn-i Kerbelā geldi⁶⁸²
6. Küşād-ı bād-bān-ı ğam nihān oldu şafā zāhid
 Velāyet mażharı nāsa imām Zeyneʿl-ʿ abā geldi⁶⁸³

48b M

7. Şehādet parmağından şakķ olup meh sine çāk etdi
 O sırrıñ mażharı da⁶⁸⁴ imām Kāzım Mūsā⁶⁸⁵ geldi
8. Muḥammed Bāķırī şāhım[dır] imām Caʿ ferī māhım
 Çıķaran ʿ arşa dūd-āhım imām Mūsā Rızā geldi

⁶⁷³ hem: yā M⁶⁷⁴ Loķmān: dermān M⁶⁷⁵ ol: - M⁶⁷⁶ baş kesip: inanıp M⁶⁷⁷ Şerif: - M⁶⁷⁸ ervāhı: ervāḥ M⁶⁷⁹ Mevlā: Settār K⁶⁸⁰ ʿ Aliyyüʿl: ʿ Alī K⁶⁸¹ her iki nüshada “ref eden” şeklindedir.⁶⁸² Şehīd-i şāh şehzāde Ḥüseyn-i Kerbelā geldi: Velāyet mażhar-ı nās imām Zeyneʿl-ʿ abā geldi K⁶⁸³ Velāyet mażhar-ı nās imām Zeyneʿl-ʿ abā geldi: Şehīd-i şāh şehzāde Ḥüseyn-i Kerbelā geldi K. Ayrıca K nüshasında 5. beyit ile 6. beyit yer deđiştirmiştir.⁶⁸⁴ da: - K⁶⁸⁵ Kāzım Mūsā: Mūsā Rızā M

9. Taķidir cānımıñ cānı Naķiden aldım imānı
Muħibb-i cām-ı peymānı ħaķikat-intihā geldi
10. Dü-‘ ālemde ‘ ināyet ħānedān-ı Muştafādandır
Ki inşāf ehl buñlardır kerem ‘ āl-i ‘ abā geldi⁶⁸⁶
11. Olanlar ‘ Askerīye bende dil kuvvet kemālile
Ki bunlar ‘ āşık-ı zāra şāfā cevri-rehā geldi

13a K

12. Muħammed Mehdī-i şāħib-zamāna bend olup Ħaydar
Dil-i bīmāreler çün gör ŧabīb-i pür-devā geldi

159

Diğer Na‘ t-ı İ[mā]mīn⁶⁸⁷

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şüretā şāħn-ı cihānda olmuşuz biz ħāk-sār
Bu sebebden bāğ-ı yāre girmişiz biz āşikār
Bezm-i ülfetde açılmış gül-i zībā bī-mişāl
‘ Andelībler yād eder şubḥ u mesā bu ism-i zār
Lā fetā illā ‘ Alī lā seyfe illā Zü’l-fiķār⁶⁸⁸
2. Onsekiz biñ ‘ ālemiñ faħrı Muħammed Muştafā
Ol ħaķikat ma‘ deni şāħ ‘ Aliyyü’l-Murtażā
Da‘ vet edip çağırır dā’im Cenāb-ı Kibriyā
Merħabā ey şir-i men [ü] yār-Muħammed Muştafā
Lā fetā illā ‘ Alī lā seyfe illā Zü’l-fiķār
3. Rūz [u] şeb genc-i seħāda vā‘ izā hep fikrimiz
Ħāricīler kaçd edip kıydı şehīd çün neslimiz
Āh [u] feryād [u] fiğān derd [ü] meşakķat añlamaz
Rūḥ-ı evlād⁶⁸⁹ -ı resūlu’l-lāh dā’im zikrimiz
Lā fetā illā ‘ Alī lā seyfe illā Zü’l-fiķār

⁶⁸⁶ K nüshasında 9. ve 10. beyitler yer değiştirmiştir.

⁶⁸⁷ Diğer Na‘ t-ı İ[mā]mīn: Diğer K

⁶⁸⁸ “Ali’den başka genç (yiğit er), Zülfikār’dan keskin kılıç yoktur.” veya “Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur”. Yılmaz, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözcükler (Ansiklopedik Sözlük)*, s.100.

⁶⁸⁹ evlād: evlā M

49a M

4. Nüş edip bezm-i elestden cām⁶⁹⁰-ı aşkı tā⁶⁹¹ ezel
Rinde-i mest [ü] harābātılıkla olduḡ mübtezel
Çāh-ı aşğa düşmüşüz gelmez yanıma bir⁶⁹² güzel
Vā'izā Hāḡḡı şorarsan bendedir Ḥayy lem-yezel⁶⁹³
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fiḡār

5. Yedi kat yerle göḡü var eyledi⁶⁹⁴ Hāḡ⁶⁹⁵ bī-emek
Emrine muṭ[ī]' olup belī dedi ins u melek⁶⁹⁶

13b K

Per urup pervāz edip zikriñ eder murḡ [u] sinek⁶⁹⁷
Yedi deryā içre feryād eyleyip⁶⁹⁸ dā'im semek
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fiḡār

6. Berg-i tūbāda yazılmış ḡāme-i ḡāttı 'ayān
Rūm Firenk imān ederdī eylesem aşlıñ beyān
Bir açılmaz genc-i aḡfādır içinde yoḡ yalan⁶⁹⁹
Yedi ırmaḡ çağlayıp bu ism ile olur revān
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fiḡār

7. Tūt ḡulaḡ bu sözüme bende deḡil bu⁷⁰⁰ sendedir
Fikr-endiş eyle bu esrārı 'āḡıl şekdedir⁷⁰¹
Cür'a-ı cām-ı ḡaḡıḡatden ki⁷⁰² Ḥaydar zindedir
Ḥān-ḡāh-ı Şāh-ı Merdāna⁷⁰³ ḡöñüller bendedir
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fiḡār

⁶⁹⁰ cām: bāde-i K

⁶⁹¹ tā: - K

⁶⁹² yanıma bir: yanımıza M

⁶⁹³ bendedir Ḥayy lem-yezel: Ḥayy-rānımdır ezel M

⁶⁹⁴ var eyledi: va eden M

⁶⁹⁵ Hāḡ: çün K

⁶⁹⁶ belī dedi ins u melek: baş kesdi ins ile melek K

⁶⁹⁷ edip zikriñ eder murḡ [u] sinek: eder zikrinde murḡıla sinek M

⁶⁹⁸ feryād eyleyip: bu ismi iḡrār M

⁶⁹⁹ içinde yoḡ yalan: ḡaḡıḡatde 'ayān M

⁷⁰⁰ bende deḡil bu: dil bende-i dost M

⁷⁰¹ esrārı 'āḡıl şekdedir: esrār hemişe tendedir K

⁷⁰² cür'a-ı cām-ı ḡaḡıḡatden ki: ol Ene'l-Hāḡ cür'asıyla Seyyid K

⁷⁰³ merdāna: sultāna M

15b K

160

Na' t-1 Şerîf Hazret-i Hünkâr Hâcî Bektâş-ı Velî

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Tâ ezel bezm-i elestden içmişiz zâhid⁷⁰⁴ müli
 Kurtulup zulmât-ı gâmdan tutmuşuz rüşen eli
 Hüsni-i 'aşkla olmuşuz biz gerçi 'âlemde⁷⁰⁵ deli
 Biz haqîkat bâğınıñ bülbülleriyez hem güli⁷⁰⁶
 Kuṭb-ı 'âlem bende-i şâh⁷⁰⁷ Hâcî Bektâş-ı Velî

16b K

2. Ger dilersen olasıñ maqbûl-ı dergâh-ı Hudâ
 Bendesi ol rûz [u] şeb 'aşkından olma sen cüdâ
 Mazhar-ı sırr-ı haqîkat⁷⁰⁸ nâmdaş-ı Muştafâ
 Nüh-felekle heft-kişver müyuna olmaz bahâ
 Kuṭb-ı 'âlem bende-i şâh Hâcî Bektâş-ı Velî

49b M

3. Zerrece vaşfi o zâtıñ doldurur⁷⁰⁹ yüzbiñ kitâb
 Nâ-murâdı ber-murâd eyler o şâh-ı kâm-yâb
 Yüz süren dergâhına Haqqı bulur çekmez 'azâb⁷¹⁰
 Pâdişâh-ı kişver-i vaḥdetdir ol 'âl-i Cenâb
 Kuṭb-ı 'âlem bende-i şâh Hâcî Bektâş-ı Velî
4. Mâlik-i bahr-ı hüviyetdir o zât-ı bî-mişâl
 Bir daḥi gelmiş degil gelmek daḥi emr-i muḥâl
 Ey imâm-ı evliyâ ey kıdve-i ehl-i kemâl
 Yokdur inkâr etmege münkirlere aşlâ⁷¹¹ mecâl
 Kuṭb-ı 'âlem bende-i şâh Hâcî Bektâş-ı Velî
5. Sâlikânı dâ'im eyler ḥalvet içre encümen
 Hüş-der-dem bâz-geşt eyle sefer-ender-vaṭan
 Ğâyet ednâ bize kânî güyiyâ dürr-i 'Aden
 Dâmeniñ tut rûz [u] şeb dâ'im nazarım eyle sen
 Kuṭb-ı 'âlem bende-i şâh Hâcî Bektâş-ı Velî

⁷⁰⁴ zâhid: şofû K

⁷⁰⁵ biz gerçi 'âlemde: 'âlemde biz gerçi K

⁷⁰⁶ bülbülleriyez hem güli: bâğbâniyez hem bülbülü K

⁷⁰⁷ kuṭb-ı 'âlem bende-i şâh: kuṭb-ı aqṭâb-ı Hudâdır K Bu ibare bütün bendlerde aynı olduğundan diğer bendlerde bu farkı bir daha göstermedik.

⁷⁰⁸ haqîkat: Hudâdır K

⁷⁰⁹ vaşfi o zâtıñ doldurur: vâşif o zâtın doludur M

⁷¹⁰ 'azâb: ḥiṭâb (?) M

⁷¹¹ aşlâ: kaṭ' â K

6. Mazhar-ı zāt [ü] şifât-ı hazret-i Hağdır o şāh
İsm-i zāt[1] nefy ü işbâtı komuş ‘uşşāka rāh
Evliyānıñ zümresine şāhdır bî-iştibāh
Āsitān[1] kudsıyāna melce ü cāy [ü] penāh
Kıub-ı ‘ālem bende-i şāh Hācī Bektāş-ı Velī⁷¹²

17a K

7. Dest-gīrisin kamu üftādeniñ şāh-ı cihān
Luţf edip bir feyzile olsun bu Haydar kāmran
Ben ne hākım ki edem⁷¹³ vaşf-ı şerīfini beyān
‘Aql-ı küll hayrān kalır vaşfında ‘āciz ‘ārifān
Kıub-ı ‘ālem bende-i şāh Hācī Bektāş-ı Velī

161

Na‘t-ı Şerīf Hazret-i Seyyid Aḥmed Er-Rifā‘ī⁷¹⁴

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

50a M

1. Cān başdan geçmeden zāhid olunmaz ‘aşka bend
Püte-i ‘aşk içre kal olmağ gerekdir bî-menend
Rāh-ı tarīkatde olmağsa murādıñ ser-bülend
Kıl u kālı at geri tut dāmeniñ dile meded
Mālik-i kurb-ı ev ednā vāşıl-ı zāt-ı şamed
Kıub-ı aqtāb-ı Hudā Rifā‘ī Seyyid Aḥmed*
2. Cedd-i pākıdır Muḥammed nesl-i İbrāhīm Ḥalīl
Neyyir-i nūr-ı ḥaḳıḳat mazhar-ı sırr-ı celīl
Yüz süren dergāhına Ḥaḳḳı bulur qalmaz zelīl
Ḥāk-i pāyı tūtiyā-yı çeşm-i cāndır şöyle bil
Mālik-i kurb-ı ev ednā vāşıl-ı zāt-ı şamed
Kıub-ı aqtāb-ı Hudā Rifā‘ī Seyyid Aḥmed*
3. Āsitān[1] kudsıyānıñ kıble-i ‘uşşāk[ī]dir
Ḥāk-i pāyı derd-i dil envā‘ımñ tiryāk[ī]dir
Ġāyet ednā bendegānı nüh-felek āfāk[1]dir
Pīr-i erkān-ı tarīk [ü] mürşid-i Ḥaḳ bākīdir
Mālik-i kurb-ı ev ednā vāşıl-ı zāt-ı şamed
Kıub-ı aqtāb-ı Hudā Rifā‘ī Seyyid Aḥmed*

⁷¹² K nüshasında yazılı olan bu mütekerrir mısra M nüshasının 2 ve 6. bendleri arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.

⁷¹³ edem: kılam M

⁷¹⁴ Bu manzume: - K

4. Kurretü'l-^c ayn-ı Muhammed yâr-ı ğâr-ı Murtażâ
Dest-gîri ^c aşıkânîñ bülbül-i bâğ-ı vefâ
Sâlikânîñ rehberi kân-ı kerem âl-i ^c abâ
Nür-ı çeşm-i enbiyâ maḥbûb-ı Ḥaḳ şemsü'd-ḍuḥâ
Mâlik-i ḳurb-ı ev ednâ vâşıl-ı zât-ı şamed
Ḳuṭb-ı aḳtâb-ı Ḥudâ Rifâ^c i Seyyid Aḥmed*⁷¹⁵
5. Ebâ-yı ^c alemeyn⁷¹⁶ etdi o şâhiñ nâm [u] şânında
Degildir nüh-felek ^c arz [u] semâ zerrece yanında
Ne gûnâ eylesin evşâfını taḥrîr dîvânında
Olur yüz biñ kitâb Ḥaydar anîñ medḥ[i] beyânında⁷¹⁷
Mâlik-i ḳurb-ı ev ednâ vâşıl-ı zât-ı şamed
Ḳuṭb-ı aḳtâb-ı Ḥudâ Rifâ^c i Seyyid Aḥmed*⁷¹⁸

50b M, 83b K

162

Na^c t-ı Şerîf Ḥazret-i Nüreddîn-i Cerrâhî

Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilâtün / Fâ^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Zâhidâ devrâna gel kim olasın ^c aşḳ bülbülü
Böyle sebük-bâr alınmaz râh-ı ^c aşḳuñ menzili
Nice şâhlar oldular bu meydânîñ kemter ḳulu
Geçdiler ḥubb-ı sivâdan⁷¹⁹ terk edip kîş u şâlî
Ḳuṭb-ı ^c âlem mazḥar-ı feyz-i Ḥudâ⁷²⁰ sırr-ı ^c alî
Reh⁷²¹ -nümâ-yı râh-ı Ḥaḳ⁷²² Nüre'd-dîn-i şâh-ı velî
2. Āsitânından yüzüñ dūr eyleyip olma ğâfil
Pâdişâhlar bâbına kemter olamaz⁷²³ böyle bil
Edegör ḥâk-ı derinde âb-ı rüyuñ selsebil
Menba^c [u] kân-ı kerem feyz [u] ^c aṭâ luṭf-ı celîl
Ḳuṭb-ı ^c âlem mazḥar-ı feyz-i Ḥudâ sırr-ı ^c alî
Reh-nümâ-yı râh-ı Ḥaḳ Nüre'd-dîn-i şâh-ı velî

⁷¹⁵ Bu mütekerrir beyit M nüshasının 2 ve 4. bendleri arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.

⁷¹⁶ Yazmada “Ebâ'l-^c alemeyn” şeklindedir.

⁷¹⁷ Bu bendin ilk dört mısrasında “Mefa^c ilün / Mefa^c ilün / Mefa^c ilün / Mefa^c ilün” vezni kullanılmıştır.

⁷¹⁸ Bu manzmeden sonra gelen “Diğer Na^c t-ı Ābâ'l-^c Alemeyn” başlıklı şiir M nüshasının 102 b varakında bazı değişikliklerle ve vezin bakımından daha doğru bir şekilde yeniden yazılmıştır.

⁷¹⁹ sivâdan: fenâdan K

⁷²⁰ ^c âlem mazḥar-ı feyz-i Ḥudâ: aḳtâb-ı Ḥudâ mazḥar-ı K (Bu farklılık bütün bendlerin nakarat beytinde vardır.)

⁷²¹ Her iki nüshanın bütün bendlerinde “râh” şeklindedir.

⁷²² Ḥaḳ: Ḥaḳdır M (Bu farklılık bütün bendlerin nakarat beytinde vardır.)

⁷²³ olamaz: olmaz M

51a M

3. Ger dilersen olasin maḳbūl-ı dergāh-ı şamed
Bendesi ol rüz [u] şeb eyle taleb cāh⁷²⁴-ı meded
Maẓhar-ı zāt [ü] şifāt-ı hālīḳ-ı ferd ü aḫad
Ġāyet ednā bendegānīñ⁷²⁵ ḳadr-kānı lā yū‘ ad
Ḳuṭb-ı ‘ālem maẓhar-ı feyż-i Ḥudā sırr-ı ‘alī
Reh-nümā-yı rāh-ı Ḥaḳ Nüre‘d-dīn-i şāh-ı velī
4. Zerrece vaşfı o zātīñ ṭoldurur⁷²⁶ yüzbiñ kitāb
Nā-murādı ber-murād eyler o şāh-ı kāmyāb
Şübhesiz Ḥaḳḳı bulur şıdḳ ile eden intişāb
Genc-i esrār-ı ḫaḳīḳat mürşid-i ‘āl-i cenāb
Ḳuṭb-ı ‘ālem maẓhar-ı feyż-i Ḥudā sırr-ı ‘alī
Reh-nümā-yı rāh-ı Ḥaḳ Nüre‘d-dīn-i şāh-ı velī⁷²⁷
5. Cür‘ a-ı ‘aşḳıñ içen dil-mürdeler bulur ḫayāt
Erdirir maḳşūduna dilden gider ḫavf-ı memāt
Dāmeniñ ṭut rüz [u] şeb dile tazarru‘ la necāt
Bende-i kemter-i Ḥaydar şānına söyledi na‘ t
Ḳuṭb-ı ‘ālem maẓhar-ı feyż-i Ḥudā sırr-ı ‘alī
Reh-nümā-yı rāh-ı Ḥaḳ Nüre‘d-dīn-i şāh-ı velī

163

[Nazm]⁷²⁸

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ḥuzūr-ı izzete lāyīḳ degil ancak faḳīrāne
Biterken söyledim bu na‘ t[ı] pīr-i men muḫıbbāne
2. Umarım der-i luṭfuñdan ‘ināyet merḫamet şefḳat
Ümīdim kesmezim elbet olurum maẓhar-ı iḫsān

18a K

164

İbtidā-ı İlähiyāt

7 + 7 = 14’lü hece vezni

1. Girdim vuşlat bāğına anda yedim ḳabağı
Maḫv oldu cümle varım nāmūs [u] ‘ār ḳalması
Meded meded yā yā Allāh kerem yā şeyḫa‘l-lāh
Yā Seyyid yā Rifā‘i lā ilāhe illā‘l-lāh⁷²⁹

⁷²⁴ cāh: yārim M⁷²⁵ bendegānīñ: bendegānı M⁷²⁶ vaşfı o zātīñ ṭoldurur: vaşif o zātın ṭoldur M⁷²⁷ Bu mütekerrir beyit her iki nüshanın 2 ve 4. bendleri arasında yazılmamış. Her iki nüshada bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.⁷²⁸ bu nazm: - M. Ayrıca yazmada “Ḳıṭ‘a” başlığı atılmıştır.⁷²⁹ “Başka tanrı yok, ancak bir Allah” Muhammed suresi 19. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur‘an Dili Meali*, s. 671.

2. Tıtdum mürşid izini düşdüm rāh-ı cānāna
Terk etdim ğayr-ı varı zühd [ü] ezkār kalmadı
Meded meded yā yā Allāh kerem yā şeyḫa'l-lāh
Yā Seyyid yā Rifā'ī lā ilāhe illā'l-lāh
3. Dost arardım kendime aşlım baña oldu dost
Keşf oldu genc-i nihān gizli esrār kalmadı
Meded meded yā yā Allāh kerem yā şeyḫa'l-lāh
Yā Seyyid yā Rifā'ī lā ilāhe illā'l-lāh⁷³⁰

51b M, 18b K

4. Kesdim nefsiñ başını koydum yār eşigine
Ḥaydar kurbān olmağa cān⁷³¹ iktidār kalmadı
Meded meded yā yā Allāh kerem yā şeyḫa'l-lāh
Yā Seyyid yā Rifā'ī lā ilāhe illā'l-lāh

165

7 + 7 = 14'lü hece vezni

1. Ey derv[ī]şler kardaşlar geliñ Allāh diyelim
Vuralım yere başlar⁷³² geliñ Allāh diyelim
2. Terk eyleyip şavaşı dökelim gözden yaşı
Bu yola koyup başı geliñ Allāh diyelim
3. Yüzümüz ḥāk eyleyip kalbimiz pāk eyleyip
Sīnemiz çāk eyleyip geliñ Allāh diyelim
4. Gözüñden gide perde dermān ola⁷³³ her derde
‘Aklıñ⁷³⁴ var iken serde geliñ Allāh diyelim
5. Ḥaydarī kırmuş düğün gel sen de biraz dögün
‘Aşk [u] şevkıla bu gün geliñ Allāh diyelim

⁷³⁰K nüshasının 3. bendi hariç diğer bendlerinde yazılan bu mütekerrir beyit M nüshasının 2 ve 3. bendlerinde yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.

⁷³¹cān: dil K

⁷³²yere başlar: yāre taşlar K

⁷³³ola: odur K

⁷³⁴‘aklıñ: ‘ākıl M

166

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. ʿAşkıñ seniñ dilde nihān
Yandı gönül oldu sūzān
Vaşlıñ olur derde dermān
İrḥam lenā iḥsāna hū⁷³⁵
Yā Rabbenā burhāna hū

2. Ey ḥālīk-ı kevn ü mekān
Sensin dilde rūz [u] şebān
Sensiz olmaz cānım bir an
İrḥam lenā iḥsāna hū
Yā Rabbenā burhāna hū

19a K

3. Vuşlat umar bu murğ-ı cān
Dā'im eder āh u fiğān
Senden kerem luḫ [u] iḥsān
İrḥam lenā iḥsāna hū
Yā Rabbenā burhāna hū

4. Bu Ḥaydarıñ rūz [u] şebān
Kārı hemān āh u fiğān
Zikri fikri ism-i Sübhān
İrḥam lenā iḥsāna hū
Yā Rabbenā burhāna hū

52a M

167

6 + 5 = 11'li hece vezni

1. Ben bu cām-ı ʿaşkı bir pīrden içdim
Mest oldum vaʿ de-i ḥasrete düşdüm
ʿAşk ker-ḥānesinde kavrulup pişdim
Muḥammediñ ʿaşk u şevkıyla yā hū
O serveriñ ḥüsn-i derdiyle⁷³⁶ yā hū

2. Coşğun şular gibi aķıp⁷³⁷ duruldum
Urgun yeller gibi esip⁷³⁸ şavruldum
Ben taşrada ararken kendimde buldum
Muḥammediñ ʿaşk u şevkıyla yā hū
O serveriñ ḥüsn-i derdiyle yā hū

⁷³⁵ Bütün bendlerin ilk dört mısrası M nüshasında tek beyit şeklinde yazılmıştır.

⁷³⁶ derdiyle: deriyle M

⁷³⁷ aķıp: aķdım K

⁷³⁸ esip: esdim K

3. Hakkā ṭoĝru gider gördüm ‘ aşıklar
Hak yolunda baĝrı başı yanıklar
Şıdka bel baĝlayıp olmuş şadıklar
Muḥammediñ ‘ aşk u şevkıyla yā hū
O serveriñ ḥüsn-i derdiyle yā hū

19b K

4. Ḥaydar-ı bī-çāre müştāk-ı dīdār
Āteş-i ‘ aşkıla tutuşmuş yanar
İki gözü olmuş bir kanlı pıñar
Muḥammediñ ‘ aşk u şevkıyla yā hū
O serveriñ ḥüsn-i derdiyle yā hū

168
İlāhī⁷³⁹

7 + 7 = 14’lü hece vezni

1. Bu gün mürşid yüzünden gördüm Ḥakkıñ yüzünü
Ḥakdan ‘ ayān nesne yok sil kalbiniñ pasını
Lā ilāhe illā hū leyl ü nehār⁷⁴⁰ dā’im hū
Dünyā fānī [vü] bākī hū lā ilāhe illā hū⁷⁴¹
2. Çeşimde ‘ ibret gördüm kalbimde hikmet gördüm
Şeyhimden ḥürmet gördüm gūş eyleyip sözünü
Lā ilāhe illā hū leyl ü nehār dā’im hū
Dünyā fānī [vü] bākī hū lā ilāhe illā hū

52b M

3. Kul iken sulṭān oldum Nūḥ iken ṭūfān oldum
‘ Ālemden nihān oldum kırdım varlık kozunu
Lā ilāhe illā hū leyl ü nehār dā’im hū
Dünyā fānī [vü] bākī hū lā ilāhe illā hū⁷⁴²
4. İkilikden kurtulup girdim birlik rāhına
Üç yedi on dört ḥarfīñ sildim Ḥaydar tozunu
Lā ilāhe illā hū leyl ü nehār dā’im hū
Dünyā fānī [vü] bākī hū lā ilāhe illā hū

⁷³⁹ ilāhī: - K

⁷⁴⁰ Her iki nüshada da “leyle’n-nehāri” şeklindedir. K nüshasında bütün bendlerde aynı şekildedir.

⁷⁴¹ Bütün bendlerde bu mısra: - K

⁷⁴² Bu mütekerrir beyit M nüshasının 2 ve 3. bendlerinde yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.

169

7 + 7 = 14'lü hece vezni

1. Girdim ʿaşk bedestânına mezâd olup şatıldım*
 atreden cüş eyleyip baħr-ʿummāna atıldım
 Allāh Allāh illā'l-lāh ħayyü'l-ayyūm bir Allāh
 Yā seyyid yā Rifāʿî yā şeyḫî şey'en li'l-lāh⁷⁴³
2. utdum mürşid elini kesdim nefsiñ dilini
 op eyleyip başımı bu meydāna atıldım
 Allāh Allāh illā'l-lāh ħayyü'l-ayyūm bir Allāh
 Yā seyyid yā Rifāʿî yā şeyḫî şey'en li'l-lāh

20a K

3. Püte-i ʿaşka düşüp āl oluben süzüldüm
 Zühd [ü] tesb[î]ḫi atıp perîşāna apıldım
 Allāh Allāh illā'l-lāh ħayyü'l-ayyūm bir Allāh
 Yā seyyid yā Rifāʿî yā şeyḫî şey'en li'l-lāh⁷⁴⁴
4. Şemʿ-i ruḫ⁷⁴⁵-ı cānāna oldum Ḥaydar pervāne
 Dolaşıp⁷⁴⁶ zülf-i yāre ber-dār olup aşıldım
 Allāh Allāh illā'l-lāh ħayyü'l-ayyūm bir Allāh
 Yā seyyid yā Rifāʿî yā şeyḫî şey'en li'l-lāh

170

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v -

53a M

1. Ey gönül āk-ı giribān eyle gel
 Mātem-i māh-ı Muḫarremdir bu gün
 Ḥün-ı eşkiñ ağlasın mānend-i sel
 Mātem-i māh-ı Muḫarremdir bu gün
 Nāle-i beytü'l-ḫaremdir bu gün*
2. Nesl⁷⁴⁷-i pāk-i Aḫmed-i muḫtār için
 Nūr-ı çeşm-i Ḥaydar-ı Kerrār için
 Sīneñi döy⁷⁴⁸ aşıla settār için
 Mātem-i māh-ı Muḫarremdir bu gün
 Nāle-i beytü'l-ḫaremdir bu gün*

⁷⁴³ yā şeyḫî şey'en li'l-lāh: İsmāʿîl Keyyālî K. Bu farklılık bütün bendlerde olduğundan yeniden dipnot düşülmedi.

⁷⁴⁴ Bu mütekerrir beyit M ve K nüshasının 2 ve 3. bendlerinde yazılmamış. M ve K nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.

⁷⁴⁵ M nüshasında “rūḫ” şeklinde yazılan ruḫ: rüy K

⁷⁴⁶ dolaşıp: ulaşım M

⁷⁴⁷ Her iki nüshada da “ceddi” şeklindedir.

⁷⁴⁸ döy: dög K

3. urretü'l-^c ayn-ı Muammed Mutafā
Nūr-ı em-i enbiyā vü evliyā⁷⁴⁹
Toldu feryād-ı Hüseyn ile semā
Mātem-i māh-ı Muarremdir bu gūn
Nāle-i beytū'l-aremdir bu gūn*

20b K

4. Olma istersen Muammed ümmeti
Hem dilersen ol resūlden efati
Rūz [u] eb⁷⁵⁰ eyle Yezīde la^c neti
Mātem-i māh-ı Muarremdir bu gūn
Nāle-i beytū'l-aremdir bu gūn*
5. Hāydarā ta boynuna sen de resen
Ta [u] ta alar yanar hūzn-i Hāsan
oldular ol oncalar ādān iken
Mātem-i māh-ı Muarremdir bu gūn
Nāle-i beytū'l-aremdir bu gūn*

171

4 + 3 = 7'li hece vezni

1. A albini gōzūnū⁷⁵¹
Gōzle mūrid izini
Pāk et dilden özūnū
Tevhīde gel tevhīde
- Lā ilāhe illā'l-lāh⁷⁵²
Lā ilāhe illā'l-lāh⁷⁵³
2. eminden ^c ibret gōzet
Mūridden⁷⁵⁴ himmet gōzet
Özünden⁷⁵⁵ hīdmet gōzet
Tevhīde gel tevhīde

Lā ilāhe illā'l-lāh
Lā ilāhe illā'l-lāh

⁷⁴⁹ nūr-ı em-i enbiyā vü evliyā: ciger-kūe-i Zehrā hāyrū'n-nisā M

⁷⁵⁰ rūz [u] eb: ad-hezār K

⁷⁵¹ gōzūnū: pāsını M

⁷⁵² “Baka tanrı yok, ancak bir Allah” Muhammed suresi 19. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 671.

⁷⁵³ Her iki yazmada da tekrarlanan bu beyit “Hā lā ilāhe illā'l-lāh
Hū lā ilāhe illā'l-lāh” eklindedir.

⁷⁵⁴ mūridden: eyhinden M

⁷⁵⁵ özünden: eyhinden K

53b M

3. Nūş eyle ‘aşk cür‘ asın
‘Aşkıla bağıñ yansın
Cāniñ cānāna ansın
Tevhīde gel tevhīde

Lā ilāhe illā’l-lāh
Lā ilāhe illā’l-lāh

4. Diñle şeyhiñ pendini
Terk eyle kibr ü kīni⁷⁵⁶
Erdire yāre⁷⁵⁷ seni
Tevhīde gel tevhīde

Lā ilāhe illā’l-lāh
Lā ilāhe illā’l-lāh

5. Seyyid Haydar seyfū’l-lāh
Mürşid[d]en oldum āgāh
‘Aliyyü veliyyü’l-lāh
Tevhīde gel tevhīde

21a K

Lā ilāhe illā’l-lāh
Lā ilāhe illā’l-lāh

172

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Ey müştāk-ı dīdār-ı dost
Yan ‘aşkıla Allāh deyü
Elbet saña raḥm eder⁷⁵⁸ dost
Dön ‘aşkıla Allāh deyü
2. Çıkar dilden māsivāyı
Terk eyle ferr ü ğavgāyı
Şām [u] seḥer vur na‘ rāyı
Yan ‘aşkıla Allāh deyü
3. Bıra benlik da‘ vāsını
Yı kibr ü kīn bināsını
Giy rüsvāylı ḥırkāsını
Dön ‘aşkıla Allāh deyü

⁷⁵⁶ kibr ü kīni: kīn kibri M

⁷⁵⁷ erdire yāre: erdirir cāna K

⁷⁵⁸ eder: eyler K

4. İkilikden eyle rücū^c
 Vaḥdetde ol⁷⁵⁹ ser-fürū^c
 Mec[z]übluḡla bulup şürū^c
 Yan ^c aşḡıla Allāh deyü
5. Kıl Ḥaydarıñ pendini gūş
 Ola gūşuna hem mengūş
 Cām-ı ^c aşḡı eyleyip nūş
 Dön ^c aşḡıla Allāh deyü

173

Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilün

- v - - / - v - - / - v -

1. Bilmezim saña ne olduñ⁷⁶⁰ ey göñül
 Şararıp ^c aşḡıla solduñ ey göñül
 Aradıñ maḡşūdun bulduñ ey göñül*
 Şararıp ^c aşḡıla solduñ ey göñül
 Açdı feryādıña seniñ ḡonca gül
2. Zühđ [ü] tesb[ī]hiñi verdiñ hebāya
 Çıkarıp libāsı⁷⁶¹ girdiñ ^c abāya
 Ne ^c aceb [sen] böyle düşdüñ sevdāya⁷⁶²
 Bilmezim saña ne olduñ⁷⁶³ ey göñül
 Açdı feryādıña seniñ ḡonca gül
3. Cür^c a-ı ^c aşḡıla olduñ mestāne
 Vuşlat arzūsuyla girdiñ⁷⁶⁴ meydāne
 Şimdi gören seni⁷⁶⁵ şanır dīvāne
 Bilmezim saña ne olduñ⁷⁶⁶ ey göñül
 Açdı feryādıña seniñ ḡonca gül
4. Bī-çāre Seyyidi⁷⁶⁷ Ḥaydarı zāre
 Düşürüp kıldıñ ^c āḡıbet⁷⁶⁸ āvāre
 Gelse Loḡmān derdiñe bulmaz çāre⁷⁶⁹
 Bilmezim saña ne olduñ⁷⁷⁰ ey göñül
 Açdı feryādıña seniñ ḡonca gül

⁷⁵⁹ eyle rücū^c vaḥdetde ol: edip rücū^c eyle vaḥdetde K

⁷⁶⁰ Her iki nüshada da “ben n’olduñ” şeklindedir.

⁷⁶¹ libāsı: libāsın K

⁷⁶² M nüshasında bu mısra “Ne ^c aceb düşdüñ böyle sevdāya” K nüshasında ise “Şimdi düşdüñ böyle beni sevdāya” şeklindedir.

⁷⁶³ Her iki nüshada da “ben n’olduñ” şeklindedir.

⁷⁶⁴ girdiñ: giriñ M

⁷⁶⁵ şimdi gören seni: gören seni şimdi M

⁷⁶⁶ Her iki nüshada da “ben n’olduñ” şeklindedir.

⁷⁶⁷ Seyyidi: Seyyid M

⁷⁶⁸ Her iki nüshada da “āḡıbet kıldıñ” şeklindedir.

⁷⁶⁹ M nüshasında bu mısra “Loḡmān gelse bulmaz derdiñe çāre” K nüshasında ise “Loḡmān gelse bulmaz bu derde çāre” şeklindedir.

⁷⁷⁰ M nüshasında “ben n’olduñ” K nüshasında ise “ben n’oldu” şeklindedir.

174

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Seherde açılır güller
Öter şevkıla bülbüller
Tutuşmuş 'aşkıla diller
Gider Hakk'a Rifā'iler
2. Kimi 'Alī kimi velī
Olmuşlar 'aşkıla⁷⁷¹ deli
'Alīden tutmuşlar eli
Gider Hakk'a Rifā'iler
3. Kimi 'āşık kimi şādık
Sīneler⁷⁷² 'aşkıla yanık
Yalıñ ayak başı açık
Gider Hakk'a Rifā'iler
4. Seyyid Aḥmeddir pīrleri⁷⁷³
Açılmaz yada sırları
Muḥammed 'Alī yolları
Gider Hakk'a Rifā'iler
5. Seyyid Ḥaydar ġarīb⁷⁷⁴ kemter
Allāh eyva'l-lāh⁷⁷⁵ der gider
Mürşid-i Ḥaḳ⁷⁷⁶ olmuş rehber
Gider Hakk'a Rifā'iler

175

4 + 3 = 7'li hece vezni

1. Sil ḳalbiniñ pāsını
Allāh de yana yana
At benlik libāsını
Allāh de yana yana
2. Oldunsa müştāk-ı yār
İstersen vaşl-ı dīdār
Ol vaḳt-ı seher bīdār
Allāh de yana yana

---

⁷⁷¹ olmuşlar 'aşkıla: 'aşkıla olmuşlar K

⁷⁷² sīneler: sīnesi M

⁷⁷³ pīrleri: pīri M

⁷⁷⁴ ġarīb: gibi K

⁷⁷⁵ eyva'l-lāh: illa'l-lāh K

⁷⁷⁶ Ḥaḳ: 'aşḳ K

3. Baġma münkir sözüne
Kir getirme yüzüne
Uy mürşidiñ izine
Allāh de yana yana
4. Terk eyle kibr ü kīni
Almaya⁷⁷⁷ nefsiñ seni
Boş geçirme vaġtini
Allāh de yana yana

54b M

5. Seyyid Ĥaydar bī-ĉāre
Olmuş ‘aşġla āvāre
İsterseñ derde ĉāre
Allāh de yana yana

22a K

176

6 + 5 = 11’li hece vezni

1. Āteş-i ‘aşġıñla yandım yā sultān⁷⁷⁸
Sevdā-yı la‘liñle ĥālim perīşān
Ķalması taĥammül şabra el-amān⁷⁷⁹
Cür‘ a-ı vaşlıñla oldum ser-gerdān⁷⁸⁰
Meded yā Seyyid[im] kerem kıl iĥsān
Mecnūn-ı ‘aşġıñım eyle bir dermān
2. Ćeşmimde Ķalması h[ī]ĉ ĥ^v āb-ı rāĥat
ZevĶ oldu baña [hep] ġam ile miĥnet
Vaşlıñ ile olur⁷⁸¹ murġ-ı dil⁷⁸² rāĥat
Nigāhıñ [hem] olur cāna ifākāt⁷⁸³
Meded yā Seyyid[im] kerem kıl iĥsān
Mecnūn-ı ‘aşġıñım eyle bir dermān
3. Zühd [ü] ezĶārımı verdim bir pula
Bī-nevā bī-pervā⁷⁸⁴ girdim bu yola
Luġf eder efendi olanlar⁷⁸⁵ Ķula
Bī-kesem ġarībim durmuşum yola⁷⁸⁶
Meded yā Seyyid[im] kerem kıl iĥsān
Mecnūn-ı ‘aşġıñım eyle bir dermān⁷⁸⁷

⁷⁷⁷ almaya: almaya da M⁷⁷⁸ yā sultān: sultānım M⁷⁷⁹ taĥammül şabra el-amān: şabra tāb dermānım⁷⁸⁰ bu mısra: - K⁷⁸¹ olur: umar M⁷⁸² murġ-ı dil: dil murġ K⁷⁸³ bu mısra: - K⁷⁸⁴ bī-nevā bī-pervā: bī-pervā Ķalıp M⁷⁸⁵ luġf eder efendi olanlar: eder kerem efendileri K⁷⁸⁶ bu mısra: - K⁷⁸⁷ K nüshasında yazılı olan bu mütekerrir mısra M nüshasının 2 ve 3. bendlerinde yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyżan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyżan” ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.

4. Bende-i mücrimiñ⁷⁸⁸ Haydar-ı kemter
Sevdā-yı ʿ aşkıñla hāli mükedder
Zikri fikri dā'im⁷⁸⁹ şāh-ı peygamber
Allāh Muḥammed ʿ Alī der gider
Meded yā Seyyid[im] kerem kıl iḥsān
Mecnūn-ı ʿ aşkınım eyle bir dermān

177

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

55a M

1. Tecellī şevkıla gönül bu gün mest [ü] ḥarāb oldu
Tesellī vaşlıla yandı ciger tende kebāb oldu⁷⁹⁰

22b K

2. Taḥammül ḳalmadı ey dil firāk ü ḥasret-i yāre
Büküldü ḳadd-i mevzūnum miyānım⁷⁹¹ pīç u tāb oldu
3. Gözümde ḳalmadı ḥ^vāb-ı rāḥatdan zerre eşer āh
Bulandırdı yedi bahrı sirişkim ḳanlı āb oldu
4. Şebī⁷⁹² tā şubḥa dek gülşende dil āh u fiğān eyler
Nesīm-i vaşlıla kām-ı seḥer cān neş'e-yāb oldu
5. Sīnem nāy-āsā göz göz oldu nāle ü enīnimle⁷⁹³
Şafā-baḥşende ʿ uşşāḳa derūnum mızrāb oldu
6. Görenler şüretim Haydar şanırlar beni⁷⁹⁴ nā-sūḥte
Bilinmez sīretim tende ciger yandı kebāb oldu

178

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Ḥasretle yandı be⁷⁹⁵ cānım
Açdı mı ḡonca açdı mı
Firḳatle ḳandı be⁷⁹⁶ cānım
Açdı mı ḡonca açdı mı⁷⁹⁷
Geçdi mi ḡonca geçdi mi

⁷⁸⁸ mücrimiñ: mücrim M

⁷⁸⁹ dā'im: server K

⁷⁹⁰ Bu manzume 81a M'de yeniden yazılmıştır.

⁷⁹¹ miyānım: nihāli K

⁷⁹² şebī: şeb M

⁷⁹³ oldu nāle ü enīnimle: delindi nāle-i āhla M

⁷⁹⁴ şanırlar beni: beni derler ki M

⁷⁹⁵ be: yā M

⁷⁹⁶ be: yā M

⁷⁹⁷ 4 ve 5.bendler hariç bütün bendlerde tekrarlanan bu mısra: - M

2. Kār etdi cānıma zārīñ
Yağdı cigerimi nārın
Periṣān ṭavr [ü] eṭvārīñ⁷⁹⁸
Açdı mı ğonca açdı mı
Geçdi mi ğonca geçdi mi
3. Gözleriñe uyqu girmez
Çeşmiñ⁷⁹⁹ yaşı bir dem durmaz
Bāğbān bir kez ḥālīñ şormaz
Açdı mı ğonca açdı mı
Geçdi mi ğonca geçdi mi
4. Bağlayıp boynuna siyāh
‘Aşkıla olmuşsuñ tebāh⁸⁰⁰
Şām [u] seḥer edersiñ āh
Açdı mı ğonca açdı mı
Geçdi mi ğonca geçdi mi⁸⁰¹
5. Söyle bülbül nedir derdiñ
Bu gülşene⁸⁰² post mu serdiñ
Ḥaydar gibi ser mi verdiñ⁸⁰³
Açdı mı ğonca açdı mı
Geçdi mi ğonca geçdi mi

23a K

179

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Bu çekdiğim ‘aşk [u] sevdā
Baña Ḥağdan ‘ināyetdir
Bu etdiğim nāle fizā
Baña feyz [ü] sa‘ ādetdir
2. Bu kıldığım āh u fiğān
Çekdiğim derd-i firāvān
Bu yandıgım nār-ı sūzān
Baña nūr-ı hidāyetdir
3. Görenler şüretim ādem
Şanır beni olur hem-dem
Bu gezen ten gezdiren dem
Baña şems-i beşāretdir

⁷⁹⁸ ṭavr [ü] eṭvārīñ: oldu eṭvārım M⁷⁹⁹ çeşmiñ: çeşm M⁸⁰⁰ Her iki yazmada da “siyāh” şeklindedir.⁸⁰¹ 4. ve 5. bende bu mısra: - M⁸⁰² Her iki nüshada da “gülşāna” şeklindedir.⁸⁰³ ser mi verdin: serim vardıñ M

4. Aşlım zāt-ı nūr-ı ʿAlī
Cismim ḥāk-i Ādem nebī
Bir kaçreden aldım demi
Baña ʿālem⁸⁰⁴ ziyāretidir
5. Bütün gezdim ʿarş [u] kürsi
Oğudum ʿArabī Farsī
Bir noktadan aldım dersi
Baña bu ders kifāyetdir

55b M

6. Terk eyledim cümle varı
Yere çaldım nāmūs ārı
Atdım zühdile ezkārı
Baña bu ḥāl saḥāvetdir
7. Yağdım şūfīniñ pendini
Kırdım zühdüñ⁸⁰⁵ kemendini
Tağdım mürşid peyvendini
Baña şūrī işāretidir
8. Tutdum Ḥaydar mürşid sözün
Oydum nefsiñ iki gözün
Koydum cāna rehber tozun
Baña ğayrı selāmetdir

180

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Şūfī gel Ḥaḳka toğru yol
Budur bunda yalan olmaz
Ne ararsañ kendinde bul
Seni senden şoran olmaz

Allāh hüve'l-lāh illā'l-lāh
Seyyid Aḥmed şey'en li'l-lāh⁸⁰⁶

2. Pīrim sultān seygid Aḥmed
Mürşidim ḥālīkım Şamed
Çerāğ-ı dīnim Muḥammed
Göñül ansız bir an olmaz

Allāh hüve'l-lāh illā'l-lāh
Seyyid Aḥmed şey'en li'l-lāh⁸⁰⁷

⁸⁰⁴ ʿālem: cihān K

⁸⁰⁵ zühdüñ: nefsiñ M

⁸⁰⁶ Bütün bendlerde tekrarlanan son iki mısra: - M

⁸⁰⁷ K nüshasında diğer bendlerde yazılan bu nakarat beyit 2, 4 ve 5. bendlerde yazılmamış. Eyyzen ifadesi kullanılmıştır.

3. Ceddin Muḥammed ʿ Alīdir
Pīrim seyyid Rifāʿīdir
Ḳulum şeyḫi Keyyālīdir
Bize genc-i nihān olmaz

Allāh hüve'l-lāh illā'l-lāh
Seyyid Aḫmed şeyʿen li'l-lāh

23b K

4. Zikrimiz dilde Sübhāndır
Fikrimiz dāʿim imāndır
Virdimiz nūr-ı Ḳurʿāndır
Bize ḫarḳ-ı sūzān olmaz

Allāh hüve'l-lāh illā'l-lāh
Seyyid Aḫmed şeyʿen li'l-lāh

5. Terk etdik zühd [ü] taḳvāyı
Fürūḫt edip māsivāyı
Bırakdık ferr ü ğavġāyı
Bize şūrī zebān olmaz

Allāh hüve'l-lāh illā'l-lāh
Seyyid Aḫmed şeyʿen li'l-lāh

6. Benim ol çākeri Ḥaydar
Muḫibb-i āl-i peyġamber
Dīnim imānım ol server
Baña ğayrı cānān olmaz

Allāh hüve'l-lāh illā'l-lāh
Seyyid Aḫmed şeyʿen li'l-lāh

181

7 + 7 = 14'lü hece vezni⁸⁰⁸

1. Ey maʿden-i genc⁸⁰⁹-i vefā çağırırım⁸¹⁰ dost dost
ʿAşḳıñ ile şubḫ mesā çağırırım dost dost
Meded meded yā Rifāʿī İsmāʿīl Keyyālī
Yā ḳutb bi'n-nebevī şeyḫü'l-[e]kber-i ʿalevī⁸¹¹

⁸⁰⁸ Bütün bendlerin 2. mısralarında 7 + 6 = 13'lü hece vezni kullanılmıştır.

⁸⁰⁹ genc: mihr K

⁸¹⁰ Manzume içerisinde geçen “çağırırım” ibaresi M nüshasında “çağırdım” şeklindedir.

⁸¹¹ K nüshasında 2. ve 3. bendlerde yazılmayarak “eyzen” ifadesi ile karşılanan bu nakarat beyit, M nüshasında son bend hariç diğer bendlerde yazılmamıştır.

2. H̄asret-i ḡülzārınım b̄ülb̄ül-i āzārınım
Müş̄tāk-ı d̄idārınım⁸¹² çağırırım dost dost
Meded meded yā Rifā' ī İsmā' il Keyyālī
Yā k̄utb bi'n-nebevī şeyh̄ü'l-[e]kber-i ' alevī
3. Mecnūn-ı dil-bendeyim ' aşık-ı efkendeyim
Vaşlñ ile zindeyim çağırırım dost dost
Meded meded yā Rifā' ī İsmā' il Keyyālī
Yā k̄utb bi'n-nebevī şeyh̄ü'l-[e]kber-i ' alevī
4. H̄aydar-ı merdāneyim meşreb-i d̄ivāneyim
La' liñle mestāneyim çağırırım dost dost
Meded meded yā Rifā' ī İsmā' il Keyyālī
Yā k̄utb bi'n-nebevī şeyh̄ü'l-[e]kber-i ' alevī⁸¹³

24a K
56 a M

182

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Beni cür' a-ı vaşlıla eyleyen mest [ü] ser-gerdān*
Efendim seyyidim p̄irim Rifā' ī Seyyid Aḥmeddir
Cemāl-i şem' ine pervāne edip eyleyen sūzān
Efendim seyyidim p̄irim Rifā' ī Seyyid Aḥmeddir
2. Der-i luṭfunda bir kemter gedā bendesidir cānım
Çevirmem rüyumu ger kılsalar şad pāre her yanım
Dü- ' ālemde penāhım⁸¹⁴ dest-ḡirim d̄inim imānım
Efendim seyyidim p̄irim Rifā' ī Seyyid Aḥmeddir
3. Yezīdiler derim yüzse bu da' vā merd-i ḥūnumdur
Ki dönmem bi'l-lāhi dönmem sözüm ikrār yemīnimdir
Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd şefi' im nūr-ı d̄inimdir
Efendim seyyidim p̄irim Rifā' ī Seyyid Aḥmeddir
4. H̄üseyniyim H̄üseyniyim H̄üseynī ceddım H̄aydar*⁸¹⁵
Ne mümkün dūr ola ' aşkından anıñ bu dil-i kemter
Yanar ḥasretde cānım d̄ideler firqatde ḳan döker
Efendim seyyidim k̄utbu'r-Rifā' ī Seyyid Aḥmeddir

⁸¹² d̄idārınım: d̄izārınım K

⁸¹³ Yā k̄utb bi'n-nebevī şeyh̄ü'l-[e]kber-i ' alevī: k̄utb-ı aḳṭāb-ı Ḥudā Rifā' ī Seyyid Aḥmed K

⁸¹⁴ Yazmada "penāhım" şeklindedir.

⁸¹⁵ bu manzume: - K

183

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Şūfî gel beri dönelim⁸¹⁶
Gör derv[î]şlik ne güzeldir
‘Aşkıñ meyine kanalım
Gör derv[î]şlik ne güzeldir
2. Terk edelim gel bu hâli
Bırakalım kîl u kâli
Çıkaralım kîş u şâlî
Gör derv[î]şlik ne güzeldir
3. Geçelim hubb-ı dünyâdan
Şoyunup bu [mâ]sivâdan
Yunalım zühd [ü] riyâdan
Gör derv[î]şlik ne güzeldir
4. Tatalım uşûl-Beyyûmu
Sürelim ism-i Kâyyûmu
Edelim yâre mefhûmu
Gör derv[î]şlik ne güzeldir
5. Olalım Haydar ile yâr
Verelim mürşide ikrâr
Olalım zülfüne ber-dâr
Gör derv[î]şlik ne güzeldir

184

4 + 3 = 7'li hece vezni

1. Ben ‘aşık-ı didârim⁸¹⁷
Hüseyniyim Hüseynî
Rûz [u] şeb âh [u] zârım
Hüseyniyim Hüseynî

Lâ ilâhe illâ'l-lâh⁸¹⁸ nûr Muhammed şalla'l-lâh
Bi'l-luţfi ve'l-keremi yâ şeyhi şey'en-li'l-lâh
2. Terk edip cümle varı
Kırdım şîşe-i ‘ârı
Yağdım zühd [ü] ezkârı
Hüseyniyim Hüseynî

---

⁸¹⁶ bu manzume: - K

⁸¹⁷ bu manzume: - K

⁸¹⁸ “Başka tanrı yok, ancak bir Allah” Muhammed suresi 19. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 671.

Lā ilāhe illā'l-lāh nūr Muḥammed şalla'l-lāh
Bi'l-luṭfi ve'l-keremi yā şeyh-i şey'en-li'l-lāh

56b M

3. Pīrim seyyid Rifā'ī
Yolum ḳul Keyyālī
Ceddim Muḥammed
'Alī Hüseyniyim Hüseynī

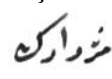
Lā ilāhe illā'l-lāh nūr Muḥammed şalla'l-lāh
Bi'l-luṭfi ve'l-keremi yā şeyh-i şey'en-li'l-lāh

4. Ey nūr-ı şems [u] ḳamer
Nūr-ı çeşm-i peygamber
Kemter ḳuluñdur Ḥaydar
Hüseyniyim Hüseynī

Lā ilāhe illā'l-lāh nūr Muḥammed şalla'l-lāh
Bi'l-luṭfi ve'l-keremi yā şeyh-i şey'en-li'l-lāh

185

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Ey ṭālib-i rāh-ı Ḥudā⁸¹⁹
Var bir şeyhe dil-bende ol
Etme tehī āh u fizā
Var bir şeyhe dil-bende ol
2. Bülbül gibi leyl [ü] nehār
Gel boşuna eyleme zār
Pervāne-veş ol suḥte-kār
Var bir şeyhe dil-[bende ol]
3. İsm-i zāt edegör zikriñ
Ḳudret-i Ḥaḳ ola fikriñ
Aldırma aḡyāra
Va[r] bir şeyhe dil-bende ol
4. Siline ṭa' b-ı mir 'ātuñ
Açıla ḳalb-i nā-şādıñ
 şevḳ
Var şeyhe dil-bende ol

⁸¹⁹ bu manzume: - K

5. Olmak istersen insānī
Bulmak istersen Yezdānī
Haydar ararsan cānānī
Var bir şeyhe dil-bende ol

186

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Uyan vaqt-i seherlerde⁸²⁰
Gel Allāh de yana yana
Maḥfice tenhā yerlerde
Gel Allāh de yana yana
2. Siline qalbiniñ pāsı
Olasın muqbiliñ ḥāsı
Baḥr-ı aşkın ol ğavvāşı
Dal Allāh de yana yana
3. Terk eyle ḥubb-ı dünyāyı
Bıraḫ bu ferr ü ğavġāyı⁸²¹
Şām [u] seher vur na' rāyı
Gel Allāh de yana yana
4. Gel Haydara sen de yār ol
Gönül bāġına gir bār ol
Çekil Maşūr gibi dār ol
Gel Allāh de yana yana

187

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Behey ġāfil yatan insān⁸²²
Kalk Allāh de seher vaḫti
Seni aldamasın şeytān
Kalk Allāh de seher vaḫti
2. Oḫu tesb[ī]ḥ ü temcīdi
Pāk ola qalbiniñ pāsı
Çerāġ-ı nūr-ı tevḥīdi
Yaḫ Allāh de seher vaḫti
- 57a M
3. Çıkar bu ġaflet kālāsın
Bıraḫ cihān vāveylāsın
Taḫ boynuna aşḫ lālesin
Kalk Allāh de seher vaḫti

⁸²⁰ bu manzume: - K

⁸²¹ Yazmada "ğavġāyı" şeklindedir.

⁸²² bu manzume: - K

4. Fenādan geç geçip cāndan
Seçil bu gevheri kāndan
Cür' a-1 ' aşk-ı cānāndan
Cān Allāh de seher vaḫti
5. Düş Haydar derdine ağla
Sīneñ[i] döy taşla dāğla
Coşgun şular gibi çağla
Aḫ Allāh de seher vaḫti

188

4 + 3 = 7'li hece ölçüsü

1. Bağçeye dikdim⁸²³ kabaḫ⁸²⁴
Yetişmesi pek ıraḫ
Üstüne düşdüm anıñ
Baş gösterdi çırpıraḫ
2. Gece gündüz şuladım
Dipcegizin belledim
Dā'im dalın eledim
Hele oldu bir şadak (?)
3. On sekiz arşın ḫabı
Aşlā añlamaz şabī
Ḳırḫ sekiz ḫulaç gögü
Daḫi zem[i]nden ıraḫ
4. Bir dalı mağrib ḫolu
Bir dalı maşrıḫ yolu
Yedi semāda ḫāli
Dünyāya oldu ḫapaḫ
5. Çekirdegin gör hele
Dil pasını sil hele
Nice kabaḫ bil hele
Her biri biñ ḫavaḫ
6. Ḳaydar yolunu gözler
Rehber izini izler
Bu ḫabaḫa ne sözler
Ne ḫabaḫdır ne ḫozak

---

⁸²³ Yazmada "dikdim bir" şeklindedir.

⁸²⁴ bu manzume: - K

189

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Bu aşk bahrı aceb coşdu
Talğalanıp boyun aşdı⁸²⁵
Şabrim yandı tedbir şaşdı
Cevr [ü] cefâ beter oldu

[Amān Allāh amān Allāh daḥilek yā Resūla'l-lāh
[Hem] bi'l-kuṭbi ve'l-burhāni seyyid Aḥmed şey'en-li'l-lāh]

2. Sīnem nāy-āsā delindi
Ḥubb-ı dünyā hep silindi
Ḥaḳīkat sırrı bilindi
Cānım tenden bizār oldu

[Amān Allāh amān Allāh daḥilek yā Resūla'l-lāh
[Hem] bi'l-kuṭbi ve'l-burhāni seyyid Aḥmed şey'en-li'l-lāh]

3. Oldum Ḥaydar seyyid kulu
Terk eyledim kıl u kālı
Pīrim Aḥmedü'r-Rifā'ī
Baña feyz[i] eşer oldu

Amān Allāh amān Allāh daḥilek yā Resūla'l-lāh
[Hem] bi'l-kuṭbi ve'l-burhāni seyyid Aḥmed şey'en-li'l-lāh

190

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Ey pādīşāh ferdü'ş-şamed⁸²⁶
Luṭfuñ ile eyle meded
Ey ḥālīk u ḥayy [u] aḥad
Luṭfuñ ile eyle meded

57b M

2. Sensin dilde rüz [u] şebān
Senden olur luṭf [u] iḥsān
Ey şāhib-i kevn [ü] mekān
Luṭfuñ ile eyle meded
3. Nūr-ı zātındır Muştafā
Zātından geldi Murtażā
Ey pādīşāh-ı şems-i vefā
Luṭfuñ ile eyle meded

---

⁸²⁵ bu manzume: - K

⁸²⁶ bu manzume: - K

4. Āb ile bād ḥāk ile nār
Oldu ʿālemde āşikār
Ey Kādir [ü] Kayyūm Ğaffār
Luṭfuñ ile eyle meded
5. Kuluñdur Ḥaydar-ı kemter
Ey ḥālīk u Ḥayy-ı ekber
Raḥmetiñ baḥrını bekler
Luṭfuñ ile eyle meded

191

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Ey gönül gel [o] yāra var⁸²⁷
Saña ğayrı dermān olmaz
ʿAşk belāsın boynuna şar
Saña ğayrı Loḳmān olmaz
2. Dervīş olup pişdiñ ise
ʿAşk baḥrına düşdüñ ise
Baş [u] cāndan geçdiñ ise
Saña ğayrı mekān olmaz
3. Rāh-ı Ḥaḳḳa girdiñ ise
Ḥaḳḳ[ı] vāḥid bildiñ ise
Dost[u] ʿayān gördüñ ise
Saña ğayrı cānān olmaz
4. Bülbül olup ötdüñ ise
Dost bāğına yetdiñ ise
Dost gülünü ḳoḳduñ ise
Saña ğayrı sūzān olmaz
5. Cān ābdestin aldıñ ise
Ten namazın kıldıñ ise
Ölmezden evvel öldüñ ise
Saña ğayrı şoran olmaz
6. Ḥaydar Ḥaḳḳı bildiñ ise
Bezm-i yāra girdiñ ise
Dil sarāyın sildiñ ise
Saña ğayrı mekān olmaz

---

⁸²⁷ bu manzume: - K

192

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Behey dervîş behey 'āşık⁸²⁸
 Saña derim söz almazsın
 Ne sarhoşsun ne hod 'āşık
 Şarāb-ı vaşla qanmazsın

[El]-meded yā şeyh el-meded kuṭb-ı sulṭān seyyid Aḥmed
 Şallū ve's-sellem 'aleyhi nūr-ı Hudā[dır] Muḥammed

2. Erişdi va' de-i rihlet
 Tükendi dāne-i kışmet
 Gözün aç bir ne bu gaflet
 Nice bir gün uyanmazsın

[El]-meded yā şeyh el-meded kuṭb-ı sulṭān seyyid Aḥmed
 Şallū ve's-sellem 'aleyhi nūr-ı Hudā[dır] Muḥammed

3. Meṭā' in gör silāhın düz
 Yolunda bî-şümārdır rüz
 Geçdi bahār erişdi güz
 Bu yolda bākî qalmazsın

[El]-meded yā şeyh el-meded kuṭb-ı sulṭān seyyid Aḥmed
 Şallū ve's-sellem 'aleyhi nūr-ı Hudā[dır] Muḥammed

58a M

4. Kulaq tut eyle pendim gūş
 Edegör gūşuña mengūş
 Qılāvuzsuz gider
 Kūy-ı cānānı bulmazsın

[El]-meded yā şeyh el-meded kuṭb-ı sulṭān seyyid Aḥmed
 Şallū ve's-sellem 'aleyhi nūr-ı Hudā[dır] Muḥammed

5. Bu mücrim Ḥaydar-ı kemter
 Muḥibb-i āl-i peygamber
 Hüseyniñ çākeri Qanber
 Olagör geri qalmazsın

[El]-meded yā şeyh el-meded kuṭb-ı sulṭān seyyid Aḥmed
 Şallū ve's-sellem 'aleyhi nūr-ı Hudā[dır] Muḥammed

⁸²⁸ bu manzume: - K

193

7 + 7 = 14'lü hece vezni

1. Kırdım söğüt dalını dikdim cânân bâğına
Budaklanıp yeşerdi girdi on dört çağına⁸²⁹
2. Bir kuzuyu besledim kurbân için özüme
Geldi çobân apardı aldı kendi dağına
3. Balığa kurdum tuzağ geldi düştü toşbağa
Çekdi kırdı kemendim tolayıp ayasına
4. Bülbül koydum kafese şakıyıp o ne deyü
Atdı şahiñ pençesin tağıldı tırnağına
5. Yüzdüm kurduñ derisin verdim tabaklanmaya
Oldu şüfi müşteri yüreginiñ yağına
6. Kesdim deviñ başını koydum dost eşigine
Gel baş geç sen de Haydar yapışıp kulağına

194

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Açar vaqt-i seherde gül⁸³⁰
Diyerek Allâh illâ'l-lâh
Öter şevki ile bülbül
Diyerek Allâh illâ'l-lâh
2. Çeker tâ-be-seher yâ hû
Kamu eşyâniñ virdi bu
Açar lâle ile şebbû
Diyerek Allâh illâ'l-lâh
3. Şakır şevk ile yıldızlar
Olur gece vü gündüzler
Gelir bahâr geçer güzler
Diyerek Allâh illâ'l-lâh
4. Yüce dağlar açar çağlar
Erişir bâğçeler bâğlar
Gari̇b bülbül öter ağlar
Diyerek Allâh illâ'l-lâh

---

⁸²⁹ bu manzume: - K

⁸³⁰ bu manzume: - K

5. Döner dā'im çarḥ-ı felek
Yerde insān gökde melek
Yüzer deryā içre semek
Diyerek Allāh illā'l-lāh
6. Tutuşmuş 'aşkıla Ḥaydar
Bu zikri dā'imī eyler
Dost iline toğru gider
Diyerek Allāh illā'l-lāh

58b M

195

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Uyup fitne-i dünyāya⁸³¹
Aldanma gönül aldanma
Düşüp kayd-ı māsivāya
Aldanma gönül aldanma
2. Hep kurduđuñ ferr ü gavgā
Boşuna sürdüđüñ da'vā
Ḳādir Ḳayyüm Raḥīm Mevlā
Aldanma gönül aldanma
3. Bu elden hep gelen gider
Kimse bākī kalmaz yiter
Fırsat ele girmez yiter
Aldanma gönül aldanma
4. Tevekkül bābında dā'im
Olagör şıdḳ ile kā'im
Her huşuşda Ḥudā 'ālim
Aldanma gönül aldanma
5. Ḳanda nesliñ ceditiñ Ḥaydar
Bu çarḥ-ı dün durmaz döner
Bu şād u ğam gelir gider
Aldanma gönül aldanma

196

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Geliñ seherde kardaşlar⁸³²
Siziñle hū diyelim hū
Dökelim dīdeden yaşlar
Siziñle hū diyelim hū

⁸³¹ bu manzume: - K⁸³² bu manzume: - K

2. Açılır gökler kapısı
Gelir dostuñ hüb hoşusu
Gider cāsusuñ korkusu
Siziñle hū diyelim hū
3. Gide kalbimizden gümān
Ola derdimize dermān
Diyelim amān el- amān
Siziñle hū diyelim hū
4. Kerīm ü Qādir [ü] Ğaffār
Raḥīm ü ḤālİK ü Cabbār
Selīm ü Sālīm ü Settār
Siziñle hū diyelim hū
5. Muḥammed Aḥmed-i muḥtār
‘Alī vü Ḥaydar-ı kerrār
Yanalım ‘aşkıla her bār
Siziñle hū diyelim hū
6. Girelim bezm-i ‘irfāna
Erelim vaşl-ı cānāna
Olalım Ḥaydar mestāne
Siziñle hū diyelim hū

197

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Be yārānlar be qardaşlar⁸³³
Gelin Allāh [hū] diyelim
Dökelim dādeden yaşlar
Gelin Allāh [hū] diyelim
2. Allāh diyen maḥrūm qalmaz
Allāh diyen gönül ölmez
Bu dem bir de ele girmez
Gelin Allāh [hū] diyelim
3. Allāh diyen şıḥhat olur
Allāh diyen Ḥaqqı bulur
Cümle müşkiller fetḥ olur
Gelin Allāh [hū] diyelim
4. Evvel Allāh āḥir Allāh
Zā[hir] Allāh bātın Allāh
Kerīm Allāh raḥīm Allah
Gelin Allāh [hū] diyelim

---

⁸³³ bu manzume: - K

- 59a M 5. Düşelim Hıydar peşine
Gidelim dost revişine
Bağma halkıñ gerdişine
Gelin Allāh [hū] diyelim

198

Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - -

1. Bir dem olma Hıqdan ayrı*
Göñül Allāh de Allāh de
Saña etmez meded ğayrı
Göñül Allāh de Allāh de
2. Olur her dertlere dermān
Kılar her müşkili āsān
Raḥīm [ü] Kādir [ü] Sübhān
Göñül Allāh de Allāh de
3. Mir'āt-ı kılbinı pāk et
Giribān sīneni çāk et
Şebī-tā-be-seher yād et
Göñül Allāh de Allāh de
4. Elin al'ucb [u] riyādan
Gözün yum ḥubb-ı dünyādan
Kesil kayd-ı māsivādan
Göñül Allāh de Allāh de
5. Sür Hıydar yerlere yüzüñ*
Uyan ğafletden aç gözüñ
Olmasın ğayrı hiç sözüñ*
Göñül Allāh de Allāh de

199

4 + 3 = 7'li hece vezni

1. Yağdım şem' -i iz' ānı⁸³⁴
Sürdüm dem-i devrānı
Buldum vişāl-i yāri
Bezm-i 'irfān içinde

Allāh Allāh illā'l-lāh Hıyyü'l-Ḳayyüm bir Allāh
Yā Seyyid yā Rifā' i lā ilāhe illa'l-lāh

---

⁸³⁴ bu manzume: - K

2. Kırdım benlik zünnârı
Etdim yeklik efkârı
Gördüm cemâl-i yâri
Maḥf[î] meydân içinde

[Allâh Allâh illâ'l-lâh Ḥayyü'l-Ḳayyüm bir Allâh
Yâ Seyyid yâ Rifâ'î lâ ilâhe illa'l-lâh]

3. Çıkdım dağın başına
Sîne verdim taşına
Erdim pîrân aşına
Çarḥ-ı devrân içinde

[Allâh Allâh illâ'l-lâh Ḥayyü'l-Ḳayyüm bir Allâh
Yâ Seyyid yâ Rifâ'î lâ ilâhe illa'l-lâh]

4. Nür iken oldum Ḥaydar
Kıldım 'âleme sefer
Çekdim ağyâra teber
Baḥr-ı 'ummân içinde

Allâh Allâh illâ'l-lâh Ḥayyü'l-Ḳayyüm bir Allâh
Yâ Seyyid yâ Rifâ'î lâ ilâhe illa'l-lâh

200

4 + 3 = 7'li hece vezni⁸³⁵

1. Erdim dost illerine⁸³⁶
Anda yedim şumağı
Ulaşıp güllerine
Anda derdim yaprağı

59b M Allâh Allâh yâ Allâh Ḥaḳ lâ ilâhe illâ'l-lâh⁸³⁷
Yâ sultân Seyyid Aḥmed yâ Rifâ'î şey'en-li'l-lâh

2. Dikdim ḥurmâ dalını
Bükdüm nefsiñ belini
Tutdum mürşid elini
Anda atdım çomağı

[Allâh Allâh yâ Allâh Ḥaḳ lâ ilâhe illâ'l-lâh
Yâ sultân Seyyid Aḥmed yâ Rifâ'î şey'en-li'l-lâh]

⁸³⁵ Manzumenin nakarat beyti 7 + 8 = 15'li hece vezniyle yazılmıştır.

⁸³⁶ bu manzume: - K

⁸³⁷ "Başka tanrı yok, ancak bir Allah" Muhammed suresi 19. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 671.

3. Açdım düşmāna sefer
 Kırdım aġyāra siper
 Aldım cāsūsdan haber

قصیدہ
 şaġı

[Allāh Allāh yā Allāh Haġ lā ilāhe illā'l-lāh
 Yā sulţān Seyyid Aġmed yā Rifā'ī şey'en-li'l-lāh]

4. Sildim dilden inkārı
 Atdım nāmūs [u] ārı
 Tutdım rāh-ı dildārı
 Anda kırdım oġaġı

[Allāh Allāh yā Allāh Haġ lā ilāhe illā'l-lāh
 Yā sulţān Seyyid Aġmed yā Rifā'ī şey'en-li'l-lāh]

5. Erdim vuşlat bābına
 Yüz sürdüm türābına
 'Aşġ [u] şevġ şarābına
 Anda tutdım çanaġı

[Allāh Allāh yā Allāh Haġ lā ilāhe illā'l-lāh
 Yā sulţān Seyyid Aġmed yā Rifā'ī şey'en-li'l-lāh]

6. Ĥaydar tut cāndan eli
 Kıo desin 'ālem velī
 Allāh Muġammed 'Alī
 Den uyandır çerāġı

Allāh Allāh yā Allāh Haġ lā ilāhe illā'l-lāh
 Yā sulţān Seyyid Aġmed yā Rifā'ī şey'en-li'l-lāh

201

4 + 3 = 7'li hece vezni

1. Meded yā Seyyid Aġmed⁸³⁸
 Ceddi āl-i Muġammed
 Vāşıl-ı nūr-ı aġad
 Rifā'ī Seyyid Aġmed
2. Mazġhar-ı sırr-ı 'Alī
 Genc-i 'irfān-ı velī
 Kıuġb-ı a'zam evvelī
 Rifā'ī Seyyid Aġmed

⁸³⁸ bu manzume: - K

3. Neyyir-i nūr-ı şafağ
‘ Āşık-ı dīdār-ı Hāğ
Ceddi Aḥmed muḥakḳak
Rifā‘ī Seyyid Aḥmed
4. Münkiriñ çeşmine ḥār
‘ Āşıkıñ bağrına bār
Muḥammed ‘ Alīle yār
Rifā‘ī Seyyid Aḥmed
5. Ceddi pākī Muştafā
Şems-i ḥakīkat-ı vefā
Cevher ü dürr-i ḥayā
Rifā‘ī Seyyid Aḥmed
6. Der-i luṭfuñ sā’ili
Ḥaydar-ı kemter kulu
Meded yā ceddi ‘ alī
Rifā‘ī Seyyid Aḥmed

202

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Baḥr-ı luṭfuñ ile eyle⁸³⁹
Şād olurum seḥer vaḳti
Şarāb-ı şevḳ-ı vaşlıla
Ābād oldum seḥer vaḳti
2. Açıldı perde-i zulmet
Göründü āyna⁸⁴⁰-i ḳudret
Ḳırıldı şīşe-i kesret
Mezād oldum seḥer vaḳti
3. Çalındı ṭabl-ı beşāret
Ḳılındı pīrden işāret
Yazıldı levḥ-i icāzet
Murād aldım seḥer vaḳti
4. Oḳundu nüşā-ı kübrā
Verildi ḥükm ile fetvā
Kesildi mācerā da‘vā
Āzād oldum seḥer vaḳti

60a M

⁸³⁹ bu manzume: - K⁸⁴⁰ Yazmada “‘āyine” şeklindedir.

5. Erişdi cür' a-1 vahdet
 Kalmadı dilde melāmet
 Haydarā buldum selāmet
 İrşād oldum seher vaḳti

203

4 + 4 = 8'li hece vezni⁸⁴¹

1. Rifā'î ğavs-ı a' zamdır
 Mufahham şeyhü's-
 Keyyālî şeyh-i ekremdir
 Göñül tahtında sultāndır

Haḳ lā ilāhe Allāh hū lā ilāhe Allāh
 Pīrim Aḫmed Rifā'î yā şeyhî şey'en li'l-lāh

2. [Ol] Rifā'î Seyyid Aḫmed
 Nesl-i evlād-ı Muḫammed
 Keyyālî şems-i hidāyet
 Neyyir-i sırr-ı Sübhāndır

[Haḳ lā ilāhe Allāh hū lā ilāhe Allāh
 Pīrim Aḫmed Rifā'î yā şeyhî şey'en li'l-lāh]

3. Rifā'î Seyyidim şāhım
 Göñül [b]ur[c]undaki māhım
 Keyyālî verir seher-gāhım
 Vişāli derde dermāndır

[Haḳ lā ilāhe Allāh hū lā ilāhe Allāh
 Pīrim Aḫmed Rifā'î yā şeyhî şey'en li'l-lāh]

4. Rifā'î Haydarā zātım
 Muḫammed 'Alî ecdādım
 Keyyālî 'ahd [ü] mişākım
 Açılmaz genc-i nihāndır

Haḳ lā ilāhe Allāh hū lā ilāhe Allāh
 Pīrim Aḫmed Rifā'î yā şeyhî şey'en li'l-lāh

⁸⁴¹ Yazmada nakarat beyti 7 + 7 = 14'lü hece vezni ile yazılmıştır.

204

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülü

- - v / v - - v / v - - v / v - -

1. Nüş etdiñ ise cür' a-1 ' aşkı ezeliden⁸⁴²
Aldıñsa haber zāt-1 ezel lemyezeliden
Nefsiñde seni bildiñ ise sen sezeliden
Gel Allāh için eyleyelim çāk-1 girībān
Dost Allāh için eyleyelim cānları qurbān
2. Bulduñsa eger şeyh-i ezel kān-1 şefi' i
Olduñsa uyup rāh-1 haqīkatde refi' i
Kıldıñsa eger şöbet-i cān sırr-1 hafi' i
Gel Allāh için eyleyelim çāk-1 girībān
Dost Allāh için eyleyelim cānları qurbān
- 60b M
3. Var Haydariñ ol derd-i dil [ü] rāzına āgāh
Nā-puhteler ile yakılıp eyleme āh vāh
Vuşlatda olur sırr-1 hafī seyr-i sırru'l-lāh*
Gel Allāh için eyleyelim çāk-1 girībān
Dost Allāh için eyleyelim cānları qurbān

205

8 + 7 = 15'li hece vezni

1. Ülfet-i cānān [dā'im] ' aşk [u] şevk[i] zikru'l-lāhdır
' Aşıkñ ma' şük[u] Haq [u] nūr-1 zāt-1 Allāhdır
2. Vuşlat-1 yāre giremez etmeyen maḥv-1 vücūd
Dil sarāy-1 vuşlat[dır] dost-gāh [ise] ' arşu'l-lāhdır
3. Olmayan mülk-i vücūdun pādişāhı nice hüküm
Eyleyebilmez ki [hem] zātı genc-i sırru'l-lāhdır
4. Nefsini kendinde kendi bilmeyen bilmez Haqqı
Dil nazar-gāh-1 Hudā[dır] qalb [ise] beytu'l-lāhdır
5. Zühd [ü] taqvā ile varanlar qaldılar hāricde
Bāb-1 tesb[i]h-1 rızā [ise] künc-i eyvallāhdır
6. Kılma nā-puhteyle ülfet olma bezminde nişest
Bezmi-i ' irfān[iñ] şöbeti Haydar kelāmu'l-lāh[dır]

---

⁸⁴² bu manzume: - K

206

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün⁸⁴³

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Derd-i dil envā' ınıñ dermānı Aḥmed Muḥammed
Mülk-i dil sarāyınıñ sultān[1] Aḥmed Muḥammed⁸⁴⁴
2. Olamaz bir dem [bu] gönül aşk [u] şevkıında[n] ba' id
Bezm-i dil eyvānınıñ mihmān[1] Aḥmed Muḥammed
3. Āşināsıdır gönül naḥnu ḳasemnā⁸⁴⁵ da ezel
Tende cānım cānımıñ cānān[1] Aḥmed Muḥammed
4. 'Aḳl [u] fikrim rüz [u] şeb vuşlat demin endişesi
Dil çerāğı nūr-ı dīn [ü] imān Aḥmed Muḥammed
5. İntişābım bende ü çāker-kemīn-i Ḥaydarım
Cūy-ı iḥsān [ü] kerem 'ummān[1] Aḥmed Muḥammed

207

8 + 7 = 15'li hece vezni

61a M

1. Ehl-i derde luḫf-ı Ḥaḳdır tevḫīd-i 'irfān[ī] hū
Baḫr-ı aşḳdan bir ırmaḳdır tevḫīd-i 'irfān[ī] hū⁸⁴⁶
2. Mürşid-i kāmilden aldıñsa ledün dersin eger
Genc-i dilden bir varaḳdır tevḫīd-i 'irfān[ī] hū
3. Nūr-ı Ḥaḳ şems-i Ḥudādır şems ḳamer zerrātıdır
Zāt-ı mir'āta müştāḳdır tevḫīd-i 'irfān[ī] hū
4. Gezme taşrada tehī gel içeri kendini gör
Ḳalb-i mü'minde revnaḳdır tevḫīd-i 'irfān[ī] hū
5. Ne ararsan kendi kendinde ara sen sen de bil
Lā ilāhe illā Ḥaḳdır tevḫīd-i 'irfān[ī] hū
6. Bī-şebātır aldanıp naḳşına ḳalma 'ālemiñ
Sırrı Ḥaydara mülḫaḳdır tevḫīd-i 'irfān[ī] hū

⁸⁴³ Manzumenin ilk beytinde ve diğeri beyitlerin ikinci mısralarında “Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fe' ulün” vezni kullanılmıştır.

⁸⁴⁴ bu manzume: - K

⁸⁴⁵ “Biz bölüştürdük” Zuhur suresi 32. ayet, Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 650.

⁸⁴⁶ bu manzume: - K

208

4 + 3 = 7'li hece vezni

1. Şem^ç -i aşk-ı sırru'l-lāh⁸⁴⁷
Nūr-ı vech-i zātu'l-lāh
Sırr-ı bā-ı bismi'l-lāh
Lā ilāhe illā'l-lāh⁸⁴⁸
2. Nūr-ı Hākdır Muştafā
Şevk[i] her cāna şafā
Derd-i ' isyāna devā
Lā ilāhe illā'l-lāh
3. Vuşlat-ı cānān budur
Menzil-i burhān budur
Nüşḡa-ı ğufrān budur
Lā ilāhe illā'l-lāh
4. Zıkr [ü] fikriñ Hāḡ ola
Hāḡdan ğayrı yok ola
Dilde zıkrıñ çok ola
Lā ilāhe illā'l-lāh
5. Hāll eder her müşkili
Pāk eder ḡalb [ü] dili
Bāġ-ı cennet bülbülü
Lā ilāhe illā'l-lāh
6. Dilden gümānı gider
Vāşıl-ı cānān eder
Efḡal-ı zıkr-i ekber
Lā ilāhe illā'l-lāh
7. Ola Hāydar şubḡ [u] şām
Dilde tesbīḡiñ müdām
Eyleme ğayre kelām
Lā ilāhe illā'l-lāh

209

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Gönül ḡıl ' aşḡa iḡtidā⁸⁴⁹
Gel Allāha yalvaralım
Riyāyı terk et ibtidā
Gel Allāha yalvaralım

---

⁸⁴⁷ bu manzume: - K

⁸⁴⁸ “Başka tanrı yok, ancak bir Allah” Muhammed suresi 19. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 671.

⁸⁴⁹ bu manzume: - K

2. Her müşkile Hudā ‘ālim
 Kādir kayyūm kerīm dā’im
 Şeş cihetle⁸⁵⁰ olup şā’im
 Gel Allāha yalvaralım

3. Māsivādan çekelim el
 Göz yaşını edelim sel
 Baş[1] taşta vuralım gel
 Dost Allāha yalvaralım

61b M

4. Müşkil işler ola āsān
 Ere Hāğdan luḫ [u] ihsān
 Edelim çāk-ı girībān
 Gel Allāha yalvaralım

5. Muḫammeddir şefī‘imiz
 Şāh-ı Merdān refī‘imiz
 Hāydar ulu bedī‘imiz
 Dost Allāha yalvaralım

210

Kaşā’id-i Muḫammes-i Hurūfāt⁸⁵¹

7 + 8 = 15’li hece vezni

1. **Elif** Allāh⁸⁵² ‘aşkına edelim cānımız ḫurbān
Be bi’l-lāh yeminimdir ber-iḫrār eyle hem imān
Te taḫdīr-i İlāhī her ne ise göre⁸⁵³ insān
Şe senā-i Hāğğa meşğūl olalım rüz [u] şebān
Cim cemāliyle müşerref ḫıla ol ‘azīm-i şān
2. **Hā** ḫayāl-ı naḫşına aldanma gel bu fānīniñ
Hı Hudāniñ emrini tut ictināb et nehyiniñ
Dāl ḫalāletden çıkıp tut destini var biriniñ
Zāl zülāl-i ‘aşqla mestānesi ol pīriniñ
Rā rāḫat verme zebūn et zikrile nefsiñ hemān
3. **Ze** ziyāret eyle Hāğḫiñ beytini her şubḫ [u] şām
Sin selāmıñ luḫfula var etme kibr ü iḫtişām
Şin şefā‘ at-kān[1] ḫabīb-i Hudā rüz-ı ḫıyām
Şad şafā hem-be-hem ḫasretiy[le] iç bir ḫolu cām
Dad za‘if bī-çāre dil şihḫatde bula taze cān

⁸⁵⁰ Yazmada “cihātla” şeklindedir.

⁸⁵¹ bu manzume: - K Elifnamede yazılı harflere tekabül eden kelimelerin imlasında yanlışlık vardır.

⁸⁵² Yazmada “bir Allāh” şeklindedir.

⁸⁵³ Yazmada “göre bir” şeklindedir.

4. **Tı** tabībim raḥm edip eyler tīmār dil mārını
Zı zalām-ı ğamdan āzād eder elbet zārını
 ‘**Ayn** ‘ayn-ı ‘ināyeti le gözle dost dīdārını
Ğayn ğanī-i Ḥaḳḳa yalvar kıl taşadduḳ varını
Fe fenā mülkünde ḳulken olağör cānā sultān
5. **Ḳaf** ḳıyāmetde yüzüñ pür-nūr ola mānend-i māh
Kef kebā’irden ḥazer ḳıl etme tehī āh [u] vāh
Lam līmān-ı ‘aşḳa gir lenger bıraḳ ol pādīşāh
Mim Muḥammed Muştafā maḥbūb-ı Ḥaḳ nūr-ı İlāh
Nun nihāyet erişe Ḥaḳdan saña luḫ [u] iḥsān
6. **Vav** velāyet mazharı sākī-i kevşer Murtażā
He hidāyet erişe Ḥaḳdan saña eyle şenā
Lām elifdir lā ilāhe illā’l-lāh⁸⁵⁴ birdir Ḥudā
Ye yābānda arama kendinde ara Ḥaydarā
 ‘Alleme’l-esmā⁸⁵⁵ dır Adem sendedir Ḥayyü’l-mennān

211

13a K **Dıger Muḥammes Şāhib-i Neyyir**⁸⁵⁶

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün⁸⁵⁷
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Erişdi sūy-ı Ḥaḳdan ḥamd ola⁸⁵⁸ bir şāhib-i ‘irfān
 Ṭaleb edip dem-i şehzāde-i merdāndan ol civān⁸⁵⁹
 Şaşırdı ḥāriciler hep ḥurūc edince meh tābān⁸⁶⁰
 Özüm Zeyne’l-‘abā ile emānet maḥbūs-ı Mervān
 Erip zindāna dest urdu açıldı ḳubbe-i keyvān⁸⁶¹
2. Şehid oldu ‘abā çün şubḥ dem tutdu cihān zūlmāt
 Yıḳıldı ḳubbe-i ‘arş [u] semā zār oldu hep memāt
 Sūy-ı ḥāṭıfdan erişdi⁸⁶² bir nidā-yı kelimāt
 Hep niyāza vardılar ehl-i semā bu kā’ınāt
 Dağ [u] taş giryān olup eylediler āh u fiğān

⁸⁵⁴ “Başka tanrı yok, ancak bir Allah” Muhammed suresi 19. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, s. 671.

⁸⁵⁵ “Ve Adem’e bütün isimleri öğretti”, Bakara suresi 31. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, s. 49.

⁸⁵⁶ Dıger Muḥammes Şāhib-i Neyyir: Dıger K.

⁸⁵⁷ Bu muhammesin ilk bendi ve 2. bendinin ilk iki mısrası “Mefā’ ilün / Mefā’ ilün / Mefā’ilün / Mefā’ilün” vezniyle yazılmıştır.

⁸⁵⁸ ola: bād M

⁸⁵⁹ edip dem-i şehzāde-i merdāndan ol civān: ḳıldı dem-i şehzādeyi çün istedi cānān K

⁸⁶⁰ meh tābān: ol civān K

⁸⁶¹ açıldı ḳubbe-i keyvān: hemān dem ol meh-i tābān K

⁸⁶² M nüshasında “erişdi sūy-ı ḥāṭıfdan” K nüshasında ise “ṭarafetü’l-[ḥ]aḳdan erişdi” şeklindedir.

3. Çünkü tekmil oldu ol⁸⁶³ şahıñ cefâ vü firqati
Gör Yezîdlerde olan devlet kemâl [ü] izzeti
14a K Kim ki çekdi  alem içre derd meşak at mi neti⁸⁶⁴
Kim ki sürdü taht-ı devletde şafâ vü rif ati
Şad hezâr la net Yezîd ibn-i Yezîd⁸⁶⁵  avm-i Mervân*
4. Leşker-i  avm-i münâfi  şâd olup buldu şafâ⁸⁶⁶
H anedân-ı Muştafâya kıldılar g nâ cefâ
Gelmedi şâha⁸⁶⁷  ulamından da i  at  â vefâ
Âh Hasan vâh H seyin şâh-ı şehîd-i Kerbelâ⁸⁶⁸
Kerbelâda oldular susuz şehîd âh ol civân⁸⁶⁹
- 62b M
5. Şâhib-i seyf⁸⁷⁰[ ] t r etdi  ur c-ı mâh-ı ced d
Birbirine d şd ler hep leşker⁸⁷¹ -i  avm-ı Yezîd
H anedân-ı Muştafâya zulm eden mel   n⁸⁷² pel d
Bir  alışda y z m nâfi   ake olurdu⁸⁷³ res d
Bi de bir zâhir olurdu lâ fetâ ismi   ayân
6. Ş yle olmuşdu ki cismi  unıla p r⁸⁷⁴-la  l reng
R z [u] şeb  zn-i H seyin ile yanıp ederdi ceng
 azret-i şir-i Hudâya bende idi o⁸⁷⁵ peleng
S y-ı Ha dan erdi o şâh-ı zamâna bir⁸⁷⁶  eleng
 urret 'l-  ayn-ı Mu ammed  andedir şâh⁸⁷⁷ -ı Merdân*
7. Dâ'imâ feryâd edip d k eşkini Cey un gibi
 ak  ak eyle y r  var sine i Mecn n⁸⁷⁸ gibi
 ıl s k t her demde Haydar  znile ma z n gibi
S yle ařlıñ yek-be-yek bir mecma  -ı mekn n gibi
Ver  aber  ande hemişe Mehdi-i şâhib-zamân

⁸⁶³ ol: o M

⁸⁶⁴ meşak at mi neti: mi net zahmeti M

⁸⁶⁵ Yezîd ibn-i Yezîd: Yezîdiñ c mına K

⁸⁶⁶ m nâfi  şâd olup buldu şafâ: Yezîd  and n olup s rd  şafâ

⁸⁶⁷ şâha: şâhına K

⁸⁶⁸ Âh Hasan vâh H seyin şâh-ı şehîd-i Kerbelâ: piç-i u ş t rde gider cism ni ab puşt bi- afâ K

⁸⁶⁹ Kerbelâda oldular susuz şehîd âh ol civân:  urret 'l-  ayn-ı Mu ammed d n im n-ı   aşı an M

⁸⁷⁰ seyf:   km K

⁸⁷¹ d şd ler hep leşker: ba ışıp kıldı fi an K

⁸⁷² H anedân-ı Muştafâya zulm eden mel   n: la net buyurula y d ola m d m c n K

⁸⁷³ y z m nâfi   ake olurdu: y z n   ake  ilar idi K

⁸⁷⁴ olmuşdu ki cismi  unıla p r: oldu ki o ř  uñ cismi  unıla M

⁸⁷⁵ bende idi o: bend olmuşdu K

⁸⁷⁶ erdi o şâh-ı zamâna bir: oldu i s n pen e-i    l  M

⁸⁷⁷ şâh: n r M

⁸⁷⁸ y r  var sine i Mecn n: sineni  are-i zeyt n M

17b K

212
Na^ct⁸⁷⁹

Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ma^c den-i genc-i hakīkat mazhar-ı sırr-ı ^c Alī
Şādık-ı yār-i vefā⁸⁸⁰ [vü] kuṭb-ı aḳṭāb-ı velī
Nūr-ı vech⁸⁸¹ ü pertev-i şems [ü] hakīkat nebīli⁸⁸²
Cür^c a-ı vaşlıla [hem] ābād eder vīrān dili⁸⁸³
Ma^c den-i cūd u kerem kân-ı vefā⁸⁸⁴ Kızıldeli
2. H̄alvet⁸⁸⁵ -i dildāra maḥremdir o zāt-ı bī-miṣāl
Görmemiş mişliñ felek görmek daḥi emr-i muḥāl⁸⁸⁶
Bende-i kemter kemīni ^c aşkıla bulmuş kemāl⁸⁸⁷
Yokdur inkār etmege münkirlere aşlā mecāl
Ma^c den-i cūd u kerem kân-ı vefā Kızıldeli⁸⁸⁸
3. Zāhidā pāk eyle ḳalbiñ⁸⁸⁹ melālet pāsını
Yoksa çınlatma geri dur böyle ^c aşkıñ ṭasını
Terk edip atmaḳ gerekdir kibr [ü] kīn da^c vāsını⁸⁹⁰
Baḥr-ı ^c ummāna girip seyr eyle⁸⁹¹ ^c aşḳ ṭalgasını
Ma^c den-i cūd u kerem kân-ı vefā Kızıldeli
4. Kāplamışdır ^c ālemi nūr-ı cemāli pertevi
^c Aşıkā cāndan lezizdir bāde-i cām zehiri
Semm olur ger münkire erer ise bal nehiri⁸⁹²
Levḥ pişānında āşikār ḥātem-i zāt mūhürü
Ma^c den-i cūd u kerem kân-ı vefā Kızıldeli

63a M

⁸⁷⁹ na^c t: - M

⁸⁸⁰ şādık-ı yār-i vefā: yār-ı ḡarı faḥri K

⁸⁸¹ nūr-ı vech: nūr-ı zāt

⁸⁸² nebīli: neyyiri M

⁸⁸³ cür^c a-ı vaşlıla [hem] ābād eder vīrān dili: H̄üsni-ı ^c aşkıyla bulur diller feraḥ-baḥş mülü K

⁸⁸⁴ ma^c den-i cūd u kerem kân-ı vefā: menba^c -ı cūy-ı keremdir ḥazret K. Bu farklılık diğ̄er bendlerde de aynen bulunmaktadır.

⁸⁸⁵ ḥalvet: vuşlat K

⁸⁸⁶ görmek daḥi emr-i muḥāl: āyine-i ^c ibretde āl M

⁸⁸⁷ ^c aşkıla bulmuş kemāl: gevher ü dürr-i vişāl M

⁸⁸⁸ K nüshasında 2. bend ile 3. bend yer deḡiştirmiştir.

⁸⁸⁹ eyle ḳalbiñ: et de gel ḳalbiñ M

⁸⁹⁰ atmaḳ gerekdir kibr [ü] kīn da^c vāsını: müftü monlālığın ḳo ḳavḡasını

⁸⁹¹ seyr eyle: gör hele M

⁸⁹² ger münkire erer ise bal nehiri: münkirlere ger görseler bal nehiri K

5. Bir tesellî âb-ı kevşerdir şūfiler āh çeker
 Hūrî⁸⁹³ ğılmān ārzūsuyla rūz [u] şeb āh vāh⁸⁹⁴ çeker
 Māsivā-yı zer için tā şubḥa dek⁸⁹⁵ fettāḥ çeker
 Ḥaydarî mest-i müdām ḥasretde virdi⁸⁹⁶ şāh çeker
 Ma^c den-i cūd u kerem kân-ı vefā Kızıldeli⁸⁹⁷

17a K

213

Muḥammes-i Dīger⁸⁹⁸Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Arama taşrada yāri ey gönül ^cummāna gel
 Āh [u] feryād eyleme tehī yere meydāna gel
 Bu⁸⁹⁹ karanlıktan ḥalāş ol ^cālemi seyrāna gel
 Etme her bir cāna göz bir Yūsuf-ı Ken^c āna gel
 İster iseñ cām-ı ^caşkı kayğısız⁹⁰⁰ sulṭāna gel
2. Sūz-ı ^caşkla maḥv olup olmaḵ dilerseñ⁹⁰¹ bī-vücūd
 Mescidi meyḥāneden fark eyle bed-kārı unud
 Sırr-ı şāha maḥrem ol gönlnü anıñla⁹⁰² aḡud
 Gūşmāl eyle bu sözüm özünü Ḥaḫka toḡruld
 İster iseñ cām-ı ^caşkı kayğısız sulṭāna gel
3. Ḥātırından hūr[i] ğılmān cenneti⁹⁰³ geri çıkar
 Serseri gezip de vā^c iz gibi gel olma⁹⁰⁴ baḫar
 Cezbe-i ^caşkı ḥaḫikat ^caşıka gizli⁹⁰⁵ aḫar
 Aḫ gözün ḡafletden uyan eyle ^cibretle⁹⁰⁶ naḫar
 İster iseñ cām-ı ^caşkı kayğısız sulṭāna gel

⁸⁹³ hūrî: hūr K⁸⁹⁴ āh vāh: eyvāh K⁸⁹⁵ tā şubḥa dek: şubḥa degin⁸⁹⁶ ḥasretde virdi: şubḥ u mesā dem K⁸⁹⁷ M nüshasının bu bendinde “Ma^c den-i cūd u keremdir ḥazret-i Kızıldeli” şeklindedir.⁸⁹⁸ Muḥammes-i Dīger: Dīger K⁸⁹⁹ bu: gel K⁹⁰⁰ Her iki nüshanın bütün bendlerinde “ḡayḡusuz” şeklindedir.⁹⁰¹ dilerseñ: diler M⁹⁰² anıñla: var añla K⁹⁰³ hūr[i] ğılmān cenneti: zevḫ-i cennet fikrini K⁹⁰⁴ gel olma: ḫalma gel M⁹⁰⁵ ^caşıka gizli: cūy-ı ^cuşşāka M⁹⁰⁶ uyan eyle ^cibretle: ey şūfî-i cān

4. Biñ bir ismiñ māliki baħr-ı şerī^c at andadır
Rāh-ı erkān pīre⁹⁰⁷ raġbet hem ʔarīkat andadır⁹⁰⁸
63b M Ma^c den-i ^c ilm-i ledün genc-i haġīkat andadır⁹⁰⁹
Pür-kemāliñ maẓharıdır her ma^c rifet andadır⁹¹⁰
18a K İster iseñ cām-ı ^c aşkı ħayġısız sultāna gel
5. Zāt-ı pākiñ ehl-i ^c irfān dā[’]im ʔavāf etmekdedir*
Per açıp murġ-ı hümā beytiñ ʔavāf etmektedir
On iki dil ʔaġrışıp özün mu^c āf etmektedir
Ehl-i diller zümresi na^c tıylā lāf etmektedir
İster iseñ cām-ı ^c aşkı ħayġısız sultāna gel⁹¹¹
6. Ħaydarā bu nuṭkuma kıl i^c timād⁹¹² faşih cevāb
Evveli elf mim [ü] ^c ayndır⁹¹³ ^c āleme şaġih cevāb
Terk-i dünyā terk-i ^c uġbā terk-i terk faşih cevāb
Birlige teslīm ol yürü budur⁹¹⁴ şaġih cevāb
İster iseñ cām-ı ^c aşkı ħayġısız sultāna gel

214

Muħammes Kaşā[’]id-i Sultān Seyyid Aħmed Er-Rifā[’]i⁹¹⁵

Mefā[’] ilün / Mefā[’] ilün / Mefā[’] ilün / Mefā[’] ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähi Ħazretinden ħācetimdir eyleme sen red
Ķurbānım nār-ı^c aşkıyla beni ħālime bir meded*
Şerī^c at bāb-ı luṭfuñdur ederim cānıla ħürmet
Çerāġ-ı ħandil-i dānım imānım nūr-ı Muħammed
Efendim Seyyidim pīrim ebā-yı ^c alemeyn⁹¹⁶ Aħmed
2. Elestu rabbikum ħālū belā⁹¹⁷ dan ^c ahd [u] mişāķım
Ki aymam ħaşre dek mestāneyim zātına müştāķım
ʔarīkat bāb-ı feyziñdir erişdir cānā tiryāķım
Çerāġ-ı ħandil-i dānım imānım nūr-ı Muħammed
Efendim Seyyidim pīrim ebā-yı ^c alemeyn Aħmed

⁹⁰⁷ pīre: pīr K

⁹⁰⁸ Bu mısra K nüshasında 3. mısradır.

⁹⁰⁹ Bu mısra K nüshasında 4. mısradır.

⁹¹⁰ Bu mısra Knüşasında 3. mısradır.

⁹¹¹ bu bend: - M

⁹¹² bu nuṭkuma kıl i^c timād: bu pendime güş eyle bu M

⁹¹³ Evveli elf mim [ü] ^c ayndır: yek elif mim ile ^c ayndır M

⁹¹⁴ budur: budur saña K

⁹¹⁵ bu manzume: - K

⁹¹⁶ Yazmada bütün bendlerde “ebā’l-^c ālemeyn” şeklindedir.

⁹¹⁷ “Rabbiniz deġil miyim? Evet dediler” manasına gelen bu ayet Kur’an-ı Kerim A’raf suresi 172. ayetde “elestu bi rabbikum ħālū belā” şeklindedir. Elmalılı, *Ħak Dini Kur’ān Dili Mealı*, s. 258-259.

3. Nice yer yer fenā mülkünde olam seyyāh [u] abdāl
Nice bu nefsile dā'im kılayım cenk ile cidāl
Ḥaḳīḳat bāb-ı ḥükmüñdür gider bir anda⁹¹⁸ ḳıl u ḳāl
Çerāğ-ı ḳandil-i dīnim imānım nūr-ı Muḥammed
Efendim Seyyidim pīrim ebā-yı 'alemeyn Aḥmed
4. Olamaz 'aşḳ [u] şevḳından cüdā Ḥaydar ḳuluñ bir dem
Şeb[ī]-tā-be-seḫer şevḳıla döker dīdelerden dem
Ma' rifet ḳudret-i kemālīñ 'alleme'l-esmādır⁹¹⁹ Ādem
Çerāğ-ı ḳandil-i dīnim imānım nūr-ı Muḥammed
Efendim Seyyidim pīrim ebā-yı 'alemeyn Aḥmed

64a M

215
Na' t⁹²⁰

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men ikiyüz iki şāhıñ bir ḡulām-ı kemteri
Hem bu rāh-ı Ḥaḳda ḳılmışım fedā cān u seri
Ey Yezīd-i mel' ün ḳanı nūr-ı çeşm-i peygamberi*
Men Ḥüseyn ibn-i 'Alī evlādıyım gelin beri
Eylerim da' vā-yı ḥūn nesl⁹²¹-i resūl [u] Ḥaydarī
2. Kim bu ḡün meydāna gelsin men muḫıbb-i 'Aliyim
Āl [u] evlād-ı Ḥüseyn [ü] nesl⁹²²-i pāk-i 'Aliyim
Ḥāriciler zümresine ḳaşd eden Ġazāliyım
Neylediñ ne _etdiñ Yezīd ol mihr [u] māh-ı enveri
Eylerim da' vā-yı ḥūn nesl-i resūl [u] Ḥaydarī
3. Ḳurretü'l-'ayn-ı Resūlu'l-lāh ḫabīb-i ekreme
Zerre ḫürmet etmeyip ḫançer çeken şāh[u] ceme
Ola la' net şad hezār Yezīd [ü] ibn-i Mülceme
Şoldular ney-ḡonca-ı bāğ-ı risālet serve[r]i
Eylerim da' vā-yı ḥūn nesl-i resūl [u] Ḥaydarī
4. Allāh Allāh ne ola çarḫıñ ezāsı 'āleme
Bir āteş şalıp bıraḳdı ehl-i 'aşḳı māteme
Ḥaşre dek sönmez bu sūz-ı āh u enīn⁹²³ dem deme
Zümre-i şāh-ı şehīdānıñ odur ser-'askeri
Eylerim da' vā-yı ḥūn nesl-i resūl [u] Ḥaydarī

⁹¹⁸ Yazmada "anda bir" şeklindedir.

⁹¹⁹ "Ve Adem'e bütün isimleri öğretti", Bakara suresi 31. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 49.

⁹²⁰ bu manzume: - K

⁹²¹ Yazmada bütün bendlerde "cedd" şeklindedir.

⁹²² Yazmada "cedd" şeklindedir.

⁹²³ Yazmada "enīni" şeklindedir.

5. Men ğulām [u] çāker-i āl-i ‘ abāyım Ḥaydarā
Eyler[im] fedā-yı cān ez-dil fedā ender fedā
Dönmenem bi’l-lāhi dönmem ey Yezīd işte şalā
Men Ḥüseyn ibn-i ‘ Alī evlādiyım gelin şalā⁹²⁴
Eylerim da‘ vā-yı ḥūn nesl-i resūl [u] Ḥaydarī

216

Na‘t-ı İmām ‘ Alī

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

64b M

1. Bir ğarīb-i mücrimim amāna geldim yā ‘ Alī
Bī-kesem kemter zelilim nālāna geldim yā ‘ Alī*
Yoğ penāhım destgirim saña geldim yā ‘ Alī
Boyn egip el bağlayıp dīvāna geldim yā ‘ Alī
Kılma red bāb-ı luḫfundan iḥsāna geldim yā ‘ Alī*
2. Sen veliyyu’l-lāh [u] ḥāş dāmād-ı Aḥmedsin meded
Laḥmuke laḥmī dedi zāt-ı Muḥammedsin meded
Etdi şāniñda hel etā⁹²⁵ sırr-ı aḥadsın meded
Boyn egip el bağlayıp dīvāna geldim yā ‘ Alī
Kılma red bāb-ı luḫfundan iḥsāna geldim yā ‘ Alī*
3. Kūşe-i ciger⁹²⁶-Muḥammed ḥātır-ı Zehrā için*
Kurretü’l-‘ ayn-ı Muḥammed Ḥasan-ı ḥulq-ı rızā için*
Şehīd [ü] şāh şehzāde Ḥüseyn-i Kerbelā için
Boyn egip el bağlayıp dīvāna geldim yā ‘ Alī
Kılma red bāb-ı luḫfundan iḥsāna geldim yā ‘ Alī*
4. Çār-deh⁹²⁷ ma‘ şūm [u] pāk āl-i ‘ abāniñ ‘ aşkına
Ḥānedān [u] ehl-i beyt-i Muştafāniñ ‘ aşkına
Hem Ḥadīce Fāḫıma faḫrū’n-nisāniñ ‘ aşkına
Boyn egip el bağlayıp dīvāna geldim yā ‘ Alī
Kılma red bāb-ı luḫfundan iḥsāna geldim yā ‘ Alī*⁹²⁸

⁹²⁴ Diğer bendlerde görüldüğü üzere 4. ve 5. mısra kendi arasında kafiyelidir. Bu mısrada kafiye bozukluğu vardır.

⁹²⁵ “Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir şey değil idi/yok idi.” İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, s. 784.

⁹²⁶ Yazmada “ciger-küşe” şeklindedir.

⁹²⁷ Yazmada “On dört” şeklindedir.

⁹²⁸ Bu mütekerrir mısra M nüshasının 2 ve 4. bendleri arasında yazılmamış. M nüshasında bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir mısraya işaret etmektedir.

5. Bir gedā kemter k̄uludur der-i luṭfuñ Ḥaydarī
 K̄ıl q̄abūl ey Şāh-ı Merdān ola maḳbūl çākeri
 Sensin ancaḳ ehl-i ‘aşḳıñ derdine cān yāveri
 Boyn egip el baḡlayıp dīvāna geldim yā ‘Alī
 K̄ılma red bāb-ı luṭfundan iḥsāna geldim yā ‘Alī*

29a K

217
 Taḥmīs-i Cemalī⁹²⁹

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün
 v v - - / v v - - / v v - - / v v -

29b K
 65 a M

1. Şükr ol zülfi kemendime ṭayandım şimdi
 Şoyunup eşk-i ḥumārımla yıḳandım şimdi
 Būy-ı ‘aşḳıla açıp ‘aynım uyandım şimdi
 Bir mehiñ [hem] āteş-i ‘aşḳına⁹³⁰ yandım şimdi
 Rūz [u] şeb aḡlamadan ḳana boyandım şimdi
2. Sürḡ renk ṭutdu [ki] şems bu ciger-i ḥūnumdan
 Zār edip ehl-i semā āteş-i āh-dūnumdan⁹³¹
 Ser-te-ser ṭoldu cihān ḳışsa-ı ‘aşḳ ünümden
 Kime feryād edeyim ḥāl-i diḡer gūnumdan
 Ben bu derdi⁹³² şanemā sen de ḳazandım şimdi
3. Her ne emriñ var ise eyle efendim
 Ṭal‘ at-ı ḥizmet-i ḥüsnüñ bu çerāḡ-ı dīnim
 Derd-i ‘aşḳ sūz-ı firāk āb-ı Ḥızıra
 Dāḡ dāḡ eyler isem⁹³³ ṭañ mı ḡamiñla sīnem
 Devlet-i ‘aşḳıla bu zevḳe dadandım şimdi
4. Nice biñ derdile ol mehe çatdım ammā*
 Resen-i zūlfünü boynuma ṭaḳdım ammā*
 Cām-ı la‘ li leb-i cānla ṭatdım ammā*
 Bilirim keyfile dūn yāre söz atdım ammā
 Etdiḡim işlere hep cümle utandım şimdi
5. Ey dilā çek mühletdir (?) arayıp bulduḡunu*
 Vaḳt-ı evvel gibi ḳaldırsana dü-ḳoltuḡunu
 Ḥaydarā yāre beyān etme yanıp şolduḡunu
 Ben ezel bilmez idim ‘aşḳ-ı civan n’olduḡunu
 Başıma ḡeldi Cemālīde inandım şimdi

⁹²⁹ M nüshasında muḥammes yazılıdır. K nüshasında ise başlık yoktur.

⁹³⁰ ‘aşḳına: aşḳından M

⁹³¹ dūnumdan: derdimden M

⁹³² derdi: derd K

⁹³³ isem: ise K

218

Ġazel-i Ža' ifi Taḥm[ī]s-i Ḥaydar⁹³⁴

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

- 30a K
1. Zāhidā maḥşer benim ol berk-i tūbā bendedir
 ' Āşık-ı şādık benim ki gül⁹³⁵-i ra' nā bendedir
 Nūş için vuşlat şarābın çarḥ-ı mīnā bendedir
 Zāhir [ü] bāṭın benim⁹³⁶ mecmū' -ı eşyā bendedir
 Mazhar-ı zāt [u] şifātım sırr-ı esmā bendedir
- 65b M
2. Mürşid-i kāmille olmaḡsa murādın⁹³⁷ ser-fürū
 Ḥaḡdan özge yoḡdurur kılsañ cihānı cüst [ü] cū
 Ḳamu eşyanın dilinde vird olan bi'l-cümle bu
 Ṭālibā da' vā-yı Mi' rāc eylediñse maḡl bu
 Ol yedi ḡat gök benim ' arş-ı mu' allā bendedir
  3. Ḥātem-i ḡukm-i Süleymān bir⁹³⁸ deḡān-ejderdedir⁹³⁹
 Mūnis-i murḡ semek ḡaşleti gevherdedir
 Dü⁹⁴⁰-cihānda her ne varsa⁹⁴¹ vāḡid-i ekberdedir
 Olmuşum gündən ' ayān zāhid⁹⁴² serim efserdedir
 ' Ālemi ḡıldım münevver mihr-i vālā bendedir
  4. Zūhd [ü] taḡvāyı fūrūḡt edip kemendin ḡırmışım
 Mest-i lā ya' ḡıl olub[en]⁹⁴³ rāh-ı şāha ḡırmışım⁹⁴⁴
 Cem' edip nehy-i Ḳur'ānı bir paraya vermişim
 ' Aḡl-ı zāhirden geçip ' aḡl-ı ma' āda ermişim
 Kāmilim her vechile ol⁹⁴⁵ ' aḡl-ı dānā bendedir
  5. Tūtyā-yı ' aşḡla verenler⁹⁴⁶ dīde-i ḡalbe ziyā
 Hep ḡaḡıḡat gencine nā'ib olurlar ḡālibā
 Göz yumup ben⁹⁴⁷ Ḥaydarā kendimi etdim ḡā'ibā
 Küntü kenziñ⁹⁴⁸ sırrına vāḡıf olalı Ža' ifā
 Añladım bildim ki ol nūr-ı mücellā bendedir

⁹³⁴ Ġazel-i Ža' ifi Taḥm[ī]s-i Ḥaydar: Taḥmīs K

⁹³⁵ gül: cūy K

⁹³⁶ benim: hem K

⁹³⁷ kāmille olmaḡsa murādın: kāmil ile olmaḡ dilersen K

⁹³⁸ bir: -M

⁹³⁹ Her iki nüshada da “acderdedir” şeklindedir.

⁹⁴⁰ dü: bu K

⁹⁴¹ varsa: var M

⁹⁴² zāhid: zāhidā M

⁹⁴³ olub[en]: düşüp M

⁹⁴⁴ ḡırmışım: durmuşum M

⁹⁴⁵ ol: - M

⁹⁴⁶ verenler: veriñ M

⁹⁴⁷ ben: men M

⁹⁴⁸ “Ben (gizli) bir hazineydim”, El-Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā (I-II)*, C. II, 121.

31a K

219

Ġazel-i Fevrî Taḥm[î]s-i Ḥaydar⁹⁴⁹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Baḳma çeşm-i ḳahrıla ḥāra gülü ra' nā gözet
Gülşen-i ṭab' ında her bir bülbülü⁹⁵⁰ şeydā gözet
Dīde-i ' ibretle baḳ bu ' ālemi a' lā gözet
Kendi miḳdārından ey dil cümleyi⁹⁵¹ bālā gözet
Zerreyi mihr-i münevver ḳaṭreyi deryā gözet

2. Mu 'nis ol cānā cān āzār olmadan eyle ḥazer
Zirā yoḳdur kā 'inātda bundan özge⁹⁵² bed-ter
Ḥāk-i pāyı tāc-ı ser etmektir ' ālemde hüner
' Āḳıl olan kimseye ḳılma ḥaḳāretle naḳar
Şırçayı cevher bil ey dil serçeyi ' anḳā gözet

66a M

3. Semm-i māri cigeriñ zaḥmına Loḳmān eyleyip
Derd-i dil envā' ma biñ dürlü dermān eyleyip
Defter-i ' aşḳı elinde ḥaṭlı fermān eyleyip
Merd iseñ merdāne baḳ mūru Süleymān eyleyip
' Ārif iseñ her gedā-yı bî-kesi Dārā gözet

4. Bu fenā mülkünde dā 'im⁹⁵³ salṭanat ḳıl ey gönül
Nüş edip cür' a-ı ' aşḳı⁹⁵⁴ ' āfiyet ḳıl ey gönül
Gördüğüñ miskīn⁹⁵⁵ ḡarībe merḥamet ḳıl ey gönül
Meskeniñ sa' y eyle kūy-ı meskenet ḳıl ey gönül
Merteben eflākdan biñ mertebe bālā gözet

31b K

5. ' Ālem-i lāḥūtda şāh⁹⁵⁶ -ı mu' tebersin Ḥaydarā
Küntü kenziñ⁹⁵⁷ sırrına eyle derūndan iḳtidā
Kim ki nüş etdi Ene'l-Ḥaḳ cāmını⁹⁵⁸ buldu rehā⁹⁵⁹
' Aşḳ içinde genc-i lā-yefnā dilerseñ Fevriyā
Her yana baḳsañ⁹⁶⁰ ḳanā' at⁹⁶¹ eyle istignā gözet

⁹⁴⁹ Ġazel-i Fevrî Taḥm[î]s-i Ḥaydar: Muḥammed K

⁹⁵⁰ Her iki nüshada "lebgüyu" şeklindedir.

⁹⁵¹ cümleyi: ' ālemi K

⁹⁵² özge: artıḳ K

⁹⁵³ dā 'im: cānā K

⁹⁵⁴ cür' a-ı ' aşḳı: zehr-i ḳātılı M

⁹⁵⁵ miskīn: yerde K

⁹⁵⁶ şāh: zāt M

⁹⁵⁷ "Ben (gizli) bir hazineydim", El-Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā (I-II)*, C. II, 121.

⁹⁵⁸ cāmını: cür' asın K

⁹⁵⁹ rehā: ziyā K

⁹⁶⁰ baḳsan: ḳılсан K

⁹⁶¹ "Kanaat tükenmez bir hazinedir" El- Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā (I-II)*, C. II, 94

220

Ġazel-i Muḥibbī Taḥm[ī]s-i Ḥaydarī⁹⁶²

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Gelmemiş bu 'āleme cānā lezīz neş'et gibi
'Ömrüne sermāye yokdur kişiniñ 'izzet gibi
Devlet-i Dārā olur mu 'āleme himmet gibi
Ḥalk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes şihḥat gibi
2. Māsiva-yı zer felekde zāhidiñ 'anḳāsıdır
Ehl-i 'aşkıñ vaḥdeti zātında bir ednāsıdır
Ḥāmūş-ı günc-i ferāğat meskeniñ a'lāsıdır
Salṭanat dedikleri ancaḳ cihān gavğāsıdır
Olmaya baḥt-ı sa'ādet dünyāda vaḥdet gibi

66b M

3. Zühd [ü] taḳvā bir nukūş-ı renk-i mārdir 'āḳıbet
'Arşa-ı rüz-ı cezāda bī-vefādır 'āḳıbet
Rāh-ı Ḥaḳ baḥr-ı ḥaḳıkatde rızādır 'āḳıbet
Koy bu 'ayş u 'işreti⁹⁶³ çünki fenādır 'āḳıbet
Yār-i bāḳī ister iseñ olmaya tā'at gibi

4. Bu cihān bāḳī degil⁹⁶⁴ şanma ḳalır saña ebed
Bāḳīdir lā şek ü şübhe ḥāl-ı ferdü's-şamed
Yedi iḳlīm çār-kūşeye dest urup atsañ kemend
Olsa ḳumlar şağışınca 'ömrüne ḥadd ü 'aded
Gelmeye bu şīşe-i çarḥ içre bir şā'at gibi

32a K

5. Ne gerekdir bu cihānda ehl-i ḥāle⁹⁶⁵ para pul
Serde tāc teslīm-i ḥırḳa⁹⁶⁶ yeter ancaḳ⁹⁶⁷ köhne çul
Ḥaydarā ḳoy ḳıl u ḳālī gel beri⁹⁶⁸ bu toḡru yol
Ger ḥuzūr etmek dilerseñ ey **Muḥibbī** fāriğ ol
Olmaya vaḥdet maḳāmı kūşe-i 'uzlet gibi

⁹⁶² Ġazel-i Muḥibbī Taḥm[ī]s-i Ḥaydarī: Ġazeliyāt-ı Muḥammes K

⁹⁶³ 'işreti: cıfeyi M

⁹⁶⁴ Her iki nüshada da “degildir” şeklindedir.

⁹⁶⁵ gerekdir bu cihānda ehl-i ḥāle: gerek bu dehr içinde ehl-i 'aşḳa K

⁹⁶⁶ ḥırḳa: rızā M

⁹⁶⁷ ancaḳ: hemān K

⁹⁶⁸ gel beri: beri gel M

221
Ġazel
Muḥammes⁹⁶⁹

30b K

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dilberā refṭarı⁹⁷⁰ terk et bezme gel ḥāṭır kebāb
Nār-ı 'aşkla teşne-leb etme vücūduñu ḥarāb
İster iseñ bu dil-i nālideden şāfi cevāb
Sākiyā mey şun erişdi çünki faşl-ı nev-şarāb
Ḥānḳāh-ı meydeder şimdi kamu şeyḥ ile şāb
2. Ġonca-ı ra' nā açıldı⁹⁷¹ 'andel[ī]b hengām[ı]dır
Giyāh-i faşl-ı şüküfe⁹⁷² sāye-i berk kām[ı]dır
Yāsemin sünbül ü reyḥān lāleler mey cām[ı]dır
'Ayš [u] 'işret mevsimi evvel bahār eyyām[ı]dır⁹⁷³
Çarḥ urub bezm-i muḥabbetde dem-i la' l-i müzāb
3. 'Āḳıbet ülfet alışdırdıñ gönül⁹⁷⁴ Mecnün ile
Nice bir geçmek gerek 'ömrün ġam-ı gerdün ile
Görmedim bir dem seniñ ḥandānını⁹⁷⁵ memnün ile
Rüz [u] şeb endişe ü fikriñ hemān maḥzün ile
Bāde nüş eyle āḥi gitsin gönülden⁹⁷⁶ ızṭırāb
4. Zāhidā cennet seniñdir verme kendine⁹⁷⁷ helāl
Dūzaḥ-ı firḳatde olan mü 'mini etme melāl
'Āşık u üftādeleriñ maḳşūdu hemān cemāl⁹⁷⁸
Pend [ü] nuşuñ terkin⁹⁷⁹ et vā' ız yeter bu ḳil u ḳāl
Verme bize Allāh 'aşkına riyā ile 'azāb⁹⁸⁰

67a M

⁹⁶⁹ Ġazel Muḥammes: - K

⁹⁷⁰ refṭarı: refṭāre K

⁹⁷¹ açıldı: erişdi K

⁹⁷² faşl-ı şüküfe: sebze-i vaşlı K

⁹⁷³ eyyām[ı]dır: hengāmdır K

⁹⁷⁴ gönül: dilā K

⁹⁷⁵ bir dem seniñ ḥandānını: seniñ dil şādını M

⁹⁷⁶ eyle āḥi gitsin gönülden: eyleylim gide gönülden M

⁹⁷⁷ verme kendine: kendine verme K

⁹⁷⁸ 'āşık u üftādeleriñ maḳşūdu hemān cemāl: 'āşık-ı ġam-ḥorlarıñ maḳşūdu dā'im nūr-ı cemāl M

⁹⁷⁹ terkin: terk M

⁹⁸⁰ verme bize Allāh 'aşkına riyā ile 'azāb: verme ehl-i meclise zevḳ-ı riyā ile 'azāb K

5. Bî-metâ^c nice varasın hâne-i cānāne⁹⁸¹ sen
Nār-ı cevriñ tamğasıyla olmadan dīvāne sen
Rūz [u] şeb tehî gezersin ey şūfi⁹⁸² āvāre sen
Teşne-lebsin gerçi kim la^c l-i leb-i dildāre sen
Āb-ı Hızr ārzū edersin kurduğuñ dām⁹⁸³ -ı serāb

31a K

6. Zerrece girmez be zāhid pend [u] nuşhuñ⁹⁸⁴ gūşuma
Pek muvāfiğ geldi ol pîr-i muğān bu cūşuma⁹⁸⁵
Almadım Ḥaydar tehî cām-ı cefā⁹⁸⁶ āğūşuma
Kūfr-i zūlf-i dilberi imān edince^c ayşıma⁹⁸⁷
Ben neler çekdim neler çekdim neler olmaz hesāb

32a K

222

Muḥammes⁹⁸⁸Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Felekler yandı āhımdan melekler āh [u] zār eyler
Kevākibler şarardı māh-ı enver inkisār eyler
Cihānı korğarım nār-ı firāğım tār-mār eyler
Söyünmez dem-be-dem artmağda ğam yarı tīmār eyler
Fiğān etdikçe dil murğū⁹⁸⁹ rakībler iftiḥār eyler
2. Karardı bezm-i şahbāniñ çerāğ-ı ziyneti⁹⁹⁰ şimdi
Erişdi bezm-i rindāna bu tāriñ miñneti şimdi
Çekelim bir zamān böyle bu ğam-ı firqati şimdi
Kesildi qalmadı dilde⁹⁹¹ muḥabbet ülfeti şimdi
Çekildi her biri bir kūşeye ḥāmūş qarār eyler
3. Gülistān-ı cināniñ ğonca-ı zībāsı ḥār oldu⁹⁹²
Yıkıldı qaşrınıñ ebnāları hep tār-mār oldu
Kırıldı ğulğulu şinī şurāḥi ber-ğubār oldu
Mey-i la^c liñ ziyāsı geldi geçdi rüzgār oldu
Firāğ-ı nāle-i muṭrib efendim cāna kār eyler

67b M

⁹⁸¹ varasın hâne-i cānāne: revān olduñ ulu hūnkāre

⁹⁸² rūz [u] şeb tehî gezersin ey şūfi: dā'imā kūh şaḥrada gezersin K

⁹⁸³ kurduğuñ dām: etdigiñ meyl K

⁹⁸⁴ zāhid pend [u] nuşhuñ: vā' iz nuşh [u] pend bu M

⁹⁸⁵ pek muvāfiğ geldi ol pîr-i muğān bu cūşuma: hoş muvāfiğdir benim pîr-i muğān gerdişime M

⁹⁸⁶ Ḥaydar tehî cām-ı cefā: cām-ı tehî aşlā Ḥaydar K

⁹⁸⁷ ^c ayşıma: rişime M

⁹⁸⁸ Muḥammes: Diğer K

⁹⁸⁹ murğū: cānım M

⁹⁹⁰ ziyneti: rif'ati M

⁹⁹¹ dilde: nāsda M

⁹⁹² zībāsı ḥār oldu: zībāları şoldu M

- 32b K 4. Derūnumda yanar ‘aşk âteşi meş‘ al gibi her an⁹⁹³
Nice tākāt getirsin bu cefāya murğ-ı dīl cānān⁹⁹⁴
Egerçi var ise sen-veş eder ‘uşşākını nālān⁹⁹⁵
Begim katlanayım ben de ne gūnā eylesen hicran⁹⁹⁶
Görenler Ḥaydarīñ ḥālını ağlar āh [u] zār eyler

223

[Muḥammes]⁹⁹⁷

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey nihāl-i ḡonca-fem raḥm et dīl-i nālānıma
Ḥālimi ‘arz etmege geldim bu gün sulṭānıma
Tīr-i müjgānıñ sīnemden⁹⁹⁸ geçdi tā bu cānıma
Söyle girmekse eger qaşdıñ efendim ḡanıma
Kendi elimle verem tıḡı⁹⁹⁹ çekip sulṭānıma
2. Ben seniñ mecnūnunum āh eylemek tañ mı baña
Luṭf [u] ihsān eylemek begim ‘ināyetdir saña
Kıl kerem ‘ār eyleme gel pādīşāhım yanıma
Söyle girmekse eger qaşdıñ efendim ḡanıma
Kendi elimle verem tıḡı çekip sulṭānıma
3. Gülşen-i ḥüsnünde şeydā-yı dilim feryādına
Kıl teraḥḥum baḡ da bu gözlerimiñ nā-şādına
Gel düşürme ḡuluñu ol ḡamze-i cellādına
Söyle girmekse eger qaşdıñ efendim ḡanıma
Kendi elimle verem tıḡı çekip sulṭānıma
- 68a M 4. Ḥaydarī ‘uşşākını rüsvā-yı ‘aşk etmek murād
Nice bir böyle sefil yüz üstüne kıla bī-dād¹⁰⁰⁰
Ḳā’ ilim her ne kılarısañ kıl begim bu demde dād
Söyle girmekse eger qaşdıñ efendim ḡanıma
Kendi elimle verem tıḡı çekip sulṭānıma

⁹⁹³ ‘aşk âteşi meş‘ al gibi her an: ḥasret firāk-ı dāḡ-ı sūzānım M

⁹⁹⁴ cānān: cānım M

⁹⁹⁵ sen-veş eder ‘uşşākını nālān: ‘ālemde senveş ḥūnī fettānım M

⁹⁹⁶ begim katlanayım ben de ne gūnā eylesen hicran: efendim katlanam ben de çekip bu ḡām-ı hicrānım M

⁹⁹⁷ M nüshasında taḥm[ī]s şeklindedir. K nüshasında böyle bir başlık yoktur.

⁹⁹⁸ sīnemden: ciğerden K

⁹⁹⁹ tıḡı: tıḡ K Bütün bendlerde mütekerir mısralarda bu farklılık vardır.

¹⁰⁰⁰ sefil yüz üstüne kıla bī-dād: pūr-ḡam pūr-melāl ola nā-şād M

224
[Muḥammes]¹⁰⁰¹

Fā^ʿ ilātün / Fā^ʿ ilātün / Fā^ʿ ilātün / Fā^ʿ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

33a K

1. Gözleriñ ʿ ayn-ı ʿ Alīdir iki qaşñ Zü'l-fikār
Gū[yi]yā hūrşid felek evcine çekmiş üstüvār
Oğunur rüyuñda¹⁰⁰² cānā¹⁰⁰³ süre-i şems āşikār
Dest¹⁰⁰⁴ -i kudretle yaratmış ḥazret¹⁰⁰⁵ -i perverdigār
Kim saña kul olmaya bu ḥüsn ile ey şehsüvār
2. Tāze bir serv-i semensiñ cānā bu gülşende sen
ʿ Andel[ī]b-veş ʿ ālemi efgāna¹⁰⁰⁶ koyduñ gül-beden
Bir görüşde ʿ aqlımı yağmaya verdim işte ben
Görmemiş çeşm-i felek mişliñ seniñ¹⁰⁰⁷ ey sim-ten
Yandı şabrım bir görüşle¹⁰⁰⁸ gitdi elden ihtiyār
3. Merḥamet eyle kulunuñ ḥāl-i perişānına
Luṭf edip girme efendim ben¹⁰⁰⁹ ğaribiñ kanına
Boyn egip el bağlayıp¹⁰¹⁰ durdum şehā¹⁰¹¹ dīvānına
Beni maḥzūn¹⁰¹² eylemek düşmez efendim şānına
Yanayım mı ḥaşre dek ḥaşret ile ey şehriyār
4. Sen ʿ adālet şāh[ı]sın mülk-i ḥüsün içre hemān
Geç otur evreng-i ḥükme eyle ʿ uşşāka¹⁰¹³ dīvān
Sāye-i luṭfuñda şād olsun gönüller¹⁰¹⁴ ey civān
Eylesin bülbüllerin gülzārına āh u figān
Goncalar olsun güşād rüyuñda cānā bī-şümār

¹⁰⁰¹ M nüshasında taḥm[ī]s şeklindedir. K nüshasında böyle bir başlık yoktur.

¹⁰⁰² rüyuñda: ḥüsnüñde K

¹⁰⁰³ cānā: ey meh K

¹⁰⁰⁴ dest: yed K

¹⁰⁰⁵ ḥazret: yaradan K

¹⁰⁰⁶ efgāna: efgānda K

¹⁰⁰⁷ mişliñ seniñ: emşāliñi M

¹⁰⁰⁸ bir görüşle: yek nazarda K

¹⁰⁰⁹ ben: bu M

¹⁰¹⁰ bağlayıp: bağladım K

¹⁰¹¹ şehā: seniñ K

¹⁰¹² Her iki nüshada da “maḥzūn” şeklindedir.

¹⁰¹³ geç otur evreng-i ḥükme eyle ʿ uşşāka: ḥükme-i evreng üzre üftādelere eyle K

¹⁰¹⁴ gönüller: - M

- 68b M 5. Geçmeden mevs[ī]m-i faşl-ı nev-bahār ey pādīşāh
Neş'e¹⁰¹⁵-i vaşlınla şād olsun gönül eyle nigāh
Nār-ı hasretde bırakma Haydarı ey rüy-ı māh
Haḫ budur 'uşşāka cevri etmek begim büyük¹⁰¹⁶ günāh
Eridir 'aşıkñ āhı seng-i saḫtı mişl-i qar

225
Diger¹⁰¹⁷

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

- 33b K 1. Firāk u hasretiñle ey peri dil māra düşmüşdür
Gülistān-ı ruḫuñ¹⁰¹⁸ sevdāsıla efkara düşmüşdür
Vişāl-i gonca-ı la' liñ ile āh zāre düşmüşdür
Varıp cām-ı lebiñ neş'esile āvāre düşmüşdür
Görelen¹⁰¹⁹ çeşm-i mestāniñ ḫumār-ḫāneye¹⁰²⁰ düşmüşdür
2. Taşar mevce gelir 'aşk bahrı cāna¹⁰²¹ çile toluḫda
Tutar eṭrāfını kef melce-i ḫaḫikī bulduḫda
Mücerred merd-i meydāniñ seri dā'imī ḫolṫuḫda
Yanar 'aşık olan cānım¹⁰²² ḫaḫikāt şāh olduḫda
Tabīb-i derd-i hicrāniñ dili bīmāra düşmüşdür
3. Fiḡān etmekde 'ālemde begim¹⁰²³ bir dānedir bülbül
Anıñ da nāle vü feryādına ḫandānedir şol¹⁰²⁴ gül
Lebiñ devrinde yoḫ ḫadri şarāb¹⁰²⁵-ı rāygāndır mül
Ser-i zülfüñle zenciriñ sürür dīvānedir sünbül
Ĝam-ı hicriñle¹⁰²⁶ yanıp lāleler kūh-sāra düşmüşdür
4. Raḫibiñ şād edip cānım ḡarībin¹⁰²⁷ böyle incitme
Gönül bir murḡ-ı şehnāzdır¹⁰²⁸ kerem kıll cānā ürkütme
Ögerse ḫaddini serv-i semen-sā ḫaddiñe¹⁰²⁹ yetme (?)
Menevşe kendini zülfüne teşb[ī]h etse 'ār etme¹⁰³⁰
Ki ol bir şāhid-i kāşānedir pāzāra düşmüşdür

¹⁰¹⁵ neş'e: cür'a K

¹⁰¹⁶ begim büyük: gibi yoḫdur K

¹⁰¹⁷ Diger: Taḫm[ī]s M

¹⁰¹⁸ ruḫuñ: rūḫuñ M

¹⁰¹⁹ görelen: görel M

¹⁰²⁰ Her iki nüshada da "ḫāne-i ḫumāra" şeklindedir.

¹⁰²¹ cāna: cānım K

¹⁰²² 'aşık olan cānım: cānu geḫer tenden M

¹⁰²³ begim: şehā K

¹⁰²⁴ şol: ol M

¹⁰²⁵ yoḫ ḫadri şarāb: yoḫdur ḫadr hiç K

¹⁰²⁶ hicriñle: ḫāliñle K

¹⁰²⁷ ḡarībin: faḫiri M

¹⁰²⁸ şehnāzdır: şāhnāzdır K

¹⁰²⁹ semen-sā ḫaddiñe: semen-sālar saña M

¹⁰³⁰ 'ār etme: incitme K

- 69a M 5. Firākıñ kıddimi bükdü kerem kıl ey peri-āfet
Mecālim kılmadı tende helāk etdi beni ħasret
Cemāliñ ‘aşkına eyle kıluñdur Ħaydara ħürmet
Meded dil-zāra ey pır-i muġān bir cür‘a kıl himmet
Elin öp de ayaklandır kıanı bī-çāre düşmüşdür

226

[Muĥammes]¹⁰³¹

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

- 34a K 1. Nice bir ħüsn-i ‘aşkıñla řehā dil pāymāl olsun
Ümīd ez-la‘ l ruĥsārıñla cānā pür-viřāl olsun
Niķāb-ı ħüsnüñü kıldır dü-ebrular hilāl olsun
Ėazübāne begim ‘uřřākına bakmaķ ne ħāl olsun
Beni ġamzeñ ile kıatl et kıanı kıatlim helāl olsun
2. Firāķ-ı ‘aşkıla yanmış derünüm bir pür-āteřdir
Nice āĥ etmesin diller cemāliñ Yūsufa eřdir
Çıkınca rūĥ kıafesden geri kıalan bir kıuru leşdir
Begim meķş eyleme tez tut eliñ bu bir ħayır işdir
Beni ġamzeñ ile kıatl et kıanı kıatlim helāl olsun
3. Nihāl-i kıaddine serv-i semensālar çeker yā hū
Ėörenler pertev-i ħüsnüñ ‘aceb ġılmān mıdır¹⁰³² der bu
Kemāl-i ħüsnüñe zerre diyecek yokdurur şu bu
Bakıp el sözüne dönme sözünden ey kemān ebrū
Beni ġamzeñ ile kıatl et kıanı kıatlim helāl olsun
4. Siyāset içre ‘āřıkklar ola gelmiş ezel taĥķır
Ħudā-yı lem yezel taķdırde böyle eylemiş taĥrır
řehādet āl [u] evlāda mırāřdır edeġör tedbır
Edip ġüř řādumān olsun raķīb-i bed-rüy-ı kāfir
Beni ġamzeñ ile kıatl et kıanı kıatlim helāl olsun
5. Ezelden ġamze-i cellādına üftādedir cānım
Efendim küfr-i zülfüñdür benim bu dīnim imānım
Saña Ħaydarıñ budur recāsı řāĥ-ı ħübānım
Kerem kıl dönme va‘ dinden benim devletli sulţānım
Beni ġamzeñ ile kıatl et kıanı kıatlim helāl olsun

¹⁰³¹ M nüshasında taĥm[i]ş şeklindedir. K nüshasında böyle bir başlık yoktur.

¹⁰³² ġılmān mıdır: ġılmāndır K

69b M, 24a K

227
İbtidā-yı Müstezāt¹⁰³³

Mef'ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe'ülün
- - v / v - - v / v - - v / v - -

Mef'ülü / Fe'ülün
- - v / v - -

1. Cānım gibi cānānımı cānımdan ayıran
    Kahr eyleye Sübhān¹⁰³⁴
Bülbül gibi bu gönlümü giryān ile koyan
    Haq eyleye¹⁰³⁵ zārān
2. Pervāne gibi āteş-i hicrānda koyanıñ
    Süzānda koyanıñ
Şād olmaya her demde bir an hem dem[i] nālān
    Ahla [ede] efġān¹⁰³⁶
3. Bu dīdelerim kan döker hasretde çeker āh*
    [Ben] ederim eyvāh
Bir ġonca için 'āleme kıldı beni ġandān
    [Hem] dillere destān
4. Mecnūn edip 'aşk lālesini boynuma taqdı
    [Ol] āteşe yaqdı
Raġm eylemeyip¹⁰³⁷ ġāl-i perīşānıma cānān
    [Kim] gözleri mestān
5. Miġnet ile ecrini (?) mār eyledi yārim
    Rūz şeb [yine] zārım
H[ī]ç şormadı bir kerre gelip ġālimi cānān
    [Ol] eyleye dermān
6. Çāre bulamaz gelse daġı Loġmān-ı ġāzıq
    [Eyv]āh baña yazıq
Bu derd [de] beni āġir eder ġāk ile yeksān
    [Hem] ismimi nihān

¹⁰³³ İbtidā-yı Müstezāt: Ğazel-i Müstezāt M

¹⁰³⁴ eyleye Sübhān: ede Yezdān M

¹⁰³⁵ eyleye: ede M

¹⁰³⁶ efġān: fiġān K

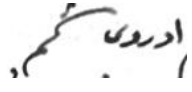
¹⁰³⁷ eylemeyip: eylemez hiç K

- 24b K 7. Hāydar yanar hicrānda şarar yārini eller*
 Halk [kim] anı diller
 Āhım kıomaya kimselere hāzret-i Yezdān
 Dilerim hemān*

228

Mef'ülü / Mefā'ülü / Mefā'ülü / Fe'ülün
 - - v / v - - v / v - - v / v - -

Mef'ülü / Fe'ülün
 - - v / v - -

1. Lāyık mı saña olması ağıyār ile hem dem
 Ey tūṭi-i gül-fem
 Bülbüllerin gülzārına zār etmede¹⁰³⁸ her dem*
 'Aşkıñla dem-ā-dem
2. Sen gül bedeniñ hār ile yar olması ey yār
 [Bu] 'aşıka yek 'ār¹⁰³⁹
 Lāyık mı¹⁰⁴⁰ [ki] şeydā ile zāğ olması hem dem
 [Hep] 'ār eder ādem
3. Kālā-[y1] vişāliñ niçün¹⁰⁴¹ ağıyāra şunarsın
 Rūzgāra şunarsın
 Gerdānına zūlfūñ telini¹⁰⁴² eyleye sicim

4. Zümre-i hūbāna bu imiş büyük rezālet*
 Āh [kim] bu ne hālet
 Bu miḥnet-i firkat düşeli dillere ey fem
 Hep olduk verem*
5. Nüş eylemiş aldık haber ol¹⁰⁴³ cāmını¹⁰⁴⁴ ağıyār
 Yazık saña ey yār
 Zār etdi miyānımızı āh bükdü¹⁰⁴⁵ bu ğam*
 Dīdeler pür-nem*

¹⁰³⁸ etmede: eder M

¹⁰³⁹ 'Aşıka yek 'ār: - M

¹⁰⁴⁰ lāyık mı: lāyık mıdır M

¹⁰⁴¹ niçün: nice M

¹⁰⁴² zūlfūñ telini: zūlf telin M

¹⁰⁴³ ol: - M

¹⁰⁴⁴ cāmını: cām-lebiñ K

¹⁰⁴⁵ miyānımızı āh bükdü: bükdü miyānımızı K

6. Bu çarḥ-ı felek bir gün ola çarḥına şıçar
 Ḥūbluḡuñ geçer*
 Diyem ki añarlar gene ādemi¹⁰⁴⁶ hezār¹⁰⁴⁷ dem
 Pek nādir [ol] ādem
7. Terk eyleyip bu¹⁰⁴⁸ Ḥaydarı pek atdın omuzdan* (?)
 Rūz-ı nevrūzdan*
 Nūş eyle hemān bezm-i raḡīblerde¹⁰⁴⁹ ¸ araḡ dem
 Zevḡ eyle her an¹⁰⁵⁰ dem

70a M, 25a K

229

Müstezāt¹⁰⁵¹

Mef' ūlū / Mefā' ilū / Mefā' ilū / Fe' ūlūn

- - v / v - - v / v - - v / v - -

Mef' ūlū / Fe' ūlūn

- - v / v - -

1. O[l] ḡonca dehān yārimi aldırdı felek bu
 Yazıḡ baña yā¹⁰⁵² hū
 Mecnūn edüb[en]¹⁰⁵³ ¸ āşıḡı yandırdı felek bu
 Yazıḡ baña yā hū
2. Ferhād olup bu sīnemi taşlar ile dögsem*
 Ğam degil ölsem
 Şīşe-i dilim¹⁰⁵⁴ ḡāke ḡapandırdı felek bu
 Yazıḡ baña yā hū
3. Her şubḡ [u] mesā cānımı feryāda bıraḡdı
 Āteşlere¹⁰⁵⁵ yaḡdı
 Zārım ile bülbulū uyandırdı felek bu
 Yazıḡ baña yā hū
4. Bī-çāre ḡöñül ruḡsār-ı cānāneye yanıḡ
 Biñ¹⁰⁵⁶ cānıla ¸ āşıḡ
 Baḡr-ı cūnūna beni [de] bandırdı felek bu
 Yazıḡ baña yā hū

¹⁰⁴⁶ ādemi: bu ismim K

¹⁰⁴⁷ hezār: her M

¹⁰⁴⁸ bu: - M

¹⁰⁴⁹ raḡīblerde: raḡībānda K

¹⁰⁵⁰ an: - M

¹⁰⁵¹ Müstezāt: - K

¹⁰⁵² yā: - M Bütün müstezat mısralarda bu şekildedir.

¹⁰⁵³ Her iki nüshada da “edip ben” şeklindedir.

¹⁰⁵⁴ dilim: dili M

¹⁰⁵⁵ āteşlere: āteşe M

¹⁰⁵⁶ biñ: - M

5. Şem^c inde yāriñ yanmaya¹⁰⁵⁷ pervānesi oldum
Dīvānesi oldum
Fānūs-ı cefāda beni yandırdı felek bu
Yazık baña yā hū
6. Şaçım yolayım başım açıp derd [ü] elemle
Hāsret-i yārıla
Vuşlat demini haşre tayandırdı felek bu
Yazık baña yā hū
7. Yaş yerine bu¹⁰⁵⁸ dīdelerim kıan döker ağlar
[Hem] dā'imā çağlar
Eşkimle bu ^cummānı bulandırdı felek bu
Yazık baña yā hū
8. Ğam şāhlığına kıldı bu gün Haydarı iclāl¹⁰⁵⁹
Hep bende [bu] melāl
25b K Bir şem^c -i firāk nārı¹⁰⁶⁰ uyandırdı felek bu
Yazık baña yā hū

230

Mef'ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe'ülün

- - v / v - - v / v - - v / v - -

Mef'ülü / Fe'ülün

- - v / v - -

1. Sevdim gene bir¹⁰⁶¹ tāze nihāl millet-i tersā
[Hem] ğonca-ı ^cīsā
Feryād ederim ^caşq ile¹⁰⁶² [ben] ^candelīb-āsā
Her şubḥ [u] mesā
2. La^c l-i ruḥunuñ¹⁰⁶³ mecnūn-ı efkendesiyim āh
Bende[ñe] ne günāh
Hāl-i siyehiñ¹⁰⁶⁴ kıldı dil-i zārımı şeydā
Cānım¹⁰⁶⁵ [saña] fedā

¹⁰⁵⁷ yanmaya: yanar M

¹⁰⁵⁸ bu: - M

¹⁰⁵⁹ kıldı bu gün Haydar-ı iclāl: Haydarā kıldım bu gün iclāl K

¹⁰⁶⁰ nārı: nār K

¹⁰⁶¹ bir: - M

¹⁰⁶² ^caşq ile: āteşle K

¹⁰⁶³ ruḥunuñ: ruḥu M

¹⁰⁶⁴ Her iki nüshada da “siyāh” şeklindedir.

¹⁰⁶⁵ Her iki nüshada da “cānımı” şeklindedir.

3. Āfet-i cihān meşreb-i sūzāna bir āteş
 Yoğ[dur] buna bir eş
 Bir şāh-ı ġazūbāna nigāh şevket-i Dārā¹⁰⁶⁶
 [Hem] hūrşid-i ārā¹⁰⁶⁷
4. Kıldı beni [bu] müjgān-ı hūn-riz ile göz göz¹⁰⁶⁸
 [Eyv]āh buna ne söz
 O[l] ġamzesi cellād-ı felek ma' den-i cefā
 Aşlā yoğ vefā*
5. Vaşlıla [bu] gönlümü [de] eylemedi¹⁰⁶⁹ ġandān
 Etmedi [o] cānān¹⁰⁷⁰
 Şolar mı şanır ġülşen-i rüyundaki¹⁰⁷¹ zībā
 [Ol] ġonca-ı ġamrā
6. Meryem ananıñ rūġu için gözleri āhū
 Raġm eyle [de] yā hū
 ġuş eyle¹⁰⁷² dil-i nāle vü feryādımı cānā
 Zūlm etme [ki] baña
7. Ay yüreği rāzīysa eger¹⁰⁷³ cevrine ya' nī
 Eyle[de] ne ma' nī
 Var ġaydarınıñ ġatline al şer' ile fetvā
 [Ol] etmeye da' vā

26a K

231

Mef' ūlū / Mefā' ilū / Mefā' ilū / Fe' ūlūn

- - v / v - - v / v - - v / v - -

Mef' ūlū / Fe' ūlūn

- - v / v - -

1. Ey dil gene bir zūlf-i siyāhkāra tūtuldum
 Efkāra tūtuldum
 Bülbül gibi ġülşende ġül' izāra tūtuldum
 Esrāra tūtuldum

¹⁰⁶⁶ bir şāh-ı ġazūbāna nigāh şevket-i Dārā: o ġamze cellād-i felek ma' den-i cefā M¹⁰⁶⁷ hem hūrşid-i ārā: aşlā yoğ vefā M¹⁰⁶⁸ Bu beyit: - M¹⁰⁶⁹ Bu mira M nüshasında “eylemedi gönlümü” K nüshasında ise “bir şeb dil-i nālānımı” şeklindedir.¹⁰⁷⁰ etmedi [o] cānān: ol mihr-i tābān M¹⁰⁷¹ rüyundaki ġüsnüñdeki K¹⁰⁷² eyle: et de K¹⁰⁷³ Her iki nüshada da “eger rāzī ise” şeklindedir.

70b M

2. Raḥm eylemez h[ī]ç nāle vü efgānıma cānān*
 Dērdime hemān yan¹⁰⁷⁴
 Bilmezlik ile bī-vefā dildāra tūtuldum
 Bir nāra tūtuldum
3. Yan ḥaṣre degin āteş-i cevriye o yārin
 Şarf eyle [de] varıñ
 Bir ğamzesi cellād-felek ğaddāra tūtuldum*
 Āvāre tūtuldum¹⁰⁷⁵
4. Gördükde o gül ğoncasını bezm-i şafāda
 [Hem] rüy-ı vefāda
 Bir iki kadeḥ bāde ile nā-çāra tūtuldum*
 Āzāra tūtuldum
5. Nāra yaqar¹⁰⁷⁶ ‘āşıkını [ol] āfet-i devrān
 [Hem] ḥürşid-i cihān¹⁰⁷⁷
 Kūl oldum amā pūr-zulmkāre¹⁰⁷⁸ tūtuldum*
 Efķāra tūtuldum
6. ‘Āşıklarının ‘adedi yok serv-i revāniñ
 [Hem] mūy-ı miyāniñ
 Görünce o mehpāreyi refāra tūtuldum
 Ğam-ḥ^vāre tūtuldum
7. ‘Ālemde beni dillere destān edecektir
 O[l hem] ne çiçekdir
 Yār şandım anı kendime aġyāra tūtuldum
 Bī-çāre tūtuldum
8. Şubḥ [u] mesā bu¹⁰⁷⁹ dīdelerim Ḥaydarā aġlar
 [Hem] dā’imā çağlar
 Bilmem nideyim çāresiz esrāra tūtuldum
 İkrāra tūtuldum

26b K

¹⁰⁷⁴ hemān yan: dermān M

¹⁰⁷⁵ tūtuldum: - M

¹⁰⁷⁶ yaqar: yaqa M

¹⁰⁷⁷ cihān: zamān M

¹⁰⁷⁸ kūl oldum amā pūr-zulmkāre: kuldum amā bir zālīm-kāra tūtuldum K

¹⁰⁷⁹ bu: - M

232
Dīger Müstezāt¹⁰⁸⁰

Mef' ūlū / Mefā' ilū / Mefā' ilū / Fe' ūlūn
- - v / v - - v / v - - v / v - -

Mef' ūlū / Fe' ūlūn
- - v / v - -

1. Rāzımı beyān etmeyeyim bir daḥi yāra
[Āh] tevbeler olsun
[Ben] yaqmayayım murğ-ı dili nāfile nāra
[Āh] tevbeler olsun
2. Qaddimi kemān etmeye ' ahd etmiş o¹⁰⁸¹ zālīm
Pek yaman [o] ḥālim
Dil vermeyeyim¹⁰⁸² bir daḥi her bir¹⁰⁸³ cefākāra
[Āh] tevbeler olsun
3. Zār etmek için bister-i ğamda beni ol¹⁰⁸⁴ yār
Bulmuş [beni] aḡyār
Dest urmayayım la' l-ı ruḡ [u] ğonca-ı ḥāra
[Āh] tevbeler olsun
4. Nūş etmeyeyim bāde-i ḥamrāsını yāriñ
[Hep] keyfe muḡārin
Dermān ise de bu dil-i nālide vü māra
[Āh] tevbeler olsun
5. Başıım çevirip baqmayayım sūy-ı niġāra
Rūy-ı gül-[' i]zāra
Dil pāreleyip dūşmeyeyim āh ile zāra¹⁰⁸⁵
[Āh] tevbeler olsun
6. Ḥaydarı helāk¹⁰⁸⁶ eyleyen hep şīve vü nāzdır*
Bu[nlar] bize azdır
Bir daḥi naḡar kılmayayım çeşm-i ğaddāra
[Āh] tevbeler olsun

¹⁰⁸⁰ Dīger Müstezāt: - K

¹⁰⁸¹ o: - M

¹⁰⁸² vermeyeyim: vermeyim M

¹⁰⁸³ bir: - M

¹⁰⁸⁴ ol: o M

¹⁰⁸⁵ zāra: - M

¹⁰⁸⁶ helāk: zār M

233
İbtidā-[yı] [Mu^c aşşer]¹⁰⁸⁷

71a M

Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

27a K

1. Elā ey bāğ-ı hüsne kām̄eti serv-i revānım gel
Yanarım ^c aşkıla şeb-tā-seher şir̄in zebānım gel
Rüy-ı māhım faķir̄im ^c arız-ı mihr-i cihānım gel
Beni ağlatma ey ğonca-leb [ü] la^c l-i dehānım gel
Ğamıñla ğasta ğāl̄im āfet-i devr ü zamānım gel
Semensā-veş şalıñ reftār ile cānım cānānım gel
Fedā olsun yoluña bu ten ile baş [u] cānım gel
Erişdi ^c arşa bu dūd-ı siyāhım¹⁰⁸⁸ sāyebānım gel
Fırāķıñla helāk oldum benim rūĥ-ı revānım gel
Cefā etme ķuluña tıfl-ı nev-gül [ü] fidanım gel
2. Nażir̄iñ yok cihān içre efendim sīm-tensin¹⁰⁸⁹ sen
Cihānı ser-te-ser mest eylediñ bŷy-ı Ğotansın sen
Leb-i cān-baĝşın ile Ğusrev [ü] Şir̄in sŷĥansın sen
Bulunmaz bāğ-ı ^c ālemde şehā serv-i semensin sen
Hezārān bŷlbŷlŷñ var bir gül-i nāzik bedensin sen
Ğuşād[e]-yāsemin reyĥān nes[i]m-i vaşl-ı cānsın sen
Beni ^c aşkıñla rŷsvāy eyleyen ^c ālemde sensin sen
Düşürŷp dağlara Mecnŷn mişāl¹⁰⁹⁰ ğayrān edensin sen
Fırāķıñla helāk oldum benim rūĥ-ı revānım gel
Cefā etme ķuluna tıfl-ı nev-gül [ü] fidanım gel
3. Bu ğŷn ğŷsnile zībāsın ķamu şir̄in sŷĥanlardan¹⁰⁹¹
^c İnāyet etmedir ŷftādeye lāyık ğasenlerden
Ğevirme yŷzŷnŷ lŷtf et seni cāndan sevenlerden
^c Aziz başıñ için olsun beni ağlatma cānlardan
Seni ben iĥtiyār etdim ķamu ğonca dehānlardan
Ğudā ğıfz eyleye cānım muĥālif bād esenlerden
Ğŷl-i cennet gibi çek dāmeniñ sen de dikenlerden
Şaķın olma kerem-kānım elif kaddim bŷkenlerden
Fırāķıñla helāk oldum benim rūĥ-ı revānım gel
Cefā etme ķuluña tıfl-ı nev-gül [ü] fidanım gel

¹⁰⁸⁷ Her iki nŷshada da yanlışlıkla “mŷseddes” denilmiş.

¹⁰⁸⁸ siyāhım: siyāh M

¹⁰⁸⁹ sīm-ten: sīm u ten M

¹⁰⁹⁰ mişāl: gibi M

¹⁰⁹¹ Her iki nŷshada da “sŷĥanlardan” şeklindedir.

27b K

4. Kapaında eylerim şeb-tā-seher feryādıla zārı
Ferāmūş eyledim la‘l-i ruḥunda seyr-i gülzārı

71b M

71b M
Kuluñdur pādişāhim yüz çevirme eyleme ‘ārı
Yeter hicrānda ağlatdıñ¹⁰⁹² efendim bu dil-i mārı
Yağıpdır bağrımı cānā ğamiñla ğuşşanıñ nārı
Dem-ā-dem artırıp yaqmağda nārım¹⁰⁹³ vaşlıñ rūzgārı*
Beni maqbūluñ et luṭf eyle merdūd eyle ağıyārı
Kör olsun gözleri çıksın raqībiñ görmesin yārı
Firāqıñla helāk oldum benim rūḥ-ı revānım gel
Cefā etme kuluña tıfl-ı nev-gül [ü] fidanım gel¹⁰⁹⁴

5. Kuluñ qurbānımım şāhım derūn-ı dil¹⁰⁹⁵ Hudā ḥaqqı
Bu cānım rāhına fedā ḥabīb-i Kibriyā¹⁰⁹⁶ ḥaqqı
Dökem göz yaşımı¹⁰⁹⁷ Ḥaydar şehīd-i Kerbelā ḥaqqı
Yanar cān u tenim dā‘im¹⁰⁹⁸ ḥarīk-i müctebā ḥaqqı
Alev-i āteş-i ‘aşqım¹⁰⁹⁹ ‘Aliyyü’l-Murtażā ḥaqqı
Dü-çeşmimden ağan kanlar Ḥasan ḥulq-ı rızā ḥaqqı
Du‘ā-gūlar benim ‘ömrüm imām Zeyne’l-‘abā ḥaqqı
Bu dūd-ı alev-i āhım imām¹¹⁰⁰-ı enbiyā ḥaqqı
Firāqıñla helāk oldum benim rūḥ-ı revānım gel
Cefā etme kuluña tıfl-ı nev-gül [ü] fidanım gel

¹⁰⁹² Her iki nüshada da “ağlatdıñ hicrānda” şeklindedir.

¹⁰⁹³ nārım: ‘aşqım K

¹⁰⁹⁴ Bu mütekerrir beyit her iki nüshanın 2, 4. bendleri arasında yazılmamış. Her iki nüshada bu bendlerin başında “Eyzan” ibaresi kullanılmıştır. Bu “eyzan” ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.

¹⁰⁹⁵ kuluñ qurbānımım şāhım derūn-ı dil: kulunum pādişāhim cān dilden K

¹⁰⁹⁶ rāhına fedā ḥabīb-i Kibriyā: yoluna qurbān resūl enbiyā K

¹⁰⁹⁷ dökem göz yaşımı: döker göz yaşımı M

¹⁰⁹⁸ cān u tenim dā‘im: ḥaşre değin dilde

¹⁰⁹⁹ ‘alev-i āteş-i ‘aşqım ‘Aliyyü’l: fedādır cānıla başım yoluñda K

¹¹⁰⁰ alev-i āhım imām: āh u enīnim ma‘şüm M

234

Diğer [Mu' aşşer]¹¹⁰¹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Aldı ' aqlımı başımdan bir leb-i mercân kıızıl
Gördüğüm demde vuruldum sineden yalman kıızıl
Çaş kara kirpik siyâh âfet nigâh mestân kıızıl
Füfül-i Hindûlara gül ruĥları süzân kıızıl
Sîne-i billûra yaşlanmış turunç pistân kıızıl
Penbe-i cism ü müzeyyen ĥâl durma¹¹⁰² yan kıızıl
Görmedim ' ömrümde böyle dilber-i civân¹¹⁰³ kıızıl
Āteşî olmuş yanaqlarda yanar gerdân kıızıl
28a K Gülşen içre goncalar açmış¹¹⁰⁴ mişâl dehân kıızıl
Läleler boynuñ eyip¹¹⁰⁵ durmuş baĥar ĥayrân kıızıl
72a M
2. Ziyet-i ' unvân ile reftâr eder kaftân yeşil
Gül-i ruĥsârına zibâ¹¹⁰⁶ yaĥışır miltan yeşil
Giyinip reftâr eder gülşende hep cânân yeşil
Gül kızarmış ĥasretinden berg-i ĥüb reyĥân yeşil
Yâsemin ĥol ĥol taĥıtmış leşkeriñ fermân yeşil
Çevre almış dört yanıñ¹¹⁰⁷ şimşir kırıp dīvân yeşil
Serviler ĥaddin ögerler giyinip elvân yeşil
Misk [ü] ' anberler şaĥar ' ıtır lebinden şân yeşil
Dâ'imâ cevân eder¹¹⁰⁸ cism ü bedende¹¹⁰⁹ ĥan kıızıl
Nice dil tākāt getirsin ĥürî [vü] rıdvân kıızıl
3. Ĥâme-i engüşt-i sîm-nâĥûnlara eller beyân
Yâsemin-âsâ donanmış¹¹¹⁰ ruĥları güller beyân
Raĥş eder sâķileri billûr ĥadeĥ müller beyân
Bezme ziyet baĥş eder elvân sünbüller beyân
Nâr-ı ' aşķıla yanar ' aşķıları¹¹¹¹ küller beyân
Kemĥâ dîbâlar¹¹¹² döşenmiş kâĥ-ı dil yollar beyân
Mevsim-i evvel bahâr ermiş mişâl¹¹¹³ çöller beyân
Penbe-zâr gömlek şarılmış cismine ĥollar beyân
Ara yerde ol güzeller¹¹¹⁴ server-i sultân kıızıl
Zâr eder şeydâları şubĥ u mesâ nâlân kıızıl

¹¹⁰¹ M nüshasında "müseddes" şeklindedir. K nüshasında başlık yoktur.

¹¹⁰² penbe-i cism ü müzeyyen ĥâl durma: penbe-i cism ü ser-â-pâ ĥâl müzeyyen K

¹¹⁰³ civân: sultân M

¹¹⁰⁴ goncalar açmış: gonca-ı zibâ K

¹¹⁰⁵ boynuñ eyip: boy gösterir M

¹¹⁰⁶ gül-i ruĥsârına zibâ: gülgül-i ruĥsâra a' lâ M

¹¹⁰⁷ dört yanıñ: etrâfiñ M

¹¹⁰⁸ eder: eden M

¹¹⁰⁹ bedende: teñinde K

¹¹¹⁰ donanmış: açılmış K

¹¹¹¹ ' aşķıları : üftâdeler M

¹¹¹² dîbâlar: dîbâla K

¹¹¹³ mişâl: gibi M

¹¹¹⁴ güzeller: güzelleri M

4. Zānūya top top dökülmüş¹¹¹⁵ perçemi aşlan¹¹¹⁶ siyāh
 28b K Ğamze-i cellādına müjgān-ı hūn-efşān siyāh
 Kāplamış hūsnūñ ser-ā-ser hāl-i perişān siyāh
 Kuruļu ebrūlara¹¹¹⁷ mānend tīr [ü] kemān siyāh
 Āh eder ‘ aşıklar ı şaçar dem-i duman siyāh
 Bezm-i dilde mey şunar ‘ uşşākına filcān siyāh
 Mest-i lā-ya‘ kıl yeter üftādeler meydān siyāh
 Levha-ı hūsnūñde yazmıř āyet-i Yezdān siyāh¹¹¹⁸
 Hāydarı kul eyleyen řol hūrşīd-i cihān kıızıl
 Ruĥ kıızıl ruĥsār kıızıl cānān kıızıl gerdān kıızıl
 72b M

235

Diğer [Mu‘ aşşer]¹¹¹⁹

Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nedīmim nāle-i firķat nařībim cūr‘ a-ı nā-şād
 Benimle rūz [u] řeb hem dem olan¹¹²⁰ giryān ile feryād
 Kime hālīm beyān etsem o da benden umar imdād
 Cihānda bulmadım bir kes ki ola hātır ı ābād
 Dil-i mecrūh [ü] maĥzūnum felekde olmadı h[ī]ç şād
 Gelip geçdi dirīgā ‘ ömrümüz ğam olmadı āzād
 Büküldü künc-i firķatde miyānım gülmedim bir zād
 Hemīşe mir ‘āt-ı baĥtım ğubār-ı āh ile berbād
 Ğarībim bī-kesim yoķ destĝirim penāhım bir zād
 Seni koyup da yā Rabbi kime hālīm kılam feryād
2. Şarardı ğonca-ı şab‘ ım efendim künc-i firķatde
 Miyānım piç u tāb oldu firāk-ı derd [ü] miĥnetde
 Yanarım rūz [u] řeb āh [u] elemle nār-ı ĥasretde
 Çürüdü ħalmadı cismimde řıĥĥat aşlā ğurbetde
 Alır bir ğün ola āhım şomaz pāyāna elbetde
 Beni ĥor eyleyen olsun hemīşe cāh-ı rif‘ atde
 Koyuñ böyle yanam ĥasret ile dūzaĥ-ı ĥayretde
 Erişir ‘ āķıbet bir ğün ola ol mey¹¹²¹-i vuşlatda
 Ğarībim bī-kesim yoķ destĝirim penāhım bir zād
 Seni koyup da yā Rabbi kime hālīm kılam feryād

¹¹¹⁵ dökülmüş: řaĝılmıř M

¹¹¹⁶ aslan: aşlā M

¹¹¹⁷ ebrūlara: ebrū M

¹¹¹⁸ 7 ve 8. mısra: - M

¹¹¹⁹ M nüshasında “müseddes” şeklinedir. K nüshasında başlık yazılmamıştır.

¹¹²⁰ olan: ola M

¹¹²¹ ol mey: bāde K

29a K

3. Ayırdılar beni āhir efendim gül fidanımdan
 Nice feryād edip kıan ağlamayım çeşm-i cānımdan
 Cüdā düşdüm o gül yüzlü nigārım mihrībānımdan
 Ser-ā-ser tañ mıdır batsa cihān nār-ı sūzānımdan
 Yıkılsın kıubbe-i çarç-ı mīnā āh u fiğānımdan
 Beni dūr eyleyenler dār ola kıaş-ı kemānımdan
 Ğatādır intizār¹¹²² etmem şenā çıkan¹¹²³ lisānımdan
 Yıkıldı ta' mīri mümkün degil kıalb-i vīrānımdan
 Ğarībim bī-kesim yok destgīrim penāhım bir zād
 Seni kıoyup da yā Rabbi kime hālīm kıılam feryād¹¹²⁴

73a M

4. Başıp yağmaladı dil mülkünü ğam leşkeri cānım
 Mecālīm kıalmadı kıat' ā kesildi tāb [u] dermānım
 Baña rahm eylemez aslā hābībim daħi sultānım
 Şu dehre geleli şād olmadı h[i]ç dil-i nālānım
 Söyünmez artmadadır dem-be-dem bu nār¹¹²⁵-ı sūzānım
 Felekler dūd-ı āhımdan şarardı şoldu sultānım
 Cihānı ser-te-ser tıttu alev-i āh [u] dumanım
 Kime keşf eyleyem Ğaydar ' aceb hāl-i perişānım¹¹²⁶
 Ğarībim bī-kesim yok destgīrim penāhım bir zād¹¹²⁷
 Seni kıoyup da yā Rabbi kime hālīm kıılam feryād

236

Ğazel-i Ğurūfāt

7 + 7 = 14'lü hece vezni

1. **Elif** Allāhıñ adı **be** bi'l-lāhi **te** Tañrı
Şe şenā eyle Ğaqqı **cim** cemāli istersen¹¹²⁸
2. **Ğa** hācet-i cāvidān **ħı** Ğudā lafz-ı Kıur'ān
Dal dā'imī ol giryān **zal** zülālī istersen
3. **Re** rāhını eyle terk **ze** zıkr ile kıılma şek
Sin silāh-ı ' aşq[ı] çek rāhat hāli istersen
4. **Şın** şehādet rütbesin **şad** şadaqatde ara
Đad dālāletde kıalma ger vişāli istersen

¹¹²² intizār: inkisār K¹¹²³ şenā çıkan: çıkan şenā K¹¹²⁴ Bu mütekerrir beyit her iki nüshanın 2. ve 3. bendlerinde yazılmamış. Her iki nüshada bu bendlerin başında "Eyzan" ibaresi kullanılmıştır. Bu "eyzan" ibaresi mütekerrir beyte işaret etmektedir.¹¹²⁵ artmadadır dem-be-dem bu nār: dem-be-dem artar bu nār-ı āh M¹¹²⁶ ' aceb hāl-i perişānım: varıp hāl-i firāvānım K¹¹²⁷ zād: zāt K¹¹²⁸ bu manzume: - K

5. **Ṭı** tarīkat ehl[i] ol **zı** zalāmdan beri ol
‘**Aym** ‘ilm ile ‘āmil ol kemāli istersen
6. **Ġaym** ġinā götürme **fe** fenā yük götürme
Ḳaf kıyāmet gününde sāye dalı istersen
7. **Ḳef** kebā’irden şaḳın **lam** livāya ol yaḳın
Mim Muhammed ‘Aliden emr-i ‘ālī istersen
8. **Nun** nihāyet erişe **vav** velā[yet] rütbesi
He hidāyet eder Ḥaḳ her ne ḥālī istersen
9. **Lām** elifdir Ḥaydarā lā ilāhe illā’l-lāh
Ye yabānda arama zü’l-celāli istersen

73b M

237
İlāhī¹¹²⁹

5 + 5 = 10’lu hece vezni

1. Allāhu Allāh ma‘ būdum [A]llāh
Vāḥid-i bi’l-lāh ḥālīḳu’n-nehār
2. Ḥallāk [u] ‘ ālim rezzāḳü’l-ümem
Tevfiḳü’l-ḳadem ḳādirü’l-cebbār
3. Settārü’l-uyüb ġaffārü’z-zünüb
Raḳīḳü’l-[u]mūr vāḳıfu’l-esrār
4. El-ḥalkü’l-vürüd ḥayy-ı lā yemūt
Vācibü’l-vücūd vārişü’l-envār
5. Ḳaviyyü’l-metīn şādīḳu’l-emīn
Rabbü’l-‘ālemīn eşcārü’l-esbār (?)
6. Eş-şemsü ḳamer nūr-ı peygamber
Ḥaydar-ı kemter el-‘ abdü’l-ġaffār

238
İlāhī¹¹³⁰

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Göñül gel Ḥaḳḳa varalım
Diyerek Allāh illā’l-lāh
Derde bir çāre bulalım
Diyerek Allāh illā’l-lāh

¹¹²⁹ bu manzume: - K

¹¹³⁰ bu manzume: - K

2. Sürelim rehber izini
Tutalım mürşid sözünü
Görelim dostuñ yüzünü
Diyerek Allāh illā'[l-lāh]
3. Geçelim bu māsivādan
Yunalım zühd [ü] riyādan
Gide hicāblar aradan
Diyerek Allāh illā' l-lāh
4. Tutup vahdet kūşesini
Kırıp nāmūs şisesini
Bulup ʿ irfān pīşesini
Diyerek Allāh illā'[l-lāh]
5. Olalım Ḥaydara mihmān
Kılalım ʿ aşkıla devrān
Dönelim mest-i ser-gerdān
Diyerek Allāh illā' l-lāh¹¹³¹

74a M

239

İbtidā-[yı] Ğazeli[yāt]
Ḥurūf-ı Elif

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bi-ḥamdi'l-lāh bu şeb şems-i cihān nūr-ı Ḥudā toğdu
Kamu dertlilere dermān ṭabīb-i pür-devā toğdu¹¹³²
2. Açıldı ebr-i gam zulmet saçıldı ʿ āleme rahmet
Mürüvvet menba' -ı şefkat ḥabīb-i kibriyā toğdu
3. Mevce-i baḥr-ı şerī' at gülşen-i rāh-ı tarīkat*
Bülbül-i bāğ-ı ḥaḳīkat imām-ı enbiyā toğdu*
4. Ledünni ʿ ilminiñ kāmı nebīler serve[r]i cāmı
İki cihāniñ sulṭāni ḥātemü'l-enbiyā toğdu*

¹¹³¹ Bu manzumeden sonra yazılan aşağıdaki kıt'a M nüshasının 138 b varakında yeniden yazılmıştır.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

Genc-i esrār-ı ḥaḳīkat neyyir-i burc-ı vefā
Maẓhar-ı feyz-i İlāhī nūr-ı şems-i enbiyā
Rā[h]nümā-yı bāğ-ı cennet kuṭb-ı aḳṭāb-ı Ḥudā
Seyyid Aḥmed Rifā'ī cediti Muḥammed Muşṭafā

¹¹³² bu manzume: - K

5. Zuhūr-ı ism-i a^c zam ^c illet-i gā[’] iyye-i ^c ālem
Sebeb-i mevcūd-ı Ādem ziyā şems-i vefā tođdu
6. Ne ğam bu ümmete Hıydar nebiler şāh[ı] peygamber
Şefi^c -i ^c arşa-ı maşşer Muḥammed Muştafā toğdu

240

Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Rifā^c i Seyyid Aḥmed ḥazretiniñ nām[ı] vālādır
Nice vaşf eylesin zātın dağı a^c lādan a^c lādır¹¹³³
2. Demişler ḥaḳḳına şems-i ḥaḳīḳat zümre-i ^c irfān
^c Uluvv-i şānına nisbet bu ^c ālem zerre-āsādır
3. Anıñ tā ḥaşre dek evşāfını ger eylese taḥrīr
Meşāḥif^c ¹¹³⁴ ḥatt-ı ḥüsnünde muḳābil satr-ı yektādır
4. Ebū'l-^c alemeyn¹¹³⁵ dendi o zātın na^c t-ı şānında*
Ḳudsiyāniñ ser-firāzı ḳuṭb-ı aḳṭāb-ı Hudādır*
5. Ne mümkündür anı dil ile vāşıf ede bir kimse
Yanar vaşfında ḥāme ceddi Muḥammed Muştafādır*
6. Şıfātı ^c alleme'l-esmā¹¹³⁶ cemāl[i] sidretü't-ṭübā
Beşerdir zāhiren [hem] bātını nūr-ı mücellādır
7. Yüzün sür Hıydarā yalvar der-i luṭfundan olma dūr
Mürüvvet kân[ı]dır iḥsān[ı] çoğ mānend-i deryādır

241

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Gel faḳrile faḥr et göñül¹¹³⁷
Geç bu benlik ğavgāsından
Ḥubb-ı sivā ḳahr et göñül
Geç bu şeklik sevdāsından
2. Sırr-ı ḥafı bir genc-i dil
Miftāḥ[ı]dır şabr-ı cemāl
^c Uşşāḳa şor ḳalma sefil
Geç bu kemlik da^c vāsından

74b M

¹¹³³ bu manzume: - K

¹¹³⁴ Yazmada “muşaf” şeklindedir.

¹¹³⁵ Yazmada ^c alemeyn şeklindedir.

¹¹³⁶ “Ve Adem’e bütün isimleri öğretti”, Bakara suresi 31. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili Meali*, s. 49.

¹¹³⁷ bu manzume: - K

3. Leyl [ü] nehār devrān eder
Sitāre vü şems [ü] kamer
İnsān olup bilmek hüner
Geç bu zemmlik nidāsından
4. Üç beş yedi kırıkları bul
Dā'im sükūt bî-zebān ol
Şapıtma rāhı toğru yol
Geç bu dünyā likāsından
5. Gelen gider görmez misin
Gelen bilmez şormaz mısın
Bundan 'ibret almaz mısın
Geç bu çarhıñ āsāsından
6. Uyan bu ħ'āb-ı ğafletden
Ĥalāş ol cāh-ı miĥnetden
Şoyun kālā-yı şıķletden
Geç bu ĥalkıñ verāsından
7. Seyyid Ĥaydar nazm-ı sühān
Güftār eder ĥaķķı 'ayān
Dilerseñ vuşlat-ı cānān
Geç bu 'ālem nizāsından

242

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Biz ezel dedik belā Ĥaķķıñ bize in'āmına
Lafz-ı kenzen aķdem olan luţfuna iĥsānına¹¹³⁸
2. Lā-mekāndır çār-'anāşırdan biridir aşlımız
Süre-i ve'n-necmdir işbāt 'uluvv-i şānına
3. Süre-i seb'a'l-meşānidir Muĥammed Muştafā
Nūr-ı Ĥaķdır zāt-ı Aĥmed şübhe lā-şek beyānına*
4. Biz Muĥammed cedd-i 'āliyiz 'abāya dāĥiliz
Ĥıllarız la'net-hezār āl-i resül düşmānına
5. Geçmişiz ĥubb-i sivādan cümleyi terk eyleyip
Bî-vücūduz lā mekān durduķ ĥuzūr dīvānına
6. Biz ezel ķālū belādan Ĥaķķı işbāt etmişiz
Birdir iķrār ile imān girdik er meydānına

¹¹³⁸ bu manzume: - K

7. H̄āce-i ‘irfāndan aldık ‘ilm-i ledün dersini¹¹³⁹
Ermisiz biz lā-fetānīñ sırrına bürhānına
8. Bir açılmaz genc-i aḥfādır mücessem Ḥaydarā
Sen ḥurūf dü noḡta mürşid müşkilīñ beyānına

243

4 + 4 = 8’li hece vezni

75a M

1. Yıkma ḡalbin[i] kimseniñ¹¹⁴⁰
Rāh-ı Ḥudā gönüldür hū
Daralmasıñ yoluñ seniñ
Seyf-i cilā gönüldür hū
2. Fikri zikri Ḥaḡdır her an
Ḥaḡdan ḡālī degil bir an
Ḥalb-ı mü’min beytü’r-raḡmān
‘Arş-ı a‘lā gönüldür hū
3. Faḡr ile faḡr eyleyen cān
Mevlā iledir her zamān
Ebūbekr ‘Ömer ‘Oşmān
Şāh Murtaẓā gönüldür hū
4. Görünmez dīdede pinhān
Gören de eylemez beyān
İnsān olan eder ‘irfān
Şāh [u] gedā gönüldür hū
5. Çerāḡ-ı nūr-ı imāndır
Mu‘ciz-i sırr-ı bürhāndır
Sāye-i feyẓ-i raḡmāndır
Şems-i vefā gönüldür hū
6. ‘Alleme’l-esmā¹¹⁴¹dır Ādem
Ḥaḡīḡat Ādemden aḡdem
Nūr-ı Ḥudā beyt-i a‘zam
Ḥaḡ Muştafā gönüldür hū
7. Ḥaydar ḡil u ḡālī bıraḡ
İçeri gir durma ıraḡ
Nefsiñ bilen cāndadır Ḥaḡ
Beyt-i Ḥudā gönüldür hū

¹¹³⁹ Yazmada “dersini biz” şeklindedir.

¹¹⁴⁰ bu manzume: - K

¹¹⁴¹ “Ve Adem’e bütün isimleri öğretti”, Bakara suresi 31. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili Meali*, s. 49.

34b K

244

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün¹¹⁴²
 v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Erişmez menzil-i 'aşka şūfīnīñ 'aqlı sākıl ha
Erişse aşlına ermez bu menzil hayli menzil ha
2. Düşün bir kerre şem' iñ aşlını da¹¹⁴³ bir haber eyle¹¹⁴⁴
Neden yanmaqlığa düşdü çü zātı nām-ı nābil ha
3. Anıñ da la'line pervāneler pervāz eder yansın
Ta' accüb şundaki zāhid bu ne hikmet ne 'ākıl ha
4. Gidersin gülşene gūş etmeye şeydāyı bilmezsin
Ne dil söyler ne harf oğur bilir misin be cāhil ha
5. Enel'l-ḥaḳ sırrını fāş eyleyen¹¹⁴⁵ Manşūra şorduñ mu¹¹⁴⁶
Bu 'aşkıñ mācerāsında 'aceb olmuş¹¹⁴⁷ mu kāmīl ha
6. Nesīmī ki ser-ā-pā yüzdüler naḳşını almaḳ çün
Bu da' vā-yı Ene'l-Ḥaḳda ki oldu nāmı şāmīl ha
7. Ferāgat gencīne çok er [de] baş çekmiş amā Ḥaydar
Bilen yoḳ aşlını lākin¹¹⁴⁸ haber vermez bilen bil ha

245

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bezme gelse yār şafā-baḥşende sākī cān ola
Sākī-i cān baḥş odur ki cānıma cānān ola
2. Mey-perest¹¹⁴⁹ olmaya sebep sākī-i meh¹¹⁵⁰-pāredir
Cür' a-ı cām-ı muḥabbet ḳandil-i imān ola

75b M

3. Ülfet-i 'aşḳ u muḥabbet nūr-ı zāt-ı a' zamet
Bu cemā' at zümresinden nice dil pinhān ola¹¹⁵¹

¹¹⁴² Bu manzumenin başında K nüshasında “İbtidā-[yı] Gāzeliyāt Harf-ı Elif” ibaresi vardır.

¹¹⁴³ da: - M

¹¹⁴⁴ eyle: söyle K

¹¹⁴⁵ fāş eyleyen: izhār eden K

¹¹⁴⁶ şordun mu: şor bir kez K

¹¹⁴⁷ olmuş: oldu K

¹¹⁴⁸ lākin: daḫi M

¹¹⁴⁹ perest: fūrūş M

¹¹⁵⁰ meh: māh K

¹¹⁵¹ Bu beyit K nüshasında 4. beyittir.

4. Ehl-i diller şāfınıñ cem^c iyyeti bir özgedir
Bā-ḥuşūs bir ḥāneniñ miḥmān[1] kim¹¹⁵² sulṭān ola¹¹⁵³
5. Men ^c aref¹¹⁵⁴ sırrın eger bildiñse gel şāf cem^c ine
Gir ḥaḳıḳat meclisine¹¹⁵⁵ şoḫbetiñ ^c irfān ola
6. Gözle¹¹⁵⁶ rāhiñ cān gözüyle şaşma a^c mālār gibi
Mürşid-i zāt-ı Ḥudā bul¹¹⁵⁷ rehberiñ merdān ola
7. Zāt-ı Aḥmed nūr-ı Ḥaḳdır kıblegāh-ı ^c āşıḳān¹¹⁵⁸
Beş yedi ondört ḥurūfuñ nüḫşası insān ola¹¹⁵⁹
8. Taḥt-ı bādır cümleden evvel şonunda gene bā
Ḥaydarā nüḫ et muḥabbet cür^c asın imān ola

35a K

246

Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey cefā-cū cevre mā[?]il dil-rübā¹¹⁶⁰ küsdüm saña
Dil verip oldum saña ben¹¹⁶¹ mübtelā küsdüm saña
Boş yere yalvarma bi'l-lāhi barışmam sevdiğim
Ey felek meşrepli dilber bī-vefā küsdüm saña
2. Bir zamān mecbūruñ¹¹⁶² oldum terk edip cān varımı¹¹⁶³
Güş edenler raḥm ederdı¹¹⁶⁴ benim āh u¹¹⁶⁵ zārımı
Rāhına koydum idi bu cānımı hem varımı¹¹⁶⁶
İstemem şimden geri ey pür-cefā küsdüm saña
3. Yanar idim rüz [u] şeb ḥasretligiñle bir zamān
Görmesem bir an cemālīñ şabra ḳalmazdı dermān*
Başıma odlar yaḳıp Mecnūnuñ¹¹⁶⁷ oldum nāgehān
Şimdi Leylā olsañ etmem merḥabā küsdüm saña

1152 kim: ki M

1153 Bu beyit K nüshasında 3. beyittir.

1154 “Kendini bilen Rabbini bilir” El Aclūnî, *Keşfü'l-Hafā (I-II)*, C. II, .234

1155 gir ḥaḳıḳat meclisine: bu ḥaḳıḳat meclisinde K

1156 gözle: izle K

1157 Ḥudā bul: Ḥudādan K

1158 zāt-ı Aḥmed nūr-ı Ḥaḳdır kıblegāh-ı ^c āşıḳān: vech-i Ādemdir mu^c ayyen kıble-gāh-ı ^c ārifān K

1159 ola: - M

1160 dil-rübā: dilberā K

1161 ben: çün M

1162 mecbūruñ: mecbūrum M

1163 terk edip cān varımı: eyleyip terk varımı M

1164 ederdı: ederdı bu K

1165 u: - K

1166 koydum idi bu cānımı hem varımı: koydumdu cānım mālımı hep varımı K

1167 Mecnūnuñ: Mecnūnum M

4. Hāydarı kıldıñ zebūnuñ firqat üzre¹¹⁶⁸ ey melek
Çok temennî eyledim ‘ömrüm saña āh ederek
Boşuna gitdi hayıflar çekdiğim bunca emek
Şimdicek cānā gerekmezsin¹¹⁶⁹ bana küsdüm saña

247

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey birāder çe koned endiše-i kār-ı fenā
Sen mi qaldıñ bu fenā mülküne quracaq binā¹¹⁷⁰
2. Bülbülüñ hengāmesi bir gül içündür ey peser
‘Ārif ol sil dāde-i eškiñ yeter bu pend saña¹¹⁷¹

76a M, 35b K

3. ‘Ālem-i gerdün içinde qalmamış bir¹¹⁷² ehl-i dil
Bezm-i cānānda¹¹⁷³ dil-i şūrīdeye geldi ğınā
4. Aldanıp her gördüğün yada küşād etme şafıñ
Genc-i esrārı gözet pek¹¹⁷⁴ olmaya fāş her yaña
5. Qalmadı bu dehr içinde bil¹¹⁷⁵ şadākat edecek
Dūd-ı āhımdan [da] ğayrı bulmadım yār-ı vefā¹¹⁷⁶
6. Qapladı zūlmet bu kevnı oldu tārīk şeb mişāl
Hāydarā günden güne bulmağdadır¹¹⁷⁷ ‘ālem fenā

248

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün
v v - - / v v - - / v v - - / v v -

1. Arqadaş zehri şunar sākī-i devrān baña
Gül-i aḫmer görünür aḫker-i sūzān baña
2. Deşt [ü] şaḫra-yı cünün gözlerime gülşendir
Gülyābāni görünür serv-i ḫırāmān baña
3. Gün-be-gün ḫāl-i cününüm beter olmağda benim
Şimdi Mecnün-ı cihān olmada ḫayrān baña

¹¹⁶⁸ üzre: ile M

¹¹⁶⁹ Her iki nüshada da “Gerekmezsin şimdicek cānā” şeklindedir.

¹¹⁷⁰ Her iki nüshada da “bükā / baña” şeklinde yazılmıştır.

¹¹⁷¹ bu beyit: - M

¹¹⁷² qalmamış bir: qalmadı h[ī]ç M

¹¹⁷³ cānānda: dildārda K

¹¹⁷⁴ gözet pek: gözetle M

¹¹⁷⁵ dehr içinde bil: dehr-i felekde M

¹¹⁷⁶ ğayrı bulmadım yār-ı vefā: meded yol bulmadım h[ī] bir yaña K

¹¹⁷⁷ bulmağdadır: bulmağda bu K

4. Yok mudur merhametiñ ey şeh-i 'ālī-şānım
Dost düşmān baqışır mı ola ḥandān baña
5. Devr-i la' linde ne mümkün ede Ḥaydar mey[i] terk
Gerçi çok söylediler nice¹¹⁷⁸ müselmān baña

249

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim bir serv-ḳadd dildāre oldum mübtelā
Çeşm-i āfet ḳadd-i mevzūn lebleri ḥayvān-ı mā
2. Her ḳaçan gelse yanıma serv-i revānım¹¹⁷⁹ benim
Ḥāk-i pāyinde aniñ çün eylerim cānım¹¹⁸⁰ fedā
3. Böyle lāyık mı efendim bendene cevır eylemek
Sine pür-ḡam dīde pür-nem' aşḳ[1] bir özge belā
4. Yek nigāhla¹¹⁸¹ bend edenden çün hevā-yı zülfüne
Vaṭan[1] ḥasretde bārī ḳılma maḥbūs-ı cefā

36a K

5. Terk eder ' aşıḳlarıñ ḥükmünde nūş-ı bādeyi
Devr-i la' līnde biraḳma Ḥaydarı sen¹¹⁸² bī-nevā

76b M

250

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dilberā ebrū hilālīñ ' āleme verdi ziyā
Eyledi pür-nūr cihānı nūr-ı vechiñ bī-nihā¹¹⁸³
2. Sāye-i mehtāb-ı ḥüsnünde ḳurulmuş¹¹⁸⁴ bezm-i mey¹¹⁸⁵
Sāḳīler şahbā şaçar cām-ı lebiñ ḥayvān-ı mā¹¹⁸⁶
3. Çünkü ol kākül-i küfrüñ tārına bend olmuşum¹¹⁸⁷
Anıñ içün nūr-ı imānım yanar şubh u¹¹⁸⁸ mesā

¹¹⁷⁸ nice: ḥ^voca M¹¹⁷⁹ serv-i revānım: āh ki cānım K¹¹⁸⁰ aniñ çün eylerim cānım: ḳılarım cānımı cānā M¹¹⁸¹ nigāhla: nigāhda K¹¹⁸² sen: yār M¹¹⁸³ nūr-ı vechiñ bī-nihā: neyyir-i şevḳin şehā M¹¹⁸⁴ ḳurulmuş: ḳulmuş M¹¹⁸⁵ mey: dil M¹¹⁸⁶ cām-ı lebiñ ḥayvān-ı mā: cām-ı leb-i la' līñ şahā K¹¹⁸⁷ küfrüñ tārına bend olmuşum: küfrüne gönül bendedir M¹¹⁸⁸ u: - M

4. Ben bu 'aşkı vā' izā biñ pend ile kılmam¹¹⁸⁹ ferāğ
La' l-cüy iken sirişkim mey şunar 'ayn-ı ĩsā¹¹⁹⁰
5. Rinde-i mest [ü] ĥarābātım bugün ben Ĥaydarā
Çarĥ-ı zerrinde [de] bir dürr rehberim Kāzım Mūsā

251

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Cemāliñ şem' [i] ey dilber ziyālandırdı dil şehrin
Sürüp fırkat çerāğını şu' ālandırdı dil şehrin
2. Açıldı zulmet-i ġamdan sarāy-ı şehr ü dil-kāĥım¹¹⁹¹
Fiğān [u] nāle-i muṭrib¹¹⁹² şafālandırdı dil şehrin
3. Ğam u cevru¹¹⁹³ sitem zerre ġubārı ħalmanıdı ħaṭ' ā¹¹⁹⁴
Silip süpürdü ġam pāsım vefālandırdı dil şehrin¹¹⁹⁵
4. Kūşād-i yāsemin reyĥān şaĥāyık baĥş edip¹¹⁹⁶ būyun¹¹⁹⁷
Fem¹¹⁹⁸-i la' l [ü] leb-i cānān reĥālandırdı dil şehrin
5. Tīmār eyler göñül bāğıñ efendim bāğbān-ı 'aşĥ¹¹⁹⁹
Açıldı hep şükūfeler¹²⁰⁰ şafālandırdı¹²⁰¹ dil şehrin
6. Ğarīb Ĥaydarıñ şād eyleyip¹²⁰² vīrāne ġam-ğāñıñ
Çerāğ-ı vaşlıla cānān¹²⁰³ ziyālandırdı dil şehrin

36b K

252

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Āĥ kim bu çarĥ-ı gerdūnuñ cefāsı cānıma
Geçdi taĥ etdi dil-i mecrūĥuma ĩmānıma

¹¹⁸⁹ kılmam: etmem K

¹¹⁹⁰ iken sirişkim mey şunar 'ayn-ı ĩsā: eder sirişkim nūr-ı çeşm-i enbiyā M

¹¹⁹¹ şehr ü dil-kāĥım: ħalb eyvānım M

¹¹⁹² muṭrib: şeydā M

¹¹⁹³ u: - K

¹¹⁹⁴ ħaṭ' ā: aşlā K

¹¹⁹⁵ şehrin: - M

¹¹⁹⁶ edip: eder M

¹¹⁹⁷ būyun: rengin K

¹¹⁹⁸ fem: ruĥ K

¹¹⁹⁹ göñül bāğıñ efendim bāğbān-ı 'aşĥ: bu bāğ bāğbān-ı 'aşĥ bulmaya keşret K

¹²⁰⁰ açıldı hep şükūfeler: ħaranfil lāle sünbüller K

¹²⁰¹ şafālandırdı: şaĥālandırdı M

¹²⁰² eyleyip: eyledi K

¹²⁰³ çerāğ-ı vaşlıla cānān: begim vuşlat çerāğıyla K

2. Bağladı dört yanımı ğam leşkeri kol kol gelip¹²⁰⁴
Nice şekvā eyleyim hālīm varıp sultānıma
3. Bister-i ğamda zebūn-ı derd-i mār etdi beni
Yoğ medārım ki varam imdād için yārānıma¹²⁰⁵
4. Sīnemi göz göz delip tā kıldı cigerde karar
Tir-i müjgān[ı] nişān eyler¹²⁰⁶ dil-i nālānıma
5. Hīç amān vermez kıyar cāna o hūnī¹²⁰⁷ pūr-cefā
‘Aşğ yarar cellād-ı çeşmi girmege bu kıanıma
6. Bülbül-i şeydā mişāl zārımla zevğ etmek için
Bezm olur tağım tağım ‘ālem gelip gülşānıma
7. Haydarā bir mehlikānıñ cür‘ asın nüş eyledim
Aymazım tā haşre dek oldur sebep mestānıma

77a M

253

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Fāriğ ol hūb sevmeden ey dil¹²⁰⁸ yeter bir yār saña
Aldırırısın elde varıñ bu cihān ağıyār saña
2. Künc-i vaḥdetde sükūt et ço desinler bī-zebān
Kıl tefekkür kudret-i Hağkı yeter güftār saña¹²⁰⁹
3. Şubḥ[a] dek şeydā mişāl¹²¹⁰ [sen] āh feryād etmediñ
‘Ālem-i ḥāmūşda dā’im ol yeter eş‘ār saña¹²¹¹
4. Nüş edip¹²¹² cām-ı cefāyı dest-i hūn-rizden bugün¹²¹³
Sırr-ı aḥfādān erişir¹²¹⁴ vuslat-ı dīdār saña
5. Giy melāmet hırkasın terk et sivānıñ kaydını¹²¹⁵
Tāc-ı teslīm köhne ‘abā ḥil‘at-i hünkār saña

¹²⁰⁴ gelip: benim K¹²⁰⁵ yārānıma: sultānıma K¹²⁰⁶ eyler: endāz K¹²⁰⁷ hūnī: hūn K¹²⁰⁸ dil: - K¹²⁰⁹ kıl tefekkür kudret-i Hağkı yeter güftār saña: keşf-i mülk-i melekūtda olan eş‘ār saña K¹²¹⁰ mişāl: gibi M¹²¹¹ ‘ālem-i ḥāmūşda dā’im ol yeter eş‘ār saña: ‘ālem-i lāhūtdaki seyrān yeter gülzār saña K¹²¹² edip: et M¹²¹³ dest-i hūn-rizden bugün: verme ağıyār destine M¹²¹⁴ erişir: erişe K¹²¹⁵ et sivānıñ kaydını: eyle gel māsivāyı K

6. Būy-ı aşkıla dimāğın kıl mu' attar ey peser
Cür' a¹²¹⁶-ı cām-ı Ene'l-Ḥaḫdan¹²¹⁷ ere ikrār saña
7. Mürşid-i kāmilden al ders ḥāl ola her müşkilin¹²¹⁸
37a K Degmeye derseñ¹²¹⁹ muḥālif Ḥaydarā rüzgār saña

254

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Erdi faşl-ı gül bu dem¹²²⁰ zevk etmeniñ dil¹²²¹ kām[1]dır
'Ayš u 'işret mevsimi evvel bahār eyyām[1]dır
2. Tab' a lezzet baḫş eder meclisde elvān lāleler
Goncalar açmış¹²²² dehāniñ 'andel[i]b hengām[1]dır
3. Sākiyā kalk rakşa gir çarḫ eylesin dīvāneler¹²²³
Muḫrib[i]-zenler muḫabbet bezminiñ imām[1]dır
4. Kef saçar bāde ḥicābından ḫadeḫ içre begim
Durma nüş eyle hemān bu cām muḫabbet cām[1]dır
5. Ḳaşr-ı gülşende oḫur bülbül seherde¹²²⁴ erḡanün
'Aşık-ı dildāreye¹²²⁵ Ḥaḫḫın bu bir in'ām[1]dır
- 77b M 6. Bezme gel zevk edelim bu faşl-ı güldür Ḥaydarā
Hem güzel şayd etmeniñ mevsimidir¹²²⁶ eyyām[1]dır

255

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ḥasret-i la' liñle dil şubḫ [u] mesā ağlar yanar
Tutuşup sūz-ı ruḫuñla cān şehā ağlar yanar
2. Görmeyeliden beri ḥürşid-i ḥüsnün ey şanem
Ḳalmadı çeşmimde zerrece¹²²⁷ ziyā ağlar yanar

¹²¹⁶ cür' a: ḫabbe K¹²¹⁷ Ene'l-Ḥaḫdan: ḫaḫīḫatden M¹²¹⁸ ḥāl ola her müşkilin: ledün işbātını M¹²¹⁹ derseñ: zerre K¹²²⁰ bu dem: gönül M¹²²¹ dil: bu M¹²²² açmış: açdı M¹²²³ gir çarḫ eylesin dīvāneler: çık çeksın şurāḫī ḡulgulu K¹²²⁴ seherde: seherī M¹²²⁵ dildāreye: dildārelere M¹²²⁶ güzel şayd etmeniñ mevsimidir: vişāl-i yāre ermek mevsimi M¹²²⁷ zerrece: fer ḫadr M

3. ‘Aşk [u] sevdā leşkerin kol kol yürüdü üstüme
Kal‘ a-ı cismimdeki¹²²⁸ murğ-ı hümā ağlar yanar
4. Korkarım bu ‘ālemi sūzān eder nārım benim
Alev-i āhımla bu¹²²⁹ ‘arş [u] semā ağlar yanar
5. Olalı sırr-ı elest bezmine¹²³⁰ cānım āşinā
Manşūr-āsā dār içün dil Hāydarā ağlar yanar

256

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

37b K

1. Tārumār olmuş yatar dil bāğımñ ra‘ nāları
Kāralar giysin gönüller çıkarıp dībāları
2. ‘Ālem-i hayretde kaldı ehl-i ‘aşk bu firqate
Lerze-nāk oldu gönüller şehriniñ¹²³¹ ebnāları
3. Çün muhibb-i hānedāna etdi bu keşret-i meyl
Zār zār ağlar gam-ı hicrile ‘aşk şeydāları
4. Göz göz etdi sīnemi tīg-ı elem nīze-i gam
Tā oñulmaz¹²³² haşre dek bu gönülümün yaraları
5. Ne ferāh şimden geri muhibb-i āle Hāydarā¹²³³
Esdı bir bād-i fenā¹²³⁴ şoldurdu nev¹²³⁵-ğoncaları

257

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Cānına cānān şarıp sır açma nā-ehl olana
Bir gün olur ki o da sırrıñ açar cānānına¹²³⁶
2. Dillere destān olup rüsvā-yı ‘ālem olasın
Başına bir gelmedik kalmaz felāketler dilā
3. Her kime kıldıñ ise iyilik sen andan kıl hāzer
‘Ākıbet kemlik erişe ey peser andan saña

¹²²⁸ cismimdeki: cism ü tenimde M¹²²⁹ alev-i āhımla bu: alev ü sūz-ı āhımla M¹²³⁰ bezmine: bezminde M¹²³¹ gönüller şehriniñ: kamu dil kaşrıñ K¹²³² oñulmaz: olunmaz M¹²³³ muhibb-i āle Hāydarā: bu Hāydar-ı gam-ı hāreye K¹²³⁴ fenā: hāzān M¹²³⁵ nev: dü K¹²³⁶ olur ki o da sırrıñ açar cānānına: ola ki o da cānānına sırrıñ aña K

78a M

4. Zīrā meşhūrdur iyilik edene kemlik ezel
Olagelmişdir bu  alem bulalı beri be ā¹²³⁷
5. Sen dehān a ıp deme e rāfa h lim ş yledir¹²³⁸
Şabr ile eyle tevekk l H k sa a bir dem kıla
6.  urret 'l' ayn-ı hab bu'l-l ha neler¹²³⁹ kıldılar
M 'min olanı  kederden  albi¹²⁴⁰ h[ ]  kurtulmaya
7. Y z  evirme gel H d dan  ayre ey d v ne dil¹²⁴¹
 ıl m n c t z t-ı H k a¹²⁴² her i in  s n ola
8. H ydar   alem ne derse  o desin sen h m ş ol
 on demi pi m n olup etdiklerinden utana

258

F ' il t n / F ' il t n / F ' il t n / F ' il n

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

38a K

1. Aldı  aqlımı ba ımdan [bu] iki h b dilber y ¹²⁴³
Birisini  ism[i] A med biri  sm 'il H d 
2. O unur  sm ' il n h sn nde ve'ş-şems  şik r
Per emi ve'l-leyli alnı A medimi  ve'[d]-du a
3. Vu latı Mi' r cdır  u  a ına  sm ' il n
Ma' den-i c d¹²⁴⁴ [u] keremdir¹²⁴⁵ A medim mihr-i vef 
4. N r-ı v hiddir cem li Ő bhesiz  sm ' il n
A medim z t-ı h k kat maz har-ı sırr-ı H d 
5.  a ları  sm ' il n Ő k 'l- amerdir  ıl n zar
Lebleri  b-ı z l ldir A medi ¹²⁴⁶ h yv n-ı m 
6.  te -i  a  ı beni  sm ' il n s z eyledi
A medim bir mer ametli p di  h etmez cef 

¹²³⁷ Her iki n shada da "ba a / b k " Şeklinde yazılmı tır.

¹²³⁸ h lim Ő yledir: Őa ın h l Şu bu K

¹²³⁹ hab bu'l-l ha neler: res le ne cef lar K

¹²⁴⁰  albi: g n l M

¹²⁴¹ gel H d dan  ayre ey d v ne dil:  ayre H d dan iste c mleyi M

¹²⁴²  ıl m n c t z t-ı H k a: Şub  dek eyle m n c t K

¹²⁴³ dilber y : dilber  M

¹²⁴⁴ c d: c y K

¹²⁴⁵ keremdir: kerem M

¹²⁴⁶ A medi : A medimi  K

7. Gerçi çokdur ‘aşıkı İsmā‘iliñ ey Haydarā
Aḥmedim geçmez gedādan rāhına cānım fedā

259

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Dil oldu saña mübtelā kemān ebrū¹²⁴⁷ ne bu edā
Esīr-i ‘aşk edip Mevlā beni kıldı saña¹²⁴⁸ fedā
2. Kesildim nān u nemekden seni tebessüm etmekden
Sirişkim ile la‘l renkden boyansa da ne ğam deryā
3. Firāḳ-ı āh [u] zārımla ḳul oldum saña varımla
‘Alev-i ‘aşḳ-ı nārımla tuḫuşsa da ne ğam mīnā
- 78b M
4. Dūr oldum rüy-ı māhımdan efendim ḳiblegāhımdan
Benim bu āh u vāhımdan yıkılsa da ne ğam dünyā
5. Ruḫuñ pervānesi oldum ḳaşıñ dīvānesi oldum
Gözüñ mestānesi oldum gülmesem de ne ğam baña*
6. Kitāb-ı ḫüsnüñü dilber oḳudum eyledim ezber
Yazılmış sūre-ı kevşer görünmez āşikār ḫālā
7. Saçıñ ve‘l-leyli ey ‘āfet yüzüñ şems [ü] kamer ḫal‘ at
Görenler bend olur elbet bu ḫāl-i la‘ liñi¹²⁴⁹ ḫamrā
8. Saña ‘ālem ḳamu bende nice ḳul olmayım ben de
Hezār olsa cānım tende ederdim ḳamusın fedā
- 38b K
9. Bu Haydar saña efkende ḳabül et sen de ḳıl bende
Taḫammül ḳalmadı tende meded ey maḫbüb-ı Mevlā

260

Ḥurūfū‘l-Bā¹²⁵⁰

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Neyledim cānā saña ben eylediñ beni ḫarāb
Sīne-i tennūr içinde cigerim etdiñ kebāb
P[ī]ç u tāb oldu miyānım ḳalmadı zerrece tāb
El-amān eyle meded senden kerem yā Rabbi rāb

¹²⁴⁷ ebrū: ebr K

¹²⁴⁸ Her iki nüshada da “saña kıldı” şeklindedir.

¹²⁴⁹ la‘ liñi: la‘ liñ ey

¹²⁵⁰ ḫurūfū‘l-bā: ḫarfū‘l-bā M

2. Bu vücūdum mülkünüñ şāhı gönül¹²⁵¹ mehpāresi
Çāresiz bir derde düşdüm oldum ‘aşk¹²⁵² āvāresi
Şimdi ta‘n eyler beni ‘ālem nedir bir¹²⁵³ çāresi
Geçmedi bir sâ‘atim bu dehr içinde¹²⁵⁴ neş‘e-yāb
3. Gün-be-gün artar enīnim eksik olmaz ğamla k[i]ç¹²⁵⁵
Derd [ü] miñnet leşkeri kalb-i ferāhım¹²⁵⁶ kıldı h[i]ç
Hün-ı ekşim cüş eder şubh [u] mesā¹²⁵⁷ mişl-i Meriç
Dūd-ı āhımdan kararđı¹²⁵⁸ mäh-ı enver āfitāb
4. Haydarā terk eyleyip¹²⁵⁹ sildim gönülden¹²⁶⁰ defteri
Māsivā-yı zer için etmem derünī¹²⁶¹ kederi
İstemem şimden geri kālā-yı vaşl-ı dilberi
Pādişāh-ı bī-zevāle eyledim ben intisāb

79a M

261

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dād-ı Hāğ [e]st nüş künem şeb be şūfi in şarāb
Neş‘e-yāb bād dil şikest muṭrib dāred mızrāb*
2. Mevsim-i evvel bahār hengām-ı gül [e]st ey peser
Na‘ra-ı şeydā şafā bahşende bezm¹²⁶²-i bī-hesāb
3. Bī haber est zāhid-i hār ‘aşk ez mā ey peser
Sāķiyā dāred leb-ā-leb cām-ı zer¹²⁶³ in dil hārāb
4. ‘Aşğ rā şūfi ne dāred ülfet-i hūbān-ı ü¹²⁶⁴
Mī-nümāyed nağş-ı dil-envār ez-‘aşğ[ı] şehāb¹²⁶⁵

39a K

¹²⁵¹ mülkünüñ şāhı gönül: mülküne şāh-ı cihān M
¹²⁵² çāresiz bir derde düşdüm oldum ‘aşk: şaldı bir āteş ki oldum ‘aşkıniñ M
¹²⁵³ bir: - K
¹²⁵⁴ geçmedi bir sâ‘atim bu dehr içinde: geçdi ‘ömrüm hayfā h[i]ç olmadı dil M
¹²⁵⁵ ğamla k[i]ç: ğamdan h[i]ç K
¹²⁵⁶ kalb-i ferāhım: bükdü miyānım M
¹²⁵⁷ cüş eder şubh [u] mesā: durmaz aqar rüz şeb K
¹²⁵⁸ kararđı: şarardı K
¹²⁵⁹ eyleyip: eyledim K
¹²⁶⁰ gönülden: deründan M
¹²⁶¹ etmem derünī: çekmezim aşlā K
¹²⁶² bezm: bezme M
¹²⁶³ zer: nev K
¹²⁶⁴ ülfet-i hūbān-ı ü: muķbil-i ‘ind-i ān K
¹²⁶⁵ nağş-ı dil-envār ez-‘aşğ[ı] şehāb: ān munağğaş cām rā Cem est türāb K

5. 'İnd-i Yezdān muḳbil [e]st 'aşḳ-ı ḥaḳīkī ey peser¹²⁶⁶
Nīst ḳıymet cāhilān rā 'āşıḳān mişl-i tūrāb¹²⁶⁷
6. Sū-be-sū 'āşıḳ güzār-est bī- sūhan sevdā-yı yār¹²⁶⁸
Dü-cihān 'ayn est ne-dāred Ḥaydarā nūş kün¹²⁶⁹ şarāb

262

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Rinde-i mest [ü] ḥarābātım bugün nūşem şarāb
Āh baña besdir cihānda ne benim laḥm-ı kebāb
2. Zāhidā pīr-i muḡāna zūhdü ḳıldım ben¹²⁷⁰ fūrūḥt
'Aşḳıla biryān olup 'ālemde oldum¹²⁷¹ neş'e-yāb
3. 'Āşıḳ-ı şūrīdeyim feryād zārım gūş eden
Zann eder 'uşşāḳ felek tıtdı nev bir¹²⁷² mızrāb*
4. Men Ene'l-Ḥaḳ cāmını nūş etmişim¹²⁷³ çoḳdan beri
Resen-i cevri ü cefā-beste gönülde pīç u tāb
5. Āb-ı Ḥızr ārzū ederseñ şūfiyā bu fi'l ile
Elde tesb[i]ḥ gözde sürme pāy öpersin şab şab
6. Demedim ḥordur şaḳın şüretde Ḥaydarı görüp¹²⁷⁴
Sīretin gör ḳalb gözün aç¹²⁷⁵ neyiyor ol āfitāb

263

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ebruvān-ı yārdır zāhid¹²⁷⁶ bizim miḥrābımız
Eşḳ-i ḥün-ālūd için¹²⁷⁷ bu dīdeler mizābımız

¹²⁶⁶ 'aşḳ-ı ḥaḳīkī ey peser: 'āşıḳ çü zer mānend-i kān K

¹²⁶⁷ tūrāb: kitāb K

¹²⁶⁸ bī- sūhan sevdā-yı yār: sevdā-yı ḥabīb K

¹²⁶⁹ 'ayn est ne-dāred Ḥaydarā nūş kün: çeşm ne-dāred nūş kün Ḥaydar M

¹²⁷⁰ ben: men M

¹²⁷¹ 'ālemde oldum: oldum derūnī M

¹²⁷² tıtdı nev bir: şevḳa tıtdı K

¹²⁷³ etmişim: eyledim K

¹²⁷⁴ şaḳın şüretde Ḥaydarı görüp: bu Ḥaydar şüretim görüp benim K

¹²⁷⁵ sīretin gör ḳalb gözün aç: sīretim gör gel bu şeb bir K

¹²⁷⁶ zāhid: zūhd M

¹²⁷⁷ ālūd için: ālūdedir M

2. Z̄ulmet-i ğamdan āzād oldu dil-i āzādemiz¹²⁷⁸
Gülşen-i rüyunda yāriñ var bizim mehtābımız
3. Keşti¹²⁷⁹-i ten bir gün elbet ğarķ olur bahr-ı ğama
Hiç ħalāş ümīdi yok zīrā cihān girdābımız

79b M

4. Rāh-ı ‘aşkı sen ne şandıñ aç gözün ey bü’l-heves
Yār derdi çekmege yoķdur bizim hiç tābımız

39b K

5. Vā‘ iziñ çeşminde nem yok ta‘ n eder ‘aşk ehlini
Lālezār etdi cihānı çeşm-i pür¹²⁸⁰-hūnābımız
6. Tavrını çarķ-i denīniñ añladıñ mı¹²⁸¹ Hāydarā
Sicn-i hicre kayd¹²⁸² olunca oķ dedi aħbābımız

264

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Çarķ-ı dūnuñ ‘ādetidir ehl-i ‘irfāna ‘azāb
Gülşen-i bāĝ-ı şafāya esdirir bādı ħarāb
2. Görmedim bir ehl-i dil ‘ālemde ki ħandān ola
Bī-sebebsiz āh ile cān u teniñ eyler kebāb
3. Ebr-i ğam dā’im bize yaĝdırmada bārān-ı āh¹²⁸³
Yok gönülde fikrimiz maħbūb seyr-i māhtāb
4. Kūşe-i ħayretde herkes ser-fürū etmektedir
Görse bilmez bir birin ħalķ gūyiyā yevmü’l-ħesāb
5. Burc-ı menħūsuñ yedinde āh feryād eyleriz
Hūāne-i gerdūn içinde olmadım hiç neş’e-yāb
6. Hāydarā kalma tehī dost bu fenā mülkünde gel
Bir pīr-i muĝāna tūtul kıla cismiñ piç ü tāb¹²⁸⁴

¹²⁷⁸ āzādemiz: āzādımız M¹²⁷⁹ Her iki nüshada da “keşte” şeklindedir.¹²⁸⁰ pür: bu M¹²⁸¹ añladıñ mı: añlayınca M¹²⁸² kayd: bend K¹²⁸³ āh: öf K¹²⁸⁴ K nüshasında “Tutul bir pīr-i muĝāna kıla cismiñ piç ü tāb” Mnüşhasında ise “İntisāb et ferzend-i pīr-i muĝāna intisāb” şeklindedir.

265

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Gördüler başın egerken la' liñe mīnāyı heb
Dökdü eşkinden derünunda olan şahbāyı heb
2. Dilde ' aşkıñ gizlemekden bulmadım bir fā'ide
Gördüler kāfir raķīb ile olan ğavġāyı heb
3. Bir nigāhla gözleriñ¹²⁸⁵ mest eyledi ' ayıkları
Devr-i la' liñde bıraķdıķ bāde-i ħamrāyı heb
4. Yāre beñzer var mıdır bir leb-i sürġ gördüñ mü h[ī]ç
Ser-te-ser gezdiñ ħolaşdıñ ' ālem ü dünyāyı heb
5. Yād olan ' ālem dilinde şimdicek bir Ħaydarı
Ħalk unuttu kışşa-ı Mecnūn ile Leylāyı heb

40a K
80a M

266

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey gül-i şad-berg bugün¹²⁸⁶ kıldıñ miyānım piç u tāb
' Āķıbet şayd eylediñ murġ-ı dile ħurup ħolab
2. Ziyet-i ' ünvanıña ' aşık seniñ üftādelər
Cānıla emsem lebiñ öpsem yüzüñü şab şab¹²⁸⁷
3. Bilmezim cürmüm nedir n'etdim saña ey pādīşāh¹²⁸⁸
' Arz edem ħālim deyü geldim saña ey āfitāb¹²⁸⁹
4. Ħazret-i Meryem aña rūġu için eyle ' aķā
' Ārız-ı la' liñden özge istemem ġayrı şarāb
5. Ğamze-i cellādına lertzānedir murġ-ı göñül¹²⁹⁰
Rāzī mı bu cevre ' ay yüregi¹²⁹¹ kıldıñ intihāb
6. Zülfünü ħop eyleyip geldikçe bezme nāzıla¹²⁹²
Lerze-yāb olur vücūdum ħalmadı sīnemde¹²⁹³ tāb

¹²⁸⁵ gözleriñ: güzellerin K¹²⁸⁶ bugün: bu rüz K¹²⁸⁷ yüzüñü şab şab: yüzüñ mānend-i āb M¹²⁸⁸ cürmüm nedir n'etdim saña ey pādīşāh: nedir günāhım cürmüm ey şāh-ı kerem K¹²⁸⁹ ey āfitāb: dökdürme āb K¹²⁹⁰ cellādına lertzānedir murġ-ı göñül: cellādınñ lertzānesi şeydā-yı dil M¹²⁹¹ yüregi: yüregi ki K¹²⁹² geldikçe bezme nāzıla: etdikçe reftār ey peri K¹²⁹³ sīnemde: sīnede K

7. Sīnemi çāk eyledi şimşir-i ' aşkıñ ey şanem
Dūd-ı āhımdan niķāb bend etdi¹²⁹⁴ mähla¹²⁹⁵ āfītāb
8. ' Āşıka lutfuñla ihsān¹²⁹⁶ eyle vuşlat bāğını
Zerrece¹²⁹⁷ cevır etmeye vermez cevāb bu dört kitāb
9. Āh feryād eylemek lāyık mıdır şeb-tā-seher
Bülbül-i zār olmuşum yok Ĥaydarā bende de¹²⁹⁸ tāb

267

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ĥasretiñle kıddimi kıldı felek āh p[ī]ç u tāb
Süz-ı fırkatle ciğer oldu derūnumda kebāb
2. Āh zārım gūş edenler Ĥaķķa eylerler niyāz
Kıl kerem yā Rabbi bu merd¹²⁹⁹-i ġarīb ĥāl-i ĥarāb
3. Dūd-ı āhım ' arşa erdi heft-sirācdır (?) gibi
Zulmet-i ġamda semā şarardı yandı¹³⁰⁰ āfītāb
4. Bī-vefā zālildir āh çarĥ-ı felek rahm eylemez¹³⁰¹
Gün-ā-gün cevır ile eyler bu dil-i māra ' azāb
- 40b K
5. Tīğ-ı ġamla sīnemi biñ pāre kıldı ' āķıbet¹³⁰²
Şimdi¹³⁰³ göz göz etmek ister tır-i müjgānla m[ī]zāb¹³⁰⁴ (?)
6. Kendime kendim acır kendim yanar kendim yaķar
Yok tābīb-i destgirim ki kime edem ĥitāb
- 80b M
7. Sırrına nā-puĥteler sırdāş olursa ey gönül¹³⁰⁵
Ĥaydarā bī-çāreveş kıddiñ kılarlar¹³⁰⁶ p[ī]ç u tāb

¹²⁹⁴ etdi: oldu M¹²⁹⁵ mähla: mäh K¹²⁹⁶ ihsān: in'ām K¹²⁹⁷ zerrece: zerre-veş K¹²⁹⁸ olmuşum yok Ĥaydarā bende de: eylediñ bu Ĥaydarā kılmadı M¹²⁹⁹ merd: merde K¹³⁰⁰ yandı: mäh u M¹³⁰¹ zālildir āh çarĥ-ı felek rahm eylemez: zālিমış āh zerre vefāya meyl yok M¹³⁰² ġamla sīnemi biñ pāre kıldı ' āķıbet: ġamzesiyle şad-pāre kıldı sīnemi M¹³⁰³ şimdi: bir de M¹³⁰⁴ tır-i müjgānla m[ī]zāb: ġamze-i cellād-me'āb (?) K¹³⁰⁵ sırrına nā-puĥteler sırdāş olursa ey gönül: ser-pā nā-puĥteler sırrına sırdāş olmasın K¹³⁰⁶ kılarlar: ederler K

268

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ḥasret-i dildārla ' aşık rüz [u] şeb ağlar gezer
Terk edip nāmūs [u] ' arı bî-edeb ağlar gezer
2. Lerze-nāk oldu kamu dil kaşrınıñ ebnāları
Ḳal' a-ı cism [ü] tenimde zulm-ı teb ağlar gezer
3. Ğonca-ı la' l [ü] ruḥ-ı dildār için şeb-tā-seḥer
' Andel[ī]bler ḥüzn ile durmaz bî-tāb ağlar gezer
4. Bezm-i ' uşşāka eger hemdem olursa o peri
Muṭrib ü sākī-i cān-baḥş neş'e-yāb ağlar gezer
5. Göz göz oldu ' aşkıla nāy-āsā sīnem¹³⁰⁷ ey şanem
Perde-i sāz-ı tenimde mızrāb ağlar gezer
6. Ḥaydarā Yūsuf-ı şānīdir desem şāyestedir¹³⁰⁸
Ben degil ' ālem bütün hep ' aşkıla¹³⁰⁹ ağlar gezer

269

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nev-bahār eyyām[ı]dır bu söyle cānım ' andelib
Nīze-i ' aşkıla göz göz eyle bu cismim gelib
2. Nāy-veş ḥüb nāleler gelsin enin ü āh ile
Güş eden diller ferāḥ kesb eylesin gamdan geçib
3. ' Ays [u] ' işret mevsimi bu faşl-ı gül eyyām[ı]dır
Şebnem-i zībāya leb ver gitmeden baġbān silib
4. Ehl-i diller çekilir gülşene kol kol seyr için
Sen dehān açmazsañ açdı ġoncalar ey ' andel[ī]b
5. Ser-te-ser maḥbūbeler mest [ü] ḥarāb olmuş yatar
Çeşm-i cānımla bīdār-ı yāri biraz söylenib
6. Ḥaydar-ı ġam ḥ' āreniñ¹³¹⁰ āhıyla iñler āsumān
Ḳaşr-ı gülşen iñlesin bir kerre feryād et gelib

41a K

¹³⁰⁷ sīnem: cismim K

¹³⁰⁸ Yūsuf-ı şānīdir desem şāyestedir: Yūsufdan özge gelmemiş böyle güzel K

¹³⁰⁹ ben degil ' ālem bütün hep ' aşkıla: yalnız bir ben ümm-i cihān hep M

¹³¹⁰ ġam ḥ' āreniñ: şūrīdeniñ K

270

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

81a M

1. Sūz-ı ' aşkıñla ciger-gāhım ħarāb yandım amān¹³¹¹
 Ħasret-i la' liñle dil oldu kebāb yandım amān
 Teşneyim luţf eyle bir kāse şarāb yandım amān
 Çağırırım el meded yā cecdi Aħmed yā Ħüseyn
2. ' Āşī-i bī-çāreyim çokdur günāhım yā ' Alī
 Mücrim-i āvāreyim rüy-ı siyāhım yā ' Alī
 Ğayrı senden destgīrim yok penāhım yā ' Alī
 Çağırırım el meded yā cecdi Aħmed yā Ħüseyn
3. Kılma red eyle kabūl kemter kālilim el-amān
 Kalmışım ğurbetde nā-çāre ' alilim el-amān
 Men bī-çāre [vü] bī-kes mürde zelilim el-amān
 Çağırırım el meded yā cecdi Aħmed yā Ħüseyn
4. Cedd-i pākiñ nūr-ı Ħaḫ zāt-ı aħadiñ ' aşkına
 Cilvegāh-ı dem-i şahbā-yı şehādet ' aşkına
 Kıl şefā' at Ħaydara şāh-ı velāyet ' aşkına
 Çağırırım el-meded yā cecdi Aħmed yā Ħüseyn

271

Ğazel¹³¹²Ħurūfu't-tā¹³¹³

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

41a K

1. Bezme gelsen dilberā la' liñ şarābı titredir
 Sūz-ı ruḫsāriñ dil-i pür-neş'e-yābı¹³¹⁴ titredir
2. Şem' -i ħüsünüñle şehā ' ālem temāşāya gider
 Ey kamer tal' at cemāliñ māhtāb[ı] titredir

81b M

3. Nice vā' iz yaḫdı zühd ü tesb[ī]ḫ¹³¹⁵[ü] ezkārımı
 Küfr-i zülfüñ ey peri bu dört kitābı¹³¹⁶ titredir

¹³¹¹ bu manzume: - K¹³¹² Ğazel: - K¹³¹³ Ħurūfu't-tā: Ħarfü't-tā K¹³¹⁴ neş'e-yābı: neş'e-yāb M¹³¹⁵ zühd ü tesb[ī]ḫ: zühd pendini K¹³¹⁶ kitābı: kitāb M

4. Lām-elif vechiñ mu^c ayyen lafz-ı Allāh ey şanem¹³¹⁷
Hāşā hāşā kim eder inkār ^c azābı¹³¹⁸ titredir
5. Nağşınıñ nağkâşı yok nağşında ^c āciz hāmeler
Hatt-ı haţadan seniñ hatt-ı hitābı¹³¹⁹ titredir
6. ^c Āleme lerze bırağdı ^c ayn-ı haydar gözleriñ¹³²⁰
Haydariñ destinde el-ān mızrābı¹³²¹ titredir

272

Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nedir bu çekdiğim yā Rab meşakkat derd [ü] gam miñnet
Elif kıaddimi dāl etdi firāk ü āteş-i haşret
2. Geçirdim ^c ömrümü hayfā enin ü āh ile vāhla
Kılarıım haşre dek zārı çürüdü cismimi ğurbet
3. Terağğum eyler idi hālime mäh-ı peri-peyker
Göreysi yaralar göz göz açılmış sinede elbet
4. Yanıp tennür-ı firakatde gönül murğı helāk oldu
Hayıflar bulmadım cāh¹³²²-ı selāmet olmadı hürmet
5. Firāk ü haşret-i yārle yanıp yakılarak Haydar
Müyesser olmadı gitdi yazık¹³²³ bī-çāreye vuşlat

41b K

273

Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey peri sür cām-ı ^c aşkıñ neylesin āb-ı hayāt
Nüş edenler çekmesin ^c ālemde h[ı]ç havf-ı memāt
2. Mülk-i hüsnünde görenler dāne-i hālīñ seniñ
Dām-ı zülfüne düşenler ummasın ğayrı necāt

¹³¹⁷ lafz-ı Allāh ey şanem: lafzatu'l-lāhü'l-^c azīm K

¹³¹⁸ ^c azābı: ^c azāb M

¹³¹⁹ hitābı: hitāb M

¹³²⁰ gözleriñ: güzelleriñ K

¹³²¹ mızrābı: mızrāb M

¹³²² cāh: çāre M

¹³²³ yazık: hayıf K

3. Hep cihān la¹³²⁴ l-i ruḥuñ āvāresi olmuş gezer¹³²⁴
Neş'e-yāb bir kes bulunmaz alına feyż-i ḥayāt¹³²⁵
4. Muşḥaf-ı rūyuña her kim eylese bir kez¹³²⁶ nazār
‘Alleme'l-esmā¹³²⁷ oḡur ḥuffāz-ı ḥüsnüñ ¹³²⁸
5. Bir gedā kemter ḡuluñdur dilberā Ḥaydar seniñ
Ḳıl 'ināyet bu sene ḥüsnüñ göñülden¹³²⁹ bir¹³³⁰ zekāt

82a M

274

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Kimden istifsār etsem keyfiyyet-i 'aşḡı 'aceb*
Söylemez bilmez bilen bu hey'et-i 'aşḡı 'aceb
2. Mācerā-yı 'aşḡa vāḡıf olmuş aṣlā kimse yoḡ
Nice birin çekeyim bu miḡnet-i 'aşḡı 'aceb
3. Ermemiş aṣlına kimse ḡod eren vermez ḡaber
Ḳande taḡṣıl eylesem bu rif'at-i 'aşḡı 'aceb
4. Bend olup bir ḡamzesi cellād-ı ḡün-rīze göñül¹³³¹
Var mıdır 'ömründe görmüş rāḡat-ı 'aşḡı 'aceb
5. Ḥaydarā bu mācerā-yı 'aşḡda dört yol dört ḡapı
Nice fark etmeli dörtten ṣiḡḡat-ı 'aşḡı 'aceb

275

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nükte-i dilde¹³³² bugün himmetlenenlerdeñiz*
Nüş edip 'aşḡıñ ṣarābın ṣiḡḡatlananlardañiz*

¹³²⁴ gezer: begim K

¹³²⁵ bir kes bulunmaz alına feyż-i ḥayāt: olmuş yatar 'ālem ḡamu mest ḡarāb K

¹³²⁶ eylese bir kez: ki ede çün bir

¹³²⁷ “Ve Adem'e bütün isimleri öğretti”, Bakara suresi 31. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 49.

¹³²⁸ 'alleme'l-esmā oḡur ḥuffāz-ı ḥüsnüñ : 'āḡıbet ḡizlān-ı cāhı ṡoldurur miṣl-i ḡuzāt K

¹³²⁹ göñülden: her iki nüshada da göñlünden şeklindedir.

¹³³⁰ ḡıl 'ināyet bu sene ḥüsnüñ göñülden bir: bu sene ḥüsnüñ göñülden ver aña bir gel zekāt K

¹³³¹ ḡün-rīze göñül: ḡün-riz dilbere K

¹³³² dilde: pırde M

42a K

2. Bezme gelse her kaçan ol¹³³³ mäh-rüy şehnâzıla¹³³⁴
Mutrib ü sâķī-i nâza diķķatlenenlerdeñiz*
3. ‘ Ārıż-ı la‘l [ü] leb¹³³⁵-i cānān için şubḥ [u] mesā
Ḥidmet-i ḥübān-ı şāhla zahmetlenenlerdeñiz*
4. Ol raķībiñ katline fermān buyurmuş şāhımız¹³³⁶
Ġamze-i cellād-ı cāna şefķatlenenlerdeñiz*
5. ‘ Andel[ī]b-āsā bu¹³³⁷ bezm-i yāre¹³³⁸ Ḥaydar dā’imā
Bir gül-i ra‘ nā için şöbetlenenlerdeñiz*

276

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Çünkü olduk biz ezel mestāne-i bezm-i elest
Ṭañ mıdır ‘ ālemde derlerse bize bāde-perest
2. Pāk [ü] bī-pervā bugün Mañşūr-ı ‘ aşķ olsam ne ğam
Olmuşuz biz bāde-i cām-ı Ene’l-Ḥaķķıla mest
3. Biz ḥarābāt ehliyiz çekdik sivādan destimiz
Şişe-i nāmūs [u] ‘ ārı¹³³⁹ ḥaylıdir¹³⁴⁰ kıldık şikest
4. Ḥün-ı eşkimizle sildik biz gönül āyīnesin
Bezm-i dildāre ezelden¹³⁴¹ olmuşuz vā‘ iz¹³⁴² nişest
5. Genc-i esrār-ı ḥaķīķatdir bu Ḥaydar kıl ḥazer
Açma her nādāna hergiz urmaya biġāne dest

82b M

277

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şanma ey dilber bu feryādım şikāyetdir saña
Şāh-ı ḥübānsın¹³⁴³ bütün ḥālīm ḥikāyetdir saña

¹³³³ ol: āh M¹³³⁴ şehnâzıla: şāhnâzıla K¹³³⁵ leb: ruḥ M¹³³⁶ buyurmuş şāhımız: buyurmuşken begim K¹³³⁷ bu: - M¹³³⁸ yāre: dilde K¹³³⁹ ‘ ārı: ārāy M¹³⁴⁰ ḥaylıdir: ḥaylıden M¹³⁴¹ ezelden: ezeliiden M¹³⁴² vā‘ iz: - M¹³⁴³ ḥübānsın: ‘ ālemsin K

2. Söz yeri geldikçe dersin ben mürüvvet-kānıyım
‘Āşıkā cevr eylemek zāhir ‘ināyetdir saña
3. Kāse-i vaşlın şunarsın yada gūnā nāzıla
Bendene cür‘ a-ı zehri şun şecā‘ atdır saña
4. Cāna geçdi ğamze-i hūn-rīziñ¹³⁴⁴ ey āfet-nigāh
Dökülen hūn-ı sirişkim hep ‘ adāletdir saña
5. Derdirip hūsnūñ gülün aġyāra her şubḥ¹³⁴⁵ nāzıla
Āh zārı Ḥaydarıñ cānā¹³⁴⁶ şafāhatdır saña

42b K

278

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Hūsn-i ‘ aşkıñla şehā pejmürde mest [ü] rindeyiz
Kūşe-i meyḥānede bāde-perest ü rindeyiz
2. Çeşmine müştāk olalı bu dil-i āvāremiz
Günc-i firḫatde hemīşe biz¹³⁴⁷ nişest ü rindeyiz
3. Mescidi zāhidlere kıldık fūruḫt bir dūn bahā¹³⁴⁸
‘Āşık-ı şūrīdeyiz bezm¹³⁴⁹-i elest ü rindeyiz
4. Terk edip geçdik¹³⁵⁰ sivā-kālā-yı zūhdün vā‘ izā
Biz ḫarābāt ehliyiz sīne-şikest ü rindeyiz
5. Bülbül-āsā eyleriz şubḥa deġin yāre niyāz¹³⁵¹
Gülmeyiz ‘ ālem güler biz yāre mest¹³⁵² ü rindeyiz
6. Tā ezelden Ḥaydarā müştāk-ı dildāre biziz¹³⁵³
Ḥasret [ü] ārzū-keşiz pür-hūn dest¹³⁵⁴ ü rindeyiz

¹³⁴⁴ hūn-rīziñ: cellādıñ K¹³⁴⁵ aġyāra her şubḥ: kāfir raķībe K¹³⁴⁶ āh zārı Ḥaydarıñ cānā: rüz şeb bu Ḥaydarıñ zārı K¹³⁴⁷ biz: yek K¹³⁴⁸ mescidi zāhidlere kıldık fūruḫt bir dūn bahā: mescid-i zāhidi kıldım fūruḫt men yek pula K¹³⁴⁹ bezm: mest M¹³⁵⁰ geçdik: geçdim K¹³⁵¹ eyleriz şubḥa deġin yāre niyāz: bir gül-i zībā için şubḥ mesā K¹³⁵² gülmeyiz ‘ ālem güler biz yāre mest: āh zār etmekdeyiz bezm-i elest K¹³⁵³ müştāk-ı dildāre biziz: nūr-ı cemāl-ı vaşlına K¹³⁵⁴ ḫasret [ü] ārzū-keşiz pür-hūn-ı dest: anıñ için dīde pür-hūn dest-i mest M

279

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Cāna kār etdi efendim nār-ı Һasret ayrılık
Yağdı yandırdı derünüm süz-ı firqat ayrılık
2. Gözlerim görmez cihānı ağlamağdan¹³⁵⁵ rüz [u] şeb
Olmaya hoş rāzıyım böyle necāhat ayrılık
3. Görmeseydim tā ezelden keşke vechiñ ey şanem¹³⁵⁶
Şimdi olmazdı derūnda ğam-ı şıķlet ayrılık
- 83a M
4. Perçem-i semmūruna dil Һam-be-Һam olmuş iken
Araya girdi ayırdı şāne ğaflet ayrılık
5. Bu imiş taķdīr-i Һaķ rüz-ı ezelden¹³⁵⁷ sevdiğim
Levh-i maħfūzda yazılmış Һaṭṭ-ı firqat ayrılık
- 43a K
6. Rüz [u] şeb şeydā-mişāl feryād eder Һaydar ķuluñ
Қoymadı zerre eşer cānımda rāhat ayrılık

280

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Çün seher vaķti erişdi bŷy-ı yār şoĥbet-i dost¹³⁵⁸
Anıñ için çağırırım tā-be-seher vuşlat-ı dost
2. Қoydu p[i]ç ü tāb edip şöyle beni mānend-i dāl¹³⁵⁹
Olalı mŷlk-i göñŷl eyvānına ĥalvet-i dost
3. Āh baña besdir yeter şād ü ferāĥ nemdir benim
Dīde-i ĥūnum cigerden çekilir Һasret-i dost
4. Her dem ister göñlŷm olmaķ lāübālī yārıla¹³⁶⁰
Arada aĝyār ķomaz ki ķılayım ŷlfet-i dost
5. Etmeden ķaṭ' -ı ' alāķa dü-cihāndan zāhidā
Ermedim vaşl-ı canāna olmadı vuşlat-ı dost

¹³⁵⁵ ağlamağdan: ağlamağdır M

¹³⁵⁶ vech-i pākini: vechiñ ey şanem M

¹³⁵⁷ ezelden: ezel çün M

¹³⁵⁸ bu manzume: - K

¹³⁵⁹ Yazmada "P[i]ç ü tāb edip beni şöyle koydu mānend-i dāl" şeklindedir.

¹³⁶⁰ Yazmada "Lāübālī olmaķ ister göñlŷm her dem yārıla" şeklindedir.

6. Bu karanlıktan gönül kurtulmadıkça Haydarā
Olmadı vuşlat müyesser ermedi rif' at-i dost

281

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Mazhar-ı sırr-ı velāyet Seyyid Aḥmed Rifā'ī¹³⁶¹
Maṭla' -ı şems-i hidāyet Seyyid Aḥmed Rifā'ī¹³⁶²
2. Ma' den-i genc-i sa' ādet mālīk-i ' ilm-i ledün
Ceddi evlād-ı risālet Seyyid Aḥmed Rifā'ī
3. Kudsiyānıñ ser-firāzı ehl-i ' aşkıñ dāveri
Mevce-i baḥr-ı kerāmet Seyyid Aḥmed Rifā'ī
4. Münkiriñ çeşmine ḥār ḥāl ehliniñ ḥālinde kāl
Menba' -ı feyz-i ' ināyet Seyyid Aḥmed Rifā'ī
5. Āfitāb-ı çarḥ [ü] künc-vaḥdet çerāğ-ı ' ārifān
Gül[ş]en-i künc-i ferāgat Seyyid Aḥmed Rifā'ī
6. Neyyir-i nūr-ı ḥaḳīkat kuṭb-ı aḳṭāb-ı Ḥudā
Mazhar-ı feyz-i sa' ādet Seyyid Aḥmed Rifā'ī
- 83b M
7. Der-i luṭfuñ çākeri kemter kemīnī Ḥaydarī
Destgiri[dir] melāmet Seyyid Aḥmed Rifā'ī

282

4 + 3 = 7'li hece vezni

1. Āh bu gönül ucundan¹³⁶³
Çekdicegim dert benim
Kalmadı bir gelmedik
Başa felāket benim
2. Söylesem destān olur
Güş eden ḥayrān olur
Bir ' aẓīm dīvān olur
Ḥāl-i hikāyet benim
3. Yandı derūnumda cān
Kalmadı tenimde kan
Kesildi tāb dermān
Gitdi liyākat benim

¹³⁶¹ Manzumede tekrarlanan "Rifā'īdir" ibaresi vezin gereği "Rifā'ī" olmalıdır.

¹³⁶² bu manzume: - K

¹³⁶³ bu manzume: - K

4. Şaşdım şaşırđım meded
Kıl kerem hayy-ı aħad
Sensin ħālķım şamed
Dilerim ħācet benim
5. Ħaydar kime söylesin
Ħālın şekvā eylesin
Çāre buna neylesin
Taħdīre himmet benim

283

Ġazel¹³⁶⁴

43a K

Ħurūfu'ş-şā

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ġurūrudur o māhiñ hep ħırāmān olmaġa bā' is
Ruġ-ı revnaġ-fezāsıdır ġülistān olmaġa bā' is
2. Cemāl-i bā-kemālinden hemīşe feyz-i ħūrşīdi
Budur ancak bu 'ālemde dırāġşān olmaġa bā' is
3. Cemāliyle celālīdir o mihr-i 'ālem-ārāniñ
Cihānda şayf ile dā'im zemistān olmaġa bā' is
4. Metā' -ı ħüsnüne [bu] çārşūda hep müşterī 'ālem
Kemāl-i rāyicidir böyle fettān olmaġa bā' is
5. Bütün üftādegāniñ her biri bir yanda¹³⁶⁵ āh eyler
Fiġān-ı 'āşķāndır bu süġandān olmaġa bā' is
6. Nigāh-ı iltifātıdır raķībe şāh-ı ħübāniñ
Ser-i kūyunda bunca cenk ile¹³⁶⁶ ġan olmaġa bā' is
7. Edā vü şīvesin Ħaydar o şūġuñ çekme pek müşkil
Ġöñüller āteş-i 'aşķıla biryān olmaġa bā' is

84a M

284

Ħurūfu'l-cīm

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Dilā nüş et bu şeb gel bāde-i ħamrāyı toyunca
Şürū' et nāleye¹³⁶⁷ şeydā gibi tā ġün tolonunca

¹³⁶⁴ Ġazel: - K¹³⁶⁵ bir yanda: firķatde K¹³⁶⁶ ile: - K¹³⁶⁷ nāleye: āġāza K

2. Seni gūş eyleyen yansın yaqılsın yaqasın yırtısın
Sīnesin seng ile dögsün ferāḫ şāzını¹³⁶⁸ bulunca
3. Özüñ şāf et süpür sil āyna-i qalbiñi pāk eyle
Şapıtma rāhiñi gözle yoluñ gel togru yolunca
4. Münādiler nidā eyler bu sūq-ı ‘aşq [ü] sevdāda
Giyen gelsin bu şeb ḫil‘ at-i rüsvālığı boyunca
5. Ene’l-Ḥaḫ genciniñ miftāhına maḫhar olan gelsin
Ki açmaz yada cismin nīze-i ğam göz göz oyunca
6. Sözüñ bir kılsalar dönmem serim tenden cüdā Ḥaydar
Elest bezminde içdim cür‘ a-ı cānān[1] toyunca

43b K

285

6 + 5 = 11’li hece vezni

1. Mehtāb-ı ḫüsnüñ[ü] ey kamer-ḫal‘ at¹³⁶⁹
Görenler ‘aqlını ederler tārāc
Güftāre gelsen [hem] şīrīn leḫāfet
Akıdır lebinden sükker-i güllāc
2. Qaşlarıñ yay olmuş kirpigiñ oqdur
Melāḫat mülkünde nazīriñ yoqdur
O āhū gözleriñ müştāqı çoqdur
Ḥüblara Ḥaḫ seni eylemiş ser-tāc
3. Nihāl-i qaddiñe tūbā çekilmiş
Gören ‘āşığılarıñ qaddi bükülmüş
Ḥāl-i Hindūlar rūy[ui]a dökülmüş
Şanki ḫavāf eder Ka‘ beyi ḫüccāc
4. Sen saç-ı leylāya kim nazār kılar
‘Aqlın cem‘ edemez dīvāne olur
Yoqluqdan qurtulur ğanīmet bulur
Metā‘ -ı ḫüsnüñden bir kez alan bāc
5. Ḥaydar-ı bī-çāre ‘āşiq-ı bende
Gülzār-ı ḫüsnüñe mecbūr efkende
Qalması şabra [da] taḫammül tende
‘Arz-ı ḫāl şunmaya kıldım ihtiyāc

84b M

¹³⁶⁸ şāzını: yābını K¹³⁶⁹ bu manzume: - K

286

6 + 5 = 11'li hece vezni

1. Göñül düşdü gene bir şūh cihāna¹³⁷⁰
 Țağıdıp ʿ aqlımı eyledi tārāc
 Çāresiz bend oldu zūlf-i cānāna
 Görünce lebiñde sükker-i güllāc
2. Düşür[d]ü ʿ ākıbet kārımı zāra
 Gülşen-i rüyuñda ğoncayı ħāra
 Cemāl-i ħüsnüñde ʿ ıkd-ı sitāre
 Țolanır Kaʿ beyi mānend-i ħüccāc
3. ʿ Ārız-ı laʿ liñde ħāl-i Hindūlar
 Dökülmüş gerdāna siyāh ğisūlar
 Ser-ā-pā müzeyyen o sīm-pāzūlar
 Bulunmaz nazīri cümleye ser-tāc
4. Ħaydarā rāzımı hep kılsam beyān
 Ser-ā-ser ʿ aşkıla yanar bu cihān
 El çekip cümleden olurdu nihān
 Metāʿ -ı ħüsnüñden bir kez alan bāc

287

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ğazūbāne ħiṭāb edince ħuluñ söyle nedir şuc¹³⁷¹
 Helāk oldum firākıñla bedenden cān eder ħurūc
2. Nedir cürmüm ne ʿ işyānım ne ğünāh eyledim bilmem
 Efendim ħulunum ħurbānım rāhiñda mişl-i ħoc
3. Uyup o kāfir-i bed-rüy raķībiñ sözüne böyle
 Beni āteşlere yaķıp biraķma ey peri meflūc
4. Gören bu sīnem üzre dāĝ-ı ʿ aşkın yarasın aĝlar
 Seniñ h[i]ç zerre raķmiñ yok sīneñ āhen mi bilmem ṭunc
5. Niyāzım ħazret-i Ħaķdan budur her dem benim dilber
 Sürüne yüzü üstüne raķīb-i bed-liķā Yeʿ cūc
6. Bu ʿ aşkıñ mācerāsından hele şor Ħaydara bir kez
 Seniñ sevdāñla ħaddi büküldü bir kemān merrūc (?)

44a K

¹³⁷⁰ bu manzume: - M¹³⁷¹ bu manzume: - M

288
Ḥurūfu'l-ḥā¹³⁷²

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Maḥrem-i cānān olup vuşlat bulan şahbā ḳadeḥ
Hem-demi hem şivekārı rüz [u] şeb ḥālā ḳadeḥ
2. Gül temāşā eyleyip bezminde şādān¹³⁷³ olmada
Neş'e-yāb olsun deyü vermekde mi cabā ḳadeḥ
3. Bülbül-i şūrīdeniñ zārına nisbet dā'imā
Ġonca-ı la-i lebiñ her dem kılar¹³⁷⁴ yağma ḳadeḥ
4. Kimse nā'il olmamışken bir selām-ı luḫfuna
[Bir] gūnā¹³⁷⁵ nāz ile eder ol meh istiğnā ḳadeḥ
5. Şöyle bir yaqmış ki vuşlat bezminiñ çerāğını
Cür' asın sīne-i cānāna dökünce tā ḳadeḥ
6. Ḥaydarā taşlarla döyseñ sīneni şimden geri
Hem-demi hem maḥremi ol dilberiñ şeydā ḳadeḥ

289

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Zālām-ı ṭab'ımı bedr-āsā eyler ol peri fettāḥ
Muḥabbet gencine la' l-i lebidir yāḳūtī miftāḥ
2. Yanarım āteş-i 'aşḳıla şeb[ī]-tā-seḥer cānım
Ne şem' a şem' a-ı kāfūr ne bezzāz [ü] behişt tuffāḥ
3. Firāḳ-ı 'aşḳıla üftādeler¹³⁷⁶ feryād eder ağlar
Yanıp yaqılmada diller mişāl-i āteş-i düzaḥ
4. Mürüvvet bābına aşlā ḳadem başmaz dil-i zāra
Raḳīb-i bed-rüy [u] kāfir eder o şūḥ ḡam ifrāḥ
5. Bu 'aşḳıñ mācerāsından ḡinā geldi¹³⁷⁷ bıḳar ol dem
Mecālim ḳalmadı aşlā derūnum eyledi ifāḥ (?)

44b K

¹³⁷² ḥurufü'l-ḥā: ḥuruf-ı ḡazelü'l-ḥā M

¹³⁷³ bezminde şādān: bezmiñ feraḥ-yāb K

¹³⁷⁴ her dem kılar: dā'im eder K

¹³⁷⁵ gūnā: gūne K

¹³⁷⁶ üftādeler: üftāde K

¹³⁷⁷ ḡinā geldi: ḡönül ḡayrı M

6. Ne hâlse Haydarâ yaqđım¹³⁷⁸ çerâğ-ı vuşlat[ı] bir şeb
Ne bilsin zâhid-i ĥodbîn baqar-âsâ¹³⁷⁹ eder tebâh

85a M

290
Ĥurûfu'l-ĥâ¹³⁸⁰

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Begim qaddiñ dırâht-ı tûbâdan ayrılma bir şâhdır
Geçinir sâye-i luţfuñda bî-kesler ulu şâhdır
2. Niğâhiñ mest edip ayıklarî ġavġâya duş eyler
Hemîşe vâ' iziñ qurduġu¹³⁸¹ [hemân] quru sûrâhdır
3. Cemâliñ pertevi nûr u ziyâ başş etdi¹³⁸² ĥürşide
Anı inkâr eder¹³⁸³ zâhid ne bilsin kendi ġünâhdır¹³⁸⁴
4. Ferâmüş etdi ' aşıklar şarâb-ı la' l devrinde
Unuduldu qaşr-ı Nu' mân ki ĥüsnüñ¹³⁸⁵ Firdevs kâhdır*
5. Qurudum nây-mişâl oldum¹³⁸⁶ efendim sûz-ı ' aşkıñla
Sinem aç bir nazar eyle ki gör ki nice sûrâhdır
6. Baqıp el sözüne yaqma kuluñdur Haydarı¹³⁸⁷ nâra
Raġîbi¹³⁸⁸ ĥoş bilirsîñ ki¹³⁸⁹ ne alçaq merdüm-i mâhdır¹³⁹⁰

291
Ġazel¹³⁹¹
Ĥurûf-ı dâl

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Amân ey gözleri âhû kerem bâbiñ küşâd eyle
Bu miñnet ĥânedan cânâ ġöñül murġuñ âzâd eyle

¹³⁷⁸ yaqđım: yaqdıq M

¹³⁷⁹ baqar-âsâ: hemân dûrdan K

¹³⁸⁰ Ĥurûfu'l-ĥâ: Ĥurûfu'l-ĥâ Ġazeliyyât M; Ĥurûf-ı ĥa K

¹³⁸¹ qurduġu: kıldıġı K

¹³⁸² etdi: eder M

¹³⁸³ eder: eden K

¹³⁸⁴ kendi ġünâhdır: gizli merâhdır M

¹³⁸⁵ ki ĥüsnüñ: cemâliñ M

¹³⁸⁶ oldum: yandım K

¹³⁸⁷ kuluñdur Haydarı: kuluñ Haydarımı M

¹³⁸⁸ raġîbi: raġîb K

¹³⁸⁹ ki: sen K

¹³⁹⁰ merdüm-i mâhdır: merd-i merâhdır M

¹³⁹¹ Ġazel: - K

45a K

2. Hārāb etdi firāk [u] ḥasret-i gül-ruḥlarıñ bağrım
‘İnāyet kıl ġarīb üftādeñi luṭfuñla şād eyle
3. Siyāh-ı dūd-ı āhım ser çekip eflāke erişdi¹³⁹²
Fiğānım gūş edip cānā vīrān ḳalbim ābād eyle
4. Güzeller¹³⁹³ şāh[ı]sın üftādeler¹³⁹⁴ iḥsāna gelmişdir
Efendim devr-i ḥüsnüñde ḳuluñu ber-murād¹³⁹⁵ eyle
5. Hezārān eylediñ cevri ü cefālar ey kemān ebrū¹³⁹⁶
Terahhum ḳıl ḳuluñdur Ḥaydar-ı āvāre dād¹³⁹⁷ eyle

292

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

85b M

1. Sivādan destiñ al¹³⁹⁸ ey dil seni ben eylerim berbād
Hevā-yı zühde meyl etme anı naḳş eylemiş Bihzād
2. Çerāğ-ı nūr-ı zātı [sen] uyandır ḥāne-i tende¹³⁹⁹
Ḳılıp māh-ı Muḥarremde dem-i şehzādeye feryād
3. Ene’l-Ḥaḳ sırrına vāḳıf olandan şor bu esrārı
Resülüñ ḳurretü’l-‘aynı¹⁴⁰⁰ Ḥüseyne nicedir imdād
4. Ferāḥ kesb eyleyip ḳavm-i Yezīd kıldı düğün¹⁴⁰¹ bayram
Hezārān şad-hezār la‘ net Yezīdiñ cānına her bād
5. Muḥibb-i ḥānedān giryān girībān sīne-çāk eyler
Şafādan çeşmine ḳaṭ‘ ā görünmez neş’e vü dil-şād
6. Ḳuru bir şavm [ü] şalātla bulurum şanma sen Ḥaḳḳı¹⁴⁰²
Seni ol tesb[i]h [ü] estağfiru’l-lāh eylemez āzād
7. Hemān Allāh Muḥammed Ḥaydar-ı Kerrār ede imdād
Eder meydānda cān ḳurbān bu Ḥaydar herçi bād-ā-bād¹⁴⁰³

¹³⁹² eflāke erişdi: eflākı zabı etdi K

¹³⁹³ güzeller: bu dehrin K

¹³⁹⁴ üftādeler: üftāde M

¹³⁹⁵ ḥüsnüñde ḳuluñu ber-murād: ḥüsnüñ geçmeden mülküñ ābād K

¹³⁹⁶ cevri ü cefālar ey kemān ebrū: cevri baña sen ey cefā-meşreb K

¹³⁹⁷ ḳuluñdur Ḥaydar-ı āvāre dād: bu Ḥaydar-ı kemini ber- murād K

¹³⁹⁸ al: - M

¹³⁹⁹ ḥāne-i tende: cānda ey şūfi K

¹⁴⁰⁰ ‘aynı: ‘ayn K

¹⁴⁰¹ kıldı düğün: eylediler M

¹⁴⁰² şanma sen Ḥaḳḳı: şanma Allāh M

¹⁴⁰³ M nüshasında bu beyit:

“Hemān Allāh Muḥammed ‘Alī Ḥasan Ḥüseyñ Ḥaydar

Ḳırlarlar merḥamet şefḳat mürüvvet eyleyip imdād” şeklindedir.

293

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şağlarım ey mäh-rüy müjgânını sînemde ben
Nice bir dem durayım firqatle yâr bu gâmda ben
2. Āh kim bu ' âlem-i gerdünda aşlâ gülmedim
Bilmezim¹⁴⁰⁴ yana mı tâ haşre degin elemde ben
3. La' l-i ruhsârîñ için şeb-tâ-seher feryâdeyim
Hûn-ı eşkim zabt olunmaz kalmışım pür-demde ben
4. Zûlm edersin ' aşık-ı üftâde vü bî-çâreye
Neyledim ey bî-vefâ söyle saña ' âlemde ben
5. Hâyardı naşb eylediñ şehr-i cefâya pâdişâh
Çekeyim bî-tâb olunca firqat[i] bu demde¹⁴⁰⁵ ben

45b K

294

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Felek bir kerre şâd etmez gönül gâmdan ola âzâd
Fırâk-ı yâr ile cân u tenim etmektedir bir yâd
2. Egerçi görse bir lahze ferağ-yâb olduğum zâlim
Erişir¹⁴⁰⁶ bād-ı şarşar-veş kılar¹⁴⁰⁷ bu gönlümü nâ-şâd
3. Yıkılsın gülşeni bâğ-ı cihânîñ lerze-nâk o[l]sun
Bî-çâre ' andel[i]bler şubh[a]-dek kılmağdadır feryâd
4. Güşâd-i yâsemin reyhân nesim-i faşl-ı zîbâda
Kırar gonca-ı şad-bergi¹⁴⁰⁸ terağğum etmeyip¹⁴⁰⁹ Bihzâd
5. Müzeyyen meclis-i yâre nişest olsam eger bir kez
Yıkar bu kalb-i mecrûğum h[i]ç etmez zerrece âbâd
6. Hâlâş olmaz gönül gâmdan ki Hâyard şadumân olsun¹⁴¹⁰
' İnâyet kimsede yok kim¹⁴¹¹ görüp hâlîm ede imdâd

86a M

¹⁴⁰⁴ bilmezim: bilmez M¹⁴⁰⁵ demde: gâmda K¹⁴⁰⁶ erişir: erip K¹⁴⁰⁷ şarşar-veş kılar: şarşar-âsâ eder K¹⁴⁰⁸ şad-bergi: şad-berg K¹⁴⁰⁹ etmeyip: eylemez M¹⁴¹⁰ olmaz gönül gâmdan ki Hâyard şadumân olsun: olmadım hiç gâmdan ki Hâyard şâd ola gönlüm M¹⁴¹¹ kim: - M

295

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Beni nāra yağan Hāğdan dilerim ki o da yansın
Çü pervāz eyledi cānım bedenden ten bu da yansın
2. Ser-ā-ser yaqdı dil şehrin vīrān etdi¹⁴¹² ḥarīk-i ' aşk
Ne qaldı yanmadık cismimdeki desem şu da yansın
3. Enīnimden felekde zehresi şarardı ḥūrşīdīñ
Sirişkim mevc-i ' ummānı bulandırdı şu da yansın
4. Erişdi alev-i āh u enīnim ' arş-ı a' lāya
Yanıñca mihr [ü] māh nāra kevākibler ne de yansın
- 46a K 5. Ben ol Ḥaydarıym¹⁴¹³ geçdim cihāndan cānula tenden
Be şūfī sen de geç bizden seniñ pendiñ o da yansın

296

6 + 5 = 11'li hece vezni

1. Ey nūr-ı ḥālīk [u] ḥayy-ı lā-yezāl¹⁴¹⁴
Maḥzen-i esrār-ı Sübhān Muḥammed
Maḥbūb-ı ḥazret-i Hāğğ-ı zū'l-celāl
Vāqıf-ı eṭvār-ı mennān Muḥammed
2. Onsekiz biñ ' ālem seniñ luṭfuna
Yaradıldı kamu yüzün şuyuna
Senden olur şefkat ' āşī kuluna
Şefā' at menba' [ı] sultān Muḥammed
3. Ḥātemü'l-enbiyā rūsülün evvelīn¹⁴¹⁵
Olduğuna işbāt Mi' rāc-ı mübīn
Cemī' ümmetlerden seniñ ümmetin
Ḥayırlı yaratdı Yezdān Muḥammed
4. Şarāben ṭahūra¹⁴¹⁶ sāķī-i kevşer
Dāmādiñ ' Alī server-i peygamber
Susuz ümmetlere ol rüz-ı maḥşer
Ey ḥākīm-i rüz-ı efgān Muḥammed

¹⁴¹² yaqdı dil şehrin vīrān etdi: kapladı mülk-i vücūdum bu M

¹⁴¹³ ben ol Ḥaydarıym: benim ki Ḥaydarī M

¹⁴¹⁴ bu manzume: - K

¹⁴¹⁵ “Ḥātemü'l-enbiyā” ibaresini vezin gereği “Ḥatmü'l-enbiyā” okumak gerekir.

¹⁴¹⁶ “tertemiz bir şarab” İnsan suresi, 21. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s 785.

- 86b M 5. Şanıñda buyruldu levlāke levlāk
Nūr-ı zāt-ı Haksın ism-i zāt-ı pāk
Haydarī ‘aşkıñla kılar sine-çāk
Müştaşkıñdır seniñ bu cān Muḥammed

297

6 + 5 = 11’li hece vezni

1. Mefḥar-ı mevcūdāt nūr-ı Hudādır¹⁴¹⁷
Şerī‘ at bāğında güldür Muḥammed
Maḥbüb-ı kibriyā zāt-ı Mevlādır
Haḳıkat-gāhında yoldur Muḥammed
2. Ebūbekir ‘Ömer ‘Oşmān ü ‘Alī
Yār-ı gār-ı şādık dört şāh-ı velī
Ḥātemü’l-enbiyā rüsülüñ evvelī¹⁴¹⁸
Nebiler serveri ḳuldur Muḥammed
3. Şanıñda buyruldu levlāke levlāk
Haḳ dedi [hem] lemā ḥalaḳtu’l-eflāk¹⁴¹⁹
Mūcid-i ādem [ü] bā‘ iş-i çālāk
Şefā‘ at menba‘ [ı] nürdur Muḥammed
4. Eyledi da‘ vet [hem] Mi‘ rāca Yezdān
Ser-te-ser eyledi eflāki seyrān
[Ol] erişdi zāt-ı vaḥdete bir an
Gördü Haḳḳı ‘ayān ḥāldir Muḥammed
5. Ümmetidir anıñ Haydar-ı kemter
Ümīdim kesmezim şefā‘ at eder
Muḥammedi seven Mevlāya gider
Mürşid-i Haḳ rehber-yoldur Muḥammed

298

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Benim cānım içinde cān Rifā‘ī Seyyid Aḥmeddir
Tenim sarāyında miḥmān Rifā‘ī Seyyid Aḥmeddir*¹⁴²⁰
2. Yoluna ḳoymuşum başım aḳıdıḳ dīdeden yaşım
Gözüm üstündeki ḳaşım Rifā‘ī Seyyid Aḥmeddir

¹⁴¹⁷ bu manzume: - K¹⁴¹⁸ “Ḥātemü’l-enbiyā” ibaresini vezin gereği “Ḥātmü’l-enbiyā” okumak gerekir.¹⁴¹⁹ “Sen olmasaydın sen olmasaydın felekleri yaratmazdım”, El-Aclünī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. II, 148.¹⁴²⁰ bu manzume: - K

3. Feḫādır yoluna cānım benim hem dīnim īmānım
Göñül mülkünde sulṭān[ım] Rifā' ī Seyyid Aḫmeddir
4. Ğulām-ı kemter ' uryānım der-i luṭfunda nālānım
Rūz [u] şeb vird-i zebānım Rifā' ī Seyyid Aḫmeddir
5. Oğurum ismini ezber derūnumdan elem gider
Cānım içinde cān Ḥaydar Rifā' ī Seyyid Aḫmeddir

87a M

299

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Vücūdum şehriniñ şāhı Muḫammed Aḫmed ü Maḫmūd
Derūnum burcunuñ māhı Muḫammed Aḫmed ü Maḫmūd¹⁴²¹
2. Edemem terkini bir an yanarım ' aşkına her an
Göñül taḫtındaki sulṭān Muḫammed Aḫmed ü Maḫmūd
3. Vişāl-i zātını ārzü eder cānım çeker yā hū
Her an vird-i zebānım bu Muḫammed Aḫmed ü Maḫmūd
4. Karār edemem bir yerde veremem dil ğayrı ferde*
Şefā' at-kānım maḫşerde Muḫammed Aḫmed ü Maḫmūd*
5. Olup efkendesı Ḥaydar cemāliñ vaşfını eyler
Nebīler şāh[ı] peyğamber Muḫammed Aḫmed ü Maḫmūd

300

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim derd-i derūnum ondadır olmaz güşād
Müşkilimdir çün toḫuz etmem derūndan i' timād¹⁴²²
2. Hem-dem olamam sekizle ebediyyen tā ebed
Çün yediden açılır ṭab' ım gelir cāna neşād
3. Altı ile edemem ülfet gelir ṭab' ıma za' f
Bulurum beşle ferāḫ her ḫande olsam ğam kesād
4. Dört büküp ḫaddimi dāl-āsā kılardı p[ı]ç ü tāb
Ger ermeseydi üçden luṭfla cāna imdād*
5. Bil ikiden Ḥaydarā ḫurtulması müşkil ḫatı
Birdir iḫrār birdir īmān birdir ' ālemde murād

¹⁴²¹ bu manzume: - K¹⁴²² bu manzume: - K

301

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nice demdir gezersin ey gönül bu çarh-ı mīnāda
Uşanmadan kocaldıñ çeçdi 'ömrüñ çün [ü] çirāda¹⁴²³
2. Sözüüm tüt diñle pendim ferāgat [et] gel bu da' vādan
İkilikden seçil vāhide tesl[i]m ol tecellāda
3. Degil tācıla hırķayla dilā bu rāh-ı dervīşlik
Nice biñ cān bulundu māsivā-yı 'ālem-ārāda
- 87b M
4. Alışma 'ālemiñ geç mācerā-yı hāy [u] hūyundan
Süküt u bī-zebān ol geç otur bezm-i dilārāda
5. Ara bir mürşid-i Hāķ kendözüñ bil kendi kendinden
Yuvarlanma yuvarlandırma tut topu mücellāda
6. Elif lām hā vü mīm [ü] dāl [ü] 'ayn lām yāyı yek bil de
Seçilme koy başı kurbān meydān-ı mu' allāda
7. Desinler Hāydar-ı dīvāne-meşreb bir ķalender kes
İşitme görme görsünler cihān meyl-i tesellāda

302

[Kıt'a]

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlāhī saña senden kıldığım hācet degil şekvā
Beni böyle perişāne bırakmadan nedir maķşūd¹⁴²⁴
2. Seni koyu[p] da ğayre etmezim bi'l-lāhi temennā
Ki sensin vāhid-i muṭlaķ ki sensin rāzıķ-ı ma' būd
3. Yaradıp cümleyi yokdan var eden varlığıñ ezel
Ezelī eylediñ ihsān ķasemnāda ğanī mecdūd
4. Nūr-ı mü'min nedir kāfir nedir fāsıķ nedir zındıķ
Bırakıp hayrete hasretde koyduñ hüznile endūd
5. Alan sensin veren sensin yapan sensin yıķan sensin
Gene geri şoran sensin nedir da' vā nedir maķşūd

¹⁴²³ bu manzume: - K¹⁴²⁴ bu manzume: - K

6. Hezār cürm ü haṭā kılsam çevirmem rüyumu қаṭ' ā
Raḥīm sensin kerīm sensin ğafūr sensin ğanī vedūd
7. Қuluñdur bu faқ̄iriñ Ḥaydar-ı bī-kes ğarībiñdir
Meded yā Rabbi el-meded amān ey ḥālıķ-ı mevcūd

303

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Yā Muḥammed bī-mekānım el-amān imdād amān
' Aşķ elinden yandı cānım el-amān feryād amān¹⁴²⁵
2. Bī-kesim murg-ı ğarībim ğurbet elde qalmışım
Nist tābım nā-tüvānım el-amān kııl şād amān
3. Sen mürüvvet-kān[1] şāh-ı enbiyāsın nūr-ı Ḥaķ
Ĝarķ-ı ' işyānım ' aşiyim¹⁴²⁶ el-amān āzād amān
4. Ümmet-i Aḥmedde ben gibi bulunmaz bir ' alil
Sā' ilim yoķdur mekānım el-amān kııl dād amān
- 88a M
5. Ger ' ināyet etmez iseñ sen baña kim raḥm eder
Mecnūnum bilmem süḥanım el-amān imdād amān
6. Қuluñ hem қurbānıñım biñ cānıla yā Muştafā*
Ḥaydar-ı kemter ' uryānım el-amān feryād amān*
- 46a K

304

Ḥurūfu'z-zāl¹⁴²⁷

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bizi aldayamagör ol ğam-efrāzı kıurar kıumbāz¹⁴²⁸
Edā ile gelir üftādeye nāz ederek dil-bāz
2. Murādı aldayıp perrāndeden atmaķdır¹⁴²⁹ ' uşşāķı
Bilir mi hiç ki bir ipde nice oynar iki can-bāz

¹⁴²⁵ bu manzume: - K

¹⁴²⁶ Yazmada “‘ Āşiyim ğarķ-ı ' işyānım” şeklindedir.

¹⁴²⁷ Ḥurūfu'z-zāl: Ğazeliyyāt-ı Ḥurūfu'z-zāl M; Ḥurūf-ı zāl K

¹⁴²⁸ Manzumenin başında “Ḥurūfu'z-zāl” başlığı olmasına rağmen manzume “ḥarf-ı ze” kafiyesine göre yazılmıştır.

¹⁴²⁹ atmaķdır: atmadır M

3. Elinde kâse-i gülgün döner rakşıla meydânda
Bırakmak kaçdı sergerdân şunup¹⁴³⁰ bir iki cām
4. Gidip¹⁴³¹ maḥfice aḡyārla ede gülşende ʿ işretler
Gülistân-ı ruḡundan ʿ aşık-ı şeydâlar ayrılmaz
5. Bırakırlar peşin cānım hele şabr eyle bir eyyām
Açılmış goncalar¹⁴³² bulsun kemālîñ geçen ey mümtâz
6. Gelirsin sen de bir gün sözüne Ḥaydarıñ ey dilber¹⁴³³
Hele geçsin aradan bu demile bir iki kış yaz

305

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bi-ḥamdi'l-lāh bugün vuşlat uyandırdım peri nāza¹⁴³⁴
Ṭoladım kollarım boynuna şarmışdım o mümtāza
2. Kemān-ebrūlarından lerze-nāk oldu dil-i zārım
Ġazübāne şeh-i mümtâz şürüʿ edince şehnāza¹⁴³⁵
3. Amānsız ḡamze-i cellādı geçdi ḡāne-i cāna
Nice ṭākat getirsin dil niḡāh-ı çeşm-i şāhbāza¹⁴³⁶
4. Taḡammül edemez tunc olsa baḡrı buna insānıñ
Eridir ādemi ʿ aşk-ı ḡaḡikāt gelse niyāza
5. İrādem ḡalmadı elde görünce Ḥaydarā yandım
Ruḡ-ı cānāneye pervāne-veş dil düşdü¹⁴³⁷ pervāze

88b M, 46b K

306

Ḥurūf-ı Rā¹⁴³⁸

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ezelden dilde müştākım cemāl-i şemʿ -i dildāra
Anıñ çün düşmüşüm şeb-tā-seḡer feryād [ü] efkāra

¹⁴³⁰ şunup: verip K¹⁴³¹ gidip: gide K¹⁴³² goncalar: gonca M¹⁴³³ dilber: ʿ aḡıbet K¹⁴³⁴ “Ḥurūfu’z-zāl” kısmında yer alan bu manzume “ḡarf-ı ze” kafiyesine göre yazılmıştır.¹⁴³⁵ şehnāza: şāhnāza K¹⁴³⁶ şāhbāza: mestāna K¹⁴³⁷ dil düşdü: duş oldum M¹⁴³⁸ Ḥurūf-ı Rā: Ġazeliyyāt-ı Ḥurūf-ı Rā M

2. Yanar tennūr-ı ƣalbimde ƣarīƣ-i ũlfet-i cānān
Ser-ā-pā ƣalmanı yandı vũcũdum dŕndũ pũr-nāra
3. Tecellī ŧevƣ-i dilberle dũŧũp mest-i ƣarāb oldum
Tesellī vuŧlat-ı yārla gŕnũl bī-ĉāre āvāre
4. Mũcellā tiĝ-ı ‘ aŧƣıñ ĝamzesi fettānı¹⁴³⁹ cānımdan
Geĉip tā ƣalbe eriŧdi¹⁴⁴⁰ ayırdı ƣıldı dŕrt pāre
5. Degildir ĉeŧmime zerre cihānıñ māh-ı tābānı
Ta‘ aŧŧuƣ etmiŧim ƣālũ belādan ŧems-i ģũnkāra
6. Elif mīm ‘ ayn [ũ] lāmıñ sırrına maƣzar olalıdan
ĉũ bildim añladım verdim cihānıñ varın aĝyāra
7. Oƣudum ebcedi ƣarf-i yediden eyledim idrāk
Hele ondŕrt ƣurũfuñ aŧlını bildirdim¹⁴⁴¹ ol yāra
8. Varıp bir noƣtadan keŧf eyledim ben¹⁴⁴² sırr-ı Mevlāyı
Ne gŕrdũmse gene kendimde gŕrdũm Ĥaydar āŧkāre

307

Mefā‘ ilũn / Mefā‘ ilũn / Mefā‘ ilũn / Mefā‘ ilũn
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Fenādan geĉdiñ ise gel gŕnũl toĝru sũĥandār ol
Seni pek incidir rũsvāy ederim gel baña yār ol
2. Tevellāyı teberrāyı tecellāyı tesellāyı
Ferāmŧŧ eylediñ ĉũnki ĥaƣıƣat bāĝına bār ol
3. ‘ Aƣıl yular fikir ƣamĉı ƣoŧarım menzile seni
Dolaŧ bu heft-eflāki dīv-i nefesine sũvār ol¹⁴⁴³
4. Elest bezminde iĉdiñse egerĉi cũr‘ a-ı ‘ aŧƣı
Ene‘l-Ĥaƣ rāhına ƣoy baŧ yũrũ Manŧũr gibi dār ol
5. Seni bilen bilen bilsin bilen bilmez ĥaber alsın¹⁴⁴⁴
Bu ‘ aŧƣıñ mācerāsında Nesīmī-veŧ yũzũl zār ol

¹⁴³⁹ fettānı: fettān K

¹⁴⁴⁰ ƣalbe eriŧdi: ƣalbime erip K

¹⁴⁴¹ bildirdim: bildim M

¹⁴⁴² ben: men M

¹⁴⁴³ bu beyit: - M

¹⁴⁴⁴ alsın: ŧorsun K

47a K

6. Rücū^c etme şaķın rāh-ı haķıķatdan gözüm nūru
 ııarlarsa¹⁴⁴⁵ seni şad-pāre de sen sırr-ı esrār ol
7. Bulunmaz hadd ü pāyānı bu bir baħr-i mu^c azzamdır
 Bu ^cummān içre dal sen de yūru var bir der-kenār ol*
8. Bu pendim gūşuna mengūş ola Ħaydar seniñ dā'im
 İkilikden rücū^c et vahdetde teslim-i Ħünkār ol*

89a M

308

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. ekdigim derd şad-hezār oldu hezārān şad-hezār
 Miħnet [ü] ğam bükdü addim cānımı ıldı b[ī]zār
2. Gene kendi derdimiñ dermānı derdimmiş meger
 Bilmez idim de ederdim rūz [u] şeb āh ile zār
3. Men arardım ki abīb nerededür[ür] ande bulam
 Ol ise mülk-i bedende Ħükm edenmiş¹⁴⁴⁶ şehriyār
4. Derd baña dermān baña miħnet baña iħsān baña
 Neyleyim men Ħāzıķ-ı Loķmānı istemem tīmār
5. Silmeden tā āyna-i albiñ melālet pāsını
 Gitmedi dilden enān[iyy]et olmadı keşf-i esrār*
6. Etmeden eşmiñ gūşād şem^c iñ ziyāsın kim görür
 Kōr gider destinde ^caşā āh görmez āşikār
7. Sūy-ı taķvādan geçip kalā-yı zūhdü yaķmışım¹⁴⁴⁷
 İkilikden urtulup vahdetde buldum iftiħār¹⁴⁴⁸
8. Ħa[l]ķ nedir Ħālıķ nedir Ādem nedir Ħavvā nedir
 Seyr-i sırrı'l-lāh Ħaydar mīm elif [ü] ^cayn se-tār

¹⁴⁴⁵ ııarlarsa: ederlerse K

¹⁴⁴⁶ ise mülk-i bedende Ħükm edenmiş: ise ki mülk-i dilde Ħükm edermiş K

¹⁴⁴⁷ sūy-ı taķvādan geçip kalā-yı zūhdü yaķmışım: zūhd [ü] taķvādan geçip kalā [vü] kişi üzmüşüm M

¹⁴⁴⁸ iftiħār: ne ki var K

309

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim bu sīnem üzre göz göz oldu yareler
Yareler işler oñulmaz¹⁴⁴⁹ çekerim yok çäreler
Çäreler bulmaz tabībim olsa Loqmān derdime
Derdime dermān benim derdim gene o aralar

47b K

2. Kimse bilmez çekdiğim bu¹⁴⁵⁰ macerā-yı ʿ aşk benim
ʿ Aşk benim yakıp kavurmağda gece gündüz tenim¹⁴⁵¹
Tenim içre kurudu kanım yıkıldı bedenim¹⁴⁵²
Bedenim¹⁴⁵³ tutmaz temel dā'im yıkar meh-pāreler

3. Pend [ü] nuşuñ terkin et vā' iz beni koy hālime
Hālime bırak yanayım seyre bak meş' aleme
Meş' alem dūduna bak da āgāh ol aḥvālime
Aḥvālinden al haber nice yanar pervāneler

89b M

4. Ḥaydarıñ āhıla iñler āsümān ü¹⁴⁵⁴ nüh-felek
Nüh-felek hükmünde Ḥaqqı zıkr eder ins ü melek
Melek-i mülk [ü] melekūta kadem başmağ dilek
Dilek eyleyen bu rāhı cismini biñ-pāreler

310

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Raḥme meyl eyle biraz dil murğu zār oldu yeter
Çekmeden cevr ü cefāy¹⁴⁵⁵ cān b[i]zār oldu yeter
2. Kılmadıñ bir kerre şādān kāle-i vaşlıñ ile
Ağlamağdan gözlerim kanlı pıñar oldu yeter
3. Ğonca-ı ruḥsārına naşb eylediñ şeydā beni
Gülşen-i rüyunda cismim tārūmār oldu yeter
4. Cam-ı vaşlıñla beni şād etmediñ ey dilberā
Ḥasret-i şevk-ı lebiñle dil tīmār oldu yeter¹⁴⁵⁶

¹⁴⁴⁹ Her iki nüshada da "olunmaz" şeklindedir.

¹⁴⁵⁰ çekdiğim bu: çekdiceğim M

¹⁴⁵¹ gece gündüz tenim: dā'im bedenim M

¹⁴⁵² tenim içre kurudu kanım yıkıldı bedenim: bedenim kurudu kanım kalmadı cism ü tenim M

¹⁴⁵³ bedenim: bu tenim M

¹⁴⁵⁴ ü: - K

¹⁴⁵⁵ cefāyı: sitem M

¹⁴⁵⁶ bu beyit: - M

5. Bister-i ğamda bırakmağsa murādîñ nā-tüvān¹⁴⁵⁷
Vurduğñ bu sīneme yara hezār oldu yeter
6. Ben¹⁴⁵⁸ seniñ sevdā-yı ʿ aşkına düşeli ey melek
Kafes-i tende bu cānım tarmār¹⁴⁵⁹ oldu yeter
7. Hāydarîñ hālîñ haber almağ dilerseñ dilberā
Bāğbān-ı ʿ aşğa şor yandı ğubār oldu yeter

48a K

311

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dilberā vuşlat çerāğı nāra mı yalvarayım
Rüz [u] şeb şeydā mişāl¹⁴⁶⁰ ğülzāra mı yalvarayım
2. Şol siyāh zülf-i perişānından özge ey şanem¹⁴⁶¹
Dāra mı Manşūra mı Hünkāra mı yalvarayım
3. Ğülşen-i hüsñünde varken dāne-i hālîñ seniñ
Bāra mı zenbūra mı rüzgāra mı yalvarayım
4. Cürʿ a-ı ʿ aşkıñla mest etdiñ beni¹⁴⁶² çün tā ezel
Yāra mı ğam-h^vāra mı ağıyāra mı yalvarayım
5. Teşne-leb yandım meded vaşlıñla kandır¹⁴⁶³ pādişāh
Hāydar-āsā bahre mi¹⁴⁶⁴ piñara mı yalvarayım

312

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Hūblara serdār ararsan işte serdār Muştafā
Dilber-i ğaddār ararsan işte ğaddār Muştafā
2. Ben taħammül eyleyip cevrine tākāt bulmadım¹⁴⁶⁵
Maʿ den ü cüy-ı cefā kân-ı sitemkār Muştafā

¹⁴⁵⁷ nā-tüvān: sevdiğim M¹⁴⁵⁸ ben: bu K¹⁴⁵⁹ kafes-i tende bu cānım tarmār: eridim bu tende cānım āh zār M¹⁴⁶⁰ mişāl: gibi M¹⁴⁶¹ ey şanem: dilberā M¹⁴⁶² mest etdiñ beni: mestāne göñül M¹⁴⁶³ meded vaşlıñla kandır: amān kandır beni ey K¹⁴⁶⁴ Hāydar-āsā bahre mi: Hāydar-ı kemterinim K¹⁴⁶⁵ bulmadım: etmedim K

90a M

3. Dām-ı zülfünden ḥalāş olmaz görenler¹⁴⁶⁶ şayd olur
Kār mı şubḥ [u] mesāda¹⁴⁶⁷ kıldı benim zār Muştafā
4. Gülşeni eyler ferāmūş görse bülbül vechini¹⁴⁶⁸
Gül cemāline güler gülşen-i gülzār Muştafā
5. Yāsemem-şad-berg ṭavāf etmek diler ruḥsārını¹⁴⁶⁹
Görmesin vechiñ cemāline niḳāb-dār¹⁴⁷⁰ Muştafā
6. Ka^ç be-i vaşlıñla şād olmaḳ diler üftādelər
Sünbülü periperişān kıldı efkār¹⁴⁷¹ Muştafā
7. Gelmemiş cihāna mişli özge¹⁴⁷² Yūsufdan beri
Ḥaydarī vaşında kıldı ḥatm-i eş^ç ār Muştafā

313

Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

48b K

1. Nigāhiñ cāna cān dilber nigāh-bān ol dil-i zāra
Şarardı berg-i gül-cismim yanarım rüz [u] şeb nāra
2. Gezerken kendi ḥālimde ^ç aceb sevdāya duş oldum
Seḫerde ^ç andel[ī]b gūş etmeye gitmedi gülzāra
3. Naẓar kıldım ki ra^ç nālar açılmış ^ç andel[ī]b ağlar
Tebessüm eyledim aḥvāl¹⁴⁷³-i ḥāli düşdüm efkāra
4. Ağāz-ı nāle-i şeydāyla¹⁴⁷⁴ tölmuş ḳaşr-ı gülşen hep
Yoğ iken yarası bu sīneme vurdum hezār yara
5. Hemişe küşe-i firḳatde kārım āh zār oldu
Bu miḫnet ḥānede dermān bulunmaz şimdi ben¹⁴⁷⁵ māra
6. Hezārān derd hezār sevdā hezār miḫnet bu ğam-ḥ^v āra
Nesīm-i şubḥ dem erdi ^ç ināyet men dil-i zāra

¹⁴⁶⁶ görenler: gören dil K

¹⁴⁶⁷ mesāda: mesā K

¹⁴⁶⁸ bülbül vechini: ḥüsnüñ ^ç andelib M

¹⁴⁶⁹ etmek diler ruḥsārını: eyler ḥüsnüñ Ka^ç besin M

¹⁴⁷⁰ görmesin vechiñ cemāline niḳab-dār: sünbülü periperişān kıldı efkār M

¹⁴⁷¹ sünbülü periperişān kıldı efkār: görmesin ^ç uşşāḳ vechiñ pür-niḳāb-dār M

¹⁴⁷² gelmemiş cihāna mişli özge: görmemiş çeşm-i felek mişlini K

¹⁴⁷³ eyledim aḥvāl: eyleyip cilve K

¹⁴⁷⁴ şeydāla: bülbüle K

¹⁴⁷⁵ ben: men K

7. Felekler dūd-ı āhımdan qarardı zūlmet-i ğamda¹⁴⁷⁶
EsİR-i ‘ aşk ü sevdā-veş giyindi āsūmān kara
8. Kevākibler yanar meş‘ al gibi sūz-ı firākımla¹⁴⁷⁷
Şarardı zehresi¹⁴⁷⁸ māhiñ düşünce Haydarī¹⁴⁷⁹ zāra

314

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Neyledim ki ey felek-meşreb beni zār eylediñ
Dūzağ-ı firqatde qoyup cismimi nār eylediñ
2. Gözlerimden¹⁴⁸⁰ kanlı ırmağ ağıdıp firqat ile
Bister-i ğamda bırakıp derd ile mār eylediñ
3. Cigerim göz göz kılıp müjgān-ı hūn-rizīñ ile¹⁴⁸¹
Çekdirip hūb nāleler nāy-āsā izhār eylediñ
- 90b M
4. Cür‘ a-ı ‘ aşkıñ şunup kıldıñ beni mest ü harāb
Mecnūn-āsā meskenim vādī¹⁴⁸²-i kūh-sār eylediñ
5. Gülşen-i hūsnūne şeydā naşb edip āhır beni¹⁴⁸³
Bir ğazabla neyledim ki meskenim¹⁴⁸⁴ hār eylediñ
6. Gösterip rūy-ı vefā kıldıñ esİR-i qayd-bend
Manşūr-āsā zūlfünñ tārına ber-dār eylediñ
- 49a K
7. Haydar-ı bī-çāreyi ‘ aşkıñla rüsvāy eyleyip
Ey felek-meşreb cefā-cū dilde tār-mār¹⁴⁸⁵ eylediñ

315

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Felekler ey kemān-ebrū kan ağlar āh zārımdan
Tutuşdu qubbe-i mīnā firāğ-ı sūz-ı nārımdan

¹⁴⁷⁶ qarardı zūlmet-i ğamda: olup ta‘ cīze kan ağlar K

¹⁴⁷⁷ meş‘ al gibi sūz-ı firākımla: şubh [u] mesā şem‘ a-nümā Haydar M

¹⁴⁷⁸ zehresi: çehresi M

¹⁴⁷⁹ düşünce Haydarī: bıraktı hūrşīdi M

¹⁴⁸⁰ Her iki nüshada da “güzellerimden” şeklindedir.

¹⁴⁸¹ hūn-rizīñ ile: hūn-riz ile M

¹⁴⁸² Her iki nüshada da “vāde” şeklindedir.

¹⁴⁸³ āhır beni: murğ-ı dili K

¹⁴⁸⁴ meskenim: vaţanım K

¹⁴⁸⁵ dilde tār-mār: ‘ āleme bār K

2. Karardı zehresi mäh-ı cihānıñ dūd-ı āhımla¹⁴⁸⁶
Yeter ey bī-vefā gerdün ayırdıñ beni yārimden
3. Eger bir dīn eri kāfire keşf eyle[ri]sem rāzım
Gelirdi imāna muṭlaḳ benim eşk-i şerārımdan
4. Geçirdiñ ‘ ömrümü ğamıla hayfā ey cefā-cū sen¹⁴⁸⁷
Bırakdıñ künc-i ḥasretde ayırıp nāzlı yārimden
5. Sīnemde göz göz işler ḥançer-i rīş-i ğamiñ zālīm¹⁴⁸⁸
Bulandı baḥr-ı ‘ ummān mevce-i çeşm-i pıñarımdan
6. Qo yansın bir zamān bu alev-i ‘ aşq ey kamer ṭal‘ at
Söyünmez artmadadır dem-be-dem şevḳ rüzgārımdan
7. Eger ölür isem Ḥaydar vişāl-i yār bulmazdan¹⁴⁸⁹
Çıkar¹⁴⁹⁰ tā ḥaşre dek bu¹⁴⁹¹ dūd-ı āhım bil mezārımdan

316

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim бүkdü miyānım ḥasret-i yār el-amān
Dilde ṭāḳat ḳoymadı zerrece āh zār el-amān
2. Bir āteşdir ki gönül şehrinde tutdu çün¹⁴⁹² ḳarār
Durmaz esmekde derün¹⁴⁹³-ı ‘ aşqa rüzgār el-amān
3. Nice feryād etmeyim tende yanar cān u tenim
Kimseler raḥm eyleyip olmaz vefādār el-amān
4. Ben diyār-ı ğurbete düşdüm düşeliden beri
Gelmedi bir kez selāmıñ seyf-i ğaddār el-amān
5. Nice ḥayrān olmasın dil zülfünüñ ber-dārına
‘ Ārız u rüyunda tekmīl seyr-i gülzār el-amān
6. Muşḥaf-ı ḥüsnuñde tekmīl eyledim ben¹⁴⁹⁴ dersimi
Dür gibi dizdim derünümde ne ki var el-amān

91a M

¹⁴⁸⁶ zehresi mäh-ı cihānıñ dūd-ı āhımla: çehresi mähıñ āteş-i dūd-ı āhımdan M¹⁴⁸⁷ hayfā ey cefā-cū sen: benim ey şūḥ-ı cefā-meşreb K¹⁴⁸⁸ ğamiñ: ğam M¹⁴⁸⁹ yār bulmazdan: yāre ermeksiz M¹⁴⁹⁰ çıkar: çıqa M¹⁴⁹¹ bu: - M¹⁴⁹² çün: - M¹⁴⁹³ derün: tennūr K¹⁴⁹⁴ ben: men K

49b K

7. Hāydar-ı bî-çāre ‘ aşkıñla helāk olur ise
Tārīhi¹⁴⁹⁵ mezār taşında¹⁴⁹⁶ ola yādgār el-amān

317

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Tal‘ at-ı hüsñüñ cihāna verdi revnağ āşikār
‘ Āşik-ı bî-çāreler ‘ aşkıñla olsun tärmār
2. Sen şafāda ol hemān evreng-i hüküm üzre şehā¹⁴⁹⁷
Cān vere rāhiña üftādeleriñ leyl [ü] nehār
3. ‘ Ākıbet zülf-i siyāhkārına bend etdiñ beni
Yanayım sūz-ı ruğunda kılarak āh ile zār
4. Dūd-ı āhım başım üzre sāye-bān oldu benim¹⁴⁹⁸
Kışver-i ğam şāhıyım bu tēc-ı devlet iftiğār
5. Hāsret-i la‘ liñle dil hasta zebün-ı derd [ü] ğam
Şun lebiñ mā-ı hayātın bula şıhhat¹⁴⁹⁹ dil-i mār
6. Bilirim ğamze-i cellādıñla ey dilber seniñ
Kıldığın ‘ aşık helāk oldu efendim bî-şümār
7. İşte bir de ben olam kurbān-ı ‘ aşkın ey peri
Tā ezelden ‘ aşkıñ mağşūdu tiğ-ı Zü’l-fikār
8. Kō desin ‘ ālem bî-çāre Hāydarī olmuş şehīd¹⁵⁰⁰
Rāziyım her cevriñe ne kılsañ etdim ihtiyār

318

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Düşürsem kande bir yāra gönül bed-kār eder bahtım
Ferah-yāb eylemez aşlā işim āh zār eder bahtım
2. Güşād olsa felekde ger[çi] ki bir gonca-ı ra‘ nā¹⁵⁰¹
Erişir¹⁵⁰² bād-ı şarşār-veş hemān tärmār eder bahtım

¹⁴⁹⁵ tārīhi : tārīhim K

¹⁴⁹⁶ taşında: taşına M

¹⁴⁹⁷ şehā: begim K

¹⁴⁹⁸ benim: bugün M

¹⁴⁹⁹ mā-ı hayātın bula şıhhat: cür‘ asını şıhhat bula bu K

¹⁵⁰⁰ bî-çāre Hāydarī olmuş şehīd: ki katlı olmuş bî-çāre Hāydarī K

¹⁵⁰¹ ra‘ nā: zībā M

¹⁵⁰² erişir: erişip K

3. Öürsem tañ mıdır Mecnün yāriñ hūsn-i ʿ aşkıyla
Velākin Leylāyı bu çeşmime ağıyar eder bahtım

4. Nesīmī-veş yüzülsem kimseler raħm eylemez ašlā
Gene kendi āteşimle beni ızhār eder bahtım

50a K

5. Nazar kııl Haydarā ʿ aşkıñ kemānıñ kim ki¹⁵⁰³ çekmişdir
Keş-ā-keş ğam ile āħir bu cānım mār eder bahtım

91b M

319

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nedendir ki ʿ aceb ʿ aşık olan dildār için ağılar
Ferāmūş eyleyip kārın hemān bir yār için ağılar
2. Cihāniñ naqş [ü] ʿ unvāni¹⁵⁰⁴ degildir zerre ʿ aynında¹⁵⁰⁵
Görünmez çeşmine kevn [ü] mekān dīdār için ağılar
3. Güşād-ı ğonca-ı raʿ nā nesīm-i faşl-ı zībāda¹⁵⁰⁶
Bī-çāre ʿ andel[i]bler şubħa dek¹⁵⁰⁷ gülzār için ağılar
4. Degildir ħavf-ı merg zerre taʿ accüb şunda çeşminde¹⁵⁰⁸
Döner pervāneler şemʿ -i vişāle nār için ağılar
5. Yitirmiş zāhidi gör ser-māye-zühdünü¹⁵⁰⁹ destinden
Oturmuş küdek-āsā durmayıp¹⁵¹⁰ ezkār için ağılar
6. ʿ İbādet çün giderken mescide¹⁵¹¹ şūfi-i Zerķānın
Çalınmış şıpası gördüm o da bir ħar için ağılar
7. Ene'l-Ħaķ sırrına vāķıf olalıdan beri Ħaydar
Gönül Manşūr gibi şubħ u mesā ber-dār için ağılar

320

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Göñül aşk-ı ħarāretle yanar Allāh deyü ağılar
Tutuşmuş¹⁵¹² bir şecāʿ atle yanar Allāh deyü ağılar

¹⁵⁰³ kim ki: nice K

¹⁵⁰⁴ ʿ unvāni: ʿ unvān K

¹⁵⁰⁵ zerre ʿ aynında: ašlā kaydında M

¹⁵⁰⁶ zībāda: raʿ nāda K

¹⁵⁰⁷ şubħa dek: ħüznile K

¹⁵⁰⁸ çeşminde: ʿ aynında K

¹⁵⁰⁹ zühdünü: zihnini K

¹⁵¹⁰ küdek-āsā durmayıp: küşe-i mescidde de M

¹⁵¹¹ mescide: cāmiʿ a M

¹⁵¹² tutuşmuş: oturmuş M

2. Seherde ol nesim-i ' aşk¹⁵¹³ firāvān eyledi derdim
Bedende cān şadākatle¹⁵¹⁴ yanar Allāh deyü ağlar
3. Açılmaz zulmet-i ğamdan dil-i mecrūh-ı nālānım
Şebī-tā-şubh bu hāletle yanar Allāh deyü ağlar
4. Nazar kıldım ki gülşende bī-çāre ' andel[ī]bler de
Ser-ā-pā¹⁵¹⁵ sūz-ı firakatle yanar Allāh deyü ağlar
- 50b K 5. Vişāl arzūsuyıla pervāne-i üftāde Haydar
Dönerek şem' a rāhatla yanar¹⁵¹⁶ Allāh deyü ağlar

321

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bugün mest [ü] harābım zāhidā eşk-i humārımla
Boyandım cür' a-ı cām-ı Ene'l-Ḥaḫḫa şerārımla
2. Gene baḫr-ı cünūnum cūşa geldi mevc urur¹⁵¹⁷ şaf şaf
Bulandırdım yedi baḫrı firāk-ı rüzgārımla¹⁵¹⁸
3. Beni incitme ey şūfī yeter bu kıl u kāl etdiñ¹⁵¹⁹
Ser-ā-ser tañ mıdır yansa cihān bu sūz-ı zārımla¹⁵²⁰
4. Gerekmez bizlere meyḫāne mescid bezm-i ülfetler¹⁵²¹
Elest bezminde mestiz bāde-i la' l-i nigārımla
- 92a M 5. Biz evvel rinde-i mest [ü] harābız biz de ' ar olmaz
Yanayım Haydarā bende ilişme kendi nārımla

322

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Vişāl-i zāt-ı Ḥaḫdan maḫbūb-ı dīdārımı gördüm
Şükür ki Ḥazret-i Bār-i Ḥudāya yārımı gördüm
2. Çekerdim kâbe kavseyniñ sheñşāhını ḫasret men
Nazargāh-beyt-i raḫmāñdan bu şeb ikrārımı gördüm

¹⁵¹³ seherde ol nesim-i ' aşk: seher kām-ı nesim-i ' aşk M

¹⁵¹⁴ şadākatle: şahāvetle M

¹⁵¹⁵ ser-ā-pā: tutuşmuş M

¹⁵¹⁶ yanar: döner M

¹⁵¹⁷ mevc urur: mevcü'n-nūr K

¹⁵¹⁸ bulandırdım yedi baḫrı firāk-ı rüzgārımla: ser-ā-ser tañ mıdır yansa cihān āteş-i zārımla M

¹⁵¹⁹ şūfī yeter bu kıl u kāl etdiñ: vā' iz yürü var pendini gözet K

¹⁵²⁰ ser-ā-ser tañ mıdır yansa cihān bu sūz-ı zārımla: bulandırdım yedi baḫrı firāk-ı rüzgārımla M

¹⁵²¹ bezm-i ülfetler: meskenim dağlar K

3. Hetā şānında tekmīl eyledim evrād [ü] ezkārım
Okurken şubḥ-dem Süryāniden ezkārımı gördüm
4. Gelip çāk eylesinler sīnemi bi'l-lāhi lā demem
Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd gibi ḥünkārımı gördüm
5. Çevirmem rüyumu Ḥaydar sözüme birdir Ene'l-Ḥaḳda
Bu 'aşkıñ mācerāsında bugün¹⁵²² ber-dārımı gördüm

323

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Yanar cān u tenim cānā firāḳıñ cāna kār etdi
Bu ḥasret nārı geçdi tā dil ü cānda ḳarār etdi
2. Söyünmez ḥaşre dek bu alev-i 'aşḳ-ı firāvānım
Siyāh-ı dūd-ı āhım 'ālemi cāndan¹⁵²³ b[ī]zār etdi
3. Gülistān-ı ruḥunda bülbül-i nālān iken cānım
Erişdi bād-ı şarşar nāgehān āh tārmar etdi
4. Nihāl-i ḡonca-ı vaşlıñla şādān¹⁵²⁴ olmadan dilber
Felek kūşe-i miḥnetde kārım āh ile zār etdi
5. Cemālīñ şem'ine pervāne-i sūzān iken Ḥaydar
Resen-i zülfüne ol meh-peri encām dār etdi

51a K

324

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Çevirdi dört yanım¹⁵²⁵ cānım felek ḥürşid¹⁵²⁶-veş ḥūblar
Olanca 'aḳlımı yağmalayıb¹⁵²⁷ da gitdi maḥbūblar
2. Ḥarāb oldu vücūdum 'aşḳ elinden çāresiz ḳaldım
Ezelden 'ādet olmuş yanmadadır nāra¹⁵²⁸ maḥcūblar
3. Açıldı yaralar göz göz sīnemde çāresi müşkil¹⁵²⁹
Hele bir aç da seyr eyle nicedir baḡrı Eyyūblar

¹⁵²² bugün: ben ol M¹⁵²³ cāndan: cānā M¹⁵²⁴ nihāl-i ḡonca-ı vaşlıñla şādān: zülāl-i leb-i la' liñ vaşlıla M¹⁵²⁵ dört yanım: etrafım M¹⁵²⁶ ḥürşid: ḥürşidi M¹⁵²⁷ yağmalayıb: yağmaladı K¹⁵²⁸ yanmadadır nāra: nāra yanar böyle M¹⁵²⁹ çāresi müşkil: işler ey zāhid K

92b M

4. Varıp ʿ arz etmeye hālim mecālim yoḡ peri-nāza
Yüzüm hāke sürüp destini öpsem mişl-i mergūblar
5. Ḳal ol pūṭa-ı ʿ aşḡ da Ḥaydarā yan hele¹⁵³⁰ bir eyyām
Süzülsün ḡalmasın kef ḡasretin [hem] çeke Yaʿ ḡūblar

325

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ḳalmadı ʿ ālemdede cānā ehl-i hāle¹⁵³¹ iʿ tibār
Ḳadr [u] ḡıymet bir bilen yoḡ Türk ḡamāl oldu kibār
2. Āhene zerdır deyü o sürbü gümüş gördüler
Şırca-ı cevherden ey dil farḡ eden yoḡ kim arar¹⁵³²
3. Ey gönül çek başına künc-i ferāgat ḡırḡasın
Ḳadrini ehl-i kemāliñ bir¹⁵³³ bilen yoḡ kim şorar
4. Rüz [u] şeb düşmüş cihān bu ayş [u] işret oḡlana¹⁵³⁴
Her biri bir iki oḡlan ṭaşır eyler iftiḡār
5. Söylesen güş eylemez kimse ḡaḡıḡat şoḡbetin
Ḥāmüş ol olma suḡandān rāh-ı Ḥaḡḡı yoḡ arar

51b K

6. Sen seni medḡ eyleme zemm eylesin ʿ ālem seni
Ḥaḡ bilir mü ʿ min olanıñ¹⁵³⁵ ḡalbini leyl [ü] nehār
7. Ḥaydarā şaşma şaḡın şaşırma rāhını gözet¹⁵³⁶
Her işiñ eyle tevekkül ḡoş ḡılar¹⁵³⁷ Perverdigār

326

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey felek nʿ etdim saña kārım benim¹⁵³⁸ zār eylediñ
Yārım aldıñ ʿ aḡıbet ḡülşānımı¹⁵³⁹ ḡār eylediñ

¹⁵³⁰ Ḥaydarā yan hele: hele Ḥaydar sen de M

¹⁵³¹ hāle: ʿ aşḡa K

¹⁵³² kim arar: arar kim K

¹⁵³³ kemāliñ bir: maʿ ārifñ

¹⁵³⁴ bu ʿ ayş [u] işret oḡlana: ḡalkı ʿ ayş u ʿ işrete M

¹⁵³⁵ olanıñ: müslim M

¹⁵³⁶ şaşırma rāhını gözet: rāhiñ şaşırma kendini K

¹⁵³⁷ ḡılar: ḡıla M

¹⁵³⁸ nʿ etdim saña kārım benim: ne etdim saña kārımı M

¹⁵³⁹ ḡülşānımı: ḡülşenimi K

2. Bülbul-āsā rūz [u] şeb feryāda bıraķdıñ beni
Ey cefā-pişe dil-i şürıdemı mār eylediñ
3. Bir gül-i ra^c nā için rüsvā-yı ^c ālem eyleyip¹⁵⁴⁰
Ol raķıb-i bed-liķāya sırrım izhār eylediñ
4. Dūzah-ı firķatde zālīm el-amān yandım yeter
Şol semender-veş duranım zulum ile nār eylediñ
5. Gülmedim şu dehr içinde ağlamakdan zerrece
Gözlerim Ceyhūna nisbet kanlı pınar eylediñ
6. Sen şafālar kesb edersin böyle āh etdikçe ben
Artırıp günden güne cevriñi şümār eylediñ
7. Haydar-ı bī-çāreyi kıldıñ esir-i kayd-bend
Āhiri zulf-i sitemkārına ber-dār eylediñ

93a M

327

Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Mey-i ^c aşķ ile mest oldum¹⁵⁴¹ tutuldum zulf-i dildāra
Bu sır bir genc-i ahfādır¹⁵⁴² açılmaz yada aģyāra
2. Benim ol ^c aşık ü rind-i harābāt meczūb-ı bī-^c ār
Fürūht etdim bugün kālā-yı zühdü şūfi bed-kāra
3. Yanar meş^c al gibi tennūr-ı kalbim şevķ-ı dildārla¹⁵⁴³
Harıķ-ı ^c aşķıla yansa gerek mescid ü mināre
4. Görünmez çeşmime çarķ-ı felek māh [u] kevākibler
Baña nuşh etme kār etmez yeñi düşdüm bu efkāra
5. Vücüdüm kılsalar şad-pāre dönmem men bu sevdādan
Yezidiler derim yüzse¹⁵⁴⁴ çekip Manşūr gibi dāra
6. Muħammed Aħmed ü Maħmūdiyem ceddım ^c Alī neslim¹⁵⁴⁵
Şehid-i Kerbelā çün bülbul-āsā¹⁵⁴⁶ düşmüşüm zāra

52a K

¹⁵⁴⁰ ^c ālem eyleyip: ^c āmm etdiñ beni M

¹⁵⁴¹ mey-i ^c aşķ ile mest oldum: ümıd-i vaşl-ı yār ile M

¹⁵⁴² sır bir genc-i ahfādır: bir gencine-i sırdır M

¹⁵⁴³ kalbim şevķ-ı dildārla: ^c aşķ şevķ u muħabbetle M

¹⁵⁴⁴ yüzse: yüzsün K

¹⁵⁴⁵ neslim: nesli M

¹⁵⁴⁶ Kerbelā çün bülbul-āsā: şāh Hüseyniñ bülbulüyüm M

7. Men ol Haydariyim ki cān u başdan geçmişim çokdan
Bu meydān-ı muḥabbetde olam ḳurbān ben ol¹⁵⁴⁷ yāra

328

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Gene şūḥ-ı cefākārım ' ināyet etdi ğam-ḥ^vāra
Bir iken derdimi dōrt eyledi vurdu hezār yara
2. Murādı āteş-i ' aşķıla yakmakmış dil-i zārım
Bilirken dām-ı zūlfüne tuḫuldum ğayrı yok çāre
3. Ezel meftūnu¹⁵⁴⁸ idim dāne-i ḥālīñ ḥabersizce
Velī mecbūr-ı dil oldu esīr-i ḥüsn-i dildāra
4. Ferāmūş eylemek mümkün degil şimden geri ḥāşā
Ḥayālī dīdeden çıkmaz ki olsun göñlüm āvāre
5. Nihāl-i tıfl-ı ra' nādır nice terk eyleyim yā hū
Veriñ ḥaḳ Aḫmed-i muḫlaḳ ya ben yanmaz mıyım nāra
6. Ḥudā Ḥaḳķı iḫün Ḥaydar sözüm ḥaḳdır bu da' vāda
Demedi mi Muḫammede ḥabībim ḥaḳsın āşķāra

93b M

329

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. ' Aceb bilmem neden küsmüş gene şāhım bu ğam-ḥ^vāra
Geçen gün¹⁵⁴⁹ çigneyip ' uşşāķımı gitdi yār āġyāra
2. Derūnum yandı sūz oldu görünce yāri āġyārla¹⁵⁵⁰
Sīnem çāk eyleyip işmarladım āġyār[ı] Settāre
3. Benim ḥāl-i perişānım¹⁵⁵¹ bilirken ol cefā-pīşe
Gene lāyık mıdır vurmaḳ sīnem üzre yeñi yara
4. Vefā yokdur cihānıñ ḥūblarıñda gerçi ey ' aşık
Gōzetle düşmeye murġ-ı göñül dām-ı cefā-kāra

52b K

5. Elif ḳaddiñ kemān eyler edā vü nāzıla dilber
Fedā ḳılsañ eger rāhına cāniñ eylemez çāre

¹⁵⁴⁷ olam ḳurbān ben ol: ḳurbān iḫün geldim M

¹⁵⁴⁸ meftūnu: meftūn M

¹⁵⁴⁹ geçen gün: geçende M

¹⁵⁵⁰ yāri āġyārla: yār ūlfetde K

¹⁵⁵¹ perişānım: diġer-gūnum K

6. Saña nisbet varır ğayrılar ile eder ülfetler
Teraḥḥum eylemez aṣlā yaḳar cān u teniñ nāra
7. Gelip gör Ḥaydarıñ ḥālını¹⁵⁵² de sev dilber-i ğaddār
Açılmış yaralar baĝrında iñler bulamaz çāre

330

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ne gözdür yārdaki gözler beni Mecnūn-ı 'ār etdi
Ṭaĝıdıp başdan 'aqlım fikrimi de¹⁵⁵³ tarmār etdi
2. Görünce dām-ı ḥüsnüñde gönül dāne-i Hindūyı
Düşüp bī-çāre şayd oldu kārım āh ile zār etdi
3. Hilāl-āsā toĝup burc-ı şerefden ḳalb-i 'uşşāḳa
Nażargāh ḳıblem oldu veli [ol] şevḳıla mār etdi
4. 'Aceb mi yansa āhımla feleklerle kevākibler¹⁵⁵⁴
O şūḥuñ ṭal'at-ı ḥüsnü beni yandırdı nār etdi
5. Sözüüm bir dönmenem birdir dīnim imānım iḳrārım
Niĝāh-ı āfet-i yāriñ esir-i bī-medār etdi
6. Bī-çāre Ḥaydarı şeb-tā-seḥer sevdā-yı la'liñle
Ḳılar şeydā gibi feryād firāḳıñ cāna kār etdi

331

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Yandı şabrım tende ṭāḳat ḳalmadı āḫir meded
Gitdi yağmaladı dīnim zūhdünü kāfir¹⁵⁵⁵ meded
2. Bürüdü ḳol ḳol gelip ğam leşkeri bu gönülümü¹⁵⁵⁶
El-amān ey şāḫib-i meydān-ı 'aşḳ āḫir¹⁵⁵⁷ meded
3. Göz göz oldu bu sīnem cevriñ kemānıñ çekmeden
Zerre tābım ḳalmadı oldum ḫarāb ey pīr meded

94a M

¹⁵⁵² ḥālını: ḥālīñ K

¹⁵⁵³ başdan 'aqlım fikrimi de: 'aql [u] fikrim işimi M

¹⁵⁵⁴ feleklerle kevākibler: felekler ḳubbe-i gerdün K

¹⁵⁵⁵ yağmaladı dīnim zūhdünü kāfir: yağmalandı imān ile dīn vāfir K

¹⁵⁵⁶ bu gönülümü: mülk-i dili K

¹⁵⁵⁷ meydān-ı 'aşḳ āḫir: seyf [ü] 'alem 'āmir M

53a K

4. Cür^ç a-ı ^ç aşkıñ beni mest eyledi çün tã ezel
Men Hüseyniyim Hüseyni hârici[yi] kır meded
5. Dönmemem bi'l-lâhi dönmem elf [ü] mîm [ü] ^ç ayn benim
^ç Ayn [ü] mîm laħmuke laħmî¹⁵⁵⁸ elif-i kebîr meded
6. Zâhid-i âvâreler inkâr ederler la^ç lini
Men ezel eyledim ikrâr küfr-i zülfü¹⁵⁵⁹ kır meded
7. Men Muħammed Haydariyim Haydariyim Haydarî¹⁵⁶⁰
Bâde-i vaşlıñ bu kemter Haydara içir meded

332

Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Hâsretiñle ey peri dil nâra düşdü çâre ne
Künc-i ğamda rüz [u] şeb âh zâra düşdü çâre ne
2. La^ç l-i ruhsârıñ begim üftâdesi olmuş iken
Terk-i nâmûs eyleyip bir hâra düşdü çâre ne
3. Ta^ç n eder ^ç âlem beni gerçi begim¹⁵⁶¹ bu hâl ile
Neyleyim yok çâresi efkâra düşdü çâre ne
4. Kim ki görse hüsni-ı hâttıñ süre-i¹⁵⁶² ve's-şems okur
Dil o dersden vazgelip eş^ç âre¹⁵⁶³ düşdü çâre ne
5. Gerçi ki kâlâ-yı vaşlıña begim yokdur bahâ
Yandı kül oldu bütün¹⁵⁶⁴ rüzgâra düşdü çâre ne
6. Kim bilir deli midir mec[z]üb mudur bu Haydarî
Terk-i gülzâr eyleyip küh-sâra¹⁵⁶⁵ düşdü çâre ne

333

Mefâ^ç ilün / Mefâ^ç ilün / Mefâ^ç ilün / Mefâ^ç ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bugün bir mehlikâ kurmuş tuzağı râh-ı dildâra
Dolaşdı çâresiz [bu] dil dâm-ı zülf-i sitemkâra

¹⁵⁵⁸ laħmuke laħmî: vâhid-i muṭlağ K

¹⁵⁵⁹ eyledim ikrâr küfr-i zülfü: bâde-perestim dîn-i küfrüm K

¹⁵⁶⁰ Haydariyim Haydariyim Haydarî: Haydarî cedd-i Hüseyni Hüseyni M

¹⁵⁶¹ eder ^ç âlem beni gerçi begim: ederler şüfiler gerçi beni K

¹⁵⁶² görse hüsni-ı hâttıñ süre: görseydi kitâb-ı hüsniñü M

¹⁵⁶³ eş^ç âre: settâre K

¹⁵⁶⁴ bütün: kamu K

¹⁵⁶⁵ küh-sâra: hâra K

2. Ezā vü cevrine tākāt getirmek pek katı¹⁵⁶⁶ müşkil
Sīnemde göz göz oldu tīr-i müjgān açdığı¹⁵⁶⁷ yara
3. Kemān-ebrūları cāna kıyar bağıdıkça nāz ile¹⁵⁶⁸
Duş oldum gördüğümle gāmze-i cellād-ı hūn-h̄vāra
4. Çıkarmaz cāmesin ‘āşık ser-ā-pā sīnesin¹⁵⁶⁹ görsün
Harāret-nārını teskīn edip başlaya efkāra

94b M, 53b K

5. O kaddi ‘ar‘ ara ben çok temennī eyledim Haydar
Olunca luṭfuna nā’il gönül¹⁵⁷⁰ başladı eş‘ āra

334

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. O dil-cū āfete dil bende dildāra sitemkāra
Ṭabībler neylesin bu derde çāre şad-hezār yara
2. Firāk-ı dūd-ı āhım tā erişdi¹⁵⁷¹ ‘arş-ı a‘ lāya
Bulunmaz vaşıl-ı cānāndan özge derdime çāre
3. Kābül eder mi ‘aceb ki varıp ‘arz eylesem hālīm
Götürsem tatlı cānım armağān¹⁵⁷² o çeşm-i ğaddāra
4. Cemāl-i pertev-i hūsn [ü] celālinde olam kurbān
Nice sūzān olur pervāneler döne döne nāra
5. Şaşırdım kendimi bilmem nedir bu bendeki hālet
Nesīm-i būy-ı vaşl-ı yār düşürdü beni efkāra
6. Ṭutuşdu Haydarā ‘aşk āteşiyle bu gönül şehri¹⁵⁷³
Söyünmez kol kol oldu bir āteş tağıldı¹⁵⁷⁴ rüzgāra

335

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Sūz-ı ‘aşk-ı Muştafā[y]la kıl vücūduñ hāk-sār
Eyle terk bu māsivāyı gör ‘ayārın zīb [ü] fer¹⁵⁷⁵

¹⁵⁶⁶ pek katı: çāresiz M

¹⁵⁶⁷ açdığı: vurduğu K

¹⁵⁶⁸ nāz ile: kan eyler K

¹⁵⁶⁹ ‘āşık ser-ā-pā sīnesin: üftāde-i bī-çāreler M

¹⁵⁷⁰ Yazmada “gönüldü” şeklindedir. Vezin ve mana gereği “gönül” olacak.

¹⁵⁷¹ tā erişdi: erişdi tā M; erdi tā K

¹⁵⁷² tatlı cānım armağān: armağān cānımı M

¹⁵⁷³ bu gönül şehri: şehri-i dil kol kol M

¹⁵⁷⁴ kol kol oldu bir āteş tağıldı: çāre yok tağıldı firāklı M

¹⁵⁷⁵ bu manzume: - K

2. Vaḥdet-i ʿālemde ol ḥāmūş desinler bī-zebān
Kūşe-i ʿuzletde sulṭān olmadır kesb-i hüner
3. Sālik-i Ḥaḳḳa budur evvel-be-evvel farz-ı ʿayn
Görme bilme verme sır nā-puḥteye eyle ḥazer
4. Ḥaḳḳa kııl dāʾim tazarruʿ ḥaḳḳa deme ḥāl şu bu
Enbiyā vü evliyā egmedi Ḥaḳdan ḡayre ser
5. Kün¹⁵⁷⁶ dedi ḥaḳ oldu maḥlūḳ kim belā kim lā dedi
Sırr-ı vaḥdetden suʾāl olmaz nedir şems [ü] kamer
6. Sırr-ebed yekden seçilmez çār-ānāşır nīst vücūd
Yek-vücūd ol ki olasıñ muʿteber mānend-i zer
7. Ḥaḳdır ol¹⁵⁷⁷ Ḥaḳdan ʿayān yoḳ nesne Ḥaḳ kendini bil
Kendi nefsin bilmeyen bilmez ki Ḥaḳ kimdir Ḥaydar*

95a M

336

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Tecellī tā ezelīdir degildir şoñradan taḳdīr
Görüne levḥ-i maḥfūzda ne ise kıılınan taḥrīr¹⁵⁷⁸
2. Olamaz tedbīri ʿabdiñ¹⁵⁷⁹ Ḥudā taḳdīrine ḥāʾil
Ne gūnā eyleseñ ceḥd çāre etmez taḳdīre tedbīr
3. Bozulmaz yazdıḡı Ḥaḳḳıñ esāsı ism-i aʿzamdır
Muʿazzam gencīne teʾşīr eder mi ʿaḳl ile teşhīr
4. Ḥudā vāḥid şerīki lā diledigin kıılar icrā
Ḳamu ḥükmündedir dūnyā vü ʿuḳbā necm ü meh-neyyir
5. Yaradılmış degildir ḥālī Ḥaḳdan cümle mevcūdāt
Edegör Ḥaydarā ḳalbiñ riyādan zıkrile taḥhīr

¹⁵⁷⁶ “O'nun emri, bir şeyi dileyince ona sadece «Ol!» demektir, o olur.” Yâsin suresi 82. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 594.

¹⁵⁷⁷ Yazmada “Ḥaḳdır Ḥaḳ” şeklindedir.

¹⁵⁷⁸ bu manzume: - K

¹⁵⁷⁹ Yazmada “abdiñ tedbīri” şeklindedir.

337

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Çāk çāk etsem derūnum sâkin olmaz nâr-ı 'aşk¹⁵⁸⁰
Yağdı kavurdu vücūdum mülkünü efkâr-ı 'aşk
Gâh-be-gâh eser şavurur gönlümü rûzgâr-ı 'aşk
Rabbenâ yâ Rabbenâ yessir lenâ dîdâr-ı 'aşk
2. Âl [u] evlâd-ı resûluñ cānım efkendesiyim
Dîn [ü] imānımla hâk-i deriniñ bendesiyim
Aymazım şarâb-ı vaşlıñ haşre dek zindesiyim
Rabbenâ yâ Rabbenâ yessir lenâ dîdâr-ı 'aşk
3. Men imāmeyniñ gulām-ı kemter ü āzādesi
Yim bugün fedâ-yı cān etmek için amādesi
İşte tiğ gel ey Yezîd bî-dîn pelîd yok va' desi
Rabbenâ yâ Rabbenâ yessir lenâ dîdâr-ı 'aşk
4. Kurretü'l-' ayn-ı Muhammed nūr-ı çeşm-i Murtażā
Çâker-i âl-i ' abâyım biliñiz men aşlâ
Şah Hüseyn ibn-i ' Alî ecdād [ü] ceddîm Haydarâ
Rabbenâ yâ Rabbenâ yessir lenâ dîdâr-ı 'aşk

338

8 + 8 = 16'lı hece vezni

95b M

1. ' Alîlim mücrimim mürde ğarîbim ğurbet ellerde
Zelîlim bî-kesim ' aşî sefîhim kaldım çöllerde¹⁵⁸¹
2. ' İnâyet merhâmet şefkât mürüvvet yâ nebîyu'l-lâh
Şüyü' bulmuşdur tuğyânım söylenir kamu dillerde
3. Düşüp boyumca talmışım ser-â-pâ ğarķ-ı ' işyânım
Açılmaz rûy-ı siyâhım yıķansam baħr ü göllerde
4. Amân yâ Rabbenâ geldim der-i ğufrânına rahm et
Penâhım [ü] destğirim yok faķirim kaldım yollarda
5. Degildir katre ü zerre seniñ rahmetine nisbet
Raħîm ismiñ ğafür ismiñ okunur cümle dillerde
6. Eger olmaz ise rahmet erişmez daħi şefâ' at
Gören hâlimi maħşerde ğâh ağlar ğâh[i] güler de

¹⁵⁸⁰ bu manzume: - K¹⁵⁸¹ bu manzume: - K

7. Ḥabībīñ nūr-ı zātīñ Aḥmed ü Maḥmūd Muḥammed
Kuluñ hem de resūluñ ümmeti Ḥaydarī dillerde

339

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Vuşlat-ı cānān ise ārzūñ gönül tevḥīde gir
Açıla mir 'āt-ı ḳalbiñ mürşid-i kāmile ir¹⁵⁸²
2. Ḥvāb-ı ḡafletden uyan tā-be-seḡer hū eyle hū
Nūr-ı Ḥaḳ feyz-i tecellī erişe himmet-i pīr
3. Şişe-i nāmūs [u] 'ārı kıl şikest ḡaḳ üzre çal
Cāme-i ḡırş [u] enāniyyeti at etme kibir
4. Hest [ü] nīst yek ola ḳaydıñ olmaya kālā-yı zer
Gör tecellīde olan taḳdīr-i Ḥaḳḳı eyle seyir
5. Rabbenā yā Rabbenā irḡam İlāhī feyzānā
Bāb-ı teslīm-i rızāda ey boyun dur ol esīr
6. Gözle bī-behre [vü] bī-kes ḳalbini ḳırılmasın
Mümkün olmaz yıḳılan beyt ḳıla ta' mīr-i Ḥabīr
7. Cümle mevcūdāt Ḥaydar zāt-ı Ḥaḳ ile ḳā'im
Zāhiri Ḥaḳ bātını Ḥaḳ ḡayr-ı Ḥaḳdan nīst müdir

340

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Gönül bī-çāre bī-pervā 'aceb bilmem ne kār aḡlar
Çeker tā-be-seḡer āh u enīn firḳatde zār aḡlar¹⁵⁸³
2. Seḡerde ḡuş eder feryādını şeydālarıñ gördüm
Dūzaḡ-ı nār-ı hicretde yanar çeşm-i pīnar aḡlar
3. Kimi 'ābid kimi zāhid kimi 'aşıḳ kimi ma' şūḳ
Ḳamusuñ maḳşūdu ma' būd bulaşmış pūr-ḡumār aḡlar
4. Gelenlerden su 'āl etdim bilinmez mācerādan bu
Giden gelmez gelen bilmez her biri bir civār aḡlar*
5. Döner çarḡ-ı felek dā'im ḳılar her günā bir devrān
Şanarsın raḡm eder cānā velākin ḡilekār aḡlar

96a M

¹⁵⁸² bu manzume: - K

¹⁵⁸³ bu manzume: - K

6. Açılmaz bir mücessem rahmedir her yada ağıyāra
Bilen demez diyen bilmez Ḥaydarī zār u zār ağlar*

53b K

341
Ḥurūf-ı zā¹⁵⁸⁴

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ḥurūc etdi dilā imrūz cihāniñ pertev-endāzı
Nazar kıl işte de seyr eyle o mümtāz ser-efrāzı
2. Felekde gelmemiş mişli o şūḥuñ¹⁵⁸⁵ özge Yūsufdan
Gülistān-ı fenāniñ işte budur serv-i mümtāzı
3. Kemāl-i ḥüsnüñ[e] biñ cān olur qurbān her günde
Döne döne yanar pervāneler h[i]ç gelmez āgāzı
4. Ğazübāne bağışlarla kırar ' aşıkları dā'im
Nice şayd etmeli bilmem ' aceb o şāh-ı şebbāzı¹⁵⁸⁶
5. Tekellüm eyleyip rüy-ı vefādan ' arz-ı ḥāl etsem
Kıomaz rahm ede ' uşşāka raķib yanında ğammāzı

54a K

6. Dedim melek midir Ḥaydar ' aceb ğilmān-ı firdevs mi¹⁵⁸⁷
Kamaşdı çeşmimiñ nūru görünce pertev-endāzı

342
Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Biz muḥibb-i ḥānedāñız Muştafādan ' ahdimiz
Tā ezel nūr-ı Ḥudā hem Murtażādan ' ahdimiz
Zāt-ı pāk [ü] Ḥasanü'l-ḥulq-ı rızādan ' ahdimiz
Dīnim imānım Ḥüseyn-i Kerbelādan ' ahdimiz
2. Mihr-i dil pervānesi Zeyne'l-' abādır neslimiz
Şāh Muḥammed Bāķırī şemsü'd-ḍuḥādır neslimiz
Biz imām-ı Ca' feriyiz Fāṭımadır neslimiz
Ḥazret-i Kāzım Mūsā Mūsā Rızādan¹⁵⁸⁸ ' ahdimiz

¹⁵⁸⁴ Ḥurūf-ı zā: Ğazel Ḥurūf-ı zā M

¹⁵⁸⁵ o şūḥuñ: nazīri K

¹⁵⁸⁶ şebbāzı: şāhbāzı K

¹⁵⁸⁷ melek midir Ḥaydar ' aceb ğilmān-ı firdevs mi: ben bu melekdir Ḥaydarā bu degil insān K

¹⁵⁸⁸ Rızādan: Rızādır M

- 96b M
3. Şāh Takī vü bā-Naķīniñ ķuluyuz biñ cān ile
 ˆ Askerīniñ rāhına baş koymuşuz erkān ile
 Mehdi-i řāhib-zamān¹⁵⁸⁹ ˆ askeriyiz merdān ile
 Tā ezel bezm-i elestde Kibriyādan ˆ ahdimiz
  4. Ćār-deh maˆ řūm [u] pāki yād ederiz her zamān
 Rūy-ı kesretten berīyiz bulmuřuz ˆ ālemde řān
 Āl [u] evlād-ı resūl Ćūn eyleriz fedā-yı cān
 Ĥaydarā biz bende-i řāhız Ĥudādan ˆ ahdimiz

343

Mefāˆ ilūn / Mefāˆ ilūn / Mefāˆ ilūn / Mefāˆ ilūn
 v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

- 54b K
1. Kūřād olmuř gūlistān-ı cihāniñ ģonca-ı nāzı
 Eder ūftāde[ler] řeydā miřal laˆ line āĝāzı
  2. Nice tākāt getirsin dil leb [ü] ruĥsār-ı cānāna
 Ser-ā-pā ķaplamıř ĥāl-i siyāh gerdān-ı beyāzı¹⁵⁹⁰
  3. Cihānı ser-te-ser gezdım naķiriñ ģörmedim cānım
 Desem de Yūsuf-ı řāni ez o Yūsuf ser-efrāzı
  4. Ögerler ķaddini serv-i semen-sālar bu dehr iĉre
 Ĥicāb eyler nihāl-i yāsemin keşf etmeye rāzı
  5. řařırdım kendimi tende taĥammūl ķalmadı ařlā
 Ķamařdı ģözlerim nūru ģörünce pertev-endāzı
  6. Dolařdı zūlfüne dil ĥam-be-ĥam ķurtulması müřkil
 Nice şayd etmeli bilmem ˆ aceb kim o perendāzı
  7. Dūřüp Ćāh-ı zenaĥdāna ģöñül Ĥaydar esir oldu
 Ćekelim bir zamān řeydā miřal laˆ line āĝāzı

344

Mefāˆ ilūn / Mefāˆ ilūn / Mefāˆ ilūn / Mefāˆ ilūn
 v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Yanam pervāne-veř řemˆ -i ruĥuñda ey ģözüm nūru
 Ne ģam ki maĥv ola řevķiñla yanıp bu özüm nūru
2. Cemāliñ ģörmege ĥasret Ćekerdı¹⁵⁹¹ ĥaylıden cānım
 Bugün řād etdi Ĥaķ ģördüm cemāliñi ģözüm nūru

¹⁵⁸⁹ zamān: livā M

¹⁵⁹⁰ Kelimenin aslı “beyāz” şeklindedir.

¹⁵⁹¹ Ćekerdı: Ćekerdim K

3. Eger bir dīn-i bāṭıl kāfir-i bī-dīn olaydı āh
Gelirdi īmāna gūş eyledikde bu sözü nūru
4. Mu‘ ayyen ḥaṭṭ-ı ḥüsnüñde yazılmış lâ ilāhe hū
Muḥammed nesl-i Aḥmedken¹⁵⁹² nice yaqđıñ özüm nūru
5. Eger Ḥaydar gibi bir ‘ aşık-ı şādık bulursañ sen
Baña günde hezār seng-i sitem at sen gözüm nūru

97a M

345

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dost cemālīñ görmege bu gözlerim ḥasret çeker¹⁵⁹³
Anın içündür enīnim ḥüznile tā-be-seḥer¹⁵⁹⁴
2. Ḥil‘ at-i ‘ aşkı bürünüp māsivādan çekdim el
Ṭağ taşdır baña [bu] ‘ ālemde cānā tāt-ı ser
3. Ḳo desin ‘ ālem baña dīvāne-meşreb bir deli
Gözlerimde qalmadı [hīç] ḥ‘ āb-ı rāḥatdan eşer
4. Şeb benim rūzum nedir şeb bilmezem gün ne gece
Māh [u] yıl sāt at daḳıka şāniye dem dem geçer
5. Yār ile ülfet deminde h[ī]ç kararım qalmadı
Ben beni zay‘ etmedikçe olmadım Ḥaydarā er

346

Ḥurūf-ı Sīn¹⁵⁹⁵

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Sāye-i luṭfuñ begim şād etdi dil kāşānesin
Gūş edenler mest olurlar bülbülüñ hengāmesin
2. Bir taraftan mevclenir gab gāb baḥr-ı şāhidān
Nağme¹⁵⁹⁶-i mähūrla şun sākī muḥabbet kāsēsın
3. Bezm-i dem meydān-ı ‘ irfāna qurulmuşken bu şeb¹⁵⁹⁷
Muṭribā durma hemān ur sāt-ı dil nāzānesin¹⁵⁹⁸

¹⁵⁹² Aḥmedken: Aḥmedsin M¹⁵⁹³ Bu şiir “re” kafiyeli şiirler arasında olmalı.¹⁵⁹⁴ bu manzume: - K¹⁵⁹⁵ Ḥurūf-ı Sīn: Ğazel Ḥurūf-ı Sīn M¹⁵⁹⁶ nağme: nāme M¹⁵⁹⁷ kurulmuşken bu şeb: qurulmuş muḥibbā M¹⁵⁹⁸ nāzānesin: nādānesin M

4. Bāğ-ı hüsniñ görmesin ağıyār-ı bed-nām¹⁵⁹⁹ dilberā
Şāh-ı hūbānsın begim ‘ālemdede sen bir dānesin

55a K

5. Hep görenler āh edip¹⁶⁰⁰ meftūn olurlar hüsniñe
Haydarā gel¹⁶⁰¹ sen de tağ boynuna ‘aşkıñ lālesin

347

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Neyledim ki ey peri yağıdıñ beni hicrāna sen
Bilmez idim böyle ben olduğunu biğāne sen
2. Çünkü meyliñ yoğ idi niçün baña şunduñ ezel
Şive vü nāz ile ey meh-peri ‘aşq peymānesin
3. Bülbül-āsā gülşen-i rüyuñda¹⁶⁰² feryāda beni
Bırakıp şād eylediñ ağıyārı bu efgāna sen

97b M

4. Nice bir¹⁶⁰³ āh eyleyim ben hasret-i la‘ liñ ile¹⁶⁰⁴
Bir bağışda ‘aqlım aldıñ eylediñ dīvāne sen
5. Ben seni Mevlāya¹⁶⁰⁵ şaldım ey kemān-ebrū yürü
Haydarı yağıdıñ bırağıdıñ āteş-i hicrāna sen

348

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Geç bu benlik ‘āleminden gel göñül meydāna sen
Yürü hāk-i pāyı olup¹⁶⁰⁶ vuşlat-ı sultāna sen¹⁶⁰⁷
2. Erişe nūr-ı tecellī feyz-i Hāk vaqt-i seher
Mürşid-i Hākdan eresin himmet-i pīrāne sen
3. Kıl süküt ‘ālemdede dostla lāübāli olagör
Bilmesin kimse seni sen seni bil er cāna sen
4. Şāh-ı iklim-i haqīkat olma[k] isterseñ eger
[Hem] der-i luğf-ı yāre ver cānını kurbāna sen

¹⁵⁹⁹ ağıyār-ı bed-nām: çeşm-i ‘adū ey K

¹⁶⁰⁰ āh edip: dilberā M

¹⁶⁰¹ gel: var K

¹⁶⁰² rüyuñda: hüsniñde M

¹⁶⁰³ bir: biñ K

¹⁶⁰⁴ hasret-i la‘ liñ ile: hasretde la‘ liñ vaşlına M

¹⁶⁰⁵ Mevlāya: Mevlā M

¹⁶⁰⁶ Yazmada “Hāk-i pāyı olup yürü” şeklindedir.

¹⁶⁰⁷ bu manzume: - K

5. Nūr-ı Hâk maḥbûb-ı raḥmândır Muḥammedle ‘Alî
Ḥaydarâ Ḥaḫdan ‘ayân yoḫ eregôr ‘irfâna sen

349

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Bugün ‘aşkıḡım ḥavalandı¹⁶⁰⁸
Göñül şabr u ḫarâr etmez
Olan varım yaḡmalandı
Göñül şabr u ḫarâr etmez
2. Kırdım şîşe-i nāmûsu
Sürdüm derûndan cāsûsu
Ḳalmadı aḡyâr ḫorḫusu
Göñül şabr u ḫarâr etmez
3. Terk eyledim ḫîl u ḫâlî
Çıḫardım kîş ile şâlî
Eyledim ârzû vişâlî
Göñül şabr u ḫarâr etmez
4. Atdım cihānîñ varını
Ḳırdım beñlik zünnârını
Gördüm dostuñ dîdârını
Göñül şabr u ḫarâr etmez
5. Çıḫdım keşret sarâyından
Kām aldım vuşlat bâḡından
Ḥaydar ḫalvet oḫaḡında
Göñül şabr u ḫarâr etmez

350

Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Geçip ḫayd-ı mâsivâdan göñül Allâh[a] var yalvar
Bu dünyâ bir pîrezendir seni yek fendile aldar¹⁶⁰⁹
  2. Vefâsı yoḫ meded etmez ḫazer eyle şafâsından
Görünür şüretâ maḥbûb mürüvvet-kân nâmdâr*
- 98a M
3. Hele ‘irfân gözün aç bir nazar ḫîl cānâ ‘ibretle
Ne gūnâ cîfedir yoḫ buncılayın daḫi bir mundâr
  4. Yaḫar cānîñ döker ḫanıñ şanırsıñ ki [o] raḥm eder
Ne zālîm ḫâtil-i bî-dîndir o mekkâre-i sehḫar

¹⁶⁰⁸ bu manzume: - K

¹⁶⁰⁹ bu manzume: - K

5. Nice rüy-ı muhabbet göstere anıñla dil-pâklar
Cefâsına vefâsı olmaz aşlâ pâydar*
6. Sözüm güş eyle gel Haydar eliñ çek dâmeniñ topla
Tevekkülde rızâda ol eyle vahdetde içre qarâr*

55a K

351
Hurûf-ı Şîn¹⁶¹⁰

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Be zâhid gel benimle mescid ü meyhâne hoş olsun
Fürûht et zühd [ü] taqvâyı dil-i zâr hırka-püş olsun
2. Ene'l-Hâk sırrına vâkıf olam derseñ eger şüfî
Nişest ol bezm-i ' irfâna dehâniñ bâde-nüş olsun
3. Ğam-ı dünyâyı terk et giy hil' at-rüsvâlığı cânım
Bu miñnet hânede pâk eyle kalbiñ seriñ¹⁶¹¹ hoş olsun¹⁶¹²
4. Şikest et şîşe-i nâmûs [u] ' arı sengişâr üzre
İkilikden rücû' eyle bu pendim baña güş olsun
5. Uyandır dil çerâğıñ Haydarâ bezm-i muhabbetde¹⁶¹³
Açılsın mir 'ât-ı kalbiñ¹⁶¹⁴ ziyâsı pür-nuķuş olsun

55b K

352
Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nâr¹⁶¹⁵-i ' aşkıñdan seniñ ey meh halâş olmuşum var¹⁶¹⁶
Dâm-ı zülfünden şehâ bir cân kırtulmuşum var
2. Hâsret-i la' liñle şeydâ-veş helâk olsam ne ğam
Ğonca-ı vaşlıñla bir kez¹⁶¹⁷ feyzyâb olmuşum var
3. Kâplamış gülzâr-ı hüsnüñ leşker-i hâl-i ' Acem
Yol bulup bâğ-ı vişâliñ bârını¹⁶¹⁸ bulmuşum var

¹⁶¹⁰ Hurûf-ı Şîn: Ğazel-i Hurûf-ı Şün M, Hurûf-ı Şün K

¹⁶¹¹ kalbiñ seriñ: özün seri K

¹⁶¹² Bu mısranın vezni bozuktur.

¹⁶¹³ dil çerâğıñ Haydarâ bezm-i muhabbetde: gel çerâğ-ı dîn Haydar şem' -i ' irfânda K

¹⁶¹⁴ kalbiñ: tab' in K

¹⁶¹⁵ nâr: süz K

¹⁶¹⁶ Bu şiirin ilk beyti ve sonraki beyitlerin ikinci mısrası "Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fe' ülün" şeklindedir.

¹⁶¹⁷ bir kez: hiç bir M

¹⁶¹⁸ bârını: meyvasın K

4. Nice dil zār etmesin cāna kıyar ğamzeleriñ
Devr-i la^c linde begim ber-mest olup¹⁶¹⁹ ğülmüşüm var
5. Neş[’]e-i ħumārı kıldılar ferāmüş[’] āşıķān
Kıl nicesin[’] ālemi bir neş[’]e-yāb ğörmüşüm var

98 b M

6. Gerçi ki çoķdur esiri ğamze-i cādūlarıñ¹⁶²⁰
Bende-i Hāydar gibi bir şararıp şolmuşum var

353

Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Rāz-ı[’] aşķıñ ey peser¹⁶²¹ açma şaķın sırdāşına
Sırrıma sırdāş olur şarıp deme ķardaşına
2. Pister-i ğamda zebūn-ı derd-i mār eyler seni
Çoķ felāketler getirirler seniñ bil başına
3. Kūşe-i firķatde kāriñ rüz [u] şeb giryān olur
Merħamet yoķ kimsede raħm ede çeşmiñ yaşına
4. Hūnıla ālūde olsa da sirişķiñ ey peser
Kimseler kılmaz nażar¹⁶²² seng-i melāmet¹⁶²³ taşına
5. Hāydarıñ ğuş eyle pendiñ¹⁶²⁴ sırrını fāş eyleme
Rāygān etme olurlar müşteri kumaşına

354

Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Şehā la^c l-i lebiñde mey-perest ü bāde-nüş oldum
Vişāl-i yār için rāh-ı canāna hırķa-püş oldum
2. Şebi¹⁶²⁵- tā-şubħ ederim bülbül-āsā nāle-i feryād
Cemāliñ şu^c lesiyle bir[’] acāyib derde duş oldum

56a K

3. Görünce[’] aķlımı yağmaladı ħāl-i perişāniñ¹⁶²⁶
Şaşırdım bilmezem n’oldum ser-i Mecnūn-ı ħoş oldum

¹⁶¹⁹ ber-mest olup: bir neş[’]e-yāb M¹⁶²⁰ ğamze-i cādūlarıñ: ğamze cellādınıñ M¹⁶²¹ peser: gönül K¹⁶²² nażar: teraħħum M¹⁶²³ melāmet: melālet M¹⁶²⁴ pendiñ: nuşhuñ K¹⁶²⁵ şebi: şeb M¹⁶²⁶ perişāniñ: Bedeşşāniñ K

4. Delip tā sīnemi geçdi cigere¹⁶²⁷ tīr-i müjgānīñ
Ne çāre bende-i zūlfūñ esīr-i bināgūş oldum
5. Kūluñdur Hāydarā ʿibret gözüyle bir¹⁶²⁸ nazar eyle
Dostu nide hūzūrda ʿaceb¹⁶²⁹ mest-i fūrūş oldum

355

Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilūn

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şāhib-i ʿirfān olan esrārını fāş eylemez
Rāzını nā-puhteler sırrına sırdaş eylemez
2. Bezm-i nādāna nişest olmaz olan¹⁶³⁰ şāhib-kemāl
Dem-be-dem ceħliñ sözün gūşuna¹⁶³¹ mengūş eylemez
3. Āyna-i kālbiñde naķş eyler Hūdānīñ¹⁶³² kālīni
Naķşını Hāķķa veren bir¹⁶³³ özge naķķāş eylemez
- 99a M
4. Şemʿ -i rūy-ı yāre pervāne gibi sūzān olan
Şemʿ a-ı bīgāneyi kendine maʿ āş eylemez
5. Hāydarā nūş eyleyen bezm-i elest cūrʿ asını¹⁶³⁴
Vāķıf-ı esrār olur cān sırrını fāş eylemez

356

Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilūn

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Rāh-ı Hāķda mecbūr-ı cānānım¹⁶³⁵ aldırđım bu şeb
ʿAķl [u] fikrim şaşdı hep ʿirfānım aldırđım bu şeb
2. Cān baña cānān baña ʿirfān baña burhān baña
Kendi kendimden geçip nālānım aldırđım bu şeb
3. Hāķ olup Hāķdan ʿayān Hāķķıñ cemālīñ āşikār
Hāķķ-ı vāħidi bulup yārānım aldırđım bu şeb

¹⁶²⁷ sīnemi geçdi cigere: cigere geçdi sīnemi M

¹⁶²⁸ gözüyle bir: nazarıyla K

¹⁶²⁹ hūzūrda ʿaceb: karşıñda durur K

¹⁶³⁰ nişest olmaz olan: karar etmez ola M

¹⁶³¹ sözün gūşuna: sözünü gūş M

¹⁶³² naķş eyler Hūdānīñ: naķşdır seniñ M

¹⁶³³ bir: - M

¹⁶³⁴ elest cūrʿ asını: elestden cūrʿ ayı K

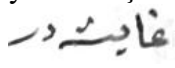
¹⁶³⁵ mecbūr-ı cānānım: maħbūb-ı dildārım M

4. Kim beni bilen bilir¹⁶³⁶ bilmezlenir kendin gören
Ben beni bilmek için iz' anım aldirdim bu şeb
5. Üç yedi ondört hurûf bir¹⁶³⁷ noқтаdan keşf eyleyip¹⁶³⁸
Fark[1] farkdan fark eden bürhânım aldirdim bu şeb
- 56b K
6. Haydarâ men neş'e-i cām-ı Ene'l-Ḥaḫdan geçip
Menba' -ı mestim olan devrânım aldirdim bu şeb

357

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

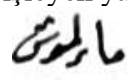
1. Mürşidi nîst sālikiñ seyr ü sülükü pîşedir
Bir âlâyişdir görünen naqş-ı bî-renk şîşedir¹⁶³⁹
2. 'Aşq farkında olmayan cān tende mānend-i hayāl*
Gerçi haydır şüretâ sîretde mürde lâşedir
3. 'Ālem-i keşretde vaḫdet kılmayan [ol] 'uşşākiñ
Dil sarāyında güzār etdiği [hep] temāşadır
4. Zühd [ü] taqvāyla cānım buldum diyen 'āşık kemāl
Fenn-i İblīs-i la'iniñ verdiği endişedir
5. Dört kitabı okusa ders-i ledünden almayan
Bildigi kuru maşaldır fikri ğıll ü ğişedir
6. Dil karanlıktan ḫalās olmaz Haydar biñ çerāğ
Yağşa da çe fā'ide rehberi çün

99b M

358

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim derdim hezār kaḅsımı fāş eyleyim
Diñlemez yār söylesem de gene ben gūş eyleyim¹⁶⁴⁰
2. Sīnem içre göz göz olup işleyen yār zaḫmıdır
Nice varıp ḫālīme aġyāri eyleyim

¹⁶³⁶ bilen bilir: bilir bilen K¹⁶³⁷ hurûf bir: harfı M¹⁶³⁸ keşf eyleyip: fark eyledim M¹⁶³⁹ bu manzume: - K¹⁶⁴⁰ bu manzume: - K

3. Bāde-i vaşlıyla ger şād eylese dil mārını
Zehr-i kâtil olsa da cānā anı nūş eyleyim
4. Tevbe tevbe bir daḥi aḡyāra esrār açmayım
Mācerā-yı ‘ aşk-ı yāri gūşa mengūş eyleyim
5. Ḥaydarā dillerde nāmıñ söylene tā ḥaşre dek
Kışşa-ı Mecnūn [u] Ferḥādı ferāmūş eyleyim

359

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bulmaḡ istersen āḥī ‘ ālemde kimyā taşını
Vur mihenge imtiḥān et evvel ayak taşını
2. Yārla gülşen-i sarāy-ı dilde ülfetde iken
Gözle keşret vermeye bezme rakīb ḡallāşını
3. Kıymetin bilmezlere gösterme açıp düğmeni
İ‘ tibārdan düşürürler zemm edip ḡumāşını
4. Şoñra pişmān olacağını tefekkür kııl ezel
Şoñra tedbīr çāre etmez tütma çürük¹⁶⁴¹ işini
5. Açma nā-puḥteleriñ bezminde söz gūş et hemān
Etme sırdaş sırrına şaḡın [sen] öz ḡardaşını
6. ‘ Ālemi teḥī kıyās eyleyüben¹⁶⁴² benim deme
Öñüñe ḡorlar görürsün ‘ āḡıbet tırāşını
7. Diñle bu pendi bināgūş eyle cāna ey peser
Ger selāmet yaḡasında ola dersen başını
8. Başına odlar yaḡarşalar da Ḥaydar et sükūt
Ḥaḡḡa yalvar dökme ḡayre āb-ı rüy göz yaşını

360

6 + 5 = 11’li hece ölçüsü

1. Göñül seni bir şūfiye düz derim¹⁶⁴³
Ger desen ḡālını şöyle şişire
Ḥalaysız ḡap içre ḡoyup sız derim
Daḥi çigsen pişmemişin pişire

¹⁶⁴¹ Yazmada “çürük tütma” şeklindedir.

¹⁶⁴² Yazmada “edip ben” şeklindedir.

¹⁶⁴³ bu manzume: - K

100a M

2. Һam erigiñ olmaz hoş-āb reçeli
Һayli eyyām oldu kervān göçeli
Yār aғыyārdan hālī degil geçeli
Dost eline fırsat bulup aşıra
3. Sūz-ı muhabbetle vefā pūtesin
Қaynatmanıñ çāresine baқasın
Ayrılmayıp yanbaşında yanasın
Şayed nādān el uzatıp taşıra
4. Һaydar abdāl söyler sözün toғrusun
Günden açık aydan ‘ayāndır yüzün
Demez gören dost cemālinden özün
Manşūr olup şāyed ‘aқlıñ şaşıra

361

6 + 5 = 11’li hece ölçüsü

1. Vaşıl-ı cānānı ārzū çekerseñ
‘Aşq [u] sevdā ile yoldaş ol gönül
[Ol] kūy-ı yārānı kayғu çekerseñ
‘Ārifler bezmine sırdaş ol gönül
2. Arama taşrada bihūde yere
‘Ömrünü hebāya verme bi-behre
Eriş[señ] mürşid-i kāmil bir pīre
Her hālde anıñla hāldaş ol gönül
3. Açma [sen] şahānıñ қаpağıñ her an
Ne vardır içinde bilmesin nādān
Aç geçerse vaқtiñ de yedim biryān
Faқrıyla faһr edip yoldaş ol gönül
4. Ser-ā-pā bürehne ‘uryān isterler
‘Aşqıla cigeri biryān isterler
Һaқıқat bezminde ‘irfān isterler
Sertlikle varılmaz yavaş ol gönül
5. Һaydarī ‘aşqıla olmuş āvāre
Kūşe-i ‘uzletde ġarīb bi-çāre
‘Āşıқ-ı efkende müştāk dīdāre
Var anıñla cān sırdaş ol gönül

100b M

362

4 + 4 = 8'li hece ölçüsü

1. Ey müştāk-ı dīdār-ı Hāk¹⁶⁴⁴
Özüñ şeyhe tapşır şeyhe
‘Aşq zünnārīñ boynuna taq
Özüñ şeyhe tapşır şeyhe
2. Şeyh bulmayan bulmaz Hākķı
Şeyhsiz kalan kalır şakī
Eriş şeyhe ol muttakī
Özüñ şeyhe tapşır şeyhe
3. Bī-başardır şeyh görmeyen
Şeyh önünde ders almayan
Hākķı bulmaz şeyh bulmayan
Özüñ şeyhe tapşır şeyhe
4. Her müşkili şeyh feth eder
Şeyhe eren Hākķa erer
Kibr [ü] kīni hırşı gider
Özüñ şeyhe tapşır şeyhe
5. Her şeyhe özüñ tapşırma
Yolunu şarpa şapdırma
Cān kuşuñ kurda kapdırma
Özüñ şeyhe tapşır şeyhe
6. İsm-i zātı eyle ku‘ūd
Kıl vahdetde Haydar sücūd
Rehber ‘Alī mürşid Maḥmūd
Özüñ şeyhe tapşır şeyhe

56b K

363

Hüruf-ı Şad¹⁶⁴⁵

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Çarḥ olur cānān bu şeb bezm içre mānend-i raḳķāş*
Cünūn-ı baḥr-ı ‘aşkıñda olur üftādeler ğavvāş
2. O şūḥuñ bende-i efkendesı olsam da ey zāhid
‘Aceb mi tañ mıdır ḳalsam der-i luṭfunda dil-i ḥāş

101a M

¹⁶⁴⁴ bu manzume: - K¹⁶⁴⁵ Hüruf-ı Şad: Gāzeliyyāt Hüruf-ı Şad M

3. Raķīb-i bed-rūy-ı kâfir beni terk eylemez aşlā
Dü-ķat olmuş miyānı fitne-i āşüb-veş miķrāş
4. Vefāsız pür-cefā-meşreb midir bilmem o dil-cūyu¹⁶⁴⁶
Nazar etmez ki aşlā ‘āşık-ı efkendesine hūş
5. Dem-ā-dem iltifātı ol periniñ kâfir aġyāra
Bırakmaz peşini Hāydar gezer ardında o[l] ķalāş

364

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh edersen düd-ı āhımdan bu ‘ālem şarşılır
Ser çeker tā ‘arşa dek ol ‘arş-ı raḥmān şarşılır
Alev-i ‘aşkımla ‘ālem tañ mıdır yansa eger
Nefḥa-i āhımıla bugün [bu] mekān şarşılır
2. Şubḥ[a] dek zār u enīnimden kevākibler¹⁶⁴⁷ yanar
Māh-ı enver şararır¹⁶⁴⁸ sūz-ı firāķımla şolar
İki çeşmim ķan döker ḥasretle mānend-i pıñar
Titreyip çarḥ-ı felek mihr-i dıraḥşān¹⁶⁴⁹ şarşılır
3. Dāġ dāġ üstünde dāġ bu rāġ sīnemden biter
Nār-ı ḥasret nār-ı miḥnet sūz-ı ġamdan besbeter
Başım üzre yaķsam odlar¹⁶⁵⁰ Hāydar çimenler biter*
Gülşen-i ṭab‘ımda lākin nār-ı sūzān şarşılır

57a K

365

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Cür‘ a-ı ‘aşkıla mestāne olan rindāna şor
Ķīl u ķāl ehlindeki ġıll u ġışı şeytāna şor¹⁶⁵¹
2. Şorma ehline ‘aşķ baḥşini bilmez nedir
Lāyı illāyı oķuyan ḥ‘āce-i ‘irfāna şor
3. Kendi nefsin bilmeyen Hāķķı nice fark eylesin
Ķüntü kenziñ¹⁶⁵² sırrını Hāķķı bilen insāna şor

¹⁶⁴⁶ o dil-cūyu: ne ḥāldir bu K

¹⁶⁴⁷ kevākibler: kevkebler M

¹⁶⁴⁸ enver şararır: envār şararır K

¹⁶⁴⁹ dıraḥşān: raḥşān K

¹⁶⁵⁰ odlar: otlar M

¹⁶⁵¹ bu manzume: - K

¹⁶⁵² “Ben (gizli) bir hazineydim”, El-Aclünī, *Keşfü’l-Hafā (I-II)*, C. II, 121.

4. Gerçi ahsendir Hudâyı bilmesi ammā velī
Bilme müşkildir nūr-ı zāt-ı Hâkı cān[ān]e şor

5. Dīn imānıñ dersin[i] şah[ī]h bilen şābit-ķadem
Üç yedi ondört ħurūf ma' nāsın bilene şor

101b M

6. Vech-i Ādemdir mu' azzam ' alleme'l-esmā¹⁶⁵³ oķu
Noķta-ı sırr-ı ezeli vuşlat¹⁶⁵⁴-ı cānāna şor

7. Bezm-i vaħdetde şarāb-ı vuşlatın neş'esini
Cānını cānāna fedā eyleyen ķurbāna şor

8. Bī-başar nice göre fark edemez envār-ı ' aşķ
Sırr-ı maħfideki envārı gören sulţāna şor

9. Āh vāh ile geçer ' ömrü hebāya bayġunuñ
Şem' -i ' aşķı per uran pervāne-i sūzāna şor

10. Arama taşra tehī yorulma Ĥaydar gel beri
Kūşe-i vaħdetde ħāmūş ol da cānı cāna şor

57a K

366 Ĥurūf-ı ' Ayn¹⁶⁵⁵

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Cür' a-ı ' aşķıñla ķıldıñ¹⁶⁵⁶ mest-i ser-gerdān ' Alī
Ĥasret-i la' liñle ķıldıñ ķarımı nālān ' Alī
2. Ruĥlarıñ süryān[e]sin (?) tefsīr eden yok zāt-ı Hâķ
Lebleriñ dürr-i ĥaķıķat sūre-i raħmān ' Alī
3. Kim ki ber-dār olmaya ' aşķıñla zülfün tārına
' Āşıķıñ maķşūdu Hâķ ey noķta-ı¹⁶⁵⁷ Ķur'ān ' Alī
4. Noķta-ı ĥālīñdir Allah bā-yı bismi'l-lāh şehā¹⁶⁵⁸
Nice mecbūr olmasın dil gözleriñ Sübhān ' Alī
5. Kim ķıyām etmez rükū' [ü] secdesi olmaz ķabül
Minber ü miħrāb-ı Hâķdır ķaşlarıñ el-ān ' Alī

¹⁶⁵³ “Ve Adem’e bütün isimleri öğretti”, Bakara suresi 31. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 49.

¹⁶⁵⁴ Yazmada “vişâlet” şeklindedir.

¹⁶⁵⁵ Ĥurūf-ı ' Ayn: Ėazeliyyāt Ĥurūf-ı ' Ayn M

¹⁶⁵⁶ ķıldıñ: koyduñ K

¹⁶⁵⁷ maķşūdu Hâķ ey noķta-ı: maķşūd Hâķ ancak bā-yı K

¹⁶⁵⁸ noķta-ı ĥālīñdir Allāh bā-ı bismi'l-lāh şehā: āşıkardır zāt-ı pākiñ bā-ı bismi'l-lāhi'r-raħim M

6. Zāhid-i āvāreler¹⁶⁵⁹ bilmez nedir¹⁶⁶⁰ hālını haq
Hāşā inkār mı olur ol¹⁶⁶¹ lafzatu'l-lāh cān ' Alī
7. Bende-i kemter kemīniñdir bu Haydar-derdmend
Dāmād-ı hāşş-ı resūlsun şāh-ı merdān cān¹⁶⁶² ' Alī

367

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bilmeyen echellere hicrān imiş āl-i ' abā
Hicr odunda yanan gülşen imiş āl-i ' abā
2. Ta' n eder zāhid-i āvāreler ' aşk ehlin ' aceb¹⁶⁶³
Genc-i dilde gevher-i pinhān¹⁶⁶⁴ imiş āl-i ' abā
3. Hür görünür şüretā münkirleriñ çeşmine bil
Siretin bilenlere bürhān imiş āl-i ' abā¹⁶⁶⁵

102a M

4. Bilmeyen bilmez bahāsın gevheri sırça şanır
Cān içinde gizlice cānān imiş āl-i ' abā
5. Server¹⁶⁶⁶-i sırr-ı haqīkat rehber-i rāh-ı Hudā
Mülk-i dilde hüküm eder sultān imiş āl-i ' abā

57b K

6. Nūr-ı zāt-Hak¹⁶⁶⁷ vāhid-i muṭlaq¹⁶⁶⁸ imiş taḥkik-ḥaber
Aḥmed ü Maḥmūd ile yārān imiş āl-i ' abā
7. Haydarā nūr-ı velāyet Şāh-ı Merdān[ī] ' Alī
Vāriş-i kuṭb-ı Hudā şāhān imiş āl-i ' abā

368

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ser çekip çıkdı semāya ' aşk-ı sultān ' alevi
Ser-te-ser yaqdı vücūdum şevk-i cānān ' alevi

¹⁶⁵⁹ āvāreler: āvāre K

¹⁶⁶⁰ nedir: - M

¹⁶⁶¹ ol: - M

¹⁶⁶² resūlsun şāh-ı merdān cān: peygambersin şāh-ı merdān M

¹⁶⁶³ ehlin ' aceb: ehlini K

¹⁶⁶⁴ pinhān: bürhān M

¹⁶⁶⁵ bu beyit: - M

¹⁶⁶⁶ server: servi M

¹⁶⁶⁷ Hak:- K

¹⁶⁶⁸ muṭlaq: - M

2. Mazhar-ı sırr-ı Hudadır genc-i esrār-ı ‘Alī
Neş’e-i bezm-i muḥabbet cām-ı ‘irfān ‘alevi
3. Bülbül-āsā rüz [u] şeb gülzāra feryād eyleyen
Ġonca-ı zībāya ḥayran şem‘-i sūzān ‘alevi
4. Küfr-i zülf-i dilbere biñ cānıla kurbān olan
Ġandil-i dīn şem‘-i irfān nūr-ı imān¹⁶⁶⁹ ‘alevi
5. Ehl-i ‘aşkıñ ne bilir ḥalini¹⁶⁷⁰ ḥar-meşreb şūfī
Yek ḥarīk-i sırdır bu sırr-ı Sübhān ‘alevi
6. Ḥaydarā nūr-ı Hudā sırr-ı ‘Aliyyü’l-murtażā
Ma‘ den-i genc-i ḥaḳīkat bā-yı Ġur‘ān ‘alevi

369

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ġapladı mülk-i vücūdum sūz-ı ‘aşk zārım ‘Alī
Ġutuşup ‘aşkıñ ile her dem de yanarım ‘Alī
2. Rüz [u] şeb mest [ü] ḥarābım cām-ı ‘aşkıñla seniñ
Dem-be-dem artmaḳtadır bu¹⁶⁷¹ tennūr-ı nārım ‘Alī
3. Dīdeler Ceyḥūn mişāl eşkin döker firḳat ile
Mevc verir ‘ummān-ı ‘aşқа āh-ı rüzgārım ‘Alī
4. Rāh-ı ‘aşkıñda seniñ serden geḳen mecnūnunum
Serseri meftūnunum müştāk-ı dīdārım ‘Alī
5. Ḥaydar-ı bī-çāre ‘aşkıñla yanıp maḥv olmada

102b M,58a K Ser-te-ser tıtdı cihānı āh-ı izḥārım ‘Alī
81a K

370

Na‘ t-ı Şerīf-i Ḥazret-i Şeyḥ Seyyid Aḥmed Er- Rifā‘ī¹⁶⁷²

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Sūy-ı Ḥaḳқа rāh-nümādır Seyyid Aḥmed Rifā‘ī
Ehl-i ‘aşқа p[ī]şvādır Seyyid Aḥmed Rifā‘ī
Ma‘ den-i genc-i kerem cūd¹⁶⁷³ u ‘aḫādır şübhesiz
Destgīr-i bī-nevādır Seyyid Aḥmed Rifā‘ī

¹⁶⁶⁹ dīn şem‘-i irfān nūr-ı imān: dīnim imānım nūr-ı raḥmān K

¹⁶⁷⁰ ne bilir ḥalini : bilmez M, ḥalini ne bilir K

¹⁶⁷¹ bu: - M

¹⁶⁷² Na‘ t-ı Şerīf-i Ḥazret-i Şeyḥ Seyyid Aḥmed Er- Rifā‘ī: - M

¹⁶⁷³ cūd: cūy K

2. Mazhar-ı sırr-ı Hudadır nâmdaş-ı Muştafâ
Rehber-i rāh-ı haķikāt yār-ı şādık Murtażâ
Ķuţb-ı aķtāb-ı Hudâ ceddi Hüseyn-i Kerbelâ¹⁶⁷⁴
Mevce-i baħr-ı saħādır Seyyid Aħmed Rifâ'î
3. Zāhidā gel aç gözün¹⁶⁷⁵ kııl ' ayn-ı ' ibretle nażar
Ďarb-ı tıĝ-ı Zü'l-fiķār-ı Ħaydarî cānda gezer
Āteş-i ' aşķ-ı İlāhiyle tutuşmuş ser-te-ser
Bir ħarık-ı sūz-nā[k]dır Seyyid Aħmed Rifâ'î
4. Şerbet-i vaşlın içen dil-mürdeler şıħhat bulur
Ħıdmetinde baş verenler küşe-i rif' at bulur
Ħaydarā rāhında toĝru yürüyen devlet bulur
Peyk-i zāt-ı Kibriyādır Seyyid Aħmed Rifâ'î

82a K

371

Fâ' ilātün / Fâ' ilātün / Fâ' ilātün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Gülşen-i bāĝ-ı muħabbet ĝonca-ı ra' nā ' Alî
Menba' -ı genc-i hidāyet nüsha-ı kübrā ' Alî
2. Ehl-i ħālîñ maħremi genc [ü] kerem-kān-ı velî
Mazhar-ı sırr-ı nebî şîr-i Ħudā-dārā ' Alî
3. Etdi şānında hel etā¹⁶⁷⁶ Zü'l-fiķār ol¹⁶⁷⁷ lā fetā
Ďāmād-ı ħāşş-Muştafā şems [ü] ķamer ziyā ' Alî
4. Ğavvāş-ı baħr-ı şerî' at rehber-i reh¹⁶⁷⁸-tarıkāt
Genc-i esrār-ı haķikāt nūr-ı zāt-Ħudā ' Alî
5. Bezm-ezel¹⁶⁷⁹ ikrāra bend lafz-ı Ħudā zāt¹⁶⁸⁰-ı aħad
Ķulu Ħaydar¹⁶⁸¹ ħünkāra bend cān başı¹⁶⁸² fedā ' Alî

¹⁶⁷⁴ Hüseyn-i Kerbelâ: resül-i kübrā M¹⁶⁷⁵ gel aç gözün: aç dideñi M¹⁶⁷⁶ “Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir şey değil idi/yok idi.” İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 784.¹⁶⁷⁷ ol: o K¹⁶⁷⁸ İki nüshada da “rāh” şeklindedir.¹⁶⁷⁹ ezel: elest K¹⁶⁸⁰ lafz-ı Ħudā zāt: rüz-ı ezel Ħaķķ K¹⁶⁸¹ İki nüshada da “Ħaydar ķulu” şeklindedir.¹⁶⁸² ħünkāra bend cān başı: bend ü kemter baş cāmı M

372

8 + 8 = 16'lı hece vezni

103a M

1. Gönlümüñ mihmānı şūfī Allāh Muḥammed ʿ Alīdir¹⁶⁸³
Mülk-i dil sulṭānı şūfī Allāh Muḥammed ʿ Alīdir
Bir[i] birinden olmaz ayrı ayıran münkir Yezīd
Nüh-felek devrānı şūfī Allāh Muḥammed ʿ Alīdir
2. Yoğ iken var [etdi] idi kevn [ü] mekân zāt-ı Hudā
Nūr-ı zātu'l-lāhdı Aḥmed laḥmuke laḥm[i] Murtażā
Dendi kün¹⁶⁸⁴ buldu vücūd bu kā'ināt Ādem [ü] Havvā
Nefḥa-rūḥ-beyānı¹⁶⁸⁵ [şūfī] Allāh Muḥammed ʿ Alīdir
3. Varlığıñ[1] bildirmek için oldu var ins ü melek
Cennet [ü] ṭübā mu' allā ʿ arş [u] kürsi [vü] nüh-felek
Zīb [ü] fer buldu zemīn [ü] şems [ü] kamer murg [u] semek
Cānlarıñ cānānı şūfī Allāh Muḥammed ʿ Alīdir
4. Ḥazret-i şadīḳ-ı ekber çār-yār-ı Muştafā
ʿ Ömerü'l-Fārūḳ-ı a' zam yār-ı ğār-ı pür-vefā
ʿ Oşmān zī'n-nüreyn gencīne-i esrār-ı şafā
Derd-i dil yārānı şūfī Allāh Muḥammed ʿ Alīdir
5. Maḥrem-i sırr-ı nebī faḥrū'n-nisā Ḥadice-i kübrā
Ciger küşe-i Muḥammed Muştafā Faṭmatü'z-Zehrā
Ḳurretü'l-ʿ ayn-ı resūlu'l-lāh Ḥasan-ı ḥulḳu'r-rızā
Mü'miniñ imānı şūfī Allāh Muḥammed ʿ Alīdir
6. Nūr-ı çeşm-i murtażā şāh-ı şehīd-i Kerbelā
Ḥānedān [ü] ehl-i beyt-i Muştafā dürr-i ḥayā
Ḥaydar-ı kemter gulām-ı çāker-i āl-i ʿ abā
Varlığım pinhānı şūfī Allāh Muḥammed ʿ Alīdir

373

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Cānımıñ cānānı sensin yā Ḥüseyn ibn-i ʿ Alī
Derdimiñ dermān[1] sensin yā Ḥüseyn ibn-i ʿ Alī¹⁶⁸⁶
2. Gönlümüñ olmaz bir an sensiz feraḥ [ü] neş'esi
Mülk-i dil sulṭān[1] sensin yā Ḥüseyn ibn-i ʿ Alī

¹⁶⁸³ bu manzume: - K¹⁶⁸⁴ "O'nun emri, bir şeyi dileyince ona sadece «Ol!» demektir, o olur." Yâsin suresi 82. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 594.¹⁶⁸⁵ Yazmada Nefḥa-ı rūḥ-ı beyānı" şeklindedir.¹⁶⁸⁶ bu manzume: - K

3. Kim seni cānım nice sevmeye cānından ‘aziz
Mü’miniñ imān[1] sensin yā Hüseyn ibn-i ‘Alī
4. Cedd-i pākiñdir Muḥammed Muştafā nūr-ı Hudā
Nüh-felek devrān[1] sensin yā Hüseyn ibn-i ‘Alī
5. Ehl-i tevḥidiñ ciger-sūzu şehid-i Kerbelā
Nāle vü efğān[1] sensin yā Hüseyn ibn-i ‘Alī

103b M

6. La‘ net olsun aña ki sevmez seni hem āliñi
Sırr-ı Haḫ bürhān[1] sensin yā Hüseyn ibn-i ‘Alī
7. Bir gedā kemter ḫuludur der-i luḫfuñ Ḥaydarī
Ḳıl şefā‘ at kān[1] sensin yā Hüseyn ibn-i ‘Alī

374

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men ğulām-ı Muştafāyım pādişāhımdır ‘Alī¹⁶⁸⁷
Çāker-i yār ü gedāyım şāh-ı rāhımdır ‘Alī
Tā ezel ḫālū belādan ‘ahd [ü] mişāḫım budur
Ḳıblegāhımdır Muḥammed secdegāhımdır ‘Alī
2. Āl [u] evlād-ı resūluñ maḫdem-i ğubārıyım
Nūr-ı çeşm-i enbiyā faḫrū’n-nisāniñ yarıyım
Ḥasanü’l-ḫulḫ-ı rızāniñ müştāk ü dil-mārıyım
Rāh-Ḥüseynde cān fedāyım dilde māhımdır ‘Alī
3. Vird-zebānımdır benim dā’imā nādī-i ‘Alī
Ḥazret-i Zeyne’l-‘abādır cedd-i evlād-ı ‘Alī
Ol Muḥammed Bāḫırīden ere imdād-ı ‘Alī
Ca‘ ferī dürr-i ḫayāyım dost-penāhımdır ‘Alī
4. Ḥazret-i Mūsā Kāzımdır [ol] çerāğı gönülümüñ
Hem ‘Alī Mūsā Rızādır cem çerāğı gönülümüñ
Revnaḫ-ı nūr-ı Taḫīdendir varağı gönülümüñ
Men Naḫī nesl-i kübrāyım mihr [ü] māhımdır ‘Alī*
5. Nūr-ı çeşmim seyyidim şāhım Ḥasanü’l-‘Askerī
Mehdi-i şāḫib-livā vekīl-i ḫāşş-ı peygamberi
Çār-deh ma‘ şüm [ü] pāk rāh-ı ḫaḫīḫat rehberi
Ḥaydarā teslīm-i rızāyım nazargāhımdır ‘Alī*

---

¹⁶⁸⁷ bu manzume: - K

375

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Rāh-nümā vü peyk-i vaḥdet rāh-ı Sübhāndır ' Alī
Pīşvā-yı gāh-ı cennet şīr-i Yezdāndır ' Alī¹⁶⁸⁸
2. Nūr-ı çeşm-i enbiyā dāmād-ı ḥāşş-ı Muştafā
Maẓhar-ı sırr-ı Ḥudā [vü] feyż-i Raḥmāndır ' Alī
3. Bülbül-i bāğ-ı şerī' at sünbül-i rāh-ıtarīkat
Gonca-ı bezm-i ḥaḳīkat bā-yı Kur'āndır ' Alī
4. Vāḳıf-ı remz-i hel etā¹⁶⁸⁹ mālīk-i seyf lā fetā
Dāmād-ı maḥbūb-ı Ḥudā sırr-ı bürhāndır ' Alī
5. Ledünnī ' ilminiñ genci ḥaḳāyık baḥrınıñ mevci*
Bu kemter Ḥaydarıñ şeyḫi Şāh-ı Merdāndır ' Alī*

104a M

58a K

376

Ḥurūf-ı Ğayn¹⁶⁹⁰

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ḥasretiñle rüz [u] şeb bu dīdeler çağlar güzel
Süz-ı ' aşkıñ dā'imā bu sīnemi dāğlar güzel
2. Çünki ikrār eyledim¹⁶⁹¹ dönmem sözüm¹⁶⁹² ikrār bir
' Aşık-ı şādık-ı yārim meskenim dağlar güzel
3. Yüzseler cismim¹⁶⁹³ Nesimī-veş efendim ' aşkına¹⁶⁹⁴
Pāre pāre kılsalar tamarda kan ağlar güzel
4. Āh¹⁶⁹⁵ benim şimden geri ḳālā vü sīm ü zer neme
Çeşmime ḥār olamaz bu gülşen ü bāğlar güzel

¹⁶⁸⁸ bu manzume: - K¹⁶⁸⁹ “Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir şey değil idi/yok idi.” İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 784.¹⁶⁹⁰ Ḥurūf-ı Ğayn: Ğazel Ḥurūf-ı Ğayn M¹⁶⁹¹ eyledim: eylediñ K¹⁶⁹² sözüm: söz M¹⁶⁹³ cismim: derim M¹⁶⁹⁴ efendim ' aşkına: firākıñla seniñ K¹⁶⁹⁵ āh: ne K

5. Gerçi mecrūhum dili haţır-şikest bî-çāreyim¹⁶⁹⁶
 Ğam derūnum zaĥmını¹⁶⁹⁷ yağlar güzel
6. Ğaydarıñ her şubĥ [u] şām rîş-i cigergāhıñ gelip
 Dest-i luţfuyla açar eyler nazār baĝlar güzel

377

6 + 5 = 11'li hece ölçüsü

1. Yaralı sīneme vurduñ dāĝ felek
 Dāĝ üstüne dāĝ da vurma istersen
 Çāresiz bıraĝdıñ geçmedi dilek
 Derd-i sīneme baĝ da vurma istersen
2. Çekdicegim¹⁶⁹⁸ derdi eyledim defter
 Oĝudum Mevlāya maĥşerde ezber
 Yeter yaĝdıñ zālīm cānımı yeter
 Tîĝ-ı   aşĝa zaĝ da verme istersen
3. G z g z oldu işte der nda ciger
 Bilmem g nl ñ daĝı ne etmek diler
 Yaralı sīneme vurduñ bir ĥançer
 Loĝmān olup baĝ da vurma istersen

104b M,58b K

4. Bî-çāre Ğaydarī yandıĝça nāra
 Raĝībler ŝād olur bu āh [u] zāra
 Seni ıŝmarladım ĝanī Settāra
 Bu derdile beni ŝaĝ da istersen

378

Mefā' il n / Mefā' il n / Mefā' il n / Mefā' il n

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Benim bu dīdelerim şanma zāhid ra' nāya aĝlar
 Ğarīĝ-i   aşĝıla tā-be-seĝer bir Mevlāya aĝlar
2. Degildir zerre   aynımda cihānıñ ĥ b [u] zībāsı
 Res luñ ĝurret 'l-  ayn Ğasan 'l-ĥulĝ-rızāya¹⁶⁹⁹ aĝlar
3. S y nmez ĥaŝre dek bu s z-ı firĝat ehl-i dillerden¹⁷⁰⁰
 G n l ŝād olmadan geĝ   aŝıĝān bu cefāya aĝlar

¹⁶⁹⁶ mecr hum dili ha ır-şikest b -çāreyim: Mecn num dili r ŝle g n l mecr huyum M

¹⁶⁹⁷ zaĥmını: r ŝini K

¹⁶⁹⁸ çekdicegim: çekdigim M

¹⁶⁹⁹   ayn Ğasan 'l-ĥulĝ-rızāya:   aynına olan cezāya K

¹⁷⁰⁰ ehl-i dillerden: m lk-i dil i re K

4. Yıkıldı kûbbe-i 'arş-ı mu' allâ na' ra-ı ğamla
Melekler secdede¹⁷⁰¹ cümle şehîd-Kerbelâya ağlar
5. Boyandı kânıla çöller şarardı çehresi mihrîñ
Girîbân çâk edip mâh-ı cihân Muştafâya ağlar
6. Giyindi kâralar cümle muhibb-i hânedân cânâ¹⁷⁰²
Ser-â-ser hep kevâkibler yanar bu¹⁷⁰³ fizâya ağlar
7. Yanar meş' al gibi fanûs-ı dilde bu âteş Hâydar
Dü-çeşmim hüzñile haşre degin bu cezâyâ ağlar

379

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Beni âhîr harâb etdi begim kaşîñ gözûñ ğamzeñ
Göñül şehrin virân etdi begim kaşîñ gözûñ ğamzeñ
2. Taḥammül kalmadı tende olalıdan saña bende
Bırakdı beni efkende begim kaşîñ gözûñ ğamzeñ
3. Derûnum eyledi sūzân sirişkim kanlı bir 'ummân
Beni kıldı dile destân begim kaşîñ gözûñ ğamzeñ
4. Görünce hüsñüñü¹⁷⁰⁴ şâhım erişdi 'arşa dūd-ı âhım
Şaşırttı sağ [u] şol¹⁷⁰⁵ râhım begim kaşîñ gözûñ ğamzeñ
5. Olam müjgâniña¹⁷⁰⁶ kurbân fedâdır râhiña bu cân
Beni saña eden hayran begim kaşîñ gözûñ ğamzeñ
6. Cemâliñdir mâh-ı tâbân vişâliñ cânlara dermân
Beni mecnûn-ı ser-gerdân kılan¹⁷⁰⁷ kaşîñ gözûñ ğamzeñ
7. Görünce 'aqlımı aldı beni sevdâlara şaldı
Bu Hâydarâ neler kıldı begim kaşîñ gözûñ ğamzeñ

59a K

105a M

¹⁷⁰¹ secdede: secdeye K

¹⁷⁰² hânedân cânâ: hânedân-ı beyt M

¹⁷⁰³ yanar bu: bir âh M

¹⁷⁰⁴ hüsñüñü: vechiñi K

¹⁷⁰⁵ sağ [u] şol: bi'l-lâhi K

¹⁷⁰⁶ müjgâniña: kaşlarıña K

¹⁷⁰⁷ ser-gerdân kılan: ser-gerden eden K

380

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Felek cānānım aldı çeşm-i cānım tende an ağlar
Benim bu āh [u] zārımdan bütün ümm-i cihān ağlar
2. Siyāh pūşide-keş oldu semāda¹⁷⁰⁸ hep kevākibler
Şarardı zehresi mihri cihānıñ āsumān ağlar
3. Firāk-ı nār¹⁷⁰⁹-ı hasretle ciger yandı kebāb oldu
Bu miħnethānede cānā¹⁷¹⁰ dü-çeşmim her zamān ağlar
4. Şaķāyık yāsemen reyħān menevşe boynunu egdi¹⁷¹¹
Perişān sünbül-i zībā nihāl-i gülsitān ağlar
5. Melekler oldular ta' ciz¹⁷¹² siyāh-ı dūd-ı āhımdan¹⁷¹³
Dağı rüz-ı ezelden¹⁷¹⁴ ħāme-i udret-nişān ağlar
6. Şaçıp eşk dürr-i yektāsın şadef baħr-ı ħaķıķatde
Cihān hep nāle-i giryān amu murğ [u] zebān ağlar
7. Ağağlar ziynetinġ yağmaya verdi bāđ-ı dehr iġre
Ser-ā-ser¹⁷¹⁵ yandı āhımla giyāh-ı sebz ħazān ağlar
8. Bu ħasret nārı ol şaldı gönül mülkünde¹⁷¹⁶ ey ardaş
Yalıñız ben degil¹⁷¹⁷ Ħaydar bütün ümm-i cihān ağlar

381

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Darılmış bülbüle gül ġonca-fem açmaz dehān ağlar
Fiđān etdikce bülbül gül güler güleşende an ağlar
2. ' Adūlar şād olup ħandān olur bu ġama dā'imā¹⁷¹⁸
Felekler arġ eder ' aksine miħr [ü] āsumān ağlar

¹⁷⁰⁸ semāda: ser-ā-ser K

¹⁷⁰⁹ nār: sūz K

¹⁷¹⁰ cānā: zāhid K

¹⁷¹¹ boynunu egdi: boy egip aldı K

¹⁷¹² oldular ta' ciz: ta' ciz oldular M

¹⁷¹³ āhımdan: āhımla K

¹⁷¹⁴ ezelden: ezeliiden M

¹⁷¹⁵ ser-ā-ser: ser-ā-pā K

¹⁷¹⁶ mülkünde: mülküne M

¹⁷¹⁷ yalıñız ben degil: degil ben yalıñız K

¹⁷¹⁸ olup ħandān olur bu ġama dā'imā: olurlar bu ġam-ı hicrāna giryāna M

59b K

3. Kevākibler şarardı gūş edip¹⁷¹⁹ na^c ra-ı feryādı¹⁷²⁰
Tutuldu mäh-ı enver¹⁷²¹ zulmet-i hicrāna an alar
4. Cihānı ser-te-ser tıtdı sirişki aye-i ebrıñ
Zemīn [ü] tat-ı heft [ü] heft-eflāk dü-cihān alar¹⁷²²
5. Eger aş olsa yāriñ alb[i] rama meyl ederdi āh¹⁷²³
Bu nār-ı firate a aş yanar üznile an alar
6. Ne kāfir aldı küfründe ne Müslim dīn-i pākinde
Şadef mur [u] semek mānde taayyür bī-zebān alar

105b M

7. Dü eşmim aydarā şeb-tā-seher alar pıñar-āsā
Çeker ūnu cigerden dīdeler dil-i erguvān alar¹⁷²⁴

382

Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Kime hālim beyān etsem hemān benden beter alar
Aıp derdim ^c ayān etsem cihān benden beter alar¹⁷²⁵
2. Aıldı yaralar göz göz sīnemde a^c n-ı ayārdan
Çekerim nāleler nāy-veş cigerden eşm an alar
3. Felekde görmedim geldim geleli neş[’]e-yi dil cān
Ĝarīb [ü] bī-kesim bī-behre gönlüm her zamān alar
4. Fian [u] nāle-i āh u enīnim derdile şad-berg
Şarardı şoldu bī-āre nihāl [ü] erguvān alar
5. Bī-āre ^c andel[ī]b feryād eder alev-i āhımla
Şebī-tā-şub[a] dek bī-tāb sirişki la^c l-i an alar
6. Düşeliden beri aydar bu ^c aşkıñ mācerāsına
Seniñ āh u enīniñle bütün ümm-i cihān alar

¹⁷¹⁹ gūş edip: nūş edince K

¹⁷²⁰ feryādı: āhı K

¹⁷²¹ enver: envār M

¹⁷²² tat-ı heft [ü] heft-eflāk dü-cihān alar: tat-ı heftten heft-bālā dü-mekān K

¹⁷²³ rama meyl ederdi āh: ram eder elbet M

¹⁷²⁴ Dü eşmim aydarā şeb-tā-seher alar pıñar-āsā: Düşeliden beri aydar bu ^c aşkıñ mācerāsına
Çeker ūnu cigerden dīdeler dil-i erguvān alar Seniñ āh u enīniñle bütün ümm-i cihān alar M

¹⁷²⁵ bu manzume: - M

383

6 + 5 = 11'li hece ölçüsü

1. Dost ellerin gönül dā'im şorarsañ¹⁷²⁶
Şabr edegör ere vuşlat çağları
Zahm-ı dile melhem-a' zam ararsañ
Çöz görülsün yaralarıñ bağları
2. Āh [u] zār da idiñ şeb-tā-be-seher
Durmaz ağlar idiñ her leyl [ü] nehār
Kimseye etmezdiñ hālinden haber
Sineñ üzre gizler idiñ dağları
3. Zindān olmuşdu başına felekler
Ta' ciz idi āhiñ ile melekler
Zehr-i kätildi yedigiñ yemekler
Erir idi yüreginiñ yağları
4. Sipāh olup ele aldıñ teberi
'Azm-ı dost eyleyip kıldıñ seferi
Rāh-ı aşqda seyr eyle gör Haydarı
Al çiçekli mor sünbüllü dağları

384

Huruf-ı fā

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

60a K

1. Seni bilmez idim ben böyle ğaddār bī-vefā dilber
Meger ki senmişin 'ālemde hūnī pür-cefā dilber
2. Saña 'aşık olalı dilde tābım¹⁷²⁷ kalmadı aşlā
Āh [u] zār oldu kārım görmedim kaç' ā¹⁷²⁸ şafā dilber
3. Gülistān-ı ruḥunuñ¹⁷²⁹ bülbül-i şeydāsıyım¹⁷³⁰ şimdi
Göreliden beri dāne-i hālīñ muştafā¹⁷³¹ dilber
4. Cemālīñ pertevin bir kez gören¹⁷³² meftūn olur elbet
Velākin sende yok zerre dil-i mārā¹⁷³³ şifā dilber

¹⁷²⁶ bu manzume: - K

¹⁷²⁷ tābım: taşat K

¹⁷²⁸ āh [u] zār oldu kārım görmedim kaç' ā: kārım āh u fizā oldu bilmezim ne M

¹⁷²⁹ ruḥunuñ: ruḥuñ M

¹⁷³⁰ şeydāsıyım: nālānıyım K

¹⁷³¹ göreliden beri dāne-i hālīñ muştafā: derilmiştir dāne-i hāl-i siyāhıñ pür-şafā K

¹⁷³² pertevin bir kez gören: āyna-yı 'ālem saña K

¹⁷³³ yok zerre dil-i mārā: nist zerre mürüvvetden M

- 106a M 5. Gelip gör Haydarıñ bir kerre hâl-i dil-periřânın¹⁷³⁴
Çün olmuş gözleriñ efkendesı ey muştafâ dilber¹⁷³⁵

385

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ser-te-ser verdi cihânı ziynet-i ' unvâna fes
Oldu şâyeste şeh-i mülk ü ' adl-i sulţâna fes
2. Nâm verdi heft-iqlim çâr-küşeye velvele
Çünkü erdi bezm-i dilde şoĥbet-i ' irfâna fes
3. La' l-renk ruĥsâra pür-ĥam gösterir ĥübâniyân¹⁷³⁶
Püskülü zânüya top top taĥıdır merdâna fes
4. Ĥaydarâ bülbül kimi gülşende¹⁷³⁷ feryâd eyleme
Şimdicek şeydâlara gülşen gülü devrâna fes

386

Ĥurûf-ı Kâf

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Niĥâh-ı âfetiñ ey meh-peri yandırdı ' uşşâkı
Açıldı yaralar göz göz sînemde eyle bir yaķı
  2. Göñül sevdâ-yı la' liñle¹⁷³⁸ efendim döndü meczûba
Yetiştir cür' a-ı la' l-i lebiñ def' ede¹⁷³⁹ merâķı
  3. Cemâl-i şem' iniñ pervânesi olmuş iken cânım
Fiĥân-keş naşb edip gördüñ revâ bu çâh¹⁷⁴⁰-ı firâķı
  4. Gülistân-ı ruĥunda eylerim şeb-tâ-seĥer¹⁷⁴¹ nâlân
Raķîbler gonca-ı ruĥsârına vurduķça parmaķı
- 60b K 5. Varıp Mecnûna şorşunlar ne görmüş dâĥ-ı ĥam üzre¹⁷⁴²
Men ol Mecnûn-ı didârim ki şaldım câna iĥrâķı

¹⁷³⁴ gör Ĥaydarıñ bir kerre hâl-i dil-perişânın: vur Ĥaydarı tîr-i müjĥanıñla ferâĥ bulsun K

¹⁷³⁵ gözleriñ efkendesı ey Muştafâ: güzeller efkendesı ey bi-vefâ M

¹⁷³⁶ ĥübâniyân: ĥüblar giyip K

¹⁷³⁷ gülşende: gülşâne K

¹⁷³⁸ la' liñle: ' aşķıñla K

¹⁷³⁹ la' l-i lebiñ def' ede: la' liñ ref' eyleye M

¹⁷⁴⁰ bu çâh: cânâ M

¹⁷⁴¹ şeb-tâ-seĥer: tâ-be-seĥer M

¹⁷⁴² dâĥ-ı ĥam üzre: bu fenâ iĥre K

6. Ne cūy etmiş ki Ferhād-ı küh-ı ken¹⁷⁴³ dendi adına
Gelip seyr eylesinler bu gözümde kanlı ırmağı¹⁷⁴⁴
7. Kerem nārına yandı bu sivā-yı ʿ aşk-ı çālākın
Bütün yandırsa tan mı Haydarıñ [ol] nār-ı mızrākı

387

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Muşhaf-ı rüyuñda cānā¹⁷⁴⁵ noқта¹⁷⁴⁶-i haţ¹⁷⁴⁷ bā-yı Haq
Kaʿ be-i cismiñde nāmdır ziyet-i Haq muhaqqak*
2. Sensin ancak kıblegāh-ı ʿ aşıkān yok şübhemiz¹⁷⁴⁸
Kim ki imān etmeye kāfirdir aşlında ancak*
- 106b M
3. Āşikāre okunur hüsñünde veʿl-leyl veʿ[đ]- duhā
Füfül-i hindūna kim baş etmeye cānıñ alçaq
4. Kaʿ be-i vaşlıñla şād olmak diler üftādelər
Ebruvānıñ secdegāhımdır¹⁷⁴⁹ benim ey nūr-ı Haq
5. İsmiñ müştākıyım biñ cānıla¹⁷⁵⁰ Maḥmūd seniñ
Muştafā vaşlıñda dendi sūy-ı Haqdan bir varaq¹⁷⁵¹
6. Gözleriñ nūn veʿl-kalem veʿl-leyli şacıñ ey şanem¹⁷⁵²
Ruḥlarıñ süryān[e]sin (?) tefsir eden yokdur ancak*
7. Dişlerin dürr-i haqıkat lebleriñ mā-yı hayāt
Gonca gül-berg-i hüsñüne vaşdır¹⁷⁵³ arzüm ancak*
8. Haydar-ı bī-çāreyi ʿ aşkıñla mecnūn eylediñ
Ser-te-ser yaqdı firākıñ āteşi maḥbūb-ı Haq

¹⁷⁴³ Yazmada “zer” şeklindedir.

¹⁷⁴⁴ bu beyit: - M

¹⁷⁴⁵ cānā: cānım K

¹⁷⁴⁶ Her iki nüshada da “nükte” şeklindedir.

¹⁷⁴⁷ haţ: haq K

¹⁷⁴⁸ ʿ aşıkān yok şübhemiz: ehl-i imān şübhesiz M

¹⁷⁴⁹ secdegāhımdır: secdegāhımda K

¹⁷⁵⁰ biñ cānıla: ey Aḥmed ü K

¹⁷⁵¹ bir varaq: bu sūk K

¹⁷⁵² ey şanem: veʿ[đ]-duhā M

¹⁷⁵³ hüsñüne vaşdır: hüsñüñdür şehā K

388

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dil-rübālar¹⁷⁵⁴ bezmini ḥandān eden bāde ' arak¹⁷⁵⁵
' Aşık-ı şūrīdeyi sūzān eden bāde ' arak
2. Zāhid-i ḥod-bīn ne bilsin neş'e-i mey nicedir
Dört kitābı cem' edip meydān eden bāde ' arak
3. Nūş edip mest olmayan bilmez Ḥudāsın¹⁷⁵⁶ vā' izā
Pend [ü] nuşuñ dersini iz' ān eden bāde ' arak
4. Mey ' arak nūş eyleyip mest olma ḥıfz et kendini
Beni kendim¹⁷⁵⁷ özüme sulṭān eden bāde ' arak
5. Cür' ayı bezm-i elestden nūş edenler Ḥaydarā
Cān olur cāndan geçip cānān eden bāde ' arak

61a K

389

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dīde-i ḳalbiñ küşād et ey dilā cihāna baḳ
Nicedir māye-i cismiñ sīret-i insāna baḳ
2. Cām-ı ' aşkı nūş edip al māsivādan destini¹⁷⁵⁸
Cür' a-ı cām-ı muḥabbetde olan sūzāna baḳ
3. Ḳıl fūrūḥt kālā-yı zūhdü zāhid-i āvāreye
Nükte-i ' aşk-ı ḥaḳīkatde olan devrāna baḳ
4. Özünü bend eylegil¹⁷⁵⁹ ḳākül-i küfr-i dilbere
Mekteb-i ' irfānda ders al nuṭḳ-ı gevher-kāna baḳ
5. Eyle nūş Mansūr olup peymāne-i ' aşkı hele
Ol Ene'l-Ḥaḳ da' vāsında görülen merdāna¹⁷⁶⁰ baḳ
6. Ḥaydarā açma dehān yüzse Yezīdiler deriñ¹⁷⁶¹
Yarın ol rüz-ı cezāda sürülen dīvāna¹⁷⁶² baḳ

107a M

¹⁷⁵⁴ dil-rübālar: dilberālar M

¹⁷⁵⁵ ' arak: arāk M, ' arāk K

¹⁷⁵⁶ Ḥudāsın: Ḥudāyı M

¹⁷⁵⁷ kendim: kendi K

¹⁷⁵⁸ destini: desti M

¹⁷⁵⁹ eylegil: eyle dur M

¹⁷⁶⁰ görülen merdāna: sürülen dīvāna M

¹⁷⁶¹ deriñ: teniñ K

¹⁷⁶² yarın ol rüz-ı cezāda sürülen dīvāna: rüz-ı Ḥaḳ maḥşerde yarın görülen fermāna M

390

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Kudret-i Haḳka nazār kııl zāhidā ḥübāna baḳ
Māh-cemāl-i pertevinde nükte-i deyyāna (?) baḳ
2. Yıkma kaşd¹⁷⁶³-ı şehvetiyle ḥüsn-i Yūsuf-ḥānesin
Muşhaf-ı rüyuñda ders al āyet-i Kur'āna baḳ
3. Ebruvānına nazār kııl Ḥaydar-ı Kerrār[ı] gör
Şubḥ[a] dek eyle teveccüh mihrāb-ı raḥmāna baḳ
4. Ülfet-i gül-fāma kııl sen de ¹⁷⁶⁴leb-i la' liñ şehā
Güş-ı ḥürşide olan şol¹⁷⁶⁵ lafza-ı Sübhāna baḳ
5. Āh çekip feryād edersin şūfiyā cennet deyü
İşte cennetden cihāna çıkma bu ğilmāna baḳ
6. Ḥaydarā nüş edegör¹⁷⁶⁶ bir meh-liḳānıñ cür' asın
Neş'e-i bezm-i muḥabbetde olan seyrāna baḳ

61b K

391

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. ' Aceb ol gözleri āhū nev-civān ḳande ben ḳande*
O dil-cū ḳāmeti serv-i ḥurāmān ḳande ben ḳande
2. Helāk etdi beni ğurbetde nār-ı ḥasret-i cānān¹⁷⁶⁷
Hemşe ruḥları la' l-i Bedeḥsān ḳande ben ḳande
3. Büküldü yay mişāl ḳaddim felek cevriñ rehīn geçdi¹⁷⁶⁸
Kime ḥālīm ḳılam şekvā melek ḥān ḳande ben ḳande
4. Nesīm-i vaşl-ı gül bülbül kılar zār sāḳi devrānda
Bu şebde muḫribā [ol] cānıma cān ḳande ben ḳande
5. Kıırılısın çarḥ-ı zerrīn meclis-i mey neş'e-dār olmaz
Bu kāḥ-ı dil¹⁷⁶⁹ ḥarāb āğāz ḥübān¹⁷⁷⁰ ḳande ben ḳande

¹⁷⁶³ kaşd: fenn K¹⁷⁶⁴ Her iki nüshada da "şeninde" şeklindedir.¹⁷⁶⁵ şol: - M¹⁷⁶⁶ edegör: eyle ki K¹⁷⁶⁷ helāk etdi beni ğurbetde nār-ı ḥasret-i cānān: firāk u ḥasreti bağırımı yaḳdı ğurbet ellerde K¹⁷⁶⁸ geçdi: çekdi K¹⁷⁶⁹ dil: dilde K¹⁷⁷⁰ ḥübān: gül-fidan K

6. Nice āh etmeyim tende yanar cān nār-ı ḥasretle
Ġarībim Ḥaydarā ol cānıma cān ḳande ben ḳande

107b M

392

6 + 5 = 11'li hece vezni

1. Mülk-i dil şehrine olalı ḳonaḳ¹⁷⁷¹
Eyledi vīrāne bu sultān-ı 'aşḳ
Sarāy-ı gönlüme şalıp bir firāḳ
Bıraḳdı sūzāne bu sultān-ı 'aşḳ
2. Geldi urur yine leşker-i sevdā
Ḳuruldu bir 'azīm ceng ile ğavġā
Gün-be-gün büyüdü artdı mācerā
Hükm etdi her yana bu sultān-ı 'aşḳ
3. Girdi yağmaladı mülk-i bedeni
Ṭaḳıldı boynuma sevdā reseni
Bilmezim kimseyi bilem ben beni
Bıraḳdı 'uryāne bu sultān-ı 'aşḳ
4. Hep aldı ṫā' at [ü] vird-i ezḳārım
Bıraḳmadı elde zerrece varım
Ḳoymadı aşlā [hem] şabr u ḳarārım
Eyledi dīvāne bu sultān-ı 'aşḳ
5. Nāle-i ḥayrān [ü] mest [ü] ser-gerdān
Kūşe-i 'uzletde ḳoydu bī-mekān
Oldu Ḥaydar ile mihmān-ı yārān
Şoḥbet-i 'irfāna bu sultān-ı 'aşḳ

393

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Vücüdüm mülkünün sultān[ı] ḥāl-i 'aşḳ [u] sevdādır
Bu gönlüm bāġınıñ gülşān[ı] ḥāl-i 'aşḳ [u] sevdādır¹⁷⁷²
2. Beni benden geçirip benligim varını maḥv eden
Efendim cānımıñ cānān[ı] ḥāl-i 'aşḳ [u] sevdādır
3. Ḳarār eyleyemem bir yerde rāḥat edemem 'aşḳsız
Derün-ı derdimiñ dermān[ı] ḥāl-i 'aşḳ [u] sevdādır

¹⁷⁷¹ bu manzume: - K

¹⁷⁷² bu manzume: - K

4. alırsam bir nefes bî-‘ aşk şanıırım kendimi mürde
Hayât-ı cāvidān[1] cān[1] hāl-i ‘ aşk [u] sevdādır
5. Gezer şüretde insān sîreti hayvāndır ‘ aşksız cān
Velīniñ bātinen burhān[1] hāl-i ‘ aşk [u] sevdādır
6. Erer encām-ı mecāzī¹⁷⁷³ olan ‘ aşk-ı haıate
Sālīkiñ mürşidi pīrānı hāl-i ‘ aşk [u] sevdādır

108a M

7. ılagör cānıñı ‘ aşkıla Haydar dā’imī zinde
Ki cānlar cānıñıñ cānānı hāl-i ‘ aşk [u] sevdādır

394

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. almadı ‘ ālemde bir ehl-i kemāl hep dene¹⁷⁷⁴ ba¹⁷⁷⁵
Çek başıñ hıraya ey dil sen de şöyle seyre ba
Kūşe-i ‘ uzletde tut vadet sarāyında onak
Geç¹⁷⁷⁶ ilişme ğām-ı hicrānına çarıñ seyre ba
2. Eyleme nā-puhteler bezminde şöbet [ü] sūan
Bī-zebān ol şorsalar saña daı açma dehān
Sen seni bil bilmesin hālīñ seniñ halk-ı cihān
Geç ilişme ğām-ı hicrānına çarıñ seyre ba
3. Vācib-i zımmet budur ādem olana evvelā
Kendini kendi bilip kendinde göre dā’imā
‘ Ak[1] evvel kıldı halk Hā ādem olmazdan yaña
Geç ilişme ğām-ı hicrānına çarıñ seyre ba
4. Māye-i aşlında yāūt¹⁷⁷⁷ yāūtdur olmaz hācer
Görse bir ehl-i kemāl çağıra arışmış seçer
Kim ki ‘ ālemde eker hār-ı muğaylān gül biçer
Geç ilişme ğām-ı hicrānına çarıñ seyre ba
5. Tut bu nuş [u] pend pek cān-gūşuna mengūş ıl
Hep gelen gider gelenler bī-aberdir böyle bil
Sen seni gör senden öğren senden iste sende bul
Geç ilişme ğām-ı hicrānına çarıñ seyre ba

¹⁷⁷³ Yazmada “mīcāzī” şeklindedir.

¹⁷⁷⁴ Yazmada “dene de” şeklindedir.

¹⁷⁷⁵ bu manzume: - K

¹⁷⁷⁶ Yazmada “genc” şeklindedir.

¹⁷⁷⁷ Beyitte geçen “yāūt” kelimeleri yazmada “ya‘ūt” şeklinde yazılmıştır.

6. Hāk-i pāy Hāydar olagör¹⁷⁷⁸ tā olasın tāk-ı ser
 ‘İnd-i ‘ārifānda ancak budurur kesb-i hüner
 Aç gözüñ kör görme gūş eyle işitme bî-ḥaber
 Geç ilişme ḡām-ı hicrānına çarḥiñ seyre bak

395

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
 v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

108b M

1. ‘ Aceb bilmem nedir bu ‘ālemiñ şād u ferāḥ şāķı
 Kimi ḡahḡahada dā’im kimi āḥ zār durāķı¹⁷⁷⁹
2. Gelen ḥoş bir ḥaber vermez giden gelmez gelen bilmez
 Olur aḡşam geçer şabāḥ bilinmez vaķt-ı revnāķı
3. Toḡar gün tolanır meh aḡter [ü] seyyāre devrinde
 Kimi kimden su’āl etseñ cevāba yoķdur evrāķı
4. Gelir vaķt-i bahār cihān bulur ziynet [ü] ‘ ünvānı
 Açılır yāsemen-şad-berg yaķar şeydālar āfāķı
5. Şalınır nāz-ı istiḡnālar ile serv-semen-sālar¹⁷⁸⁰
 Geçer kāmı erer şitā olur maḡv feyz [ü] revnāķı
6. Bükülür ḡadd-i mevzūnu şalar başın zemīn üzre
 Eser bād-ı fenā ḡāke serilir cümle evrāķı
7. Nazar ḡıl ‘ ayn-ı ‘ ibretle vücūd iḡlīmine bir kez
 Ne gördüñ ü ne añladıñ geçirdiñ vaķt-i
8. Ḳamu āfāķ-ı ‘ ālem hep mükemmel sende mevcūdken
 Ḳaberdār olmadan gitdi hebāya ‘ ömrüñ [e]vrāķı
9. Yazıķ Hāydar yazıķ saña niye geldiñ bu gerdüna
 Ayaḡdan başa bir ḡaber alıp olamadıñ bāķi

¹⁷⁷⁸ Yazmada “olagör Hāydar” şeklindedir.

¹⁷⁷⁹ bu manzume: - K

¹⁷⁸⁰ Yazmada “serv-i sālālar” şeklindedir.

61b K

396
Hüruf-ı Kef

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Firāk-ı nāle-i āh u enīnim tutdu eflākı
Gelip seyr eylesin ' aşıqlarıñ bu sīne¹⁷⁸¹-i çākı
2. Helāk etdi beni ğurbetde nār-ı ğasretiñ cānā
Nice yandırmasın āh u alevim heft-eflākı
3. Görünmez çeşmime zerre cihānıñ hūb-ı ra' nāsı
Nihān edeli dīdeden efendim ruğları pāki
4. Taĥammül kalmadı taĥ etdi tābım zehr-i gerdūnuñ
Umarım bāb¹⁷⁸²-ı luĥfuñdan efendim cāna tiryāki

62a K

5. Zebūn oldu kuluñ Ğaydar döşendi bister-i ğamda
Ümīd-i çāre kaṭ' oldu ki tutdu rūy-ı helākı

397

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ben seni bilmez idim böyle cefākār ey felek
Sen seg-i kātılmışın kıldıñ vücūdum la' l-renk
2. Ğoymadıñ ašlā medārımı¹⁷⁸³ tenimde zerrece
Şöyle vīrān eylediñ ki çürüyüp oldum hevenk

109a M

3. Alev-i āhımla yansın ğubbe-i çarĥ-ı mīnā
Yıķıla ğulşeni dehrīñ kalmasın seng üzre senk
4. Yaralar ğöz ğöz açıldı sīnem üzre nāy gibi
Nā-tüvān oldum raķīble etmeden her günde cenk
5. Günde biñ ğünā cefā benden şınarsın ey ğūnī
Yoķ mudur Ğaydardan özge cevrine olan mihenk

¹⁷⁸¹ sīne: sīnesi K

¹⁷⁸² bāb: der K

¹⁷⁸³ medārımı: medārım K

398

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Çün benim meftūnum olduñ bir görüşde ey melek
Şādıķāne yār iseñ Hāķķa recā kııl et dilek
2. Ben seni cānım gibi sevdim beni de sen eger
Sevdiñ ise ey ķamer-ťal' at döner ķarķ-ı felek
3. Şabr ile eyle tevekkül Hāķ saña bir dem kııla
Hāķķ dīn maķrūm ķalmaz erişir nān [u] nemek
4. Var ise ' aşķ-ı İlāhī sende ey cānım benim
İrgürür maķşūduna elbet seni şāh-ı pelenk
5. Ğurbet elde Hāydarī çökdü ķocaldı sevdiğim
Ķaddi dü-ķat oldu yay-veş kıılalı la' liñle cenk

399

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Rūz-ı ğam kııldıñ benim ' ıydım bu dem zālīm felek
Bilmezim kime kıılam şekvā varıp hālīm felek
2. Gözlerim ķan ağlamaķdan görmez oldu ' ālemi
Māh-ı mātem-veş düşürdün¹⁷⁸⁴ zāra dil-zāрім felek
3. Çeşmime hār-ı muğaylān oldu gülşen gülleri
Erdi t̄a ' arşa siyāh-ı dūd-ı meş' alem felek
4. Nice feryād etmeyim yandı ciger oldu kebāb
Çün sinip¹⁷⁸⁵ aldıñ zulüm destiyle gül-la' lim felek
5. Hāydarı şād etmediñ ' ālemde bir dem ey hūnī
Sen de şād olma dilerim haşre dek zālīm felek

400

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Pençe t̄aķdı gene bir mihr cānıma mişl-i peleng
Alt ederseñ bunu da ey dil saña t̄aķam¹⁷⁸⁶ ķeleng

62b K

109b M

¹⁷⁸⁴ düşürdüñ: bıraķdıñ M¹⁷⁸⁵ sinip: şınıp M¹⁷⁸⁶ saña t̄aķam: t̄aķam saña K

2. Çok ‘ aşık olmuş helāk cevır [ü] cefāsından anıñ
Yek nazarda maḥv eder āfet-nigāh olsañda seng
3. Göz göz olmuş sīnesi ‘ aşıklarınñ mānend-i nāy
Ḳalb-i ‘ uşşāka atar günde hezār tır-i müjeng
4. Ziyet-i ‘ unvānını bir kez gören mecnūn olur
Hüsüne ra‘ nā ne ḥācet ‘ arz eder la‘ line reng
5. ‘ Arz edem ḥālim varıp cānāna ben biñ cānıla
Ḳo desin ‘ ālem baña geldi gene dil-i Hüşeng
6. Gerçi rahm etmez dil-i üftādeye inşāf yok
Ġamze-i cellādına eylerse zülfüne heveng¹⁷⁸⁷
7. Ḥaydarī cāndan geçip cānānı dā’im ārzūlar
Neylesin ruḥsār-ı yārda ḳurulur her günde ceng

401

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey felek zālīm felek ḳātil felek kāfir felek
Eyledim geçmez saña ‘ arz-ı niyāz vāfir felek
2. Zerre meyliñ yok seniñ rüy-ı cefādan ey ḥünī
Eylemek ḳaşdıñ beni ḡamla helāk zāhir felek
3. Dilerim Ḥaḳdan ki çarḫıñ kırılıp ‘ aksi döne
Sen de bī-tāb bencileyin¹⁷⁸⁸ ḳalasın āḫir felek
4. Göz göz oldu bu sīnem cevriñ kemānıñ çekmeden
Her cefālarla beter ḳıldıñ beni¹⁷⁸⁹ māhir felek
5. Zerre¹⁷⁹⁰ ḥandān etmediñ ‘ ālemde Ḥaydarı ne ḡam
Saña şimden geri söyle ḥaşre dek sāḫir felek

63a K

402

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh bu ‘ aşkıñ āteşi yakdı beni ḥāk eyledi
Ḳoymadı zerre nişānım şöyle sūz-nāk eyledi¹⁷⁹¹

¹⁷⁸⁷ bu beyit: - M¹⁷⁸⁸ Her iki nüshada da “bencileyin bī-tāb” şeklindedir.¹⁷⁸⁹ beter ḳıldıñ beni: beni ḳıldıñ beter M¹⁷⁹⁰ zerre: bir kez M¹⁷⁹¹ bu manzume: - K

2. Qalmanı tábım ki feryād eyleyim dād ehline
Tığ-ı cevrile ciger-gāhım çalıp çāk eyledi
3. Kime kimden eyleyim şekvā bilemem neyleyim
Şaşıırıp 'ālemde ğam-nāk eyledi
4. Hest [ü] nīst bilmem nedir Mecnūn-ı bī-‘ārım bu gün
Cümle varım verdi yağmaya şükür pāk eyledi
5. Hāmdü’l-lāh¹⁷⁹² kırtulup zūlmātdan oldum rūşenā
110a M Hāydarā dost eline encāmı perdāk (?) eyledi

403

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. ‘ Aceb uşlanmadıñ gi[t]diñ gönül dīvāneliklikden
Ne hāldir bu ayılmadıñ ebed mestāneliklikden¹⁷⁹³
2. Ağardı lihye-i mūyuñ miyānıñ pīç u táb oldu
Hebāya gitdi ‘ōmrüñ oldu hayf efsāneliklikden
3. Ne söz almaz hışımsın ki saña kār eylemez h[ī]ç pend
Ne bulduñ söyle ne gördüñ ‘aceb bīgāneliklikden
4. Fenādır bu cihān mülkü gelen gider giden gelmez
Gelen bilmez bilen demez sözü dürr-dāneliklikden
5. Düşün bu çarh-ı ğaddārı xanı evvel gelen ceddıñ
Düşüp hāk olmadan ğayrı ne var yārāneliklikden
6. Gel Hāydar pendini tut bī-zebān ol künc-i ‘uzletde
Dil-i şeydāya aldanma şakın pervāneliklikden

63a K

404

Hüruf-ı Lām

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Ey felek cevriñ yeter tende taħammül qalmanı
Pīç u táb oldu miyānım seyr-i sünbül qalmanı

¹⁷⁹² Bu ibare vezin gereği “hāmdü li’l-lāh” şeklinde okunması gerekir.

¹⁷⁹³ bu manzume: - K

2. Başına cem^ç eylemiş kâfir raķīb hūbānları
Bāġ-ı dehr içre benim¹⁷⁹⁴ çün tāze bir gül ķalmadı
3. Bir ġazūbāne Őeh-i mülk [ü] zemīn devri bu sāl
NūŐ için pīr-i muġānda ķatre-i mül ķalmadı
4. Dün [ü] gün¹⁷⁹⁵ bezm-i muġabbetde nigāra bed-raķīb
Dāġil-i yārān içinde etmedik zūll ķalmadı
5. Ravza-ı ^ç aŐķ[ıñ] nihālinde Őehā feryād eden¹⁷⁹⁶
Ĥaydar-ı Őūrīde-veŐ bir özge bülbül ķalmadı

405

Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

110b M

1. Cān fedā¹⁷⁹⁷ kān-ı mürüvvet ehl-i ^ç aŐķıñ ġālını
Şormaz oldu ġayliden¹⁷⁹⁸ üftādeniñ aġvālını
2. Bilmez idim ben cünün-ı ^ç aŐķ [u] sevdā n'olduġun
Bir ġörüŐde meftün oldum ruġlarınıñ alını
3. Mest olup la^ç l-i leb-i dildāra Şaldım fikrimi
Bir Őaç-ı Őurrāya verdim fikrimiñ ef ālini
4. Böyle pejmürde ġarābāt gezdigim çün ol peri
Dün [ü] gün¹⁷⁹⁹ ķılmış ^ç ināyet yār belinden¹⁸⁰⁰ Őālını
5. Ģüyā men mecbūr-ı Őālım Őāl neme Őalvār neme
Luġf eder Őālın Őaķınıp lebleriniñ balını
6. Yalın ayaķ baş aķıķ zāhid beni ^ç uryān ġörüp
Ĥa^ç n eder bilmez ki Ĥaydar atdı dūnyā mālını

63b K

406

Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. O mihr-i dil-rübā āŐüftelikde ber-kemāl olmuş
Açılmış lāle-veş o ġonca-fem bilmem ne ġāl olmuş

¹⁷⁹⁴ benim: bizim M¹⁷⁹⁵ dün [ü] gün: dünkü gün M¹⁷⁹⁶ eden: eder M¹⁷⁹⁷ fedā: fezā K¹⁷⁹⁸ ġayliden: sevdigim M¹⁷⁹⁹ dün [ü] gün: dünkü gün M¹⁸⁰⁰ yār belinden: çilesiyle M

2. adem başmış henüz ondördüne ol¹⁸⁰¹ nev-nihāl ammā
Felekde māh-ı nev-āsā dü-ebrūlar hilāl olmuř
3. Görenler hūsnünü eyler ferāmūř seyr-i gülzārı
ızarmış ruhları gül-penbe-veş bir başka hāl olmuş
4. Yazılmıř rūyuna rūz-ı ezelde¹⁸⁰² sūre-i Kevřer
Ser-ā-ser notalanmış māh-cemāli serpmē hāl olmuş
5. Lebinden  aşık-ı bī-āreler mā¹⁸⁰³-yı hayāt gözler
Dil-i teşnelere la l-i lebi¹⁸⁰⁴ āb-ı zülāl olmuş
6. Görünce ğamze-i cellādını aydarı¹⁸⁰⁵ hū ekdim
İřitmiř o peri-peyker de geldi pūr-celāl olmuř

407

Fā ilātūn / Fā ilātūn / Fā ilātūn / Fā ilūn

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. ařlarıñ burc-ı melāhatdan toğan māh-ı hilāl
Ruhlarıñ Firdevs-i a lā lebleriñ āb-ı zülāl
2. Vech-i pākiñde mu ayyen lafzatu'l-lāhu'l- aźim
İki zūlfūñ ounur Aħmed ü Maħmūd ifte dāl
3. Kim bu hūsnile seni¹⁸⁰⁶ görse řehā olmaz esir¹⁸⁰⁷
Gülşen-i  ālemde reftār eyleseñ tāvus miřāl
4. udretiyle bī-kuřūr Mevlā seni halk¹⁸⁰⁸ eylemiř
Gelmemiř miřliñ felekde ğayrı¹⁸⁰⁹ ez-Yūsuf-cemāl

111a M

5. Muřhaf-ı rūyuñda hāl-i aydarı [ye] lām  ayn
Zāhid-i āvāreler bilmez nedir lafz-ı celāl

64a K

6. aydarı mecnūn-ı  ařk mecbūr-ı cānāndır¹⁸¹⁰ ez el
Būlbūlūñ mařřūdu¹⁸¹¹ gül pervāneniñ řem-i viřāl

1801 ol: o M

1802 ezelde: ezeli M

1803 bī-āreler mā: cān-mürdeler āb M

1804 la l-i lebi: cān sākı K

1805 aydarı: aydar bir M

1806 bu hūsnile seni: seni bu hūsnile K

1807 esir: deli K

1808 halk: var M

1809 ğayrı: ğayr K

1810 cānāndır: cānāndan K

1811 mařřūdu: mařřūd K

408

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey āhî ' âlemde bulmaqlık diler iseñ kemāl
Eyle bu pendî benāgüş bulasın tāb u mecāl¹⁸¹²
2. Kibr [ü] kīn ḥased riyādan eyle gel qalbini pāk
Zirā [kim] bu dört bed-aḥlāk bulamaz yāre vişāl
3. 'Ucbu terk eyle baḥīl [ü] nā-kes olma ey ' azīz
Ol ' avāmla ūlfet etmedikden beri rüz [u] leyāl
4. Olma zenāna yaqın çek qahqahadan kendini
Vaḥdet-i ' âlemde eyle ' aşkla şoḥbet-i kemāl
5. Bilme bildirme bilenden añla añlatma şaqın
Keşf-i esrār etme nā-puḥteyle olup sūḥte-ḥāl
6. Bī-zebān ol qo desin ' âlem saña şālūs ḥār
Oqu ' irfān mektebinde gir ḥaḳīkat dersin al
7. Gelmeden bu ' âleme Ḥaydar murād bilmek Ḥaḳı¹⁸¹³
Üç yedi ondört ḥurūfdan görünür nūr-ı cemāl

409

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Tesellī olamaz ' aşka vişālden ğayrı ' uşşāqa
Tevellī olamaz başqa cemālden ğayrı ' uşşāqa¹⁸¹⁴
2. Cihān zerre degildir ' aynına müştāk-ı dīdārīñ
Görünmez çeşmine gülşen nihālden ğayrı ' uşşāqa
3. Ne yer ne içdigiñ bilir gezer şüretde bir qālīb
Qalır yek dil meded olmaz zülālden ğayrı ' uşşāqa
4. Felek devrinde serseri gezer bī-çāre pejmürde
Eger dād etmez ise yār celālden ğayrı ' uşşāqa
5. Ne aldanır ne eglenir ne bir yerde qarār eyler
Murād olmaz şarāb-ı lā-yezālden ğayrı ' uşşāqa

¹⁸¹² bu manzume: - K¹⁸¹³ Yazmada "Ḥaḳı bilmek" şeklindedir.¹⁸¹⁴ bu manzume: - K

- 111b M 6. Bu ‘aşk baırında Haydar nice ‘aşık ğark olup gitdi
Tabīb-i nīst devā olmaz vişālden ğayrı ‘uşşāka

410

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Mecālim qalması yā Rab saña eylerim ‘arz-ı hāl
Ki sensin vāhid-i muṭlaq ki sensin ḥayy-ı lā-yezāl¹⁸¹⁵
2. Seniñ emrindedir dünyā vü ‘uqbā cümle kā’ināt
Ḳamunuñ rızķını sensin veren Mevlā-yı müte‘āl
3. Degildir ḥālī zātından seniñ zerrāt-ı mevcūdāt
Alan sensin veren sensin ki yoqdur ğayrı zü’l-ce[l]āl
4. Gelen gider giden gelmez gelen bilmez bilen demez
Ne ‘aceb sırdır bilinmez görünür bir zıll-ı ḥayāl*
5. Kimi fāzıl kimi cāhil kimi ‘ālim kimi fāsık
Kimisi zühd taqṽada kimi ‘irfādadır kemāl
6. Kimisi ‘ilmine mağrūr olup qalmıř đalāletde
Kimi faķriyle faḥr eyler kimi sultān kimi remmāl
7. Kimi küfr ü ‘acebāda şaşırmış rāhını bilmez
Kimi teslim-i rızāda durur sābit qadem ber-ḥāl
8. Kimi şabr [u] taḥammülde demez of biñ cefā görse
Kimi luṭf [u] ‘aṭā cūdu kimi gencine-i celāl
9. Kimi nūr-ı Hudā zāt-ı ḥaķiķate olup müřtāk
Erişmiş vaşlına Haydar gibi mestāne-i cemāl

411

4 + 3 = 7’li hece vezni

1. Ḥaķdır cümle mevcūdāt¹⁸¹⁶
Ḥaķdan ğayrı olmaz ḥāl
Emr-i Ḥaķdır ḥayy memāt
‘Abde olmaz tāb mecāl

¹⁸¹⁵ bu manzume: - K

¹⁸¹⁶ bu manzume: - K

2. Oķu   ilm [ ] irf nı
Fehm et sırr-ı Őur  anı
Bilem dersen S bh nı
Zıkr eyle r z [u] ley l
3.  ıķar benlik hırķasın
Tut ķan    at h lķasın
 ak et kibri n yaķasın
Bulmak isterse n viŗ l
4. F ŗ eyleme m ŗkili n
Kimseye deme h li n
Őalmaz ise mec li n
H ķķa eyle   arz-ı h l
5. Şabır ile Eyy b ol
H z n ile Ya   ķ b ol
Faķır ile maħb b ol
Bedr ola sa na hil l
6.  lmeden aķdemce  l
Kendini kendinde bul
[Sen] ķul iken sult n ol
G r ne n r-ı cem l

112a M

7. H ydar d   im zıkr eyle
Leyl [ ] neh r Ő kr eyle
H ķķ ķudretin fikr eyle
Bulasın feyz-i kem l

412

7 + 8 = 15'li hece vezni

1.  n benimle   ahd [u] miŗ ķ eyledi n sen t  ezel
Aldı n   aķlım eyledi n mecn n   aŗķı nıla g zel¹⁸¹⁷
2. Őaldırıp bu    leme beni tem s  eyledi n
   r [u] n m sum[u] Şikest edip ķıldı n m btezel
3. Biz ezel bel  dedik z tını iķr r eyledik
Y  niĉin  arħa d ŗ r p eyledi n c nım ķazel
4. Va   d¹⁸¹⁸ edip peym ne-i vaŗlı nla Ş d etmeķligi
G nl m aldı n d ŗ r p sevd na s yletdi n ğazel

¹⁸¹⁷ bu manzume: - K¹⁸¹⁸ Yazmada “ v    ad” Şeklindedir.

5. El-amān yā ḥālīk-ı ‘ arz [u] semā kevn [ü] mekân
Uydum Ḥaydar izine geldim қаpiña lem-yezel

413

4 + 3 = 7’li hece vezni

1. Ḥaḳ ise ārzūñ eger¹⁸¹⁹
Cihānı terk et gönül
Cānānsa қаşdıñ eger
Bu cānı terk et gönül
2. Qoy bu kār-ı dünyāyı
Unud zevk-i ‘ uqbāyı
İster iseñ Mevlāyı
Yalanı terk et gönül
3. Şarıñ ‘ aşq destārını
Giyiñ şevk astārını
Görem derseñ yārini
Sühanı terk et gönül
4. Kırip nāmūs şişesin
Bıraқ fenā-pişesin
Tut melāmet küşesin
Sulṭānı terk et gönül
5. Arama taşra tehī
Ara kendinde āḫī
Gözle erkān-ı rāhı
Tuğyānı terk et gönül
6. Gör Ḥaydarıñ ḥālını
Yağmaya ver mālını
Çıkar kiş u şālını
Qaftānı terk et gönül

414

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Düşeli ‘ aşqına ey dil-rübā¹⁸²⁰ gör bir ne ḥāl oldum
Eridim ḥasret-i la‘ l-i lebiñle bir ḥayāl oldum¹⁸²¹
2. Ağardı lihye-i müyum miyānım piç u tāb oldu
Döküldü evr[ā]k-ı қadrim қuru mānend-i dāl oldum

¹⁸¹⁹ bu manzume: - K

¹⁸²⁰ Yazmada “dilberā” şeklindedir.

¹⁸²¹ bu manzume: - K

112b M

3. Bilinmez bir mücessem genc-i maḥfi[y]dim bu ʿālemde
Şehā sevdā-yı laʿliñle açıldım pāy-māl oldum
4. ʿAcebdır kışsa-ı Leylā ile Mecnūn serencāmı
Ben ol Ferḥād Kerem-āsā yanıp ʿaşkıla ḳal oldum
5. Dil-i şeydāya şorşañ bī-ḥaberdır ḡonca ḥālinden
Ben ol pervāne-veş şemʿ-i ruḥuñda per ü bāl oldum
6. Gönül burc-ı saʿādetden toḡup bedr olmaḳ isterken
Li-ḥikmet evc-i ḥasretde görünmez nev-hilāl oldum
7. Desinler Ḥaydarī dīvānedir bilmez ne söz söyler
Gireli ʿaşkıñ zincīrine şāḥib-celāl oldum

415

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Gönül geç rüy-ı benlikden boyun ver ʿaşka insān ol
Budur ʿālemde erlik ki seçilip laʿl-i mercān ol¹⁸²²
2. Bürünüp māsivā-yı kire olma sālūs-ı ḥod-bīn
Ṭarīḳat ehliniñ kemter kemini şāḥib-ʿirfān ol
3. İkilikden olup dūr vaḥdet-i ʿālemde şābit ol
Muḥabbet meclisinde şemʿ a-ı mihr-i dıraḥşān ol
4. Vücūd iḳlīmini bir kez tecessūs eyleyip yoḳla
Ḥilāfet taḥtına geç salṭanatda ʿadl-i sulṭān ol
5. Görüp elvān nuḳūş [u] rengine aldanma dūnyāñıñ
Yapış ḡamze-i seyf[e] şıdḳ-ı Ḥaḳḳa emr-i fermān ol
6. İşitme görme bilme bilmesin Ḥaydar seni kimse
Elif mīm ʿayn ile dāʿim [ü] bāḳī olmaz insān ol

416

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. ʿAceb bir derde duş oldum görüp bildirmesi müşkil
Sīnemde rīş-i ḡam işler açıp sildirmesi müşkil¹⁸²³

¹⁸²² bu manzume: - K¹⁸²³ bu manzume: - K

2. Bu ‘aşkıñ mācerāsın ben ‘aceb kimden su’āl etsem
Bilen hōd söylemez bilmezlenir bildirmesi müşkil
3. Ğazūbāne görüp hāl ehlini ğam-keş kıyās etme
Cemāliyle celālin fark edip güldürmesi müşkil
4. Hevā-yı nefis ile ‘ālemde olmağ ölme efđaldır
Düşüp ölmezden aqdem nefisini öldürmesi müşkil

113a M

5. Göñül bir sırça-ı yāqūt [ü] aħmer ħum-ı zībādır
Şikest olduqda bir kez bir daħi tōldürması müşkil
6. Riyā-yı şavm [ü] şalātle alınmaz yol kıoca şūfi
Ĥaķīkatde riyā olmaz anı kıaldırması müşkil
7. Yāriñ Ĥaydar eşiğine kıoyup baş¹⁸²⁴ gözle ağıyāri
Maķām-ı vuşlata yol bulmaya çaldırması müşkil

417

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Rızķ[ı] üçe eyle taķsım kıalma ‘ālemde sefīl
Ye birin birin yedir şaķla birin olma zelīl¹⁸²⁵
2. sana iħsān olan luţf-ı celīl
Ol seni bulur tefekkür eyleyip olma baħīl
3. Mürşid-i kāmilden oķu ders-ledün envārını
Sırr-ı noķtadan ĥaberdār olup olasın ĥalīl
4. Lā vü illādan nedir maķşūdu cümle ‘ālemiñ
Sen seni bil sen de gör sen de ola ĥüsn-i cemīl
5. Cān gözün aç kııl nażar mir’āt-ı dilden ‘ibret al
Ĥaķdan özge nesne yok mevcūd Ĥaķdır böyle bil
6. ‘Alleme’l-esmādır¹⁸²⁶ Ādem nüşħa-ı kübrādır hem*
Ĥudret-i Mevlā sıfāt [u] zāt-ı Ādemde vekīl
7. Çār-‘ anāşırdan yunup vaħdetde envār olagör
Lādan illādan geçip Ĥaydar-ı bālādan seçil

¹⁸²⁴ Yazmada “Eşiğine kıoyup baş yāriñ Ĥaydar” şeklindedir.

¹⁸²⁵ bu manzume: - K

¹⁸²⁶ “Ve Adem’e bütün isimleri öğretti”, Bakara suresi 31. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur’ān Dili Meali*, s. 49.

418

6 + 5 = 11'li hece vezni

- 113b M
1. İlāhī sañadır ʿ arz-ı niyāzım¹⁸²⁷
Beni benden geçirip benliğim al
Huzūr-ı ʿ izzete yok ğayrı zārım
Beni benden geçirip benliğim al
  2. Elif kıddim kemān etdi bu iħrāk
Ağartdı lihyemi bu ğām-ı firāk
Mürüvvet merħamet rahmet yā rezzāk
Beni benden geçirip benliğim al
  3. Görünmez çeşmime ʿ anķā-yı felek
Degil ʿ indimde zerre kūh-ı Serhenk
Budur yā Rabbi evvel āħir dilek
Beni benden geçirip benliğim al
  4. Amān yā ħālīķ-ı ervāħ-ı ümem
Ki sensin vāħid [ü] ħayy-ı zü'l-kerem
Kıl Ħaydar kulumu luťfuñla ħürrem
Beni benden geçirip benliğim al

419

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Tecellī cām-ı ʿ aşķ nūr-ı vişāl oldu muħabbetde
Tesellī cām-ı ʿ aşķ bedr-i hilāl oldu muħabbetde¹⁸²⁸
2. Erişdi mürşidiñ himmet göründü āyna-i kudret
Kırıldı kāse-i keşret ħayāl¹⁸²⁹ oldu muħabbetde
3. Zülāl-i cām-ı Cem taşdı [bu] şevķle ğoncalar açdı
Zāhidiñ tedbiri şaşdı celāl oldu muħabbetde
4. Nesīm-i vaşl-ı yār oldu ğöñül maķşūdunu buldu
Kul Ħaydar naşibin aldı¹⁸³⁰ cemāl oldu muħabbetde

420

8 + 7 = 15'li hece vezni

1. Ğöñül mülküdeki şāhım Şeyħ İsmāʿ il Keyyālī
Derün-ı dildeki māhım Şeyħ İsmāʿ il Keyyālī¹⁸³¹

¹⁸²⁷ bu manzume: - K¹⁸²⁸ bu manzume: - K¹⁸²⁹ Yazmada "heyāl" şeklindedir.¹⁸³⁰ Yazmada "Kul Ħaydar naşibin aldı" şeklindedir.¹⁸³¹ bu manzume: - K

2. Cemāl-i şem‘ iniñ pervānesidir rüz şeb cānım
Sarāy-ı ten nazargāhım Şeyh İsmā‘ il Keyyālī
3. Penāhım destgīrim seyyidim her demde dil-zārım
Efendim rāhber-i rāhım Şeyh İsmā‘ il Keyyālī
4. Şifāt-ı mazhar esmā-yı Hāḡ vāşıl-ı zātu’l-lāh
Hāḡīkat sırr-ı āgāhım Şeyh İsmā‘ il Keyyālī
5. Geçip kayd-ı sivādan zühd ezkārım kılan yağma
Celāl-i maḡşad-ı māhım Şeyh İsmā‘ il Keyyālī
6. Tevellādan teberrādan geçip¹⁸³² olmuşum arı
Şeb-tā-be-seher āhım Şeyh İsmā‘ il Keyyālī
7. Şöyle medhūş olmuşum Hāydar vişāl-i şevḡıla
Efendim seyyidim şāhım Şeyh İsmā‘ il Keyyālī

114a M, 64a K

421

Hurūf-ı Mīm

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bir gül-i şad-berg nihālīñ bendesi oldum bugün
Hüsününñ ḡāḡ-ı semāda şu‘ lesin gördüm bugün
2. ‘Aḡl [u] fikrim hep perīşān eyledi ol¹⁸³³ meh-liḡā
Bilmezim n’oldu baña şūrīde eḡvārım bugün
3. Vuşlatın ‘arz eylesem ‘aceb şehā rām ola mı
Yoksa Mecnūn-āsā daḡda arayım¹⁸³⁴ Leylām bugün
4. Gerdiş¹⁸³⁵-i eyyām ile hemdem olursa ol¹⁸³⁶ peri
Nūş edem āḡū ise destindeki cāmım bugün
5. Hāydarā ḡat‘ -ı ümīd etme hemān ḡıl iltifāt
Zīrā tennūr-ı dile ‘aşḡ āteşi yaḡdım bugün

¹⁸³² Yazmada “seçilip” şeklindedir.

¹⁸³³ ol: o K

¹⁸³⁴ Mecnūn-āsā daḡda arayım: Mecnū[n]-veş arayıp daḡda K

¹⁸³⁵ Yazmada “girdiş” şeklindedir.

¹⁸³⁶ ol: o M

422

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey benim cānım içinde gizli cānānım ' Alī
' Ālemi pür-nūr kıldıñ nūr [u] imānım ' Alī
2. Cām-ı ' aşkıñ nūş edip mest [ü] ḥarābāt¹⁸³⁷ olmuşum
La' l renk kılsa cihānı tañ mı¹⁸³⁸ sūzānım¹⁸³⁹ ' Alī
3. Rüz [u] şeb ḥasret firākıñ cāna kār etdi meded¹⁸⁴⁰
El-amān eyle kerem¹⁸⁴¹ ey¹⁸⁴² bā-yı Qur'ānım ' Alī
4. Nāle-i āh u enīnimden felek titrer¹⁸⁴³ yanar
Kalmadı zerre mecālim¹⁸⁴⁴ tāb [u] dermānım ' Alī
5. Ta' n eder zāhid beni yāda perest zānn eyleyip
Cür' a-ı ' aşkıñ beni mest etdi imānım¹⁸⁴⁵ ' Alī
6. Deşt¹⁸⁴⁶ ü şahrā-yı cünūnda esb-i ' aşkıñla seniñ
Kıpladı ünüm cihānı merd-i meydānım ' Alī

64b K

7. Rinde-i mest [ü] ḥarābātım bugün ben Ḥaydarā
Vuşlat-ı bezm-i elestde dem-i devrānım ' Alī

423

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dil ḥarāb oldu bugün firkatde māhım gelmedi
Yandı künc-i gamda āh kim¹⁸⁴⁷ nazargāhım gelmedi*
2. Āh [u] zārım erdi tā¹⁸⁴⁸ ' arş-ı mu' allāya meded
Zulmet-i hicrānda kıldım¹⁸⁴⁹ secdegāhım gelmedi

---

¹⁸³⁷ ḥarābāt: medhūş M

¹⁸³⁸ tañ mı: tānım M

¹⁸³⁹ sūzānım: peşimānım K

¹⁸⁴⁰ kār etdi meded: geçdi ey şehā K

¹⁸⁴¹ kerem: meded K

¹⁸⁴² ey: - K

¹⁸⁴³ titrer: par par M

¹⁸⁴⁴ zerre mecālim: kaç' ā mecāl M

¹⁸⁴⁵ ' aşkıñ beni mest etdi imānım: cām-ı ' aşkıñla mest [ü] giryānım M

¹⁸⁴⁶ deşt: dest M

¹⁸⁴⁷ kim: dil M

¹⁸⁴⁸ tā: - M

¹⁸⁴⁹ hicrānda kıldım: hicr elemde K

114b M

3. Ben nice āh eyleyip çāk-ı girībān etmeyim
Acıyıñ dostlar baña ol kıblegāhım gelmedi
4. Vuşlatın ārzū edip ḥasret çeker dīvāne dil
Cür^c a-ı cām-ı muḥabbetde penāhım gelmedi
5. Zann¹⁸⁵⁰ eder ^c ālem benim böyle perīşān olduğum¹⁸⁵¹
Neyleyim men¹⁸⁵² ḥükm-i dilde pādişāhım gelmedi
6. Ḥaydarā zāt¹⁸⁵³ -ı Ḥudā nūr¹⁸⁵⁴ -ı Muḥammed Muştafā
Laḥm[i] cismī demī rūḥī dīn imānım¹⁸⁵⁵ gelmedi

424

Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün / Mefā^c ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Benim derd-i derūnum bir bilen biñ bilmeyen söyler
Fırāk āh u enīnim bir bilen biñ bilmeyen söyler
2. Görenler zann eder bī-çāre meftūndur gül-i zāra
Benim ol meh-cebīnim bir bilen biñ bilmeyen söyler
3. Şebī-tā-şubḥ[a] dek bu nāle-i āh u enīnimden
Zāhidā ṭal^c at-ı dīnim bir bilen biñ bilmeyen söyler*
4. Girip meydān-ı ^c aşka cān u başdan¹⁸⁵⁶ geçmişim şūfi¹⁸⁵⁷
Benim ^c ahd [ü] yemīnim bir bilen biñ bilmeyen söyler
5. Yanar Ḥaydarī tennūr-ı ḥaḳīḳatde duman olmaz
Bu ^c aşk-ı nār-ı metīnim bir bilen biñ bilmeyen söyler*

65a K

425

Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şubḥ[a] dek bu tende cānım hū çeker ağlar yanar
^c Aşk-ı cānānla¹⁸⁵⁸ lisānım hū çeker ağlar yanar

¹⁸⁵⁰ Her iki nüshada da “ṭan” şeklindedir.

¹⁸⁵¹ olduğum: ḥālimi K

¹⁸⁵² men: ki K

¹⁸⁵³ zāt: nūr M

¹⁸⁵⁴ nūr: zāt M

¹⁸⁵⁵ laḥm[i] cismī demī rūḥī dīn imānım: geldi Ḥaḳ gördü ^c Alī sırrına dānem K

¹⁸⁵⁶ cān u başdan: baş u cāndan M

¹⁸⁵⁷ geçmişim şūfi: ḥayliden geçdim K

¹⁸⁵⁸ cānānla: şevkıyla K

2. Künc-i firkatde enînim kimseler güş eylemez
Bî-zebân dil-i nihânım hû çeker ağlar yanar
3. Olmuşum berbād-ı ʿ aşk [u] çāresiz bî-çāreyim
Nükte-i ʿalbede imānım hû çeker ağlar yanar
4. Sūz-ı ʿ aşkla ʿavrulup ciger kebāb oldu tüter
Cism-i ʿamarda bu¹⁸⁵⁹ ʿanım hû çeker ağlar yanar
5. Ḥaydarā görmez cihānı zerrece bu gözlerim
ʿ Aşk [u] sevdā ile cānım hû çeker ağlar yanar

115a M

426

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Kimsesiz bi'l-lāhi¹⁸⁶⁰ mürde [vü] ʿarīb efkendeyem
Senden özge destgirim yoḡ kime feryād edem
2. Baḡrımı ḥün eyledi derd [ü] elem miḥnet-firāk
Yoḡ medārım zerrece ʿam bāḡını gülşān¹⁸⁶¹ edem
3. Kime ʿ arz edem varıp ḥālīm dururken sen İlāh¹⁸⁶²
Ya nice varıp diğer kimselere beyān¹⁸⁶³ edem
4. Ḥalḡ eden sensin vücūdum mülkünü yoḡdan benim¹⁸⁶⁴
Seni ʿoyup da efendim ben kime giryān edem
5. Ḥaydarıñ aʿ māl[ı] her dem fişk¹⁸⁶⁵ ḥaṭā ʿ işyān ʿamu
Ṭāʿ atım mişkāl yoḡ yā Rab baḡıp ḥandān edem

427

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey peri ʿ aşkıñla yandı tende cānım el-amān
Dem-be-dem artmaḡdadır āh u fiḡānım¹⁸⁶⁶ el-amān
2. Ḥasret-i laʿ l-i lebiñ kār eyledi bu cānıma
El-amān ey¹⁸⁶⁷ ḡonca-ı şir[i]n zebānım el-amān

¹⁸⁵⁹ ʿamarda bu: ʿamardaki M

¹⁸⁶⁰ Her iki nüshada da “Bi'l-lāhi kimsesiz” şeklindedir.

¹⁸⁶¹ gülşān: ki şād M

¹⁸⁶² ḥālīm dururken sen İlāh: ḥāl-i diğer-günüm men M

¹⁸⁶³ kimselere beyān: keslere feryād M

¹⁸⁶⁴ mülkünü yoḡdan benim: yoḡ iken bir damladan M

¹⁸⁶⁵ fişk: fişkı K

¹⁸⁶⁶ fiḡānım: efḡānım M

¹⁸⁶⁷ ey: - M

3. Nükte-i ‘aşkıñda feryād eylerim¹⁸⁶⁸ tā-be-seher
Erdi tā ‘arş-ı mu‘allāya dumānım el-amān

65b K

4. Şem‘ -i hüsñüñ ey şanem yandırdı dil pervānesin
Küfr-i zülfüñe dolaşdırdı¹⁸⁶⁹ imānım el-amān
5. Mihrāb-ı ebrūña secde eylerim şubḥ [u] mesā
Ka‘be-i vaşlıñla ḥandān ola cānım el-amān
6. Cür‘ a-ı ‘aşkıñ ile mest [ü] ḥarābım ruz [u] şeb¹⁸⁷⁰
Kāse-i la‘l-i lebiñde nükte-dānım el-amān
7. Ḥaydar-ı bī-çāreniñ āhıyla iñler āsümān
Ḳubbe-i çarḥ-ı felek aḡlar canānım el-amān

428

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. ‘Aceb var mı vişāliñ kāmıñ almış¹⁸⁷¹ cāmeden ğayrı
Seniñle hem dem olmuş yok cihānda ḥāmeden ğayrı
2. Ḳapıñda gerçi çok ‘āşık-ciger-biryāne āh eyler
Bulunmaz dāmeniñ¹⁸⁷² būs¹⁸⁷³ eylemiş bir¹⁸⁷⁴ nāmeden ğayrı
3. Yüzüñ görmekligi ārzū çeken biñ zer verir rüşvet
Velākin¹⁸⁷⁵ bende yok zer¹⁸⁷⁶ köhne bir¹⁸⁷⁷ ‘ammāmeden ğayrı

115b M

4. Döner pervāneler şem‘ -i ruḥuñ la‘line ḥasretle
Lebiñden kām alan yok cām ile imāmeden ğayrı
5. Ölürsem gözlerim giryān olup¹⁸⁷⁸ bu ğamla ḥaşre dek
Seniñ ‘āşıklarınıñ yok işi aḡlamadan ğayrı
6. Benim Ḥaydar-ı şādık [hem] efendim ‘āşık-ı yanık
Ki va‘l-lāhi zārārım¹⁸⁷⁹ yok öpüp okşamadan ğayrı

¹⁸⁶⁸ eylerim: eyler M¹⁸⁶⁹ dolaşdırdı: tolaşdı M¹⁸⁷⁰ ḥarābım ruz [u] şeb: ḥarābātım seniñ M¹⁸⁷¹ almış: olmuş M¹⁸⁷² dāmeniñ: destifiñi M¹⁸⁷³ Her iki nüshada da “pūs” şeklindedir.¹⁸⁷⁴ bir: hiç K¹⁸⁷⁵ velākin: velā M¹⁸⁷⁶ zer: akçe M¹⁸⁷⁷ bir: - M¹⁸⁷⁸ olup: olur K¹⁸⁷⁹ zārārım: kederim M

429

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men muhibb-i hānedānım ağlamak kārım benim
Künc-i miñnet meskenim firqatle ğam yārim benim
2. Çünkü dād oldu firāk āl-i resüle tā ezel¹⁸⁸⁰
Ben¹⁸⁸¹ ğulām-ı 'Aliyim¹⁸⁸² dilde yanar nārım benim
3. Eyerim¹⁸⁸³ bülbül gibi feryād [u] zār şeb-tā-seher
'Aşık-ı efkendeyim ğonca için zārım benim
4. Göz göz oldu yaralar sīnemde¹⁸⁸⁴ işler çāresiz
Hañçer-i zehr-i raķībāndan dilā mārım benim
5. Haydarā çekme elem şāh-ı şehīd-i Kerbelā
Nūr-ı çeşm-i enbiyā sırr-ı 'Alī yārim benim

66a K

430

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Murġ-ı cānım nāra yaķdıñ¹⁸⁸⁵ Aħmed-i muħtārım āh
Gül taġıt başdan 'ināyet eyle bu efkārım āh
2. Gülşen-i hüsñünde kıldıñ bülbül-i nālān beni
'Ārız-ı la' liñe düşdü āteş-i zū-nārım āh
3. Ķadd-i tūbāña ne mümķün servi Ķaddin 'arz ede
'Aşık-ı şādıkınım ğöster benim dīdārım āh
4. İki kaşıñ arası nūr-ı tecellī beyt-i Haķ
Pertev-i nūr-ı kamer zerre degil¹⁸⁸⁶ ğünkārım āh
5. Haydarı çün eylediñ meftūn dil-bende esīr
Zülfünüñ tārına bend etdiñ ola ber-dārım āh

¹⁸⁸⁰ çünkü dād oldu firāk āl-i resüle tā ezel: çün dād oldu ezel āl-i resüle ğam-ı firāk M¹⁸⁸¹ ben: men M¹⁸⁸² ğulām-ı 'Aliyim: anıñ bendesiyim K¹⁸⁸³ eylerim: eyler M¹⁸⁸⁴ sīnemde: cismimde K¹⁸⁸⁵ nāra yaķdıñ: yada baķdıñ M¹⁸⁸⁶ degil: benim K

431

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

116a M

1. Luṭf edip ver¹⁸⁸⁷ bir selām ey çeşm-i fettānım benim
 ' Āşıkım dīvāna durdum geçme sultānım benim
2. ' Ārız-ı la' liñe çün şeydā beni naşb eylediñ
 Böyle lāyık mı raķīb gūş ede efġānım benim
3. Rūz [u] şeb bī-çāre dil ağlar yanar feryād eder
 Ağlamakdan ħalmadı çeşmimde giryānım¹⁸⁸⁸ benim
4. Lebleriñ süryān[e]sin (?) kim şerħ¹⁸⁸⁹ ede ey nūr-ı Hāķ
 Nokṭa¹⁸⁹⁰-i ħāl-i siyāhiñ bā-i Ķur 'ānım benim
5. Ebruvāniñ Zü'l-fiķār-ı Hāydarı [ye] lām [ü] ' ayn
 Hatt-ı ruḡsāriñda tekmil lafz-ı raḡmānım benim
6. Manşūr-āsā eyle ber-dār zülfüñe efkendeni
 Hāşre dek Firdevs-i rüyuñ¹⁸⁹¹ ola seyrānım benim

66b K

7. Hāydarı mest eylediñ çün būy-ı ' aşkıñla şehā
 Cür' a-ı vaşlıñla¹⁸⁹² ħandır dīnim imanım benim

432

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bugün da' vā-yı ' aşķ içre ser-ā-ser merd-i meydānım
 Ene'l-Hāķdan rücū' etmem geliñ ber-dār ediñ cānım
2. Yezīdiler derim yüzse Nesīmī-veş demem men lā
 Hüseyniyim Hüseyniyim¹⁸⁹³ ' Alīdir dīnim imanım
3. Muḡammed nesl-i Aḡmed Hāydar-ı kerrāra ikrārım
 Benim ol bende-i ' āl-i ' abā men sırr-ı Sübhānım
4. Be şūfi mescidin meyhāneden h[i]ç var mıdır farkı¹⁸⁹⁴
 Degil mi maķşadı ħalkıñ elif mīm [ü] ' ayın cānım¹⁸⁹⁵

¹⁸⁸⁷ ver: var M

¹⁸⁸⁸ çeşmimde giryānım: bu tende dermānım K

¹⁸⁸⁹ şerħ: keşf K

¹⁸⁹⁰ Her iki nüshada da "nükte" şeklindedir.

¹⁸⁹¹ rüyuñ: hüsünüñ K

¹⁸⁹² cür' a-ı vaşlıñla: vaşlıñıñ la' line K

¹⁸⁹³ Hüseyniyim: Hüseyni ki K

¹⁸⁹⁴ mescidin meyhāneden h[i]ç var mıdır farkı: mescidi meyhā[ne]den fark eyle gel beri M

¹⁸⁹⁵ Her iki nüshada da "cānım" şeklindedir.

5. Bu sır bir genc-i ahfâdır açılmaz Haydarâ yada
Bilenler hoş haber vermez ' Alidir dînim imânım

433

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Benim gibi seni cāndan sever var mı ' aceb¹⁸⁹⁶ şāhım
Niçün gördükçe ' uşşākı kaçarsın ey rüy-ı mähım
2. Firāk-ı ' aşk [u] sevdāñ¹⁸⁹⁷ bağrımı hūn eyledi cānā
Erişdi ' arşa bu dūd-ı siyāh-ı ' alev-i āhım
3. Tağıldı¹⁸⁹⁸ kandil-i dînime küfr-i zülfūñ ey dilber¹⁸⁹⁹
Açıldı zulmet-i ğamdan çerāğ-ı nūr-ı imânım
4. Be şūfi geç ilişme biz harābāt ehl-i meczūbuz
Sivâyı zühdü kālâyı fūrūht etdim ki¹⁹⁰⁰ ' üryānım

116b M

5. Ben ol Haydariyim ki zemm eder ' ālem beni dā'im¹⁹⁰¹
Nedir cürmüm ne ' işyānım nedir bilmem bu Allāhım¹⁹⁰²

434

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Neyleyim şu dehr içinde zerre¹⁹⁰³ handān olmadım
Firkat ü derd ü elemden bir dem h[i]ç kurtulmadım*
2. İkilikden el çekip vahdetde buldum yārimi
Neş'e-i cām-ı fenādan¹⁹⁰⁴ ašlā lezzet almadım¹⁹⁰⁵
3. Ağlamakdan kalmadı çeşmimde fer kıan bağladı
Bilmezim bu ğam baña mecbūr mu h[i]ç şād olmadım
4. Āh [u] zārim ' ālemi kııldı¹⁹⁰⁶ dirīgā nā-tüvān¹⁹⁰⁷
Gülşen-i vaşlında yāriñ ne ' aceb ben şolmadım

¹⁸⁹⁶ ' aceb: benim K

¹⁸⁹⁷ sevdāñ: sevdā K

¹⁸⁹⁸ tağıldı: tağıldı M

¹⁸⁹⁹ küfr-i zülfūñ ey dilber: küfr-i zincir-i zülfūñ M

¹⁹⁰⁰ etdim ki: eyledim M

¹⁹⁰¹ zemm eder ' ālem beni dā'im: şūfi zāhid beni zemm eyler K

¹⁹⁰² Her iki nüshada da "Allāh hem" şeklindedir.

¹⁹⁰³ zerre: ašlā M

¹⁹⁰⁴ fenādan: riyādan K

¹⁹⁰⁵ almadım: bulmadım K

¹⁹⁰⁶ kııldı: kıoydu M

¹⁹⁰⁷ nā-tüvān: zulmete M

5. Künc-i vaḥdetde hemîşe eylerim seyr-i cinân
Va^c iz-i laḳlâk gibi mescidde pinhân olmadım
6. Kâfiriñ küfrile yandı vird [ü] ezkârım benim
Zâhidiñ zühdünde cānā cānıma cān bulmadım
7. Ḳo desin ^c âlem baña bâde-perestdir Ḥaydarî
Şûfî-yı ḥar-meşreb-âsâ kibr [ü] kînle¹⁹⁰⁸ ṭolmadım

435

Mefâ^c ilün / Mefâ^c ilün / Mefâ^c ilün / Mefâ^c ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bu şeb cānım canānım cānımıñ cānānı sulṭānım
Gelip şād eyledi vîrāne dil-kāḥımı ḥübānım¹⁹⁰⁹
2. Fedâdır olsa biñ cānım yoluna şāh-ı ḥübānıñ
Ne mümkün terk ede ^c aşık odur dīnim hem imānım
3. Oḳudum muşḥaf-ı rüyunda etdim¹⁹¹⁰ dersimi ezber
Şaçı ve'l-leyli ruḥsārı lebi sūre-i raḥmānım
4. Kemān ebrūlarıdır kıblegāhım secdegāhım hem¹⁹¹¹
Demedi mi ediñ¹⁹¹² secde beni¹⁹¹³ Ādeme Sübhānım
5. Men İblīs degilim ḥāşā ki inkār eyleyim Ḥaḳḳı
Ki zirā beyt-i Rabbü'l-^c âlemindir ḳalb-i cānānım¹⁹¹⁴
6. Be şūfi bî-ḥabersin sen nedir dünyā nedir ^c uḳbā
Gözüñ aç ^c ibret al gelip gidenden aña¹⁹¹⁵ bürhānım
7. Men ol Ḥaydariyim yandım yaḳıldım şem^c -i cānāna¹⁹¹⁶
Degilim bülbül-i nālān dil-i pervāne-süzānım

117a M

¹⁹⁰⁸ kibr [ü] kînle: kibr ile men K

¹⁹⁰⁹ dil-kāḥımı ḥübānım: dil-gāḥımıñ ḥübānım K, dil ü gāh-ḥarābānım M

¹⁹¹⁰ etdim: kıldım M

¹⁹¹¹ secdegāhım hem: secdegāhım da K

¹⁹¹² ediñ: kılıñ K

¹⁹¹³ beni: kamu K

¹⁹¹⁴ cānānım: sulṭānım M

¹⁹¹⁵ aña: şor K

¹⁹¹⁶ yandım yaḳıldım şem^c -i cānıla: ki yanmadan yaḳılmadan ḳaldım M

67b K

436

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şubḥ[a] dek şem^c -i ruḥ-ı yārda dolandım bu gece
Döne döne āteş-i ^c aşkıla yandım bu gece
2. ^c Ākıbet bu ^c aşk beni bir gün olur vīrān¹⁹¹⁷ eder
Ḥasret-i la^c liñle ḥumāra boyandım bu gece
3. Kōl kōl oldu leşker-i sevdā çevirdi eṭrāfım
Çāresiz kıldım gül-i zāra ṭayandım bu gece
4. Göz göz etdi sīnemi tīr-i kemān ebrū-yı yār
Acıyıñ dostlar baña ḳana boyandım bu gece
5. Bir cefā-cū meh-liḳā şayyād-ı dil āfet-nigāh
Aldı ^c aḳlım Ḥaydarā dāma dolandım bu gece

437

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ḥamd ola verdi murādım ḥazret-i Rabbü'l-kerīm
Ḳurtulup çāh-ı ḳalāletden ḥalāş oldu dilim
2. Rāh-ı ^c aşkıñ çākeri sultān olurmuş ^c ākıbet
Bilmez idim bu imiş ḥāzā şırāṭü'l-mustaḳīm
3. Mey içer maḥbūb sever derlerse ^c ālemde ne ğam
Ḥaḳ bilir bühtāndır estaġfiru'l-lāhi'l-^c aẓīm
4. Terk edip kıldım fūrūḥt men zühdümü ezḳārımı
Neme gerekdir benim şūfiyā cennātu'n-na^c im¹⁹¹⁸
5. ^c Āşık u müştāḳ-ı yārim maḳşadım ^c arz-ı cemāl¹⁹¹⁹
Her neye kılsam nazar Ḥaḳdır ^c ayān¹⁹²⁰ Ḥaḳḳu'l-kerīm
6. Cān u¹⁹²¹ başdan geçmişim cānım da cānānım da bir
Nōḳṭa-ı levḥañda bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

¹⁹¹⁷ vīrān: helāk M

¹⁹¹⁸ "Na^c im cennetleri nimet dolu cennetler" Tur suresi 17. ayet, Vakıa suresi 12 . ayet, Kalem suresi 34. ayet, Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 693, 711, 760.

¹⁹¹⁹ maḳşadım ^c arz-ı cemāl: maḳşūdum benim vişāl M

¹⁹²⁰ ^c ayān: baña K

¹⁹²¹ u: - M

7. Zann ederler Haydarî bir bâde-nüş zınd[i]k cihân
Hâşâ hâşâ ki odur maqbûl-ı dergâh-ı hâlim

438

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

68a K

1. Esîr-i zülfüñ oldum ey peri h[i]ç şormadıñ hâlim
Fedâ kıldım yoluña cân u başım terk edip mâlım
Harâbât oldu ey hûnî seniñ 'aşkıñla ahvâlim
Düşer miydi saña ağıyârla olmak hem-dem ey zâlim

117b M

2. Okurdum sûre-i Meryem kitâb-ı hüsnüñ açdıķda
Düşürdü tab' ima dehşet ruhuñ hattına bakdıķda
Niçün keşf etmediñ râzıñ çerâğ-ı 'aşkı yakdıķda
Perişân olacağın çün bilirdiñ böyle ahvâlim
3. Kaşın tûrrâsına ism-i celâl çekdim seniñ yâ hû
Okudum sûre¹⁹²²-i Kevşer bakıp mihrâbına yâ hû
Bu 'âlem Haydara der şimdi zınd[i]k gözleri âhû
Seniñ sevdâ vü 'aşkına düşeli nâledir lâlim

439

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey gönül gel geç sivâdan giy melâmet hırkasın
Cür' a-ı câm-ı cefâdan bul selâmet yaķasın¹⁹²³
2. İkilikden kıl rücû' vahdetde ol şâbit kadem
Ol şadâķat meclisinde bul haķîķat hişşesin
3. Sen seni bil bilmesin 'âlem seniñ ahvâlini
Küşe-i 'uzletde hâmûş ol şafâya baķasın
4. Geç bu benlik 'âleminden at ğazab câmesini
Yuy riyâdan destini de tut kanâ' at halkasın
5. Kibr [ü] kîn şöhret ü hırşı et fûrûht şûfîlere
Faķrıla faķr eyle bul cânâ muħabbet fırķasın
6. Kıl muħibb-i ehl-i beyt-i Muştafâ çün terk-i cân
Vahdet-i 'âlemde ol Haydar şafâya baķasın

¹⁹²² sûre: âyet K

¹⁹²³ bu manzume: - K

440

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. İsmiñ müştākıyım biñ cānıla hem bendeyim¹⁹²⁴
Anıñ için çağırırım dost men Allāh deyü
Hüsñünñ mecbūryum cānım dil-i efkendeyim
Anıñ için çağırırım dost men Allāh deyü
2. Her ne deñli kılsa cevri yār baña ḥadden mezīd
Bāb-ı luṭfuñdan çevirmem rüyumu kesmem ümīd
Merḥamet rahmet ' ināyet kân[ı] sensin yā Mecīd
Anıñ için çağırırım dost men Allāh deyü
3. ' Āşī [vü] mücrim [ü] bir kemter kemīn vīrāneyim
' Ākılim sīretde gerçi şüretā dīvāneyim
118a M Tā ezel bezm-i elestden beri[dir] mestāneyim
Anıñ için çağırırım dost men Allāh deyü
4. Duyalı bŷy-ı vişāliñ beni yaqdı ' aşq-ı ḥāl
Pŷte-i cevri ü cefādan geçirip eyledi kāl
Ḥaydarā gāhī celāl gāh[ī] cemāl gāh[ī] vişāl
Anıñ için çağırırım dost men Allāh deyü

441

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ey ḥabīb-i Kibriyā¹⁹²⁵ ḥüsñüñ gülü mecbūryum¹⁹²⁶
Ey zāt-ı nŷr-ı Ḥudā ' aşkıñ meyi maḥmŷryum
Edemem terk seni bir an¹⁹²⁷ ederim terk cān u ten¹⁹²⁸
Ey ins u cān peyḡa[m]beri bāb-ı luṭfuñ mesrŷryum*
2. Yār-ı vefādār-ı şadīkıñ emīrŷ'l-mŷ'minīn
P[ī]şvā-yı bāḡ-ı cennet rāh-nŷmā-yı rāh-ı dīn
Anı inkār eyleyenlerdir gŷrŷh-ı zālīmīn
Ben anıñ kemter kemīni ḥüsñünñ zākiriyim
3. Yār-ı gār u cān kaḑadārīñ ' Ömer ibn-i Ḥaṭṭāb¹⁹²⁹
Nŷr-ı vechinde mu' ayyen oldu nŷr-ı āfitāb
Ḥazret-i ' Oşmān-ı zi'n-nŷreyndir ŷmmŷ'l-kitāb
Ben anıñ cān u gönŷl efkende vŷ meksŷryum

¹⁹²⁴ bu manzume: - K

¹⁹²⁵ Yazmada "kübrā" şeklindedir.

¹⁹²⁶ bu manzume: - K

¹⁹²⁷ Yazmada "bir an seni" şeklindedir.

¹⁹²⁸ Yazmada "teni" şeklindedir.

¹⁹²⁹ Vezin gereḡi bu kelime "Ḥaṭṭāb" okunmalıdır.

4. Laħmuke laħmī ki dāmād-ı ħāşıñ[dır] Murtażā
Sūy-ı Ĥaħdan oldu şānında tā ezel hel etā¹⁹³⁰
Mālik-i ʿ ilm-i ledün şāhib-i seyf-i lā fetā
Ben aniñ evlādınıñ ezvācınıñ çākeriyim
5. Tā ezel bezm-i elestde demişim kālū belā
Nūr-ı zātım Ĥaydarīdir Ĥaydarīyim yā ʿ Alī
Ĥurretü'l-ʿ ayn-ı Muħammed şāh-şehīdān-ı velī
Ben aniñ müştākiyim cān u dil-i ġam-ĥ^varıyım

442

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Firāķıñla yanar cān u tenim dāʿim meded yā şāh
Elest bezminde ikrārım benim dāʿim meded yā şāh¹⁹³¹
2. Ferāġat edemem ħatʿ ā derūndan ʿ aşkıñı cānān
Vücūdumda kılan cevlan ıanım dāʿim meded yā şāh
3. Şaġım sensin şolum sensin bu tendeki¹⁹³² kılım sensin
Muħammed ümmetiyim ben dānım dāʿim meded yā şāh
4. Ĥaydarī zātım adım yok zātından özge murādım yok*
Şefiʿim ġayrı dādım yok benim dāʿim meded yā şāh

118b M

443

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şemʿ a-ı ʿ aşka bugün pervāne oldum yanmadım
Cürʿ a-ı ʿ aşkı içip mestāne oldum ıanmadım¹⁹³³
2. Olmayınca dest-i şeyħden peymāne-vuşlat naşīb
Ĥ^vāb-ı ġafletden ʿ aceb āġāh olup uyanmadım
3. Ben beni bilemedim tā olmayınca ʿ āķıle
Renk-i efkārım atıp envār ile boyanmadım
4. İkilikden ıurtulup vaħdetde kāʿim olmadım
Kendi kendim bilmedim cānımla cānā ıanmadım

¹⁹³⁰ “Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anlılır bir şey değil idi/yok idi.” İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kurʿān Dili Meali*, s. 784.

¹⁹³¹ bu manzume: - K

¹⁹³² Yazmada “tenimdeki” şeklindedir.

¹⁹³³ bu manzume: - K

5. Gün-be-gün sā' at-be-sā' at dem-be-dem āh u enīn
Artmadıķça kūy-ı yāre olmadı yol bulmadım
6. Ben şanırdım 'ālem içre cānā yārān gizlidir
Olsa kim ben bende imiş görmeden inanmadım
7. Pūte-i' aşķa düşüp ķāl olmadan mānend-i zer
Nūş edip vuşlat-i meyin neş'elikden ķanmadım
8. Lāubālī olmadıķça Hāydar 'ayn [ü] lām ile
Hā ü mīm dāl meclisinde şoħbete ķolanmadım (?)

444

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Dilber saña meftūn oldum¹⁹³⁴
Gördüğüm anda vuruldum
Ben bilmem cānā ne oldum¹⁹³⁵
Gördüğüm anda vuruldum
2. 'Aşķ [u] sevdā başdan aşdı
Muħabbet deryāsı taşdı
Mecnūn-āsā 'aķlım şaşdı
Gördüğüm anda vuruldum
3. Biñ cānıla sevdim seni
Terk eyleme sen de beni
Ķıldım fedā cān u teni
Gördüğüm anda vuruldum
4. Olsun fedā saña bu cān
Cānım seniñ ey nev-civān
Hāydar ķuluñ saña ķurbān
Gördüğüm anda vuruldum

119a M

445

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Vücūd iķlīmīniñ şāhı gönül 'aķıl¹⁹³⁶ vezīr-a' zām
Tefekkür eyleyip fikr et nedir ol a' zām-i ekrem¹⁹³⁷
2. Sarāy-ı keşret-i 'āleme mir'āt eyleme kendin
Sükūt u bī-zebān ol kūşe-i vaħdetde ol hem-dem

¹⁹³⁴ bu manzume: - K¹⁹³⁵ Yazmada "n'oldum" şeklindedir.¹⁹³⁶ Yazmada "'aķıl" şeklindedir.¹⁹³⁷ bu manzume: - K

3. Şalât [u] şavm [u] tesb[î]h-i riyâyla muttaşif olma
Muhabbet üzre ol kudret-Ĥudāya olasıñ maḥrem
4. Şorarlarsa saña sen söz uzatma söyleme diñle
Saña bu nuşḥ [u] pend olsun budur lâzım olan aḫdem
5. Oḫuyup ḥ^vāce-i ‘irfāndan ‘ilm-i ledün dersin
Metā‘ iñ sūḫ-ı tellāla düşürüp eyleme şernem (?)
6. Görürseñ Ḥaydarā senden seni Ādem kıyās etme
Muḫaddem Ādemi Ādemden aḫdem olmadır Ādem

446

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bugün mest-i vücūd oldum ‘aceb bilmem ne ḥāldir bu
Rücū‘ etmem şühūd oldum ‘aceb ḫalmam ne ḥāldir bu¹⁹³⁸
2. ‘Aceb bir genc-i maḥfīyken vücūdum mülk-i ‘ālemde
Ḳıyām içre ḫū‘ūd oldum ‘aceb ḫalmam ne ḥāldir bu
3. Ne naḫş-ı şüretim varken bu levḥ-i çarḥ-ı mīnāda
Derilip bir nuḫūd oldum ‘aceb ḫalmam ne ḥāldir bu
4. Gezerken uğradım ansız reh arasında bir çāha
Düşüp mevcūd-ı cūd oldum ‘aceb ḫalmam ne ḥāldir bu
5. Tefekkür eyleyip aşlım dedim bu bir ḫayāl ola
Ne isem de sücūd oldum ‘aceb ḫalmam ne ḥāldir bu
6. Ḳarışıp māsivāya ğam demi aḫvāl-i ‘ālemde
Çekilip bī-vücūd oldum ‘aceb ḫalmam ne ḥāldir bu
7. Tevellāyı teberrāyı tesellāyı tecellāyı
Görüp Ḥaydarda dūd oldum ‘aceb ḫalmam ne ḥāldir bu

¹⁹³⁸ bu manzume: - K

447

4 + 3 = 7'li hece vezni

1. Varlığım haqdır benim¹⁹³⁹
Nemedir ölüm benim
Var edip yokdan tenim
Şāyi¹⁹⁴⁰ eden ünüm benim

2. Dağ başında dumanım
Yokdur şekk ü gümānım
Muhammeddir imānım
‘Alīdir yolum benim

119b M

3. Men yatuben kalkmazam
Kaygılara yetmezam
Çağlayuben akmazam
Toğrudur yolum benim

4. Ölmeden dirilmedim
Coşmadan durulmadım
Yanmadan kavrulmadım
Mağv ola külüm benim

5. Seyyid Ahmed Rifā‘ī
Ceddi Muhammed ‘Alī
İsmā‘il-i Keyyālī
Haydarā kulum benim

68a K

448

Hurūf-ı Nūn

Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Cihān geçdiyse hüsnünden gönül geçmez nihāliñden
Ferāğat eylemem ey meh seniñ ‘aşq-ı vişāliñden
2. Cemāl-i hüsnünün müştākıyım kālū belādan men
Ki dönmem rāh-ı Haqqım Haq vāhid-i nev¹⁹⁴¹-cemāliñden
3. Eger ‘aşık eger şādık eger şūfi eger zāhid
Kamusu geçseler geçmem cemāliñ hūb celāliñden¹⁹⁴²

¹⁹³⁹ bu manzume: - K

¹⁹⁴⁰ “şāyi” kelimesi vezin gereği “şāy” şeklinde okunması gerekir.

¹⁹⁴¹ nev: - M

¹⁹⁴² cemāliñ hūb celālinden: celāliñ hūb hālinden K

4. Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūdiyem cediti Ḥüseyniyem
Muḥammediñ nice Ḥaḳ ayrılır ʿ Alī celāliñden¹⁹⁴³
5. Tūrāb-ı ʿ aşkıñiñ efkendesidir bu kuluñ Ḥaydar
Ki dönmem birdir ikrārımla¹⁹⁴⁴ imānım vişāliñden

449

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

68b K

1. Çerāğ-ı ḳandil-i dīnim uyandı küfr-i dilberden
Görünce ḥüsnüñü vāʿ iz şaşırıp indi minberden
2. Kitāb-ı ḥaṭṭ-ı ruḥsārıñ oḳuyup¹⁹⁴⁵ eyleyen ezber
Ferāmūş eyleyip hep geçdiler kālā vü sīm zerden
3. Şarāb-ı ʿ aşkıñiñ nūş eyleyenler ey kemān-ebrū
Ser-ā-pā¹⁹⁴⁶ mest-i lā yaʿ ḳıl biterler būy-ı aḥmerden
4. Nice demdir yanar cānım firāḳ-ı sūz-ı ʿ aşkıñla
Nice dil şimdicek geçsin bu ḥüsn-i Yūsuf-esmerden
5. Alınca destine Ḥaydar neler çekdi ʿ aceb cānım
Hezārān geçdi bu ḳaḥbe felekde devr-i çenberden

120a M

450

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Āfitāb-ı talʿ atıñ cānā ziyā-yı cān m[1]dır
Ruḥlarıñ gül-fām cānım gülgülü filcān m[1]dır
2. ʿ Aḳlımı yağmaya verdi küfr-i zülfüñ ey şanem
Lebleriñ māyı dil-i māra şehā dermān m[1]dır
3. Kim görürse ḥaṭṭ-ı ruḥsārıñ oḳur ism-i celāl
Bu kitāb-ı ḥüsnüñ ey meh sūre-i raḥmān m[1]dır
4. Nice ruhbān döndü dīninden görünce laʿ liñi
Ḥaṭṭ-ı ruḥsārıñdaki ol nükte-i imān m[1]dır

¹⁹⁴³ Muḥammediñ nice Ḥaḳ ayrılır ʿ Alī celāliñden: Muḥammed nice Ḥaḳ ʿ Alī ayrılır sülāliñden M

¹⁹⁴⁴ ikrārımla: ikrārım ki K

¹⁹⁴⁵ oḳuyup: oḳup K

¹⁹⁴⁶ ser-ā-pā: ser-ā-ser M

5. Kimini koydu dāletde kimin pāk eyledi
Fitne-i āhīr zamān mı Ḥaydarā burhān m[1]dır

451

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Elā ey dilber-i ra' nā haber ver rāz-ı sevdādan
Göñül bir 'aşka duş oldu farīgim cümle sivādan
2. Gelip yağmaladı ağıār şehā bezm-i dil-ārāyı
Muḥabbet ḳaldı bir yana dilā gel geç bu sevdādan
3. Hemīşe küşe-i meyḥāneye yaşlandıḳ ey zāhid
Dem-ā-dem nūş edem 'aşkıñ şarābın¹⁹⁴⁷ cām-ı cefādan
4. Naẓar ḳıl ravza-ı dil-gāhıma ey vā' iz-i ḥod-bīn
Nedir hengāme-i keşret resül mü olduñ 'uḳbādan
5. Cihānı lerze-yāb edip¹⁹⁴⁸ bıraḳdıñ bī-nevā cümle
Ne bu zūlmüñ geçirdiñ hep mey [ü] maḥbūb-ı sīmādan

69a K

6. Selāmım erse ger şāhıñ mürüvvet bābına bir kez
Cāsusu ref' ederdi Ḥaydarā¹⁹⁴⁹ bir demde aradan

452

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Baña ol baḫr-ı 'ummāna ḫalandan bir haber söyle
İçip 'aşkıñ şarābını ḳanandan bir haber söyle
2. Çekenler başına şol ḫırḳa-ı faḫrı melāmetde
Boyanıp ḫūn-ı eşkile yunandan bir haber söyle
3. Şerī' at ma' rifetden hem ḫarīḳatla ḫaḳīḳatden
Durağı cısr-i lāhūta erenden bir haber söyle
4. Nigāh-ı himmeti luḫf [u] keremi cām-ı 'irfāndan
Aluben şāh-ı merdānda¹⁹⁵⁰ düşenden bir haber söyle

120b M

5. Bu 'aşkıñ mācerāsında geçūben cānıla başdan
Rāh-ı cānānda Ḥaydarā¹⁹⁵¹ olandan bir haber söyle

¹⁹⁴⁷ şarābın: meyini K

¹⁹⁴⁸ edip: - M

¹⁹⁴⁹ Her iki nüshada da "Ḥaydarā ref' ederdi cāsusu" şeklindedir.

¹⁹⁵⁰ aluben şāh-ı merdānda: alıp meydān-ı şāhda M

¹⁹⁵¹ Her iki nüshada da "Ḥaydarā rāh-ı cānānda" şeklindedir.

453

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Mevce-i baħr-ı gönül 'ummān der özler gider
Rāh-ı 'aşkda murğ-ı dil cānān der özler gider
2. Şem' -i 'aşkıñ çevresin dīvāne dil eyler tavāf
Hiç tefekkür eylemez¹⁹⁵² yārān der özler gider
3. Ziyet-i dünyādan el çekmiş bī-çāre baygular
Kāndesin beytū'l-ħarāb vīrān der özler gider
4. Mevsim-i evvel-bahār şeydā vü şūrīde gönül¹⁹⁵³
Per urup¹⁹⁵⁴ biñ cānıla bāğ-bān der özler gider
5. Gül-fem ü la' l-i leb-i dildāra¹⁹⁵⁵ meftūn Ğaydarī
Rüz [u] şeb āh eyleyip¹⁹⁵⁶ imān der özler gider

454

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Tıtuşup 'aşk-ı sūzāna şehā 'uryāne ben geldim
Bu nār-ı 'aşka yanmağda hemān pervāne ben geldim
2. Bu çarħ-ı gerdūnu şeb-tā-seher cevlān eder gönülüm
Bu dergāh-ı muħabbetde¹⁹⁵⁷ her an devrāna ben geldim
3. Vişāl-i yār için rāh-ı canāna koymuşum başım
Bu meydān-ı siyāsetde ser-i galţāna ben geldim
4. Düşüp ğam baħrına taldım taşırdım baħr-ı 'ummānı
Dü-destim ben de başımda ciger-biryāne ben geldim
5. Ene'l-Ğaħ cāmını nuş eyleyip men¹⁹⁵⁸ bezm-i 'irfānda
Bu şeb Manşūr gibi dāra çıkam merdāne ben geldim
6. Gerip çār-miħa¹⁹⁵⁹ yüzünler derim dönmem bu da' vādan
Bu rāh-ı 'aşkda Ğaydarā koç u ħurbāna ben geldim

69b K

¹⁹⁵² eylemez: etmeyip K

¹⁹⁵³ mevsim-i evvel-bahār şeydā vü şūrīde gönül: mevsim ü faşl-ı bahār eyyām nā-çār 'andelib K

¹⁹⁵⁴ urup: açıp K

¹⁹⁵⁵ gül-fem ü la' l-i leb-i dildāra: gül-femi la' l gibi cānāna M

¹⁹⁵⁶ āh eyleyip: yek cür' a-ı K

¹⁹⁵⁷ bu dergāh-ı muħabbetde: dilā dergāh-ı 'aşk içre K

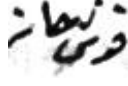
¹⁹⁵⁸ eyleyip men: eyleyüben K

¹⁹⁵⁹ Her iki nüshada da "çārmūga" şeklindedir.

455

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bugün ğam-keştisin şaldım ũnadıp baħr-ı 'ummāna
Eser bād-ı sitem ũddetli bād-bānı ğiribāna
2. Açıldı mevce-i āhla ser-ā-ser çenber-i beden
Delindi nevk-i cevr-i felek ile çin-i

121a M

3. Yıkıldı kāħ-ı dil mümkün degil ta' mīri ey ħūnī
Ĥarābāt ehline lāyık mekān ancak ũmārħāne
4. Be ũfī kıl sūkūt dem ehlini yeter zem eylediñ¹⁹⁶⁰
Biz ehl-i bādeyiz bizlere mesken oldu meyħāne
5. Edindim kāfirin küfrün be zāhid¹⁹⁶¹ kendime imān
Degil mi söyle ey vā' iz¹⁹⁶² 'ibādethāne putħāne
6. Ezelden levħ-i maħfūzda¹⁹⁶³ çalınmış ħāme-i taħdīr¹⁹⁶⁴
Ĥaber ver bi-ħaber ũfī¹⁹⁶⁵ ezel kim çıktı azana
7. Bu 'ālem yoĝ iken vardı var eden cümleyi yoħdan¹⁹⁶⁶
Çıkıp ol¹⁹⁶⁷ küfr [ü] bātıldan ezel¹⁹⁶⁸ kim geldi imāna
8. Getir bir yere cem' et dört kitābın remzini ānla¹⁹⁶⁹
Ne qalır ħarf-i vāhidten geri Ĥaydarī Ĥur'āna¹⁹⁷⁰

70a K

456

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ğarīkim baħr-ı 'iũyāna meded senden kerem senden
Ťutuũdum 'aũħ-ı sūzāna meded senden kerem senden
2. Çekip ser erdi tā 'arũa siyāh-ı dūd-ı eĝānım
Nazar kıl ciger-biryāna meded senden kerem senden*

¹⁹⁶⁰ dem ehlini yeter zem eylediñ: artık yeter zem etdiñ dem ehlin K¹⁹⁶¹ zāhid: ũfī K¹⁹⁶² vā' iz: zāhid K¹⁹⁶³ maħfūzda: taħdīrde K¹⁹⁶⁴ taħdīr: kudret K¹⁹⁶⁵ ũfī: vā' iz K¹⁹⁶⁶ eden cümleyi yoħdan: etdi cümleyi bir dem K¹⁹⁶⁷ çıkıp ol: çıkuben K¹⁹⁶⁸ ezel: 'aceb M¹⁹⁶⁹ kitābın remzini ānla: kitābı aç da seyr eyle K¹⁹⁷⁰ vāhidten geri Ĥaydarī Ĥur'āna: vāhidin gör Ĥaydar bāķī Ĥur'āna M

3. Şebî-tâ-şubḥ olunca na^ç ra-ı āh u enīnimden
Felekler düşdü devrāna meded senden kerem senden
4. Yıkıldı çü k[ī]ñ ü ^ç işyānıla burc-ı beden yā Rab¹⁹⁷¹
^ç İnāyet kııl perişāna meded senden kerem senden
5. Dögerler gürz-i Rüstemle şūfiler¹⁹⁷² kal^ç a-ı cismim
Olur¹⁹⁷³ ma^ç mūr bu vīrāne meded senden kerem senden
6. Delindi göz göz oldu nevk-i semmile pīr-i beden¹⁹⁷⁴
Olur mu cāmī^ç ¹⁹⁷⁵ puthāne meded senden kerem senden
7. Kerem kân[ı] raḥīm sensin ğafūr sensin kerīm sensin¹⁹⁷⁶
Ḳuluñdur Ḥaydar-ı dīvāne meded senden kerem senden*

457

Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Cemāliñ şem^ç ine cānā her an pervāneler yansın
Ṭutuşup ḥüsn-i ^ç aşkıñla hemān dīvāneler yansın
2. Gülistān-ı ruḥuñda şubḥ[a] dek feryād edip¹⁹⁷⁷ cānım
Mu^ç aṭṭar bŷy-ı luṭfuñla dili azaneler yansın
3. Nesīm-i vaşlıña vāşıl¹⁹⁷⁸ olan ^ç aşıklar ey dilber
Çekilmiş künc-i vaḥdetde biraz ḳurbāneler yansın
4. Eden nŷ çür^ç a¹⁹⁷⁹-ı ^ç aşkıñ olur mecnŷn-ı efkende
Şehā şun kāse¹⁹⁸⁰-ı la^ç liñ bu şeb bīġāneler yansın
5. Bu Ḥaydar-meczŷbu bend eylediñ zencīr-i zŷlfüñe¹⁹⁸¹
Ṭutuşdu hep cihān nāra ^ç aceb şimdi neler yansın

121b M

¹⁹⁷¹ çü k[ī]ñ ü ^ç işyānıla burc-ı beden yā Rab: gülşen-i ṭab^ç ım ḥarīḳ-i ^ç aşḳ-ı cānānla K

¹⁹⁷² gürz-i Rüstemle şūfiler: şūfiler gürz-i Rüstemle M, şūfiler çevġān-ı zemle K

¹⁹⁷³ olur: ola K

¹⁹⁷⁴ nevk-i semmile pīr-i beden: sine-i pīr amān Allāh M

¹⁹⁷⁵ cāmī: cāmī M, cām K

¹⁹⁷⁶ kerem kân[ı] raḥīm sensin ğafūr sensin kerīm sensin: kerem kânısın ey şāh-ı rŷsŷl ^ç afv eyle ^ç işyānım

K

¹⁹⁷⁷ feryād edip: feryādedir M

¹⁹⁷⁸ vāşıl: vāḳıf K

¹⁹⁷⁹ çür^ç a: kāse K

¹⁹⁸⁰ kāse: çür^ç a K

¹⁹⁸¹ meczŷbu bend eylediñ zencīr-i zŷlfüñe: meczŷb bend eyle küfr-i zŷlf-i zencīre K

458

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

70b K

1. O çeşm-i gânze-i cellâdîñ ey mihr-i cihân cāna
Kıyar baqdıqca âfet-veş amân vermez girer kıana
2. Firāk ü hasret-i la' l-i lebiñ kaddimi dāl etdi
Nazār eyle kemân-ebrū sīnemde zaḥm-ı müjgāna
3. Egerçi ḥatt-ı ruḥsārîñ göreydi kâfir-i bî-dîn¹⁹⁸²
Çıkuben küfr [ü] bātıldan gelir şıdkıla imāna
4. Ferâgat eyledi vâ' iz görünce ḥatt-ı ruḥsārîñ¹⁹⁸³
Ferāmüş eyledi dersin¹⁹⁸⁴ gezer meyhâne meyhâne
5. Nazîriñ görmemiş çeşm-i felek Yūsufdan özge bir
Nice bu Ḥaydarî kıl olmayasın gibi sultāna

459

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ḥüsnüñe müştāk olalı dilde cānım kâ'imün
Dest alıp¹⁹⁸⁵ c' âlemden oldum cümleye¹⁹⁸⁶ müstağfirün
2. Ziyet-i dünyâyı terk etdim gönülden ey aḥî
Köhne bir c' abāda cismin ḥıfz edermiş sālīmün¹⁹⁸⁷
3. Ḥaddi¹⁹⁸⁸ bî-pâyân günāhım tã' atim nîst¹⁹⁸⁹ zerrece
Yâ Muhammed ger şefã' at olmaz ise dil¹⁹⁹⁰ zebün
4. Eylerim c' aşkıñ ile şeb-tā-seḥer āh u fiğān
Boyadı cismim ser-ā-pā kıl meded¹⁹⁹¹ bu eşk-i ḥün
5. Göz göz oldu tîğ-i c' aşkıñla çiger ey nūr-ı Ḥaḳ
Tã' n ederler gör ne ḥoşdur¹⁹⁹² ehl-i c' aşkı zālīmün

¹⁹⁸² kâfir-i bî-dîn: kâfiri bi'l-lāh M¹⁹⁸³ ḥatt-ı ruḥsārîñ: rüyuñu cānım M¹⁹⁸⁴ ferāmüş eyledi dersin: unuttu ders-i c' uzmasın K¹⁹⁸⁵ alıp: urup M¹⁹⁸⁶ cümleye: her şey'e K¹⁹⁸⁷ edermiş sālīmün: ederler sã'imün M¹⁹⁸⁸ ḥaddi: ḥadd M¹⁹⁸⁹ tã' atim nîst: nîst tã' at M¹⁹⁹⁰ ger şefã' at olmaz ise dil: kıl şefã' at dil ḥarāb gönül M¹⁹⁹¹ kıl meded: el meded M¹⁹⁹² ḥoşdur: ḥoş ki K

6. Rinde-i mest [ü] ḥarābım bŷy-ı ʿ aşk-ı yār ile¹⁹⁹³
Mest olur bilmezlenir mey ile ehl-i cāhilŷn
7. Ḥaydarā nŷ eyleyip¹⁹⁹⁴ cām-ı Ene'l-Ḥaḫḫı bu ŷeb
122a M Cemʿ olup baŷına ber-dār eylesinler kāfirŷn

460

Mefāʿ ilŷn / Mefāʿ ilŷn / Mefāʿ ilŷn / Mefāʿ ilŷn
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

- 71a K
1. Firāḫ-ı yār ile geŷt ŷ gŷzār ʿ uŷŷāḫa seyrāndır
Beni incitme ey vāʿ iḫ derŷnum nār-ı sŷzāndır
2. Perīŷān zŷlf-i dildāra gŷñŷl dŷŷdŷ esir oldu
Bu kŷnc-i ḥasrete lāyık olanlar ehl-i ʿ irfāndır
3. Benim zāhid gibi yok ŷoḫbet-i ḥod-benligim ŷāhid
Ne bilsin aŷlını¹⁹⁹⁵ ḥar-meŷreb ādem¹⁹⁹⁶ ŷzŷ ḥayvāndır
4. Dŷner pervāneler ŷemʿ a viŷāl ārzŷsula cānım
Yanar bī-ḫāreler āḡāzı gelmez nāra ḥayrāndır
5. Benim ol Ḥaydarī ḥŷsn-i cemāl [ü] ʿ āŷıḫ-ı yārım
Hezār derd ŷ hezār sevdā hezār¹⁹⁹⁷ ḡam cāna iḫsāndır

461

Mefāʿ ilŷn / Mefāʿ ilŷn / Mefāʿ ilŷn / Mefāʿ ilŷn
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Cemāl-i ŷemʿ -i dildāra olalıdan beri ḥayrān
Gŷñŷl pervāne-veŷ ŷubḫ [u] mesā¹⁹⁹⁸ olmadadır sŷzān
2. Men ol mecnŷn [um ŷ] efkendeyim ki bilmezim kendim
Yanar ʿ aŷḫ āteŷi cān u yŷrekde cigerim biryān
3. ŷununca destime sākī Ene'l-Ḥaḫ cāmını cānım
Silindi defter-i dilden ḡam [u] endiŷe-i cihān
4. Ferāmŷ eyleyip kevn [ü] mekānı bāde-nŷ oldum
Ḥarābāt ehline lāyık mekān meyḫanedir el-an

¹⁹⁹³ ḥarābım bŷy-ı ʿ aŷk-ı yār ile: ḥarābātım seniñ ʿ aŷkıñ ile M

¹⁹⁹⁴ eyleyip: eyledi K

¹⁹⁹⁵ aŷlını: zātını K

¹⁹⁹⁶ ādem: olan K

¹⁹⁹⁷ hezār: hezārān K

¹⁹⁹⁸ ŷubḫ [u] mesā: her ŷubḫ ŷām K

5. Beni Manşūr gibi dāra gelip çeksin bugün şūfi¹⁹⁹⁹
Resenim boynuma kendim taķam hazırldım urġan
6. Oturmuş vā^ç iz-i ĥod-bīn baña nuşĥ etmeķaydında
Ki bilmez aşlını men ki cānıla olmuşum cānān²⁰⁰⁰
7. Görürler şūretim bir ĥor ĥaķīr pejmürde dīvāne²⁰⁰¹
Şanırlar sīretim bilmezler oldum ^ç āleme sultān
8. Ben ol Ĥaydariyim ki cānımı cānāna baĥş etdim
Vişāl-i yār içün başdan geçip ben²⁰⁰² olmuşum ķurbān

462

Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

71b K

1. Şehā ġamzeñ ile her gün hezārān ķan edersin sen
Bilirim ben degil çok ^ç āşıķa meydān edersin sen
2. Ederken mülk-i ĥüsnünde ĥüküm hindūlarıñ şāhım
Leb-i la^ç liñ ile çok cānları ķurbān²⁰⁰³ edersin sen

122b M

3. Eger bir dīn-i bātıl kāfire keşf eylesen²⁰⁰⁴ rāzın
Çelīpādan geçirip²⁰⁰⁵ cānā müslümān edersin sen
4. Sen ol şāh-ı keremsin sende tekmīl nüşĥa-ı ^ç irfān
Mürüvvet kān[ı]sın her demde biñ²⁰⁰⁶ iĥsān edersin sen
5. Bilir mi ki ĥalāş olmaz düşen ġamzeñe ey fettān²⁰⁰⁷
Tiġ-ı ebrūñ ile bu Ĥaydarı ķurbān edersin sen

463

Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilün

- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Gāh olur bülbül gibi nālān eder Allāh ķulun²⁰⁰⁸
Gāhice güller gibi ĥandān eder Allāh ķulun

¹⁹⁹⁹ bugün şūfi: şūfi zāhid K

²⁰⁰⁰ bu beyit: - M

²⁰⁰¹ dīvāne: āvāre M

²⁰⁰² geçip ben: geçüben M

²⁰⁰³ ķurbān: sūzān K

²⁰⁰⁴ bir dīn-i bātıl kāfire keşf eylesen: keşf eylesen bir dīn-i ayrı kāfire K

²⁰⁰⁵ çelīpādan geçirip: çelīpāsından geçer M

²⁰⁰⁶ biñ: - M

²⁰⁰⁷ fettān: dilber K

²⁰⁰⁸ kulun : bu yā K Bütün beyitlerde bu fark aynı şekildedir.

2. Gāh olur bir pür-cefā dildāra bende eyleyip²⁰⁰⁹
Rūz [u] şeb firķat ile giryān eder Allāh ķulun
3. Gāh olur Mecnūn edip Leylāya ‘ aķlın aldırır
Kūh-ı vaşla bırakıp²⁰¹⁰ ĥayrān eder Allāh ķulun
4. Gāh olur mescid-i zāhidde şūfiyi đarb ile²⁰¹¹
Düşürüp²⁰¹² ķaddin büküp kemān eder Allāh ķulun
5. Gāh olur pervāne-veş şem‘ -i vişāle döndürür²⁰¹³
Gāhice sūz eyleyip biryān eder Allāh ķulun²⁰¹⁴
6. Gāh olur ‘ ārıż-ı la‘ l-i yāre²⁰¹⁵ müştāķ eyleyip²⁰¹⁶
Gāhice mest eyleyip seyrān eder Allāh ķulun²⁰¹⁷
7. Gāh olur meyĥāne-i tende ĥarāb-ender-ĥarāb
Bırakıp Ĥaydar gibi ‘ üryān²⁰¹⁸ eder Allāh ķulun

464

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bir peri peyker bugün gördüm hemān²⁰¹⁹ Ķur‘ān oķur
Ĥıfz eder Ĥaķķıñ kelāmın sūre-i Furķān oķur
2. Ol elif ķaddi kemāl-i Ĥaķķı işbāt ederek
Dişleri dürr-i ĥaķīķat ķaşları Sübhān oķur
3. Lebleri innā a‘ ĥaynā²⁰²⁰ gözleri nūn ve‘l-ķalem
Ĥaĥĥ-ı ĥüsnünde ‘ āşıķlar sūre-i Raĥmān oķur
4. Naķş olunmuş rüyuna rūz-ı ezelde ve‘[đ]-đuĥā
Perçemi ve‘l-leyli alnı emrine fermān oķur
5. Muşĥaf-ı rüyunda ĥāl-i hindū²⁰²¹ bā-ı bismi‘l-lāh
Gūş-ı ĥürşīd-i felekden ‘ āleme ezān oķur

72a K

²⁰⁰⁹ bende eyleyip: eyleyip esİR M

²⁰¹⁰ bırakıp: düşüp M

²⁰¹¹ đarb ile: zārb ile K

²⁰¹² düşürüp: yay-veş K

²⁰¹³ Bu mısra, K nüshasında 6. beytinin ilk mısrasında yazılıdır.

²⁰¹⁴ Bu mısra, K nüshasında 6. beytin 2. mısrasında yazılıdır.

²⁰¹⁵ la‘ l-i yāre: la‘ l-leb-i yāre M

²⁰¹⁶ eyleyip: edip M. Ayrıca bu mısra K nüshasında 5. beytin 1. mısrasıdır.

²⁰¹⁷ Bu mısra, K nüshasında 5. beytin 2. mısrasıdır.

²⁰¹⁸ ‘ üryān: sultān K

²⁰¹⁹ hemān: gene K

²⁰²⁰ Yazmada “‘ aĥaynā” şeklindedir. “Biz verdik” Kevser suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur‘ān Dili Mealı*, s. 840.

²⁰²¹ hindū: kendi M

123a M

6. Ḥaydarā ḵurbān-ı ʿ aşkı oldum ol meh²⁰²²-pāreniñ
Ḡamze-i cellādı²⁰²³ üftādelere rıdvān oḵur

465

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bir melek-sīmā peri ʿ aşkına dil yandı yemīn²⁰²⁴
Ṭoladı ḥalkalayıp boynuma sırma perçemin
2. İki ḵaş[ı] arası mihrāb [ü] minber beyt-i Ḥaḵ
Ceddi evlād-ı ʿ Alī [vü] nesl-i Zeyne'l-ʿ Ābidīn
3. Naḵş olunmuş rüyuna ḥāl bā-i bismi'l-lāh gibi
Ḵudretin ḵılmıḵ beyān ḥüsnünde Rabbü'l-ʿ ālemīn
4. Müjgān-ı ḥün-rizine sīne veren üftādelər
Yādigār eyler derün-ı dilde yār²⁰²⁵ yaraların
5. Ol elif ḵaddini mīm ḥā mīm [ü] dāl işbāt eder
Ḥaydarı ḵul eyledi nūr-ı başar lām [u] ʿ ayın

466

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Mazḥar-ı sırr-ı ḥaḵīḵat cān olan gelsin beri
Püte-i aşḵa düşüp sūzān olan gelsin beri
2. Mülk-i dilden ḵīl u ḵālīñ defterin sūz eyleyip²⁰²⁶
ʿ İlm-i ʿ aşḵda ḥ^vāce-i ʿ irfān olan gelsin beri
3. Şubḥ[a] dek pervāne-veş şem^ʿ -i ruḥ-ı cānāneye
Döne döne cigeri biryān olan gelsin beri
4. Başını top eyleyip meydān-ı ʿ aşḵ içre bugün
Aṭılan çevgānlara merdān olan gelsin beri

72b K

5. Ḥaydarā bezm-i elestden nūş edip ʿ aşḵ cür^ʿ asın
Rāh-ı ʿ aşḵda koç gibi ḵurbān olan gelsin beri

²⁰²² Her iki nüshada da “māh” şeklindedir.

²⁰²³ cellādı: cellād K

²⁰²⁴ yemīn: hemīn M

²⁰²⁵ yādigār eyler derün-ı dilde yār: ki ḵıla cismine yāriñ yādigār K

²⁰²⁶ eyleyip: eyleyen M

467

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Dilberin hüsniinde zāhid nūr-ı rahmān gizlidir
İki kaş[1] arasında lafz-ı Sübhān gizlidir
2. Çeşm-i 'ibretle nazar kıl 'arız-ı gül-fāmına
Füfül-i hindülarında sırr-ı burhān gizlidir
3. Ta' n edersin ehl-i 'aşkı şüfi maḥbüb dost deyü
Maḥbūbuñ hüsni²⁰²⁷ [ü] ḥalāvetinde imān gizlidir

123b M

4. Kimseler²⁰²⁸ keşf eyleyip bu sırra vākıf olmamış²⁰²⁹
Şandık-ı 'aşk kapalı miftāḥ-ı sūzān gizlidir
5. Şol Ene'l-Ḥaḫdan geçip Maṣūr-ı 'aşk ol Ḥaydarā²⁰³⁰
Zirā bu künc-i melāmetde nice cān gizlidir

468

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Gülşen-i hüsniinde nālān olduğum devlet yeter
Gece gündüz zār [u] giryān olduğum devlet yeter
2. Men ğarīb efkende vü bī-çāreyim ey dilrübā²⁰³¹
Nār-ı 'aşkıñ ile sūzān olduğum devlet yeter
3. Şem' -i rüyüñ²⁰³² ey peri pervānesi kıldıñ beni
Döne döne cāna sūzān olduğum devlet yeter
4. Zāhid-i āvāreler ta' n eylemiş ğamı baña
Ben seniñ devriñde mestān²⁰³³ olduğum devlet yeter
5. Ḥaydarā geçdim felek mülkünden aldım kendimi
'Ālem-i ḫayretde²⁰³⁴ sultān olduğum devlet yeter

---

²⁰²⁷ hüsni : 'aşkı M

²⁰²⁸ kimseler: kimse hiç K

²⁰²⁹ olmamış: olmadı K

²⁰³⁰ Ḥaydarā: Ḥaydarī K

²⁰³¹ dilrübā: dilberā K

²⁰³² rüyüñ: hüsni M

²⁰³³ devriñde mestān: la' liñle ḫayrān K

²⁰³⁴ ḫayretde: lāhūtda K

469

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

73a K

1. Nedir cürmüm ki ey şāhım kuluña eylediñ fermān
Raķībler tīgını zağlar dü-destim²⁰³⁵ bend eder düşmān
2. Düşer mi şāniña böyle cefālar ey kemān-ebrū²⁰³⁶
Fiğān u nāle-i āhımla iñler ķubbe-i devrān²⁰³⁷
3. ' Adūlar şādmān olsun bugün ber-dār ' uşşāķdır
Muħibb-i ħānedāniñ dīdeleri dā'imī²⁰³⁸ giryān
4. Elinde çār-pāre raķşa çıkar ağıyār-ı bed-ħūylar²⁰³⁹
Felekler ħüznile ağlar giyindi ķaralar keyvān²⁰⁴⁰
5. Bugün āl-i muħibbiñ Ħaydarā āh u fizāsıdır
Ħasan [ü] şāh Ħüseyin ' aşķına gel olalım ķurbān

470

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

124a M

1. Bugün meydān-ı ' aşķ içre hemān devrāne ben geldim
Ene'l-Ħaķ cür' asın nūş eyleyip mestāne ben geldim
2. ' Adūlar sīnemi çāk etmeye va' d²⁰⁴¹ eylemişlerse
De ne ğam nīze-i ' aşķım ile merdāne ben geldim
3. Gelen gelsin bu merd-i meydāna başını top etsin
Bugün da' vā ile bu meclis-i rindāne ben²⁰⁴² geldim
4. Ne ' arz eylersin ey zāhid baña zühd ile ezķārı
Baķıp mülk-i cihān varın ciger-biryāne ben²⁰⁴³ geldim
5. Edip nūş cür' asın bir meh-liķāniñ Ħaydarā şöyle
Ki mest oldum ki bilmem kendimi dīvāne ben²⁰⁴⁴ geldim

²⁰³⁵ dü-destim: dostum K

²⁰³⁶ ey kemān-ebrū: eylemek cānım M

²⁰³⁷ iñler ķubbe-i devrān: etmek ' ālemi ħandān K

²⁰³⁸ dā'imī: dā'imā K

²⁰³⁹ ħūylar: rüy kim M

²⁰⁴⁰ ķaralar keyvān: kara āsmān M

²⁰⁴¹ Her iki nüshada da "vā' id" şeklindedir.

²⁰⁴² ben: men M

²⁰⁴³ ben: men M

²⁰⁴⁴ ben: men M

471

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. ' Aqlımı yağmaladı semmūr sultān perçemin
Mest [ü] ser-gerdān edip bırağdı hayrān perçemin
2. Hep görenler bend olur zincīr-i ' aşka ey şanem
Neylesinler çāresiz bir dām-ı pinhān perçemin
3. Āfitāb-ı tal' atıñ vermiş cihāna zīb [ü] fer
Pertev-i nūr-ı kamer şem' -i dırağşān²⁰⁴⁵ perçemin
4. Top top olmuş zānūya ' ucbdur (?) mişāli ser çekip
Vaşlıña ermek ne mümkün vermez amān perçemin

73b K

5. Tolaşırken dāne-i hāl-i ruħuñda Haydarī²⁰⁴⁶
Mest [ü] ser-gerdān²⁰⁴⁷ düşürdü būy-ı reyhān perçemin

472

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. ' Azīz başıñ için olsun mürüvvet kıl amān Aħmed
Kulum dīvāna²⁰⁴⁸ turdum bir selām ver²⁰⁴⁹ nev-civān Aħmed
2. ' İnāyet eyle bağ hāl-i perişānıma²⁰⁵⁰ gör cānım
Seniñ sevdā vü ' aşkıñla ki kaldım²⁰⁵¹ nā-tüvān Aħmed
3. Ciger yandı kebāb oldu ħarāb oldu türāb oldu
Gözüm yaşı²⁰⁵² şarāb oldu hemīşe la' l-kan Ahmed
4. Revā mı böyle ser-gerdān bırağıp cānā²⁰⁵³ ' uşşākı
Gülistān-ı cihān içre ki sensin gül-fidan Aħmed
5. Kuluñ Haydarī tennūr-ı ħaķīkatde yanar ağlar
Yanar pervāneler şem' a gelir mi h[ī]ç duman Aħmed

²⁰⁴⁵ kamer şem' -i dırağşān: kamerdir şem' -i iz' ān M

²⁰⁴⁶ hāl-i ruħuñda Haydarī: hālinde Haydar nāgehān M

²⁰⁴⁷ ser-gerdān: gerdān M

²⁰⁴⁸ dīvāna: dīvānına M

²⁰⁴⁹ ver: var M

²⁰⁵⁰ perişānıma: perişānımı M

²⁰⁵¹ kaldım: düşdüm K

²⁰⁵² yaşı: yaş K

²⁰⁵³ cānā: cāne K

473

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

124b M

1. Hüsününe müştāk olalı eylerim āh u figān
Rāz-ı ' aşkım bülbül-āsā eylerim²⁰⁵⁴ cānā beyān
2. Bir görüşde hüsünüñ ey meh-pāresi oldum esīr
Kıl kerem bu ' aşk-ı şūrīdeñe ey nev-civān
3. Görmemiş çeşm-i felek mişliñi Yūsufdan beri
Āfitāb-ı tal' atıñ olmuş ' āleme dirahşān*
4. Pend [ü] nuşhun terk ederdı görse vā' iz hüsünüñü
Hatt-ı rüyuñ keşf edip aşlını eylerse²⁰⁵⁵ izhān*
5. Haydarī hatm eyledi rüyuñda Kur'ānı bugün
Süre-i Meryem ruhuñ tahrīr-i Haq böyle ' ayān

474

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

74a K

1. Nāy gibi nālān olup ğam meclisinde durma yan
Vākıf-ı esrār olub[en] h' āb-ı ğafletden uyan
2. Gel vücūduñ zevrağın ğarğ eyle baħr-ı ' aşkda²⁰⁵⁶ ki
Şol gönül āy[ī]nesinde görüne dostuñ ' ayān
3. Rāh-ı ' aşkda çāker ol kim kūy-ı yāri bulasın
Sūhtelerle bezm olup cām-ı Ene'l-Haqla boyan²⁰⁵⁷
4. Tāc-ı ser eyle ğubār-ı mağdemiñ tūtiyā gibi
Sen seni bil bilmeye ' ālem seni şāhım hemān²⁰⁵⁸
5. Haydar-ı meczūba şor da rāh-ı ' aşkı gör nedir
H[ī]ç çıkar mı nuṭk-ı vāhidiñ²⁰⁵⁹ dehānından sūhan

---

²⁰⁵⁴ eylerim: eyler M

²⁰⁵⁵ eylerse: eylese K

²⁰⁵⁶ baħr-ı ' aşkda: ' aşk baħrında K

²⁰⁵⁷ sūhtelerle bezm olup cām-ı Ene'l-Haqla boyan: sen seni bil bilmeye ' ālem seni şāhım hemān M

²⁰⁵⁸ bu beyit: - M

²⁰⁵⁹ nuṭk-ı vāhidiñ: sırr-ı ahfādan M

475

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim ol zülf-i ' anber kākülü küfr-i nihān
Aldı gön'lüm yaqdı cānım o[l] peri-āfet-zamān
2. Gözleri meftün²⁰⁶⁰ oldum mecbūrī²⁰⁶¹ mestāneyim
Bülbül-āsā rüz [u] şeb kıldı kārım āh u fiğān
3. Rinde-i mest [ü] hārāb etdi beni sevdā vü ' aşq
Bilmezim çāre nedir bu derde kıaldım nā-tüvān
4. Terk edip māl [u] melālī cān u başdan geçdim hep*
Eyledim cānān için ez-dil [ü] cān başı²⁰⁶² kıurbān*
5. Kıo desin ' ālem ki Haydar yār için kıurbān olur²⁰⁶³
Söylene tā haşre dek nāmım cihānda ey civān

476

6 + 5 = 11'li hece vezni

125a M

1. Mevlām senden aşlā dūr olmaz cānım²⁰⁶⁴
Cānım seniñ sensin cān içre cānān
Zikrim fikrim dā'im dilde nihānım
Derdim seniñ sensin derd içre dermān
2. Cihāniñ gülşeni hārdır özüme
Görünmez cennet-i rıdvān gözüme
Gerekmez hūrī [vü] ğilmān gön'lüme
Gön'lüm seniñ sensin tahtında sulţān
3. Rāhat etmez sensiz bu tende cānım
Cānımıñ içinde sensin cānānım
Efendim ma' būdum raḥīm sulţānım
Hālim seniñ sensin her hālde bürhān
4. ' Ahd [ü] mişākım çün[ki] bezm-i elest
Cām-ı ' aşkıñ ile olmuşum ser-mest
Haydarī kıuluñdur kıalb-i pür-şikest
Fikrim seniñ sensin zikrimde her an

²⁰⁶⁰ meftün: mecnün M²⁰⁶¹ mecbūrī: meftün M²⁰⁶² ez-dil [ü] cān başı: cān u başım kıoç K²⁰⁶³ kıurbān olur: kıurbānedir M²⁰⁶⁴ bu manzume: - K

477

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Bu dervîşlik fenni zordur²⁰⁶⁵
Bunu çekmege cān ister
Şüretā gözde pek hordur
Taḥammüle insān ister
2. Dervîşlik rāh-ı giryāndır
Yanar āteş-i sūzāndır
Ḥaḳīka tende sulṭāndır
Sükūt ü bī-zebān ister
3. Dervîşligiñ olmaz varı
Terk eder nāmūs [u] 'ārı
Vişāl-i şevḳ-i dīdārı
Derūnunda nihān ister
4. Dervîşlik bir demirden yay
Çekmesi güç hem pek kolay
Şaḳın Ḥaydar olma ḳalay
Dervîşlik dürrü kān ister

478

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Dervîşlikse eger ḳaşdiñ²⁰⁶⁶
Göñül toḡru yürü toḡru
Cür' a-ı 'aşḳ ise mestiñ
Göñül toḡru yürü toḡru
2. Dervîşlikde olmaz yalan
Yalan yere girmez imān
O dost sende olmaz mihmān
Göñül toḡru yürü toḡru
3. Oḳu āyāt-ı Ḳur'ānı
Añla gel emr-i raḥmānı
Unutma ğanī Sübhānı
Göñül toḡru yürü toḡru
4. Şabırdır cümleñiñ başı
Etme kimseyle şavaşı
Ol Ḥaydara cān yoldaşı
Göñül toḡru yürü toḡru

125b M

---

²⁰⁶⁵ bu manzume: - K

²⁰⁶⁶ bu manzume: - K

479

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Göñül gel Hakkā varalım geçelim gayrı sivādan
Vişāl-i yāri bulalım şoyunup bu māsivādan²⁰⁶⁷
2. Yağalım şem' -i iz' ānı kıralım bezm-i ' irfānı
Edelim zıkr-i Sübhānı alalım dest riyādan
3. Olalım ' aşkıla sūzān olalım mest ile hayrān
Kılalım nāle vü efgān içip cām-ı muşaffādan
4. Cihānıñ varını nāra yağıp verelim rūzgāra*
Gidelim kūy-ı dildāra geçip dünyā vü ' uqbādan
5. Olup Haydar ile yoldaş edelim terk-i cān u baş
Nedir bu bī-ḥūde şavaş ferāgat gel bu gavgādan

480

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Rāh-ı ' aşkda ḥāksār olmağ dileyen cān verir
Cānına cānān olan cānāna cān kırbān verir²⁰⁶⁸
2. Eyleyen ārzū-yı vuşlat kıl u kıalı terk eder
Mevsim-i evvel-bahār kām [u] şitā sūzān verir
3. Maḥv eder mülk-i vücūdun kendi kendinden geçer
Gül-sitān-ı dilde elvān renk ile reyḥān verir
4. Nār-ı firqatde göñül pervāne-veş sūz olmadıñ
Mevce-i baḥr-ı ḥaḳīḳat lü 'lü ' -i mercān verir
5. Çün seḥer vaḳti erer vuslat nesīmi ' āşığa
Bā-ı bismi'l-lāh sırr-ı ma' nā-ı bürhān verir
6. Zāhidā āmentü bi'l-lāh kıul huve'l-lāhu aḥad²⁰⁶⁹
Haydar-ı kemter kemīne mürşid-i meydān verir

²⁰⁶⁷ bu manzume: - K

²⁰⁶⁸ bu manzume: - K

²⁰⁶⁹ "De: O, Allah, tek birdir!" İhlas suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 844.

481

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Yoğ iken bu cihān var eyledi kudret ile Sübhān
Kemāl-i kudretin izhār için var oldu bu keyvān²⁰⁷⁰
2. Kadīmdir zāt-pāki yok intihāsı evvel ü āhir
Hem oldur zāhir [ü] bātin hem oldur bākī hayy Yezdān
3. Yaratdı nūr-ı zātından Muḥammed zātını aḳdem
Velī āhir nebī geldi ḳamunuñ evveli sulṫān
- 126a M
4. Buyurdu şānına levlāke levlāk Ḥazret-i Allāh
Anıñ nūru şerefine var oldu ins u cīn ḥayvān
5. Şeriki yok nazīri yok mekāndır lā mekān Mevlā
Ḳamunuñ rızḳını taḳsīm edici rāzıḳ-ı mennān
6. Şebī-tā-be-seḫer Ḥaydar durma zıkr eyle Mevlāyı*
Derūn-ı dilde tesbīhiñ ola ḳayyūm vedūd Ḳur'ān

482

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ḳıl nazār 'ibret gözüñ aç añla Ḥaḳḳıñ kudretin
'Ārif iseñ eyle iz' ān gör Ḥudānıñ hikmetin²⁰⁷¹
2. Bunca her bir yaradılmış²⁰⁷² ḫāl ile tesb[i]ḫ oḳur
Sen seg-i insān olasıñ yok mu seniñ ḡayretin
3. Açılır cümle şükūfeler eder ḫamd-i Ḥudā
Maḡfir[et] raḫmet 'ināyet eyle yā Rab raḫmetin
4. Gül açar yā Ḥaḳ Muḥammed çağırır şubḫ [u] mesā
'Andel[i]bler zār eder terk etmiş ḫ'āb-ı rāḫatın*
5. Birdir ol Ḥaḳ yok²⁰⁷³ şeriki yok nazīri şübhe nīst
Cān gözüñ aç ḳıl tefekkür Ḥaydarī Ḥaḳ kudretin²⁰⁷⁴

²⁰⁷⁰ bu manzume: - K

²⁰⁷¹ bu manzume: - K

²⁰⁷² Yazmada “yaradılmış her bir” şeklindedir.

²⁰⁷³ Yazmada “Birdir Ḥaḳ yokdur” şeklindedir.

²⁰⁷⁴ Yazmada “Ḥaydar Ḥaḳḳıñ kudretin” şeklindedir.

483

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh meded bu 'aşk beni yandırdı sūzān eyledi
Ser-te-ser mülk-i vücūdum yıkdı vīrān eyledi²⁰⁷⁵
  2. Koymadı tāb u mecālim ki gidem şekvāya men
Pister-i ğamda zebūn-ı āh u nālān eyledi
  3. Gözlerimde h'āb-ı rāhat koymadı ḥasret ile
Kūşe-i 'uzletde kārım zār [u] giryān eyledi
  4. Benligim benden alıp geçirdi benlikden beni
Şişe-i nāmūs [u] 'ārım ḥāke yeksān eyledi
  5. Ben beni bilmem ki 'ālemde bilem aḥvāl nedir
Cümle varlığım verip yağmaya nīrān eyledi
  6. Geçirip dünyā vü 'uqbādan bıraḳdı bī-mekān
Kendimi kendi özüme ḥubb-ı yārān eyledi
  7. Hep gören ḥālimi derler Ḥaydarī olmuş cünūn
Ḥāk-i pāyım kıldı ser-taç cāna sultān eyledi
- 126b M

484

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. El-amān eyle meded sen Şāh-ı Merdānsın 'Alī²⁰⁷⁶
Dāmād-ı ḥāşs-ı Muḥammed şīr-i Yezdānsın 'Alī
Ḥāşā ḥāşā kim ki inkār eyleye şāhım seni
Nūr-ı zāt-ı , sırr-ı Sübhānsın 'Alī
2. Süy-ı Ḥaḳdan etdi şānında efendim hel etā²⁰⁷⁷
Vaḥy-ı Cibrīl ile nāzil oldu sırr-ı lā fetā
Yār-ı maḥbūb-ı İlāhī nūr-ı 'ayn-ı Muştafā
Ḳul ḥuvel'lāhu aḥad [u] bā-yı Ḳur'ānsın 'Alī

²⁰⁷⁵ bu manzume: - K

²⁰⁷⁶ bu manzume: - K

²⁰⁷⁷ “Gerçekten, geçti insanın üzerinden zamandan bir süre ki, henüz kendisi anılır bir şey değil idi/yok idi.” İnsan suresi 1. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 784

3. Evvel ü āhîr ü zāhîr bâtın-ı sırr-ı kâmu
Şehida'l-lāhu ennehü lâ ilāhe illā hū²⁰⁷⁸
Heybet-i kâhrından izhâr oldu a' dāya t̄amu
Şübhe lâ şek dîn-i Aḥmed içre t̄abānsın ' Alî
4. Bir gedā kemter kuluñ mücrim [ü] Ḥaydar sā' ilî
Der-i luṭfuñda kabūluñ eyle ey şāh-ı velî
Merḥamet şefkat mürüvvet sende²⁰⁷⁹ meded yā ' Alî
Destgîr-i bî-nevāsın luṭf-ı raḥmānsın ' Alî

485

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlahî sañadır ' arz-ı niyāzım eylegil iḥsān
Benim derdim beter oldu bu derde eyle bir dermān²⁰⁸⁰
2. Der-i luṭfuñda bir kemter gedā mücrim-i tuḡyānım
Yüzüm kara günāhım çoḡ ne yüz ile edem amān
3. Ki sensin ḡālîk [u] ḡafūr raḥîm [ü] pür-kerem Allāh
Ümîdim kesmezim yoḡ raḥmetiñ deryāsına pāyān
4. Velî bir mücrim-i bî-kes penāhım destgîrim yoḡ
Seniñ zātından özge yoḡdurur eyleyecek nālān
5. Ağardı liḡye-i mūyum büküldü ḡadd-i mevzūnum
Kime şekvā ḡılam ḡālîm seni ḡoyup Ğanî Sübhān
6. Ḥabîbiñ Aḥmed ü Maḡmūd Muḡammed Muştafā Ḥaḡḡı
Ḥapîndan eyleme red Ḥaydarı yā Rabbi el-amān

127a M

486

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Göñül çek başın ḡırḡaya cihāndan bî-nihān ol dur
Felekden yücelen de ' āleme bir āsümān ol dur²⁰⁸¹
2. Çekilip künc-i vaḡdete ḡamı kendine zevḡ eyle
Ḥarışma ḡükmüne ḡāmūş sükūt ü bî-zebān ol dur

²⁰⁷⁸ “Şahitlik eyledi Allah şu gerçeğe ki: başka tanrı yok, ancak o!..”Al-i İmran Suresi 18. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 111.

²⁰⁷⁹ Yazmada “senden” şeklindedir.

²⁰⁸⁰ bu manzume: - K

²⁰⁸¹ bu manzume: - K

3. Desinler saña meczüb demesinler kâse-lîs²⁰⁸² bî-‘âr
Haķıķat ehliniñ olmaz nişānı bî-nişān ol dur
4. Geçip evreng-i hūkme çek ‘adālet seyfini cāna
‘Adū-yı dev-i-nefsiñ katline şāhib-kırān ol dur
5. Öñünden ardını gözle şağ [u] şolunu şaşırma
Silen mir ‘āt-ı dilden bir nuķūşı ‘ārifān ol dur
6. Oķusa ĥarf [ü] imlāyı gözetle olmayıp **بکبزله**
Ferāgat eyle ĥubb-ı māsivāyı ‘āşıkān ol dur
7. Bilinme bilmesinler gizle Ĥaydar cānda cānānı
Fenādan geķ beķādan geķ hemān cānāna cān ol dur

487

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men Ĥudāyiyım Ĥudā-yı nūr-ı Yezdān bendedir
‘Ālem iķre yek nidāyım sırr-ı bürhān bendedir²⁰⁸³
2. Ćār-‘ anāşırdan müretteb bir vücūd-ı nādirim
Rūĥ-ı Ādemden şıfātım cāna cānān bendedir
3. Cümle eşyā yoğ iken var idi bende zāt-ı Ĥaķ
Āb [u] kil nār bād bahārım feyz-i raĥmān bendedir
4. Üç yedi ondört ĥurūfuñ²⁰⁸⁴ noķta-ı kübrāsıyım
Genc-i esrār-ı ma‘ ārif ‘ilm [ü] ‘irfān bendedir
5. Lāubāliyım ezel ķālū belādan tā ezel
Geķmişim yoğ ile vardan dār-ı pinhān bendedir
6. Ćār-kitābın genciyim gencine-i ‘ilm-i ledün
Şems-cihāndan ġayrıyım ma‘ nī-yi Ķur‘ān bendedir
7. Mīm-Muĥammed ‘ayn-‘ Alī [ü] ĥā Ĥasan [ü] ĥ[ā] Ĥüseyn
Ġonca-ı bāğ-ı risālet gül-i reyĥān bendedir
8. Ölmeden evvel ölüp Ĥayy-ı ķadīmi bulmuşum
Ĥaşr [ü] neşr [i] görmüşüm meydān-ı mīzān bendedir

²⁰⁸² Yazmada “kâse-selîs” şeklindedir.

²⁰⁸³ bu manzume: - K

²⁰⁸⁴ Yazmada “ĥarfîñ” şeklindedir.

127b M

9. Kāfirin küfrü benim imān aşlımdır benim
Bendedir sırr-ı velāyet seyf-i Merdān bendedir
10. Nūr-ı a' zam zāt-ı Hāqdır nūr-ı Hāq Haydar zātım²⁰⁸⁵
Maqşad-ı 'ālem benim²⁰⁸⁶ vāhid-i rahmān bendedir

488

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Fenā mülkünde ğarķ oldum İlāhī baħr-ı 'iřyāna²⁰⁸⁷
Nedir cürmüm ki yā Rabbi düşürdüñ çarķ-ı devrāna
Şaşırdım tedbirim 'aqlım 'aceb oldum ne dīvāne²⁰⁸⁸
Amān yā Rabbenā koyma yüz üstü dil-periřāna
2. Ğarībim mücrimim nūr-ı nübüvvet-a' zam 'aşķına
Şeb-i vuşlatda zāt-ı zāt-ı pākiñ maħrem 'aşķına
Hābibiñ kurretü'l-' aynı şehid-i Ekrem 'aşķına
Amān yā Rabbenā koyma yüz üstü dil-periřāna
3. Elest bezminde dedim men belā vāhidsin ikrārım
Ki (ماعجم) mest-i medhūşum müştāk-ı didārim
Yanıp maħv oldu[lar] cān u tenim envār-ı eṭvārım
Amān yā Rabbenā koyma yüz üstü dil-periřāna
4. Eger olmaz ise senden mürüvvet merħamet rahmet
Kim eder bu gedā kemter kuluñ Haydariye şefķat
Ümidim kesmezim yoķ rahmetiñ baħrına nihāyet
Amān yā Rabbenā koyma yüz üstü dil-periřāna

489

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

- - v / v - - v / v - - v / v - -

1. Ben bendeliğim bildim ezel kālū beliden²⁰⁸⁹
Vahdāniyetiñ eyledim ikrār ezeliden
'Ahd[im u] mişākım budur[ur] lem yezeliden
Biz belī dedik lā demeyiz kālū beliden

²⁰⁸⁵ Yazmada “ zātım Haydar nūr-ı Hāq” şeklindedir.

²⁰⁸⁶ Yazmada “benim ki” şekliindedir.

²⁰⁸⁷ bu manzume: - K

²⁰⁸⁸ Yazmada “ne 'aceb oldum dīvāne” şeklindedir.

²⁰⁸⁹ bu manzume: - K

2. Biz nūr-ı Hudā zāt-ı Muḥammed ʿ Alī eyle
[Biz] yār [u] kafādār-ı beḳâyız ʿ Alī²⁰⁹⁰ eyle
Nev-ḡonca-ter-i bāḡ-ı nübüvvet gülü eyle
Biz belā dedik lā demeyiz ḳālū belīden
3. Kim lā dedi kim etdi sükūt vaʿ d-ı muḳaddem
Ḥalk̄ olmadan ervāḥ-ı muḳaddese-i Ādem
128a M Kün²⁰⁹¹ dendi vücūd bulmadan envārıla aḡdem
Biz belā dedik lā demeyiz ḳālū belīden
4. Ol nūr-ı ezel zāt-ı muṣaffā-[yı] Muḥammed
Mir ʿāt-ı Hudā ūems [ü] ḳamer ūuʿ le-i Aḡmed
Muḳbil-i Aḡad Ḥaydar-ı āzāde-i ūamed
Biz belā dedik lā demeyiz ḳālū belīden

490

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Meded yā ḡālīḳ-ı kevn [ü] mekān amān meded amān
Mürüvvet merḡamet luṭf [u] kerem iḡsān meded amān²⁰⁹²
2. ḡarībim mücrimim bī-kes ʿ alīlim ḳalb-i ūikestim
Ḡünāḡkārım yüküm cürm ʿ iūyān amān meded amān*
3. Kime keū eylesem rāzım o da benden beter mücrim
Gene mücrimlere sensin ḳılan dermān meded amān
4. Benim āḡir bu ḡālīyle yine varacaḳ aḡvālim
Gece gündüz iūim fiū ṭuḡyān amān meded amān*
5. Ḡötürmez daḡlara yükletsem eger cürüm [ü] ʿ iūyānım
Degildir raḡmetiñ baḡrına ḳaṭre an meded amān
6. Ḥabībiñ Aḡmed ü Maḡmūd Muḥammed menbaʿ -ı ūeḳkat
Raḡimsin yā ḡafūr [u] ḡufrān amān meded amān*
7. Ḳuluñdur bu seniñ Ḥaydar ḡarīb ü mücrim-i kemter
Der-i luṭfuñda bir çāker beyān amān meded amān

²⁰⁹⁰ Yazmada “‘ālī” şeklindedir.

²⁰⁹¹ “O'nun emri, bir şeyi dileyince ona sadece «Ol!» demektir, o olur.” Yâsin suresi 82. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 594.

²⁰⁹² bu manzume: - K

491

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Temennâmdır cenâb-ı hâzret-i Seyyid Rifâ' iden
Huzûrunda kıla bu kemteri maqbûl tâbi' iden²⁰⁹³
2. Yanarım şubh [u] şâm ' aşkıla bilmem kendimi kendim
Olalı cür' a-ı vaşlıla [hem] mestâne sâkîden
3. Şoyunup atlasî dîbâsını çarhîñ mezâd etdim
El-an yağmadır [ol] alsın kiş u şalı münâdîden
4. Yüz on birdir murâdı maqşûdu ' aşık-ı dîdarîñ
Belâ diyen ezeli lâ diyemez kâlû beliden
5. Okuyup eyledim onbir hurûfu görmeden imân
Görünür zât-ı Haq nûr-ı Hudâ mir 'ât-ezeliden
- 128b M
6. Degildir hâlî Haydar zât-ı Haq her anda kâ' imdir
Görür öz göremez göz görünür sırr-ı Rifâ' iden

492

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men muhibb-i hânedânım hem resûluñ çâkeri
Girmişim meydâna işte hûn-feşân gelsin beri²⁰⁹⁴
2. Çün ezeldendir bize bu câh-ı rif' at ' izzeti
Koç gibi bu râh-ı ' aşka baş koyan gelsin beri
3. Kim ki Muhammed ' Alî evlâdı Hüseyin ' aşkına
Baş [u] cânından geçip gâltân olan gelsin beri
4. Çâker-i âl-i ' abâyım hem gulâm-ı Haydarî
Nesl-i evlâd-ı ' Alîyim câna cân gelsin beri
5. Eylerim la' net Yezîde dem-be-dem şâm [u] seher
Dönmenem bi'l-lâh dönmem hor bağan gelsin beri
6. Men Hüseyin ibn-i ' Alî âl-i ' abâ aşhâbıyım
Haydarâ dînim imânıma kıyan gelsin beri

²⁰⁹³ bu manzume: - K

²⁰⁹⁴ bu manzume: - K

493

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Şeb[ī]-tā-be-seher āhım çıkar 'arşa eder devrān
Ne 'acep dil nazargāhım kılar bu 'ālemi seyrān²⁰⁹⁵
2. Kāmu varı görüp kendimde özge görmedim kendim
Eşer yok zerre-i vāhid Hudādan ğayrı ey cānān
3. Neye bakarsa ben bende benimle kāmı var zinde
Āy[ī]ne-naşş-ı 'ālemde ola üç beş sâ' at mihmān
4. Çıkıp birden üçe erdim yedide gördüm envārı
Süzülüp pūte-i 'aşk içre kıldım kendimi nihān
5. Feleklerde melekler bende ben benimle dost zinde
Arada kalmadı maḥv oldu āb ḥāk bād nār²⁰⁹⁶ gümān
6. Ser-ā-ser düşmüş 'ālem hay [u] ḥūya sūḳ-ı tāhirde
Kimi kimden şorarsan yok edecek kimse istiḥsān
7. Görüp bir nüşā-ı kübrā vücūdum zāt [u] nūr-ı Ḥaḳ
Gören yok görüneñ kendi gören de eylemez beyān
8. Muḥammed nūr-ı Ḥaḳ zāt-ı Hudā 'Alī velī Ḥaydar
Ḥasan ḥulḳ-ı Rızā mazlūm Ḥüseyn-i Kerbelā sultān
9. Ḥaḳīkatde budur taḥḳīḳ Hudā ḥaḳḳı için Ḥaydar
Oḳu onbir ḥurūfu kıl ḥaḳīkat sırrını seyrān

129a M

494

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Ey gonca-ı bāğ-ı cihān²⁰⁹⁷
Luṭf eyle kıl ülfet-i cān
Bülbüllerin ede nālān
Luṭf eyle kıl ülfet-i cān
2. Meclisde kesret-i süḥan
Olmasın söyle gel hemān
Ey tūṭī-i şirīn-zebān
Luṭf eyle kıl ülfet-i cān

²⁰⁹⁵ bu manzume: - K²⁰⁹⁶ Yazmada "Maḥv oldu āb ḥāk bād nār arada kalmadı" şeklindedir.²⁰⁹⁷ bu manzume: - K

3. Ağyār ile etme sühan
Niyāzım saña ey civān
Etme efkendeñi nālān
Luṭf eyle kııl ülfet-i cān
4. Ḥaydar kuluñ eder niyāz
Sulṭānıma ey şīve-nāz
Dil şād ola söyle biraz
Luṭf eyle kııl ülfet-i cān

495

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlähi mücrimim bī-kes ġarībim 'abd-i nā-tüvān
Der-i luṭfuñdan ayrılmam ne ġünā eylesem 'işıyān²⁰⁹⁸
2. Ḳuran sensin kıılan sensin yapan sensin yıқан sensin
Gene şöıra şoran sensin seniñ ḥükmündedir keyvān
3. Bu 'abd-i 'āciziñ ḥālin bilirsin yā 'alīm Allāh
Ḥacil²⁰⁹⁹ etme vurup rüy-ı siyāhım yüzüme amān
4. Sen ol ġaffārü'z-zünübsun²¹⁰⁰ ḥabībiñ yüzü şuyu çün
Amān Allāh amān Allāh amān yā Rabbenā ġufrān
5. Götürmez cürmümü ger tağlara yükletseler ṭākat
Degildir zerre ḥaşā raḥmetiñ baḥrına yoқ pāyān
6. Ḳuluñ hem de ġaribiñdir bu mücrim Ḥaydar-ı kemter
Amān yā Rabbi raḥmet mağfired luṭf [u] kerem iḥsān

496

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bugün cānımı cānāna ġöñül 'arz eyledim ḳurbān
'Aceb ḳabül kıılar mı cān [u] cānān bezmine yārān²¹⁰¹
2. Cānımdan özge varım yoқ ki ġayrı²¹⁰² 'arz edem yāra
Ḥuzūr-ı 'izzete lāyık faḳirāne bu armağān
3. Ġarībim mücrimim bī-kes faḳirim 'abd-i 'ācizim
Yüzüm ḳara ġünāhkārım elimde nāme-i 'işıyān

²⁰⁹⁸ bu manzume: - K

²⁰⁹⁹ Yazmada "hacil" şeklindedir.

²¹⁰⁰ Vezin gereği "ġaffārü'z-zünübsun" tamlamasını Farsça tamlama şeklinde okumak gerekir.

²¹⁰¹ bu manzume: - K

²¹⁰² Yazmada "ġayrı varım yoқ ki cānımdan özge" şeklindedir.

129b M

4. Ta' aşşuk etmişim hüsni cemāli vaşl-ı cānānı
Şeb-i vuşlatda [hem] hā' il olur egnimde [ol] kaftān
5. Benim bu benligim benden beni bırakmadı gitdi
' İnāyet kıl amān yā Rab meded yā hālīk-ı keyvān
6. Kuru kavvāl verir şadā çıkar ' ayyūka na' rāsı
Devā-yı derd-i dil olmaz kıla uşşāka bir dermān
7. ' Acebdir bu cihān halkı bakar kördür görür görmez
Bilinmez gizli bir sırdır bilen de eylemez beyān
8. Bilinmez ' ilm ile hāşıl ' akıl almaz fikir ermez
Amāndan ğayrı h[i]ç kimse edemez Hāydarā dermān

497

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. İlāhī hāzretiñden hācetimdir isterim dermān
Ġarīb ü mücrim ü bī-kes kılunum eyle gel dermān²¹⁰³
2. Seni koyup da yā Rabbi kime hālīm kılam beyān
Ġafūrsun sen raḥimsin sen kılırsın mücrime iḥsān
3. Der-i luḫfuñdan ayrılmam umarım maġfıret raḥmet
Esīr-i nefsim elimde gelmişim defter-i ' işyān*
4. Sen ol hālīk u ' ālim kādīr ü kıyyūm vāhıdsin
Hābībīñ Aḫmed ü Maḫmūd Muḫammed ' aşkına iḥsān
5. Kuluñdur Hāydar-i mücrim [ü] ' āşī kemter-i gümrāh
Amān Allāh amān Allāh daḫilek yā Ġanī Sübhān

498

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Sākiyā kılķ rakşā çık şeydālar nālān eylesin*²¹⁰⁴
Ġulġulu şīti sürāḫi bezm-i şādān eylesin
Germ olup bezm ehline ersin neşāt ğam def' ola
Neş'e-i cām-ı muḫabbet cānā devrān eylesin

²¹⁰³ bu manzume: - K

²¹⁰⁴ bu manzume: - K

2. Mevsim-i evvel-bahârdır hep şükûfeler dehân
 Hâkka açmış şubh [u] şâm tesb[î]h oğurlar bî-zebân
 Ne yatarsıñ bî-ğaber ey h^vâb-ı ğafletde el-an
 Aç gözün [hem] bîdâr ol cân murğ[u] efgân eylesin
3. Bir daği girmez bu fırsat ele ğaflet eyleme
 Oturup nâ-puhteler bezminde şöhet eyleme
 130a M ‘ Âkıl olan bu vücūd mülkünü ğarât eyleme
 Pâdişâh-ı ‘ aşk sarây-ı dilde mihmân eylesin
4. Olmaya aĝyâr-ı bed-rüy vâkıf-ı esrâr-ı ‘ aşk
 Kılma perde-i küşâd görünmeye envâr-ı ‘ aşk
 Âşikâr elbette olur²¹⁰⁵ Haydarâ didâr-ı ‘ aşk
 Bezm-i dilde kâse-i gül-gün devrân eylesin

499

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Zât-ı Hâkkadır sücūdum²¹⁰⁶
 Benim Hâkdan ğayrı nem var
 Mağv edip mülk-i vücūdum
 Var [u] yokdan ğayrı nem var
2. Şoyundum kîş u kâlâyı
 Büründüm câr-ı Mevlâyı
 Terk etdim ednâ a’ lâyı
 Az [u] çokdan ğayrı nem var
3. Seniñdir mülk seniñ keyvân
 Seniñdir hüküm seniñ fermân
 Kuluñum emriñe qurbân
 Cânım şevqdan ğayrı nem var
4. Bilmezim geldiğim râhı
 Ezelî bildim İlâhî
 Pâdişâhlar pâdişâhı
 Bir Hâllâkdan ğayrı nem var
5. Dökülüp boşalıp taldım
 Göñül sarâyında buldım
 Haydarâ dostla dost oldım
 Benim Hâkdan ğayrı nem var

²¹⁰⁵ Yazmada “olur elbette” şeklindedir.²¹⁰⁶ bu manzume: - K

500

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Şehā bu ıyd-ı adḥādır ḳuluñ ḳurbān için geldim
Ḳudūm-ı pākiñe cān u serim ḡaltān için geldim²¹⁰⁷
2. ' Alilim mücrimim mürde ḡaribim yā Resūla'l-lāh
Mürüvvet merḥamet şefḳat kerem iḥsān için geldim
3. ' İnāyet eyle red etme amān luḡfuñla şād eyle
Efendim bendenim biñ cānıla fermān için geldim
4. Eriş[m]ez vaşlıña eyle dil-i vīrānemi ābād
Vişāliñ neş'esiyle mest olup ḡayrān için geldim
5. Ki sensin baḡr-ı ' aşḳıñ ey mürüvvet-kān [u]' ummānı
Bula mev[c]e-i luḡfuñla ḡöñül dermān için geldim
6. Onulmaz bu sīnem içre açılmış yaralar göz göz
Efendim ḡazıḳ-ı mārım amān Loḳmān için geldim
7. Ḳuluñ hem ümmetiñdir yā Muḡammed bu ḡarib Ḥaydar
Şefā' at ḳıl²¹⁰⁸ şefi' a'l-müzniḃin ḡufrān için geldim

130b M
74a K

501

Ḥurūf²¹⁰⁹-ı Vāv

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim şād-pāre ḳıldı sīnemi ebrūlarıñ
' Aḳlımı yaḡmaya verdi ' arız-ı Hindūlarıñ
2. Neylediyse baña ol zülf-i siyāhiñ eyledi
Mest edip Mecnūn-āsā eyledi²¹¹⁰ şeb-būlarıñ
3. Bir zamān ḡandān edip²¹¹¹ luḡfuñla şādān eylediñ
Şimdi lāyık mı ki nālān eylesin tūḡılarıñ
4. Ser çekip eflāka erdi dūd-ı āhım ey peri
Kesdi tābım ḳoymadı ḳat'ā mecāl āhūlarıñ

74b K

²¹⁰⁷ bu manzume: - K²¹⁰⁸ Yazmada "ḳıl yā" şeklindedir.²¹⁰⁹ Ḥurūf: Ḥarf K²¹¹⁰ Mecnūn-āsā eyledi: Mecnūna döndü beni K²¹¹¹ edip: - M

5. Pister-i ğamda zebūn oldu dil-i mār ey ŧanem²¹¹²
Ey felek-meŧreb yeter ŧunduñ cefā ŧolulariñ
6. Her ne cevriñ var ise eyle bugūn ben²¹¹³ rāzıyım
Boynuma eyle kemend zūlfūñ ile pāzūlariñ
7. ŧulb-ı dīdāriñ ola bu Ğaydarīniñ sevdiğim²¹¹⁴
Zār [u] giryān ola dostum ŧād ola ‘adūlariñ

502

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Sīnemi çāk eyledi ebrūlariñ cānım seniñ
‘Aqlımı yağmaladı ğisūlariñ cānım seniñ
2. Bir ğörüŧde meftūn oldum ğamze-i cellādına
Kıldı mecnūnuñ beni cādūlariñ cānım seniñ
3. Sen gibi h[ī]ç görmedim böyle vefāsız pūr-cefā
Nāra yandırdı beni āhūlariñ cānım seniñ
4. Göz göz etdi tīr-i müjġāniñ ciger-ġānesini
Eyledi ŧeydā beni hindūlariñ cānım seniñ
5. Ğülŧen-i ħüsnūñde nālān eyler iken murġ-ı dil
Mest [ü] ser-gerdān kōdu²¹¹⁵ ŧeb-būlariñ cānım seniñ
6. Ğaydarı āvāre-i ‘aşġ eylediñ āġir ğüzel
ŧād ola yandıġça dil ‘adūlariñ cānım seniñ

131a M

503

6 + 5 = 11’li hece vezni

1. Ğönül ārzū çeker dostuñ dīdāriñ²¹¹⁶
Terk eyledi cihāniñ yoġ [u] varıñ
ŧaġıp boynuma [hem] ‘aşġıñ zūnnāriñ
Çaġırırım dost-ı men Allāh deyü

²¹¹² ŧanem: ğüzel K

²¹¹³ bugūn ben: efendim M

²¹¹⁴ Ğaydarīniñ sevdiğim: Ğaydarī cānım seniñ M

²¹¹⁵ Her iki yazmada “koydu” ŧeklindedir.

²¹¹⁶ bu manzume: - K

2. Geceler tā-be-seher dilde müdām
İsm-i Hüdur zikrim fikrim şubḥ [u] şām
Elest bezmindeki ‘ahdim ey gulām
Çağırırım dost-ı men Allāh deyü
3. Şeb-i vuşlatda açıldı sine-bend
Ḥā’il olmaz dem-i vuşlatda kemend
Yandı maḥv oldu arada [hem] şermend
Çağırırım dost-ı men Allāh deyü
4. Ḥaydar-ı kemter ḫuluñ ḫıl ādemi
Der-i luṭfuñdan çevirmem rüyumu
Yā Raḥīm [ü] yā Ğafūr [ü] yā Ğanī
Çağırırım dost-ı men Allāh deyü

504

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Beklerim tā-be-seher yār yolunu gözler gözüm
Zülf-i yārdan bir ḫaber ver ey şabā bādı bu dem²¹¹⁷
2. Keştī-i ten olmadan ğarḫ baḫr-ı ‘aşḫa yā naşīb
Görebileydim cemāl-i vuşlat-ı yāri bu dem
3. Āḫ baña besdir neme benim ḫabā ḫacet-i tāç
Māsivādan arınıp bürünelim cārı bu dem
4. Alev-i ‘aşḫ-ı derūnumdan şūfī zühdüñ gözet
Bī-nişān eder ḫavurur dūd-ı ‘aşḫ nārı bu dem
5. Ṭañ mıdır ‘ālem dese [bana] ḫoca ruhbān eger
Kāfiriñ küfrü benim imān [ü] ezḫārım bu dem
6. Geç ilişme ‘ālemiñ ḫāy ḫūyuna²¹¹⁸ ey Ḥaydarā
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem idi bu dem

74b K

505

Ḥurūf-ı He

131b M

Mefā’ ilün / Mefā’ ilün / Mefā’ ilün / Mefā’ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Benim baḫt-ı siyāḫımdır bu miḫnet bāğını eşme
Ḳo ḫāliple yanam vā’ iz²¹¹⁹ bu demde derdimi deşme

²¹¹⁷ bu manzume: - K²¹¹⁸ Yazmada “ḫay ḫūyuna” şeklindedir.²¹¹⁹ yanam vā’ iz: yanayım ben K

75a K

2. Kırıldı zevrağ-ı kalbim degildir ta‘ mîri mümkün
Onulmaz²¹²⁰ yaradır cânım eliñ çek baña ilişme
3. Çekilsin ‘ arş-ı a‘ lâya enînim bülbüle nisbet
Sirişkim çağlasın şeb-tâ-seher bu dîdeler çeşme
4. Tıtuşdum²¹²¹ nâr-ı ‘ aşğa pend baña kâr eylemez zâhid
Çekiñ Manşür gibi dâra taqip boynuma bir rişte
5. Çerâğ u kandil-i dînim fitili meş‘ alelendi
Bu ‘ aşkıñ mâcerâsından geçilmez baña ilişme
6. Be şüfi kâfiriñ küfrü baña taḥkîk-i imândır²¹²²
Hâl ol püte-i ‘ aşğda Ḥaydarâ [hem] keflenip taşma

506

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Sâkiyâ mey şun dil-i mestâneler ağlar yanar
Ḥasret-i la‘ liñ ile biğâneler ağlar yanar
2. Şem‘ -i rüyuñda şehâ²¹²³ vuşlat demiñ arzūlayıp
Döne döne şubḥ[a] dek pervâneler ağlar yanar
3. Lerze-nâk olsa felekler âh [u] zârımdan ne ğam
Zirâ ‘ aşğ ehli olan dîvâneler ağlar yanar
4. Göz göz oldu sînem ‘ aşkıñ nîzesinden²¹²⁴ ey peri
Rişte-i vaşlıñ ile merdâneler ağlar yanar
5. Ḥaydar-ı bî-çâreniñ²¹²⁵ sūz-ı firâk-ı nâlesi
Le tıtuşmuşdur²¹²⁶ felek devrâneler²¹²⁷ ağlar yanar

²¹²⁰ Her iki nüshada da “olunmaz” şeklindedir.

²¹²¹ tıtuşdum: düşmüşüm M

²¹²² baña taḥkîk-i imândır: benim göğsümde işbâtdır K

²¹²³ rüyuñda şehâ: hüsnüñde begim K

²¹²⁴ nîzesinden: nîzesiyle K

²¹²⁵ bî-çâreniñ: âvâreniñ K

²¹²⁶ tıtuşmuşdur: tıtuşmada K

²¹²⁷ devrâneler: şadâneler M

507

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nice tākāt getirsin dil leb [ü] ruhsār-ı cānāna
Taḥammül h[ī]ç olur mu bu dem [ü] devrāna divāne
2. Tolaşmış ḥam-be-ḥam mār-ı celāl-veş zülf[ü] gerdāna
Nice fark eylesin²¹²⁸ 'uşşāk ki ḥāl-i hindū kaç dāne
3. Şafālar kesb ederdil göreydi ḥāl-i ruhsārın
Ḥuşūşā kim²¹²⁹ zenaḥdānındaki ḥāl çıkşa meydāna
4. Men ol Mecnūn-ı bī-'ārım nedārem menzil-i rif'at
Velī müştāk-ı dīdārım nigāhım ḥaṭṭ-ı raḥmāna

132a M, 75b K

5. Baña derler ki 'ālem Ḥaydarī mecbūr-ı dildārdır²¹³⁰
Ki va'l-lāhi ḥaberim yoq yeñi düşdüm bu efkāra

508

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bī-mürüvvet zālīm inşāf eyle gel bu bendene
Eylemek lāyık m[ı]dır cevri ü cefā²¹³¹ efkendene
2. Bir görüşde dil esir-ebrūlarıñ oldu begim
Çāresiz şayd olduğum bildiñ düşüp kemendiñe
3. Nesl-i evlād-ı 'Alisin qaşlarıñ çün zülfikār
Zerre-veş²¹³² yoqdur diyecek ruḥlarıñ rengine
4. Beklerim çārüb gibi luṭfuñ qaşısın²¹³³ rüz [u] şeb
Bilmezim pervāñ mıyım ki zülfünüñ derbendine
5. Ḥaydarī rüsvā-yı 'aşkı[ñ] olsa ğamı sevdigim
Saña tañdır şāh-ı ḥübānsın ki raḥm et bendene

---

²¹²⁸ eylesin: eyleye K

²¹²⁹ kim: ki K

²¹³⁰ derler ki 'ālem Ḥaydarī mecbūr-ı dildārdır: der 'ālem ki Ḥaydar mecbūr-ı dildāredir K

²¹³¹ cefā: sitem M

²¹³² zerre-veş: zerrece M

²¹³³ gibi luṭfuñ qaşısın: āsā der-i luṭfuñ M

509

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Özünü toğru gönül eyle Ğanī settāra*
Destiñi al ħīleden düşme bu fenā-kāra*
2. Bu fenā sūk-ı bedestānına girmekden murād
Sermāye-i ' aşkı gözet vermeyesin rüzgāra
3. Açma her nā-puĥteye²¹³⁴ şandūk-ı dürr ü gevheri
Çaldırırısñ [anı] şaķın ađyār-ı sitemkāra
4. Seni dilden dile şāyān eyleyip alçaķlardır
Düşürüp bister-i ğam içre bıraķır [hem] māra
5. Ĥāmüş ol baķma cihān revişine ey Ĥaydar[ī]²¹³⁵
Özünü eyle tevekkülde yürü [hem] Settāra

510

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

- - v / v - - v / v - - v / v - -

76a K

1. Yā Rabbi beni böyle perīşāna bıraķma
Dü-dīdelerim āh ile giryāna bıraķma
2. Her demde gönül zār²¹³⁶ ile mestānedir ağlar
İsm-i celāliñ ĥaķķı çü²¹³⁷ sūzāna bıraķma
3. Geldim geleli gülmedim ' ömrümde fenāda
Gülmek neme bu bendeni nālāna bıraķma

132b M

4. Ađyāra dil-i rāzımı fāş edip efendim
Şeydā gibi bī-çāreñi²¹³⁸ efgāna bıraķma
5. Ğamı çekerim ölsem eger cevr ile yāriñ
Minnet edecek cānımı cānāna bıraķma
6. ' Ālem beni seyrāna gelip def' -i ğam eyler
Ĥaydar gibi ğam-ĥ^v āreyi amāna bıraķma

²¹³⁴ nā-puĥteye: nā-sūĥteye M

²¹³⁵ Ĥaydar[ī]: Ĥaydarā M, Ĥaydar K

²¹³⁶ zār: āh M

²¹³⁷ Her iki nüshada da "çün" şeklindedir.

²¹³⁸ çāreñi: çāreyi K

511

Mef' ulü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ulün

- - v / v - - v / v - - v / v - -

1. Yā Rab beni zümre-i perîşāndan ayırma
Bu dīdelerim nāle vü efgāndan ayırma
2. Her dem yana bu ' aşkıla yā Rabbi derūnum
Bir dem de beni āteş-i sūzāndan ayırma
3. Şād olma baña²¹³⁹ ğamdır amān dehr-i fenāda
Ĝam şādına nisbet beni hicrāndan ayırma
4. Göz göz sīnemi nīze-i vaşlıñ ile del ki
Nāy-āsā beni hūznile nālāndan ayırma
5. Terk eyleyemem bi'l-lāhi yār²¹⁴⁰ cām-ı cefāyı
Ķurbān olayım ' aşkına imāndan ayırma
6. Şūfī gibi yok zühd [ü] şalāhım ki diyeyim
Yā Rab beni sen hūrī [vü] ğılmāndan ayırma
7. Mest etdi ezel²¹⁴¹ cūr' a-ı ' aşkıñ beni cānım
Müştaş-ı cemāl Ḥaydarı seyrāndan ayırma

512

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bir şīr[i]n güftār-ı nāza ḳadd-nihāl²¹⁴² mīzāna ben
Mübtelā oldum amān āhuvān²¹⁴³ o s[i]m gerdāna ben
2. Bilmezim n'oldu baña ' aqlım perîşān eyledi
Bir melek vechi melek hūsnü melek hūbāna ben
3. Terk edip cāh-ı celālim fikr [ü] endişemi hep²¹⁴⁴
Rūz [u] şeb peyinde gezdım girye-i efgāna ben
4. Vuşlatın ' arz eyledim dedıgi vaḳtı var daḫi
Āteş-i ' aşkıla yaḳdım cismimi sūzāna ben

76b K

²¹³⁹ baña: - M

²¹⁴⁰ yār: men M

²¹⁴¹ ezel: - M

²¹⁴² her iki nüshada “nihāl ḳaddi” şeklindedir.

²¹⁴³ vezin gereği “āhvān” şeklinde okunmalıdır.

²¹⁴⁴ hep: hem K

- 133a M 5. Haydarā şabrıla merdān-ı ‘āşıkān buldular²¹⁴⁵
Teşne-lebken varayım şebnemle gül fidana ben

513

4 + 4 = 8’li hece vezni

1. Hālīm diyem sulṭānıma²¹⁴⁶
Raḥm et dil-i nālānıma
Merḥamet kıl efgānıma
Raḥm et dil-i nālānıma
Merḥāmet kıl gel yanıma²¹⁴⁷
2. Semmūr gibi ebrūlarıñ
Periṣāne gīsūların
Aldı ‘aqlım āhūlarıñ
Raḥm et dil-i nālānıma
Merḥāmet kıl gel yanıma
3. Hāl-ı ruḥuñ ey mehperi
Etdi ‘aqlımı serseri
Sevdi gönül sen dilberi
Raḥm et dil-i nālānıma
Merḥāmet kıl gel yanıma
4. Mecbūruñdur Haydar seniñ
Meftūn[u]dur gül-ruḥlarıñ
Cānım seniñ ben de seniñ
Raḥm et dil-i nālānıma
Merḥāmet kıl gel yanıma

514

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Kalk şeher vaqtinde dil āh eyle Allāh ‘aşkına
Çāk-ı girībān kıl āh eyle Allāh ‘aşkına²¹⁴⁸
2. Kalma alıglar gibi gafletde tā şubḥa degin
Āyna-ı kalbini sil āh eyle Allāh ‘aşkına
3. Eyleme nā-puḥteler bezminde fāş cān şoḥbetiñ
Künc-i vaḥdete çekil āh eyle Allāh ‘aşkına

²¹⁴⁵ her iki nüshada da “buldular merdān-ı ‘āşıkān” şeklindedir.

²¹⁴⁶ bu manzume: - K

²¹⁴⁷ Yazmada bu mütekerrir mısra 1-3. dörtlüklerde yazılmamıştır.

²¹⁴⁸ bu manzume: - K

4. Kıl şikest kibr [ü] enāniyyet şīşesin çal yere
Ehl-i riyādan seçil āh eyle Allāh 'aşkına
5. Bilmesin 'ālem seni sen seni bil de seyre bak
Cānına cānān bil āh eyle Allāh 'aşkına
6. Dest-i Haydardan şarāb-ı vuşlatı gel eyle nūş
Püte-i ağzını sil āh eyle Allāh 'aşkına

515

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Mecbūr oldum gül-'izāra²¹⁴⁹
Bülbül-āsā düşdüm zāra
Dolaşdı dāmenim hāra
Meded yā Rabbi kıl çāre
2. Mürşid gerek mürşid ola
Her müşkili āsān kıla
Bī-kes tehī çıkma yola
Şāyed yoluñ şarpa şara
3. Her gördüğüñ şanma şadīk
Hāliñle hāliñ kıl taşdık
Muhammed 'Alīden taḥkīk
Haber şor esrārın ara
4. Üç yedi ondört hurūfu
Dört kitabı yüz şuhūfu
Oķu nokta-ı mer'ūfu
Verme esrārı izhāra
- 133b M
5. Berķ-i fenā dūrülmeden
Çarḥ-ı mīnā bozulmadan
Cevr ü cefā kurulmadan
Erelim kūy-ı dildāra
6. Çürük urģanla aşılma
Pāy-i māl olup başılma
Dil murģunu nāra şalma
Pervāne-veş düş yan nāra
7. Bir dem olma Hāķdan ayrı
Dost Muhammed 'Alī yārı
Seyyid Haydar Zü'l-fiķārı
Taķ boynuna dur iķrāra

---

²¹⁴⁹ bu manzume: - K

516

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nokta-ı sırr-ı haqıkat bā-ı bismi'l-lāhdadır
Ol haqıkat sırrınıñ envāri zātu'l-lāhdadır²¹⁵⁰
2. Eremez fark almayan 'ilm-i ledünden dersini
Kaatre-i deryā-yı a'zam baħr-ı 'ilmu'l-lāhdadır
3. Girmeyen vaħdet sarāyına ne bilsin Haħ nedir
Nist [ü] hest evvel [ü] aħir cümle beytu'l-lāhdadır
4. Yek [ü] çār se çār [ü] penc necm [ü] kamer şems-i vefā
Remz-i Haħ [ü] sırr-ı Haħkı kuṭb-ı 'arşu'l-lāhdadır
5. Kendisin fark etmeyen bilmez ki Allāh kandedir
Lā şerike lā mişāl lā ilāhe illā'l-lāhdadır*²¹⁵¹
6. Bilirim demez bilen vermez haber daħi bilen
Üç yedi ondört ħarf-i şemme vechu'l-lāhdadır²¹⁵²
7. Şavm [u] şalāt [u] zekāt ħacc farz-ı mü'mināt
Olanıñ mü'min muvaħħid²¹⁵³ dili zikru'l-lāhdadır
8. Nūr-ı Haħ zāt-ı ezelidir Muħammedle 'Alī
Ĥaydarā Allāh Muħammed 'Alī ehlu'l-lāhdadır

517

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āħ meded bu 'aşķ beni koymaz varam cānānıma
Cānıma cānān olan cāndan 'aziz yārānıma²¹⁵⁴
2. Ben beni bilmem ki benligim yaķıp ħāk eyleyim
Nice taķrİR eyleyim aħvālimi sulṭānıma
3. Geceler tā şubħ[a] dek bu gözlerim şeb-nem döker
Görse tāb-āver olamaz 'andel[i]b efgānıma

²¹⁵⁰ bu manzume: - K

²¹⁵¹ "Başka tanrı yok, ancak bir Allah" Muhammed suresi 19. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 671.

²¹⁵² "Orada Allah'a doğru durulacak bir yön vardır." Bakara Suresi 115. Ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 65.

²¹⁵³ Yazmada "Mü'min muvaħħid olanıñ" şeklindedir.

²¹⁵⁴ bu manzume: - K

134a M

4. Her ne gūnā yār baña cevri eylese ben rāzıyım
Kuluyum bakmaz efendim cürmüme ʿ işyanıma
5. Der-i luṭfunda giribān çāk edip āh eylesem
Tañ mıdır ʿ ālem benim kōl kōl gele seyrānıma
6. Ḥaydarīler gibi Ḥaydar yüzselertenden derim
Zülfünüñ ber-darı dil ikrār bir imānıma

518

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Şarāb-ı ʿ aşkıniñ mestānesiyim hū cānım āmān
Meh-i tāb şevkıniñ dīvānesiyim hū cānım āmān²¹⁵⁵
2. Olalı zülfünüñ tārına esir ü kayıd [ü] bend
Şihāb-ı hüsnünüñ pervānesiyim hū cānım āmān
3. Belī kālū belādan iştiyākım zātıña şāhım
Türāb-ı āsitāniñ şānesiyim hū cānım āmān
4. Ne gūnā eyleseñ cevri gönül senden cüdā olmaz
Ki bāb-ı luṭfunuñ merdānesiyim hū cānım āmān
5. Elif kaddiñe mīm [ü] hā [vü] mīm dāl ʿ ayn zātıñdır
Kitāb-ı vaşfıniñ efsānesiyim hū cānım āmān
6. Ğulām-ı kemteriyim Ḥaydarā kün zāt-ı men aḳdem
Türāb²¹⁵⁶-ı gülsitāniñ dānesiyim hū cānım āmān

519

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Bu şeb sultān-ı ʿ aşk kurdu oṭağın kalb-i şahrāya
Vücüdüm mülkünüñ verdi kāmı varını yağmaya²¹⁵⁷
2. Şoyup başdan ayağa dek bıraḳdı şöyle ki ʿ uryān
Yalın ayak başı açık gidem şekvāya monlāya
3. Derūnum yaḳdı kül etdi şavurup verdi rüzgāra
Beni benden geçirip benliğim aldırđı deryāya

²¹⁵⁵ bu manzume: - K²¹⁵⁶ Yazmada "sarāy" şeklindedir.²¹⁵⁷ bu manzume: - K

4. Bırakdı bî-zebân hāmūş sarāy-ı künc-i vaḥdetde
Eşer koymadı maḥv etdi sivādan meyl-i dūnyāya
5. Ne dūnyādan ne ʿ uḡbādan ne rıdṽān cennet-aʿ lādan
Ḳamusun koymadı meyl-i muḥabbet²¹⁵⁸ verdi hebāya
6. Ḥayāt-ı cāvidānım oldu Ḥaydar lākin encāmı
Ḳalıp zātını mir ʿāt-zātıma düşürdü sevdāya

134b M, 76b K

520

Ḥurūf-ı Ye

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Ser-te-ser dil şehrinı yandırdı ḥüsnü ḥürşidiñ
ʿ Ālemi ğavgāda koydu renk-i ḥūnu ḥürşidiñ
2. Gülşen-i ḥüsnünde feryād etmede bülbüleri²¹⁵⁹
Zār [u] giryān eyledi cānım zebānı ḥürşidiñ
3. Kāle-i vaşlıyla şādān eylemez ʿ uşşākını
Günde biñ ḳan etmede ḳaş u kemānı ḥürşidiñ
4. Hep gören efkendedir gül ruḥlarında ḥālını
Secdegāh-ı ʿ aşıkāndır ebrūvānı ḥürşidiñ
5. Ḥaṭṭ-ı ḥüsnünde hemān ḥıfz edegör eş ʿ arını
Ḥaydarā rüyunda ḥatm eyle Ḳur ʿ anı ḥürşidiñ

521

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Vişāl-i yār için ḳurbān olan sultān[1] seyr eyle
Ṭutuşup ʿ aşkıla sūzān olan insān[1] seyr eyle
2. Nāzar ḳıl ʿ āleme ey dil neler var bu fenā içre
Firāḳ-ı yār ile şeb-tā-seḥer nālān[1]²¹⁶⁰ seyr eyle
3. Yaḳar eflāk[1] āh etsem ser-ā-ser alev-i āhım
Sīnem çāk eyle de bir kez ciġer-biryān[1] seyr eyle

²¹⁵⁸ Yazmada “Ḳoymadı meyl-i muḥabbet ḳamusun” şeklindedir.

²¹⁵⁹ bülbüleri: şeydāları M

²¹⁶⁰ nālān[1]: giryān K

77a K

4. Gidersin gülşene gūş etmeye şeydāyı bilmezseñ
Ḥaḳīḳat bāğına gir²¹⁶¹ bülbul-i nālān[1] seyr eyle
5. Döne döne yanar pervāneler şem^ç a²¹⁶² ferāḥ eyler
Ḥarīḳ-i ^ç aşkıla meş^ç al gibi yanan[1] seyr eyle
6. Ene'l-Hak cür^ç asın nūş eyleyip bezm-i muḥabbetde
Bugün²¹⁶³ Mansūr Ḥaydar dār olan sulṭān[1] seyr eyle

522

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nedir feryād [u] zārīñ ey gönül ne düşdüñ efzāya
Şeḫerde gülşene vardımda düşdüm yeñi sevdāya
2. Ḥarīḳ-i ^ç aşkıla cānım yanar meş^ç al gibi dā'im
Siyāh-ı dūd-ı āhım erdi tā [kim] ^ç arş-ı a' lāya
3. Nesīm-i ^ç aşkıña vāḳıf olalıdan beri cānım
Gülistān-ı ruḫūñdur bāğ-ı cennet dil²¹⁶⁴-i şeydāya
4. Ḳurudu sīnem ey şāh-ı cihān sūz-ı firāḳıñla
Delindi nāy-mişāl göz göz²¹⁶⁵ ḳulaḳ tut nāle-i ḫāya
5. Şebī²¹⁶⁶-tā-şubḫ olunca hep kevākibler yanar ağlar
Bırakdı firḳat-i āh u enīnim lerze dünyāya

135a M

6. Ne derlerse desinler Ḥaydarā ^ç ālemde yok arzūm
Tevekkül etmişim her bir umūrum ḡanī Mevlāya

523

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Nār-ı ^ç aşkıñ ey peri sūz eyledi bu cānımı
Böyle lāyık mı ki aḡyār gūş ede²¹⁶⁷ efḡānımı
2. ^ç Aşık oldumsa efendim ben günehkār olmadım
Ne benim cürmüm ki bilmem kimse şormaz ḫālīmī

²¹⁶¹ gir: gel K²¹⁶² şem^ç a: nāra M²¹⁶³ bugün: dil M²¹⁶⁴ dil: murğ K²¹⁶⁵ nāy-mişāl göz göz: göz göz nāy-āsā M²¹⁶⁶ şebī: şeb M²¹⁶⁷ aḡyār gūş ede: gūş etsin raḳīb K

3. Geldi ʿ aşkıñ leşkeri yağmaladı dil mülkünü
Aldı ʿ aklıñ yağıdı fikrim şabrımı dermānımı
4. Zerre tábım koymadı feryād edip giryān olam²¹⁶⁸
P[ī]ç u táb edip²¹⁶⁹ bırağıdı ığaddimi miyānımı
- 77b K
5. ığandeyim hālim nedir bilmem ne hālde olduğum
Kendi kendim bulamam ki arayam dermānımı
6. Nūr-ı Hāğ zāt-ı Hūdāsın Ahmed ü Mağmūdsun
Nār-ı ʿ aşkıñ yağıdı zihni²¹⁷⁰ ver dem-i izʿ ānımı
7. Hāydarī mecnūn-ı ʿ aşğ ber-dār olursa tañ mıdır
Resen-i zūlfūñde buldum dīnimi imānımı

524

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Gel beri kııl ʿ aşğa gōñül iktidā diñle beni
Eyleme nāra sezā bu fiʿl ile cān u teni
2. Boş yere şeydā gibi feryād edip zār eyleme
Şemʿ a düş pervāne-veş biryān ede sūzān seni
3. Geç geçenden geç sivā kālā-yı zūhd[d]en²¹⁷¹ geç hele
Terk-i dünyā terk-i ʿ uqbā terk-i terk eyle āhī
4. Vaşl-ı cānān olmağ isterseñ sözüm gūş eylegil
Özüñü bend eyle Hāğğa pāk edegör bedeni
5. Baş [u] cāndan geç de ʿ azm et kūy²¹⁷²-ı yāre bī-riyā
Vākıf-ı esrār olup terk eyle nāmūs ʿ ārını
6. Her neye kılsañ nağar Hāydar cemāl-ı Hāğdır o
İzle rāhını²¹⁷³ şaşırma mūrşidiñ ezkārını²¹⁷⁴

²¹⁶⁸ giryān olam: şekvā edem M²¹⁶⁹ edip: etdi K²¹⁷⁰ zihni: zūhdü M²¹⁷¹ zūhd[d]en: rehden M²¹⁷² kūy: kūh K²¹⁷³ rāhını: rāhın ki K²¹⁷⁴ ezkārını: efkārını K

135b M

525

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Mekān-ı lāhūta başmaq kadem nokta-ı bā sırrı
Ene'l-Ḥaḡ menziliñ bilmek 'azizim ḡarf-ı lā sırrı
2. Mu' ayyen vech-i Ādem üç yedi on dört ḡurūf ammā²¹⁷⁵
Gözün aç cem' iyet bābındaki cān hel etā²¹⁷⁶ sırrı
3. Cemāl-i nūr-ı Ḥaḡ taḡḡik çerāğ-ı 'aşḡ-ı şādıḡdır
Bu 'aşḡ-ı şādıḡı bilmek 'azizim ve'[d]- ḡuḡā sırrı
4. Elif mīm 'ayn [u] fā ḡā ḡā mücessem nūr-ı yektādır
Bu bir genc-i mu' azzamdır açılmaz lā fetā²¹⁷⁷ sırrı

78a K

5. Döner bu ḡubbe-i çarḡ-ı felek her dem gelen gider
Gelenlerden ḡaber olmaz nedir²¹⁷⁸ dār-ı fenā sırrı
6. Ser-ā-ser ḡaplamış ervāḡ zemīn [ü] heft-eflākı
Gözün aç 'ibret al şūfi nedir mülk-i beḡā sırrı
7. Özüñde bul sözüm ḡuş et seni gör görmesin kimse
İkilikten rücū' et vaḡdetde cān Murtaḡā sırrı*
8. Nedir Ḥaydar bu fenā²¹⁷⁹ mülküne gelmekligin aşlı
Ḥal²¹⁸⁰ olup püte-i 'aşḡda süzölmek Muştaḡā sırrı

526

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Ḳoşaraḡ gitmeden bilmem nedir maḡşad 'aceb ḡabre
Elinde var mıdır ḡuccet anıñ ḡurtulmaya cebre
2. Çıḡınca cān bedenden cem' olur başına aḡbābı
Hemān-dem def' ederler başlarından baḡmayıp şabra
3. Gözüñ aç gelmiş iken pāk ede gör kendini cānım²¹⁸¹
Şonunda bir daḡı gelmez olasın bu fenā dehre

²¹⁷⁵ ammā: zāhid K²¹⁷⁶ cān hel etā: yā lā fetā M²¹⁷⁷ lā fetā: hel etā M²¹⁷⁸ nedir: budur K²¹⁷⁹ fenā: 'ālem K²¹⁸⁰ İki nüshada da "ḡāl" şeklindedir.²¹⁸¹ cānım: insān M

4. Eger ki Һar eger ester eger ki esb eger üstür
Gelirler bu felekde her biri bir renk ile behre
5. Ebū Meymūn şeyiñ fikr et nedir aşı bunun bir kez
Niçin uğradılar bunlar bu dehr içre ‘aceb Һahre
6. Ben ol Һaydariyim şaşdım şaşdırdım tavr [u] etvārim
Hemīşe Mecnūn-ı bī-‘ār mişāl gösteririm çehre

527

Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn / Mefā‘ ilūn

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

136a M

1. Ne Һaşdır sendeki Һaşlar gözūñ ‘ayn-ı ‘Alī Һaydar
Görünür levĥ-i Һüsnūñde mu‘ayyen vāhid-i ekber

2. Olalıdan beri ‘aşkıñ esiri ey peri peyker
Oқudum Һatt-ı ruĥsārīñ kitābın eyledim ezber

3. Zenaĥdāniñda²¹⁸² ĥālīñ noқta²¹⁸³-ı bā-ı bismi’l-lāh
Ki ol noқta²¹⁸⁴ Һudā Һaқķı velākin yāķūt-ı aĥmer

78b K

4. Oқudum ebcedi buldum yediyüz elli bir Allāh
Oқunur sūre-i Raĥmān²¹⁸⁵ yazılmış vaĥyile Kevşer

5. Gelip yaĥmaladı dīnim imānım bir şeb-i ğamda
Muĥarrem mātemi cānān şaĥnasın ķudret-i efser

6. İki Һaşıñ arası ‘ayn [ü] lām[ı] miĥrāb-ı dīnim²¹⁸⁶
Mu‘īn-i faĥr-ı fenā-yı İmām-ı Ca‘ferī minber

7. Gözüm aĥlar özüm çağlar Һaydarā şādıķ²¹⁸⁷-ı yārsın*
Muĥammed Aĥmed ü Maĥmūd olan elbet olur esmer

²¹⁸² zenaĥdāniñda: zenaĥdānda K

²¹⁸³ İki nüshada da “nükte” şeklindedir.

²¹⁸⁴ İki nüshada da “nükte” şeklindedir.

²¹⁸⁵ Raĥmān: Meryem K

²¹⁸⁶ dīnim: dīndir K

²¹⁸⁷ şādıķ: şādıķā K

528
İlâhî²¹⁸⁸

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Zâhid baña nuşh eyleme²¹⁸⁹
Benim Mevlâmla ʿahdim var
Baña efsâne söyleme
Benim Mevlâmla ʿahdim var
2. Ezelîdendir mişâkım
Cemâl-i yâre müştâkım
Yedimde mühr-i evrâkım
Benim Mevlâmla ʿahdim var
3. Muḥammeddir tende cânım
Göñül mülkünde mihmânım
Bayrağ-ı dînim imânım
Benim Mevlâmla ʿahdim var
4. İçdim cāmı ezelîden
Şarâbı lâ yezâlîden
Muḥammed dest-i ʿAlîden
Benim Mevlâmla ʿahdim var
5. Rifâ ʿî seyyidim Ḥaydar
Men nesl[i] ceddî peygamber
Ḥüseynî Ḥaydarî Ḳanber
Benim Mevlâmla ʿahdim var

529

Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. ʿĀşık oldur ʿaşk odunda yanar açmaz rāzını
ʿAşık odunda yanar açmaz ʿāşık ol dil-şāzını
Yanar açmaz ʿāşık oldur ʿaşk odunda ağzını
Rāzını dil şāzını ağzını hem²¹⁹⁰ ğam²¹⁹¹ sazını
2. Söylesinler ʿārifānlar ʿaşk-ı şādık ḥaḳ m[1]dir
ʿĀrifānlar ʿaşk-ı şādık söylesin düşaḳ m[1]dir
ʿAşk-ı şādık söylesinler ʿārifān el-ḥaḳ m[1]dir
Ḥaḳ m[1]dir düşaḳ m[1]dir el-ḥaḳ m[1]dir ırak m[1]dir

²¹⁸⁸ Bu manzume M nüshası 136 a varakının kenarında yazılıdır.

²¹⁸⁹ bu manzume: - K

²¹⁹⁰ hem: - K

²¹⁹¹ ğam: - M

3. Çün bilenler eylemezler bu haqîkat lâfını
Eylemezler bu haqîkat çün bilen evşafını
Bu haqîkat çün bilenler eylemez güzâfını
Lâfını evşafını güzâfını etrâfını
4. Haydarâ bu bir ' acâyib sır ki açmaz bir sühan
Bir ' acâyib sır ki açmaz Haydarâ bu dâstân
Sır ki açmaz Haydarâ bu bir ' acâyib kârbân
Bir sühan [ü] dâstân [ü] kârbân şîr[î]n lisân

530

5 + 5 = 10'lu hece vezni

1. Gördüm o mihr-i pür-sitem-kârı
Râhında şöyle eyledim zârı
Çâ'ilim verse bir selâm bâri
Bilmem nedendir yârân etvârı

136b M, 79a K

2. Dâm-ı zülfüne âh ki bend oldum
Süz-ı ' aşkıla şararıp şoldum
Bilmezem cânâ ansızın n'oldum
Terk edip birden nâmûs [u] ' arı
3. Olmuş perîşân ol siyâh gîsû
Kim görse bir kez çekerdî yâ hû
Dîdeler şehlâ hem kemân ebrû
Çıldı cigerde müjgân qarârı
4. Lü'lü'ler kaç kaç gönca dehende²¹⁹²
Görünür ' âlem âyna-ı tende
Görünce mecnûn olmuşum ben de
Çıldım ferâmûş seyr-i gülzârı
5. Gerden-i billürda olan ziynet
Çâh-ı zenahtândaki letâfet
Nâfe-i şaħra bir başka hâlet
Leblerden el çek durma ħumârı
6. Kadd-i mevzûnu bir serv-i kâmet
Reftâra gelse²¹⁹³ kopar kıyâmet
Gören ' aşıkâ yoħdur selâmet
Şayıd müşkildir ol fedâkârı

²¹⁹² dehende: deħânda M²¹⁹³ reftâra gelse: reftâr ederse K

7. Mūy-i miyānı ta' rīfe gelmez
O sīm bilekler ekşimi silmez
Efkendesiyim hālimi bilmez
Tennūr-ı ' aşka yakmağda nārı
8. Hāl-i hindūlar bulmuş kemāli
Kılmağ ne mümkün ' arz-ı vişāli
Lebinden uman āb-ı zülāli
İhtiyār eder qatl-i ber-dārı
9. Haydarā nūş et la' l-i şarābı
Ma' mūr edegör her dem harābı
Keşf et derūndan sen bu cevābı²¹⁹⁴
Beyn-i hümādaki mācerāyı²¹⁹⁵

531

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Yanarım ' aşk ile Mevlā sūy²¹⁹⁶
Göñül senden seni ister
Dönerim şevk ile Mevlā
Göñül senden seni ister
2. Karār edemem bir yerde
Meyil veremem bir ferde
Kıyāmet günü maşşerde
Göñül senden seni ister
3. Cüdā olmaz cānım bir an
Seniñ ' aşkıñdan yā Sübhān
Gerekmez hūrī [vü] ğılmān
Göñül senden seni ister
4. Cihāndan dāmenim derdim
Vişāliñ nürudur virdim
Cemāliñ zikridir fikrim
Göñül senden seni ister²¹⁹⁷
5. Kuluñdur Haydar yā Bākī
Cümleniñ sensin hallākı
Cihān fānī sensin bākī
Göñül senden seni ister

²¹⁹⁴ cevābı: mācerāyı M²¹⁹⁵ hümādaki mācerāyı: hümāda olan cevābı M²¹⁹⁶ bu manzume: - K²¹⁹⁷ Yazmada "seni ister seni" şeklindedir.

532

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Seher vaqtinde şabāhıñ²¹⁹⁸ görürüm hüsn-i dildārı
Anıñ çün eylerim tā-be-seher şeydā gibi zārı²¹⁹⁹

2. Cihānıñ yoğ [u] varından gönül cerīdesin sildim
‘ Aceb künc-i firākıñda bulam mı vaşl-ı dildārı

137a M

3. Olup mecnūn-ı ‘ aşkı ol şehensāh-ı kerem-kānıñ
Ferāmūş eyledim tesb[ī]h [ü] zühdü vird [ü] ezkārı

4. Ölüp ölmezden aqdem ‘ azm-ı küy ārzū-[yı] yār etdim
Tevellādan teberādan seçilip olmuşum arı

5. Ne dervīşim ne şūfiyim ne zāhid ehl-i taqvāyım
İkilikden geçip vahdetde buldum şems-i hünkārı

6. Elif mīm ‘ ayn [ü] fānıñ sırrına mazhar olalıdan
Ferāmūş eyleyip terk eyledim Haydar nāmūs [u] ‘ arı

533

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Āh kim bu ‘ aşk beni yaqdı bıraқdı serseri²²⁰⁰
Kendimi kendim bilip kendimden yoқdur haberi*

2. Yoқ bir an vaқtim ki rāhat olayım benimle ben²²⁰¹
Gözlerim görmez cihānı oldu ‘ aqlım farfarı

3. Ta‘ n eder zāhid benim mestāne-i ‘ aşk olduğum
Cür‘ a-ı ‘ aşkıñ nedir bilmez fūrūğ-ı cevheri

4. Zemmi ağıyārıñ beni erdirdi cāh-ı vālāya
Zühd [ü] ezkārımı iħrāқ etdi ‘ aşkıñ aħkeri

5. Yār men ağıyār men ağıyār-ı men [ü] yār-ı men
Dil nazargāh-ı ‘ alī nūr-ı haқıķat pertevi

6. Rāhat-ı cān oldu Haydar cevri yārıñ cānıma
Bir dem aşlā olamam dūr yār eşiginden beri

²¹⁹⁸ Yazmada “Şabāhıñ seher vaqtinde” şeklindedir.

²¹⁹⁹ bu manzume: - K

²²⁰⁰ bu manzume: - K

²²⁰¹ Yazmada “ben benimle” şeklindedir.

534

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Nedir bu gönülümüñ benle²²⁰² 'aceb maqşud [u] murādı
Düşürüp diline halkıñ bırağmanıñ nedir dādı²²⁰³
2. Kime rāzım beyān etsem beni ta' n eder 'ālem hep
Demez bir kimse ki yāzık edelim çāre imdādı
3. Çalıp hāk üzre şīşe-i nāmūsum kıldı²²⁰⁴ biñ pāre
Görür gūş eylemez āhım hezār eylesem feryādı*
4. Bu gönülün bıkdım uşandım²²⁰⁵ ezā vü cevr hūyundan
'Aceb bilmem yine müncerr ola bu hāliñ encāmı
5. Ta' aşşūk edeli [ben] ol meh-i vālāya zār oldum
Liyākat kalmadı cān u tenimde müşkil āzādı
6. Ne yüzden edeyim bilmem temennā gayrı şaşırđım
Döker kanım yağar cānım budur dā'imī mü' tādı
7. Huzūrunda eli bağılı kuluyum Haydarā dā'im
Kıyar bağıdıçça cāna her zamān gānze-i cellādı

137b M

535

Na' t-1 Şerif²²⁰⁶

6 + 5 = 11'li hece vezni

1. Sulţān-ı kevneyn [ü] şāh-ı enbiyā
Hābīb [ü] maḥbūb-ı hālık-ı yektā
Menba' -ı şefā' at ol rūz-ı cezā
İmānım efendim Aḥmed Muḥammed
2. Ğubār-ı maqđemi tād-ı 'izzetim
Anıñla bilinir kadr [ü] kıymetim
Gönülümüñ ferāḥ[ı vü] kalb kuvvetim
İmānım efendim²²⁰⁷ Aḥmed Muḥammed

²²⁰² Yazmada "bekle" şeklindedir.

²²⁰³ bu manzume: - K

²²⁰⁴ Yazmada "kıldı şīşe-i nāmūsum" şeklindedir.

²²⁰⁵ Yazmada "Uşandım bıkdım bu gönülün" şeklindedir.

²²⁰⁶ bu manzume: - K

²²⁰⁷ Yazmada "Efendim imānım" şeklindedir.

3. ‘ Āṣī [vü] mücrim [ü] kemter ümmeti
Kesmezim ümidim eder şefkati
Seyyidim sādātım haqqıñ rahmeti
İmānım efendim Aḥmed Muḥammed
4. İsmiñiñ ḥarfıne biñ cānım ḳurbān
Olmuşum ḥüsnü[nü]ñ şevḳına ḥayrān
Zıkr [ü] fikrim Ḥaydar her rüz u şebān
İmānım efendim Aḥmed Muḥammed

536

Müseddes

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Uşandım bıkdım efendim cihānıñ ḥāy [u] ḥüyundan²²⁰⁸
Geçip ḳurtulmadım gitdi şu dehr[iñ] şuyu buyundan
Şeb[i]-tā-[be]-seḥer bu gözlerim ḥasretle ḳan ağlar
Boyandım pür-ḥumār oldum sirişkim ḳanlı şuyundan
Meded senden kerem senden ‘ ināyet eyle Allāhım
Ġarībim mücrimim bī-kes ḳulunum çoḳdur günāhım*
- 138a M 2. Neye vara benim bu ḥāl ile yā Rabbi encāmım
Geçirdim ‘ ömrümü ḥayfā leyālīm rüz [u] eyyāmım
Mecālīm yoḳdur inkāra şüyü‘ buldu kötü nāmım
Alıp destime geldim maḡfıret bābına i‘ lāmım
Meded senden kerem senden ‘ ināyet eyle Allāhım
Ġarībim mücrimim bī-kes ḳulunum çoḳdur günāhım*
3. Yedimde zerre yoḳ tā‘ at baḳıp da iftiḥār edem
Utandırım edip ‘ arz ḥālīmı feryād [u] zār edem
Seniñ ḥāk-i deriñ yā Rab ḳoyup ḳande ḳarār edem
Yüzüm yerlere sürüp gelmişim rahmetle şār edem
Meded senden kerem senden ‘ ināyet eyle Allāhım
Ġarībim mücrimim bī-kes ḳulunum çoḳdur günāhım*
4. Ḥabībiñ Aḥmed ü Maḥmūd [u] Muştafāniñ ‘ aşḳına
Ḥaydar-ı Kerrār ‘ Aliyyü’l-Murtazāniñ ‘ aşḳına*
Nāle vü feryād-ı Ḥüseyn-i Kerbelāniñ ‘ aşḳına
İsm-i zātın a‘ zamiñ ‘ ulüvv-i şāniñ ‘ aşḳına*
Meded senden kerem senden ‘ ināyet eyle Allāhım
Ġarībim mücrimim bī-kes ḳulunum çoḳdur günāhım*

²²⁰⁸ bu manzume: - K

5. Ümīdim kesmezim olsam ne deñli ‘āşī-i gümrāh
 Tarīk-ı müstaķīmīnden olamam ğayrıya hem-rāh
 Şefā‘ at-kān[1] Muḥammed nebīler serveri ol şāh
 Kılar şefkat eder raḥmet ki sensin vāhid-i bi’l-lāh
 Meded senden kerem senden ‘ināyet eyle Allāhım
 Ğarībim mücrimim bī-kes ḳulunum çoḳdur günāhım*²²⁰⁹
6. Seniñ bir mücrim-i kemter ḳuluñdur Ḥaydar-ı bī-‘ār
 Der-i luṭfuñdan ayrılmam ne deñli olsam cürmkār*
 Olamaz raḥmetiñ baḥrına ḳatre yā Ğanī Settār
 Ḥabībiñ ümmetiyim eylerim a[n]ıñla iftiḥār
 Meded senden kerem senden ‘ināyet eyle Allāhım
 Ğarībim mücrimim bī-kes ḳulunum çoḳdur günāhım*

537

Na‘ t-ı Şerīf²²¹⁰

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
 v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

138b M

1. Şeh²²¹¹-i kevneyn risālet nūr-ı Ḥaḳḳı maḥbūb-ı Ḥudā
 Şefī‘-i ‘arşa-ı maḥşer ḥabīb-i ḥālīk-ı yektā
2. Cemāl-ı nūr-ı zātından yaratdı şems ile māhı
 Buyurdu raḥmeten [li’]l-‘ālemīn şānında kibriyā
3. Cemī‘-i enbiyā vü mürseliniñ ḥātemi Aḥmed
 Velī Ādemden aḳdem nūr-ı Ḥaḳdır zāt-ı Muştafā
4. Fe kāne ḳabe ḳavseyni ev ednā etdi şānında
 Buyurdu levlāke levlāk cenāb-ı ḥazret-i Mevlā
5. Yeter burhān-ı ḳāṭı‘ ḥaşre dek bāḳıdurur ḥükmü
 Mu‘azzam et Ḳur’ān[i] ḥurūf [u] nükte-i Kibriyā²²¹²
6. Kılındı da‘vet-i raḥmān şeb-i vuşlatda Mi‘rāca
 Ḥurūc etdi semāya başdı ‘arş üzre ḳadem ḥālā
7. Bozulmaz emr-i Ḥaḳdır emri tā rüz-ı ḳıyām bāḳı
 Şerī‘ at rāh-ı tarīkat ḥaḳīḳat ma‘rifet-kemyā
8. Hezārān şad-hezā[rā]n enbiyā vü mü[r]selīn āmed
 Ḥaydarā Aḥmed Muḥammed Muştafā şāh-ı enbiyā

²²⁰⁹ Yazmada 3-5. bendlerde bu mütekerrir beyit yazılmamış. Onun yerine “eyzan” ibaresi kullanılmıştır.

²²¹⁰ bu manzume: - K

²²¹¹ Yazmada “şāh” şeklindedir.

²²¹² Yazmada “kübrā” şeklindedir.

538
İlâhî²²¹³

4 + 4 = 8'li hece vezni

1. Zâhid baña pend eyleme
Ben Allâhımdan ayrılmam
Tehî efsâne söyleme
Ben Allâhımdan ayrılmam
2. Dilde müdâm Hâğdır virdim
Hâğdan ğayrı yokdur derdim
Dil mülkünü Hâğğa verdim
Ben Allâhımdan ayrılmam
3. Neme gerek hürî ğilmân
Neme gerek kaçır-ı rıdvan
Görünmez 'aynıma cihân
Ben Allâhımdan ayrılmam
4. Nür-ı zât-ı Hâğdır Aħmed
'Alî dâmâd-ı Muħammed
Hüseynî Haydarım meded
Ben Allâhımdan ayrılmam

539
İbtidâ-[yı Nazm-ı]²²¹⁴ Rifâ'î²²¹⁵

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Genc-i esrâr-ı hâğkâğat neyyir-i burc-ı vefâ
Mağhar-ı feyz-i İlâhî nür-ı Şem' -i enbiyâ
2. Reh²²¹⁶-nümâ-i bâğ-ı cennet kuğb-ı ağğâb-ı Hudâ
Seyyid Aħmed Rifâ'î²²¹⁷ cediti Muħammed Muğtafâ

²²¹³ bu manzume: - K. M nüshasının 138 b varakının kenarında yazılmıştır.

²²¹⁴ Buradan itibaren bütün nazm başlıklı Şiirler yazmada "Kıı' a" şeklinde yazılmıştır. Bu başlıklandırma yanlışlığı hakkında geniş bilgi için bk. İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, (7. Baskı), ss. 52-59.

²²¹⁵ bu manzume: - K

²²¹⁶ Yazmada "râh" şeklindedir.

²²¹⁷ Yazmada "Aħmedü'r-Rifâ'î" şeklindedir.

540
[Nazm]-1 Diğer Rifā'î²²¹⁸

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Gülşen-i bāğ-ı leṭāfet pīşvā-yı rāh-ı dīn
Menba' -ı feyz-i hidāyet mazhar-ı nūr-ı mübīn
2. Şem' -i nūr-ı pertev-i maḥbūb-ı Rabbü'l-ālemīn
Ceddi pāk[i] Aḥmed ü Maḥmūd-ı ebā'l-ālemīn²²¹⁹

541
[Nazm]-1 Diğer 'Abdu'l-Ḳādir²²²⁰

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün²²²¹
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Menba' -ı feyz-i Ḥudā gencīne-i luṭf [u] iḥsān
Neyyir-i nūr-ı ḥayā [vü] mazhar-ı sırr-ı merdān
2. Şu' le-i maḥbūb-ı Yezdān reh²²²²-nümā-yı 'āşıkān
Ḥazret-i Abdu'l-Ḳādir kuṭb-ı aḳṭāb-ı sulṭān

542
[Nazm]-1 Diğer Bedevî²²²³

139a M

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Menba' -ı feyz ü kerem-kān[ı] ḥaḳīḳat neyyiri
Mazhar-ı sırr-ı 'Alī şāh-ı vilāyet enveri
2. Pertev-i nūr-ı Muḥammed Muştafā mihr-i vefā
Seyyid Aḥmedü'l-Bedevî kuṭb-ı sulṭān Ḥaydarī

²²¹⁸ bu manzume: - K

²²¹⁹ Bu terkinin doğrusu Seyyid Ahmed Rifā'î'nin lakabı olan "ebā'l-alemeyn"dir. Kafiye gereği yukarıdaki gibi yazılıdır.

²²²⁰ bu manzume: - K

²²²¹ Bu kıt'anın 1, 2 ve 4. mısraları "Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fe' ülün" vezniyle yazılmıştır.

²²²² Yazmada "rāh" şeklindedir.

²²²³ bu manzume: - K

543

Diğer [Nazm]-1 İbrāhīm Desūķī²²²⁴

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Neyyir-i genc-i haķikāt kevkeb-i burc-ı vefā
 Mazhar-ı sırr-ı vilāyet mürşid-i Haķ reh²²²⁵-nümā
2. Bülbül-i gülşen sarāy-ı dil nedim-i harem-gāh*
 Seyyid Aħmedü'd-Desūķī kütüb-ı aķtāb-ı Hudā

544

Diğer [Nazm]-1 Sa' dü'd-dinü'l-Yaħyāvi²²²⁶

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Neyyir-i nür-ı haķikāt mazhar-ı nür-ı cemāl
 Teşnegān-ı ehl-i 'aşķa neş'e-i āb-ı zülāl
2. PİR-i erkān-ı tarikat reh²²²⁷-nümā-yı rāh-ı 'aşķ
 Hażret-i Seyyid Sa' dü'd-dinü'l-Yaħyā şāhib-i hāl*

545

Diğer [Nazm]-1 Hācī Bektāş-ı Velī²²²⁸

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Zerre-i nür-ı nübüvvet pertev-i şems-i vefā
 Mażzen-i genc-i haķikāt mazhar-ı feyz-i Hudā
2. PİR-i erkān-ı tarikat bende-i āl-i 'abā
 Hācī Bektāş-ı Velī kütüb-ı hünkār-ı evliyā*

²²²⁴ bu manzume: - K

²²²⁵ Yazmada "rāh" şeklindedir.

²²²⁶ bu manzume: - K. M nüshasında "Su' ādü'd-dinü'l- Yaħyāvi" şeklindedir. Bu imla kıt'anın son mısrasında da böyle yazılmıştır.

²²²⁷ Yazmada "rāh" şeklindedir.

²²²⁸ bu manzume: - K

546

Diğer [Nazm]-1 Şâh-ı Nağş-bend²²²⁹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Gülşeni gülşen sarāy-ı dil nedīm-i şâh-bend
Kevkeb-i rüşen-ārā vü meh-cebîn [ü] ser-bülend
2. Rüy-ı yektā-yı haqīkat maẓhar-ı sırr-ı 'Alī
Muḥammed Bahāü'd-dīn Şâh-ı Nağş-bend*

547

Diğer [Nazm]-1 Hācī Bayrām-ı Velī²²³⁰

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün²²³¹
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Rehber-i rāh-ı tarīkat şu'le-i şem' -i iz' ān
Mürşid-i bāğ-ı haqīkat neyyir-i evc-i 'irfān
2. Sālikān-ı ḫalvet içre dā'im eyler encümen
Hācī Bayrām-ı Velī maẓhar-ı sırr-ı merdān

548

Gazel-i Nuṭk²²³²

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 - v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Yā İlāhī eyle dād mücrim [ü] bī-kesim ġarīb
Destġirisin ġarīb [ü] bī-kese sen yā Mücīb
2. Zıkr [ü] fikrim zāt-ı vaḫdāniyyetiñdir şubḫ [u] şām
Senden özge dilemem yā Rabbi bir kesden naşīb
3. Her ne deñli mücrim [ü] 'āşī isem kesmem ümīd
Sen ġafūr u raḫmsın yā Rabbenā 'abdiñ ġarīb
4. Ben gibi bir var mıdır 'āşī [vü] mücrim pür-günāh
Ümmet-i Aḫmedde bir mürde ġarībim yā Raḫīb
5. Merḫamet baḫrına nisbet ḫatre gelmez cürm-i mā
Menba' [u] kān-ı şefī'ü'l-müznibiniñdir ḫabīb

²²²⁹ bu manzume: - K

²²³⁰ bu manzume: - K

²²³¹ Bu kıt'anın 1,2 ve 4. mısraları "Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fe'ülün" vezniyle yazılmıştır.

²²³² bu manzume: - K. M nüshasının 139 a varakının kenarında yazılıdır.

6. Rüz [u] şeb vird-i zebânıdır efendim Haydarîñ
Kul seniñ ihsân seniñ gufrân seniñdir yâ Mücîb

139b M

549

Dîger [Nazm]-ı Hâcî Şa'c bân-ı Veli²²³³

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Genc-i esrâr-ı ledün feyz-i Hudâ mihr-i şafağ
Mazhar-ı sırr-ı 'Alî [vü] mürşid-i didâr-ı Hağ
2. 'Âşıkânîñ rehberi vuşlat-sarây-ı vaḥdete
Hâcî Şa'c bân-ı Veli cemâl-ı cânâna müştâk*

550

Dîger [Nazm]-ı Hâzret-i Mevlânâ²²³⁴

8 + 8 = 16'lı hece vezni

1. Döne döne yanar sūzda dehân açmaz pervâneler
Temâşâ eyler ḥâricden gören zâhid bigâneler
2. Şadâsı nây [u] kudūmuñ erişir 'arş-ı a' lāya
Feleklerde meleklerle kılar semâ Mevlânâlar

551

Dîger [Nazm]-ı Gülşeni²²³⁵

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şoyunup 'aşk içre meydâna giyenler cevşeni
Sırr-ı tevḥîde erişir görür envâr rüşeni
2. Dil sarâyın bülbül-i nâlândır ehl-i tevḥîd[iñ]
Pîr-i erkân-ı tarîkat İbrâhîm-i Gülşeni

²²³³ bu manzume: - K

²²³⁴ bu manzume: - K

²²³⁵ bu manzume: - K

552
Diğer [Nazm]-1 Şāzeli²²³⁶

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Şems-i ' irfān-ı haqīkat mevce-i baħr-ı hayā
Gencine-i luṭf [u] ihsān sülāle-i āl-' abā
2. Nefħa-ı rüh-ı ezeli'dir Muhammedle ' Alī
Hāzret-i Şeyħ-i Şāzeli püşt penāh-ı fuḳarā

553
[Nazm]-1 Diğer²²³⁷

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Men Rifā' i Keyyāliyim cediti Muhammed ' Alī
Dil sarāy[ı] meh cebinimdir Hüseyn ibn-i ' Alī
2. Eylerim la' net Yezīd ibn-i Yezīde şubħ [u] şām
Ḳatl-i a' dā Hāydariyim lā fetā illā ' Alī

554
Diğer [Nazm]²²³⁸

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ülün
v - - - / v - - - / v - -

140a M

1. Edeb bir tāc[dır] nūr-ı İlähī
Ḳayā destārı[dır] rızā penāhı
2. Otur seccāde-i meydān-ı şāha
Bürün [sen] ħırḳaya el-faḳru faħri

555
Diğer [Nazm]²²³⁹

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ülün
v - - - / v - - - / v - -

1. Edeb bir tāc[dır] nūr-ı Hūdādır
Ḳayā destārıdır örtü rızadır

²²³⁶ bu manzume: - K

²²³⁷ bu manzume: - K

²²³⁸ bu manzume: - K

²²³⁹ bu manzume: - K

2. Otur seccāde-i erkān-ı pīre
Bürūñ hırķaya sırr-ı enbiyādır

556
Dīger[Nazm]²²⁴⁰

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nūr-ı Hāķdır Muştafā maħbūb-ı Rabbü'l-ālemīn
Enbiyā vü mürselīniñ şāh şefi' ü'l-müznibīn
2. Pertev-i şems-ħaķīķat hazā şırātü'l-müstaķīm
Zāt-ı Aħmed sırr-ı bism'i-l-lāhi'r-raħmani'r-raħīm

557
Dīger[Nazm]²²⁴¹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Mażhar-ı sırrı nebī sultān-ı kevneyn Muştafā
Neyyir-i evc-i ħaķīķat pertev-i mihr-i vefā
2. Ciger-kūşe-i Muħammed Fāţıma māder-i Zehrā*
Ĥazret-i Ĥadīcetü'l-kübrā[dır] el-faħrū'n-nisā

558
Kıt' a[Nazm]²²⁴²

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün²²⁴³
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Mażhar-ı ge[n]c-i ħaķīķat menba' ı feyz-i Ğaffār
Şāh-ı Merdān şir-i Yezdān şāhib-i seyf-zü'l-fiķār
2. Nūr-ı zāt-ı Kibriyā maħbūb-ı Hāķ dāmād-ı ħaş
'Alī ibn-i Ebī Tā[l]ib şāh-ı Ĥaydar-ı Kerrār

²²⁴⁰ bu manzume: - K

²²⁴¹ bu manzume: - K

²²⁴² bu manzume: - K

²²⁴³ Bu kıt' anın 1 ve 4. mısraları "Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fe' ülün" vezniyle yazılmıştır

559
Diger [Nazm]²²⁴⁴

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bülbül-i gülşen-sarây [ü] nür-ı çeşm-i enbiyâ
Hem ciger-küşe-i Zehrâ Fâtıma hayrû'n-nisâ
2. Yâdigâr-ı Şâh-ı Merdân [ü] 'Aliyyü'l-Murtażâ
Hasanü'l-ḥulḳ-ı rızâ mazlûm-ı Hüseyin-Kerbelâ

560
Diger[Nazm]²²⁴⁵

140b M

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Kurretü'l-'ayn-ı resûlu'l-lâh imâmü'l-muttaḳîn
'Âşıkânıñ cân u başı kıble-i İslâm-ı dîn
2. Cedd-i mazlûmîn [ü] evlâd-ı 'Alî şâh-ı şehîd
Gevher [ü] dürr-ḥaḳîḳat imâm-ı Zeyne'l-'âbidîn

561
Diger[Nazm]²²⁴⁶

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Nâtıḳ-ı 'ilm-i ledün[nî] mevce-i baḫr-ı hayâ
Nev-nihâl-i kıble[dir hem ol] imâm Zeyne'l-'abâ
2. Kurretü'l-'ayn-ı resûl-ı şaḳaleyn ehl-i sünen
Ḥazret-i Ca'fer-i Şadıḳ[dır] imâm-ı evliyâ

²²⁴⁴ bu manzume: - K

²²⁴⁵ bu manzume: - K

²²⁴⁶ bu manzume: - K

562
Diger[Nazm]²²⁴⁷

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Hāzret-i Mūsā Kāzım[dır ol] tecellī-nūr-ı Hāķ
Pertev-i ' Alī Rızā[dır reh]- nümā-dīdār-ı Hāķ
2. Ol Muħammed Bāķırī kân-ı kerem genc-i vefā
Şah-ı Takī vü bā-Nakī neyyir-i nūr-ı şafaķ

563
Diger[Nazm]²²⁴⁸

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Hāzret-i İmām Hāsanü'l-' Askerī baħr-ı kerem
Nūr-ı çeşm-i Muştafā vü murtażā beytü'l-ħarem
2. Āl [ü] evlād-ı resūlu'l-lāh[a] olsun şad-selām
Hāzret-i imām Muħammed Mehdi şāhib-seyf-i ' āmm

564
Diger[Nazm]²²⁴⁹

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Şerī' at nūr-ı Aħmeddir tarīķat sāye-i merdān
Hāķīķat sırr-ı vāħiddir ma' rifet māye-i ' irfān
2. Tarīķat içre ' aşıķlar yanarlar h[ī]ç duman olmaz
Erer ' ayyūķa şeydāniñ şadāsı nāle-i ħayrān

565
Diger[Nazm]²²⁵⁰

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Oķur bülbül seħer-gāhı seħerde erģanün söyler
Kılar feryād ile zārı cigerden çeşm-i ħün söyler

²²⁴⁷ bu manzume: - K

²²⁴⁸ bu manzume: - K

²²⁴⁹ bu manzume: - K

²²⁵⁰ bu manzume: - K

2. Temāşā ehline bir hoş gelir feryād [ü] nālānı
Yanar ʿ aşk nārına düşmüş derün-ı sūz-ı hūn söyler

141a M

566
Müfred²²⁵¹

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

Gönül bir kâse-i çini muḥabbet mā-yı ḥayatī
Anı nüş etmeyen bilmez ḥayāt içinde memātı

567
Müfred

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

Muḥabbet bezm-i ʿ irfândır vişāle ermeyen ʿ aşık
Gezer bî-hüde ʿ âlemde ne serḥoşdur ne de ayık

568
Müfred

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

Muḥabbet genc-i maḥfîdir anıñ miftāḥ[1]dır ʿ irfân
Degildir ermeyen ʿ irfāna Ādem²²⁵² şüretā insân

569
Müfred

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

Muḥabbet şemʿ a-ı rāh-ı tarīkat fânusu ʿ irfân
Çalır ʿ irfānı olmayan ʿ aşık²²⁵³ biğāne-veş ʿ uryân

²²⁵¹ K nüshasında müfred bulunmamaktadır.

²²⁵² Yazmada “İrfāna ermeyen Ādem degildir” şeklindedir.

²²⁵³ Yazmada “İrfānı olmayan ʿ aşık çalır” şeklindedir.

570
Müfre[d]

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

Muhabbetle açılır gülşen içre gönca-ı ra' nā
Muhabbetsiz ne kār eyler derūna nāle-i şeydā

82a K

571
[Nazm]

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - - / - v - - - / - v - - - / - v -

1. Ey gönül gel gayrıdan geç ' aşka koy baş Haqqı bul
Dost Muhammed cān ' Alī vāhid-i mutlak togru bul
2. İkilikden et rücū' vahdetde hāmūş ol yürü
Yok şebātı sel şuyu mişāl ömre olma kul

572
[Nazm]

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. ' Aceb mi tañ midir kılsam şebī-tā-şubh[a] dek feryād
Eder mi bilemem cānān²²⁵⁴ dil-i bī-çāreye imdād
2. Dāğ dāğ oldu derūnum üzre seng-i iztırāb*
Tağıdır görse Mecnūn ' aqlın[ı] cāna kıyar²²⁵⁵ Ferhād

573
Diğer [Nazm]

141b M

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün
v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Kime şekvā edeyim ben bu ' aşkıñ mācerāsından
Ferāgat eyledim geçdim cihānıñ māsivāsından
2. Fürūht etdim şūfiye kālā-yı zühdü²²⁵⁶ [vü] tesb[ī]hi
Raķibiñ cevri hoş²²⁵⁷ geldi baña yārin vefāsından

²²⁵⁴ bilemem cānān: ola ki cānım K

²²⁵⁵ İki nüshada da "Görse Mecnūn tağıdır ' aqlın kıyar cāna" şeklindedir.

²²⁵⁶ zühdü: zihni K

²²⁵⁷ hoş: yeg K

83a K

574
BeytFā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -Müştaş-ı dīdār-ı Haksın māsivāyı eyle terk
Hānķāh-ı Alaca Mescide gel ol çile-keş575
BeytFā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

Nefs-i bed-kāra āhī bulmaķ dilersen ger zafer

Ver cilā dil seyfine gel Hānķāh-ı 576
BeytFā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -Cür' a-ı cām-ı haķīkatden dilersen etme nüş
Bezm-i dil-gāh-ı muħabbet Hānķāh Sa' id Çavuş

84a K

577

Kaşā'id-i Şeyh Muhammed ' Aṭā Er-Rifā' i Post-Nişin-i Hānķāh-ı Sa' id Çavuş²²⁵⁸Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Cān-ı dil cānān-ı dil Muhammed ' Aṭā
Yār-ı dil yārān-ı dil²²⁵⁹ hasebi (?) Muhammed ' Aṭā
2. Edemem bir an karar ansız cihān zindān baña²²⁶⁰
Şevķ-i dil şādān-ı dil hasebi (?) Muhammed ' Aṭā
3. Olamam bir dem ba' id şevķ-i vişālinden ebed
Süz-ı dil süzān-ı dil hasebi (?) Muhammed ' Aṭā

²²⁵⁸ Kaşā'id-i Şeyh Muhammed ' Aṭā Er-Rifā' i Post-Nişin-i Hānķāh-ı Sa' id Çavuş: Kaşā'id-i Muħibb-i Cān M

²²⁵⁹ dil: - K

²²⁶⁰ baña: olur K

4. ‘Ahd [ü] mişākım āhī taht-ı asemnāda ezel
Şāh-ı dil sulţān-ı dil asebi (?) Muammed ‘Aā
5. Lamüke lam[ī] demüke dem[ī]²²⁶¹ ire gizli cān
Riş-i dil Lokmān-ı dil asebi (?) Muammed ‘Aā
6. Şanma zāhid zāhirā mey cān-ı ‘aşdır²²⁶² serseri
Bar-ı dil ‘ummān-ı dil asebi (?) Muammed ‘Aā
7. Ten Muammed cān ‘Alī aydar ulām-ı kemteri
Kā²²⁶³-ı dil mihmān-ı dil asebi (?) Muammed ‘Aā

142a M, 80b K

578

[Nazm]²²⁶⁴

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Bende-i şāh-ı udā²²⁶⁵ nūr-ı nebi sırr-ı ‘Alī
ub-ı ‘ālem şāh-ı ünkār²²⁶⁶ ācī Bektāş-ı Velī
2. Bāb-ı lufuñ ākeri kemter ulām-ı aydarī
Lā fetā illā ‘Alī lā Seyfe illā Zü’l-fikār

79a K

579

Dībāce-i Dīvān-ı aydarī²²⁶⁷

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Her nefesde amd ola aıñ hezār en‘ āmına
Degiliz ādir hemişe şükrüne işānına
2. Yo iken kevn [ü] mekān var etdi verdi ziyneti
Nüh-felek lev [u] alem ‘arş [u] zemīn eyvānına
3. İns u cīn mur [u] semek ār [u] giyāh āk ile nār
Bād [u] ebr mihr ile māh burc [u] kevā kib şānına

²²⁶¹ Her iki nüshada da “dem cān” şeklindedir.

²²⁶² ‘aşdır: ‘aşa K

²²⁶³ kā: gāh M, eyvān K

²²⁶⁴ Kafıye şeması nazm kafıye şemasına uymamaktadır.

²²⁶⁵ udā: merdān M

²²⁶⁶ ‘ālem şāh-ı ünkār: aāb-ı cihān K

²²⁶⁷ Dībāce-i Dīvān-ı aydarī: Dībāce-i Dīvān M

4. Çār²²⁶⁸ -^ç anāşır çār²²⁶⁹ -kūşe çār²²⁷⁰ -mezheb çār²²⁷¹ -kitāb
Hem çeḥār-i yārdır kim²²⁷² dört kapı beyānına

5. Yedi deryā yedi ber yedi semā yedi caḥīm
^ç İqd-ı Süreyyā yedi cennet yedi ırmağına

79b K

6. Yok nazīri birdir Ḥaḳ birliğene şek yokdurur*
Söyleyenler çokdurur²²⁷³ yanlış bu baḥş beyānına

7. İşte zāhid saña budur bir delīl²²⁷⁴ [ü] sırr-ı Ḥaḳ
Ḳande nesliñ ḳande ceddiñ ḳıl su 'āl ecdādına

8. Hep gelen geçer²²⁷⁵ bu cisr-i ğamda ḳalmaz kimse h[i]ç
^ç Āḳıl olan baḳma dehrīñ rev[i]ş [ü] eṭvārına

9. Yoğ iken cismiñ ciḥānda ḳıldı var bir damladan
Bilmez iseñ ḳılayım şürü^ç bu ḥāl beyānına

10. Māderim raḥmına²²⁷⁶ düşdü ḳatre-i zerre menī
Anda ḥūn oldu ḳatıldı oldu demim ādemi

11. Durdum o ḥāl üzre bir eyyām ḳıldım intizār
Nūr iken bir pāre²²⁷⁷ laḥma ḳoydular aldım demi

12. Toḳuz ^ç ay on gün tamām olunca²²⁷⁸ eyledim zuhūr
Zātımı fikr eyleyip feryāda düşdüm ol demi

13. Göz açıp gördüm fenā dünyāyı nālān eyledim
Gene fikr eder idim ki neye vara encāmı

14. Şardılar atlāsa ḳoydular beni gehvāreye
Geldiler nezdik-i ḥiṣāvend olan gördü beni

142b M

15. Şād [u] ḥandān oldular hep²²⁷⁹ ben ederim āh [u] zār²²⁸⁰
Şundu vālidem memesiyle²²⁸¹ dehāna ğidāmı

²²⁶⁸ çār: dört K

²²⁶⁹ çār: dört K

²²⁷⁰ çār: dört K

²²⁷¹ çār: dört K

²²⁷² yārdır kim: yār dört ki M

²²⁷³ durur: dur M

²²⁷⁴ delīl: leyl K

²²⁷⁵ geçer: çeker M

²²⁷⁶ İki nüshada da “laḥmına” şeklindedir.

²²⁷⁷ pāre: damla K

²²⁷⁸ tamām olunca: tamāmında M

²²⁷⁹ hep: - M

²²⁸⁰ [u] zār: ile vāh M

²²⁸¹ memesiyle: memesinden K

16. Geldi nefis girdi derūnum içre²²⁸² mekân eyledi
Gün-ā-gün vesveselerle²²⁸³ baña çok söz söyledi
17. Hübügüm buldu kemāl²²⁸⁴ erdi yaşım çün²²⁸⁵ yediye
Şeb-i zulmetden²²⁸⁶ tulū^c etdim mişāl-i nev-hilāl
18. Mekteb-i ‘irfāna girdim eyledim ‘aşk ezberin
Eyledi ‘ilm-i ledünü²²⁸⁷ baña ihsān Zü’l-celāl
19. On yaşında eyledim tekmil-i Furqān-ı Kerīm²²⁸⁸
Onbirinde kalmadı şabr etmege kaṭ^c ā²²⁸⁹ mecāl
20. Düşdü dil ārzū-yı taḥşil etmeye [hem] Fārīsi
Tuḥfe-i pend-i Gülistān Şevket²²⁹⁰ [u] Şā’ib-celāl²²⁹¹
- 80a K
21. Okudum Hāfız ile Cāmīyi ezber eyledim²²⁹²
Meşnevī-Şerīfde yandı sūz-ı aşka per ü bāl
22. Bir zamān Mecnūn gibi geşt [ü] güzār etmekligi
Kār edindim belki teskīn ola bu ‘aşk-ı celāl²²⁹³
23. Evvelā ‘azm-i diyār-ı Mısr edip²²⁹⁴ çıkdım yola
Onbeşinde idi sinnim bakmadım şağa şola
24. Dāhil-i İskender oldum aldım hep nezzāreye*
Anda dil meftūn oldu²²⁹⁵ bir rüy-ı meh-pāreye
25. Çok velīyu’l-lāh ziyāret eyledim Mısrā varıp
Bilmez ‘aqlı dūn olanlar daḥl eder bī-çāreye
26. Hāzret-i Şeyḫü’l-Bedevī kuṭb-ı aḳṭāb-ı Hūdā
Seyyidü’l-Aḫmed²²⁹⁶ gibi sultāna erdim²²⁹⁷ داره
...

²²⁸² derūnum içre: derūnuma K

²²⁸³ vesveselerle: vesveseler M

²²⁸⁴ kemāl: kemāl M

²²⁸⁵ çün: - M

²²⁸⁶ zulmetden: zulmātdan M

²²⁸⁷ ledünü: Kur’ānı M

²²⁸⁸ Furqān-ı Kerīm: Kur’ān-ı ‘azīm K

²²⁸⁹ kaṭ^c ā: tende M

²²⁹⁰ Şevket: Hāfız K

²²⁹¹ şā’ib-celāl: şāḫib ḫāl M

²²⁹² Hāfız ile Cāmīyi ezber eyledim: Cāmī Şevket Şā’ibiñ divānını M

²²⁹³ bu beyit: - M

²²⁹⁴ edip: deyip M

²²⁹⁵ dil meftūn oldu: meftūn oldu dil M

²²⁹⁶ Seyyidü’l-Aḫmed: Seyyid Aḫmed M

²²⁹⁷ erdim: girdim K

27. Hâzret-i Sittî Taķide Sittî Zeyneb tal' atı
Hüsünüñ ' aşķı ile döndü gönül²²⁹⁸ dīvāneye
28. Hama Hımus u²²⁹⁹ Haleb şehrin ziyāret eyledim
Tā gelip Konyada döndüm yanmada pervāneye
29. Hâzret-i Şems-i Hudā Mevlānāya kıldım niyāz
Zār zārı²³⁰⁰ ağlayıp düşdüm özüm āzādeye
30. Anda düşdü bu derūnum içre bir nār-ı firāk
Tā gelip Būrsada erdim meclis-i dildāreye
31. ' Aşķ [u] sevdā leşkeri kol kol çevirdi eṭrāfım
Kalmadı dilde taḥammül yandı şabr²³⁰¹ sūzāneye
32. Hâzret-i Sulṭān Ramazān Baba dergāh-ı mekān
Oldu bir eyyām gönül şevķ-i dem-i mestāneye²³⁰²
33. Gece gündüz āh [u] zārımdan felek ta' ciz idi
Nüh-felek burc kevākib dūdumla döndü qaraya

143a M

34. Terk edip kālā-[yı] zühdü tesb[ī]ḥ [ü] ezkārımı
Giyinip kaftān-ı meczūbluğu vurdum qaraya
35. Cān nedir cānān nedir ḥayvān nedir insān nedir
Bildim anda kendimi kendimde kendim araya
36. Rūmeli'n kılmaķ temāşā eyledim ārzü taleb
Bir şeb [ü] vaķt-i seḥer verdim nizām çāl-pāreye

80b K

37. Eĝriboz Atina İşķodra [vü] Yānyā şehrini
Ser-te-ser gezdım tolaşđım Rūmeli'ni bir zamān
38. Çok zamān Tırḥālayı mekān edindim kendime
Oldum anda bir muḥıbb-i şādık ile cāna cān
39. Yenişehir şehrini kıldım temāşā ey āḥı
Bir mürüvvet ma' deni zātıyla oldum şādumān
40. Hâzret-i kuṭb-ı Hudā şeyḥ-i kebir mürşid-i Hāķ
Şeyḥ Hüseyn-i Mevleviyle hem-dem oldum bir zamān

²²⁹⁸ gönül: dil K

²²⁹⁹ u: - M

²³⁰⁰ zār zārı: zār zār M

²³⁰¹ şabr: şabrım K

²³⁰² bu beyit: - K

41. Anda tekmil eyledim sırr-ı Hudānıñ kālını
Sırr-ı şāh-ı ma' nevī cür' asın etdim nüş-ı cān
42. Terk edip nāmūs [u] ' āriñ²³⁰³ şışesin kıldım şikest
Kendimi kendim görüp kendimde buldum bī-gümān
43. Geçmeyince cān u başdan zāhidā olmaz naşib
Şeb-i zulmātda²³⁰⁴ bulunmaz çeşme-i āb-ı hayvān*
44. Rehber-i rehber gerek rāh-ı Hudāya girmege
Çıkmadı fahr-ı cihān Mi' rāca rehbersiz hemān
45. Her ne ararsañ ara kendinde görme ' ālemi
Kendini bil kendin öğren kendi kendin et nihān
46. El ne derse қо desin sen bakma halkıñ sözüne
Bir ' aceb sırdır bu sır bilmez nedir halk-ı cihān
47. Hāmūş ol zemm eylesin ' ālem seni sen açma leb
' Arş [u] kürsi lerze-nāk eyler suhan-ı bed-zebān
48. Haydarī handān olur zemm eyledikçe halk anı
Bilmezim aşlı nedir bu halk eder aña bühtān

580

[Nazm]

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- v - - / - v - - / - v - - / - v -

1. Menba' -ı feyz-i mürüvvet mazhar-ı sırr-ı ' Alī²³⁰⁵
Kuṭb-ı a' zam Hāzret²³⁰⁶
2. Sālikā rāh-ı Hudāda maqşadıñ dīdār ise
Hānkāh-ı ' acebde de gel ol haqıkat bülbülü

---

²³⁰³ ' āriñ: ārı M

²³⁰⁴ zulmātda: zulmetde K

²³⁰⁵ bu manzume: - K

²³⁰⁶ Sonraki yazılar silik çıkmış okunmuyor.

143b M, 83a K

581

Tārīḫ-i Şāhib-i Dīvān²³⁰⁷

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

v - - - / v - - - / v - - - / v - - -

1. Firākā el-firākā ten beden iḫvān ^{براک} yā hū
Bu menzil cāh²³⁰⁸-i ayrılık der-i cānān hemān yā hū
2. Erişdi irci' i²³⁰⁹ emri te'ḫīr [hem] eylemek olmaz
Bu kim bağlandı āmāde kılam ārzū vaṭān yā hū
3. Felekde bulmadım 'ömrüm içinde neş'e-i dil cān
Hemān taḫşil-i 'irfāndan ziyāde neş'e cān yā hū
4. Yolunda bī-şümārdır rüz-ı mutā' tāt' atıñ gözle
Olanca varını yağma kılar düşmān nihān yā hū
5. Tevekkül²³¹⁰ bābına döndür yüzüñ Haḫḫa özüñ bağla
Deme öf cevrine ḫalkıñ taḫammül kııl hemān yā hū
6. Cihāniñ sīm u kālāsı²³¹¹ ḫamu destinde var olsa
Yār olmaz ḫabbe-i vāḫid ḫalır bigāne an yā hū
7. Bu şeb nüş eyledi cām-ı şehādet cür' asın Ḥaydar
Açıp per uçdu şehirde dedi iḫvān hemān yā hū

1319²³¹²

82b K

Ḥādīmü'l-fuḫarā bende-i āl-i 'abā şāhib²³¹³-i dīvān-ı belāgat-'ünvān Es-Seyyid Eş-Şeyḫ Ḥasan Ḥaydar Er-Rifā' i El-Keyyālī ḫalife-i Eş-Şeyḫ Muştafā Vehbī Er-Rifā' i El-Keyyālī ḫalife-i Es-Seyyid Eş-Şeyḫ²³¹⁴ Muḫammed Şabrī Er-Rifā' i El-Keyyālī post-nişin-i ḫān-kāh-ı Alaca Mescid²³¹⁵ Ğafara'lāhu'z-zünūbehü

İşbu dīvān-ı belāgat-'ünvān yetmişüç senesi Muharremü'l-ḫarāmınıñ onuñda ḫitāma reside olmuştur. Ḳūt-ı erenler ü himmet-i pīrān ḫuṭb-ı devrān pīrimiz Sulṭān Seyyid

²³⁰⁷ Tārīḫ-i Şāhib-i Dīvān: Tārīḫ K

²³⁰⁸ cāh: gāh M

²³⁰⁹ “**Sen dön** o Rabbine, hem hoşnut olarak, hem hoşnut olunmuş olarak” Fecr suresi 28. ayet. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, s. 813.

²³¹⁰ tevekkül: gönül M

²³¹¹ u kālāsı: kālā K

²³¹² 1319:- K

²³¹³ şāhib-i dīvān: şāhibü'd-dīvān K

²³¹⁴ Es-Seyyid Eş-Şeyḫ: Eş-Şeyḫ Es-Seyyid K

²³¹⁵ Alaca Mescid: Mercimek K

Ahmed Er-Rifā'ī ve Pīr-i Sānī İsmā'īl Keyyālī dem-i evliyā gerçi ki sene biñ ikiyüz yetmiş üç māh hū muhārremü'l-ḥaram yevm-i 'āşüre²³¹⁶

---

²³¹⁶ İşbu dīvān-ı belāgat-ü'nvān yetmişüç senesi Muharremü'l-ḥarāmınñ onuñda hitāma resīde olmuştur. Kūt-ı erenler ü himmet-i pīrān kuṭb-ı devrān pīrimiz Sulṭān Seyyid Ahmed Er-Rifā'ī ve Pīr-i Sānī İsmā'īl Keyyālī dem-i evliyā gerçi ki sene biñ ikiyüz yetmiş üç māh hū muhārremü'l-ḥaram yevm-i 'āşüre: - M

SONUÇ

Şeyh Hasan Haydar üzerinde yapılan bu Eski Türk Edebiyatı doktora tezinde şu sonuçlara varılmıştır:

1. Şimdiye kadar pek bilinmeyen klâsik edebiyata mensup bir Osmanlı şairi olan Şeyh Hasan Haydar'ın hayatı hakkında mevcut kaynaklarda bilgi yoktur. Divanındaki şiirlerden hareketle şairin hayatı hakkında bu çalışmada ilk defa bilgi verilmiştir.

2. Şeyh Hasan Haydar'ın divanının iki müellif hatlı yazma nüshası tespit edilmiştir.

3. Şeyh Hasan Haydar'ın divanının tenkitli metni günümüz bilim dünyasına sunulmuştur.

4. Klasik edebiyat ve kültür tarihi yazımı açısından çalışma önem arz etmektedir.

5. Bektaşilik, Ehl-i Beyt, Kerbelâ ve On İki İmam'ın kültürümüzdeki etkilerini tespit açısından çalışma bir değer ifade etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, Metin, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, (2. Baskı), Fenomen Yayınları, Erzurum 2008.
- Arslan, Mehmet, Erdoğan, Mehtap, *Kerbela Mersiyeleri*, (1. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara Ekim 2009.
- Çağbayır, Yaşar, *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük*, 5 Cilt, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.
- Çağlayan, Bünyamin, *Kerbela Mersiyeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat Eski ve Yeni Harflerle*, (15. Baskı), (Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneyçal), Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1998.
- Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (4. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 1997.
- Ece, Selami, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2007.
- El-Aclünî, *Keşfü'l Hafâ ve Muzîlü'l-İlbâs Ammâ'stehire Mine'l-Ehâdisi Alâ El-Sineti'n-nâs*, (I-II), Beyrut 2001.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, (9. Baskı), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2011.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 1997.
- Güzel, Abdurrahman, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, (3. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2006.
- İpekten, Halûk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, (7. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2005.
- , *Nâilî Hayatı Sanatı Eserleri*, (6. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2011.
- İsen, Mustafa, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, (2. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 1994.

- Kara, Mustafa, *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar*, (2. Baskı), Sır Yayınları, İstanbul Ekim 2008.
- , *Tasavvuf ve Tarikatler Tarihi*, (9. Baskı), Dergah Yayınları, İstanbul Ekim 2011.
- , *Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları Tarikatlar – Tekkeler – Şeyhler*, (2. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2010.
- Karabey, Turgut, “Fuzuli’nin Bazı Türkçe Şiirlerinde Görülen Batınî Temayüller”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı: 35, Erzurum 2007, ss. 59-72.
- Kaya, Doğan “Sivas Kaynaklı Cönklerde Kızıldeli” *Uluslar arası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi (23-28.11.2011)*, Ankara 2012, ss. 511-526.
- , *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, (1. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- Kılıç, Atabey, “Manisa-Demirci’de Görülen Alevî-Bektaşî-Rifâ’î Meşrepli Bir Tarikat: Ma’rifilik”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/4, Fall 2007, ss. 2-37.
- Kurnaz, Cemal – Tatcı, Mustafa, *Türk Edebiyatında Şathiyye*, (1. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2001.
- Külekçi, Numan, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, (4. Baskı), Akçağ Yayınları, , Ankara 2005.
- Levend, Agah Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, (4. Basım), Enderun Kitabevi, İstanbul 1984.
- Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi Edebiyat Tarihi – Metinler*, (13. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- Mermer, Ahmet – Koç Keskin, Neslihan, *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Ocak, Ahmet Yaşar, “Bektaşilik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınevi, İstanbul 1992, C. V, 373-379.

- Onay, Ahmet Talât, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatı'nda Mazmunlar ve İzahı*, (Hazırlayan: Cemal Kurnaz), Birleşik Yayınevi, Ankara 2007.
- Özdamar, Mustafa, *Dersaâdet Dergâhları*, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul Mayıs 2007.
- Özmen, İsmail, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi I-V*, TC Kültür Bakanlığı Sanat/Edebiyat Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, (15. Basım), İstanbul Ocak 2007.
- Parlatır, İsmail, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.
- Parlatır, İsmail, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II Deyimler*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.
- Saraç, M. A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim – Ölçü – Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul Eylül 2007.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007.
- Şentürk, Ahmet Atillâ– Kartal, Ahmet, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004.
- Tökel, Dursun Ali, *Deneyisel Edebiyat Yönüyle Divan Şiiri*, Hece Yayınları, Ankara 2010.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, (10. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 2005.
- , *Yeni Tarama Sözlüğü*, (Düzenleyen: Cem DİLÇİN), TDK Yayınları, Ankara 1983.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili Meali*, (2. Baskı), (Sadeleştirenler: Prof. Dr. Lütfullah Cebeci, Prof. Dr. Sadık Kılıç), Akçağ Yayınları, Ankara 2008.
- Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

Yunus eş-Şeyh İbrahim es-Samarrâ'i, *Es-Seyyid Ahmed er-Rifai Hayatı-Eserleri*, (Çev. Münir Atalar), Ehl-i Beyt Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

Zavotçu, Gencay, *Divan Edebiyatı Kişiler – Kişilikler Sözlüğü*, (1. Baskı), Aydın Kitapevi, Ankara 2006.

DİZİN

1

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi..... 1

A

Abdulkadir el-Giylanî.....7
 Adile Sultan 3
 Afyon 21
 Ahiyye 9
 Ahmediyye 7, 10
 Akkadca 10
 Alaca Mescid 21, 108, 174, 497
 Alaca Mescidi Hankahı 21
 Ali Eftar 17
 Amasya 21
 Ârâmîce 10
 Arapça..... 10, 15, 50, 72, 128
 Atina 19, 495
 Aynî 4
 Aziziyye.....9

B

Babailik.....4
 Bağdat.....11
 Bâkî.....40, 514
 Balıkesir.....21
 Bataihiyye.....7, 10
 Bektaşîlik ..... III, V, X, 1, 4, 5, 7, 21, 23,
 101, 103
 Bolayır 6
 Bursa.....19

C

Ca'de.....15
 Caferiye 15
 Câmî 18
 Cem Dilçin.....61, 86
 Cemâlî.....37

D

Dârâ..... 87
 Dimetoka..... 5, 6
 Diyarbakır 21

E

Eğriboz..... 19, 495
 El-Hâcc Şeyh Sâlih Efendi 46
 Emirşah 5
 Encümen-i Şuarâ..... 3
 Enderunlu Vasıf 3
 Es-Seyyid Eş-Şeyh Hasan Haydar Er-
 Rifâî El-Keyyâlî 20
 Es-Seyyid Eş-Şeyh Muḥammed Şabrî
 Er-Rifâ'î El-Keyyâlî 21, 108
 Eş-Şeyh Muştafâ Vehbî Er-Rifâ'î El-
 Keyyâlî 21, 108, 109, 497

F

Farsça 18, 50, 72, 128, 454
 Faziliyye..... 9
 Fevrî 37
 Fransız İhtilali 1
 Fuzûlî 13, 40

G

Gemlik 6

H

Hacı Bektaş oğlu Temürtaş Dede 5
 Hacı Bektaş Paşa..... 5
 Hacı Bektaş-ı Veli I, 4, 5, 6, 21, 37, 101,
 102
 Hâfız..... 18
 Haleb..... 18

Hallac-ı Mansûr	83, 89, 103
Haluk İpekten	40
Hama.....	18
Haririyye.....	9
Harun Reşid.....	16
Haydarilik	4
Hersekli Arif Hikmet.....	3
Hızır Lala.....	6
Hişam.....	16
Horasan.....	6
Humus.....	18
Hurr bin Yezid.....	12
Hüseyin Ata	6
Hz. Adem.....	88
Hz. Ali .4, 11, 14, 15, 17, 21, 37, 42, 83, 98, 103	
Hz. Ebubekir.....	11
Hz. Eyyûb	88
Hz. Fâtıma	14
Hz. Hasan	11, 14, 15, 103
Hz. Havva.....	88
Hz. Hüseyin .7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 28, 29, 34, 42, 50, 98, 99, 100	
Hz. Lokman	88
Hz. Muaviye	11
Hz. Muhammed .4, 34, 37, 83, 102, 103, 104	
Hz. Nuh.....	88
Hz. Osman	11
Hz. Ömer	11
Hz. Süleyman	88
Hz. Ya'kûb	88
Hz. Yusuf.....	88, 90

I

I. Meşrutiyet	2
II. Mahmud.....	1
Irak.....	11

İ

İbni Mülcem.....	15
İbrahim Edhem	87
İbrahim el-Murtaza	9
İmam Aliyyü'n-Nakıyy.....	16
İmam Aliyyü'r-Rıza.....	16
İmam Caferü's-Sadık.....	16
İmam Hasanü'l-Askeri.....	16
İmam Mehdi.....	17
İmam Muhammed Bakır.....	16
İmam Muhammedü't-Takıyy.....	16
İmam Musa Kazım.....	4, 9, 16
İmamiye	15
İran	11, 106
İsmail Keyyâl er-Rifâi	10
İsmâil Keyyâli.....	20
İstanbul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 15, 21, 43, 45, 83, 500, 501, 502	
İşkodra	19
İznik	6

K

Kafkasya	1
Kalenderilik	4
Karacahöyük.....	6
Katnaniyye	9
Keçecizâde İzzet Molla.....	3
Kerbelâ.V, X, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 23, 28, 29, 34, 37, 50, 72, 98, 99, 100, 499	
Keyyâliyye	9, 10, 20, 100, 101
Kızılbaşlık.....	4
Kızıldeli Seyyid Ali Sultan.....	5, 6
Konya.....	19
Kûfe	11

L

Langa	21
Leskofçalı Galip.....	3
Leyla Hanım	3

M

Manastırlı Hoca Naili Efendi.....	3
Medine.....	11, 15, 16
Mekke.....	11
Memun.....	16
Mercimek Dergahı.....	21
Mevlanâ.....	6
Mevlânâ.....	18, 19
Mısır.....	11, 18
Mu'tasım.....	16
Mu'temed.....	16
Mu'tezz.....	16
Muallim Naci.....	71
Muhammed Ekber.....	17
Muhammed Sabri Efendi.....	21, 46
Muhibbî.....	37
Murad Hüdavendigâr.....	6
Mustafa İsen.....	13
Mustafa Özdamar.....	21
Mustafa Reşid Paşa.....	2
Müslim bin Akil.....	11

N

Nedîm.....	2, 95
Nesîmî.....	25, 89, 97
Nevşehir.....	6
Nuriyye.....	9

O

On İki İmam .... III, V, X, 15, 17, 21, 23, 28, 29, 37, 38, 45, 97, 98, 100, 499	
Orta Asya.....	1
Orta İbranice.....	10
Osman Nevres.....	4
Osman Şems Efendi.....	3
Osmanlı İmparatorluğu.....	1

Ö

Ömer bin Sa'd.....	12

Ömer Rûşenî Dede.....	25

R

Ramazan Baba Dergahı.....	19
Recaizade Celal Bey.....	3
Rifâiyye.....	7, 9, 10
Rumeli.....	5, 6, 9, 19, 21
Rusya.....	1
Rüstem.....	6, 87

S

Sâib.....	18
Samira.....	16
Sayyadiyye.....	9
Sebk-i Hindî.....	72
Seyyid Ahmed Er-Rifâî.....	20
Seyyid Ahmed Er-Rifâî.....	20
Seyyid Ahmed Rifâî..... I, 7, 8, 9, 34, 38, 42, 100, 101, 481	
Seyyid Ahmed Rifâî.....	9
Seyyid Ahmed Rifâî.....	10
Seyyid Ahmed Rifâî.....	45
Seyyid Rüstem Gazi.....	6
Suriye.....	11

Ş

Şah İsmail.....	15
Şam.....	11
Şehname.....	87
Şeref Hanım.....	3, 14
Şevket.....	18, 494
Şeyh Gâlib.....	2
Şeyh Hasan Haydar.... V, X, 5, 9, 14, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 37, 38, 39, 40, 42, 44, 45, 46, 48, 49, 51, 61, 68, 71, 72, 73, 74, 75, 80, 83, 84, 89, 91, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 114, 115, 119, 499	
Şeyh Hasan Haydar Divanı.....	38

Şeyhülislâm Ârif Hikmet.....4

T

Tanzimat Fermanı.....2

Tercüme Odası.....2

Tırhala.....19

Tokat.....21

U

Ubeydullah 11

Ü

Ümm Abîde 7

Üsküdarlı Hakkı.....3

Y

Yahya El Hadi..... 17

Yahya Kemal 61, 71

Yanya 19

Yemen 11

Yeniçeri Ocağı 1, 5, 6

Yenikapı 21

Yenişehir 19, 495

Yenişehirli Avni..... 3, 4

Yenişehirli Avni Bey 3

Yezid..... 4, 11, 12, 13, 28, 99

Yıldırım Bayezid..... 6

Yunus Emre 25, 32, 72

Z

Za'îfi 37

Zeyne'l-Abidin..... 12, 16, 17

296

المهاجر

الله الله معيهم   والله واحد بالله خالق السما
 حله في عالم سرزاني الاحم   تزويج الفهم قادر الجيا
 سنا العيوب غفارا الزنوب   مرفق المور واقفا لوسا
 الماين المودودي لا يموت   واجبا الوعود وارث الانسا
 ذوق المبتن صارت الامهات   مريه العالميت النجار لوسا
 المهسي شمس نيزي بيخير
 جدي كمن المعبد الفقار

المهاجر

كوكب كل مقور في الميركة الله الاله   ردمو جابه بولم بركه الله الاله
 موعلم بربنا ذوق طوبى لم يترس زرف   كوعلم دسنيته فزيف بركه الله الاله
 يكلم بوما سوانه بولم يبعد ربا   دكبه غايدار لره بركه الله الاله
 زنون دهر كوكب نيزي في الميركة   بولوب جيفاه بيبه بركه الله الاله
 اولالم حنيه سرحان فادلم عطفور دونه
 ردمو سركه الله بركه الله الاله
 كبح الراري صيفت بركه بويج   وفا مظهر في الميركة بركه الله الاله
 زغاي في صنت ظنبا اخلاي   سلا والرزفك جدي كمر صطفا

كوكب

ابن خذرا صرف الف

بركه الله بركه شمس جهان نيزي فدا طوف   قوم دس ليدن در ماه طيب بركه طوف
 اجهدي بركه غم ظلمت صايدو على الرجت   مودت بفتح صفت جيب كبرا طوف
 مودت بركه شويت كملتي راه طريف   بيللي باغ صفت امام انبيا طوف
 لردو علمه كاني بركه سرور صاين   الكج بركه الله سلمات فانم الانبيا طوف
 ظهري اسم اعظم غلت غاميه عالمه   سيب موددي امه ضيا شمس ونا طوف
 نغم بركه من حنيه بركه لرا به بيخير
 شفق عرويه كمر كمر صطفا طوف

زغاي بركه مودت بركه نام والا   بركه دس ليدن زغاي وفي علمه اعلا
 ديكور صفة شمس صفت بركه عرفان   علمي سنا شمس بركه بركه الله الاله
 انما ناسك دانا وصا في كرا بركه بركه   مصحف حلاصتكه مقال سطر كرا
 الراجا ليدن ذوق اوزون نعت سنا   ذبنا نك سرزاني فطبا فطبا حرا
 بركه بركه ان دل الاله وصفنا بركه   بركه بركه حاد بركه كمر صطفا
 صفاتي علم الوسا جلاله سرور القوبا   بركه در زاهرا بركه ذوق بركه
 بركه سر صبرا بركه دورى لطفه الاله
 مودت كانه صا حوا بركه مانه در بار

كل نفعه له ذوق كوكب بركه عونا نك حيسلا بركه كوكب كمر بركه سوانه

فلاح صاحب ارباب

زنا فال زنا فان بره املاه براله جه برمنه كاه ايرلس ورجاله بهانه جه
 ايرى ايجو ايرى محمد ايلك اولن بوم فليز على خاد نام ايرى و طره جه
 فلكه برلم هم ايجى نيرى دى رايك بهان فصيل غافاره زانر لم جان جه
 بولن بونجه ايرى و در مطاع طاعله كركه اولو ريك زانر غافاره بونجه زان جه
 كوكلى بانه و درى بوزله مؤاده و طعه و به اوست جه و نه حلقه عمل بهان جه
 برانك سوكا لاسى قورسته درولم بار اولن جه و صرافه ايرى بيلان جه
 بر شيب نهى ايلك نام شهره بومون صيرت
 ايجى برادر و كورجه و به املاه بهانه جه

عام الفنا بنه ال ميا صاحب ديوان بافته عنفات اسيد
 السبع حسه صير الزهرا الكمالى طبقة السبع

صطفى و جهب الزهرا الكمالى

ملقة السيد السبع محمد صير

الزهرا الكمالى و بنت شيبه

مانفاه الوصية

مغلا الله

الزهره

79 0 EM 101 1978

71: 350-72

Ek 2: Kütahya Nüshası Örnek Metin

مردق

از لوله ششها جمیع دراز
زبان تو قلمه حریص الفت جانان
خیلی شوق دلبسته و نیکو طرب اوج
مخامض خفک نغمه خفاه جانانه
دگر عجز زده به لاله ماه تابان
الفیحه عیب اوله سینه نظار اوج
ادوم ایوی عجز سینه ارم ارکان
دارد بقطره دهن کشف ایوب بر سر او
نکور و کرم کورع حیدر انکار

خدا به کرم هر کس طغی و غرور اول
تولوی تبرای خیار سی سادی
عقل بر او نکستی و فراموشی
است زیننه اجسم کرمی و شیخی
سخنی با بلسون با بلبس و حیرت
بوغضله با بلسون سی و بی برن ز اول

۶۱۰

مردق از مصلک ره صغیره کوز برادر
بوق حوی با بانک بر مرغ معتقد
بمبیت کوموشن تکوش اول حیدر شاه
ایکی کورن جمع ات و صرته شیخ هنکار اول
یکیم درت صرته اول اول هنر
کوزی در رومله و رولک درم محکم
مهاردیکی طیب زده در ضعیف اول
در کاروان کاخف کاخانه بیک
سوله نابینه قلب مادت پتیم
انچه چشمان کاد تحمل صیحه کوز
سوی مغزونه کوی کا امی ز نهار بیام
صق ندر حالت ندر اسم ندر مولود

سکینم حیدر جمع الف عین ستار
همه بوستنی در ز کوز اولی یاره
چاره لرغون طیب اول لغمان دره
روم در مان ندر روم که اول اول

ذرا فالفرقان برده اهلک برده بود
 امیرکوی ایچی امیرکوی تیک اولان
 فلکه بولم هم ایچی سوزم اول جاد
 برلنه بی عمارد در وسط طاق کلاه
 نکل یانه در یوزلو مؤازره بیغله
 هرآنک هم کلاه قوتنه زار اولس
 بوموب قوتما اولک جام نرادر بر سره میرد
 اجوب برل دیوی خورده او پورک اهلک اهلک بود
 بیت
 نفس بر کاهای دیوین ریسه کز نظر
 ویر جلوه دل سیفته کل خانقاه فلیح
 بیت
 برینجه جام حقیقتک دیرتن اوله نزل
 بنم دکاه حجت خانقاه سجده اولر

جامع الفقیر بنسب ال عبا صاحب الدیوان بارت خنوار
 اسیدالشیخ صحن حیدر الرفاعی الکجالی
 حلیم الشیخ رطعی وجهی الرفاعی الکجالی
 صیف الشیخ اسید محمد صبر
 الرفاعی الکجالی
 بیست ششیم خانقاه
 مرجله
 خفله
 الزریه
 این دیوان بارخه عتله بنسب اوج کرمی کرم اولده اذکر مناره سیر
 اولسرت قوت اولر و همت سیرات فطی دروات پیدر قوت طاه
 سید علم الرفاعی و بیوتالی اسامی علی الی و هم اولر کله
 ستمت کیمیز بنسب اوج ماه هو کرم الی بیع عسیر

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Bülent ŞİĞVA
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum 04. 01. 1980
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2004 yılında mezun oldu.
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programından 2006 yılında mezun oldu.
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	“Arayan- Aranan İlişkisi İçinde Bâkî ve Nefî'nin Azliyyeleri”, Turkish Studies, Volume 4/2 Winter 2009, s. 962-974, Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi “I Uluslar arası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu” 15-17 Nisan 2009 Kocaeli. Erciyes Üniversitesi “IV. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu” 4-5 Mayıs 2009 Kayseri.
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	2007 yılından itibaren Erzincan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.
İletişim	
E-Posta Adresi	bulent_25_24@hotmail.com.
Tarih	06. 08. 2012